

T. C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

**ROMA İMPARATORLUĞU İLE GERMEN KAVİMLERİ ARASINDAKİ
ASKERÎ VE SİYASÎ İLİŞKİLER (M.S. 376-476)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Pelin ERDAL

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Sedat BİLİNİR

Hatay-2022

T. C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

**ROMA İMPARATORLUĞU İLE GERMEN KAVİMLERİ ARASINDAKİ
ASKERÎ VE SİYASİ İLİŞKİLER (M.S. 376-476)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Pelin ERDAL

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Sedat BİLİNİR

Hatay-2022

ONAY

PELİN ERDAL tarafından hazırlanan “**ROMA İMPARATORLUĞU İLE GERMEN KAVİMLERİ ARASINDAKİ ASKERÎ VE SİYASİ İLİŞKİLER (M.S. 376-476)**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **TARİH ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

04/02/2022

Jüri Üyeleri	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Sedat BİLİNİR	
Doç. Dr. Abdullah BAKIR	
Dr. Öğr. Üyesi İsmail BÜLBÜL	

Pelin ERDAL tarafından hazırlanan “**Roma İmparatorluğu ile German Kavimleri Arasındaki Askerî ve Siyasi İlişkiler (M.S. 376-476)**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile **“ROMA İMPARATORLUĞU İLE GERMEN KAVİMLERİ ARASINDAKİ ASKERÎ VE SİYASÎ İLİŞKİLER (M.S. 376-476)”** konulu tez çalışmamda yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (01/03/2022)

İmzası
Pelin ERDAL

ÖN SÖZ

Günümüz tarihine yön veren birçok olay veya dönem olmuştur. Nasıl ki bir coğrafyada stratejik açıdan kritik öneme sahip bölgeler bulunuyorsa, geçmişte de tarihsel açıdan dönüm noktası olarak görülen dönemler bulunmaktadır. M.S. 376-476 yıllarını kapsayan dönem de Avrupa Tarihi açısından dönüm noktası olarak addedilebilir. Orta Çağ Avrupa dünyasını anlamak ve Avrupa milletlerinin ortaya çıkışını daha iyi kavramak ve geçmişine ayna tutmak, Romalılar ile Germanlerin askerî ev siyasi ilişkilerinin incelenmesiyle mümkündür. Bu nedenle çalışmada, Roma-Germen ilişkilerindeki yüzyıllık tarihsel süreçte meydana gelen değişim, askerî ve siyasi çerçevede incelenerek gerek antik kaynaklar gerekse tetkik eserlerden elde edilen bilgiler ışığında aydınlatılmaya çalışılmıştır. Roma-Germen ilişkileri, Roma ve German perspektifinden eşit derecede bakılarak anlatılmaya ve alandaki boşluk, bilimsel araştırma yöntemine uyularak doldurulmaya çalışılmıştır. Genellikle Roma-Germen özelinde yaşanan siyasi ve askerî olayların arasında bağlantı kurarak, ayrıntılı ve kronolojik bir araştırmanın ortaya konulması için çaba gösterilmiştir.

“Roma İmparatorluğu ile German Kavimleri Arasındaki Askerî ve Siyasi İlişkiler (M.S. 376-476)” adlı bu çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göç döneminden önceki Roma ve German ilişkiler, esas konuya hazırlık için genel hatlarıyla anlatılmıştır. Germanlerin Roma topraklarına kalıcı olarak yönelmesinden önceki dönemin açıklığa kavuşturulması, 376-476 yılları arasındaki olayların kavranması için gereklidir. İkinci bölüm ise, tezin kilit noktasını oluşturmuştur. Gotların büyük gruplar halinde Doğu Roma topraklarına yerleştirilmesiyle başlayan ve imparatorluğun ikiye bölünmesine kadar devam eden süreçte Roma İmparatorlarının bozguna uğraması veya Gotlara anlaşma yoluyla önemli imtiyazlar vermesi gibi konular üzerinde durulmuştur. Bu olaylar Roma-Germen ilişkilerinin geleceğine yön vermiştir. Son bölümde Batı Roma İmparatorluğu’nun Germanler tarafından işgal edilmesi ve imparatorluğun yıkılışına kadar süren askeri ve diplomatik mücadelelere yer verilmiştir. Kısacası birinci bölümde, Germanlerin M.S. I-IV. yüzyılları arasındaki Romalılar ile etkileşimi de göz önünde bulundurularak genel bir anlatıma yer verilmiştir. Ardından çalışmanın esas konusu olan Germanlerin Roma İmparatorluğu’na kalıcı olarak büyük

topluluklar halinde yerleşmeye başladığı M.S. 376 yılından, son Batı Roma İmparatoru Romulus Augustulus'un tahtan indirilişine kadar geçen yüz yıllık döneme odaklanılmıştır.

Ülkemizde çalışma konusuyla ilgili bilgilerin kısıtlı ve parçalı anlatımlara sahip olması nedeniyle çoğunlukla yabancı dillerde yazılmış kaynaklardan faydalanılmıştır. Ancak konuyla ilgili bilgiler veren Türkçe kaynaklar, çalışmanın genel hatlarıyla kavranmasına katkı sağlamıştır. Bu nedenle öncelikle Türkçe kaynaklardan bilgiler edinilmiş, ardından daha ayrıntılı bilgilere ulaşmak için bu çalışmada ağırlıklı olarak kullanılan yabancı dillerdeki kaynaklara başvurulmuştur. Döneme ait bilgiler veren antik kaynakların bazıları Türkçeye çevrilmiştir. Ancak çalışmadaki ana kaynaklar da tetkik eserlerde olduğu gibi çoğunlukla yabancı dillerde mevcut olduğundan çeviri süreci uzun zaman almıştır. Bunun yanı sıra ana kaynaklar bazılarında günümüz dillerine çevrilmiş haline ulaşamadığından Latince halinden faydalanılmıştır.

Çalışmada faydalanılan antik kaynaklardan hepsine ulaşılmaya çalışılmıştır. Hem antik kaynaklar hem de tetkik eserler, ülkemizde ulaşılmasının zorluğu nedeniyle, birçoğu çevrimiçi internet sitelerinden temin edilmiştir. Kaynakların bir kısmı ise, yurt dışında bulunan tanıdıkların kütüphanelerden ödünç alması yoluyla ve yurtdışındaki kitapçılardan kaynakların sipariş edilmesiyle elde edilmiştir. Kaynakların temin edilmesinde zorluklar, yazma sürecinden önceki bilgi toplama sürecinin uzamasına neden olmuştur. Ayrıca döneme ait bilgileri içeren yazılı antik ve ortaçağ kaynaklarının, bazen olayları birbirlerinden farklı anlatmaları ya da açıklamalarında bütünlüğün olmaması yazma aşamasında bir takım çelişkiler yaratmıştır. Romalılar ve Germanlerin arasındaki mücadelelerin aynı ayna birden farklı yerlerde meydana gelmesi ise, kronolojik bir anlatım sunulması ve olaylar arasındaki bağlantı kurulmasını zorlaştırmıştır. Bunun yanı sıra çalışmanın sadece olayların kronolojik olarak anlatıldığı düz bir anlatıma sahip olmaması için, önemli olaylarda modern yazarların görüşlerine yer verilerek konunun analiz edilmesi, ileri sürülen iddiaların karşılaştırılması ve tartışılması sağlanmıştır. Çalışma Roma-Germen ilişkileriyle ilgili olsa da bazı noktalarda, Hunlardan ya da Batı-Doğu arasındaki mücadelelerin Romalılar ile Germanlere olan etkisi ölçeğinde bahsedilerek konu bütünlüğü sağlanmıştır.

Ülkemizde, Romalıların Germanler ile 376 ve 476 yılları arasındaki siyasi ve askerî ilişkileri hakkında herhangi bir çalışmanın ülkemizde yapılmamış olması ve söz konusu çalışmaya yakın olan çalışmaların ise kısıtlı olması bu çalışmanın yapılmasına ilham kaynağı olmuştur. Ülkemizde, bu yüz yıllık döneme ait çalışmalar ise ağırlıklı olarak Roma İmparatorluğu veya Avrupa Hun İmparatorluğu üzerine yapılmıştır. Germanler üzerine yapılan çalışmalar da, genellikle bir kavim veya şahıs çerçevesinde incelenmiştir.

Özellikle Batı Roma İmparatorluğu için hareketli geçen bu dönemin, büyük siyasi ve askerî değişimlerin yaşanmasıyla günümüz Avrupa'sının şekillenmesindeki etkisi, çalışma konusunun belirlenmesinde ve sınırlandırılmasında başlıca neden olmuştur. Antik Çağ'dan Orta Çağ'a geçiş döneminin başlangıç noktası olan Kavimler Göçü, hem dönem yazarlarının hem de günümüz yazarlarının üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Ayrıca düşünce ve inanç üzerine eserini kaleme alan Antik Çağ yazarları dahi, German göçlerine karşı kayıtsız kalmamışlardır. Bu yazarların eserlerinde German kavimlerden değinmeleri veya ayrıntılı bilgi vermeleri, çalışma konusunun önemini göstermektedir.

Bu çalışma konusunu ilgi alanlarımı dikkate alarak seçmem de yardımcı olan, araştırmanın yürütülmesi ve yazma sürecinde desteğini esirgemeyen, çok değerli tez danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Sedat BİLİNİR'e, değerli görüşleri ve yapıcı eleştirileri ile tezin son şeklini almasına katkıda bulunan hocalarım Doç. Dr. Abdullah BAKIR'a ve Dr. Öğretim Üyesi İsmail BÜLBÜL'e teşekkürü borç bilirim.

Pelin Erdal

Hatay 2022

ROMA İMPARATORLUĞU İLE GERMEN KAVİMLERİ ARASINDAKİ ASKERÎ VE SİYASÎ İLİŞKİLER (M.S. 376-476)

Pelin ERDAL

Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sedat BİLİNİR

ÖZET

Roma-Germen siyasi ve askerî ilişkileri, M.Ö. II. yüzyıldan M.S. V. yüzyılına kadar meydana gelen iki askerî gücün arasındaki savaşları ve Roma-Germen diplomatik ilişkileri ihtiva etmektedir. Roma-Germen mücadeleleri, Germanlerin M.S. 376 yılından itibaren Roma İmparatorluğu'na yönelik göç hareketleri ile birlikte en üst seviyeye çıkmıştır. Bu nedenle M.S. 376 yılı, Roma-Germen ilişkileri bakımından önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Kavimler Göçü hareketinde önemli bir unsur teşkil eden German Kavimleri, birinci göç dalgası boyunca oldukça etkili olmuşlardır. German Kavimleri bu göç sürecinde, bir bütün olan Roma İmparatorluğu'nun siyasi açıdan M.S. 395 yılında Doğu ve Batı olarak ikiye bölünmesinde ve M.S. 476 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden çekilmesinde rol almıştır. M.S. 376-476 yılları arasındaki mücadeleler sonucunda gerçekleşen Roma-Germen sentezi, tarihsel süreçte Avrupa'yı siyasi ve askerî açıdan şekillendirilmesinde önemli etkisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: German Kavimleri, Roma İmparatorluğu, Kavimler Göçü, Romalılar, Gotlar, Vandallar, Suevler, Franklar, Hunlar.

**MILITARY AND POLITICAL RELATIONS BETWEEN
THE ROMAN EMPIRE AND THE GERMANIC TRIBES (376-476 AD)**

Pelin ERDAL

Department of History, Master's Thesis, 2022

Supervisor: Asst. Prof. Sedat BİLİNİR

ABSTRACT

Roman-Germanic political and military relations, BC. II. century AD It includes the wars between the two military powers that took place until the 5th century and the Roman-Germanic diplomatic relations. Roman-Germanic struggles, Germanic M.S. Since 376, it has reached the highest level with the migration movements towards the Roman Empire. That's why MS. The year 376 was one of the important turning points in terms of Roman-Germanic relations. The Germanic Tribes, which constitute an important element in the Tribes Migration movement, were very influential during the first migration wave. The Germanic Tribes, in this migration process, the political aspect of the Roman Empire as a whole, M.S. In the division of East-West in 395 and A.D. He took part in the withdrawal of the Western Empire from the stage of history in 476. M.S. The Roman-Germanic synthesis, which took place as a result of the struggles between the years 376-476, has channeled Europe politically and militarily in the historical process.

Keywords: Germanic Tribes, Roman Empire, Migration of Tribes, Romans, Goths, Vandals, Suevs, Franks, Huns.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
KAYNAKLARIN TANITIMI.....	vii
A. Hellen ve Latin Kaynakları.....	viii
B. Bizans Kaynakları	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMA İMPARATORLUĞU İLE GERMEN KAVİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN GENEL ANLATIMI (M.Ö. 27-M.S.376)

1.1. PRİNCİPATUS DÖNEMİNDE ROMA İMPARATORLUĞU'NUN GERMEN KAVİMLERİ İLE MÜCADELELERİ	14
1.1.1. İmparator Augustus'un GerGermanyamanya Politikası ve Seferleri	18
1.1.2. Teutoburg Savaşı ve Roma İmparatorluğu'nun Tepkisi	29
1.1.3. Germanicus'un Germen Kavimlerine Karşı Düzenlediği Seferler...	51
1.1.4. Iulius Civilis'in Batavi İsyanı ve Chattilere Karşı Roma Seferleri ..	64
1.1.5. İmparator Marcus Aurelius'un Germen Kavimleri ile Mücadelesi ..	70
1.1.6. Asker İmparatorlar Dönemi ve Büyük Germen Kavimleri	73
1.2. DOMİNATUS DÖNEMİNDE ROMA İMPARATORLUĞU'NUN GERMEN KAVİMLERİ İLE MÜCADELELERİ: KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN BAŞLANGICINA KADAR	78
1.2.1. İmparator Diocletianus ve İmparator Konstantinus Dönemlerinde Germen Kavimleri ile Mücadeleler	79
1.2.2. İmparator Valentinianus ve İmparator Valens Döneminde Germen Kavimleri ile Mücadeleler	82
1.3. GOTLARIN HUNLAR İLE MÜCADELELERİ VE ROMA İMPARATORLUĞU'NA GÖÇLERİ	86
1.3.1. Hunların Kökeni ve Gotların Ülkesine Ulaşmaları	87
1.3.2. Ostrogotlar ve Hunlar Arasındaki Mücadeleler	90
1.3.3. Vizigotlar ve Hunlar Arasındaki Mücadeleler	93

İKİNCİ BÖLÜM
GOTLARIN ROMA İMPARATORLUĞU'NA YERLEŞMESİYLE GELİŞEN
ASKERÎ VE SİYASÎ İLİŞKİLER (M.S. 376-400)

2.1. ROMA TOPRAKLARINDA GOT İSYANI	97
2.1.1. Gotların Tuna Sınırına Dayanması ve Sığınma Talepleri	97
2.1.2. Gotların Roma Topraklarına Geçiş ve İsyan Etmeleri	102
2.1.3. Roma Ordularının Trakya'yı Yağmalayan Gotlar ile Mücadeleleri	114
2.2. ADRIANOPOLİS SAVAŞI VE SONRASI.....	125
2.2.1. Savaş Hazırlıkları ve Adrianopolis'te Yapılan Görüşmeler	125
2.2.2. Adrianopolis Savaşı ve Valens'in Ölümü	130
2.2.3. Savaşın Önemi ve İleriye Yönelik Etkileri Üzerine Tartışmalar	138
2.2.4. Gotların Adrianopolis ve Konstantinopolis Şehirlerini Kuşatması	141
2.3. BÜYÜK THEODOSİUS'UN GOTLARA KARŞI POLİTİKASI	148
2.3.1. Gotlarla Mücadele Sürecinde Değişen Roma Ordusu.....	148
2.3.2. Roma İmparatorluğu ve Gotlar Arasındaki 382 Tarihli Anlaşma ..	162
2.3.3. Doğu-Batı Roma İç Savaşında Got Askerlerinin Katılımı	169
2.3.4. Bölünen Roma İmparatorluğu'nda Vizigot Kralı Alaric'in Yükselişi	181
2.3.5. Doğu Roma'da Gotların Durumu ve Alaric'in İsyan Etmesi.....	187

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BATI ROMA İMPARATORLUĞU'NUN YIKILMA SÜRECİNDE
ROMA-GERMEN İLİŞKİLERİ (M.S. 400-476)

3.1. İTALYA'NIN İŞGALİ VE GERMEN KAVİMLERİNİN BATI ROMA TOPRAKLARINA GÖÇÜ	191
3.1.1. Alaric'in ve Radagaisus'un İtalya'yı İşgali	192
3.1.2. German Kavimlerinin Ren Sınırını Geçiş ve Sonrası	213
3.1.3. Roma Kuşatması ve German Kavimlerinin İspanya'ya Göçü	229
3.1.4. Gotların Roma Şehrini Yağmalanması ve Batı Roma Topraklarındaki German Kavimlerinin Genel Durumu	239
3.1.5. Batı Roma İmparatorluğu'nun Galya ve İspanya'daki German Kavimleri ile Askerî ve Siyasi İlişkileri	248
3.2. VANDALLARIN KUZAY AFRIKA'YI İŞGALİ VE BATI ROMA TOPRAKLARINDAKİ GERMEN KAVİMLERİ İLE MÜCADELE	263
3.2.1. Vandalların Kuzey Afrika'ya Geçiş ve General Aetius'un German Kavimlerine Yönelik Seferleri	263
3.2.2. Vandalların Kartaca Şehrini Ele Geçirmesi ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Genel Durumu	276

3.2.3. Batı Roma İmparatorluğu'nun Hun Hükümdarı Attila ile Mücadelesinde Germanlerin Katkısı	284
3.3. BATI ROMA İMPARATORLUĞU'NUN SONU: GERMAN KAVİMLERİNİN BATI TOPRAKLARINDA ASKERÎ VE SİYASÎ FAALİYETLERİ	295
3.3.1. Vandalların Roma Şehrini Yağmalaması ve Roma İmparatorluğu'nun German Kavimleri ile Diplomatîk İlişkileri.....	295
3.3.2. İmparator Majorian'ın Galya, İspanya ve Afrika Seferleri	302
3.3.3. General Ricimer Döneminde German Kavimleri ile İlişkiler	307
3.3.4. Batı Roma'daki Son İmparatorları ve German Kökenli Komutan Odoacer'in İtalya'da Kral İlan edilmesi	316
SONUÇ	322
KAYNAKÇA	331
EKLER	352

KISALTMALAR LİSTESİ

MGH : Monumenta Germania Historica

TTK : Türk Tarih Kurumu

TDAV : Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

Bkz. : Bakınız

Yay. : Yayınları

C. : Cilt

çev. : Çeviren

çevl. : Çevirenler

Ed. : Editör

Edl. : Editörler

S. : Sayı

s. : Sayfa

ss. : Sayfa arası

vd. : ve diğerleri

KAYNAKLARIN TANITIMI

Antik Çağ'dan Orta Çağ'a geçiş sürecinin belli bir kısmını kapsayan M.S. 376-476 yıllarını ve Romalılar ile Germanler arasındaki askerî ve siyasi ilişkilerini kapsayan Germanlere ait yazılı kaynağa rastlanılmamıştır. Çünkü Germanlerin, Romalılar ve diğer halkların eserleri dışında günümüze ulaşan yazılı kaynakları Orta Çağ'a dayanmaktadır. Çalışma konusunu kapsayan yıllarda Germanlere ait yazılı kaynak bulunmadığından, kullanılan kaynaklar Antik Yunan ve Roma yazarlarının günümüze ulaşan eserleri olmuştur. Bu nedenle, Germanlerin Orta Çağ öncesindeki tarihini, Roma İmparatorluk tarihinden ya da Roma yazılı kaynaklarından ayırtmak oldukça zordur. Yine de çalışma konusuna önemli katkılarda bulunan, German tarih yazımı ile bağlantılı olan M.S. VI yüzyılda kaleme alınmış Got kökenli Jordanes'in Gotlar hakkındaki eserine ve German kavimlerden biri olan Frankların tarihi anlatan Tours'lu Gregory eserine de sık sık yer verilmiştir.

German kavimlere ait göç öncesindeki bilgilere çoğunlukla arkeolojik buluntular sayesinde ulaşılsa da, Tacitus ya da Ammianus Marcellinus gibi Roma tarihçileri Germanler hakkında ayrıntılı ve uzun soluklu bilgiler vererek dönemin aydınlatılmasını sağlamışlardır. Ancak, bu iki yazar arasındaki antik kaynaklar, Germanler hakkında parçalı anlatım ile bir takım bilgilere ulaşılmasını sağlamışlardır. Ayrıca Ammianus Marcellinus'tan sonraki dönemlerde de, German kavimlerden bahseden birçok antik kaynak mevcuttur. Bundan dolayı çalışmada Hellen, Latin, Bizans tarih yazımına ait kaynaklar, çoğunlukla Antik Çağ ve sonraki döneme ait yazarların edebi eserleri kullanılmakla birlikte, yıllık, mektup, söylev, kronik, biyografi ve yazıt gibi birçok kaynağı içeren bazı yazılı eserlerden faydalanılmıştır. Romalılar ve Germanler arasındaki ilişkileri kapsamında önemli olan antik kaynaklardan bazıları hakkında bilgi verilmesi ise, çalışma konusunun daha kolay kavranmasına katkı sağlayacaktır. Tezde tanıtılan kaynaklar ise, başlıklar altında kronolojik olarak sunulacaktır.

A. Hellen ve Latin Kaynakları

Tacitus:

Tacitus, M.S. 56-57 yılında Gallia Narbonensis'te soylu bir ailede dünyaya gelmiş, Roma İmparatorluğu'nda hem askerî hem de siyasi alanlarda hizmet vermiştir. M.S. I. yüzyılın ana kaynaklarından biri olan Tacitus'un birden fazla eseri çalışmada yer almıştır. *Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri (De Origine et Situ Germanorum)* ve *Yıllıklar (Annales)* adlı eserlerinden ağırlıklı olarak faydalanılmıştır. *Germania* adlı eseri, Germenlerin kökeni, Germany coğrafyası, yaşam tarzları ve Romalılar ile karşılaştırılması bakımından önemlidir. Germenlerin tanıtıldığı giriş bölümünde ve kısmen birinci bölümde faydalanılmıştır. M.S. 14-68 yılları kapsayan *Yıllıklar* ise, çalışmanın birinci bölümündeki Roma-Germen ilişkilerinin anlatılmasında kullanılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun Germany seferleri ve Batavi İsyanı hakkında bilgiler vermektedir.

Vellesius Paterculus:

Dönemin bir diğer ana kaynağı olan Vellesius Paterculus, M.Ö. 19-M.S. 31 yılları arasında yaşamıştır. İmparator Augustus dönemindeki Germany seferlerine bizzat katılmıştır. Birinci bölümde M.S. 16-M.S. 16 yüzyılları arasındaki Germenler ile ilişkileri incelendiği kısımlarda Vellesius Paterculus'un *Roma Tarihi (Historiae Romanae)* adlı eserinden faydalanılmıştır.

Cassius Dio:

M.S. 155-235 yılları arasında yaşamış olan Yunan tarihçi Cassius Dio'nun, Roma tarihini M.Ö. 753 yılındaki kuruluştan M.S. 229 yılına kadar anlatan eseri *Roma Tarih (Historiae)*, ayrıntılı bir anlatıma sahiptir. Çalışmanın birinci bölümün anlatımında genel olarak kullanılmıştır. Eseri, Roma İmparatorluğu'nun erken döneminin neredeyse tamamını ayrıntılı ve kronolojik olarak sunan tek kaynak olması nedeniyle, Germenlerin Romalılar ile M.S. I. ve II. yüzyıllardaki ilişkilerini aydınlatmasına katkı sağlamıştır.

Historia Augusta:

M.S. I. - M.S. III. yüzyılları arasındaki tarihsel süreci kapsayan Roma imparatorlarının biyografi olan Augustusların Tarihi (*Historia Augusta*) adlı eser, birden fazla yazar tarafından yazılmıştır. M.S. IV. yüzyılın başlarında yazıldığı tahmin edilen bu eser, M.S. II. yüzyılda Marcomanniler, Vandallar gibi Roma İmparatorluğu'nun topraklarına akınlar düzenleyen birçok kavimden ve M.S. III. yüzyılda İmparator II. Claudius'un Gotlar ile yaptığı savaştan bahsetmiştir. Tezde üç ciltlik eserin ilk kitabı M.S. 166-180 yılları arasında gerçekleşen Marcomanni Savaşları hakkındaki bilgiler kullanılmıştır. Bu nednele eserin Filozof lakaplı Marcus Antoninus diğer adıyla İmparator Marcus Aurelius'un anlatıldığı bölümünden faydalanılmıştır. M.S. II. ve III. yüzyıllarda ortaya çıkan büyük Germen kavimlerinin ortaya çıkışı konusunda bilgilerin kısıtlı olmasından dolayı, *Historia Augusta* değerli bir antik kaynak olmuştur.

Ammianus Marcellinus:

M.S. IV. yüzyılda yaşamış olan Ammianus Marcellinus, Antakya'da doğmuş Roma ordusunda üst düzey bir askerdir. Eseri *Roma Tarihi (Res Gestae)*'ni M.S. 96-378 yılına kadarki dönemin tarihini 31 kitap halinde yazmıştır. Ancak bu eserin M.S. 353-378 yılını kapsayan kısımları günümüze ulaşabilmiştir. Geç Roma siyasi tarihini anlatan eserinde Germen kavimler hakkında ayrıntılı anlatım sunan tek ana kaynak olması nedeniyle önemlidir. Özellikle eserin 375-378 yıllarını kapsayan 31. kitabından, çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde ağırlıklı olarak faydalanılmıştır. Hun-Got mücadelesi ve Roma-Germen arasındaki en önemli savaşlardan biri olan 378 yılındaki Adrianopolis Savaşı'nı ayrıntılı olarak sunan dönemin kaynağıdır. Eserinde, Tacitus'tan sonra Germenler hakkında en çok bilgi veren Antik Çağ yazarı Ammianus Marcellinus olmuştur.

Eutropius:

M.S. IV. yüzyılın Romalı tarihçilerinden biri olan Eutropius, İmparator Valens yönetimindeki Doğu Roma topraklarında yaşamıştır. Doğu Roma İmparatorluğu'nda devlet adamı olarak görev yapan Eutropius, M.S. 363 yılındaki Perslere karşı yapılan seferlerde İmparator Iulianus'a katılmıştır. İmparator Valens'in isteği üzerine M.S. 369 yılında *Kısa Roma Tarihi (Breviarium Historiae Romanae)*

adlı, eserini yazmıştır. Roma'nın kurulduğu yıl olarak görülen M.Ö. 753'ten İmparator Iovianus'un vefat ettiği M.S. 364 yılına kadar geçen siyasi tarihi, kısa ve sade bir dille anlatmıştır. Bu çalışmada ise, ilk Roma İmparatoru Augustus'tan İmparator Valens dönemine kadar olan başlıklar altında kullanılmıştır. Eser, Roma siyasi tarihinin gidişatının belirlenmesi ve bu süreçte Germanlar ile yapılan askerî mücadeleler ve Germanların Roma ordusundaki durumu hakkında bir takım bilgiler vermesi açısından faydalı olmuştur.

Aziz Ambrosius:

Gallia Narbonensis valisinin oğlu olarak Trier'de dünyaya gelen Aurelius Ambrosius ya da Aziz Ambrosius, M.S. 340-397 yılları arasında yaşamıştır. M.S. 374'te Mediolanium'da başpiskopos olarak göreve başlamıştır. Bu nedenle İmparator Gratianus ve İmparator Theodosius ile yakın ilişkiler kurmuştur. Bu çalışmada, Aziz Ambrosius'un *De Fide (Hristiyan İnancı Üzerine)*, *De Officiis Ministrorum (Din Adamlarının Görevleri Hakkında)*, *On the Death of Satyrus (Satyrus'un Ölümü Üzerine)* adlı eserlerinden ve Eugenius'a karşı kazandığı zaferden sonra Theodosius'a yazdığı mektuptan faydalanılmıştır. Aziz Ambrosius, Romalılar ve Gotlar arasındaki ilişkilerin yoğunlaştığı döneme tanıklık etmiştir. Hun göçleri ve Gotların Roma topraklarına akın etmesi hakkında kısa ama öz bilgiler sunmuştur. Eserleri ise, Roma topraklarında ciddi bir sorun haline gelen Got kavimlerinin askerî faaliyetlerinin Roma toplumuna etkisini yansıması açısından önemli olmuştur.

Hieronymus:

M.S. 348-420 yılları arasında yaşamış olan Aziz Jerome adıyla da bilinen Hieronymus, İtalya'daki Stridon şehrinde doğmuştur. Retorik ve felsefe eğitimi almak için Roma'ya gitmiştir. *Apologiae Contra Rufinum (Rufinus'a Karşı Savunma)* adlı eserinde İtalya'nın M.S. 401 yılındaki Vizigot işgalinden rahatsız olduğunu açıkça belirtmiştir. Hieronymus'un bazı kişilere yazdığı mektuplarında ise, Alaric liderliğindeki Vizigotların akınlarından bahsetmiştir. Özellikle M.S. 410 yılındaki Roma şehrinin Vizigotlar tarafından ele geçirilmesi ve yağmalanması konusundaki üzüntüsünü ve düşüncelerini sık sık dile getirmiştir. Tüm bu olaylar yaşanırken Filistin'de bulunan Hieronymus'un yaptığı açıklamalar, Vizigotların imparatorluğa yaşattığı zorlukların Roma dünyasındaki yansımasıdır.

Philostorgius:

M.S. 368'te Cappadocia'da dünyaya gelen Yunanlı kilise tarihçisi Philostorgius, hayatının çoğunu Costantinopolis'te geçirmiştir. Arian Hristiyanı olduğu tahmin edilen Philostorgius, on iki kitaptan oluşan Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία adlı kilise tarihi eserini yazmıştır. Eserin orijinal hali kayıp olsa da, M.S. IX. yüzyıl tarihçisi Photius'un özet olarak *Myriobiblos* adlı eserinde yazması ve diğer yazarların Philostorgius'un eserinden alıntılar yapması sayesinde günümüze kısmen ulaşmıştır. Dini çerçevede yazılmış bir eser olmasına rağmen siyasi ve askerî açıdan önemli bilgiler içermektedir. Özellikle Hun, Germen ve Roma arasındaki ilişkileri hakkında bilgi edinilmesini sağlamıştır. Tezde, Hunların M.S. 375 yılındaki göçünden Got kavimlerinin M.S. 425 yılında İmparator III. Valentinianus'un tahta geçmesine kadar olan bölümlerde genel olarak faydalanılmıştır.

Claudian:

M.S. 370-404 yıllarında yaşamış olan Claudian, Batı Roma İmparatoru Honorius'un saray şairidir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, Claudian'ın Honorius'un altıncı konüllüğü üzerine yazdığı methiye ve Got savaşlarını anlattığı eserinden faydalanılmıştır. M.S. 400-403 yıllarındaki Alaric'in İtalya akınlarını anlatan tek ana kaynaktır.

Orosius:

M.S. V yüzyılın başlarında yaşamış rahip ve tarihçi olan Orosius, günümüz Portekiz'deki Braga şehrinde dünyaya gelmiştir. Çalışmanın birçok kısmında *Historiarum Adversus Paganos Libri VII* (Paganlara karşı yedi tarih kitabı) adındaki eserinden faydalanılmıştır. Eser, İmparator Augustus döneminden M.S. 420 yılına kadar olan olaylar konusunda bilgi vermektedir. M.S. 410 yılında Roma'nın Gotlar tarafından yağmalanması ile ilgili döneme tanıklık eden biri olarak yaptığı açıklamalar oldukça çarpıcıdır. Gotların İtalya'yı işgali ve diğer Germen kavimlerinin Galya ve İspanya'yı ele geçirmesi hakkında bilgiler vermesi açısından önemli bir kaynaktır.

Salvian:

Batı Roma eyaleti olan Galya'da muhtemelen M.S. 400-490 yıllarında yaşamış olan Salvian, Trier'de koyu bir Hristiyan olarak yetiştirilmiştir. M.S. 439 yılında yayınlanan *De gubernatione (Tanrı'nın Hükümeti Üzerine)* adlı eserinde, hem V. yüzyılda Galya'nın durumu, hemde Germen kavimlerin Galya, İtalya ve Afrika'daki faaliyetleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca Trier'in Franklar tarafından ele geçirilmesi hakkında bilgi veren tek ana kaynaktır. Germen kavimlerinin sahip oldukları ahlakı değerleri hakkında oldukça olumlu yorumlarda bulunması nedeniyle ilgi çekici bir eserdir. Salvian'ın Germenler ile ilgi aktardığı bilgilerden, tezin üçüncü bölümünde yararlanılmıştır.

Chronica Gallica:

452 tarihli *Chronica Gallica(Galya Kroniği)*, Jerome'un yıllıklarının devamı niteliğinde olan Latince yazılmış bir eserdir. Galya'nın günümüze ulaşan en eski yazılı eser olan *Chronica Gallica'nın* yazarı olan bilmemektedir. Ayrıca nerde yazıldığı konusu da tartışmalıdır. Rhone bölgesinde veya Marsilya'da yazıldığı tahmin edilmektedir. Theodor Mommsen tarafından 452 tarihli *Chronica Gallica'nın* devamı olan başka bir anonim Galya kroniği, 511 tarihli *Chronica Gallica* ile birlikte *Monumenta Germania Historica* adlı eserde düzenlenmiştir. Eserin içeriği, M.S. 379 yılında Theodosius'un ortak imparator olarak Doğu Roma'ya atanması ile başlayıp, M.S. 452 yılında Hun kralı Atilla'nın İtalya akınları ile sona ermiştir. Çoğunlukla Galya'daki krallar ve üst düzey din adamlarına odaklanılarak anlatılan eser, Gotların Adrianopolis Savaşı'ndan sonraki durumu hakkında bilgi vermiştir. Daha da önemlisi, Batı Roma topraklarını ele geçiren Germen kavimlerin faaliyetleri hakkında bilgiler vermiştir. Bu nedenle, M.S. V. yüzyıldaki Roma-Germen ilişkilerinin gidişatı konusunda tezde bütünsel bir anlatım yapılmasını sağlamıştır. Ancak eserde, Doğu Roma İmparatorluğu hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır.

Hydatius:

Batı Roma ikamet eden diğer bir yazar ise Hydatius'tur. M.S. 400-469 yıllarında İspanya eyaletinde yaşayan Hydatius, M.S. 427 yılında piskopos olarak görev almıştır. Batı Roma topraklarının M.S. V. yüzyıldaki durumu hakkında en çok bilgi sunan ana kaynak olmuştur. Hydatius'un *Galya Kroniği (Chronicle)*, M.S. 379

yılından 468 yılına kadar olan olayları kısaca anlatmıştır. Özellikle Galya ve İspanya topraklarındaki olaylar ve Germanler ile olan askerî ve siyasi ilişkileri konusunda önemli bilgiler içermiştir. Bu eser, çalışmanın üçüncü bölümde, ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Jordanes:

M.S. VI. yüzyıl yazarlarından Got kökenli Romalılaşmış devlet adamı Jordanes, İmparator Justinianus yönetimindeki Doğu Roma İmparatorluğu'nda yaşamıştır. Çalışmanın ana kaynağı olmasa da, 551 yılında Gotlar hakkında yazdığı eseri *Getica*, önemli ve ayrıntılı bilgiler içermektedir. Gotların kökeninden başlayarak, Vizigot ve Ostrogot olarak ikiye ayrılmalarından sonraki dönemin olaylarını anlatmıştır. Hunlar hakkında ise, Vizigotlar ve Ostrogotlar da olduğu gibi ayrı bir başlığa yer verilmiştir. Cassiodorus'un kayıp olan *Got Tarihi (Historia Gothorum)* adlı eseri, kısa notlar şeklinde bilgiler alan Jordanes'in ana başvuru kaynağı olmuştur. Gotların erken dönemlerindeki göçü hakkında bilgiler veren ve tamamen Gotlar hakkında yazılmış günümüze ulaşmış tek kaynaktır. Vizigotları yöneten Balthi, Ostrogotları yöneten Amali hanedanlarının siyasi ve askerî faaliyetlerinden bahsetmiştir. Gotların, Hunlar ve Romalılar ile ilişkilerini ayrıntılı olarak incelenmesi açısından faydalı bir kaynak olmuştur. Bu eser, tezin üç bölümünde de ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

B. Bizans Kaynakları

Eunapius:

M.S. IV. yüzyılda yaşamış diğer bir tarihçi ise M.S. 346 yılında günümüz Manisa ilinde doğmuş olan Eunapius'tur. Yunanistan'da yaşamış ve günümüze iki eseri ulaşmıştır. Çalışmada, Eunapius'un M.S. 270 kaleme aldığı ve günümüze parçalar halinde ulaşan evrensel tarih başlıklı vakayinamesinden faydalanılmıştır. Eserin birkaç parçasında 375'deki Hunların Gotlar ile mağlup etmesi ve Gotların Roma topraklarına sığınmasından bahsedilmiştir. Eunapius'un bu eseri için, XX. Yüzyıl yazarı Roger Blockley tarafından Yunanca'dan İngilizce'ye *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus* adlı tercüme ettiği derleme çalışması kullanılmıştır.

Olympiodorus:

Mısır'ın Thebes şehrinde doğan Olympiodorus, M.S. 380 yılında doğmuştur. M.S. 412 yılında Hunlara elçi olarak gönderilmiş, üç yıl sonra ise Yunanistan'a seyahat etmiştir. M.S. 420-425 yıllarını kapsayan yirmi iki kitaptan oluşan eserini İmparator II. Theodosius'a adanmıştır. Ancak bu eser günümüze parçalar halinde ulaşmıştır. Olympiodorus'un eserinde, Hunlar ve Germen kavimleri hakkında verdiği bilgiler döneme tanıklık etmiş biri olmasından dolayı önemli bir kaynaktır. Tezde Vizigotların İtalya'yı işgali ve Vizigot lideri Alaric'in Batı Roma ordusunun başında olan Vandal kökenli Stilicho ile olan ilişkileri hakkında bilgi sağlamıştır. Tezde R.C. Blockley tarafından çevirilmiş *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus* adlı derleme eserinden faydalanılmıştır.

Socrates Scholasticus:

Socrates Scholasticus, Constantinopolis'te doğmuş ve muhtemlen M.S. 380-439 yıllarında yaşamıştır. Barış yanlısı bir kilise tarihçisi olan Socrates hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Sozomenus ve Theodoret ile aynı dönemde yaşamıştır. Kronolojik ve objektif bir anlatıma sahip *Kilise Tarihi (Historia Ecclesiastica)* adlı eseri, 305-439 yıllarını kapsayan yedi kitaptan oluşmaktadır. Socrates, Eusebius'un *Kilise Tarihi* anlatımını devam ettirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada ise Hunların Gotlar ile mücadelesinden, Gotların İmparator Theodosius ile ilişkilerinin anlatıldığı bölümlere kadar, bu eserden faydalanılmıştır.

Sozomenus:

M.S. 400-450 yıllarında yaşamış olan Sozomen, hukukçu ve kilise tarihçisidir. İki adet eseri bulunmakla birlikte, 400 yılından sonra yazdığı dokuz kitaptan oluşan ikinci eseri günümüze ulaşmıştır. M.S. 312-425 yıllarını kapsayan eseri, Socrates'in eserinde olduğu gibi dini konulara odaklanmıştır. Ancak Roma siyasi tarihi ve Germenler hakkında önemli bilgi içermektedir. Esere, M.S. 375'teki Hun göçleri, Gotların Roma topraklarına yerleştikten sonraki savaş ve barış dönemi için başvurulmuştur.

Priscus:

Priscus, M.S. 410-420 yılları arasında Trakya'nın Panion şehrinde doğmuştur. Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius tarafından Hun hükümdarı Attila'ya elçi olarak gönderilmiştir. Attila dönemini anlattığı *Fragmenta et Excerpta* adlı eseri, parçalar halinde günümüze ulaşan kısmı M.S. 433-472 yıllarını kapsamıştır. Hunlar hakkında ayrıntılı bilgi vermesinin yanı sıra, Germen kavimlerinden de bahsetmiştir. Tezin, Vandalların Afrika işgalinden Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına kadar olan bölümlerinde genel olarak faydalanılmıştır. Tezde, Priscus'un bu eserini de içeren Blockley'in *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus* adlı derleme çevirisi ve Ali Ahmetbeyoğlu tarafından Türkçe'ye çevrilen *Greک Seyyahı Priskos'a (V. Asır) Göre Avrupa Hunları* adlı eseri kullanılmıştır.

Zosimus:

M.S. V. yüzyılın ikinci yarısında dünyaya gelen Romalı pagan tarihçi Zosimus, Doğu Roma topraklarında yaşamıştır. *Yeni Tarih (Historia Nova)* adlı altı kitaptan oluşan eserinde, M.Ö. 27 yılında Roma İmparatorluğu'nun kuruluşundan M.S. 410 yılında Vizigot lideri Alaric'in Roma şehrini yağmalasına kadar yaşanan siyasi olayları aktarmıştır. Bunun yanı sıra eseri, Diocletianus döneminden itibaren daha ayrıntılı anlatıma sahiptir. Eserini yazarken muhtemelen kendinden önceki Antik Çağ yazarları Dexippus, Eunapius ve Olympiodorus'un eserlerinden faydalanmıştır. Zosimus'un objektif bir bakış açısıyla ele aldığı eseri, özellikle Geç Roma tarihi açısından önemli bir kaynaktır. Eseri Roma-Germen ilişkileri için ayrıntılı anlatıma sahip olması nedeniyle tezin büyük bir kısmında kullanılmıştır.

GİRİŞ

İnsanoğlunun tarihi, bireylerin, halkların ve devletlerin birbiriyle sürekli olarak verdiği mücadelelere sahne olmuştur. Bu mücadelelerin değişkenleri farklılık göstermekle beraber, savaş ve hâkimiyet sahibi olma içgüdüğü geçmişte olduğu gibi günümüzde de dünya üzerinde etkisini göstermiştir. Tarihsel sürecin her döneminde mutlak hâkimiyeti elinde bulunduran devletler var olmuş; bu devletler siyasi güçlerini, askerî kazanımlarıyla elde etmişlerdir. Dünya tarihinin en güçlü liderleri ise savaşlarda kazandıkları zaferlerle birlikte siyasi güçlerini elde etmiş ve korumuşlardır. Aynı şekilde siyasi otoriteye sahip olan liderler ve devletler de askerî gücü elinde bulundurmuşlardır. Bu nedenle siyasi ve askerî güç birbirlerini destekleyen bir ilişki içerisinde şekillenmiştir.

Romalıların tarih sahnesine çıkışı, M.Ö. 753 yılında Roma kentinin kurulması ile başlamıştır.¹ Roma'nın kuruluşu ile ilgili iki efsane bulunmaktadır. Bunlardan ilki M.Ö. 1200'lerde Yunanlıların Helen'i geri almak için Truva kentini kuşatma altına aldığı, yani Truva Savaşı'nın anlatıldığı Yunanlılara ait efsanedir. Romalıların anlatımına göre, Truvalı Aeneas takipçilerini yanına alarak İtalya kıyılarına ulaşmış, Roma mitolojisinde gökyüzü ve gök gürültüsü tanrısı olan Jupiter'in yardımıyla Roma soyunu M.Ö. 753'te meydana getirmişlerdir. Homeros'un İlyada destanında ikincil bir karakter olarak bahsettiği Aeneas, savaştan sonra Truva'yı yeniden inşa ederek burada bir hanedan kuracaktır. Ancak Homeros, Truva'nın Yunanlılar tarafından harap edildiğini ve geride kalan Truvalıların ise kentten kaçtıklarını anlatmıştır.² Ünlü Roma Destanı olan Aeneas'ı kaleme alan Romalı şair Publius Vergilius Maro, Aeneas'ın Truva şehriden ayrılarak İtalya'nın Latium bölgesindeki Lavinia kıyılarına ulaştıklarını belirtmiştir. Vergilius, Aeneas'ın kara ve denizde birçok badireyi atlattıktan sonra Lavinium şehrini kurduğunu, oğlu Ascanius'un Alba'yı ve soyundan gelen Romulus ve Remus'un ise Roma'yı kurduğunu ifade etmiştir.³ Romalıların Yunanlılara karşı duydukları hayranlık, onların Yunanlılarla

¹ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, 2. Baskı, (Edl.: Mehmet Ali Kılıçbay ve M. H. Naci Aklan), (çev.: Burcu Çıgman vd.), İmge Yay., Ankara 2011, s. 175.

² Peter Jones, *Geldim Gördüm Yendim*, (çev.: Funda Sezer), Say Yay., İstanbul 2016, s. 19-20.

³ Vergilius, *Aeneas I*, (çev.: Oktay Akşit), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1965, s. 2-3.

ilişkilendirilmeyi istemek ve Yunanlılara ait olan bu efsaneyi sahiplenmek gibi bir tutum sergilemelerine neden olmuştur. Böylece Romalılar, diğer büyük devletlerde de görüldüğü üzere kendilerine bir kutsiyet atfetmişlerdir.

Roma kenti, M.Ö. X. yüzyılda yedi tepe⁴ üstündeki köylerden meydana gelmiş, Tiber nehrinin kıyılarında ve Tiber adasının nehri ikiye ayırdığı bölgede gelişme imkânı bulmuştur.⁵ Roma adının büyük bir ihtimalle Etrüks kökenli olduğu düşünülmektedir. Bunun nedeni günümüz Roma şehrinde bulunan dönemin yedi tepe köylerinin bir Etrüks şehri haline gelmesi ve Etruria bölgesinin başkenti olmasıdır. M.Ö. 500'lü yıllarda *patricius* 'ların⁶ başını çektiği fakat çoğunluğu halkın oluşturduğu bir isyan sonucunda Etrüks Kralı II. Tarquinius Roma'dan kaçmak mecburiyetinde kalmıştır. Etrükslerin Roma'dan kovulması üzerine Romalılar bağımsız bir devlet haline gelmiştir. Böylece Roma Krallık devri sona ererken yerini, sınıflı bir toplum düzenine ve Roma devletinin kurumlarının oluşmaya başladığı bir döneme bırakmıştır.⁷ Nitekim dünya tarihine yön veren sayılı imparatorluklardan birine sahip olan Romalılar, bu ihtişama birden bire sahip olmamışlardır. Roma kentinde bulunan Latium Ovası'nın küçük bir bölgesinden başlayarak M.Ö. III. yüzyıldan itibaren Helenistik dünyanın etkin unsuru haline gelmiştir. Roma kent devletinin M.Ö. IV. ve III. yüzyıllarda İtalya'yı fethetmesi, III. yüzyılda Kartacalılar ile hâkimiyet mücadelesine girmesine neden olmuştur. Romalıların Kartacalılar ile arasında geçen şiddetli çatışmaların sonucunda, Roma devleti sınırlarını İspanya, Kuzey Afrika ve Sicilya bölgelerine taşımıştır. Roma İmparatorluğu geniş bir coğrafyayı içinde barındırdığından dolayı, birçok kavim ve devlet zorunlu veyahut isteğe bağlı olarak çok yönlü etkileşimlerde bulunmuştur. Roma sınırlarının Avrupa'daki Ren ve Tuna nehirlerine⁸ ulaşana kadar sürekli olarak genişlemesi, bu

⁴ Roma'nın ünlü Yedi Tepesi aslında tepeden daha çok Tiber Vadi'sine dökülen akarsuların şekil verdiği sarp sırtlardır. Bölgede çok sayıda tepe bulunmaktadır. Ancak genellikle Yedi Tepe; Capitoline, Esquiline, Aventine, Quirinal, Caelian, Palatino ve Viminal tepeleri olarak kabul görülmektedir. Bilgi için bkz.: Jones, *Geldim Gördüm Yendim*, s. 24.

⁵ Charles Freeman, *Mısır, Yunan ve Roma: Antik Akdeniz Uygarlıkları*, (çev.: Suat Kemal Angı), Dost Kitabevi, Ankara 2003, s. 358.

⁶ *Patricus/Patrici*'ler, ayrıcalıklı bir sınıfın üyelerini temsil etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, 2. Baskı, (Ed.: M.C. Howatson), (çev.: Faruk Ersöz), Kitap Yayınevi, İstanbul 2015, s. 698.

⁷ V. Diakov ve S. Kovalev, *İlkçağ Tarihi 2: Roma*, 3. Baskı, (çev.: Özdemir İnce), İstanbul 2015, s. 46.

⁸ Tacitus'un anlatımına göre; Ren Nehri, Raetia Alpleri'nden doğup, batıya doğru ilerleyerek Kuzey Denizi'ne dökülmektedir. Tuna Nehri ise; Kara Orman'da bulunan Abnoba Dağı'nın yamaçlarından başlayarak birçok kavmin topraklarından geçer ve nehrin yedi kolundan altısı Karadeniz'e dökülür.

nehirlerin ötesinde yaşayan Germen kavimleri ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Roma-Germen askerî ve siyasi ilişkileri, Roma İmparatorluğu'nun Principatus⁹ döneminde gelişmeye başlamıştır.¹⁰ Germen kavimleri, Roma topraklarının kuzey sınırlarını sürekli olarak tehdit etmişlerdir. Bu nedenle Germen kavimler Roma İmparatorluğu'nun imparatorluğun mücadele içerisinde bulunduğu önemli bir kavimler topluluğu olarak göze çarpmaktadır.

M.Ö. 3000-2500 yılları arasındaki Hint Avrupalılaşıma döneminde ortaya çıkan Germenler, günümüzde etnik olarak “İndogermen”¹¹ adı verilen halkların bir kolu mahiyetindedir. Germenlerin yerleşim yerlerine dair en eski bilgilere, ancak arkeoloji alanında yapılan çalışmalar sayesinde ulaşılmaktadır. Roma döneminin en büyük barbar¹² topluluklardan biri olan Germenlerin anayurdu hakkındaki genel görüş, İskandinavya ve Jutland bölgeleri olduğudur. M.Ö. 2000’li yılların sonuna doğru bu bölgelerden ayrılan Germen kavimlerin bir kısmı, Elbe Nehri üzerinden M.Ö. 1000 yılı civarında güneye ve batıya doğru ilerleyerek, Baltık kıyılarına ve Kuzey Denizi’ne ulaşmışlardır. M.Ö. VI. yüzyılda Ren Nehri yakınlarındaki

Bilgi için bkz.: Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri*, (çev.: Mine Hatapkapulu), Kabalcı Yay., İstanbul 2006, s. 25-96.

⁹ Principatus, İmparator Augustus’un Roma tahtına geçtiği M.Ö. 31 yılından İmparator Diocletianus’un tahta Roma tahtına geçtiği M.S. 284 yılına kadar dönemi kapsamıştır. M.S. 284 yılından sonraki döneme ise, dominatus denilmektedir. Dominatus’un sona erdiği tarih konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bu adlandırmalar Roma İmparatorluğu’nun yönetim şekli ile alakalı olmuştur. Principatus, imparatorun ülkeyi tüm yetkilerini “princeps” yani birinci yurttaş statüsü ile yönettiği, Dominatus ise imparatorun mutlak otorite olduğu siyasal rejimdir. Günümüz literatüründe Principatus için Erken İmparatorluk, Dominatus için Geç İmparatorluk terimleri de kullanılmaktadır. Açıklama için bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 778-779; Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 13. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2019, s. 288-289; Neil Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, (çev.: Çağdaş Sümer), 2. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2017, s. 334-338.

¹⁰ Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 348; Stephen Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu Tarihi: M.S. 284-641*, (çev.: Turhan Kaçar), TTK Yay., Ankara 2016, s. 2-3; Perry Anderson, *Antikiteden Feodalizme Geçişler*, (çev.: Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yay., İstanbul 2017, s. 60-61; Herwig Wolfram, *The Roman Empire and Its Germanic Peoples*, (Almancadan İngilizceye çeviren: Thomas Dunlap), University of California Press, Berkeley 1997, s. 2-3.

¹¹ İndogermen terimi, İndo-Germence konuşan halkları tarif etmek için kullanılan filolojik bir tanımlamadır. Germenler, İndo-Germen dilinin dört ana kolundan ilki olan Kentum halklarından gelmişlerdir. Germenler dışındaki diğer Kentum halkları ise İtalikler, Keltler ve Greklerdir. Bkz.; Nejdet Keleş, “İndo-Germenlerin ve Germenlerin Kökeni, Dili ve Anayurdu Tezleri”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 22, Denizli 2015, s. 77, 79.

¹² Antik Yunan dilini konuşmayan halklara “barbaros” yani barbar adı verilmiştir. Ancak kelime daha sonra dilin konuşulması ile alakalı olmaktan çıkmış, Yunan devleti dışında kalan topraklarda yaşayan halklar için kullanılmaya başlanmıştır. Barbarların uygarlık dışı zalim, hain ve disiplinsiz olduğunu düşünmüşlerdir. Kültürel bir anlam haline gelen barbar kelimesi, daha sonra Romalılar tarafından da bu anlamda kullanılmıştır. Latin ve Antik Yunan kaynaklarında ise kendilerinden olmayanlara genel itibarıyla barbar demişlerdir. Barbar kelimesi bu çalışma boyunca, “Yunanlı veya Romalı olmayan” anlamında kullanılacaktır. Bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 137; Ali Ahmetbeyoğlu, “Avrupa Hunları”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 107-108; Mine Hatapkapulu, *Tacitus’un Germen Kavimlerine Bakışı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007, s. 21.

bölgelere ulaşan Germen kavimler, Keltler/Galyalılar¹³ ile etkileşime geçmişlerdir. Bazı dönemlerde Keltler ile yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle şiddetli çatışmalar yaşamışlardır. Ancak Keltlerin direnişlerine rağmen Germen kavimler, M.Ö. III. yüzyılda Ren Nehri'ni aşmış, güneye ve doğuya doğru ilerlemeye devam etmişlerdir. Böylece Germen kavimler bir süre sonra, Tuna Nehri'ne de ulaşmışlardır. Ren (Rhenus) ile Tuna Nehirleri, hem Germenlerin daha fazla yayılmasını engelleyen doğal sınırları meydana getirmiş hem de Roma lejyonlarının kontrolünde ki siyasal sınırları (limes) temsil etmiştir.¹⁴ Iulius Caesar, Ren nehrinin doğusundaki topraklarda yaşayan Germen kavimlerinin, Belgae ve Helvetii kavimleri ile sınırlara sahip olduğunu belirtmiştir. Tacitus'un anlatımına göre ise; Ren ve Tuna nehirleri ile Gallia, Raetia ve Pannonia kavimlerinden, sıradağlar ile Sarmatia ve Dacia kavimlerinden ayrılan Germen toprakları, bahsi geçen komşu kavimler arasında kalan ve bir kısmı da okyanus ile çevrili olan geniş coğrafyayı kapsamaktadır. Strabon ise, Ren Nehri'nin doğusunda ve Tuna Nehri'nin kuzeyinde bulunan bölgeyi Germen toprakları olarak tanımlamıştır. Tüm bu anlatımlara rağmen, Germenlerin yaşadığı bölgenin sınırları tam olarak belirlemek mümkün olmamıştır.¹⁵

¹³ M.Ö. V. yüzyılda Yunan halkı tarafından Keltoi, Romalıların Galli olarak adlandırılmışlardır. M.Ö. I yüzyılda Iulius Caesar, Galya topraklarının üç kısma ayrılmış bir bütün olduğunu, bu bölgede Belgae, Aquitani ve Galli olarak adlandırılan Kelt kavimlerinin yaşadığını belirtmiştir. Kuzey ve Batı Avrupa ile Tuna Nehri'nin iç kısımlarına yayılmış bir kavime mensup olan Keltler, Roma egemenliği altına girmeden önce, Akdeniz dünyası dışındaki en yüksek kültür düzeyine ulaşmış Avrupalılardır. Keltlerin Germenler ile olan köklü ilişkileri, Romalı Antik Çağ yazarları tarafından bazı Germen kavimlerinin Galya'da yaşayan kavimlerle karıştırılmasına neden olmuştur. Bu nedenle bazı Germen kavimlerinin kökeni konusunda farklı bilgiler bulunmaktadır. Tacitus, Treveri ve Nervii kavimlerinin Germen soyundan geldikleri için kendileri ile övündüklerini ve Galyalılara benzemediklerini iddia ettiklerini belirtmiştir. Ancak Caesar Treveri ve Nervii kavimlerinin Galya topraklarında yaşayan Belgae kavimlerinden geldiklerini ifade etmiştir. Ayrıca Belgae kavimleri, Ren Nehri'ni geçerek verimli buldukları Galya topraklarına yerleşmiş ve Galyalıları yurtlarından etmişlerdir. Bundan dolayı Belgae kavimlerinin birçoğu Germen kökenlidir. Caesar'ın belirttiği üzere Belgae kavimlerinden olan Treveri ve Nervii kavimlerinin, Germen kökenli Belgae kavimlerinden olma ihtimali düşünülebilir. Açıklama için bkz.: Caesar, *Notlar: Galya Savaşı Üzerine*, (çev.: Samet Özgüler), Doğu Batı Yay., Ankara 2017, s. 37-66-82, 84; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 63; J. M. Roberts, *Avrupa Tarihi*, (çev.: Fethi Aytuna), İnkılâp Yay., İstanbul 2015, s. 110; Eren Karakoç, "Antik Romalıların Gözünden İlk Avrupalı Germen Halkları", *The Legends Journal of European History Studies*, S. 2, 2021, s. 42.

¹⁴ Gustaf Kossinna, *Die Herkunft der Germanen: Zur Methode der Siedlungsarchäologie*, Curt Kabitzsch, Würzburg 1911, s. 25; Davies, *Avrupa Tarihi*, s. 250; Massimo Pontesilli, "Barbar Göçleri ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Sonu", *Ortaçağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, (Ed.: Umberto Eco), (çev.: Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yay., İstanbul 2014, s. 65; Keleş, "İndo-Germenlerin ve Germenlerin...", s. 87-88; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 341; Gökem Artagan Kırmızıyaprak, *Eskiçağ'da Doğu Avrupa'da Türkler ve Germenler*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2021, s. 19.

¹⁵ Caesar, *Notlar: Galya Savaşı...*, s. 38; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 25; Strabon, *The Geography of Strabo*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Horace Leonard Jones), C. III, William Heinemann, London 1954, s. 151-153; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 341.

Germen kavimlere dair ilk yazılı kaynaklar ise, M.Ö. IV. yüzyıla dayanmaktadır. Çünkü bu yüzyıla kadar Antik Çağ'ın Yunan ve Romalı yazarları tarafından bahsedilen Avrupa'nın en kuzeyindeki halklar, Keltler ve İskitler olarak ikiye ayrılmıştır. Orta ve Batı Avrupa topraklarındaki Keltler ve Keltlerin doğusundaki uzak bir bölgede yaşayan İskitlerden haberdar olan Romalılar, ne Germanler ne de diğer barbar kavimler hakkında bilgi sahibi değildir. Massilia'lı¹⁶ Pytheas yaptığı keşif gezisinde, Britanya ve Jutland Yarımadasının etrafını dolaşarak Kuzey Avrupa sahillerinden Baltık kıyılarına ulaşmıştır. Bu gezi hakkında bilgiler içeren eserinde Teuton adına yer vererek, German kavimlerden bahseden ilk kişi olmuştur. German kavimler Pytheas'ın günümüze ulaşmayan eserindeki bilgiler, diğer yazarların alıntıları¹⁷ sayesinde aktarılabilmektedir. Yine de M.Ö. II. yüzyıla kadar antik kaynaklardaki bilgiler, German kavimleri hususunda yetersiz kalmıştır.¹⁸

German kavimlerin Roma uygarlığı tarafından tanınması, siyasi ve askerî gelişmeler ile doğrudan bağlantılı olmuştur. Roma hâkimiyetinin M.Ö. III. yüzyılda Avrupa topraklarına doğru genişlemeye başlamasından bir süre sonra, Romalılar ve Germanler arasındaki ilk askerî karşılaşmalar gerçekleşmiştir. M.Ö. 202-201 yılları arasında Roma ordusu Makedon Krallığı ile mücadelesi sırasında, German paralı askerleri içeren düşman ordusuna savaşmıştır. M.Ö. II. yüzyılın sonunda, Cimbri, Teuton ve Ambron adındaki German kavimlerinin büyük gruplar halinde güneye göç etmesiyle, Roma'nın kuzey sınırları tehlikeye girmiştir. Böylece kuzeyde Keltlerden başka kavimlerinde var olduğu anlaşılmıştır. Kuzey İtalya'daki Noreia'da başlayan ve M.Ö. 113-102 yılları arasında meydana gelen Cimbri ve Teuton kavimlerinin akınları Romalılara ciddi kayıplar yaşatmıştır. İlk savaştan sonra Galya'nın güneydoğusunda ve İtalya'ya bir dizi savaş meydana gelmiştir. Ancak Roma ordusu M.Ö. 102 yılında Konsül Gaius Marius'un komutasında, Galya'daki Teutonlara karşı zafer kazanmıştır. Ardından İtalya'daki yürüyen Gaius Marius ve Roma ordusu, M.Ö. 101 yılında Torino'nun doğusundaki Vercellae'de Cimbrileri mağlup etmiştir.

¹⁶ Günümüzde Güney Fransa'daki Marsilya'dır.

¹⁷ M.S. I. yüzyılın yazarlarından Gaius Plinius Secundus yani Pliny, Pytheas'dan alıntı yapmış yazarlardan biridir. Gaius Plinius Secundus *Naturalis Historia* adlı eserinde, Baltık kıyılarında German kavimlerin bulunduğunu belirtmiştir. Bkz.; Andrew J. Frith, *Ethnicity, Identity and the Development of the Roman Frontier in Central Europe*, University of Liverpool, July 2018, s. 102-103.

¹⁸ Malcolm Todd, *The Early Germans*, 2. Baskı, Blackwell Publishing, Oxford 2004, s. 1; Malcolm Todd, *Everyday Life of the Barbarians: Goths, Franks and Vandals*, B. T. Batsford Ltd., London 1972, s. 3; Karakoç, "Antik Romalıların Gözünden...", s. 42; Hatapkapulu, *Tacitus'un German Kavimlerine...*, s. 20-21.

Nitekim Germen kavimlerinin Roma topraklarındaki ilerlemeleri önlenmiştir.¹⁹ Germen kavimler, M.Ö. 58-51 yıllarında meydana gelen Galya Savaşları sırasında Roma orduları ile tekrar karşılaşmışlardır. M.Ö. I. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın doğusundan batıya doğru kavimlerin birbirlerine baskı yapması sonucunda karışıklıklar yaşanmıştır. Iulius Caesar tarafından Germen kavimler arasında en büyük ve savaşçı kavim olarak tanımlanan Suevler, M.Ö. I yüzyılın başlarında Main ve Ren nehirleri arasındaki bölgeye yerleşmiş ve Galya topraklarına bakınlar düzenlemeye başlamışlardır. Iulius Caesar, konsül olduğu dönemde Ren'nin batısına geçen Suevlerin kralı Ariovistus ile temasa geçmiştir. M.Ö. 59 yılında Ariovistus'un krallığını tanımıştır. Ancak İtalya'nın kuzeyini güvence altına almak ve askeri başarılar kazanarak statüsünü güçlendirmek amacıyla Galya'ya sefer düzenlemeye karar vermiştir. Bunun için komutasında sekiz lejyonun yanı sıra, Keltlerden ve Germen süvarilerinden oluşan auxilia birlikleri²⁰ ile Galya'ya yürümüştür. M.Ö. 58'de Galya'ya akınlar düzenleyen Suevlerin lideri olan Ariovistus ile tekrar diplomatik ilişkiler kuran Iulius Caesar, yapılan görüşmelerden olumlu sonuç alamamıştır. Bunun üzerine, Roma ordusu Yukarı Alsace'ye yürümüş ve Suevler ile savaşmıştır. Ren Nehri'nin ötesine sürülen Ariovistus ve Suev kuvveti mağlup olmuş ve yok edilmiştir. Üç yıl içinde Galya'nın çoğunu hâkimiyet altına alan Iulius Caesar, M.Ö. 55-54 yılları arasında tekrar Germen kavimleri ile mücadele etmiştir. Ren Nehri'nin doğusundaki Germen Usipetes, Tencteri ve Ubii kavimlerinin topraklarına sefer düzenlemiştir. Birçok Germen liderini ele geçirmiş ve kavimlere ağır kayıplar yaşatmıştır. Bu Germen kavimlerden biri olan Ubiler ile anlaşma yapmıştır. Iulius Caesar'ın bu savaşlardan sonra Ren Nehri, Roma İmparatorluğu'nun sınırı haline gelmiştir.²¹

¹⁹ Titus Livius, *The History of Rome, with the Epitomes and Fragments of the Lost Books*, (Latince den İngilizceye çeviren: William A. M'Devitte), George Bell and Sons Yay., London 1900, s. 2187, 2189; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 75-77; Sabahat Atlan, *Roma Tarihi'nin Ana Hatları: I. Kısım Cumhuriyet Devri*, TTK Yay., Ankara 2014, s. 136, 139; Tony Jacques, *Dictionary of Battles and Sieges: A Guide to 8,500 Battles from Antiquity Through the Twenty-first Century*, Greenwood Press, London 2007, s. 60-737-1069; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 341; Pontesilli, "Barbar Göçleri...", s. 65; Karakoç, "Antik Romalıların Gözünden...", s. 42.

²⁰ Müttefik kavimlerin roma ordusuna gönderdiği yardımcı birliklere genel olarak auxilia adı verilmiştir. Bkz.: Sabahat Atlan, *Roma Tarihi'nin Ana...*, s. 52-53.

²¹ Caesar, *Notlar: Galya Savaşı...*, s. 63, 80-124-126-135; Titus Livius, *The History...*, s. 2202-2203; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 341; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 694; Atlan, *Roma Tarihi'nin Ana...*, s. 179, 183; Kossinna, *Die Herkunft...*, s. 20-22; Karakoç, "Antik Romalıların Gözünden...", s. 42-43.

M.Ö. I. yüzyılın başlarında Germen adı ilk olarak Apamea'lı Posidonius'un günümüze kesitler halinde ulaşmış olan *Historia* adlı eseri geçmiştir. Poseidonios, Germenlerin yeme alışkanlıkları ile bilgiler verdiği eserinde, Germen kavimleri diğer kuzeyli kavimlerden ayıran ilk yazar olmuştur. Germen adının etnografik bir sınıf kavramına genişletilmesi, Germen kavimlerini Ren ötesindeki Galyalı kavimlerin komşuları olarak ayıran Iulius Caesar tarafından gerçekleştirilmiştir. Iulius Caesar'ın *Commentarii de bello Gallico* adlı eseri ve Tacitus'un bu kavimler hakkında ayrıntılı bir bilgiler sunduğu *De Origine et situ Germanorum* adlı eseri, bu kavimlerin günümüze yansıyan görünüşünü genel olarak şekillendirmiştir.²² Baltık kıyıları ve Vistül Nehri'den Ren ve Tuna sınırlarının doğusuna kadar uzanan geniş bölgede yaşayan bu kavimler, Romalılar tarafından genel bir ifadeyle "Germani" olarak tanımlanırken yaşadıkları coğrafyaya ise "Germania" adı verilmiştir. Ancak, muhtemelen ilk kez Keltler tarafından kullanılan Germen adının, anlamı ve kökeni tam olarak bilinmemektedir. Strabon, Romalılar bu kavimlere "gerçek ya da özgün" anlamına gelen "Germani" adını verdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca millet olarak ortak bir bilince de sahip olmayan Germenlerin, ne kendilerini ne de yaşadıkları coğrafyayı bu şekilde adlandırdıklarına dair bir bilgi bulunmamaktadır.²³ Tacitus ise Germen adının ortaya çıkışına dair kısıtlı bir açıklamada bulunmuştur:

"...Germania yeni ve son zamanlarda kullanılan bir addır. Rhenus nehrini ilk geçen, Gallialıları yurtlarından kovan ve bizim şimdilerde Tungri diye bildiğimiz kavme o zamanlar Germanialılar deniyordu. Böylece bir ulusa değil de, bir kavme verilen bu ad yavaş yavaş yayıldı ve ilkin galipler tarafından gözdağı vermek maksadıyla kullanıldığı halde çok geçmeden bütün soy kendisini yeni yaratılan bu adla, Germanialılar olarak anmaya başladılar"²⁴

Germen adı altında birleştirilen bu halklar, antropolojik açıdan ayrı bir ırk meydana getirmemişler, yalnız dilleri ile töreleri bakımından ortak özelliklere sahip olmuşlardır. Herwig Wolfram'ın açıklamasına göre; Antik Çağ kaynaklarında bir kavim olarak bahsedilen halklar, aslında birçok kavimden oluşan bir ordudan meydana gelmişlerdir. Bu nedenle Germen olarak adlandırılan halklar, gelenekler

²² Posidonius, *The Translation of the Fragments*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: I. G. Kidd), C. III, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s. 138; Caesar, *Notlar: Galya Savaşı...*, s. 61, 63; Todd, *The Early Germans*, s. 2; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 538; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 3; *Germanen, Germania, Germanische Altertumskunde*, (Ed.: Heinrich Beck ve Rosemarie Müller), Walter de Gruyter, Berlin 1998, s. 8-9.

²³ Strabon, *The Geography...*, s. 153; Todd, *The Early Germans*, s. 8-9; Artagan Kırmızıyaprak, *Eskiçağ'da Doğu Avrupa'da...*, s. 20.

²⁴ Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 27.

temelinde soy birliğini devam ettiren başarılı liderlerin yönetiminde bir araya gelmişlerdir. Ancak Germen kavimlerinin orduları farklı dilleri konuşan savaşçıları da içerebildiği için, dil unsurunu kavimleri oluşturan özelliklerden biri olarak saymamıştır.²⁵ Tacitus ise, Germen halklarının gelenek ve tarihini yansıtan tek unsurun sahip oldukları eski ilahiler olduğunu belirtmiştir. Söz konusu bu eski ilahilerde Germenlerin kökeni topraktan doğmuş olan tanrı Tuisto ile ilişkilendirilmiştir. Germen kavimler, Tanrı Tuisto'nun oğlu Mannus'u soylarının atası olarak, Mannus'un üç oğlunu da kurucuları olarak kabul etmişlerdir. Ingaevones, Herminones ve Istaevones adlı Germen kavimler, bu adları Mannus'un oğullarından almıştır. Ayrıca Tacitus'un belirttiği üzere bazı kimseler, eski belgelere dayanarak tanrı soyundan gelen kavimlerin olduğunu ve Vandal, Suev, Gambri, Marsi gibi kavim adlarının gerçek ve eski adlar olduğunu iddia etmişlerdir. Gaius Plinius Secundus Ingaevones, Herminones ve Istaevones kavimlerinin yanına, iki kavim daha eklemiştir. Gaius Plinius Secundus'a göre beş büyük Germen kavmi vardır. Bunlardan biri olan Vandal, Burgond, Variniiae, Charini ve Got kavimlerini içermiştir. Ingaevones kavmi, Cimbri, Teuton ve Chauci kavimlerini; Istaevones kavmi, Sugambri kavminin de dâhil olduğu Ren Nehri yakınlarındaki kavimleri kapsamıştır. Herminones kavmi ise Suev, Hermunduri, Chatti ve Cherusci kavimleri oluşmuştur. Son büyük kavim ise, Plinius tarafından birlikte gösterilen Peucini ve Basternae kavimleridir.²⁶

Germen kavimleri, yapılan arkeolojik çalışmalar ve Antik Çağ yazarlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda ve dilbilimi çerçevesinde genellikle Kuzey Germen, Doğu Germen ve Batı Germen olarak üç ana gruba ayrılmıştır. İskandinavya'da bulunan Kuzey Germen grubu, bugün ki Danimarka, İsveç, Norveç ve İzlanda toplumlarını meydana getirmişlerdir. Hollandalıların, Flamanların, İngilizlerin, İskoçların ve kısmen Fransızların ilk ataları olan Batı Germen grubu, Almanya'nın güneyi ve batısı ile Britanya adalarını kapsamıştır. Elbe Nehri'nin doğusundaki Oder ve Vistül nehirleri arasında ikamet Doğu Germen grubudur.²⁷ Batı

²⁵ Herwig Wolfram, *Germenler: Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri*, (çev.: Tuğba İsmailoğlu Kacı), Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 23; Charles Seignobos, *Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi*, (çev.: Samih Tiryakioğlu), Varlık Yay., İstanbul 1960, s. 62.

²⁶ Pliny, *Natural History*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: H. Rackham), C. II, Harvard University Press, Cambridge 1967, s. 195-197; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 25, 27; Kossinna, *Die Herkunft...*, s. 19.

²⁷ Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 33-34; Davies, *Avrupa Tarihi*, s. 250-251; Keleş, "İndo-Germenlerin ve Germenlerin...", s. 88.

Germen grubundaki kavimler Franklar, Alamanniler, Friisiler, Bataviler, Angllar ve Saksonlar iken, Doğu Germen grubundakiler Gotlar, Vandallar, Gepidler, Burgonlar'dır. Batı Germen kavimleri, Doğu Germen kavimlerinden önce yerleşik hale gelmiştir. Avrupa'nın doğu ve batısına yerleşen Doğu Germen kavimleri ise, göçebe toplum yapısını uzun süre korumuştur. Bu nedenle Batı Germen kavimleri Roma topraklarına yönelik akınlarını daha yavaş ama istikrarlı şekilde gerçekleştirmiştir. Romalılar ile en çok etkileşimde bulan Doğu Germen kavimleri ise, özellikle Kavimler Göçü sürecinde şiddetli ancak kalıcı etkisi olmayan akınlar düzenlemişlerdir.²⁸ Bunların dışında Elbe ve Oder nehirleri arasındaki bölgede ikamet eden Germen kavimleri de Romalılar etkileşim halinde olmuşlardır. Semnones, Langobardi (Lombardlar), Hermunduri ve Marcomanni kavimleri, Boiohaemum'a göç etmeden önce Elbe ve Oder nehirleri arasında ikamet etmişlerdir. Chattiler, Cherusçiler, Bructeriler, Tencteriler ise Ren sınırına yakın bölgelerde yaşamışlardır.²⁹ Bu nedenle özellikle M.S. I. yüzyılda Romalılar ile askerî ve diplomatik ilişkiler kuran Germen kavimlerinden bazılarıdır. Çalışma boyunca yukarıda değinilenden daha fazla Germen kavminden bahsedilmiştir. Ancak bu noktada, Romalılar ile ilişkiler konusunda ön plana çıkan ve Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışında önemli rol oynayan kavimler sıralanmıştır.

Yaşadıkları bölgedeki doğal kaynaklar ve toprakların kontrolü için mücadele eden ilkel kabile topluluklar halinde olan Germen kavimleri, nüfus yoğunluğu ve önem bakımından birbirlerinden farklı olmuştur. Ayrıca Germen kavimlerinin sayıları ve sınırları, sürekli göç halinde olmaları ve savaşlar nedeniyle değişkenlik göstermiştir.³⁰ M.S. I. yüzyılın yazarlarından olan Tacitus tamamı olmasa da kırktan fazla Germen kavminden bahsetmiştir. Caesar ve Tacitus tarafından bahsedilen Germen kavimlerinin sadece bir kısmı M. S. V yüzyıla kadar siyasi varlığını koruyabilmiştir. Bu yüzyıllar boyunca bazı Germen kavimleri hem diğer kavimlere ya da Roma uygarlığına katılarak, bazen de boyunduruk altına alınarak asimile olduklarından dolayı ortadan kalkmıştır. Bunun yanı sıra M.S. II. yüzyılda, Alamanni ve Suev gibi konfederasyon halindeki Germen kavimlerine bağlı küçük topluluklardan bazıları, bağımsızlıklarını kazanarak yeni Germen kavimleri meydana

²⁸ Davies, *Avrupa Tarihi*, s. 250-251; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 33-34; R. H. C. Davis, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, (çev.: Rümeyza Şişman), Dergâh Yay., İstanbul 2020, s. 40.

²⁹ Todd, *Everyday Life...*, s. 9.

³⁰ Todd, *The Early Germans*, s. 28-29; Keleş, "İndo-Germenlerin ve Germenlerin...", s. 88.

getirmişlerdir. M.S. I. yüzyılda Romalılar tarafından tanınan Gotlar, sonraki yüzyıllarda ön plana çıkmaya başlayan Germen kavimlerinden en önemlisi olmuştur. Franklar gibi M.S. II. yüzyılın sonlarında kavimler içerisindeki geniş kapsamlı siyasi ve toplumsal dönüşümleri sonucu ortaya çıkan büyük Germen kavimleri, M.S. III. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun kuzey sınırlarında ciddi bir tehdit unsuru haline gelmişlerdir.³¹ Özellikle Germen kavmi Gotların, M.S. 376-46 yılları boyunca Roma-Germen arasındaki ilişkiler konusunda etkinlik açısından en başta geldiği söylenebilir. Germen kavimlerden biri olan Gotların kökeni konusu tartışmalıdır. M.S. VI. yüzyılın tarihçilerinden Jordanes, "Getica" adlı eserinde, Gotların Scandza Adası'ndan Vistül Nehri'nin ağzındaki topraklara göç ettiğinden bahsetmiştir. Scandza Adası ise, genellikle günümüzün yazarları tarafından İskandinavya ile özdeşleştirilmiştir. Peter Heather ise, İskandinavya'dan Vistül Nehri'nin bulunduğu Polonya topraklarına göç edenlerin birkaç seçkin Got klanları olduğunu, ayrıca Gotların ilk anayurdunun İskandinavya olması konusunda net bir bilgi bulunmadığını dile getirmiştir. M.S. I. yüzyılda Gohthiscandza olarak adlandırdıkları Vistül topraklarında bulunan Gotlar, muhtemelen nüfus yoğunluğundan kaynaklanan toprak ihtiyacı veya iklim değişikliği nedeniyle yeni yurt arayışında olmuşlardır. Bu nedenle, M.S. II. yüzyılda kralları Filimer'in kararı ile Gotlar aileleri ile birlikte güneydoğuya doğru göç etmeye başlamışlardır. Antik kaynaklara göre; Gotlar geniş bataklardan sonra, muhtemelen Dinyeper Nehri'ni geçmeye başlamışlar, ancak nehri geçerken kullandıkları köprü çöktüğünde bir kısmı geride kalırken nehri geçenler yollarına devam etmişlerdir. Nitekim ikiye bölünen Gotlar, İskitlerin bulunduğu Karadeniz kıyılarına yerleşmişlerdir. 376 yılından önce Tuna'nın kuzeyinde birkaç farklı Got kabilesi olması ihtimal yüksektir. Ancak IV. yüzyılın Romalı yazar Ammianus Marcellinus, sadece Tervingi ve Greuthungi'den bahsetmiştir. İlerleyen yıllarda Tervingi, Batı Gotları ya da Vizigotlar, Greuthungi ise Doğu Gotları ya da Ostrogotlar şeklinde adlandırılmıştır.³²

³¹ Peter Heather, *Gotlar*, (Ed.: Gülben Salman) (çev.: Erkan Avcı), Phoenix Yayınevi, Ankara 2012, s. 80; Todd, *The Early Germans*, s. 28-29; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 88-89; *Germanen, Germania, Germanische...*, s. 20.

³² Jordanes, *The Gothic History of Jordanes*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Charles Christopher Mierow), Princeton University Press, Princeton 1915, s. 55, 60; Heather, *Gotlar*, s. 53-55; Herwig Wolfram, *History of the Goths*, (Almancadan İngilizce'ye çeviren: Thomas J. Dunlap), University of California Press, Berkeley 1990, s. 40, 43; Douglas Boin, *Alaric the Goth: An Outsider's History of the Fall of Rome*, W.W. Norton and Company, New York 1923, s. 30; Corry Atkinson, "Adrianople: Before and After", *Explorations: The Journal of Undergraduate Research and Creative Activities for the State of North Carolina*, C. XII, (Ed.: Katherine E. Bruce), Wilmington 2017, s. 5-6; Mert Kozan,

Germen kavimlerinde iki çeşit liderlik vardır: *dux* ve *rex*. Tacitus'un anlatımına göre; bunlardan *dux* adı verilen liderler, savaş zamanında seçilen askerî liderlerdir. Bu liderlerin askerî başarıları, örnek oluşturan davranışta bulunmaları ve savaş alanında ön plana çıkarak hızlı ve kendini gösterecek şekilde hareket etmeleri durumunda statülerini korumalarını sağlamıştır. *Rex* ise, soylu ailelerden seçilen krallardır. Ancak bu liderlerin yetkilerini sonsuz ve kendi başlarına kullanmamışlardır. M.S. I. yüzyıldan önce, soylu ailelerin yaygın olması nedeniyle, halkın üzerinde sürekli olarak bir kral ya da soylulardan oluşan yönetici sınıf yani aristokratlar bulunmamıştır. M.Ö. I. yüzyılda Iulius Caesar'ın belirttiği üzere, topraklarında özel mülkiyet bulunmayan yerleşik Germen kavimlerinde tarım, liderlerinin her yıl farklı bir bölgeyi ailelere tahsis ederek ortak arazilerinin sürmesiyle sağlanmıştır. Ancak Tacitus'un yaşadığı M.S. I yüzyılda, ticaret yoluyla Roma İmparatorluğu ile ilişkilerin artması, Germen kavimler arasında toplumsal sınıflandırma hızlanmıştır. Çünkü bu ilişkiler, Germenlerin Roma toplumunun lüks yaşam tarzından etkilenmesine ve toprak mülkiyetine dayalı zenginlik olan aristokrasi kurumuna sahip olmalarını sağlamıştır. Böylece *rex* adı verilen liderler ön plana çıkmış ve Germen kavimleri aristokratlardan oluşan meclis tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Ayrıca, maddi olarak imkânların arttıran liderler, akrabalık ilişkilerine dayalı askerî güçlerinin dışında, maiyetler toplamaya başlamışlardır. Roma İmparatorluğu ise, diplomatik olarak Germen aristokratlar üzerinde etkili olmak için ittifak yoluyla kavimleri kışkırtmıştır.³³ Böylece sınırlarındaki Germen baskılarını hafifleten Roma İmparatorluğu, diplomasideki etkinliği ile IV. yüzyıla kadar Germen kavimleri sınırın ötesinde tutmayı başarmıştır.

Germen kavimleri sürekli olarak, gerek kendi aralarında gerekse diğer kavimler ile mücadele etmiştir. Bu yaşam şekli, onların savaşçı toplum yapısına sahip olmaları ile ilişkidir. Öyle ki Tacitus, onların silahları olmadan herhangi bir işe kalkışmadıklarını belirtmiştir. Savaştan kaçmak Germenlere göre en utanç verici bir suçtur. Sonuç ne olursa olsun her savaşta ölen savaşçıları geride bırakmamışlardır. Dini inançlarından destek alarak savaşa giden Germen askerleri, kutsal korulardan aldıkları bazı heykel ve sembol gibi kutsal eşyaları yanlarında taşımışlardır. Tacitus,

Ostrogotlar ve Büyük Theodoricus Dönemi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2014, s. 33, 35.

³³ Caesar, *Notlar: Galya Savaşı...*, s. 194; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 33; Anderson, *Antikiteden Feodalizme Geçişler*, s. 121, 123; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 342; Hatapkapulu, *Tacitus'un Germen Kavimlerine...*, s. 97; Karakoç, "Antik Romalıların Gözünden...", s. 44.

Germen kavimlerinin savaşa giderken cesur kahramanların lideri olarak gördükleri Hercules için ilahiler söylediklerini belirtir. Bunun yanı sıra Germanlerin kendilerine özgü “baritus” adını verdikleri bir savaş şarkısına sahip olduklarını da eklemiştir. German savaşçıların bu şarkıyı söylemekte ki amaçlarının, düşmanın direncini kırmak olduğunu dile getiren Tacitus, çıkardıkları rahatsız edici ve korkutucu seslerin daha güçlü olmasını sağlamak için kalkanlarını ağızlarına daha yakın tuttıklarını belirtmiştir. Germanler çocuklarını savaşçı olarak yetiştirmiş, German kadınları ise savaş alanında bağırarak savaşçılara cesaret vermişlerdir.³⁴ Ancak German kavimlerinin çoğu, Romalılar gibi devamlı ve düzenli orduya sahip olmamıştır. Tacitus, Germanlerin özgürlüklerine düşkün olmalarından dolayı savaş için toplanmakta geç kaldıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte German savaşçıları, düzenli bir orduya sahip olmadıklarından kendilerini kargı, mızrak ve kalkanlardan oluşan savaş teçhizatlarıyla donatmayı yeterli görmüşlerdir. Germanlerin silah cinsini göz önüne alarak demir madeni açısından zengin olmadıkları çıkarımını yapan Tacitus ise, silah olarak kılıç ve mızrak yerine daha çok kargı ve “frameae” adını verdikleri silahı kullandıklarını belirtmiştir. Germanlerin demir veya deri ile güçlendirilmemiş olan kalkanları, boyanmış tahtadan yapılmıştır. Çoğunlukla piyade olarak savaşan Frank, Sakson, Angıl gibi German kavimleri, savaşta daha çok fırlatılabilecekleri silahları kullanmayı tercih etmişlerdir. Süvari olarak savaşan Vandal, Burgond, Got, Alamanni ve Langobard gibi kavimler ise, silah seçimlerini kalkan ve kargıdan yana kullanmışlardır. German savaşçıları savaşırken çıplak olmayı veya hafif bir askerî kıyafet tercih etmişlerdir. Zırh, metal veya deriden yapılmış miğfer şeklindeki askerî giysileri çok azı kullanmıştır. M.S. I. yüzyılda German kavimlerinin savaşçıları, ağır zırhlı Roma ordusunun lejyonları ile karşılaştırıldığında teçhizat bakımından oldukça geri kalmıştır. Ancak Roma ile yapılan savaşların giderek sıklaşması ve German şeflerinin emri altındaki maiyetlerin büyümesi, German kavimlerinin tam teçhizatlı düzenli ordular oluşturmalarına zemin hazırlamıştır. Germanler cephaneliklerini, yağmacılıktan elde ettikleri ile büyük oranda arttırmış olmalarına rağmen, kalite bakımından iyi silahlara sahip olmak için tamamen Roma’ya bağımlı olmamışlardır. Romalılarla ilişkilerin artması sonucunda

³⁴ Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 27-33-35-41.

III. yüzyıldan itibaren kılıç daha önemli bir rol kazanırken V. yüzyıldan itibaren de miğferler yaygın olarak kullanılmaya başlanır.³⁵

Germenlerin savaş kuvvetleri daha çok piyade olarak savaşmışlardır. German kavimlerde sadece liderler ve onların maiyetleri, atları ve bakımlarını maliyetlerini karşılayabildiği için süvariler yaygın olmamıştır. Tacitus, German savaşçıların hızlı koşmayan ve Romalıların atları kadar iyi eğilmemiş olan atlara sahip olduklarını dile getirmiştir. Galya seferi sırasında German kavimlerden kuvvet toplayan Iulius Caesar, orduya aldığı German askerlerinin savaş için elverişsiz atlara sahip olduğunu, bu nedenle kendi süvarilerinden aldığı atları onlara dağıttığını belirtmiştir. German piyade olarak daha başarılı olmasına rağmen, ata binme konusunda yetenekli olduklarından süvari sayılarını ilerleyen dönemde arttırmışlardır. Hatta Tacitus, German kavmi Tencteri süvarilerinin, Chatti kavminin piyadelerinin daha ünlü olduğunu belirtmiştir. Chatti kavminden ayrılarak Ren Nehri'nin yanında bulunan Galya topraklarına Roma müttefiki olarak yerleşen Batavi kavmi ise, piyade ve süvari olarak savaşmıştır. M.S. I. yüzyılda, Roma İmparatorluğu'na yardımcı süvari birlikleri olarak katılmışlardır.³⁶ German kavimlerinin Roma Ordularına katılımı, sonraki yüzyıllarda daha da artmıştır. M.S. IV-V. yüzyıllarda, Roma ordusunda rütbelerini yükselten German kökenli askerler Roma yönetiminde söz sahibi olurken, Batı Roma topraklarını ele geçiren German kavimler diplomatik ilişkilerde etkili hale gelmeye başlamışlardır.

³⁵ Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 31-33-39; Simon MacDowall ve Angus McBride, *Germanic Warrior 236-568 AD*, Osprey Publishing, London 1996, s. 15-16; Seignobos, *Avrupa Milletlerinin Mukayeseli...*, s. 65-66; Alessandro Cavagna, "German Halkları", *Ortaçağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, (Ed.: Umberto Eco), (çev.: Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yay., İstanbul 2014, s. 72.

³⁶ Caesar, *Notlar: Galya Savaşı...*, s. 246-247; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 33-65-69; Tacitus, *The Annals*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: A. J. Woodman), Hackett Publishing, Cambridge 2004, s. 46; Todd, *Everyday Life...*, s. 97-98.

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMA İMPARATORLUĞU İLE GERMEN KAVİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN GENEL ANLATIMI (M.Ö. 27-M.S.376)

1.1. PRİNCİPATUS DÖNEMİNDE ROMA İMPARATORLUĞU'NUN GERMEN KAVİMLERİ İLE MÜCADELELERİ

MÖ. 44 yılında Caesar'ın öldürülmesinden sonra iç savaş çıkmıştır. Caesar'ın varisi olan ve M.Ö. 27'de Augustus³⁷ adını alan yeğeni Octavianus, rakiplerine karşı iktidar mücadelesinde başarılı olmuştur. Ardından Octavianus ile birlikte iktidarı paylaşan Antonius, Mısır Kraliçesi Cleopatra ile evlenmiş ve Octavianus ile Antonius arasındaki ilişkileri bozulmuştur. Antonius, Epirus'taki Actium adlı kasabada Octavianus tarafından mağlup edilmiş, Antonius ve eşi Cleopatra intihar etmesi üzerine Mısır'ın da dâhil edildiği doğu toprakları Octavianus'un yönetimine bağlanmıştır.³⁸ M.Ö. 30 yılında iç savaşlar sona ermesiyle tek başına iktidarı üstlenen İmparator Octavianus, ilk olarak batı topraklarında Roma hâkimiyetini sağlamlaştırmak için Galya ve İspanya'ya odaklanmıştır. M.Ö. 26-19 yılları arasında Galya *praefectus*'u Agrippa'nın komutasındaki İspanya seferleri ile amacına ulaşmıştır. Diğer başarılarından bazıları ise; yüz yirmi yıldır isyan halindeki Dalmatia'nın tamamen pasifleştirilmesi ve Roma İmparatorluğu'na karşı ayaklanan bazı Alp kabilelerinin boyun eğdirilmesi olmuştur. Ayrıca M.Ö. 20 yılında Pers İmparatorluğu ile barış sağlanarak doğu sınırlarında bir süre güvenlik sağlanmıştır.³⁹

³⁷ Gaius Octavianus, M.Ö. 27 yılında devleti diktatörlük ile yönetmeyi bırakmış ve bu yetkiyi senatoya devrederek görünüşte cumhuriyeti tekrar getirmiştir. Ancak konsüllüğü ve eyaletlerin yönetimini bırakmamış, Roma ordusunun çoğunu komutasını elinde tutmuştur. Ayrıca kendini devletin en üst konuma getiren "Augustus" unvanı aldıktan sonra, Augustus adıyla anılmaya başlanmıştır. Böylece Augustus unvanı, başkomutan anlamına gelen *Imperator* unvanı gibi Roma imparatorlarını resmî unvanı haline gelmiştir. İmparator Augustus'tan sonra başa geçen, Vittelius dışındaki tüm Roma imparatorları "Augustus" unvanını kullanmışlardır. Bunun yanı sıra İmparator Augustus, M.Ö. 23 yılından konsüllüğü bırakmış ve ömür boyu *tribunus* yetkisi alarak, bütün Roma topraklarının tek yönetici olmuştur. Böylece ilk Roma İmparatoru olarak tarihe geçmiştir. Bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 124, 126.

³⁸ Augustus, *Res Gestae Divi Augusti: The Achievements of the Divine Augustus*, (Ed.: P. A. Brunt ve J. M. Moore), Oxford University Press, Bristol 1983, s. 35; Titus Livius, *The History...*, s. 2206, 2212; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Earnest Gary), C. VI, William Heinemann, London 1955, s. 233; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, (çev.: Çiğdem Menzilioğlu), 2. Baskı, Alfa Yay., İstanbul 2017, s. 111, 115; Jones, *Geldim Gördüm Yendim*, s. 201-202.

³⁹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History*, (Latince'den İngilizceye çeviren: F. W. Shipley) William Heinemann, London 1961, s. 239-243; Seutonius, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, (çevl.: Gül Özaktürk ve Ü. Fafo Telatar), Doğu Batı Yay., Ankara 2019, s. 94-95; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 331-333; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 203-210; Chester G. Starr,

Ancak bu başarıların ardından, M.Ö. 17/16 yılından itibaren Roma İmparatorluğu Ren Nehri'ne odaklanmak zorunda kalmıştır. Çünkü M.Ö. 17 yazının sonlarına doğru Ren sınırının doğusundaki Germen kökenli Maelo'nun yönetimindeki Sugambri, müttefikleri diğer Germenler yani Usipetes ve Tencteri kabileleriyle birlikte isyan etmişlerdir. Bu müttefik üç kabile, kendi topraklarındaki bazı Roma vatandaşlarını yasadışı göçmenler olarak tutuklamış ve çarmıha germişlerdir. Ardından Ren Nehri'ni geçen bu kabileler Roma İmparatorluğu'na bağlı Galya topraklarını yağmalamışlardır.⁴⁰ Bir Roma süvari kuvvetini pusuya düşürdükten sonra kaçanları takip eden Germen kabileleri, bu sırada devriyede olan Galya *praefectus*'u Marcus Lollius'un komutasındaki V Alaudae adındaki lejyon ile karşılaşmışlardır. M.Ö. 16 yılında gerçekleşen çatışma sonucunda Germen savaşı, Roma lejyonunu mağlup etmişler, lejyonun kartal sancağını dahi ele geçirmişlerdir.⁴¹ M.S. I. yüzyılın sonunda, Romalı tarihçiler Seutonius ve Tacitus, Lollius'un Germenler tarafından uğradığı bozgunun ünlü Teutoburg Savaşı kadar ağır bir yenilgi olduğunu, hatta Seutonius Lollius'un yenilgisinin yıkıcı olmaktan çok onur kırıcı olduğunu dile getirmiştir. Bu yenilginin utanç verici olmasının nedeni, kırk yıldan kısa bir süre önce Iulius Caesar tarafından Galya'nın ilk lejyonu olarak kurulan V Alaudae'nin sancağını kaybetmesi olmuştur.⁴² Marcus Lollius ise Germenler karşısındaki başarısızlığına rağmen, daha sonraki yıllarda İmparator Augustus tarafından ele geçirilerek eyalet haline getirilen Galatia'ya yönetici olarak atanmıştır.⁴³

M.Ö. 16 yılına kadar Roma'dan ayrılmayan İmparator Augustus, Lollius'un Germenler tarafından yenildiği haberini aldığı anda hemen Galya'ya hareket etmiştir. Sugambri ve müttefikleri ise, Marcus Lollius'un ciddi bir savaş hazırlığı yaptığını ve imparatorun Galya'ya geldiği haberini aldıklarında kendi topraklarına geri çekilerek

The Roman Empire 27 B.C. –A.D. 476: A Study in Survival, Oxford University Press, New York 1982, s. 19.

⁴⁰ Strabon, *The Geography...*, s. 161; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 333; Adrian Murdoch, *Rome's Greatest Defeat: Massacre in the Teutoburg Forest*, The History Press, Stroud 2008, s. 21; Jason R. Abdale, *Four Days in September: The Battle of Teutoburg*, Pen and Sword Military, Barnsley 2016, s. 73; J. N. Lanting ve J. Van der Plicht, "De 14C-chronologie van de Nederlandse Pre-en Protohistorie VI: Romeinse tijd en Merovingische periode, deel A: historische bronnen en chronologische thema's", *Palaeohistoria*, S. 51/52, 2010, s. 64.

⁴¹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 253; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 333; John Hazel, *Who's who in the Roman World*, Routledge, London 2001, s. 171; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64.

⁴² Tacitus, *The Annals*, s. 8; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 96; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 22-23.

⁴³ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 116-117.

ve rehineler sunarak barış yapmışlardır. Bu durum Horatius'un eserlerinde Sugambri'ye karşı bir başarı olarak anlatılmıştır.⁴⁴

Germenler ile yapılan barış bir süre ortamı sakinleştirmiştir. Yine de Roma İmparatorluğu'nun uzun süredir iç ayaklanmalara karışan ve akınlar düzenleyen Germanlerin karşısındaki bu yenilgisi, İmparator Augustus'un Ren'in sınırında savunmayı güçlendirmek için harekete geçmesine neden olmuştur. Kuzey İspanya'daki mücadelelerin sona ermesiyle Germanlere odaklanma fırsatı bulan İmparator Augustus, Galya'da bulunarak Germanlere kontrol altında tutmak için daha sert bir politika izlemeye başlamıştır.⁴⁵ Augustus'un Ren sınırına yönelik planları konusunda birçok fikir öne atılmış olsa da tam netlik kazanmamıştır. İddalardan biri, Augustus'un Lollius yenilgisinden daha önce Elbe Nehrine kadar sınırları genişletip German topraklarına ele geçirmeyi planlanmasıdır. Diğerisi ise Augustus'un Galya'nın savunulmasına yönelik politikasının Lollius olayı ile fetih politikasına dönüştüğü şeklindedir. Ancak İmparator Augustus'un genel politikasının Roma hâkimiyetini genişletmek olduğu göz önünde bulundurarak Germanler ile ilgili planın da aynı amaca hizmet ettiği söylenebilir. Bu nedenle Augustus'un amacı imparatorluğun kuzey sınırındaki German kavimlerin Roma hâkimiyetini tanıyarak asimile edilmesi olmuştur.⁴⁶ Hatta Roma İmparatorluğu'nun German topraklarına hâkim olduğuna inanan dönemin Romalı yazarlardan biri olan Propertius, şiirinde Sugambrielerin kölelik derecesinde boyun eğdirildiğini belirtmiştir. Horatius ise; İmparator Augustus'un Galya'da kaldığı yıllarda yazdığı dizelerinde, Romalıların Partlar ya da İskitlerden korkmadığı gibi Germanlerin dayanıklı ordularından da korkmadıklarını vurgulamıştır.⁴⁷ Bu durum dönemin bakış açısıyla da Roma İmparatorluğu'nun Germanlerin yurtlarını elde etmek gibi amacı olduğunu akla

⁴⁴ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 253; Horatius, *Horace for English Readers: Being a Translation of the Poems of Quintus Horatius Flaccus into English Prose*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: E. C. Wickham), Clarendon Press, Oxford 1903, s. 117-132; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 333; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 22.

⁴⁵ Peter S. Wells, *The Battle That Stopped Rome: Emperor Augustus, Arminius, and the Slaughter of the Legions in the Teutoburg Forest*, W.W. Norton and Company, New York 2003, s. 169; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 28; Euric S. Gruen, "The expansion of the empire under Augustus", *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Alan K. Bowman, Edward Champlin ve Andrew Lintott), 2. Baskı, C. X, Cambridge University Press, New York 2008, s. 186; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64.

⁴⁶ Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 24; Wells, *The Battle That...*, s. 169; Patrick Le Roux, *Roma İmparatorluğu*, (çev.: İsmail Yerguz), Dost Kitabevi, Ankara 2006, s. 18; Frank C. Bourne, *A History of the Romans*, D.C. Heath, Boston 1966, s. 350.

⁴⁷ Propertius, *The Elegies*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: H. E. Butler), William Heinemann, London 1912, s. 307; Horatius, *Horace for English...*, s. 121-122; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 25.

getirmektedir. Ancak Germen topraklarının fethi için doğru zamanlama ve sınır güvenliğini sağlama için İmparator Augustus'un ilk yıllarında tedbirli davranması gerekmiştir. Lollius'un bozgunu ile birlikte Roma İmparatoru Augustus'un itibarı zarar görmüş, böylece M.Ö. 16 yılı Germenlere yönelik planındaki değişimin dönüm noktası olmuştur. Bunun yanı sıra Augustus'un değişen politikasının daha iyi anlaşılabilmesi için, iç savaş döneminden Lollius Bozgunu'na kadar geçen süreçteki Roma-Germen ilişkilerine göz atmak gerekmektedir.

Iulius Caesar'ın Galya fethinden sonraki dönemden itibaren, Augustus'un M.Ö. 12 yılında başlayan Germanyadaki seferlerine kadar Roma ve Germen ilişkilerine dair antik kaynaklar kısıtlı olmuştur. Yine de, birtakım bilgiler parçalar halinde günümüze ulaşmıştır. M.Ö. 38 yılında Aquitania'daki isyanı başarılı bir şekilde bastıran Galya *praefectus*'u Agrippa'nın, bir yıl sonra Ren sınırında çıkan isyandan dolayı, Germen topraklarında savaşmıştır. Böylece Agrippa, Iulius Caesar'dan sonra Ren Nehri'ni geçen ikinci Romalı general olarak tarihe geçmiştir.⁴⁸ M.Ö. 29 yılında İspanya yerlilerinin de desteğiyle isyan başlatan Treveriler, Ren ötesindeki Germen kavimleri yardım etmeleri için çağırmıştır. Ancak o sırada Galya'da bulunan Nonius Gallus ve Statilius Taurus bu isyanı bastırmışlardır. Aynı yıl General Gaius Carrinas, Galya'daki Moriniler ve onlarla birlikte isyan eden diğer kabileleri boyunduruk altına almış, isyana destek amaçlı Ren'i geçen Germen Suevi kabilesini ise geri püskürtmüştür.⁴⁹ İmparator Augustus M.Ö. 27'de Galya'daki kargaşayı durdurmak için idari düzenlemeler gerçekleştirmiş, ancak işe yaramamıştır. Cassius Dio'nun anlatımına göre, M.Ö. 25 yılında ticaret için Germenlerin topraklarına Romalıların katledilmesi üzerine, Galya'daki elçi Marcus Vinicius'un bir ordu ile Ren Nehri'ni geçerek Germenlerden intikam almıştır. Ayrıca Agrippa'nın M.Ö. 19 yılında tekrar Galya'ya *praefectus* olarak atandığı zamanlarda, bölgede çıkan ayaklanmaların bazıları, Germenler tarafından desteklenmeye devam edilmiştir.⁵⁰ Iulius Caesar'ın döneminde Galya fethedilmiş olsa da bu ayaklanmalar tamamen Roma hâkimiyetine alınamadığını göstermiştir. Augustus'un tahta çıkmasından sonra Roma İmparatorluğu'nun önceliklerinden biri olan Galya'daki kargaşanın çözülebilmesi için Germen kavimlerinin kontrol altına alınması gerektiği

⁴⁸ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. V, s. 327; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 114; Wells, *The Battle That...*, s. 168.

⁴⁹ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 57-61; Gruen, "The expansion...", s. 179.

⁵⁰ Titus Livius, *The History...*, s. 2212; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 253-263-309; Wells, *The Battle That...*, s. 168; Gruen, "The expansion...", s. 179.

anlaşılmıştır. Augustus döneminde Galya'nın bir parçası olmaktan çıkan Germanya ise kendine ait politikası olan bir bölge haline gelmiştir. Nitekim Roma İmparatorluğu'nun Ren sınırındaki pasif-agresif tutumu, Germenlerin Galya topraklarına baskın düzenleme konusundaki çekincelerini azaltmıştır. Görüldüğü üzere Roma İmparatoru Augustus, egemenliğinin ilk dönemindeki Germen kabilelere karşı seferlerini, bu kabilelerin Galya'ya baskın düzenlemeleri durumunda gerçekleştirmiştir. Ancak M.Ö. 16 yılından itibaren fetih amacı güden Roma İmparatorluğu'nun Germenlere karşı tutumu daha şiddetli olmuştur.⁵¹ Bundan sonraki süreçte Roma İmparatorluğu'nun Germen kavimler ile askerî ve siyasi ilişkileri ivme kazanmıştır. Roma-Germen sınırlarındaki çatışmalar derinleşmiş, beraberinde Germenlerin Roma ordusuna katılımına ve daha büyük savaşlara neden olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun Germenlere yönelik siyasi ve askerî politikası, karşılıklı ekonomik ve sosyo-kültürel etkileşimin artmasında da önemli bir rol oynamıştır.

1.1.1. İmparator Augustus'un Germanya Politikası ve Seferleri

Roma İmparatorluğu'nun sınırlarını nehirler, dağlar, çöller gibi doğal oluşumlara dayandığını dile getiren Filozof Seneca, Ren Nehri'nin Germenler ile Romalılar arasındaki sınır olduğunu dile getirmiştir.⁵² Ancak İmparator Augustus'un Galya'ya ulaştığında sınır güvenliği için devam etmekte olan Ren boyunca birkaç kalenin inşası, Roma İmparatorluğu'nun Germenler ile mutlak sınırının temellerini oluşturmuştur. M. Ö. 16-13 yıllarını batıda geçiren Augustus, Galya, Germanya ve İspanya'daki düzenlemeler ile sınır güvenliğini için ciddi harcamalar yapmıştır. Böylece, M.S. I. yüzyılın sonunda başlatılan Ren ve Tuna'nın savunulması için *limes*⁵³ adı verilen bariyerler, gözetleme kuleleri ve küçük kaleler sistemi meydana gelmiştir. Yukarı Germanya ve Raetia'daki *limes*ler sayesinde Ren üzerindeki Brühl'ten Tuna Nehri üzerindeki Krelheim'in biraz aşağısına kadar uzanan bir güvenlik hattı inşa edilmiştir. İmparator Augustus'un hükümdarlığı boyunca,

⁵¹ Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 24-28; Gruen, "The expansion...", s. 178-180.

⁵² Seneca, *Physical Science in the Time of Nero: Being a Translation of the Quaestiones Naturales of Seneca*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: John Clarke), Macmillan and Company, London 1910, s. 5-6.

⁵³ Limesler, bir sınır hattı veya sınırdaki iki askeri savunma üssü arasındaki bağlantıyı oluşturan yapılardır. Bkz.: Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 58.

özellikle de Drusus'un seferleri sırasında Roma-Germen sınırlarındaki Fectio⁵⁴, Vetera,⁵⁵ Argentoratum⁵⁶ Moguntiacum,⁵⁷ Novaesium⁵⁸, Noviomagus⁵⁹ ve Oppidum Ubiorum⁶⁰ adındaki büyük askerî üsler yapılmıştır. Ayrıca M.Ö. 19 yılında İspanya'daki birkaç lejyon, Ren'de bulunan orduyu güçlendirmek için ek kuvvet olarak gönderilmiştir. Roma ordusunun yaklaşık 300.000 ya da daha fazla askerini sınırlarda görevlendirmiştir. Sınırlardaki nüfusun bu ciddi artışı, ilerleyen yıllarda Romalılar ve Germanler arasındaki ilişkilerin daha yoğun hale gelmesine neden olmuştur. Germanler Roma uygarlığına daha fazla adapte olmaya başlamışlardır.⁶¹ Böylece geçirgen bir sınır olan Ren Nehri, İmparator Augustus'un inşaa etmeye başladığı limesler sayesinde güçlendirilmiştir. İmparator Augustus'un bu uygulamaları, sonraki yüzyıllarda Roma İmparatorluğu'nun sınırlardaki siyasi ve askerî politikasına şekil vermiştir.

İmparator Augustus sınırları güçlendirdiği sırada, Raetia ve Vindelici halklarının başlattığı ayaklanmaları bastırmaları için üvey oğulları Tiberius ve Drusus'u sefer düzenlemesi için görevlendirmiştir. M.Ö. 15'teki savaşlar sonucunda bölgedeki halklar boyunduruk altına alınmışlardır. Horatius'un şiirine konu olan Romalı komutanların Alpleri kontrol altına aldığı birkaç yıllık kuzey sınırı seferleri sayesinde, Yukarı Tuna Nehri'ne kadar genişletilen imparatorluğun Noricum ve Raetia eyaletleri kurulmuştur.⁶² Böylece İmparator Augustus'un üvey oğullarından Tiberius'un Pannonialılara, Drusus'un ise Ren sınırındaki bazı Germanlere yönelik seferleri için gerekli şartlar sağlanmış oldu. M.Ö. 13 yılında Ren'e ulaşan genç ve

⁵⁴ Günümüzde Hollanda'da bulunur.

⁵⁵ Günümüzde Almanya'nın Xanten şehridir.

⁵⁶ Günümüzde Fransa'nın Strazburg şehridir.

⁵⁷ Günümüzde Almanya'nın Mainz şehridir.

⁵⁸ Günümüzde Almanya'nın Neuss şehridir.

⁵⁹ Günümüzde Hollanda'nın Nijmegen şehridir.

⁶⁰ Günümüzde Almanya'nın Köln şehridir.

⁶¹ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 347; Wolfram, *Germanler: Kökenleri...*, s. 38; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 28; Abdale, *Four Days...*, s. 74; Wells, *The Battle That...*, s. 170.

⁶² Horatius, *Horace for English...*, s. 119; Augustus, *Res Gestae Divi...*, s. 31-33; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 249-251; Pliny, *Natural History*, C. II, s. 101-103; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 94-95; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 337-339; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 210; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 31; Starr, *The Roman Empire...*, s. 21.

yetenekli komutan Drusus, İmparator Augustus Roma'ya dönmeden önce Germanya'daki orduların sorumluluğunu devralmıştır.⁶³

M.Ö. 12 yılında İmparator Augustus'un başlattığı Galya'daki nüfus sayımı ve vergilendirme uygulamaları sonucunda Galya halkı ayaklanmıştır. İmparator Augustus'un Roma'ya dönmesini fırsat bilen Sugambri ve müttefik Germen kavimleri ise, Galya'da çıkan ayaklanmalara daha öncede olduğu gibi müdahale etmiştir. Bunun üzerine General Drusus, Galya'nın güneyindeki Lugdunum'da düzenlediği toplantıda şehri eyaletin başkenti ilan ederek ve bir sunak kurarak Galyalı liderlerin imparatorluk yönetimine sadakatini sağlamaya çalışmıştır.⁶⁴ Ancak Germen kavimlerden Sugambri ve Usipetes Galya'yı yağmalamak için Ren Nehrini geçmişlerdir. Bu durum, Drusus'un Galya'nın güvenliği sağlamak için Ren ötesindeki Germen kavimlere karşı 28 yıl sürecek seferlerini başlatmasına neden olmuştur. M.Ö. 12 yılında Vetera'dan ayrılan Drusus komutasındaki Roma ordusu onlara saldırmış ve Ren Nehri'nin ötesine geri sürmüştür. Ardından Ren Nehrini ordusuyla birlikte geçen Drusus, dört yıl sürecek olan ilk Germanya seferini başlatmıştır.⁶⁵

Drusus komutasındaki Roma kuvveti, ilk önce Usipetes toraklarını ele geçirmiştir. Ardından Ren Nehri boyunca ilerlemiş, güzergâhındaki bölgeleri tahrip etmiştir. Sonunda Sugambrielerin topraklarına saldırmıştır. Drusus'un bir sonraki harekâtı Ren Nehri üzerinden okyanusa yani günümüz Hollanda topraklarına doğru yelken açmak ve Kuzey Denizi kıyısındaki Germen kavmi Frisiilere boyun eğdirmek olmuştur. Ayrıca Ren'den Kuzey Denizine olan mesafeyi kısaltmak için bir kanal inşa etmiştir. Daha sonra Frisiilerin kuzeydeki komşusu Chaucileri ele geçiren Roma ordusu, Ems Nehri kıyısındaki Germen kabilesi Bructeri tarafından saldırıya uğramıştır. Ems Nehri üzerinde yapılan savaş, Romalılar lehine sonuçlanmıştır. Ancak Roma gemileri, gelgitlerden dolayı okyanusların geri çekilmesiyle mahsur kalmıştır. Bu noktada Drusus'un donanması, anlaşmalar ile Roma İmparatorluğu'nun müttefiki olan Frisiilerin yardımıyla Galya'daki ordugâhlarına geri dönmüştür.⁶⁶

⁶³ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 253; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 347; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 30; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 210.

⁶⁴ Titus Livius, *The History...*, s. 2212; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 365; Wells, *The Battle That...*, s. 171; Gruen, "The expansion...", s. 180.

⁶⁵ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 365; Wells, *The Battle That...*, s. 171.

⁶⁶ Strabon, *The Geography...*, s. 155; Titus Livius, *The History...*, s. 2212; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 71-73; Seutonius, *On İki Caesar'ın...*, s. 253; Cassius Dio, *Dio's Roman*

Drusus, muhtemelen Noviomagus'daki askerî üssün deniz piyadeleri ile yaptığı M.Ö. 12 yılındaki seferleri, Kuzey Denizi kıyılarının keşfi amacıyla yapılmıştır. İmparator Augustus tarafından Romalıların karadan veya denizden girmediği Cimbri toprakları olarak ifade edilen Jutland yarımadasının burnuna doğru yelken açan Roma donanması, gördükleri uçsuz bucaksız denizi ve bölgenin iklim koşulları hakkında bilgi edinmişlerdir.⁶⁷

Ertesi yıl tekrar Germanler üzerine sefere çıkan Drusus, son yenilgilerden sonra güçlerini toplamış olan Usipetesler ve Sugambri kavimlerine odaklanmıştır. Bir yıl önceki seferler nedeniyle bölge yalnızlaşan Usipetesler, Drusus tarafından yenilmiş ve Roma hâkimiyetini tanımışlardır. Lippe'ye köprü kurulduktan sonra Sugambrielerin topraklarına ikinci kez saldırmıştır.⁶⁸ Ardından Roma ordusu, Ems'ten Elbe Nehrine kadar uzanan German kabilesi Cherusçilerin ülkesine doğru ilerlemiş ve Weser Nehrine ulaşmıştır. Drusus, ordusunun erzakları tükenmesi ile mecburen kış gelmeden Ren Nehrine doğru geri çekilmeye başlamıştır. Kuzey Avrupa'da Roma birlikleri ile bu kadar doğuya giden ilk Romalı komutan Drusus, Lippe Nehri'ni takip ettiği dönüş yolunda muhtemelen soylu bir kabile reisi olan Sigimer'in komutasındaki Cherusçiler tarafından sık sık saldırıya uğramıştır. Antik kaynakların açıklamalarına göre; Drusus'un ordusu yeri günümüzde tespit edilememiş Arbalo adı verilen dar bir geçitte tuzağa düşürülmüş ve neredeyse yok edilme derecesine gelmiştir. Roma ordularının alışık olmadığı Germanyaz arazilerinde manevra kabiliyetleri kısıtlı olduğundan çatışmayı kazanmamışlardır. Ancak Drusus birliklerinin bir kısmıyla, bu tuzaktan yine Germanlerin disiplinsiz savaşması sayesinde kurtulmuştur.⁶⁹ Savaşta sonra Sugambri topraklarına ulaşan Drusus, askerlerine Lippe ve Eliso nehirlerinin birleştiği yerde, müstahkem bir Roma kalesi inşa edilmesini emretmiştir. Diğerleri ise Ren yakındaki Chatti topraklarında kurmuştur.

History, C. VI, s. 365-367; Abdale, *Four Days...*, s. 74-75; Graham Webster, *The Roman Imperial Army of The First And Second Centuries A.D.*, 3. Baskı, University of Oklahoma Press, Norman 1998, s. 160.

⁶⁷ Augustus, *Res Gestae Divi...*, s. 33; Pliny, *Natural History*, C. I, s. 303; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 32.

⁶⁸ Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman History*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Edward Seymour Forster), Harvard University Press, Cambridge 1947, s. 337; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 367; Orosius, *Seven Books of History Against the Pagans*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: A.T. Fear), Liverpool University Press, Liverpool 2010, s. 313; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64.

⁶⁹ Pliny, *Natural History*, C. III, s. 467; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 367-369; Wells, *The Battle That...*, s. 171-172; Michael McNally, *Teutoburg forest AD 9: The Destruction of Varus and his Legions*, Osprey Publishing, Oxford 2011, s.17; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 590.

Florus ise bu konuda, Drusus'un Maas, Weser ve Elbe boyunca çok sayıda garnizon ve muhafız karakolu kurduğunu, Ren kıyısı boyunca 500'den fazla kale inşasını tamamladığını ifade ederek abartılı bir açıklamada bulunmuştur. General Drusus, yıl sonunda Ren sınırına teftişe gelen İmparator Augustus ile birlikte Galya'ya zaferlerle dönmüştür.⁷⁰

General Drusus, M.Ö. 10 yılında tekrar Germany'a yönelmiş, Sugambri ve Chatti kavimlerine karşı sefer düzenlenmiştir. Çünkü Roma İmparatorluğu ile yapılan anlaşmaları ihlal eden Chattiler kendilerine verilen topraklardan ayrılmışlar, günümüzdeki Lippe ve Ruhr arasındaki bölgede yaşadıkları tahmin edilen Sugambri'lere katılmışlardır. Drusus yılın çoğunu, özellikle sorun çıkartan Chatti kavmine yönelik saldırılar düzenleyerek geçirmiştir. Nitekim iki Germen kavmi, Roma birlikleri tarafından muhtemelen boyunduruk altına alınmışlardır. Florus'un açıklamasına göre, Chattiler ile birlikte Tencteri kabilesi de kontrol altına alınmıştır. Daha sonra Drusus, Galya'daki İmparator Augustus ile birlikte Roma'ya dönmüştür.⁷¹ Ancak General Drusus bir yıl sonra, Germany seferine son kez çıkmıştır. Muhtemelen Moguntiacum'dan hareket ederek Chatlilere tekrar saldırmıştır. Ardından Main Nehri çevresinde yaşayan Marcomanni kavmini mağlup etmiş ve sonraki hedefi olan Suevi topraklarına yürümeden önce Marcomannilerin silah ve zırhlarından oluşan bir zafer anıtı yaptırmıştır. Ancak Cassius Dio, Drusus'un bu harekât boyunca güçlkle elde ettiği topraklarda çok fazla askerini kaybettiğini dile getirmiştir. Kuzeye yürüyen Drusus komutasındaki Roma ordusu, Cheruskilere saldırmış ve bu defa Weser Nehri'ni geçebilmiş ve yağma yaparak Elbe Nehri'ne doğru ilerlemiştir. Florus açıklamalarına göre; Drusus, Germenlerden oluşan Cherusci, Suevi ve Sugambri ordusu ile aynı anda savaşmış ve onları mağlup etmiştir. Cassius Dio ise Sugambri'den bahsetmemiştir. Nitekim M.Ö. 9 yılında Germenlerin kalabalık olan askerî kuvvetlerini mağlup etmiş ve onların Elbe Nehri'nin ötesine çekilmelerini sağlamıştır. Ovidius'un anlatımına göre; bilinmeyen topraklarda zaferler kazanmış olan Drusus, ordusunu Roma İmparatorluğu tarafından daha önce keşfedilmeyen topraklara kadar ulaştırmıştır. Filozof Seneca ise,

⁷⁰ Titus Livius, *The History...*, s. 2212; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 337; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 369; Wells, *The Battle That...*, s. 172; Gruen, "The expansion...", s. 181-182; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64.

⁷¹ Titus Livius, *The History...*, s. 2212; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 337; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 375; Orosius, *Seven Books...*, s. 313; Abdale, *Four Days...*, s. 75-76; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64.

Drusus'un Roma egemenliğini, "*Romalıların varlığının pek bilinmediği yerlere*" taşıdığını dile getirmiştir. Drusus Germanya'nın iç bölgelerindeki kavimler ile savaşmıştır. Andından Elbe Nehri'ni geçmeye çalışmış, ancak başarısız olmuştur. Rivayetlere göre, Elbe'yi geçmemesi için ilâhi bir uyarı almış ve geri çekilmiştir.⁷² Romalı tarihçilere göre Drusus, birçok savaşta zafer kazanarak Germenler üzerinde Roma hâkimiyetini sağlamış, Elbe'ye yürüyerek Germanya'yı fethetmiştir. Florus ise Roma İmparatorluğu'nun barış getirerek Germanya'nın sert mizacını yumuşattığını dile getirmiştir. Hatta İmparator Augustus, *Res Gestae* adlı anıtsal kitabesindeki "*Henüz imparatorluğumuza tabi olmayan halkların sınırladığı tüm Roma eyaletlerinin topraklarını genişlettim. Gades'ten Elbe'nin ağzına kadar okyanusla sınırlanan Galya ve İspanya eyaletlerine olduğu kadar Germanya'ya da barış getirdim.*" açıklamasıyla, bu seferlerin propagandasını yapmıştır. Drusus bu seferler ile Roma İmparatorluğu için zaferler kazanmış ve Germanya'da rahat şekilde hareket edebileceğini göstermiştir. Ancak Elbe'de ordugâh kurmadan tüm askerleri ile geriye dönmesi, bu bölgelerde kontrolün Roma İmparatorluğu tarafından tamamen sağlanmadığını göstermiştir. Roma ordusuna ciddi kayıplar veren bu seferler, Germen kavimlerin Roma ordusu hakkında birçok bilgi edinmesine neden olmuştur.⁷³ Drusus ise, Ren sınırına dönerken atından düşerek bacağını kırmış ve otuz gün sonra yazlık ordugâhta yaralarından dolayı vefat etmiştir. Drusus ölmeden hemen önce yanına gelen kardeşi Tiberius tarafından Roma'ya taşındıktan sonra cenaze töreni ile defnedilmiştir. Kendisi ve oğullarına Germanicus unvanı verilmiştir. Böylece Augustus'un diğer üvey oğlu Tiberius, tahtın varisi olarak ön plana çıkmıştır.⁷⁴

⁷² Augustus, *Res Gestae Divi...*, s. 35; Titus Livius, *The History...*, s. 2212-2213; Ovidius, *The Heroides; or Epistles of the Heroines, the Amours, Art of Love, Remedy of Love, and Minor Works of Ovid*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Henry T. Riley) H.G. Bohn, London 1852, s. 503; Seneca, *Minor Dialogues: Together with the Dialogue on Clemency*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Aubrey Stewart), George Bell and Sons, London 1889, s. 166; Seutonius, *On İki Caesar'ın...*, s. 95-253-254; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 337; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 381; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 116; Orosius, *Seven Books...*, s. 313; Derek Williams, *Romans and Barbarians: Four Views from the Empire's Edge, 1st Century AD*, St. Martin's Press, New York 1999, s. 90; Gruen, "The expansion...", s. 181.

⁷³ Augustus, *Res Gestae Divi...*, s. 31; Ovidius, *The Heroides...*, s. 503; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 337.

⁷⁴ Strabon, *The Geography...*, s. 159; Titus Livius, *The History...*, s. 2213; Ovidius, *The Heroides...*, s. 506; Ovidius, *Ovid's Fasti*, (Latinceden İngilizceye çeviren: James George Frazer), William Heinemann, London 1959, s. 45; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 337; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 253; Seneca, *Minor Dialogues...*, s. 166-373; Tacitus, *The Annals*, s. 2; Seutonius, *On İki Caesar'ın...*, s. 254; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 381-383; Wells, *The Battle That...*, s. 173; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 590; Starr, *The Roman Empire...*, s. 21.

Drusus'un ölümünden sonra kardeşi Tiberius, Ren ordularının komutasını devralmıştır. M.Ö. 8 ve 7 yıllarında Germany'a iki sefer düzenlemiştir. Cassius Dio'nun açıklamasına göre; Ren ve Elbe arasında bulunan Sugambrieler hariç tüm Germanler, Tiberius'a elçiler göndererek barış teklifinde bulunmuşlardır. Ancak İmparator Augustus, Sugambrielerin barışa yanaşmamasından dolayı teklifi reddetmiştir. Tiberius'un Germany seferlerindeki başarılarını daha çok politik yollar ile elde ettiğini Tacitus'un açıklamalarından anlaşılacağı üzere; savaş veya barış yoluyla Sugambrieler kontrol altına alınmıştır. M.Ö. 8 yılında Sugambrieler, Tiberius tarafından Ren Nehri'nin batısında bulunan Galya topraklarına yerleştirilmişlerdir. Ancak Drusus'un M.Ö. 9 yılında mağlup ettiği Sueviler ile birlikte taşındıkları için, Seutonius tarafından toplam sayılarının 40.000 olduğu kaydedilmiştir. İmparator Augustus, kitabesinde barış isteyen kavimlerden biri olan Sugambri'nin Kralı Maelo'nun, Roma topraklarına sığınma talebi olduğunu açıkça belirtmiş olması da, bu yerleştirme politikasını işaret etmiştir.⁷⁵ Sugambri ve Suevilerin Galya'ya yerleşiminden bahsetmeyen Cassius Dio, barışa yanaşmayan Sugambrielerin bir süre sonra çok sayıda seçkin elçi yolladıklarını, ancak görüşmeler sırasında tutuklanan Sugambri elçilerinin daha sonra intihar edecekleri Galya'ya yerleştirildiğini dile getirmiştir. Ayrıca Cassius Dio bu olayın Sugambrielerin Romalılara karşı nefretini arttırdığını ve ilerleyen süreçte Romalılardan intikam aldıklarını da eklemiştir. Cassius Dio'nun bu açıklaması Romalılara karşı direniş gösteren Sugambrielerin bir kısmının Ren'in doğusunda kaldığını işaret etmektedir. Strabon ise açıkça Sugambrielerin büyük bir kısmının Galya'ya yerleşmek yerine Germany'nın iç bölgelerine göç ettiğini ifade etmiştir. Nitekim Tiberius'un seferleri Romalı yazarların anlatımına göre başarılı geçmiştir. Velleius Paterculus Germany'nın fethedildiğini, hatta vergi ödeyen bir eyalet haline getirildiğini belirtmiştir. Ancak Germanlerden vergi toplanmış olması, Romalıların Germany'ya hâkim oldukları

⁷⁵ Augustus, *Res Gestae Divi...*, s. 35; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 253; Tacitus, *The Annals*, s. 52-230; Seutonius, *On İki Caesar'ın...*, s. 95-165; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 393; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 116; Orosius, *Seven Books...*, s. 314; James Lacey ve Williamson Murray, *Moment of Battle: The Twenty Clashes that Changed the World*, Bantam Books, New York 2013, s. 68; Williams, *Romans and Barbarians...*, s. 90; Thomas S. Burns, *Rome and the Barbarians 100 B.C. – A.D. 400*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2003, s. 172; Nico Roymans, *Ethnic Identity and Imperial Power: The Batavians in the Early Roman Empire*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2004, s. 56; Ronald Syme, *The Augustan Aristocracy*, Clarendon Press, Oxford 1989, s. 335; Wells, *The Battle That...*, s. 175; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64.

anlamına gelmemiştir. Roma İmparatorluğu'nun Germanyaya seferleri ile bazı bölgelerde Roma askerî gücünü göstermiş, ancak bu aşamada Germanlerin asimile edilmesi mümkün olmamıştır. Yaklaşık bir asır sonraki Antikçağ yazarlarından Florus, “*Germanler boyun eğdirmek yerine yenilmişlerdi...*”⁷⁶ diyerek sonraki yıllarda Germanya'nın tamamen Roma hâkimiyetini tanımayacağını gerçeğini kabul etmiştir.

Dönemin kaynakları, Tiberius'un seferlerinden sonraki on yıl boyunca Ren sınırı ve Germanya'daki olaylar konusunda sessiz kalmışlardır. M.Ö. 6 yılında Ren birliklerinin komutasını alan Lucius Domitius Ahenobarbus, üç yıl sonra Germanlere karşı sefere çıkmıştır. Germanya'daki yürüyüş sırasında, yeni topraklar arayışında olan Hermunduri kabilesine boyun eğdirmiş ve onları Marcomannilerin Boiohaemum'a⁷⁷ göç ederken boşalttıkları topraklara yerleştirmiştir. Ardından herhangi bir direnişle karşılaşmadan Elbe Nehri'ni geçmiştir. Lucius Domitius Ahenobarbus, Ren Nehri doğusundaki Germanya topraklarında bir takım altyapı çalışmaları ile Roma İmparatorluğu'nun siyasi varlığını sağlamak için uğraşmıştır. Ayrıca Lucius Domitius Ahenobarbus, bu süreçte isyan eden Cheruscleri ile mücadele etmiş ve onları kontrol altında tutabileceği bir bölgeye yerleştirmeye çalışmıştır. Ancak M.Ö. 2'de Cheruscler ve Romalılar arasında görüşmeler yapılmış olsa da anlaşmaya varılamamıştır. Nitekim Cheruscler yirmi yıl sürecek bir direniş göstermişlerdir. Lucius Domitius Ahenobarbus ise, bir yıl sonra İmparator Augustus tarafından geri çağırılmış ve onun yerine Marcus Vinicius atanmıştır.⁷⁸ Altı yıl boyunca Ren ordularının komutasında kalan *praefectus* Marcus Vinicius'un faaliyetleri hakkında, sadece Velleius Paterculus'un eserinden bilgi edinilmektedir. Marcus Vinicius'un birçok German kabilesinden oluşan bir kuvvet ile savaştığını ve başarılı olduğunu belirtmiştir.⁷⁹ M.Ö 7-M. S. 4 yılları arasında, Cassius Dio'nun ifadesiyle Germanya'da kayda değer bir şey olmamıştır. Ren komutanları birtakım askerî ve siyasi faaliyetlerde bulunulmuş olsa da Partlar ile olan mücadele nedeniyle Germanler ikinci plana atılmışlardır. Bu süreçte Germanlere yönelik seferleri daha

⁷⁶ Strabon, *The Geography...*, s. 155; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 253-255; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 393; Wells, *The Battle That...*, s. 173-174; Bourne, *A History of...*, s. 350-351; Williams, *Romans and Barbarians...*, s. 91; Lanting ve Plicht, “De 14C-chronologie...”, s. 64.

⁷⁷ Günümüzde, Çek Cumhuriyeti'nin batısında bulunan Bohemya bölgesidir.

⁷⁸ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 417; Tacitus, *The Annals*, s. 33-144; Wells, *The Battle That...*, s. 174; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 79; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 68; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 325.

⁷⁹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 265-267; Gruen, “The expansion...”, s. 183.

çok keşif amaçlı ya da Germanlerin saldırılarına karşı bir savunma şeklinde gerçekleşmiştir.⁸⁰ Genel olarak bakıldığında; Drusus'tan sonra Ren sınırında görevlendirilen komutanlar, German lideri ile müzakereler yaparak etkileşimde bulunmuşlar ve daha pasif bir politika izlemişlerdir. Tiberius ise Germanlere karşı sert tutum sergilemiş olsa da ciddi bir askerî harekâta bulunmamıştır. Nitekim Roma-Roma-German ilişkilerinde önemli bir gelişme yaşanmamıştır.

Tiberius'un Germany seferlerini devralmasıyla birlikte, Ren birlikleri M.S. 4 yılında tekrar Germanlere karşı harekete geçmişlerdir. Tiberius'un ordusuna süvari komutanı olarak atanan Vellesius Paterculus, kendisinde Germany'ya gönderildiğini ve Tiberius'un dokuz yıl boyunca başarılarına şahit olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Tiberius'un seferleri konusunda birincil kaynak olarak görülmektedir. Velleius'un açıklamalarına göre; Tiberius ilk olarak Canninefati, Attuarii, Bructeri ve Cherusci kabilelerini Roma hâkimiyeti altına almıştır.⁸¹ Daha sonra Weser Nehri'ni geçen Tiberius, bölgede kontrolü ele geçirmek için M.S. 4 yılının sonuna kadar bölgede kalmış ve Lippe Nehri yanında ordugâh kurarak kışı Germany'da geçiren ilk Romalı komutan olmuştur. Cassius Dio, Marcus Vinicius'un yerine atanan Gaius Sentius Saturninus'un Germany'da zafer kazandığını ve Germany seferlerinin Tiberius'a unvan kazandırdığını ifade etmiştir. Vellesius Paterculus ise Tiberius'un daha önemli askerî harekâtları üstlenirken, daha az tehlikeli olanlar için Gaius Sentius Saturninus'u görevlendirdiğini belirtmiştir. Aralık ayında Augustus'un çağırması üzerine Tiberius, Roma'ya dönmüştür.⁸² M.S. 5 yılının baharında Tiberius, birlikleri ile tekrar Germany'ya gitmiştir. Olayları retorik bir dille anlatmaya devam eden Vellesius Paterculus, bu yıl yapılan seferler ile Roma birliklerinin Germany'nın tamamını dolaştıklarını, hatta o zamana kadar bilinmeyen kabilelerin bile fethedildiğini ve ayaklananma başlatan Chauci'nin tekrar boyun eğdirildiğini belirtmiştir. Ayrıca Tiberius, Vellesius Paterculus'un deyiimiyle “*vahşilik konusunda Germanleri bile geride bırakan*” Langobardi kavminin kuvvetlerini yenilgiye uğratmıştır. Cassius Dio ise bu süreçte Germanler ile iki kez anlaşma yapan

⁸⁰ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 401-417; Bourne, *A History of...*, s. 351.

⁸¹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 267; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 170; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 427; Wells, *The Battle That...*, s. 173-174; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 68-69.

⁸² Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 269; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 467-469; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 325.

Tiberius'un savaştan çok diplomatik yollara başvurduğuna dikkat çekmiştir.⁸³ Ardından Tiberius komutasındaki Roma sancaklarını taşıyan Ren ordusunu, Semnones ve Hermunduri kabilelerinin topraklarından akan Elbe Nehri yanındaki ordugâhta toplamıştır. Bunun yanı sıra bir Roma donanması da muhtemelen Kuzey Deniz'inden Elbe'ye yelken açmış ve Tiberius'un birlikleri ile buluşmuştur. Cassius Dio, Tiberius ve üst rütbeli komutanlar tarafından yapılan ve Elbe'ye kadar ulaşan Germanyaya seferlerinin önemli bir katkısı olmadığını dile getirmiştir. Nitekim Tiberius da kardeşi Drusus gibi, Germanya'da Roma İmparatorluğu'nun imajını güçlendirmiş, ancak yaz sonunda hiçbir Roma birliği bırakmadan Elbe'den Ren sınırına doğru yürümüştür. Bu durum Romalıların Germenler üzerindeki hâkimiyetinin kalıcı olmadığını ve tam olarak işgalin gerçekleşmediği açıkça yansıtmıştır. Ayrıca Germenlerin Drusus'a yaptıkları gibi dönüş yolunda Tiberius'un birliklerine de saldırımları, onların boyunduruk altına girmeye niyetlerinin olmadığını göstermiştir. Ancak Tiberius, Drusus'tan farklı olarak bu saldırılardan daha az kayıpla kurtulmuştur.⁸⁴

Germenlerin birçoğu ile anlaşma sağlamış olan General Tiberius, M.S. 6 yılında tekrar sefere çıkmıştır. Çünkü Germenlerin büyük bir önderi olarak ortaya çıkan Maroboduus'un yönetimindeki Marcomanniler, Elbe ve Tuna sınırı arasındaki Hercynian Ormanı çevresinde güçlü bir krallık kurmuştur. General Drusus'un M.Ö. 9 yılındaki seferleriyle mağlup edilen Marcomannilerin yönetimi, soylu bir aileden gelen ve gençliğini Roma'da özel bir vatandaş olarak İmparator Augustus'un sunduğu imkânlardan yararlanarak geçirdikten sonra anayurduna dönen Maroboduus tarafından ele geçirilmiştir. Maroboduus komutasında iç bölgelere çekilerek Boii kavmini anayurdundan süren Marcomanniler, Boiohaemum topraklarını ele geçirmişlerdir. Roma İmparatorluğu'nun Pannonia ve Noricum eyaletlerine sınır olan Marcomanni Krallığı, Maroboduus'un yönetiminde Suevilerin büyük bir kabilesi olan Semnones dâhil yeni yerleşim yerindeki komşu Germen kabilelerin çoğunu, savaş ya da barış yoluyla egemenliği altına almıştır.⁸⁵ Maroboduus, Roma

⁸³ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 269-271; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 469.

⁸⁴ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 271-273; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 469; Wells, *The Battle That...*, s. 175; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 325.

⁸⁵ Strabon, *The Geography...*, s. 155-157; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 273-275; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 83; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 337; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 44-45; Gruen, "The expansion...", s. 183; Ali Güveloğlu, *MÖ. I.- MS. III. Yüzyıllar Arasında Roma-Pannonia-Trakya Siyasal İlişkilerinde Pannonia'nın Yeri ve*

İmparatorluğu ile diplomatik ilişkilerini, pasif-agresif bir şekilde sürdürmüştür. Saldırgan bir tutum izlememekle beraber, Romalılar tarafından gelecek tehditlere karşı güçlü bir duruş sergilemişlerdir. Askerî olarak ise, 70.000 piyade ve 4.000 süvariye sahip ordusunu, sürekli savaşlar yaparak disiplinli Roma orduları ile mücadele edecek etkili hale getirmiştir. Böylece Marcomanniler, Roma İmparatorluğu için oldukça tehlikeli bir kavim haline gelmiştir.⁸⁶ İmparator Augustus ve generali Tiberius, Raetia, Germany ve Illyricum'dan toplanan on iki lejyon ile farklı yollardan Boiohaemum'da birleşerek Maroboduus'un kısıpaca alacakları bir sefer planlamışlardır. General Sentius Saturninus komutasındaki lejyonlar, Moguntiacum'dan doğudaki Chatti topraklarına doğru ilerlerken, Illyricum ordusu Tiberius komutasında Noricum'daki Tuna üzerinde bulunan Roma kalesi Carnuntum'dan Marcomannilere karşı harekete geçmiştir.⁸⁷ Ancak Roma ordularının Marcomannileri ile savaşacakları alana birkaç günlük mesafe kaldığı sırada, İtalya için büyük bir tehdit haline gelen Roma eyaleti Illyricum'u kapsayan Dalmatia ve Pannonia'daki isyanın haberi Tiberius'a ulaşmıştır. Tiberius'un komutanlarından biri olan Vellesius'un açıklamasına göre; isyancıların sayısı 800.000'ni aşmıştır. Bunun üzerine Tiberius, Germanler üzerine yapacağı harekâttan vazgeçmek zorunda kalmış; Maroboduus ile yapılan görüşmeler sonucunda barışı sağlamış ve yaklaşık yüz yardımcı birlik ve on lejyon ile birlikte Germany'dan ayrılmıştır. Romalılara göre, İkinci Pön Savaşı'ndan bu yana yaşadıkları en kötü krize neden olan bu isyan, üç yıl sürecep savaşın sonucunda isyancıların on beş Roma lejyonu ve yardımcı birlikleri tarafından mağlup edilmesi ile sona ermiştir. Ayrıca bu isyan, Illyricum eyaletinin Pannonia ve Dalmatia olarak ikiye ayrılmasına neden olmuştur. Germany'da bu süreçte herhangi bir ayaklanma yaşanmamış ve Marcomanni Kralı Maroboduus Roma İmparatorluğu ile yaptığı anlaşmaya bağlı kalmıştır. Bu süre zarfında Ren sınırında beş lejyon bulunmuş, ancak Germany'daki Roma askerî otoritesi zayıflamıştır.⁸⁸ Böylece Pannonia'da başlayan ve büyüyen ayaklanmanın

Önemi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s. 60.

⁸⁶ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 275; Bourne, *A History of...*, s. 350.

⁸⁷ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 277; Tacitus, *The Annals*, s. 63; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 69; Wells, *The Battle That...*, s. 176; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 325.

⁸⁸ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 277, 293; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 170-171; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 469-471; Bourne, *A History of...*, s. 351; Wells, *The Battle That...*, s. 83-84; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 211; Spencer C. Tucker, *Battles that Changed History: An Encyclopedia of World Conflict*, ABC-Clio Publisher, California 2011, s. 75; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24; Gruen, "The expansion...", s. 184; Güveloğlu, *MÖ. I.-MS. III. Yüzyıllar...*, s. 60.

durdurulması için orduların çağırılması, Germenlerin ayaklanması için fırsat sunmuştur.

1.1.2. Teutoburg Savaşı ve Roma İmparatorluğu'nun Tepkisi

İmparator Augustus'un yeğeni ile evli ve zengin bir devlet adamı olan Publius Quinctilius Varus, daha önce Afrika ve Suriye *praefectus* olarak görevlendirilmiştir. Varus yönetimde başarılı olması üzerine İmparator Augustus tarafından, Roma hâkimiyeti altına alınan Germania'nın kuzeybatısına gönderilmiştir. Böylece M.S. 6 ya da 7 yılında, imparatorun elçisi ve lejyonların komutanı yetkisini kapsayan bir *propraetor*⁸⁹ olarak göreve başlamıştır. Velleius Paterculus, Varus'un savaştan çok idare konusuyla ilgilendiğini, hatta Suriye'de *praefectus* olarak hizmet ettiği sırada vilayeti fakirleştirirken zengin biri haline geldiğini belirtmiştir.⁹⁰ Ancak Varus, Germania'da Roma idari yapılarının oluşmasını amaçlayan İmparator Augustus'un beklentilerini karşılamak için çabalamıştır. Bu nedenle Varus, askerî kuvvetler ile Germania'nın kuzeybatısında güvenliği sağlanması, Germenlerden toplanan askerlerin orduya zorunlu olarak dâhil edilmesi, Roma vergi ve hukuk sisteminin uygulanması için birtakım faaliyetlerde bulunmuştur. Hatta Cassius Dio, Varus'un Germenlerden Roma tebaası gibi vergi topladığını dile getirmiştir. Ancak daha önce Germania'da denenmemiş olan bu tarz Roma idari uygulamaları, Germenlerin tepkisine yol açmıştır. Florus, Cassius Dio ve Orosius gibi Romalı birçok yazar, Varus'un idari uygulamalarının yanı sıra Germenlere yönelik kibirli ve acımasız tutumunun, onları Roma İmparatorluğu'na karşı açıkça göstermedikleri bir isyana teşvik ettiğini ifade etmişlerdir. Romalı yazarların Varus hakkındaki kötü yorumlarına rağmen, yetenekli bir yönetici ve nitelikli bir general olmuştur. Ancak Varus'un başarısız olması, bir süredir devam eden Germany seferlerinden sonra bölgenin Roma eyaletine dönüşmek için hazır hale geldiğine olan inancından

⁸⁹ Propraetor ise prokonsül anlamına gelmektedir. Prokonsüller, praetor olarak yıllık görev süresinin bitmesinden sonra bir yıl daha komutanlıklarında ve eyaletin yönetiminde kalmaları için aldıkları unvandır. *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 782-783.

⁹⁰ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 297; Tacitus, *The Annals*, s. 154; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 41; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 17; Wells, *The Battle That...*, s. 83; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 49; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 66; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 70; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 75; Matthew Bunson, *Encyclopedia of the Roman Empire*, Facts On Life, New York 2002, s. 40.

kaynaklanmıştır.⁹¹ Romalı yazarların açıklamalarından anlaşılacağı üzere; özgürlüklerine düşkün olan Germenler, Varus'un düşündüğü gibi zorla dayatılan kanunla boyun eğdirilecek bir topluluk olmamışlardır. Ünlü tarihçi Herwig Wolfram, Germania'nın sadece kâğıt üstünde bir Roma eyaleti olmasının isyan ile bağlantılı olduğunu dile getirmiştir. Wolfram'ın aksine Murdoch, Varus'un idari uygulamalarına odaklanarak Germania'nın resmîyetteki durumunun bir önemi olmadığını ifade etmiştir. Roma İmparatorluğu Germania'yı ele geçirmiş olsa bile, Florus'un da dediği gibi “...eyaletleri elde tutmak, eyaletler yaratmaktan daha zordur; zorla kazanılırlar, adaletle güvence altına alınırlar.” ve “Germenler boyun eğdirilmek yerine yenilmişlerdi...”.⁹² Nitekim Roma İmparatorluğu'nun Germania'yı hâkimiyeti altına alamayacağı çok geçmeden anlaşılacaktır. Çünkü Germenlerin Roma uygarlığına alışması mümkün olsa da, kendi kabile reislerinin dışında başka bir otoriteyi kabul edebilmeleri kolay olmamıştır.

Varus'un Germania'daki bir diğer faaliyeti ise, Roma İmparatorluğu'nun politikası olan Germenlerin asimile edilmesi olmuştur. Roma hâkimiyetinin sürekliliği için gerekli olan bu uygulama, Germen kabile reisleri ile olan diplomasiye bağlı olmuştur. Germen kabileleri, Roma ile barış halinde olmanın faydalarına ikna etmek için kontrolü altındaki bölgelerde şehirlerin ve pazarların kurulması sağlanmış, böylece Roma yaşam tarzını benimsemeleri⁹³ amaçlanmıştır.⁹⁴ Ancak şehirciliğin kurulması ile Romalılaştırma politikası, daha önce Batavi⁹⁵ ve Ubii

⁹¹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 297; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 39-41; Orosius, *Seven Books...*, s. 314; Wells, *The Battle That...*, s. 39-84-85; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 69-70; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 211; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 69, 71; Gruen, “The expansion...”, s. 184; Güveloğlu, *MÖ. I- MS. III. Yüzyıllar...*, s. 60-61.

⁹² Tacitus, *The Annals*, s. 31; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 39-41; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 49; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 65-66.

⁹³ Varus'un Germanyadaki bu uygulamaları, yetmiş yıl sonra Tacitus'un kayınpederi Agricola'nın Britanya'nın işgali sırasındaki politikası ile benzerlik göstermektedir. Tacitus, Agricola'nın hayatını anlattığı eserinde Roma yaşam tarzının Britanyalılar tarafından benimsenmesi için kurulan tapınaklar, agoralar ve evler inşa edildiğini ve kabile reislerinin oğullarını Roma eğitimi aldığını belirtmiştir. Ayrıca Britanya'daki yerli halkın sonunda Roma dili olan Latince'yi ve giyim tarzı olan togayı benimsediklerini, hatta Romalıların lüks yaşantılarına alıştıklarını ve cahillikten dolayı bunu uygarlık belirtisi olarak gördüklerini dile getirmiştir. Açıklma için bkz.: Tacitus, *Germania ve Britannia*, (çev.: Furkan Akderin), Alfa Yay., İstanbul 2006, s. 60; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 79-80.

⁹⁴ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 39-41; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 70; Gruen, “The expansion...”, s. 184.

⁹⁵ Bataviler aslında Romalıların teşviki ile oluşturulmuş, Romalılara düşman olan Germen kabilesi Chatterlerin bir alt gurubudur. M.Ö. I yüzyılın ikinci yarısında, Roma'dan izin aldıktan sonra Ren sınırına yerleşmişlerdir. Böylece Batavi kabilesi, Ren, Waal ve Maas tarafından oluşturulan ve

kabilelerinin yanı sıra Cherusci kabilesinin reisleriyle olan müttefiklik sayesinde gerçekleştirilmiştir. İmparatorluk tarafından Germen reislerine sunulan hediyeler ve yardımları, onların kendi bölgelerinde Roma uygarlığını desteklemeleri için önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca yakın dönemde Tacitus, Roma İmparatorluğu'nun birçok Germen kralının gücünü kullanmak için, silah ve çoğunlukla da para yardımıyla bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum Germen reisleri ile halkı arasındaki statü farkını derinleştirirken, Germen kabileleri arasındaki bağların zayıflatılmasına neden olmuştur.⁹⁶ Ancak M.S. 9 yılında bazı Germen kabileleri, Arminius adındaki⁹⁷ soylu bir genç liderin komutasında tekrar birlik olmuşlardır. Muhtemelen Velleius Paterculus'un Pannonia isyanı sürecinde tanıştığı ve zeki, cesur ve kurnaz olarak tanımlandığı Arminius, günümüz Minden kasabası yakınlarındaki Weser vadisinde ikamet eden Cherusci kabilesinin yönetimdeki asilzadelerinden biri olan Sigimer'in büyük oğludur.⁹⁸ Sigimer'in komutasındaki Cherusçiler, M.Ö. 9 yılında General Drusus tarafından mağlup edilmiş ve barışın sağlanması için oğulları Arminius ve Flavus'u rehine olarak vermiştir. Böylece Arminius, küçük yaşta Roma'da bulunmuş

çağdaşları tarafından Insula Batavorum olarak bilinen ada benzeri bir bölgede yaşamışlardır. Roma ile ilişkileri ise, onların vergiden muaf tutulduğu ve Roma ordusuna asker sağlamalarını gerektiren bir anlaşmaya dayalı olmuştur. İlk önce Roma'ya bağımlı müttefik bir ordu olarak hizmet ederken, M.S. I yüzyılda yardımcı birliklere süvari olarak alındıklarında, kalıcı şekilde Roma ordusunun bir parçası hale gelmişlerdir. Açıklama için bkz.: Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 65; Tacitus, *The Historie*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Clifford H. More), C.II, Harvard University Press, Cambridge 1962, s. 23; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 70; Anthony Birley, *Garrison Life at Vindolanda: A Band of Brothers*, Tempus Publishing, Stroud 2002, s. 43; J. A. Van Rossum, "The end of the Batavian auxiliaries as 'national' units." *Roman Rule and Civic Life: Local and Regional Perspectives*. Brill, 2004, s. 114.

⁹⁶ Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 83; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 79-80.

⁹⁷ Gerçek adı bilinmemekle beraber, dönemin yazarları onu sonradan aldığı Latince kökenli "Arminius" adıyla belirtmişlerdir. Sonraki kaynakların bazıları tarafından ise "Armenius" veya "Armenius" olarak bahsedilmiştir. Ortak bir Alman tarihi ile yeni ulus-devlet görüntüsü yaratmak için Bismarck'tan Hitler dönemine kadar geçen süreçte arkeolojik çalışmalar yapılmıştır. Bu durum XIX. yüzyılların sonlarındaki Almanya'da ulusal kahraman olarak gördükleri Arminius'a kendi dillerine uygun gördükleri "Herman" adını verilmesini sağlamıştır. Hatta Arminius'un ulusal kahraman olduğu fikri, 1841-1875 yılları arasında inşa edilen Kuzey Almanya'daki küçük Detmold kenti yakınlarındaki bugün Teutoburg Ormanı olarak adlandırılan bir tepenin üzerinde onun devasa bir heykelinin dikilmesine neden olmuştur. Ancak günümüz tarihçilerinden Kershaw, Arminius'un yaşamı boyunca birleşik bir Germanya ideali olmadığını ileri sürmüştür. Alman tarihçi Harald von Petrikovits'in ifadesiyle Arminius, "Roma'nın Ren ve Elbe arasında bir eyalet kurma niyetine karşı" olan Germen kabiler konfedaryonuna liderlik etmiştir. Murdoch ise, Arminius'un geniş bir coğrafi alana sahip olan Almanya'nın kurtacısı olduğu görüşüne karşı açıkça çıkmıştır. Açıklama için bkz.: Stephen P. Kershaw, *Barbarians: Rebellion and Resistance to the Roman Empire*, Robinson, London 2019, s. 325; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 96; Wells, *The Battle That...*, s. 35; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 77; Harald von Petrikovits, "Arminius", *Bonner Jahrbücher*, C. CXVI, Verlag Butzon und Bercker, Köln 1966, s. 175-176-187; Bettina Arnold, "The Power of the Past: Nationalism and Archaeology in 20th Century Germany", *Archaeologia Polona*, (Ed.: Jacek Lech), C. XXXV, Polska Akademia Nauk, Warszawa 1997, s. 242, 244.

⁹⁸ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 299; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 84; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 17; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 71.

ve iyi bir askerî eğitim almıştır. Yetişkin olduğunda ise Roma ordusunda hizmet etmeye başlamış ve Latinceyi akıcı bir şekilde konuşmaya başlamıştır. M.S. 4 yılında Roma seferlerinde Cherusci yardımcı süvari birliklerinin kıdemli komutanı olarak katılan Arminius, *equester*⁹⁹ rütbesinin yanı sıra ayrıcalıklı bir Roma vatandaşlığı da elde etmiştir.¹⁰⁰ M.S 4 yılında Roma İmparatorluğu için ciddi bir sorun olan Cherusci kabilesi ise, bir yıl sonra Tiberius tarafından “Roma halkının dostları” ilan edilmiştir. Çünkü Tiberius, bu süre içinde Cherusci kabilesinin kontrol edebilmek amacıyla aralarındaki seçkin ve yönetici klanı desteklemiştir. Roma İmparatorluğu, Germanler arasında sadece Cherusci kabilesine özgürlük statüsü verilmiştir. O zamanlar henüz yirmi iki yaşında olan Arminius’un bu seçkin klanın bir üyesi olması, Roma İmparatorluğu’nun nezninde ona özel bir statü kazandırmıştır.¹⁰¹

Pannonia’daki savaşta Tiberius’a yardım ettikten sonra Germania’daki anayurduna dönen Arminius, kendi kabilesine sadık kalmıştır. Roma ordusundaki müttefik Cherusci birliklerinin komutanı olan Arminius, Varus’un Germania’daki baş danışmanı olarak güvenini kazanırken diğer taraftan M.S. 9 yılının ilkbahar ve yaz mevsimi boyunca Roma ordusuna karşı gizli bir şekilde isyan hazırlıkları yapmış ve bazı German kabilelerinden yeteri kadar destekçi toplamıştır. Velleius Paterculus’a göre; hiçbir şeyden korkmamak ve güven duymak Varus’un ihmaline neden olmuş, Arminius ise Varus’un bu ihmali ihnet etmek için fırsat olarak görmüştür. Farklı bir bakış açısından incelendiğinde; Germania’nın asimile edilmesinin hızlandırılması için Varus’un, etrafında Arminius’u gibi Roma yanlısı rütbeli ve saygın Germanleri yakınında tutarak kullanmayı amaçlaması muhtemeldir.¹⁰² Ancak Romalılar tarafından ödüllendirilen Arminius’un ihnetinin nedenleri üzerine tahminlerde bulunulmuştur. Tarihçi Murdoch, Cassius Dio’nun açıklamalarından¹⁰³ yola çıkarak

⁹⁹ Latinedeki *equester*, binicilik veya şövalye rütbesi anlamına gelir. Bkz.: Charlton T. Lewis ve Charles Short, *A Latin Dictionary: Founded on Andrews’ Edition of Freund’s Latin Dictionary. Revised, Enlarged, and in Great Part Rewritten*, Oxford Clarendon Press, Oxford 1879, s. 653.

¹⁰⁰ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 299; Tacitus, *The Annals*, s. 46; Murdoch, *Rome’s Greatest Defeat...*, s. 84-85; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 17; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 71; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326; Lindsay Powell, *Roman Soldier versus Germanic Warriors: 1st Century AD.*, Bloomsbury Publishing, Oxford 2014, s. 13.

¹⁰¹ Wells, *The Battle That...*, s. 175-176; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 69.

¹⁰² Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 299; Cassius Dio, *Dio’s Roman History*, C. VII, s. 41; Murdoch, *Rome’s Greatest Defeat...*, s. 88-96-97; Wolfram, *Germanler: Kökenleri...*, s. 51; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 72; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 17; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326.

¹⁰³ Cassius Dio German kabilelerin isyan etme nedeni şu şekilde açıklamıştır: “...*Quintilius Varus*, *Germanya eyaletinin praefectus’u olduğunda ve resmî görevlerini yerine getirirken bu halkların*

iki konu üzerinde durmuş; bunlardan biri Arminius ve destekçilerinin özgürlüklerini kaybetmeme diğeri ise, müttefik paralı askerler olarak hizmetten ederken yüklü vergiler ödeyen Roma tebaasına dönüşmeme isteğidir. Wolfram'a göre, Germania'nın Roma eyaletine dönüşmesi Arminius ve destekçilerinin yararına olmasına rağmen isyan etmesi, onun bu durumu bir onur meselesi haline getirmesinden kaynaklanmıştır. Roma yanlısı Cherusci asilzadesi Segestes gibi bazı liderler dışında Germanlerin birçoğu Arminius'u desteklemiştir.¹⁰⁴

Roma ordularının çoğunun Illyricum'da olması Arminius'un isyanı düzenlemesi için fırsat yaratmıştır. Ancak Roma orduları Illyricum isyanı ile mücadele ederken Germanlerin neden bu durumdan istifade ederek Romalılara karşı açıkça harekete geçmedikleri sorusunun cevabı kesin olmamıştır. Bununla beraber Murdoch'un saldırının zamanlamasıyla ilgili, Arminius'un askerî ve siyasi gücünü sağlamlaştırma sürecinde olması ya da Roma vergilerinin henüz Germanlerin isyan edecek kadar rahatsız etmemesi şeklindeki yorumu makul görünmektedir. Ayrıca Cassius Dio'nun da dile getirdiği gibi Arminius liderliğindeki Germanlerin açıkça isyan etmek için beklemelelerinin nedeni, hala Ren sınırında onları geri püskürtecek kadar Roma kuvvetinin bulunmasıdır.¹⁰⁵ Çünkü Varus göreve atandığında, Ren sınırındaki toplam 60.000-70.000 civarında askerden oluşan beş lejyonun ve yardımcı birliklerinin komutasını devralmıştır. Roma ordusunun muhtemelen yüzde yirmisine denk gelen bu lejyonlardan üçünü yani, kuzeyde bulunan Novaesium'daki XVII lejyon, Vetera'daki XVII lejyon ve Oppidum Ubiorum'daki XIX lejyonun komutası General Gaius Sentius Saturninus'tan Gaius Numonius Vala'ya devredilmiştir. Güneyde bulunan I Germanica ve V Alaudae adındaki iki lejyon ise Moguntiacum'da Varus'un yeğeni Lucius Nonius Asprenas'ın komutasında olmuştur. Yardımcı birlikler ise kuzeyde Lippe ve güneyde Main vadileri boyunca küçük muhafız karakolları olarak lejyonlar arasında bağlantı görevi görmüşlerdir.¹⁰⁶ Nitekim Roma Ordusu birliklerinin çoğu Ren sınırından çekmiş olsa da, askerî olarak

işlerini de yönetirken, onları daha hızlı değiştirmeye çalıştı. Onlara sanki Romalıların kölesiymiş gibi emirler vermenin yanı sıra tabi milletlerden yaptığı gibi para da aldı. Buna boyun eğecek durumda değillerdi, çünkü liderler eski üstünlüklerini özliyordular ve kitleler alışılmış durumlarını yabancı egemenliğine tercih ediyorlardı.”. Alıntı için bkz.: Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 41.

¹⁰⁴ Tacitus, *The Annals*, s. 31; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 93-94; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 49-50.

¹⁰⁵ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 41; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 95-96; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 71.

¹⁰⁶ Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 65, 67; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 18; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 49.

Germenlerden daha güçlüdür. Roma ordusunda bulunarak askerî disiplinlerini, taktik becerilerini ve silah teknolojilerini öğrenen Arminius da bunun farkında olmuştur. Böylece Arminius'un bu askerî hizmet süreci, hem Roma lejyonlarının açık bir savaşta mağlup edilemeyeceği hem de zayıf yönleri hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Bu nedenle Arminius ve destekçileri olan Germanerler, Roma birlikleri ile açık alanda bir savaşa girmek yerine, yürüyüş halindeyken savunmasız duruma düştüklerinde saldırmaya karar vermişlerdir. Bu nedenle Germanerler, Varus'un emirlerine uyacaklarını bildirerek onları Germania'nın iç bölgelerinde olan Weser Nehri yakınındaki Cherusci topraklarına doğru çekmişlerdir. Yaz sonunda Roma birliklerini pusuya düşürecekleri günü ve yeri belirlemişlerdir.¹⁰⁷ Bunun yanı sıra Cherusci kabilesinin geçmişte yaşadığı iki olay, Arminius'un şimdiki statüsüne ulaşmasında ve Roma birliklerini pusuya düşürme planlarında etkili olmuştur. Bunlardan biri, babası Sigimer'in M.Ö. 11 yılında ordusuyla hareket halindeki General Drusus'u Germania'daki Lippe Nehri yakınında bulunan ormanlık dar geçitte pusuya düşürmesi ve ağır kayıplar verdirmesidir. Arminius, muhtemelen geçmişteki bu olaydan ilham alarak Varus'un birliklerine benzer savaş taktiğini uygulayacak, hatta Roma ordusuna babası Sigimerden çok daha ağır bir darbe vuracaktır. İkincisi ise Drusus'un Germania'ya düzenlediği son seferde Cherusclilerin Roma ordularına karşı direnişi ki,¹⁰⁸ bu olaydan sonra Arminius'un Roma'ya rehine olarak götürülmesi onun düşmanını iyi tanıyan ve güvenlerini kazanan üst düzey asker haline gelmesini sağlamıştır.

Varus ve ordusunun M.S. 9 yılının ilkbahar ve yaz aylarında nerede olduğu belirten yazılı bir kaynak henüz mevcut değildir. Ancak arkeolojik buluntulara göre; Germania'daki Cherusci topraklarında geçen Varus, muhtemelen tarihi Minden Gap'ın birkaç kilometre aşağısındaki Weser Nehri üzerindeki bugünkü Minden kasabasında yazlık ordugâhını kurmuştur. XVII, XVIII ve XIX lejyonlardan sorumlu olan Varus'un komutanlarından Gaius Numonius Vala'nın altında çalışan komutanlar, Lucius Eggius, Ceionius ve Lucius Caedicius olmuştur. Ancak Lucius Caedicius bu sırada, Vetera'ya ulaşmadan önceki durakları olan Aliso'daki¹⁰⁹ Roma

¹⁰⁷ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 299-301; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 41; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 88; Wells, *The Battle That...*, s. 177.

¹⁰⁸ McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 17; Abdale, *Four Days...*, s. 75; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326.

¹⁰⁹ Antik Çağ'ın yazarı Velleius Paterculus'un Aliso olarak adlandırdığı ve Lippe üzerinde olduğu tahmin edilen yerin tam konumu belirsiz olduğu için bu konuda birçok görüş ileri sürülmüştür. Çünkü

kalesinde bulunarak Eylül ayında gelecek olan üç lejyon için yapılan hazırlıklar ile ilgilenmiştir.¹¹⁰ Varus Germania'da iken, kendisine dostça davranan Germanlerin güvenlik sorunlarını çözmek için lejyonlarını belirli güzergâh noktalarına ve muhafiz karakollarına dağıtmak zorunda kalmıştır. Bu süreçte itaatkâr davranan Germanler ise, Varus'a topraklarındaki güvenliği ve adaleti sağladığı için minnet duyduklarını dile getirmişlerdir. Ancak Velleius Paterculus'un açıklamasına göre; Varus, Germanlerin onu oyalamak amacıyla uydurdukları davaları¹¹¹ çözmek için mahkemeler kurarak kabileler arasında barışı sağlama ve yasal uygulamaları inceleme gibi işlerle meşgul olmuştur. Varus, Germania'nın merkezine bir general olarak sefer düzenlemek yerine, adaleti sağlayan *praetor urbanus*¹¹² gibi davranmıştır.¹¹³ Ancak kış yaklaştığı için Varus, lejyonları ile birlikte gerekli hazırlıkları yapıp ordugâhtan ayrılmaya ve Ren sınırındaki Vetera askerî üsse geri dönmeye karar vermiştir. Ancak bu sırada Arminius, Roma ordugâhına iki gün uzaklıktaki batıda yaşayan küçük bir kabilenin ayaklanma başlattığını bildirmiştir. Tarihçi Murdoch, bu German kabilesinin Angrivarii kabilesi olduğunu ileri sürerek mantıklı bir tahminde bulunmuştur. Muhtemelen bu ayaklanma, Roma birliklerini yürüyüşü zorlaştıracak engebeli araziye çekme niyetindeki Arminius'un planının bir parçasıydı. Ancak bu isyan, Varus'a bölgeye müdahale ederek kendisinin itibarını arttıracığı bir fırsat olarak sunulmuştur. İsyanın çıktığı bölgeye gitmek, Varus'un Vetera'ya dönmek için kullanacağı güzergâhtan biraz sapmasına neden olsa da Roma

arkeolojik çalışmalar sonucu, Lippe'deki bugünkü Haltern ve Obaredan'da olmak üzere iki Roma lejyoner kalesi tespit edilmiştir. Cassius Dio'nun açıklamasına göre, General Drusus'un M.Ö. 11 yılında gerçekleştirdiği Germany seferinde Lippe ve Eliso nehirleri arasında kurulan lejyoner kalesi inşa etmiştir. Muhtemelen Aliso kalesi olan bu kale, günümüzün yazarları tarafından Haltern veya Oberaden ile özdeşleştirilmektedir. Bu çalışmada, ilk kez Carl Schuchhardt tarafından ileri sürülen ve C. M. Wells'in bu konuyu ayrıntılı olarak tartıştığı Aliso'nun Haltern olduğu görüşü referans alınmıştır. Bilgi için bkz.: C. M. Wells, *The German Policy of Augustus: An Examination of the Archaeological Evidence*, Clarendon Press, 1972, s. 152-153-216-221-222; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 121; Stephen Dando-Collins, *Legions of Rome: The Definitive History of Every Imperial Roman Legion*, St. Martin's Press, New York 2010, s. 252-253; Wells, *The Battle That...*, s. 172; Gruen, "The expansion...", s. 181-182; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64.

¹¹⁰ Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 68-99; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 39; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 29.

¹¹¹ Tacitus ise, Germanlerin kurnaz bir ırk olmadıklarını, dürüst ve cesur bir şekilde gizli düşüncelerini açıkça ifade ettiklerini ifade etmiştir. Bkz.: Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 57.

¹¹² Praetor urbanus yani şehir praetor'u, üçüncü bir yüksek devlet memuru olarak M.Ö. 366 yılında ortaya çıkmıştır. Ancak konsüller gibi görev yaptığı yıla adına vermemiş ve daha aşağı bir statüye sahip olmuştur. Roma yurttaşları arasındaki davalara bakmak ve gerektiğinde askerî birlikleri komuta etmek ile yükümlüdür. Bilgi için bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 776.

¹¹³ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 297-299; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 41.

birlikleri ile müdahale edilmesine karar verilmiştir.¹¹⁴ Bu sırada, Roma İmparatorluğu'na itaat eden Cherusci kabilesinin seçkin liderlerinden biri olan Segestes, Varus'u ziyaret etmiş ve Arminius'un ihanet ettiğini bildirmiştir. Hatta Segestes, kurulan pusu ile ilgili planlarının ortaya çıkması için kendisi de, Arminius ve diğer Cherusci liderlerinin tutuklanıp soruşturulmalarını talep etmiştir. Ancak Segestes'in bu iddialarına inanmamıştır. Segestes Roma İmparatorluğu'na sadık Cherusci lideri olsa da, Varus ile yakın dostluk kuran Arminius uzun yıllar imparatorluk himayesinde eğitilmiş, orduda hizmet vermiş ve savaş alanında kendini kanıtlamış üst düzey bir komutanıdır. Varus Segestes ile Arminius'un babası Sigimer'in klanları arasındaki rekabetten haberdardır. Ayrıca savaştan sonra Segestes'in kızı Thusnelda'nın kendi rızasıyla kaçtığı Arminius ile evlenmesi, muhtemelen Segestes'in bu ziyaret sırasında Arminius'un kızına olan ilgisi olduğunu ve aralarındaki düşmanlığın artmasına neden olduğunu işaret etmektedir. Bu aile kavgalarından dolayı Segestes'in Arminius'a iftira attığını düşünen Varus ise, bu konuda şüphe duyanlar dâhil herkese karşı çıkmıştır.¹¹⁵ Roma egemenliğine karşı en büyük tehdit Varus'un yakınında olmasına rağmen bunu fark edememiştir. Böylece Segestes'in uyarılarını göz ardı eden Varus, bundan sonraki birkaç gün içinde kendisini ve komutasındaki askerlerini dönüşü olmayan bir sona götürecektir.

M.S. 9 yılının yaz sonunda Varus ve komutasındaki birlikler, isyanın çıktığı bölgeye ulaşmak için Weser yakınlarındaki yazlık ordugâhından ayrılmıştır. Lippe Nehri'ne paralel olarak hareket eden Roma ordusu, dağlar, vadiler ve bataklıklar ile engebeli bir topografyaya sahip olan Germanya'nın kırsalında kuzey batıya doğru yola ilerlemiştir. Muhtemelen Roma birlikleri, batı-doğu yönünde uzanan Wiehen sıradağlarının kuzey kenarı ve Kuzey Avrupa Ovası'nın güneyi arasında kalan güzergâhı kullanmışlardır.¹¹⁶ Arminius müttefik yardımcı süvari birliklerinin

¹¹⁴ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 43; Wells, *The Battle That...*, s. 26; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 99-100; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 51; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76.

¹¹⁵ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 301; Tacitus, *The Annals*, s. 30; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 41-43; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 43-45-49; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 51-52; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 72; Wells, *The Battle That...*, s. 26.

¹¹⁶ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 43; Wells, *The Battle That...*, s. 26-27; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 103; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 51; Jane Penrose, *Roma Ordusu: Roma Savaş Makinesi'nin Tarihi*, (çev.: Samet Özgüler), Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 128; Dieter Timpe, "Geographische Faktoren und politische Entscheidungen in der Geschichte der Varuszeit" *Arminius und Die Varusschlacht: Geschichte-Mythos-Literatur*, (Edl: Rainer Wiegels ve Winfried Woesler), Ferdinand Schöningh, Paderborn 1995, s. 14.

komutasında ona eşlik etmiştir. Lejyonlardan sorumlu Gaius Numonius Vala ise, komutasındaki Lucius Eggus ve Ceionius ile birlikte, Varus'un yürüyüşüne katılmıştır.¹¹⁷ Bunun yanı sıra Varus'un yürüşüne katılan birliklerin sayısı ve içeriği konusunda kesinlik kazanmamıştır. Velleius Paterculus, Varus'un bu yürüyüşünde üç lejyon, yardımcı birliklerden ise üç süvari birliği ve altı piyade kohortunun¹¹⁸ bulunduğunu belirtmiştir. Bu durumda Varus'un komutasında, 18.000 lejyoner, yaklaşık 900 süvari ve 3.600 piyade müttefik yardımcı asker ile toplam 22.500 askerin bulunması gerekmektedir. Wolfram ise Roma kuvvetinin yaklaşık 30.000 kişilik olduğunu ifade etmiştir. Ancak Cassius Dio'nun belirttiği üzere; Varus, askerlerin bir kısmını bazı noktalarda güvenliğin sağlanması için görevlendirmiştir. Bu nedenle yürüyüşe katılanların sayının daha az olması muhtemeldir. Ayrıca bazı yazarlar tarafından Varus'un bu yürüyüşündeki Roma askerlerinin toplam sayısının yaklaşık 14.000 civarı veya 15.000-20.000 arasında olduğu şeklinde bir takım tahminlerde bulunulmuştur.¹¹⁹

Yürüyüşü yönlendiren Roma ordusundaki öncü birliklerin, Germen coğrafyasını ve güzergâhları tanıyan Arminius ve komutasındaki müttefik Germen yardımcı askerlerden seçilmiş olması muhtemeldir. Böylece Varus lejyonları Arminius'un kendisini önceden uyaracağına güvenerek hazırlıksız yürümüştür. Varus'un, askerlerine savaş düzeninde yürüyüş yaptırmaması nedeniyle, ordunun stratejik bütünlüğünü korunmamıştır. Ancak Varus, muhtemelen Roma kontrolü altında olduğunu düşündüğü için bu bölgede tehlike ile karşılaşacağını tahmin edememiş ve birliklerinin yürüyüş düzeni konusunda da önlem almamıştır.¹²⁰ Ortalama 8-10 kilometrelik bir alana yayılan yürüyüş düzenindeki Roma ordusu, kalabalık olması nedeniyle zaman zaman ortaya çıkan dar yollardan geçmekte zorlanmıştır. Ayrıca Cassius Dio ise yürüyüşe sivillerin de katıldığını dile getirmiştir. Ancak normal şartlarda sivillerin ordunun arkasından gelmesi gerekirken, Varus'un birlikleri arasında dağınık bir şekilde yürümüşlerdir. Böylece çok sayıdaki yük

¹¹⁷ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 43; Wells, *The Battle That...*, s. 26; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 68-104; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 51.

¹¹⁸ Roma ordusuna yardımcı birlik olarak alınan piyadelere kohort, süvarilere ise alae adı verilmiştir. Bkz.: Burns, *Rome and the...*, s. 160.

¹¹⁹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 297; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 41; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 105; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 26; Wells, *The Battle That...*, s. 181; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 30; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40.

¹²⁰ Wells, *The Battle That...*, s. 26; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 103; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 73.

arabaları ve yük hayvanları ile birlikte kadın, çocuk ve kalabalık bir hizmetçi gibi sivillerinde Roma lejyonlarının yanında bulunması ordunun yavaş ilerlemesine ve daha savunmasız hale gelmesini neden olmuştur.¹²¹

Yürüyüşten bir süre sonra Arminius ve komutasındaki öncü süvari birlikleri, isyanın bastırılmasına yardım etmeleri için kendi kabilesinden terhis edilmiş müttefik kuvvetlerini toplayacağı ve keşif yapacağı bahanesi ile Varus'un ordusundan ayrılmışlardır. Öğleden sonra yola çıkan Arminius ve adamları, pusuda bekleyen Germen savaşçıları ile buluşmuşlardır. Ardından Germen savaşçılar, daha önce Varus tarafından çeşitli toplulukları korumak için güzergâh noktalarına ve muhafız karakollarına gönderdiği Roma müfrezelelerini öldürmüşlerdir.¹²² İsyanın sonunda Germanya'daki kabilelerin çoğu Arminius'un destekçileri haline gelmiştir. Ancak Arminius'un muhtemel ilk katılımcıları Wolfram'a göre; Cherusci kabilesinin yanında savaşa katılanların Bructeri, Marsi¹²³ ve Chatti kabileleri olmuştur. Murdoch, Wolfram ile aynı kabilelerden bahsederken, Chatti yerine Ren doğusunda yaşayan küçük bir kabilenin katıldığını dile getirmiştir. Lindsay Powell, Varus'a karşı savaşta Arminius'un Cherusci kabilesine katılanları Angrivarii, Bructeri, Chatti, Chauci¹²⁴ ve Marsi olarak belirlemiştir. Bu noktada Delbrück'ü referans alan Michael McNally ise, 8.000 kişilik Cherusci kuvvetinin lideri Arminius'un başta Bructeri kabilesinde 8.000 ve Angrivarii kabilesinden 5.000 savaşçının desteğini

¹²¹ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 43; Wells, *The Battle That...*, s. 181; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 35; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 103.

¹²² Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 43; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 105, 107; Wells, *The Battle That...*, s. 26; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 30-33; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 73; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 50-51.

¹²³ Marsi kabilesi, M.Ö. 8/7 yılına kadar Sugambri kabilesinin yaşadığı Lippe ve Ruhr nehirleri arasındaki bölgenin doğusunda ikamet etmişlerdir. Marsi kabilesinin Sugambri olduğu ya da Sugambrinin alt kabilesi olması mümkündür. Bazı günümüz yazarları, M.Ö. 8 yılında Sugambri kralı Meelo'nun liderliğinde Galya topraklarına sığınmayan ve Germanya'nın iç bölgelerine göç edenlerin Marsi kabilesi olarak ortaya çıktığı ileri sürmüştür. Cassius Dio ise, Tiberius'un M.Ö. 8-7 yılları arasındaki seferleri sırasında Sugambriiler ile aralarında geçen anlaşmazlıklar sırasında ölen elçilerinin intikamını, sonraki yıllarda aldıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle, Sugambriilerin intikamlarını Varus ile yapılan Teutoburg Savaşı'nda Arminius'a katılarak aldıkları iddia edilmiştir. Bilgi için bkz.: Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VI, s. 393; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64-65.

¹²⁴ Chauciler, Varus'un ile savaştan önce Roma İmparatorluğu'na boyun eğdirilmiştir. Tacitus ise bu savaştan sonra sonra Germanicus'un M.S. 15 yılında Bructerilere karşı yaptığı seferde Chaucilerin Roma ordusuna askeri destek verdiğini ifade etmiştir. Bu nedenle Chaucilerin Arminius'un müttefikleri olarak Teutoburg Savaşı'nda bulunmadığını, savaştan sonra bir süre daha Roma hâkimiyetini tanıdığını düşünülmektedir. Bkz.: Tacitus, *The Annals*, s. 32; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 60.

aldığını ifade etmiştir.¹²⁵ Ancak Arminius'un ordusunun sayısı da bileşimi gibi net olmamıştır. Arminius'un liderliğinde toplanan Germen kuvvetinin en az 15.000 kişilik ya da 20.000 ila 30.000 arasında sahip olabileceği tahminlerin arasındadır.¹²⁶

Arminius ayrıldığı zaman Varus'un ordusu, batıya doğru ilerlemeye devam etmiş ve günün sonunda ilk kampı kurmuşlardır. Tacitus'un bahsettiği üzere; Üç lejyonun geniş ölçülerdeki ovanın ortasına kurduğu bu kampın kalıntıları, sonraki yıllarda Drusus'un oğlu ve Tiberius'un yeğeni olan General Germanius'un Germanyaya seferleri sırasında bulunmuştur. Bu açıklamaya göre; henüz Arminius'un kurduğu pusuya ulaşmamış olan Roma ordusu, tehlikenin farkında olmamıştır.¹²⁷ Pusuda bekleyen Germenler saldırmak için Romalıların hareket halinde ve daha hazırlıksız olacağı ertesi günü beklemişlerdir. Sabah tekrar yola çıkan Roma birlikleri, bir süre düz ve açık arazide yürüdükten sonra, sık ormanların olduğu bölgelere girmişlerdir. Germanya'nın sık ve yüksek ağaçlardan oluşan karanlık ormanlarına ve tehlikeli bataklıklarına alışkın olmayan Roma lejyonlarının bu bölgede kendilerini rahat hissetmesi olağan bir durumdu. Drusus'un seferlerinden itibaren Germanya'nın başka bölgelerinde yol çalışmaları ve köprüler inşa edilmiştir. Ancak Varus ve komutanları, daha önce Roma ordusunun kullanmadığı bir güzergâhtan ilerlemiştir. Roma öncü birlikleri, yola düşen ağaç kütüklerini kaldırmak, ağaçları keserek nehirler ve bataklıklar üzerine köprüler inşa etmek ile uğraşmışlardır.¹²⁸

Roma ordusu yürüyüşün ikinci gününde Wiehen sıradağlarına doğru ilerlerken, Cassius Dio'nun açıklamasına göre yağmur ve rüzgâr şiddetli hale gelmişti. Fırtınaya dönüşen hava koşullarında ağaçların tepelerinden kırılıp düşen parçalar ve çamurlaşmış kaygan zemin yürüyüşü daha da yavaşlatmıştı. Ancak yürümeye devam eden birlikler, dar bir geçide ulaştıklarında Germenler tarafından kurulmuş pusuya düşmüşlerdi. Tüm bu kargaşa ortamını fırsat olarak gören Germenler, Roma askerlerinden daha aşina oldukları yolların etrafındaki sık

¹²⁵ Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 51-52; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 106; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 26; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 8.

¹²⁶ Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 107-108; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 35; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76.

¹²⁷ Tacitus, *The Annals*, s. 32; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 106-107.

¹²⁸ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. s. 43; Wells, *The Battle That...*, s. 27-181; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 107; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 51.

çalılıklarda gizlenerek Varus ve ordusunu kuşatmışlardır.¹²⁹ Roma ordularının geldikleri yolu kaçmalarını önlemek için kapatan Germen savaşçıları, ağaçların arasından Roma ordusuna ilk saldırıyı başlatmışlardır. Öğleden sonra başlayan çatışmada uzaktan atılan Germen mızrakları üzerlerine yağdığında hazırlıksız yakalanan Roma ordusu, kendini savunamamış ve birçok asker ve at yaralanmıştır. Yürüyüş hattının zayıf kısımları Germen silahları altında ezilmiştir. Süvariler ise kapalı alanda hareket edemediği ve yakın mesafede savaşırken avantajlı konumda olduğu için, Roma ordusuna faydası olmamıştır. Ardından Romalıların etkili bir savunma yapamadığını gören Germenler, ağaçların arasından kaygan yola çıkmış ve kılıçlar ile yakın mesafede çarpışmaya başlamışlardır. Cassius Dio'ya göre Roma ordusunun bu duruma düşmesinin nedenini, yük arabaları ve siviller ile karışarak yaptıkları düzensiz yürüyüştür. Ordunun bütünlüğü sağlanamadığı için, azınlıkta kalan Roma askerleri her taraftan saldıran Germenlere karşı direniş gösterememişlerdir. Ağır silahlara ve disipline sahip Roma lejyonerleri Germenlere göre avantajlı olsa da, arazi şartlarından dolayı manevra kabiliyeti kısıtlanmıştır. Böylece hafif silahlı Germenler, arazi konusunda bilgi sahibi olmayan Varus'un ordusuna karşı üstün gelmişlerdir. Geçte olsa, üst düzey Roma komutanları, lejyonları bir araya getirerek karşı saldırıya geçmelerini sağlamışlar ve Germenleri geri püskürtmüşlerdir. Ancak çatışmanın sonucunda Germenler, binlerce Roma askerini mağlup etmişlerdir.¹³⁰ General Varus, fazlasıyla güvendiği Roma komutanı Arminius'un Cherusci askerî desteğiyle birlikte dönmesini beklemiştir. Ancak General, Germenlerin bu ani saldırısıyla komutasındaki Roma ordusunu bir kısmı kaybettiğinde, Arminius'un ihanetini de acı bir şekilde öğrenmiştir.

İlk saldırıdan sonra önemli kayıplar vermesine rağmen çoğunlukla sağ çıkan Roma lejyonları, Varus tarafından sonunda toparlanmış ve tekrar yürüyüşe geçmiştir. Germenler tarafından tekrar pusuya düşülmek üzere takip edilen Roma ordusu, ormanlık bir tepede uygun bir açıklık bulduklarında kamp kurmuştur. Ancak dinlemeden önce çevresinde hendekler, surlar ve çitler ile savunma inşa etmiştir. Tacitus'un “*yarı yıkılmış surda, sığ bir hendekte, şimdi parçalara ayrılmış kalıntıları*” diye bahsettiği yerin ikinci kamp olması muhtemeldir. Ardından Varus

¹²⁹ Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 43-45; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 107; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 73-74.

¹³⁰ Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 45; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 107-108; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 74; Wells, *The Battle That...*, s. 28-29-117; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 129.

ve Roma komutanları savaş konseyinde toplanmışlardır. Kendi birlikleri ile düşman kuvveti arasında mümkün olduğunca mesafe yaratmaya, batıya doğru hızlı bir şekilde ilerleyerek Lippe üzerindeki Aliso'ya, ardından 160 kilometre uzaklıktaki Ren'de bulunan Vetera'ya ulaşmaya karar vermişlerdir. Ayrıca Cassius Dio'nun, Romalıların yük arabaların çoğunu ve gerekli olmayan her şeyi yaktıklarını ya da bıraktıklarını dile getirmesi, German saldırılarının ciddiyetini göstermektedir. Çünkü Roma ordusu ilerlerken kendilerini yavaşlatacak yüklerden kurtulmak istemiştir.¹³¹ Bu planları yaparken kendilerini bekleyen tehlikenin farkında olamayan Varus ve ordusu, Germanlerin kurdukları pusuya düşeceklerinden habersiz olarak geceyi geçirmişlerdir.

Ertesi günün erken saatlerinde tekrar yola çıkan Roma ordusu, bu kez daha düzenli bir şekilde yürümüştür. Çatışmalardan sonra Germanlerin savunma hattından bir boşluk açarak açık bir araziye ulaşmış ve tüm gün yürümeye devam etmiştir.¹³² Ancak tüm gün yürüten Roma birlikleri, yol boyunca devam eden kötü hava şartları ve German savaşçılarının devamlı uyguladıkları vur kaç taktiği nedeniyle hırpalanmış, ancak bu süreçte ciddi kayıplar vermemiştir.¹³³ Romalılar, kendileri için felaket ile sonuçlanacak savaşa neden olan ilerlemeye devam ederken, Arminius'un liderliğindeki Germanlerin büyük bir kısmı, pusu kurdukları savaş alanında beklemişlerdir. Germanlerin bir kısmı, ağaçlık tepe ile yol kenarı arasında Roma tarzında inşa ettikleri, 400 metre yüksekliğinde olan yay şeklindeki üç duvarın arkasına saklanmıştır. Böylece hem kendilerini gizlemişler hem de Romalıların geçeceği yolu daha da daraltmışlardır. Çünkü Arminius, hareket halindeki Roma ordusunu ormanlık dar alanda sıkıştırarak hareket kabiliyetini kısıtlamayı ve daha savunmasız hale getirmeyi amaçlamıştır. Diğerleri ise duvarın arkasındaki ormana, tepenin doğu yamacındaki ormana ve yolun kuzeyindeki alçak bölgeye konuşlandırılmıştır.¹³⁴ Arminius'un tüm savaş hazırlıkları, onun imparatorluk hizmeti boyunca sadece Roma siyasetini değil, Roma askerî teknik uygulamaları ve savaş taktiklerini öğrendiğini göstermektedir. Ayrıca Arminius'un bu deneyimleri, Roma lejyonlarının

¹³¹ Tacitus, *The Annals*, s. 32; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 45; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 109-110; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 74; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 38; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76.

¹³² Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 45; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 74; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 110.

¹³³ Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 74; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 111; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 129.

¹³⁴ Wells, *The Battle That...*, s. 179-182-184; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 111-112; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 74.

savaş manevrasını tahmin edebilmiş ve nasıl mağlup edebileceğini anlamasını sağlamıştır.

Germenlerin pusu kurdukları savaş yeri konusunda XIX. yüzyıl boyunca birçok bilim insanı coğrafi açıdan farklı görüş ileri sürmüştü.¹³⁵ Ancak savaş alanı hakkında kesin bir sonuca varılamamasından dolayı günümüzde dahi bu konudaki tartışmalar devam etmektedir. Antik Çağ yazarlarından Tacitus'un *Annals* adlı eseri, konuma dair ipucu veren tek yazılı kaynaktır. XV. ve XVI. yüzyıllarda yapılan araştırmalar sonucunda keşfedilen Tacitus'un eserinde, General Varus ve Roma birliklerinin *saltus Teutoburgiensis*¹³⁶ yakınlarındaki Ems ve Lippe nehirlerinin arasındaki bölgede savaştığını dile getirmiştir. Böylece Orta Çağ boyunca Bielefeld yakınlarındaki Osning Ormanı olarak bilinen bu bölge, Teutoburg Ormanı olarak adlandırılmaya başlanmıştır.¹³⁷ XX. Wolfgang Schlüter'in yönettiği yoğun arkeolojik araştırmalar sonucunda, bu savaş alanı Aşağı Saksonya'daki Wiehen sıradağlarının kuzeye doğru bir uzantısı olan 350 fit yüksekliğindeki Kalkriese Tepesi ile kuzeydeki Büyük Bataklık arasında bulunan ormanlık dar geçit ile özdeşleştirilmiştir. Ancak azınlıkta olsa bazı araştırmacılar, Tacitus'un bahsettiği savaş alanı ile Kalkriese arasında bir bağlantılı olduğunu kabul etmemişlerdir. Tony Clunn ise son yapılan arkeolojik çalışmalar ile 1989-1990 yılları arasında Varus'un bozguna uğradığı yerin

¹³⁵ 1966 yılında arkeolog Harald Petrikovits, savaşın yeri hakkında ortaya atılan bu görüşleri dört ayrı madde altında birleştirmiştir. Bunlar; savaş alanını Wiehen ve Weser Tepeleri'nin kuzey kenarında veya önündeki düz ovalarda olduğu teorisi, Teutoburg Ormanı'nın doğusunda veya Teutoburg Ormanı ile Weser arasındaki yeri varsayan teori, yenilgiyi Teutoburg Ormanı'nın güneybatısındaki Münster bölgesinde konumlandırıldığı teori ve son olarak Vestfalya Ovası'na güneydoğusundaki tepelik bölgenin düşünüldüğü teoridir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Petrikovits, "Arminius", s. 179.

¹³⁶ Latince "saltus" kelimesi coğrafi olarak, işlenmemiş toprak, mera, ormanlık bir ova veya vadi/geçit, hatta Afrika'daki büyük aristokrat ve imparatorluk mülkleri için kullanılmıştır. Ancak saltus kelimesi çoğunlukla orman ya da ormanlık bir dağ anlamında kullanıldığından, *saltus Teutoburgiensis* tanımı günümüze "Teutoburg Ormanı" olarak çevrilmiştir. Ancak Theodor Mommsen saltus kelimesinin hem "orman" hem de "boşluk" olarak okunabileceğini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra "Teutoburg Geçidi" olarak çevrilmesi de mümkündür. Bunun yanı sıra günümüz yazarlarından Jacques Ride, "Teutoburgiensis" kelimesinin Teuton kabilesi ile ilgili olduğunu ileri sürmüştür. Açıklama için bkz.: Tacitus, *The Annals*, s. 32; Felix Gaffiot, *Dictionnaire Illustré Latin-Français*, Librairie Hachette, Paris 1934, s. 1385; Lewis ve Short, *A Latin Dictionary*, s. 1621; *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, (Ed.: Oliver Nicholson), C. II, Oxford University Press, Oxford 2018, s. 1325; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 111; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 5; Jacques Ride, "Arminius in der Sicht der deutschen Reformatoren" *Arminius und Die Varusschlacht: Geschichte-Mythos-Literatur*, (Edl: Rainer Wiegels ve Winfried Woesler), Ferdinand Schöningh, Paderborn 1995, s. 245; Petrikovits, "Arminius", s. 179.

¹³⁷ Tacitus, *The Annals*, s. 32; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 31; Wells, *The Battle That...*, s. 30-33; Petrikovits, "Arminius", s. 179; Arnold, "The Power of...", s. 244.

Kalkriese olup olmadığıyla ilgili şüphelerin kalmadığını dile getirmiştir.¹³⁸ Sadece arkeolojik olarak bakıldığında, Kalkriese buluntular ile Teutoburg Savaşı arasında doğrudan bir bağlantı kurulmaması olağandır. Ancak dönemin kaynakları, buluntular ve daha sonra Roma Generali Germanicus'un yapacağı seferlerden elde edilen bilgiler, Kalkriese'nin Varus'un yenilgi yer ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Nitekim Varus ve Roma birlikleri, Kalkriese Tepesi'ne doğru ilerlemişlerdir. Bir süre sonra yol ayrımına gelen Roma öncü birlikleri, kuzeye giden yolda bataklıklar bulunmasından dolayı, güneybatıya doğru ormanlık tepenin eteğini sararak devam eden dar yoldan ilerlemeye başlamışlardır. Cassius Dio'nun açıklamasına göre, tekrar ormana girmişlerdir. Ancak ormanlık ve bataklık ile çevrili Germanlerin pususu, henüz Roma ordusunun görüş alanında değildir.¹³⁹ Roma ordusunun, Germanler tarafından bu güzergâhı tercih etmeleri için yönlendirildikleri ya da zorlandıklarına dair görüşler mevcuttur. Günümüz yazarlarından Wells'e göre; Germanler, Romalıların seçimlerini sınırlamak için bir takım engeller oluşturarak onları daha dar geçide zorlamışlardır. Ayrıca Roma ordusu kırsalda ilerlediği sırada Varus'un keşif için gönderdiği Arminius'un müttefiklerini içeren öncü birlikleri, ayrıldıklarında pusuda bekleyen German kabilelerine Roma ordusunun yaklaştığını haber vermişlerdir. Daha sonra ise Arminius'un planladığı pusuya düşmesi için Varus'a geçit üzerindeki yolun güvenli olduğunu bildirmişlerdir. Ancak bu görüşün tersini savunan Murdoch, Romalıların tuzağa çekilmek ya da bu güzergâhı seçmeye zorlamalarına gerek olmadığını dile getirmiştir. Çünkü Arminius, Varus'un ordusunun her şekilde bu tercihi yapacağını yüksek olasılıkla anlamıştır.¹⁴⁰

Güneybatı güzergâhı boyunca yürüdükten sonra bitkin düşen Roma birlikleri, sonunda güneyde yüksek bir tepe ve geçmek için aşılmaz bir bataklık ile sınırlanmış Kalkrieser-Niederweder Senke olarak adlandıran bir km genişliğindeki dar geçide ulaşmışlardır. Böylece muhtemelen bugünkü Osnabrück yakınlarında olan *saltus Teutoburgiensis* adlı yerde Arminius'un komutasındaki Germanlerin kurdukları pusuya düşmüşlerdir. Arminius, Roma birliklerinin savaş düzeninde yürüdüğü için doğrudan savaşmak yerine savaşçıları duvarların arkasında tutmuştur. Sol tarafta

¹³⁸ Wells, *The Battle That...*, s. 47-177; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 99-111; Tony Clunn, *Quest for the Lost Legions: Discovering the Varus Battlefield*, Savas Beatie, New York 2009, s. 94-95-238; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 31.

¹³⁹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 301-303; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 45; Wells, *The Battle That...*, s. 182; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 110.

¹⁴⁰ Wells, *The Battle That...*, s. 178-185; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 110.

bulunan tepedeki ağaçların arasından Germen mızrakları, Roma hattının önündeki birliklere düşmeye başlamıştır. Bazı birlikler duvarlara saldırmış, hatta bazı noktalarda Germen savaşılarını öldürmüşler, ancak Romalı askerlerin çoğu geri püskürtülmüşlerdir.¹⁴¹ Kısa bir süre sonra, arazinin kısıtlı ve çamurlu olması nedeniyle, Lejyonlar savunma hattı bozulmaya başlamıştır. Roma süvarileri ise, daha önceki saldırıda olduğu gibi hareket edememişlerdir. Roma ordularındaki süvariler ve piyadeler, birbirlerine ve ağaçlara çarparken tam bir kargaşa ortamı hâkim olmuştur. Birkaç dakika içinde Roma hattının tamamı paniğe kapılmıştır. Bataklığa kaçan Roma askerleri batarak boğulmuş, ormana kaçanların çoğu Germen kılıçları ile hayatlarını kaybetmişlerdir. Bu olayı ‘korkunç felaket’ olarak adlandıran Velleius, Roma askerlerinin savaşmak ve bu zor durumdan çıkmak için fırsat bulamadığını belirtmiştir. Böylece Arminius’un kuvveti, Roma askerlerine karşı daha avantajlı duruma gelmiştir. Bu noktada Germenler, duvarların arkasından çıkıp Roma askerleri ile yakın mesafede çarpışmış ve binlerce Roma askerini öldürmüşlerdir.¹⁴²

Arminius, savaşta bazı Romalıların pusu tekniklerine ve kılıç, uzun mızrak gibi ağır silahlarına yer vermiştir. Ancak kullandığı taktik daha önceki saldırısındaki gibi tamamen Germenlere özgü olan özellikle deneyimli oldukları bir orman savaşı sistemidir. Tacitus, çoğunlukla hafif donanımlı Germenlerin, pratiklik sağlayan dar ve kısa başlı kargıların yanı sıra kendi dillerinde frameae adını verdikleri silahları kullandıklarından bahsetmiştir. Romalıların disiplinli savaş eğitimleri ve ağır silahları, hız ve çevikliğin avantaj olduğu bu savaş sisteminde etkisiz hale gelmiştir.¹⁴³ Ayrıca savaşın buluntuları Kalkriese ile sınırlı olmamıştır. Geçitten kurtulanların Velleius Paterculus’un bahsettiği Numonius Vala ve komutasındaki süvari birlikleri olduğu düşünülmektedir. Arkeolojik veriler Kalkreiese’nin eteklerindeki süvarilerin dair izlerin az olduğunu göstermiştir. Velleius Paterculus’un açıklamasına göre; piyadeleri korumasız şekilde bırakarak süvarileri ile kaçan komutan Ren’e ulaşmaya çalışmıştır. Ancak yolda Germen süvarileri

¹⁴¹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 301; Cassius Dio, *Dio’s Roman History*, C. VII, s. 45; Wells, *The Battle That...*, s. 28-186; Murdoch, *Rome’s Greatest Defeat...*, s. 111; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 74-75; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1009; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 129; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40.

¹⁴² Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 301; Cassius Dio, *Dio’s Roman History*, C. VII, s. 45; Wells, *The Battle That...*, s. 187, 191; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 75; Murdoch, *Rome’s Greatest Defeat...*, s. 113; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1009.

¹⁴³ Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 31-33; Wells, *The Battle That...*, s. 191; Murdoch, *Rome’s Greatest Defeat...*, s. 88-89-113; Petrikovits, “Arminius”, s. 180.

tarafından yakalanmışlar ve katledilmişlerdir. Bunun yanı sıra, General Varus'un kayıpları azaltmak için Numonius Vala'ya süvariler ile birlikte ordudan ayrılmasını emretmiş olabileceği de düşünülmektedir. Çünkü süvarilerin, bu orman savaşında piyadelere güvenlik sağlaması mümkün olmamıştır.¹⁴⁴ Numonius Vala, süvariler ile savaşta atıl bir şekilde durmaktansa en yakın Roma birliklerinden askerî destek getirmesi için gönderilmesi düşükte olsa ihtimaller dâhilindedir.

Varus bu çarpışmada binlerce askerini kaybetmiş, ancak hayatta kalan perişan hâldeki askerleri geçitten kurtulmuştur. Varus ve az sayıdaki Roma askerleri, Minden'deki yaz kampından ayrıldıktan sonraki dördüncü günün sabahı yola devam ederken hava koşulları daha kötü hale gelmiştir. Şiddetli yağmur ve rüzgâr nedeniyle ilerlemeleri yavaşlamış, hatta silahlarını kullanamayacak kadar savunmasız hale gelmişlerdir. Birkaç kilometre sonra, German kuvveti tarafından tekrar kuşatılmışlardır. Germanler ise Romalılardan daha rahat edebilmişlerdir. Ayrıca Roma ordusunun aksine, önceki gün geçitteki zaferden dolayı cesaretlenen Germanlerin katılımı ile Arminius'un kuvvetindeki savaşçı sayısı artmıştır.¹⁴⁵ Varus ve Roma askerlerinin kaçma şansı olmadığı için umutsuzluğa düşmüşlerdir. Ayrıca Romalıların askerî destek alabileceği en yakın karargâh güneydeki Vetera olduğu için kurtulmalarının mümkün olmadığını anlamışlardır. Sonunda muhtemelen ağır yaralı olan Varus ve Roma üst düzey askerlerin çoğu esir düşmeyi göze alamamış ve intihar etmişlerdir. Bunun üzerine Roma ordusu tamamen dağılmıştır. Çünkü kalan askerlerde intihar etmeye başlamışlar ya da Germanler tarafından öldürülmüşlerdir. Varus'un kamp komutanlarından Lucius Eggius savaşta ölürken, diğer komutanı Ceionius ve birkaç Roma askeri kendisini işkence ile kendi Tanrıları için kurban edecek¹⁴⁶ olan Arminius'a teslim olmayı seçmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 303; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 114-115; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 75; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 68-69.

¹⁴⁵ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 45-47; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 75; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 115-116.

¹⁴⁶ Savaştan sonraki günlerde canlı ele geçirilen Romalı askerlere işkence yapılmış, ardından asılarak öldürülmüşlerdir. Üst düzey Romalı askerler ise sunaktalardadiri diri yakılarak German Tanrılarına kurban edilmişlerdir. Germanler tarafından öldürülen askerlerin başları kestikten sonra, ağaçlara çivilemiş ya da mızrağa bağlayarak yanlarında götürmüşlerdir. Bkz.: Frontinus, *The Stratagems and the Aqueducts of Rome*, (Ed.: Mary B. McElwain), (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Charles E. Bennett), William Heinemann, London 1925, s. 183; Tacitus, *The Annals*, s. 32; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 341; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 75-76.

¹⁴⁷ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 303; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339-341; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 47; McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 69; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 75; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1009;

Roma ordusunun onda birini kapsayan XVII, XVIII ve XIX lejyonları mağlup olduktan sonra, lejyonların kartal sancakları Arminius'un eline geçmiştir. Lejyon sancakları Bruçteri, Marsi ve Chatti kabileleri arasında dağıtılmıştır. Bunun yanı sıra M.S. 14-16 ve M.S. 41 yılındaki seferlerde sancakların geri alınmasından sonra dahi, üç Roma lejyonu tekrar kurulamamıştır. Aslında XVII lejyonun savaşta olduğuna dair yazılı bir kaynak bulunmamaktadır. Ancak daha sonraki yıllarda lejyonların dizilimine ait bilgilerde bulunmaması, onun bu savaşta yok edildiği sonucunu çıkarmıştır. Bunun yanı sıra Wells, Teutoburg Savaşı'ndan yirmi dört yıl sonra XIX lejyonun varlığını gösteren arkeolojik buluntulara rastlandığını dile getirmiştir. Ancak Tacitus, Germanicus'un M.S. 15 yılındaki Germany seferleri sırasında Bruçterilere yaptığı savaşta, Varus ile birlikte kaybolan XIX lejyona ait kartal sancağının bulunduğundan bahsetmiştir.¹⁴⁸ Nitekim M.S. 9 yılının Eylül'ünde Varus komutasındaki üç Roma lejyonu, Arminius'un Germen kuvvetleri ile ikinci kez savaşa tutuştuklarında ilkinden daha şiddetli saldırıya maruz kalmış ve en ağır kayıpları vermişlerdir. Dördüncü günün sonunda ise; Roma komutanları, yardımcı birlikleri ve XVII, XVIII ve XIX lejyonları ile birlikte Varus'un ordusundan hemen hemen kimse hayatta kalmamıştır. Velleius Paterculus, açıkça "*Orman, bataklık ve pusular tarafından kuşatılmış ordu, ... düşmanlar tarafından neredeyse son adamına kadar yok edildi.*" diyerek bu yenilginin şiddetini vurgulamıştır.¹⁴⁹ Seutonius ise Teutoburg Savaşı'nı Roma İmparatorluğu için son derece yıkıcı ve utanç verici olarak tanımlamıştır. Ayrıca Antik Çağ yazarları tarafından, Roma ordusunun Hanibal karşısında alınan Cannae bozgunu ve sonraki yıllardaki Crassus'un Partlara karşı aldığı Charrhae yenilgisi ile kıyaslamıştır. Bunun yanı sıra Varus'un yenilgisi, M.Ö. 105 yılındaki Cimri ve Teuton ile yapılan Arausio savaşından sonra Roma ordusunun Germenler karşısında aldığı en korkunç yenilgidir.¹⁵⁰ Germenlerin Kuzey

Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326.

¹⁴⁸ Tacitus, *The Annals*, s. 31-32; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 341; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 51; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 69-117; Wells, *The Battle That...*, s. 170; Abdale, *Four Days...*, s. 73.

¹⁴⁹ Strabon, *The Geography...*, s. 161; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 301-303; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 77; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 96; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339-341; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 45; Orosius, *Seven Books...*, s. 314; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 223; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 75; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 51.

¹⁵⁰ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 301; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 96; Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 339; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 113; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 100.

ve Orta Avrupa'daki bağımsızlığını kesinleştiren Arminius'un bu zaferi, ilerleyen etkileri yıllarda göstermiştir. Roma-Germen ilişkileri çerçevesinde incelendiğinde Teutoburg Savaşı, askerî ve siyasi açıdan bir dönüm noktası olmuştur.

Teutoburg Savaşı'nda Arminius'a katılan 500 Germen savaşçısının öldüğü, 1500 kişinin ise yaralandığı tahmin edilmektedir. Kayıplara rağmen Romalılara karşı bu zaferi, Arminius'un Germany'a'daki otoritesini güçlendirmiştir. Ayrıca Arminius, bu zaferini bir siyasi güç aracı olarak kullanmak için savaş alanında bulunduğu Varus'un başını kesmiş ve Marcomanni Kralı Maroboduus'a göndermiştir. Arminius'un amacı Roma İmparatorluğu'na karşı mücadelesinde Maroboduus ile işbirliği olmuştur. Ancak Tiberius ile yaptığı anlaşmaya bağlı kalan Maroboduus, Varus'un başını Roma'ya göndererek Arminius'un isyanına katılmadığını açıkça göstermiştir. Varus'un yakılmış bedeni Germany'a'da gömülü kalsa da, başı Roma'daki aile mezarlığına gömülerek onurlandırılmıştır.¹⁵¹ Ancak Varus'un bu yenilgisi Romalılar tarafından iyi karşılanmamıştır. Varus ve komutanları, Velleius Paterculus tarafından ihmalkârlık, korkaklık ve kötü liderlik ile suçlanmasına neden olmuştur. Hatta dönemin yazarları, Arminius'u karizmatik bir lider olarak, Varus'un acımasız, kibirli ve ihmalkâr biri olarak tasvir etmişlerdir. Ancak günümüz yazarlarından bazılarına göre; Varus, birkaç savaş alanında kazanmış deneyimli bir generaldi. Bundan dolayı ordusunu ve kendisini bu duruma sürükleyen nedenler onun beceriksizliğinden kaynaklanmamıştı. Onu Germany topraklarını Roma eyaleti yapmak için gönderen İmparator Augustus'un, bölgedeki halkların siyasi ve sosyal durumunu ve değişimlerini anlamamasından kaynaklıdır. Bir diğer görüş ise, Varus'un idari açıdan tecrübeli olsa da, askerî tecrübesinin yetersizliği ve Germanlerin özgürlük düşüncesinden habersiz olması, onun başarısızlığına yol açmıştır.¹⁵² Germanler arasında Roma İmparatorluğu'nun boyunduruğu altına girmekte bir sakınca görmeyen ve Roma yaşam tarzını kabul etmeye gönüllü olan kabileler olmuştur. Ancak İmparator Augustus'un bu durumu tüm Germen kabilelere mal etmeye çalışması bir süre sonra ters etki göstermiştir. Germanler yenilmiş ancak,

¹⁵¹ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 303; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 117; Wells, *The Battle That...*, s. 198; Starr, *The Roman Empire...*, s. 74; Robin Seager, *Tiberius*, 2. Baskı, Blackwell Publishing, Oxford 2005, s. 36; Petrikovits, "Arminius", s. 180.

¹⁵² Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 301-303; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 129; Wells, *The Battle That...*, s. 86-230; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 71; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326; Starr, *The Roman Empire...*, s. 74.

birçoğu Roma hâkimiyetine girmek için henüz hazır olmamışlardır. Arminius liderliğindeki isyan ve Varus'un bozgunu, bunun en büyük kanıtıdır.

Arminius liderinde toplanmış olan Germenler, zaferlerinden sonra vergi vermekten kurtulmuş ve büyük ganimetler ile dağılmışlardır. Cassius Dio ve Velleius'un açıklamalarından anlaşılacağı üzere, savaştan sonraki haftalarda Aliso kalesi hariç Ren ötesindeki tüm Roma muhafız karakolları ve ticaret merkezleri Germen savaşçı grupları tarafından ele geçirilmiştir. Komutan Lucius Caedicius'un yönetimindeki Aliso karargâhı, büyük bir Germen kuvveti tarafından kuşatma altında alınmış ve birçok kez saldırıya uğramıştır. Ancak Germenler, Komutan Lucius Caedicius tarafından geri püskürtülmüşler ve bir süre direnmişlerdir.¹⁵³ Moguntiacum'daki I Germanica ve V Alaudae lejyonlarının komutanı Lucius Nonius Asprenas, amcası Varus'un Germenler tarafından yenildiği haberini almıştır. Bunun üzerine hemen komutasındaki lejyonlar ile birlikte Ren sınırına gitmiştir. Oppidum Ubiorum ve Vetera kalelerinde güvenliği sağlamış, Aliso'ya sığınan hayatta kalmış askerleri ve sivilleri için kurtarmak için bir Roma kuvveti göndermiştir.¹⁵⁴

Illyricum'daki isyanın tamamen bastırılmasının üzerinden birkaç gün sonra Romalılar zafer için festival hazırlığındayken, Varus ve üç lejyonun Germany'a da katledildiği haberleri Roma İmparatorluğu'na ulaşmıştır.¹⁵⁵ Varus'un komutasındaki Roma kuvvetleri ile birlikte yok edildiğini öğrendiğinde yetmiş yaşının üzerinde olan İmparator Augustus, yirmi sekiz lejyonundan üçünü tamamen yitirmesine neden olan bu yenilgi karşısında yaşadığı buhran ile aylarca sakalını ve bıyığını dahi kesmemiştir. Ancak Germenler karşısındaki bu yenilginin İmparator Augustus'un yönetimine karşı duyulan güveni sarsılmaması için Roma şehirde bazı önlemler alınması gerekmiştir. Seutonius'un anlattığı rivayetlere göre, İmparator Augustus'un çektiği acıdan dolayı ara ara kafasını kapıya vurarak “*Ey Quintilianus Varus, lejyonlarımı geri ver!*”¹⁵⁶ şeklinde bağırması, bu bozgunun imparatorun üzerindeki

¹⁵³ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 305; Frontinus, *The Stratagems...*, s. 311; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 49-51; Wells, *The German Policy...*, s. 239; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 76.

¹⁵⁴ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 305; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 49-51; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 60; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 317; Wells, *The German Policy...*, s. 239.

¹⁵⁵ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 297; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 39-41.

¹⁵⁶ Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 96; Orosius, *Seven Books...*, s. 314; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76;

etkisinin ve Roma İmparatorluğu'nun kaybının ne derece ağır olduğunu açıkça yansıtmıştır.

Germanya'yı eyalet haline getirme planlarının işe yaramadığını anlayan İmparator Augustus, Germenlerin İtalya'ya yürüyeceğini düşünerek teleşlanmıştır. Bu nedenle bir takım uygulamalar başlatmıştır. İmparatorluk topraklarından alınan vergiler, yeni lejyonlar yaratmak yerine mevcut olan lejyonları güçlendirmek için kullanılmıştır. Kura çekilerek topladığı genç erkekleri zorunlu olarak askere almış ve Tiberius ile birlikte Ren sınırına göndermiştir.¹⁵⁷ Bu sırada Roma şehrinde azımsanmayacak sayıda olan Galyalı ve Germen gruplarının isyan başlatmasından şüphelenen İmparator Augustus, sivillerin şehri terk etmesini emretmiştir. İmparator Augustus, iç savaş sırasında yeni ele geçirilen bölgelerden topladığı ve Germen birliğini M.S. 9'daki Varus Bozgunu sonrasında dağıtmıştır. Ancak geri kalanlardan bir kısmını şehri korumakla görevlendirmiştir. M.S. 5 yılından beri imparatorun kişisel muhafızları olan Germen kabilesi Batavi askerleri ise görevlerine devam etmişlerdir. Germen askerlerinin Roma'da üç kohorttan fazla olmalarına izin vermemiş, bunların dışında kalan Germen askerlerini çevre şehirlerdeki ordugâhlara göndermiştir.¹⁵⁸

Tiberius sekiz Roma lejyonu ile birlikte, M.S. 10 yılında Ren sınırı ulaşmıştır. Velleius Paterculus'un anlatımına göre; General Tiberius, Galya'da güvenliği sağladıktan ve birliklerini karargâhlara dağıtarak sınırı güçlendirdikten sonra, Ren'i geçmiştir. Tiberius ve lejyonları Germanya'nın iç bölgelerine ilerlerlemiş ve direnenleri kayıp vermeden mağlup etmiştir. Cassius Dio ise, Tiberi Tiberius'un ilk yıl Ren'i geçmeyi uygun görmediğini, ancak onun birlikler ile sınırda kalması nedeniyle Germenlerin Roma topraklarına geçme cesareti edemediklerini yazmıştır. Hatta kaleyi ele geçirmekle meşgul olan Germenlerin Ren'i geçmeye fırsat bulamadan Tiberius'un yaklaştığını öğrendiklerinde çoğunun kuşatmadan geri çekildiklerini dile getirmiştir. Ertesi yıl ise, Tiberius'un üvey kardeşi Drusus'un oğlu Germanicus ile Germanya'nın bazı kısımlarını işgal ettiğini, ancak iç bölgelere

Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 77; Burns, *Rome and the...*, s. 176; John Warry, *Warfare in the Classical World*, University of Oklahoma Press, Norman 1995, s. 192.

¹⁵⁷ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 303; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 96; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 51; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 77.

¹⁵⁸ Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 117; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 51-53; Webster, *The Roman Imperial...*, s. 101; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 76; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 102.

ilerlemediklerinden Germenlere karşı herhangi bir muharabe kazanmadıklarını ifade etmiştir. Seutonius ise Ren'i dikkatli bir şekilde geçtiğini, sonrasında çarpışmalarda kararlı davrandığını ve başarılı olduğunu ifade etmiştir. Hatta kazandığı bir çarpışmadan sonra Bructerilerden bir casus tarafından öldürülmek üzereyken yakalandığını da eklemiştir. Bunun yanı sıra dönemin şairlerinden Ovidius, Tiberius'un Germenlere boyun eğdirdiğini, hatta Germenlerden elde ettikleri ganimetler ile tapınak¹⁵⁹ inşaa ettiğini belirtmiştir. Tiberius iki yılın sonunda, en azından Ren sınırını kontrol altına almıştır. Ancak Velleius Paterculus'un bahsettiği gibi Germanya'nın iç bölgelerine ilerlememiştir. Çünkü Tiberius'un yaptığı bu seferler, fetihten daha çok imparatorluğun askerî gücünü Germenler ve Romalılara kanıtlama girişimidir.¹⁶⁰ Ancak Arminius bu sırada, Germen kabilelerinden konferasyon oluşturmaya çalışmıştır. İmparator Augustus ise, Germenlerin Ren'i geçmediğini öğrenince telaşlanmayı bırakmış, ancak muhtemelen Tiberius'a Germanya'da ilerlememesini ve imparatorluğu daha fazla genişletmemesini tavsiye etmiştir. Böylece Ren Nehri'nin doğusundaki Roma askerî gücü yok olmuştur. İmparator Augustus Ren sınırına asker tedarikini fazlasıyla sağlayarak sınırı korumaya çalışsa da, sınırda görevli üç lejyonun yok edilmesi ve sonrasında imparatorluğun Germanya'dan çekilmesi kuzey sınırındaki ciddi bir şekilde zayıflaması anlamına gelmektedir.¹⁶¹ Bunun yanı sıra Teutoburg Savaşı'nın en önemli sonucu, Florus'un deyiimi ile “*Okyanus kıyılarında durmayan imparatorluğun Ren kıyılarında kontrol edilmesi oldu.*”. Romalıların 500 yıl süren fetih politikasında en çok toprak elde eden kişi olan İmparator Augustus, Teutoburg Bozgunundan sonra tüm cephelerdeki seferlere son vermiştir. Arminius'un Varus'un lejyonlarını katletmesi, Ren'in doğusundaki Roma genişlemesini etkili bir şekilde durdurmuştur. Teutoburg Savaşı'ndan sonra Roma İmparatorluğu'nun kuzeydeki gerçek sınırları yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. İmparator Augustus, Ren ve Elbe arasında bir eyalet kurma planlarından vazgeçerek kuzey sınırını Ren ve Tuna

¹⁵⁹ Aslında Concord Tapınağı çok uzun zaman önce inşa edilmiştir. Cassius dio tapınağın Tiberius tarafından kendisi ve ölen üvey kardeşi Drusus'a adandığını dile getirmiştir. Bkz.: Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 55.

¹⁶⁰ Ovidius, *Tristia and Ex Ponto*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Arthus Leslie Wheeler), Harvard University Press, Cambridge 1939, s. 149-151-167; Ovidius, *Ovid's Fasti*, s. 49; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 303-305; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 171-172; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 53-55; Wells, *The Battle That...*, s. 218-219; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 77; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 77; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24.

¹⁶¹ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 53; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 130; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 76; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 317-318.

nehirleri olarak belirlemiştir.¹⁶² Bundan sonraki süreçte M.S. 43 yılındaki Britanya'nın fethi dışında kuzeyde kayda değer bir toprak kazanımı olmayan Roma İmparatorluğu'nun yaptığı seferler, daha çok imparatorluğun güvenliğini ve istikrarını sağlama amacı gütmüştür. Bu savunma politikası Tiberius'un pasif yönetimi sırasında daha belirgin hale gelmiştir. Hatta Roma İmparatorluğu'nun politikasındaki bu değişikliğin, beşyüz yıl sonra Batı Roma İmparatorluğu'nun sonunu getirecek adımlardan biri olarak görülmüştür. Tarihçi Burns, ise Ren ve Tuna sınırının Augustus ve haleflerinin politikasından dolayı değil, tarihsel süreçte bir raslantı olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Ren sınırında her biri dört lejyondan oluşan bir orduya sahip olan Yukarı Germany ve Aşağı Germany askerî bölgeleri oluşturulmuştur.¹⁶³ Nitekim Augustus'un Germany'daki politikasındaki değişiklik, kendinden sonraki dönemde imparatorluğun kuzeydeki son sınırlarına ulaşmasının sinyallerini vermiştir.

1.1.3. Germanicus'un Germen Kavimlerine Karşı Düzenlediği Seferler

M.S. 13 yılında İmparator Augustus, üvey torunu Germanicus'u Roma ordusunun yaklaşık üçte birine denk gelen Ren sınırındaki sekiz lejyonun komutasına atamıştır. Germanicus'un sorumluluğundaki Yukarı Germany'daki dört lejyondan oluşan ordu elçi Gaius Silius'un komutasında, Aşağı Germany'daki dört lejyondan oluşan ordu ise Aulus Caecina'nın komutasında olmuştur.¹⁶⁴ İmparator Augustus, bir yıl sonra Illyricum'daki Roma hâkimiyetini güçlendirmek için üvey oğlu Tiberius'u göndermiştir. Ancak ayrıldıktan hemen sonra yaşı oldukça ilerlemiş olan İmparator Augustus'un Campania bölgesindeki Nola kasabasında hastalanması üzerine geri dönmüştür. İmparator Augustus'un M.S. 14 yılında vefat etmesi üzerine Tiberius, yönetimi devralmıştır.¹⁶⁵ Ancak Germanicus'un komutasındaki Aşağı

¹⁶² Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman...*, s. 341; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212-213; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 77-78; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 129; Tucker, *Battles that Changed...*, s. 77; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40; Burns, *Rome and the...*, s. 176; Gruen, "The expansion...", s. 185.

¹⁶³ Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 212-213; Starr, *The Roman Empire...*, s. 24; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 130; Thomas S. Burns, *A History of the Ostrogoths*, Indiana University Press, Bloomington 1984, s. 4; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 318; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 78.

¹⁶⁴ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 309; Tacitus, *The Annals*, s. 3-18; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 209; Wells, *The Battle That...*, s. 220; Gruen, "The expansion...", s. 185.

¹⁶⁵ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 309-311-313; Tacitus, *The Annals*, s. 3; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 173-174; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 65;

Germanya'daki lejyonlar ve Illyricum'daki lejyonlar aynı anda Tiberius'un egemenliğini kabul etmeyerek isyan etmişlerdir. Ren sınırındaki lejyonlar Germanicus'u imparator ilan ettiler, ancak Germanicus Tiberius'a sadık kalmıştır. Nitekim lejyonlar isyanı yönetecek bir lider bulamamış ve kısa süre içerisinde isyan bastırılmıştır. Germanicus muhtemelen isyan eden Ren lejyonlarının dikkatini dağıtmak için aynı yıl sonbaharında Germanlere yönelik sefer başlatmıştır. Ancak bu seferler Germany'nın tekrar ele geçirilmesi için yapılmamış; Tacitus, Germanicus tarafından yapılan seferlerin nedeninin Varus ve üç lejyonun intikamını almak olduğunu açıkça vurgulamıştır. Murdoch ise, intikam almanın Germanicus için ikinci planda kaldığını, asıl amacın Ren'deki ayaklanma başlatan Roma kuvvetini elinde tutmak olduğunu dile getirmiştir.¹⁶⁶

Ekim ayının sonunda Germanicus, dört lejyon, yirmi altı müttefik kohort ve sekiz yardımcı süvari birliği ile birlikte Vetera'dan ayrılmış, Lippe ve Ruhr nehirleri arasında ikamet eden Marsi kabilesine doğru harekete geçmiştir. Germanicus'un ordusu, Tanrıçaları Tamfana'nın bayramını kutladıkları için hazırlıksız olan Marsi kabilesine ani baskın yaparak mağlup etmiştir. Ardından 80 kilometrelik yürüyüşleri boyunca Romalı birlikler, Marsi köylerini katletmişler ve çevredeki bölgede yağma yapmışlardır. Başarılı bir baskından sonra Germanicus'un ordusu, Ren sınırındaki askerî üsse doğru yürümüştür. Ancak dönüş yolunda bulunan Bructeri, Tubantes ve Usipetes kabileleri tarafından takip edilmiştir. Yürüyüş hattının sonunda olan lejyonlar tarafından geri püskürtülmüşlerdir. Sonunda Ren sınırındaki kışlık karargâhlarına dönen Roma ordusu, M.S. 14/15 kışı boyunca Germanlere yapacakları sefere hazırlanmışlardır.¹⁶⁷ Germanicus, Chatti kabilesine sefer hazırlığındayken, Arminius kabile içindeki anlaşmazlıklar ile ilgilenmiştir. İki lider arasındaki Teutoburg Savaşı'ndan önce var olan anlaşmazlıklar, Segestes'in başkasiyle nişanlı olan kızı Itsnelda'nın Arminius'a kaçması ve evlenmesiyle artmıştır. Romalıların iç

Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 117; Aurelius Victor, *Aurelius Victor: De Caesaribus*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: H.W. Brid), Liverpool University Press, Liverpool 1994, s. 1; Orosius, *Seven Books...*, s. 325; Wells, *The Battle That...*, s. 218-219.

¹⁶⁶ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 313-315; Tacitus, *The Annals*, s. 18-24; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 176-209; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 121-123-127; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 136; Barbara Lewick, *Tiberius the Politician*, 3. Baskı, Routledge, London 1999, s. 50-51; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 257-258; Wells, *The German Policy...*, s. 241; Gruen, "The expansion...", s. 185-186.

¹⁶⁷ Tacitus, *The Annals*, s. 26-27; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 136; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 258-259; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 46; Lewick, *Tiberius the Politician*, s. 112; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 35-60-65.

isyanlar ile uğraştığı sırada Arminius, kabiledaki konumunu güçlendirmek için sorun yaratan kayınpederi Segestes'i devirmiştir. Ancak yılsonunda Segestes kabiledaki üstünlüğü ele geçirmiş, kızı Itsnelda'yı kendi yanına almıştır.¹⁶⁸

Chatti, Bructeri ve Cherusci konfederasyonunu bölmeyi amaçlayan Germanicus, bu kez daha planlı hareket etmiştir. İlk hedefi Arminius'un kabilesinin güneyindeki Doğu Vestfalya'daki Chatti kabilesi olmuştur. M.S. 15 yılının başlarında Germanicus, komutanı Silius ile Yukarı Germanya'daki dört lejyonu ve müttefik kuvvetleri, Chatlilere doğru ilerletmiştir. Germanicus'un diğer komutanı Caecina ise Aşağı Germanya'daki Vetera'daki dört lejyon ve yardımcı birlikleri ile Germen topraklarına girmiştir. Ardından Chatlilere ani bir baskın düzenleyen Germanicus, sivillerde dâhil kabiledekileri ele geçirmiş ya da katletmiştir. Chatti kabilesindeki bazı genç erkekler Eder Nehri'ni yüzerek kaçmışlardır. Kabilenin ana yerleşimleri olan Mattium ise Germanicus'un ordusu tarafından yakıp yıkılmış, teslim olmayanlar ormana kaçmışlardır. Cherusci kabilesi Chatlilere yardım etmek istemiştir. Ancak Ruhr ve Lippe nehirleri arasında güvenliği sağlamak ve yürüyüş için yolları inşa etmekten sorumlu olan Caecina komutasındaki Roma ordusu tarafından engellenmişlerdir. Germanicus'un komutasındaki Yukarı Germanya ordusu Ren'e dönmeye başlamıştır. Olaylara müdahale eden Marsi kabilesi ise, Caecina'nın komutasındaki Roma ordusu tarafından mağlup edilmişlerdir.¹⁶⁹ Bunun yanı sıra Cherusci kabilesindeki güç dengeleri değişmiş, Arminius tekrar kontrolü ele almış ve Segestes'i kuşatmıştır. Germanicus, Roma yanlısı Cherusci lideri Segestes'ten yardım çağrısını aldığı anda, Germenler arasındaki konfederasyonu parçalama fırsatı bulmuş ve müdahale etmek için tekrar harekete geçmiştir. Roma ordusu, Arminius komutasındaki Cheruscleri mağlup etmişlerdir. Böylece Segestes, Arminius'un baskısından ve ev hapsinden kurtulmuş, Galya'ya yerleştirilmiştir. Roma ordusu ise, Varus'un yenilgisinden sonra kaybedilen ganimetlerin bir kısmını da geri alarak tekrar Ren'deki askerî üslerine dönmüşlerdir. Ayrıca Arminius'un hamile eşi Itsnelda ise, babası Segestes'in de isteği ile Romalılar tarafından ele geçirilmiş, birkaç ay sonra Ravenna şehrinde Thymelicus adındaki oğlunu dünyaya

¹⁶⁸ Tacitus, *The Annals*, s. 29; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 136-137; Seager, *Tiberius*, s. 61-62; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 318; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40; Petrikovits, "Arminius", s. 180.

¹⁶⁹ Tacitus, *The Annals*, s. 29-30; Seager, *Tiberius*, s. 62-63; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 137-138; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 258-259; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 35-65.

getirmiştir.¹⁷⁰ Ancak Arminius'un eşinin ve oğlunun Romalılar tarafından rehin alınması, ona kabilesini tekrar kendi liderliğinde birleştirme imkânı sunmuştur. Eskiden Segestes'i destekleyen amcası Inguiomerus da dâhil tüm Cherusçiler, hatta komşu kabileler Arminius'u askerî olarak desteklemeye başlamışlardır. Tacitus ise bu konuda “*Segestes'in korkunç köleliği yerine, Arminius'un zafer ve özgürlüğe giden liderliğini takip etmelilerdi!*”¹⁷¹ diyerek Germanlerin kendi topraklarındaki Roma hâkimiyetine göz yummayacaklarını açıkça dile getirmiştir.

M.S. 15 yılının yazına gelindiğinde Germanicus, Cherusci ve Bructeri kabilelerine yönelik üç farklı yönden kara ve nehir üzerinden bir sefer başlatmıştır. Germanicus Aşağı Germanyadaki dört lejyonla, Traiectum'dan¹⁷² Zeider Zee'yi geçerek Kuzey Denizi'ne yelken açan bir roma filosu, daha sonra Ems Nehri'ne ulaşmak için Frisi kabilesinin deniz kıyıları boyunca ilerlemiştir. Germanicus, babası General Drusus'un M.Ö. 12 yılındaki seferler için inşa ettiği kanalı kullanmış ve aynı güzergâhı takip etmiştir. Bu sırada Ren sınırındaki Vetera'dan ayrılan Komutan Caecina, kırk piyade kohortu ile Bructeri toprakları üzerinden geçerek Ems Nehri'ne doğru yürümüştür. Albinovanus Pedro ise, süvariler ile Frisii topraklarından geçerek Caecina'nın gittiği yöne ilerlemiştir. Sonunda Roma donaması, süvarileri ve piyadeleri Ems Nehri kıyısında buluşmuşlardır. German Chauci, Romalılara yardım sözü verdiğinden askerî destekte bulunmuşlardır. Arminius'un müttefiki Bructeri kabilesi, 4.000 süvari ile komutanı Stertinius içeren Germanicus'un Roma birlikleri tarafından mağlup edilmiştir. Böylece Varus'un bozgununda Bructerilerin eline geçen XIX. Lejyon'un kayıp kartal sancağı geri alınmıştır. Daha sonra Ems ve Lippe nehirleri arasındaki bölgeyi tahrip ederek Bructerilerin bölgesinin kıyısındaki Doğu Vestfalya'ya kadar yürüyen Roma ordusu, Teutoburg Savaşı'nın yapıldığı alana yaklaşmışlardır. Roma askerleri Varus'un yenildiği savaş alanına ulaştıklarında, savaşta ölmüş binlerce askerin kemiklerini bulmuşlar ve onları gömmüşlerdir. Tacitus, savaş alanına geldiklerinde gördükleri karşısında üzülen ve öfkelenen Roma askerlerinin “*bir yabancının mı yoksa kendi akrabasının mı olduğunu bilmeden*”

¹⁷⁰ Strabon, *The Geography*..., s. 161-163; Tacitus, *The Annals*, s. 30-31; Seager, *Tiberius*, s. 62-63; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat*..., s. 138-139; Kershaw, *Barbarians: Rebellion*..., s. 318-319; Powell, *Roman Soldier versus*..., s. 41; Bunson, *Encyclopedia of the*..., s. 40; Lewick, *Tiberius the Politician*, s. 112-113; Petrikovits, “Arminius”, s. 180.

¹⁷¹ Tacitus, *The Annals*, s. 31; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat*..., s. 139; Petrikovits, “Arminius”, s. 180.

¹⁷² Günümüzde Hollanda'daki Utrecht şehridir.

onları gömdüklerini dile getirmiştir.¹⁷³ Ardından Germanicus'un ve komutanı Stertinus Roma askerleri ile birlikte Varus savaşından kalanları gömmek ile uğraşırken, Arminius savaşa hazırlanma fırsatı bulmuştur. Sonunda Germanicus ile Arminius arasındaki sonuçsuz kalan savaş yaşanmış, ancak tam olarak bir meydan savaşı gerçekleşmemiştir. Sonbahar yaklaştığında Germanicus, ordusunu Ren sınırında askerî üsse götürmeye karar vermiştir. Roma ordusunun büyük bir kısmı Ems Nehri'ne ulaşmıştır. Ordunun bir kısmı Albinovanus Pedito komutasında ile Frisii topraklarından Ren'e yürümüş, diğer kısmı ise filolar ile Kuzey Deniz'inden Roma topraklarına geri dönmeye çalışmışlardır. Ancak yolculuk sırasında çıkan fırtına nedeniyle Roma filosu denizde dağılmış, bir kısmı kaybolmuş veya yok olmuştur.¹⁷⁴ Germanicus'un komutanı Caecina ise kalan diğer Roma birlikleri ile Ren'e dönerken uzun süredir kullanılmayan kara yolunu takip etmişlerdir. Caecina komutasındaki Roma ordusu, Tacitus'un *pontes longi* olarak adlandırdığı Ems Nehri yakınlarındaki kısmen ormanlarla çevrili geçide ulaşmıştır. Bu geçit, Lucius Domitius'un tarafından M.Ö. 7-M.S. 1 yılları arasındaki Germany seferleri sırasında bataklık bir vadi boyunca inşa edilmiştir. Ancak geçitte pusu kuran Arminius'un birlikleri tarafından saldırıya uğramıştır. Ancak Germanlerin savaş sırasında ganimetleri toplaması nedeniyle dikkatleri dağılmış ve Roma birlikleri pusudan kurtulmayı başarmışlardır. Romalılar açık ve düz bir arazide kamp kurmuşlardır. Bu sırada Germanler arasında fikir ayrılığı oluşmuştur. Arminius Romalılara hareket halindeyken saldırmayı, amcası Inguiomerus ise hemen saldırmayı tavsiye etmiştir. Sonunda Inguiomerus'un istediği olmuş ve Roma kampına saldırmışlardır. Ancak Roma lejyonları Germanleri püskürtmüşler, Inguiomerus ise savaşta ağır yaralanmıştır. İki gün süren savaşın sonunda Roma ordusu Ren'e ulaşmıştır. Tacitus kesin bir Roma zaferinden bahsetse de, Wells'e göre kazanan olmamış ve savaş sonuçsuz kalmıştır. Murdoch ise,

¹⁷³ Tacitus, *The Annals*, s. 32-33; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 210; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 159; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 259-260; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 102-139; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 72; Wells, *The Battle That...*, s. 220-221; Webster, *The Roman Imperial...*, s. 160; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40; Lewick, *Tiberius the Politician*, s. 113; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 35-63.

¹⁷⁴ Tacitus, *The Annals*, s. 33-36; Webster, *The Roman Imperial...*, s. 160-161; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 139-140; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 259-260; Lewick, *Tiberius the Politician*, s. 113; Wells, *The Battle That...*, s. 220; Petrikovits, "Arminius", s. 180.

Arminius'un Roma ordusuna ciddi kayıplar verdirerek ve büyük miktarda Roma ganimeti elde ederek savaşta kazançlı çıktığını dile getirmiştir.¹⁷⁵

General Germanicus, Arminius ve müttefiklerine karşı ertesi yıl tekrar çıkacağı sefer için oldukça büyük bir filo hazırlamıştır. Roma birliklerin buluşma noktası, Rijn ve Waal nehirleri arasındaki bölgede ikamet eden ve Roma ordusuna yardımcı birlik olarak asker gönderen Germen kabilesi olan Batavilerin toprakları olmuştur. Germanicus, sekiz lejyon ve yardımcı birliklerin çoğunu gemiler ile Ems Nehri'ne taşımıştır.¹⁷⁶ Karaya çıktıktan sonra bir takım sorunlar yaşamış Roma ordusu, gecikmeli de olsa Weser Nehri'nin batısına ulaşmış ve nehrin doğusunda bulunan Arminius'un karşısında ordugâhını kurmuştur.¹⁷⁷ Tacitus'un anlatımına göre; bu sırada Arminius ile Roma ordusunda bir Hristiyan olarak hizmet eden küçük kardeşi Flavius arasında, karşılıklı kısmen kendi dillerinde konuşmalar da çoğunlukla Latince konuştukları bir görüşme yaşanmıştır. Flavius birkaç yıl önce İmparator Tiberius için savaştığında yüzünden yaralanmış ve bir gözü kaybetmiştir. Nehrin öteki tarafında duran Arminius ona ne olduğunu sorduğunda; olayı ve savaşı anlatan Flavius'a ne ödül aldığını sormuş, Flavius nasıl ödüllendirildiğini anlatmış, Arminius ise onun Romalılara yaptığı köleliğinin ucuz olması ile alay etmiştir. Bundan sonra konuşmalar şiddetli tartışmaya dönmüştür. Flavius, Arminius'a teslim olmasını ve Romalıların merhametinden yararlanmasını söylerken, Arminius ise bir hain olmaktansa Cherusçilerin kurtarıcı olmayı tercih ettiğini atalarının özgürlüğünden ve tanrılarından yana olduğunu söylemiştir. Sonunda Flavius öfkelenerek silahlarını topladığında ve nehri geçerek kardeşi ile savaşmak için atına bindiğinde Roma komutanı Stertinius tarafından durdurulmuştur.¹⁷⁸ Ertesi gün Arminius kabilesi ve müttefik Germen kabileleri ise nehrin doğusunda ordugâhlarını kurmuşlardır. Ancak Arminius'un ilk saldırıyı yapmayacağını bilen Germanicus, nehre köprüler kurulmadan ve lejyonları koruyacak birlikler olmadan karşı tarafa geçmek

¹⁷⁵ Tacitus, *The Annals*, s. 33-34; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 261-262; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 319; Wells, *The Battle That...*, s. 221; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 143; Petrikovits, "Arminius", s. 180-181.

¹⁷⁶ Tacitus'un coğrafya ve kabile adlarında hatalar yaptığını dile getiren Hans Delbrück, Germanicus'un M.S. 16 yılında yaptığı deniz seferinde Ems Nehri'ne değil, Weser Nehri'ne yelken açtığını ileri sürmüştür. Bkz.: Tacitus, *The Annals*, s. 45; Hans Delbrück, *The Barbarian Invasions*, (Almancadan İngilizceye çeviren: Walter J. Renfro), University of Nebraska Press, Lincoln 1990, s. 97-98-112.

¹⁷⁷ Tacitus, *The Annals*, s. 44-45; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 144; Wells, *The Battle That...*, s. 221; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 319-320.

¹⁷⁸ Tacitus, *The Annals*, s. 45-46; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 320; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 95-145; Wells, *The Battle That...*, s. 221-222.

istememiştir. Bunun üzerine Germanicus, Arminius'un dikkatini dağıtmak için Stertinius ve Aemilius komutasındaki süvarilerine saldırı emri vermiştir. Roma ordusundaki müttefik Batavi kuvveti nehri yüzerek geçmişler, ancak Cherusci tarafından pusuya düşürülmüşlerdir. Batavi askerlerinin bir kısmı kabile reisleri Chariovalda ile birlikte çatışmada öldürülmüşlerdir. Roma süvari birlikleri gelip hayatta kalanları kurtarmıştır. Bu saldırı ile Roma ordusu Weser Nehri'ni geçmek için fırsat bulmuştur.¹⁷⁹ Germanicus nehrin öteki tarafında ordugâhını kurmuştur. Germanlar bir gece baskını planlamış, ancak Romalılar yakalandıkları bir asker kaçağından aldıkları bilgiler ile Arminius'un planlarını boşa çıkarmışlardır. Sabah olduğunda Germanicus, sekiz lejyon ve Germanlar de dâhil birçok farklı kavmi içeren yardımcı birliklerini meydan savaşı için konuşlandırmıştır. Tacitus'un Idistaviso¹⁸⁰ olarak adlandırdığı, Weser Nehri yakınlarındaki bir ovada iki ordu karşılaşmışlardır. Arminius ise Roma ordusu ile ilk kez açık bir alanda meydan savaşına girmiştir. Arminius, Romalıların saldırı alanlarını kısıtlamak için kendisinin ve kabilesinin solunda Weser Nehri, sağında orman, önünde ise müttefik kabileler olacak şekilde yüksek bir alanda savaş düzeni almıştır. Murdoch'a göre; Arminius, askerlerini başarılı bir şekilde konuşlandırmış, Germanların Roma tarzındaki dizilimi ise Arminius'un askeri olarak kendini geliştirdiği göstermiştir. Savaş işareti verildiğinde Cheruscler Romalılara doğru hareket etmişlerdir. Germanicus, süvarilerinin bir kısmına German ordusunun kanatlarına doğru hücum etmelerini diğer kısmına ise Germanlara arkasına geçerek saldırılarını emretmiştir. Bir süre sonrada Roma lejyonları da harekete geçmişlerdir. Bir saat kadar süren savaşta German orduları dağılmaya başlamıştır. Bu sırada birliklerini toparlamaya çalışan Arminius, Roma okçuları ile mücadele ederken yaralanmıştır. Cheruscler geri püskürtüldüğünde müttefik kuvvetler ile birlikte Roma ordusuna karşı savaşmaya devam etmiştir. Tacitus, Arminius'un yaralandıktan sonra kanını yüzüne sürerek tanınamak için kendini gizlediğini, ancak Roma ordusundaki Chauci birliklerinin onu tanıdığı halde atına binerek savaş alanından uzaklaşmasına göz yumduklarını dile getirmiştir. Inguiomerus da yaralanmış, ancak oda kaçarak kurtulmuştur.

¹⁷⁹ Tacitus, *The Annals*, s. 46; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 145; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 320; Seager, *Tiberius*, s. 70; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 70; Birley, *Garrison Life at...*, s. 43; Petrikovits, "Arminius", s. 181.

¹⁸⁰ Günümüz tarihçilerinden Tony Clunn, Idistaviso adlı yerin M.S. 9 yılında Varus'un yaz kampını kurduğu Minden kasabasındaki güneyinde ya da Rinteln ve Hameln arasında bir yerde olduğunu ileri sürmüştür. Bkz.: Clunn, *Quest for the...*, s. 350.

Tacitus, Germanlerin bir kısmı nehri yüzerek kaçmaya çalıştığını, alanda kalan Germanlerin ise akşama kadar süren savaşta bozguna uğradığını ifade etmiştir.¹⁸¹

Ancak savaş henüz bitmemiştir. Çünkü Romalıların Isidtaviso Savaşı'ndan sonra diktikleri zafer anıtı, Germanleri yeni bir savaş için kıskırtmıştır. Arminius Elbe Nehri'ne doğru çekilmeye karar veren kabileleri tekrar savaşmak için ikna etmiştir. Arminius, Teutoburg Savaşı'nda yaptığı gibi Roma ordusunu pusuya düşürmeyi planlamıştır. Roma ordusunun yürüyüş güzergâhındaki nehir ve ormanla çevrili olan bataklık bir ovadaki dar yola pusu kurmuşlardır. Ancak bu kez duvar inşa etmemiş, çünkü orda daha önceden Cherusçiler ile komşu Angrivarii kabilesi arasında sınırı temsil etmek için inşa edilmiş olan bir duvarı kullanmışlardır. German piyadeleri duvarın arkasına yerleştirilmiş, süvariler ise ormanda gizlenmişlerdir. Ancak General Germanicus, Arminius'un pususundan haberdar olmuştur. Roma ordusu savaş alanına geldiklerinde piyadelerin bir kısmı duvarın arkasındakilere diğer kısmı ise ormandakilere saldırmışlardır. Süvariler ise, bataklıkla kaplı ovanın güvenliğini kontrol etmek için önden gönderilmişler ve yolun güvenliğini sağlamışlardır. Duvarın arkasındaki Germanlere saldıranlar ciddi kayıplar verirken düz arazide bulunanlar geçişi zorlamışlardır. General Germanicus lejyonlarını biraz geriye çektikten sonra, duvara doğru mızrak atılmasını emretmiştir. Roma ordusu bir süre sonra duvarın arkasındakileri mağlup etmiş ve ormandaki Germanlere saldırmışlardır. Burada yakın mesafede çarpışmaya başlamışlar, ancak Germanlerin arkasında bataklık, Romalıların arkasında nehir ya da tepeler bulunduğu için iki tarafta zor durumda kalmıştır Arminius köşeye sıkışmış, amcası Inguiomerus ise savaşta tekrar yaralanmıştır. Tacitus bu noktada Romalıların Germanleri mağlup ettiğini, Germanlerin arasından geçtiklerini dile getirmiştir.¹⁸² Savaşın sonra komutanı Stertinius'u Angrivarii kabilesiyle savaşmak için göndermiş, ancak Angrivarii kabilesinin barış teklifi üzerine ittifak kurulmuştur. Germanicus lejyonların çoğu gemiyle bir kısmı da karadan Ren'deki askerî üsse geri dönmüşlerdir. Ancak gemi yolculuğu yapanlar fırtınaya yakalanmış, gemilerin bir

¹⁸¹ Tacitus, *The Annals*, s. 46-48-49; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 145, 147; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 320-321; Wells, *The Battle That...*, s. 221-222; Seager, *Tiberius*, s. 70; Powell, *Roman Soldier versus...*, s. 45; Warry, *Warfare in the...*, s. 192; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1099; Petrikovits, "Arminius", s. 181.

¹⁸² Tacitus, *The Annals*, s. 49-50; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 147; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 321-322; Wells, *The Battle That...*, s. 222; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 62.

kısmı batmış ve aynı şekilde asker kaybı yaşanmıştır.¹⁸³ Roma filolarının yaşadığı olaylardan haberdar olan Chatti ve Marsi kabileleri tekrar ayaklanmışlardır. Germanicus Marsi'ye karşı yürürken, komutanı Gaius Silius Chatti'ye karşı harekete geçmiştir. Germanicus'un komutasındaki birlikler, Marsi kabilesini¹⁸⁴ tekrar mağlup etmiştir. Germanicus, teslim olan Marsi kabilesinin lideri Mallovendus'tan Varus'un kaybolan diğer bir kartal sancağını geri alarak, Roma İmparatorluğu'nun onurunu geri kazanmıştır. Ancak kaybedilen Germany'yı geri alamamıştır.¹⁸⁵

Romalı tarihçi Tacitus, Germanicus'un M.S. 15-16 yılları arasındaki seferlerini zaferle sonuçlandığını dile getirmiştir. Dönemin şairi Ovidius, Germanicus'un Ren ötesindeki zaferine ve barışı sağladığına dair dizeler yazmıştır. Cassius Dio, Germanicus'un Germenleri ezici bir yenilgiye uğrattığı seferleri ile ün kazandığını ifade etmiştir. Ancak Tiberius'un Germanicus'u çağırması üzerine Roma ordusu Ren sınırına geri dönmüştür. Germany kalıcı olarak kaybedilmesine rağmen, M.S. 17 yılının Mayıs'ında yapılan Cherusci, Chatti, Angrivarii ve diğer Germen kabilelerine karşı bir zafer kutlaması yapılmıştır. Hatta İmparator Claudius, M.S.41/42 yılında kardeşi Germanicus'un bu zaferlerinin anısına madeni paralar bastırmıştır. Velleius Paterculus ise, Germanicus'un Roma'ya Germany'nin fatihi olarak geri döndüğünü belirtmiştir. Wells ise, Tiberius'un Germanicus'u geri çağırması ve M.S. 17 yılında seferlere son vermesinden dolayı, zafer söylemlerinin şüpheli olduğunu ifade etmiştir. Wells'e göre, M.S. 16 yılında Arminius ve müttefikleri ile yapılan Idistaviso Savaşı ve Angrivarian Duvarı Savaşı için, kazanan bir taraf olmamıştır. Stephen Dando-Collins ise Germanicus'un iki savaşta da Arminius'tan daha başarılı olduğunu, ancak kesin bir zafer olmadığını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Germanicus'un Arminius'a karşı büyük ama sonuçsuz savaşlar yaptığı, hatta her iki savaşta komutasındaki lejyonları kaybedecek duruma düştüğü

¹⁸³ Tacitus, *The Annals*, s. 50-51; Wells, *The Battle That...*, s. 222; Seager, *Tiberius*, s. 71; Lewick, *Tiberius the Politician*, s. 113.

¹⁸⁴ M.S. 16 yılından sonrasında Romalı kaynaklar, Marsi kabilesinden bahsetmemişlerdir. Strabon, bir yıl sonra Germanicus'un zafer töreninde ele geçirilen esirlerden bahsederken Sugambri kralı Meelo'nun yeğeni Deudorix'in de bulunduğunu dile getirmiştir. Ancak Germanicus'un seferleri sırasında Sugambri kabilesine karşı yapılan savaşa dair, antik kaynaklardan herhangi bir bilgi günümüze ulaşmamıştır. Bu nedenle Sugambri kralı Meelo'nun yeğeni Deudorix'in, General Germanicus tarafından Marsi kabilesine karşı yapılan seferlerden birinde yakalandığını tahmin edilmektedir. Bunun yanı sıra Tacitus, Galya topraklarına yerleştirilmiş olan Roma müttefikleri olan bir Sugambri kohortunun, M.S. 26 yılında Trakya'da ortaya çıkan isyanın bastırılması için destek kuvvet olarak savaşa katıldığını dile getirmiştir. Bilgi için bkz.: Strabon, *The Geography...*, s. 161; Tacitus, *The Annals*, s. 146; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 64-65.

¹⁸⁵ Tacitus, *The Annals*, s. 51; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 148; Burns, *Rome and the...*, s. 176; Lewick, *Tiberius the Politician*, s. 35- 65.

de görüşler arasındadır.¹⁸⁶ Ayrıca Tacitus, Roma İmparatorluğu'nun Cherusci ve diğer Germen kabileleri kendi iç mücadeleleri ile baş başa bıraktığından bahsetmiştir. Roma İmparatoru, güçlü bir orduya sahip olsa da Germenlere boyun eğdiremeyeceğini ve seferler için harcanan masrafların ele geçirilecek bölgelerdeki kazancı karşılamadığı düşüncesine kapılmıştır. Tacitus'un da belirttiği gibi; Romalılar, Germany topraklarını ormanlar ve bataklıklar ile kaplı vahşi bir bölge olarak görmüşlerdir. M.Ö. 16 yılında Romalılar, Kuzey Germany'nın iç bölgelerindeki kabileler hakkında kısıtlı bilgiye sahipken, M.S. 16 yılına geldiğinde onlarla savaşmanın anlamsız olduğu anlamışlardır. Çünkü mağlup ettikleri her kabilenin ardından başka bir kabile onun yerini doldurmuştur. Ayrıca Roma İmparatorluğu, bu sırada Partlar tarafından da tehdit edilmiştir. Bu nedenle İmparator Tiberius, muhtemelen askerî güçlerin ve masrafların Germany yerine doğu sınırlarında kullanılmayı uygun görmüştür. Bu nedenle günümüzde, Tacitus ve Cassius Dio da dâhil olmak üzere bazı Romalı yazarların Augustus'un Tiberius'a imparatorluğu daha fazla genişletmemesini tavsiye ettiği iddiasını şüpheli bulan yazarlar, kuzeydeki fetihlerin durdurma fikrinin Augustus'a değil Tiberius'a ait olduğunu savunmuşlardır. Sonuç olarak, bu Germany'ya yapılan son Roma seferi olmuş, Ren ötesinde tekrar Roma otoritesini kurulamamış ve Iulius Caesar'ın kurduğu sınırlara kesin olarak geri dönmüştür. Roma İmparatorluğu, sonraki 400 yıl boyunca Ren ötesindeki kavimler ile ilişkilerini askerî harekâtlarla değil diplomatik olarak devam ettirmiştir.¹⁸⁷ Böylece Roma İmparatorluğu'nun M.Ö. 12 – M.S. 12 yılları arasındaki erken Germany seferleri sonunda, Germany'nın bir Roma eyaleti haline getirilemeyeceğini açıkça görülmüştür. İmparator Augustus'un Teutoburg bozgunundan sonra Ren Nehri'ni Roma-Germen sınırı olarak belirlemesi, Tiberius'un Germany seferlerinden vazgeçme eylemi ile onaylanmıştır.

¹⁸⁶ Strabon, *The Geography...*, s. 161; Ovidius, *Ovid's Fasti*, s. 7-21-23; Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 323-325; Tacitus, *The Annals*, s. 51-52; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 159; Wells, *The Battle That...*, s. 222; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 322; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 241-242; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 77; Syme, *The Augustan Aristocracy*, s. 326; Burns, *Rome and the...*, s. 176; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 146-147; Lewick, *Tiberius the Politician*, s. 113; Starr, *The Roman Empire...*, s. 41; Petrikovits, "Arminius", s. 181.

¹⁸⁷ Tacitus, *The Annals*, s. 52; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 29; Wells, *The Battle That...*, s. 219-222-223; Lacey ve Murray, *Moment of Battle...*, s. 77; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 245; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1100; Seager, *Tiberius*, s. 72; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 35; Gruen, "The expansion...", s. 186.

Arminius, Germanicus ile savaştıktan sonra Germanyadaki otoritesini tekrar güçlendirmeye çalışmıştır. Roma müttefiki Marcomanni Kralı Maroboduus ile Arminius arasında iç çekişmeler başlamıştır. Böylece Germanlar arasında iç savaşlar yaşanmış ve Arminius üstün gelmiştir. Roma İmparatorluğu'ndan yardım isteyen Maroboduus, Arminius ile Romalılar arasındaki savaşlarda tarafsız kaldığı için reddedilmiştir. Bir süre sonra siyasi gücünü kaybeden ve sınır dışı edilen Maroboduus, Roma İmparatorluğu'na sığınmış ve on sekiz yıl sonra Ravenna'da vefat etmiştir.¹⁸⁸ Arminius ise M.S. 21 yılında konumu güçlendirdiği sırada kendisine düşman olan kabileler tarafından silahlı saldırıya uğramış, Cherusci tahtını ele geçirmek isteyen kendi akrabalarının ihaneti ile otuz yedi yaşındayken öldürülmüştür. Cherusci kabilesinin siyasetinde çoğunlukla birlik olmamıştır. Ancak bu birliği bir süre sağlayan Arminius'un on iki yıl boyunca Cherusci kabilesinin iktidarında bulunmuştur. Tarihçi Murdoch'a göre; Arminius'un bu başarısı, askerî maiyet açısından güçlü olmasından kaynaklanmıştır. Arminius'un komutasındaki kuvvetin sadakati ise, savaşlarda zafer kazanmasına bağlı olmuştur. Tacitus'un deyişiyle *"Liderler zafer için, refakatinde bulunanlar ise liderleri için savaşır."* Bu nedenle Arminius, özellikle Teutoburg Savaşı'nı kazandığı zamanlar Germanyadaki otoritesi daha da artmıştır. Ancak sonraki yıllarda, Germanyayı Roma egemenliğinden kurtarmasına rağmen kendi halkı tarafından dışlanmaya başlanmıştır. Romalı bir tarihçi olan Tacitus bile, *"Şüpesiz, diğer krallar ve liderler gibi Roma ulusunun yükselme aşamasında değil, imparatorluğun en parlak döneminde meydan okuyan Almanya'nın kurtarıcısıydı..."*¹⁸⁹ şeklindeki söylemiyle, Arminius'un askerî başarısını ve kabilesi de dahil müttefiki olan Germanlar için verdiği mücadeleyi göz ardı etmemiştir. Arminius'un Romalılara karşı Germanyada verdiği mücadele sonucunda; bugünkü Almanya'nın, kültürel olarak Romalılardan daha fazla etkilenmiş olan diğer Avrupa milletlerinden farklı olmasının nedenlerinden biri olduğu söylenebilir.

Germanicus, Roma halkı, senato ve askerler tarafından sevilen biri olmuştur. Ancak onun Roma'da ünlenmesi İmparator Tiberius'u rahatsız ettiği için, doğu eyaletlerinde görevlendirilmiştir. Germanicus, doğu topraklarında bir takım askerî

¹⁸⁸ Tacitus, *The Annals*, s. 62-63-72; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 183-184; Seager, *Tiberius*, s. 78-79; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 323-324.

¹⁸⁹ Tacitus, *The Annals*, s. 82; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 43; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 324-325; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 93; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 40.

başarılar elde ettikten sonra Antakya'da hastalanmış ve M.S. 19 yılında henüz otuz dört yaşındayken vefat etmiştir. İmparator Tiberius'un düzenlediği bir suikast sonucu, Suriye yönetici Piso tarafından zehirlendiği öldürüldüğü düşünülmüştür.¹⁹⁰ Germanicus öldükten sonra, İmparator Augustus'un vasiyetiyle Caesar ünvanı verdiği üç oğlundan ikisi, Tiberius tarafından öldürülmüştür. Sadece Germanicus'un en küçük oğlu Gaius hayatta kalmıştır. 78 yaşındaki İmparator Tiberius'un hastalık nedeniyle M.S. 37 yılında vefatından sonra, Gaius imparatorluk yönetimini devralmıştır. Orosius ise İmparator Tiberius'un 23 yıllık egemenliği boyunca, Germanicus'un seferleri ve bazı yerel isyanları bastırmak dışında, kendisi ya da komutanları aracılığı ile önemli bir askerî başarı elde etmediğini vurgulamışlardır. Günümüz tarihçilerinden Chester G. Starr, İmparator Tiberius'un imparatorluğu dikkatli bir şekilde yönetmesine rağmen yeterince iyi bir idareci olmadığını dile getirmiştir.¹⁹¹ Bunun yanı sıra, Tiberius'un Germany seferinden vazgeçmesinden sonra Ren Nehri imparatorluğun sınır olarak belirlenmiştir. Ancak Germany topraklarındaki Friisi, Ampsivarii, Chauci ve Batavi kabileleri Roma İmparatorluğu'na bağlılığını bir süre daha devam ettirmişlerdir. M.S. 28 yılına gelindiğinde Frisüiler, vergi tahsildarının aç gözlülüğünden dolayı isyan etmişler ve Baduhenna adlı bir korulukta ve eski paralı askerlerden Cruptorix'in mülkünde olmak üzere toplamda 1300 Roma askerini öldürmüşlerdir. Ancak Roma İmparatorluğu bu isyanında öldürülenlerin intikamını almamıştır.¹⁹²

Germany seferleri sırasında annesi Agrippina ve babası Germanicus'un yanında bulunan Gaius, Ren'deki Roma birliklerinin arasında büyümüş ve onlar gibi giyinmiştir. Bu dönemde askerler tarafından kendisine "küçük çizme" anlamına gelen Caligula lakabı verilmiştir. İmparator Gaius, askerler arasında sevilmiş ve amcasının kasvetli yönetiminden sonra umutla karşılanmıştır. Ancak tahta kısa bir süre kalmış ve M.S. 41 yılında öldürülmüştür. Ancak dönemin kaynaklarına göre; İmparator Caligula, senato tarafından imparator ilan edildikten birkaç ay sonra geçirdiği ağır hastalıktan sonra akıl sağlığını kaybetmiştir. Dönemin yazarları daha

¹⁹⁰ Velleius Paterculus, *Compendium of Roman...*, s. 325; Flavius Josephus, *The Works of Flavius Josephus*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: William Whiston), C. II, Jas. B. Smith and Co., Philadelphia 1857, s. 69; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 209-210; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 55-163; Orosius, *Seven Books...*, s. 326; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 323.

¹⁹¹ Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 183-193-194-205; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 165; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 117; Orosius, *Seven Books...*, s. 325-326; Starr, *The Roman Empire...*, s. 41.

¹⁹² Tacitus, *The Annals*, s. 158; Dando-Collins, *Legions of Rome...*, s. 243; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 102; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 35-36.

çok İmparator Caligula'nın gereksiz harcamalar ile devlet hazinesini ciddi zarar uğratması, mantıksız talepleri ve zalimliğinden bahsetmiş olsalar da, bazı kaynaklar onun askerî faaliyetlerinden söz edilmiştir. M.S. 39 yılında Germany ve Britanya'ya sefer düzenlemiş, ancak zafer kazanamadan geri dönmüştür. Britanya'yı ele geçirmeyi amaçladığı düşünülen İmparator Caligula'nın bu seferlerine dair en kesin bilgi ise; onun Roma birliklerine Manş denizinin kıyısındaki istiridye kabuklarının deniz ganimeti olarak toplamaları şeklinde mantıksız bir emir vermesidir.¹⁹³ İmparator Caligula'dan sonra amcası, yani Germanicus'un kardeşi Claudius başa geçmiştir. Ancak M.S. 41 yılında İmparator Claudius'un komutanlarından Sulpicius Galba Chattileri, Gabinius Secundus ise Chaucileri mağlup etmiştir. Böylece Teutoburg Savaşı'nda kaybedilen son kartal sancağı da geri alınmıştır. M.S. 43 yılında ise İmparator Claudius'un komutanları Genaeus Sentius ve Aulus Plautius tarafından Britanya ele geçirilmiştir.¹⁹⁴ Bunların dışında imparatorluğun kuzeyinde başka bir askerî başarısı olmamıştır. 47 yılında, Roma yardımcı birliklerinden firar eden Gannascus yönetimindeki Chauciler, Roma İmparatorluğu'nun toprakları olan Galya eyaletine ve Yukarı Germany'ya yönelik bir deniz saldırısına katılmıştır. Yukarı Germany bölgesinin yönetici olan Corbulo, Chaucilere tekrar boyun eğdirmek için sefer düzenlemek istemiştir. Ancak Chaucilerin kıskırtılmaması gerektiğini düşünen İmparator Claudius'un izin vermemesi üzerine Corbulo ve birlikleri, Chauci topraklarından Ren'deki askerî üsse geri çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁹⁵ İmparator Claudius suikast sonucu M.S. 54 yılında vefat etmiştir. İmparator Claudius tarafından evlat edinilen ve Germanicus'un torunu olan Nero tahta geçmiştir. İmparator Nero yönetiminde Roma İmparatorluğu, müttefiki olan Germen kabilesi Ampsivarii'nin sadakatini kaybetmiştir. Muhtemelen Tiberius'un M.S. 4/5 yıllarındaki seferleri sırasında anlaşma yaptığı Ampsivarii şefi Boiocalus,

¹⁹³ Plutarch, *Plutarch's Lives*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Bernadotte Perrin), C. IX, Harvard University Press, Cambridge 1968, s. 333; Tacitus, *The Annals*, s. 22-23; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 214-339-240-241; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 325-339-361; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 118; Orosius, *Seven Books...*, s. 328-329; Starr, *The Roman Empire...*, s. 38; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 216, 218; Tekin, *Eski Yunan...*, 230, 232; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 323.

¹⁹⁴ Germen Batavi kabilesi, sekiz Roma süvari kohortu olarak M.S. 43'te veya kısa bir süre önce Britanya'ya yerleştirilmiş, bu nedenle aynı yıl gerçekleşen Britanya'nın işgaline katılmışlardır. Ayrıca İmparator Nero döneminde ortaya çıkan Britonların Kraliçesi Boddica'nın isyanında, aynı Batavi süvari kohortlarının Roma ordusuna hizmet etmiş ve M.S. 66 yılına kadar Britanya'da kalmışlardır. Bkz.: Birley, *Garrison Life at...*, s. 43; Van Rossum, "The end of...", s. 115.

¹⁹⁵ Plutarch, *Plutarch's Lives*, C. IX, s. 333; Tacitus, *The Annals*, s. 204; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 275; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VII, s. 389; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 118-119; Orosius, *Seven Books...*, s. 331; Webster, *The Roman Imperial...*, s. 161; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 130; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 60.

Roma'ya bağılılığı nedeniyle Teutoburg Savaşı'nda Germanlere katılmadığı için Arminius tarafından hapis cezası almıştır. Ancak M.S. 58 yılında Chauci kabilesi onların topraklarını işgal ettiğinde ve Roma İmparatorluğu'ndan yeni yerleşim yeri talep ettiklerinde İmparator Nero'nun onlara yardım etmemesi ittifakı sonlandırmıştır. Dönemin yazarlarından olan Plutarch, İmparator Nero'nun akıl sağlığının yerinde olmadığını ve Roma İmparatorluğu'nu yıkmaya çalıştığını belirtmiştir. Nitekim başarısız yönetimi sonunda İmparator Nero, ayaklanmalardan sonra kanun kaçağı ilan edilmiş ve intihar etmiştir. Böylece Julio-Claudian hanedanının imparatorluktaiki yönetimi M.S. 68 yılında son bulmuştur.¹⁹⁶

1.1.4. Iulius Civilis'in Batavi İsyanı ve Chattilere Karşı Roma Seferleri

İmparator Nero'nun ölümü tüm lejyonlar ve generaller arasında heyecan yaratmıştır. Çünkü Tacitus'un deyiimiyle “*artık Roma'dan başka bir yerde imparator yaratılabileceği*” için, her Roma ordusu kendi generallerinin imparator yapmaya çalışmıştır. M.S. 68 yılına gelindiğinde Roma ordusu İmparator Augustus döneminden farklı olarak daha bölgesel hale gelmiştir. Roma ordusu; Ren, Doğu ve Tuna orduları olarak üçe ayrılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun en güçlü ordusu olan Ren ordusu, Galya kökenli sekiz lejyon ve German yardımcı birliklerinden oluşmuştur. Çoğunlukla Küçük Asya'dan toplanan askerleri içeren Doğu ordusu, Suriye, Filistin ve Mısır'da olmak üzere toplam sekiz lejyondan meydana gelmiştir. Son olarak İspanya, Galya ve çoğunlukla Trakya halklarından oluşan Tuna ordusu ise, Nussia ve Pannonia lejyonları ile Ren ordusu kadar güçlü olmuştur. 68-69 iç savaşlarında yönetimi devralmaya çalışan generaller, “Dört İmparatorlar Yılı” olarak adlandırılan dönemde sırasıyla yönetime geçmişlerdir. İspanya ve Galya tarafından desteklenen Galba imparator seçilmiştir. Germanleri içeren Ren orduları ise, Galba'nın hâkimiyetini kabul etmemiş ve kendi generalleri Vitellius imparator ilan etmişlerdir. Roma'daki praetorian ordusunun desteğini alan Otho, Galba'yı devirip yerine geçmiştir. Son olarak İskenderiye'deki lejyonların isteğiyle Vespasian, imparator olarak ortaya çıkmıştır. Taht mücadelesini, Flavius hanedanının kurucusu

¹⁹⁶ Plutarch, *Plutarch's Lives*, C. IX, s. 333; Tacitus, *The Annals*, s. 272-273; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 120; Murdoch, *Rome's Greatest Defeat...*, s. 80-81-102; Starr, *The Roman Empire...*, s. 39; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 238; Lanting ve Plicht, “De 14C-chronologie...”, s. 61.

olan Vespanian kazanmış ve Roma yönetimine tek başına geçmiştir.¹⁹⁷ Ancak Roma İmparatorluğu'ndaki iç savaş, Vespanius'un yönetimi sırasında Bataviler başta olmak üzere Germen kabilelerin ayaklanmasına zemin hazırlamıştır. İmparator Vitellius, Ren ordularıyla İmparator Otho'ya karşı Roma'ya yürüdüğünde kuzey sınırlarındaki askerî güvenlik zayıflamıştır. İmparator Nero'nun ölümü sırasında Kuzey İtalya'da olan Batavilerden oluşan sekiz süvari kohortu Britanya'ya gönderilmiş, ancak Galya'dan geçerken İmparator Vitellius'un İtalya'ya yürüten ordusuna katılmışlardır. Ancak Vitellius'un generali Fabius Valens, bu Batavi kohortlarını bölerek Ren sınırında görevlendirmiştir. Bu durumu fırsat olarak gören ve isyanı başlatan Batavilerin prensi Iulius Civilis olmuştur. Aynı zamanda Ren ordusunda hizmet veren ve Roma vatandaşlığı alan Iulius Civilis, bu isyanda komutasındaki Batavi kohortuna ve diğer Germen yardımcı birliklerine liderlik etmiştir. İç savaşın başlarında Vitellius'u destekleyen Iulius Civilis'in, bu harekâtı başlatma nedeninin yerel bir ayaklanma ya da daha iyi koşullarda hizmet vermek isten askerlerinin isyanı olduğu tartışma konusudur. Ancak bu ayaklanmaya Frisii, Canninefates, Chauci, Bructeri ve Tencteri kabilelerinin yanı sıra Galya'daki Tungri ve Nervii kabileleri de katılmışlardır. Iulius Civilis, kısa sürede Aşağı Germanyada hâkimiyet kurmuş ve Roma lejyonlarına ağır kayıplar yaşatmıştır. Ardından komutasındaki asiler ve birlikler ile Aşağı Germanya'daki Vetera askerî üssünü kuşatmıştır. Ancak Moguntiacum'dan gelen Roma müfrezelerinin kazandığı zaferler sayesinde kuşatma devam etmiştir.¹⁹⁸ Civilis'in isyanı kendisi gibi Romalılaşmış Galya kabilesi Triverinin şefleri için örnek teşkil etmiştir. Iulius Classicus ile Iulius Tutor'un liderliğindeki Galyalı kabileler de isyan çıkarmışlardır. Roma İmparatorluğu isyanın büyümesinden dolayı zor durumda kalmış, Britanya ve İspanya'daki Roma lejyonlarını Ren sınırına göndermiştir. General Quintus Petilius Cerealis komutasındaki birlikler, MS 70 yılında Trier şehrinin dışında meydana gelen savaşta

¹⁹⁷ Plutarchus, *Plutarch's Lives*, C. XI, s. 255; Tacitus, *The Historie*, C. I, s. 9; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 345-357-386; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 120, 122; Orosius, *Seven Books...*, s. 336-337; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 232, 234; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 239-240; Starr, *The Roman Empire...*, s. 39; Güveloğlu, *MÖ. I.- MS. III. Yüzyıllar...*, s. 62-63.

¹⁹⁸ Frontinus, *The Stratagems...*, s. 293; Tacitus, *The Historie*, C. II, s. 23-25-27-29-31-41-69; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 369; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 229-230; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 56; Albino Garzetti, *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192*, Routledge, New York 2014, s. 229-230; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 236; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 241; Roymans, *Ethnic Identity and...*, s. 144-145-206-207; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 70; Burns, *Rome and the...*, s. 160; Webster, *The Roman Imperial...*, s. 161; Birley, *Garrison Life at...*, s. 44; Van Rossum, "The end of...", s. 113-115-120; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 60.

Classicus ve Tutor'a bağı Galyalıları mağlup etmiştir. Iulius Civilis komutasındaki Germler ise, kısa sūrede Vetera yakınılarında mağlup olmuşlardır. Ancak Iulius Civilis'in kaarak kurtulmuştur. Ardından Ren ve Maas nehirleri çevresinde direnen Bataviler de yenilgiye uğratılmıştır. Böylece Aşağı Ren bölgesi ve Galya eyaletindeki isyanlar bastırılmıştır. Wolfram'a göre; savaşın sonunda isyanın sorumlusu olan Bataviler ciddi bir zarar görmemiş ve Roma İmparatorluğu isyancılara karşı önemli zaferler elde edemediği için bu mūcadelede kesin olarak kazanan bir taraf olmamıştır. Bundan sonraki sūrete Bataviler, doğudan gelen Germler kavimlerin bölgeye yerleşmesi nedeniyle, Roma tarih yazımında arka planda kalmıştır.¹⁹⁹

İsyanın bastırılmasından sonra İmparator Vespanius bir takım önlemler almıştır. Yardımcı birlikler Roma ordusunda ayrı bir birlik olmaktan çıkmış, tūm Roma birliklerinin içerisinde sūvari birlikleri olarak askerī sisteme dāhil edilmişlerdir. Böylece bazı durumlarda memleketlerinden uzakta hizmet için gönderilen Roma ordusundaki yardımcı birlikler, bundan sonraki sūrete her zaman uzakta görevlendirilmişlerdir. Ayrıca bu birliklerin başına kendilerinden biri yerine Romalı komutanlar yerleştirilmiştir. Maęlup Batavi birlikleri ise, Britanya ve Balkanlar'daki bölgelere atanmışlar ve isyandan sonra da Roma ordusuna alınmaya devam etmişlerdir. Bu olaydan sonra onların farklı kökenlere sahip diğer Romalı sūvariler ile karışık haldeki yardımcı birliklerde görevlendirildiği dūřınılmıřtır. Vindolanda'daki buluntular ikinci yūzyıla kadar Roma ordusunda Batavi birliği olarak ayrıldıklarını ileri sūrūlmūřtur. Van Rossum ise, iki grūřünde sağlam dayanağı olmadığını dile getirmiştir.²⁰⁰ Germany topraklarından lejyon olarak asker alımları, Vespanianus döneminden itibaren başlamış ve sayıları M.S. II. yūzyıl boyunca artmıştır. Ayrıca Germler yalnızca Roma lejyonlarında yardımcı birlikler olarak kullanılmamış, aynı zamanda sūvari muhafızı ve Julio Clodian hanedanı boyunca imparatorların kişisel korumaları olan preatorian muhafızları olarak da görevlendirilmişlerdir. Preatorian muhafızlarının birincil özelliği imparatora sadık olmalarıdır. Bu muhafızların Germlerden seçilme nedeni, uzun ve devasa

¹⁹⁹ Tacitus, *The Historie*, C. II, s. 105-203-207-209-211-215; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VIII, s. 263; Garzetti, *From Tiberius...*, s. 230-231; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 230; Diakov ve Kovalev, *İlkğ Tarihi...*, s. 236-237; Wolfram, *Germler: Kökenleri...*, s. 57; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 241; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 70; Webster, *The Roman Imperial...*, s. 161-162.

²⁰⁰ Wolfram, *Germler: Kökenleri...*, s. 57; Burns, *Rome and the...*, s. 160-161; Van Rossum, "The end of...", s. 113-114-116.

vücutlara sahip olmalarıyla Roma İmparatorluğu'nun üstünlük iddiasının göstermektir. İmparator Augustus, Teutoburg Savaşı'ndan sonra, Roma'daki Germen birliklerini dağıtsa da Batavilerden oluşan imparator korumalarını yanında tutmuştur. İmparator Galba, Ren Germen birliklerin ayaklanması üzerine birçok konuda imparatorluğa bağlılıklarını göstermiş olan imparatorun kişisel muhafızı Batavi birliğini terhis etmiştir. Roma'da ordugâhlarını kurmalarına izin vermemiş ve maaş bile bağlamadan kendi yurtlarına göndermiştir. Ayrıca bu çoğunlukla Batavileri içeren preatorian birlikleri, imparatorlukta önemli bir askerî ve siyasi statüye sahip olmuşlardır. Bu askerlerin desteğini kaybeden Gaius, Nero, Domitian, Commodus ve Pertinax gibi imparatorlar sonunda idari güçlerini de kaybedip suikasta uğramışlardır. Ancak imparatoru desteklemekten vazgeçme konusunda kendileri karar vermişlerdir. Bu kararı verirken ise ordu ya da senato, bazen de her ikisinin imparatora karşı olmalarından etkilenmişlerdir.²⁰¹

İmparator Vespasian, senatodaki bir grup karşı çıksa da oğulları Titus ve Domitianus'u Roma tahtının varisi olarak ilan etmiştir. M.S. 79 yılında İmparator Vespasian vefat edince yerine oğlu Titus geçmiş, ancak oda iki yıl sonra vefat etmiştir. Böylece M.S. 81 yılında Roma tahtına diğer oğlu Domitianus geçmiştir.²⁰² İmparator Domitianus, imparatorluğa dışarıdan gelebilecek saldırılar konusunda tedbir alması gerektiğini düşünmüştür. M.S. 82 veya M.S. 83 yılında, Orta Ren bölgesinde bulunan Chattlelere karşı sefer düzenlemeye karar vermiştir. Cassius Dio ise, imparatorun bu seferi ekonomik çıkarları doğrultusunda yaptığını dile getirmiştir. Seutonius ise, İmparator Domitianus'un gerekmediği halde Chattlelere karşı sefere çıktığını belirtmiştir. Frontinus'un anlatımına göre; İmparator Domitianus, nüfus sayımı yapma bahanesiyle Galya'ya gitmiş ve ani bir saldırı ile Chattlelere savaş açmıştır. Ancak Chattlelerin genel olarak Romalılar ile olan anlaşmazlığı göz önünde bulundurulursa isyan etmiş olmaları muhtemeldir. Ayrıca bu savaş için Britanya'dan askerî kuvvet alınmıştır. Tacitus, "*Diğer Germania kavimlerinin muharebeye*

²⁰¹ Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 343; Bunson, *Encyclopedia of the...*, s. 70; Starr, *The Roman Empire...*, s. 43; Webster, *The Roman Imperial...*, s. 108; Roymans, *Ethnic Identity and...*, s. 227; Van Rossum, "The end of...", s. 114-115.

²⁰² Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VIII, s. 295-297; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 124-125; Orosius, *Seven Books...*, s. 340; Starr, *The Roman Empire...*, s. 39; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 242, 244.

giriştiğini, ancak Chatti kavminin savaş yaptığını..."²⁰³ belirtmiştir. Bu nedenle Romalılar için zorlu düşmanlar olduğu söylenebilir.

İmparator Domitianus, sefer sırasında cephe hattını genişletmek için Chatti topraklarında 75 kilometre yol inşa ettirmiştir. Hatta Chattiler savaşta ormana kaçtıkları zaman süvarilerine atlarından inip yaya dövüşmelerini emretmiştir. Domitianus, Chattiler üzerine ordusuyla bizzat çıktığı bu seferde, arazideki zorluklara rağmen zafer kazanmıştır. Chattiler üzerine düzenlediği seferden zaferle dönen Domitianus, 83-84 yılları arasında zafer kutlamaları düzenlemiş ve Germanicus unvanını almıştır. Dönemin şairi Martial, Chatlilere karşı Roma zaferinden dolayı imparatora övgü dolu dizeler yazmıştır.²⁰⁴ İmparator Domitianus, birkaç yıl sonra Dacialılar ve onların müttefikleri olan Germen kabileleri Quadi ve Marcomannilere karşı sefer için Pannonia'ya yürümüştür. Ancak Romalılar ağır bir yenilgi almıştır. İmparator Domitianus savaşta, komutanı dâhil bir Roma lejyonun tamamını kaybetmiştir. İmparator, kendisini ve ordusunu zor durumdan kurtarmak için, bir takım imtiyazlar vererek anlaşma yapmıştır. Tacitus, İmparator Domitianus'un komutanlarının korkaklığı ve düşüncesizliğinden dolayı ordudaki ciddi kayıplar verdiğini; bu nedenle imparatorluğun sınırlarından çok, askerî üsler ve eyaletler için endişelendiklerini belirtmiştir.²⁰⁵

İmparator Domitianus'un Chatlilere karşı yaptığı sefer sonucunda, Ren ve Main nehirleri arasındaki bölgeyi ele geçirmiştir. Böylece imparatorluk sınırları, Germany topraklarında ilerletilmiştir. Savunma amaçlı kullanılan bölgede, yol ağlarıyla birbirine bağlanmış kaleler inşa edilmiştir. Böylece Domitianus döneminde, Rheinbrohl'dan Kelheim'in yukarısına doğru bir savunma hattı olan 550 kilometrelik müstahkem Yukarı Germen ve Raeti *limes*lerinin temellerini atmıştır. Böylece Yukarı Germany ve Aşağı Germany askerî bölgeleri bölge M.S. 85 yılında

²⁰³ Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni...*, s. 67; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 415; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VIII, s. 325; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 367; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 236.

²⁰⁴ Frontinus, *The Stratagems...*, s. 13-27-123; Tacitus, *Germania ve Britannia*, s. 74; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 424; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 126; Orosius, *Seven Books...*, s. 341; Brian W. Jones, *The Emperor Domitian*, Routledge, London 1993, s. 127-128; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 58; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 245.

²⁰⁵ Tacitus, *Germania ve Britannia*, s. 79; Seutonius, *On İki Caesar'in...*, s. 415; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. VIII, s. 329-331-333; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 239; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 236; Jones, *The Emperor Domitian*, s. 150-151; Brian Campell, *War and Society in Imperial Rome 31 BC-AD 284*, Routledge, London 2002, s. 78; Güveloğlu, *MÖ. I.- MS. III. Yüzyıllar...*, s. 64.

eyaletler olarak ortaya çıkmıştır. Yukarı Germanya'nın başkenti Moguntiacum iken, Aşağı Germanya'nın başkenti Colonia Agrippinensis (eski adı Oppidum Ubiorum) olmuştur.²⁰⁶ Roma-Germen sınırlarında kurulan bu sistem ile birlikte aralarındaki ilişki, diplomasi ve ticaret bakımından gelişmeye başlamıştır. Aynı zamanda Hristiyanlık yayılmaya başlamış ve Roma-Germen sınırlarında da etkili olmaya başlamıştır. Roma İmparatorluğu, Germanler ile *feodus* adı verilen anlaşmalar yapmış, German kabilelerdeki iç siyasette daha fazla müdahale edebilmiş ve onların eski kabile yapılarının krallıklara dönüşmesinde etkili olmuştur. Roma İmparatorluğu sınır ötesindeki kendine bağlı olan krallıkları hediye ve para gibi ödülleri ile desteklemiştir. Ren ve Tuna ötesindeki Germanler, Roma uygarlığı ile olan etkileşimi sonucunda tarım teknikleri konusunda da gelişmişlerdir. Ancak Roma-Germen sınırlarındaki bu olumlu gelişmeler, bir süreliğine Marcomanni Savaşı ile bölünmüştür. Çünkü M.S. II. yüz yılın ortasına kadar geçen süreçte, imparatorluğun kuzeyindeki kavimler arasında büyük bir nüfus hareketi başlamıştır. İmparatorluğun sınırındaki kavimler muhtemelen, Gotlarında²⁰⁷ dâhil olduğu daha kuzeydeki komşu German kavimler tarafından baskı görmeye başlamışlardır. Böylece kavimlerin birbirlerini göçe zorlamasıyla bu karşılıklıklar, Marcus Aurelius'un tahta çıktığı dönemde kuzeydeki Roma sınırlarına dayanmıştır. Roma himayesinde olan Ren ve Tuna sınırı ötesindeki kavimler, yurtlarından çıkarıldıklarında yalnızca yağma için değil tarım yapacakları yeni bir yurt edinmek için sınırları geçmeye başlamışlardır.²⁰⁸ Marcus Aurelius döneminde yaşanan Marcomanni Savaşı'na kadar Germanler ile askerî ve siyasi ilişkilerine dair kayda değer önemli bir savaş yaşanmamıştır. Ayrıca İmparator Marcus Aurelius, Roma ordusunun Germanleşmesi açısından önemli adımlar atmıştır.

²⁰⁶ Frontinus, *The Stratagems...*, s. 193; Wolfram, *Germanler: Kökenleri...*, s. 58; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 238; Burns, *A History of...*, s. 4; Kershaw, *Barbarians: Rebellion...*, s. 367.

²⁰⁷ Bu göç sürecinde Gotların, diğer German kavmi Langobardi'yi etkilediği ve bunun sonucunda Quadi ve Marcomanni kavimlerinin Tuna sınırını geçmeye zorladığı ileri sürülmüştür. Buna görüşe göre; Gotların uzun soluklu göçü, Marcomanni Savaşları'nın tetikleyicisi olmuştur. Ancak günümüzde bu görüşü desteklemeyen yazarlar da bulunmaktadır. Bilgi için bkz.: Frank McLaynn, *Marcus Aurelius: A Life*, Da Capo Press, Cambridge 2009, s. 329; Heather, *Gotlar*, s. 65.

²⁰⁸ *Historia Augusta: Hadrianus'tan Clodius Albinus'a Roma İmparatorları*, (çev.: Samet Özgüler), 2. Baskı, C. I, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 95-95; Wolfram, *Germanler: Kökenleri...*, s. 58; Heather, *Gotlar*, s. 61-63; Anthony Birley, *Marcus Aurelius: A Biography*, Routledge, New York 2000, s. 148-149.

1.1.5. İmparator Marcus Aurelius'un Germen Kavimleri ile Mücadelesi

İmparator Marcus Aurelius, kendisini evlat edinen eniştesi İmparator Antoninus Pius M.S. 161 yılında vefat ettiğinde, senato tarafından imparator ilan edilerek yönetimi devralmıştır. İmparator Marcus Aurelius, daha sonra Verus adını alan kardeşi Lucius Ceicius Commodus'a, Caesar ve Augustus unvanları vererek ortak imparator ilan etmiştir. Böylece Roma İmparatorluğu ilk kez iki kişi tarafından yönetilmeye başlanmıştır.²⁰⁹ Önceki İmparatorların aksine Marcus Aurelius, kendinden askerî mücadele içinde bulmuştur. Çünkü Roma İmparatorluğu, doğu sınırlarındaki savaşların yanı sıra kuzeyde Germenler tarafından da tehdit edilmiştir. Suriye ve Britanya'da ayaklanma çıkmış, Chatti kavmi ise 162 yılında limesleri aşarak Roma İmparatorluğu'nun eyaletleri olan Germania ve Raetia'ya saldırılar düzenlemişlerdir.²¹⁰ Bunun üzerine Aufidius Victorinus, Chattiler ile savaşmak için gönderilmiştir. İmparatorun kardeşi Verus doğudaki savaş için, Calpurnius Agricola ise Britanya'daki ayaklanmaları bastırmak için görevlendirilmiştir. Kendinden önceki imparatorlardan daha az savaş tecrübesine sahip olan Marcus Aurelius ise, Roma'da kalarak idari düzenlemeler ile meşgul olmuştur.²¹¹

Roma İmparatorluğu'nun doğudaki Partlar ile savaş devam ederken, Chattilerin başlattığı isyan Germenler arasında yayılmıştır. M.S. 166/167 kışında, 6.000 kişilik Langobardi ve Ubii kavimleri Pannonia'yı işgal etmişlerdir. Ancak Macrinus Avitus Catonius Vindex adlı üst düzey süvari komutanı ve piyadelerin komutanı Candidus tarafından mağlup edilmiş ve geri püskürtülmüşlerdir. Chattiler ise Aufidius Victorinus tarafından Raetia'da engellenmiştir. Bunun üzerine on bir Germen kabile temsilcisi, başında Marcomanni kralı Ballomarius'un ara bulucu olduğu bir elçilik heyetini Yukarı Pannonia valisi Iallius Bassus'a göndermişlerdir. Böylece barış sağlanmış ve Germenler geri çekilmişlerdir.²¹² Ancak ertesi yıl Roma İmparatorluğuna karşı birleşen başta Marcomanniler, Quadiler ve Vandallar olmak üzere Germen kavimleri, daha sonra onlara katılan Sarmatlar, Tuna limesini aşmışlardır. Ardından Raetia, Noricum, Pannonia ve Dacia eyaletlerine ele geçirmiş,

²⁰⁹ *Historia Augusta...*, s. 85-88; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 134-135; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. IX, s. 3; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 256.

²¹⁰ *Historia Augusta...*, s. 89; Birley, *Marcus Aurelius*, s. 122; Heather, *Gotlar*, s. 63.

²¹¹ *Historia Augusta...*, s. 89; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. IX, s. 3; Birley, *Marcus Aurelius*, s. 122-123.

²¹² Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. IX, s. 11; Heather, *Gotlar*, s. 63; McLaynn, *Marcus Aurelius...*, s. 326-327.

Venetia ve Aquelia'ya ulaşmışlardır. IV. yüzyılın Romalı yazarlarından Ammianus Marcellinus, Marcomanni ve Quadi kavimlerinin İmparator Marcus Aurelius'un döneminde hızlı bir şekilde saldırılar düzenlediklerini ve çok fazla ölüme neden olduklarını dile getirmiştir. Bazı günümüz yazarlarına göre, 20.000 kadar Roma vatandaşının öldüğünü ileri sürülmüştür. Ayrıca dönemde Roma orduları, savaş ve salgın hastalık nedeniyle zayıflamıştır. Marcomanni, Quadi ve Sarmatların isyanı, Romalıları şaşırtmıştır. Çünkü bu kavimlerin kendilerine bağımlı olduklarını ve artık Romalılaştıklarını düşünmüşlerdir.²¹³ Bu isyanın üzerine İmparator Marcus Aurelius ise, kardeşi beş yıl süren doğdaki seferinden galip olarak döndükten sonra Germenlere karşı yürümeye karar vermiştir. İmparator Marcus Aurelius önlem olarak köleler, gladyatörler ve haydutları orduya almış ve savaşa maddi kaynak yaratmak için saraya ait hazineleri satmıştır. Bu durum, Roma İmparatorluğu'nun oldukça zor durumda olduğunu göstermektedir.²¹⁴ M.S. 168 yılının baharında Roma ordusu ile yürüyüşe geçen iki imparator, Aquelia'da ulaşmıştır. Ancak Roma ordusunun geldiğini haber alan Germenler geri çekilmiş ve ayaklanmayı başlatanlar öldürülmüşlerdir. Germen kavimler elçiler göndererek isyana katıldıkları için pişman olduklarını bildirmişlerdir. Germenlerin küçük bir kavmi olan Naristi, imparatorluğa yerleşme istediği bulunduğu kabul edilmiş, ancak Marcomanni ve Victuali kavimleri de imparatorluğa dâhil olmak için talepte ettiklerinde konumlarından dolayı reddedilmişlerdir. Bu mücadelede Quadilerin kralı öldürülmüş ve yeni seçilecek kralın Roma tarafından istenen biri olmasını istediklerini bildirmişlerdir. Ayrıca Marcomanniler ile yapılan savaşta Pannonia'daki praefectus praetorio Furius Victorinus da ölmüş ve ordunun bir kısmı yok olmuştur. Bu nedenle Lucius Verus geri dönmek istemiştir. Ancak Marcus Aurelius, kalabalık ve savaşa hazır bir ordu karşısında Germenlerin mağlup olacağını, onlara gözdağı vermek için devam etmek istemiştir. Nitekim Roma ordusu Alpleri geçtikten sonra Pannonia'ya ulaşmış ve güvenliği sağlamışlardır. Marcus Aurelius ve kardeşi, kışı geçirmek için Aquelia'da ordugâhlarını kurmuşlardır. Bir yıl sonra birlikler, geri dönmek için yürüyüşe

²¹³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi: MS 353-378*, (çev.: Samet Özgüler), Historia Yay., İstanbul 2019, s. 551; Birley, *Marcus Aurelius*, s. 149; McLaynn, *Marcus Aurelius...*, s. 327-328; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 257; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 250; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 60.

²¹⁴ *Historia Augusta...*, s. 101; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 60; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 250.

başlamışlar, ancak yolculuk sırasında Lucius Verius vefat etmiş ve Roma'ya defnedilmiştir.²¹⁵

M.S. 171 yılına gelindiğinde Lazyglerin saldırısı sırasında Aşağı Moesia'nın Roma valisi Claudius Fronto savaş alanında ölmüştür. Marcus Aurelius ordusuyla Lazyglerin üzerine sefere çıktı. Ancak ordunun ağır hareket etmesi sebebiyle bazı kabileler Roma topraklarına saldırma fırsatı bulmuşlardır. Custoboci kabilesi Tuna'yı geçerek Balkanlara doğru saldırıya geçmiştir. Custoboci tarafından Aşağı Moesia, Trakya ve Makedonya'ya, Achaea ele geçirilmiştir. Macromanniler ise liderleri Ballomar önderliğinde diğer Germen kavimleri ile ittifak yaparak Carnutum'da 20.000 kişilik Roma ordusunu imha etmişlerdir.²¹⁶ Bu felaket sonrası Marcus Aurelius bazı önlemler almıştır. Örneğin, Dalmaçya'nın baş şehri ve Tuna bölgesinden İtalya'ya deniz yolu üzerinde önemli bir bağlantı olan Salonae, MS 170'te, yakın zamanda Marcus Aurelius tarafından görevlendirilen II ve III Italica lejyonlarından müfrezeler tarafından güçlendirilmiştir.²¹⁷ Trakya'da ise Tuna filosuna takviye kuvvetler görevlendirildi. M.S. 171'in sonunda işgalciler Roma topraklarından çıkarıldı. Romalılar Tuna Nehri'ni geçmeye hazırlık için çeşitli barbar kabileleri ile yoğun diplomatik ilişkiler kurdular. Quadi ve Iazyges ile bir barış antlaşması imzalanırken, Asdingi Vandalları ve Lacringi kabileleri ile müttefik olmuşlardır. Böylelikle Roma'ya diğer kavimlerden gelecek saldırının önüne geçen Marcus Aurelius M.S. 172'de Macrommanni ve müttefiklerinin üzerine sefere çıkarak onları mağlup etmiştir. Bu seferden sonra Marcus, Germanicus unvanını almıştır. M.S. 173 yılında Quadiler Romalılar ile yaptığı anlaşmayı bozması üzerine Romalılar, Quadilere saldırmışlardır. Quadiler ile yaptıkları savaşta neredeyse yenilmek üzere olan Roma ordusu yağmur yağması sonucunda, Quadileri mağlup etmişlerdir. Cassius Dio'ya göre, üstün bir Quadi kuvveti tarafından kuşatılmış ve sıcak ve susuzluk nedeniyle neredeyse teslim olmak zorunda kalmıştır. Ancak, bu yağmur ile yenilenen Romalılar ani bir düşle kurtarılmışlardır.²¹⁸ Ertesi yıl, Quadiler Roma yanlısı kralları Furtius'u tahttan indirerek yerine rakibi Ariogaesus'u tahta çıkarması üzerine Marcus Aurelius Ariogaesus'u tanımayı reddetmişlerdir. Bunun üzerine Romalılar, Quadilere karşı sefere çıkarak Ariogaesus'u tahttan

²¹⁵ *Historia Augusta...*, s. 95; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 135; Heather, Gotlar, s. 63-64; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 256-257; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 250.

²¹⁶ Güveloğlu, *MÖ. I.- MS. III. Yüzyıllar...*, s. 77.

²¹⁷ Campell, *War and Society...*, s. 78-79.

²¹⁸ Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. IX, s. 31-33; Güveloğlu, *MÖ. I.- MS. III. Yüzyıllar...*, s. 77.

indirmişlerdir. Romalıların yeni hedefi olan Iazygesler, birkaç mağlubiyetin ardından 175'te antlaşma imzalamak zorunda bırakılmışlardır. M.S. 177 yılına gelindiğinde Quadiler ve Marcomannilerin isyan etmişlerdir. Bu isyana birçok küçük kavim katıldığı bir koalisyona dönüşmesi üzerine Marcus Aurelius son kez kuzeye doğru sefere çıkmıştır. Ordugâhını Carnutum'a kuran Marcus Aurelius, önce Marcomannileri daha sonra ise Laugaricio'da Quadileri yenilgiye uğratmıştır. Marcus Aurelius'un M.S. 180'de ölümü üzerine yerine oğlu Commodus geçmiştir. Commodus Macromanni seferine son verip Quadi ve Marcomannilerle barış antlaşması yaparak Roma'ya dönmüştür. M.S. 182'de Iazyges ve Buriler üzerine sefere çıkılarak zafer elde edilmiştir. Bu zaferden sonra Commodus Germanicus Maximus unvanını almıştır. Marcomanni savaşlarından sonra imparatorluğun kuzey sınırının zayıflığı ortaya çıkmış ve bu sınır bölgelerine yerleşen kavimleri Marcus Aurelius tarafından sürgün edilmiştir. Çünkü imparator, bu barbar kavimlerinin Roma'yı nasıl tehdit ettiğini görmüştür. Hatta bu savaşlardan dolayı daha önce Romaya yerleşen barbar kavimleri dahi Roma topraklarından çıkarmıştır. Tuna Ren sınırındaki asker sayıları artırılıp sınır güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır. Marcus Aurelius Sarmatya ve Marcomanni eyaletlerini kurma düşüncesinde olsada bu düşüncesini gerçekleştirememiştir.²¹⁹

1.1.6. Askerî İmparatorlar Dönemi ve Büyük Germen Kavimleri

Marcomanni Savaşlarından sonra Roma yönetimine geçen Severus hanedanı, M.S. 193-235 yılları arasında imparatorluğun tekrar toparlanması ve güvenliğin sağlanması ile meşgul olmuşlardır. Severus hanedanının son imparatoru Severus Alexander, 232 yılında Doğu Roma topraklarındaki savaştan hemen sonra yönünü kuzeye çevirmiştir. Çünkü Alemanni ve Marcomanni kavimleri, Ren ve Tuna sınırlarını geçmiş ve İtalya'ya yakınlarına kadar yağma ve yıkım yaparak ilerlemişlerdir. İmparatorun bu Germen kavimler ile haraç vererek anlaşma yapması, kendisini destekleyen lejyonların güvenini kaybetmesine neden olmuştur. Askerî darbe ile tahtan indirilmiş ve yerine Maximus Thrax'ı getirmişlerdir. Böylece "Askerî Anarşi Dönemi" ya da "III. Yüzyıl Krizi" olarak adlandırılan ve ekonomik

²¹⁹ *Historia Augusta*..., s. 104-106; Cassius Dio, *Dio's Roman History*, C. IX, s. 25-27-37; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 137-138; Starr, *The Roman Empire*..., s. 39; Wolfram, *Germenler: Kökenleri*..., s. 62; Burns, *A History of*..., s. 4.

bunalım ile birlikte sınırlardaki saldırılar ile geçen dönem başlamıştır. Üçüncü yüzyıl boyunca savaş ve işgale maruz kalan imparatorluğun yönetimine, çoğunlukla birkaç ay tahta kalıp öldürülen asker imparatorlar art arda geçmiştir. Elli yıl süren bir iç anarşi ve dış zafiyetin başlangıcı olan bu dönem, Roma İmparatorluğu'nun siyasal birliğindeki bozulmaların temeli olmuştur.²²⁰ İmparator Maximus Thrax, Roma yönetimine geçtiğinde ilk olarak Germenlere karşı sefer düzenlemeye karar vermiştir. Ren Nehri'ne köprü inşa etmeye başlamıştır. Germenler ise, imparator nehri geçer geçmez köprüyü yıkmak ve imparatoru az sayıda askerleri ile nehrin karşısındayken savunmasız yakalamayı ve öldürmeyi planlamışlardır. Ardından kendi istedikleri kişiyi yani senatör Magnus'u tahta çıkarmayı düşünmüşlerdir. Ancak Germenlerin bu planı ortaya çıktığında, suikastı yapacak olanlar yakalanmış ve öldürülmüşlerdir. İmparator Maximus Thrax, M.S. 235 yılının yaz ayında Ren'i geçmiş ve Germenlerin topraklarını tahrip etmiştir.²²¹ Ancak yapılan seferler imparatorluk için fazla masraflı olduğu için senato, Maximus Tharax'a cephe almış ve onu devirmeye çalışmıştır. Bir süre sonra da askerlerin ayaklanması sonucunda Aquileia'da öldürülmüştür. Senato tarafından Maximus Thrax'ın döneminde imparator olarak seçilmiş olan Balbinus ve Pupienus ise Gotlar ve Sasanilere karşı sefer hazırlığındayken *praetor* muhafızları tarafından M.S. 238 yılında öldürülmüşlerdir. Hemen ardından Gordianus'u imparator ilan etmişlerdir.²²²

İmparator Gordianus, henüz on üç yaşında olduğundan Timesitheus onun naibi olmuştur. Gotların Tuna kıyılarına saldırı düzenlemesi üzerine, harekete geçen Roma ordusu onları mağlup etmiştir. Ancak İmparator Gordianus, Philippus'un teşviki ile ayaklanan *praetor* muhafızları tarafından 244 yılında öldürülmüş, onun yerine Philippus atanmıştır. İmparator Philippus tarafından Moesia ve Pannonia eyaletlerinin idaresinde görevlendirilen Decius, Gotlara karşı mücadele etmiş ve zafer kazanmıştır. Bu başarı onun askerler tarafından desteklenmesine ve imparatora karşı bir savaşa girmesine neden olmuştur. M.S. 249 yılında gerçekleşen savaş,

²²⁰ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 142-145; Orosius, *Seven Books...*, s. 352; Mehmet Ali Kaya, *Roma'nın Afrikalı İmparatoru Septimius Severus*, 2. Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008, s. 321; Campell, *War and Society...*, s. 79; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 38-39; Le Roux, *Roma İmparatorluğu*, s. 87-88; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 274; Clive Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, (çev.: Eşref Bengi Özbilen), Alfa Yay., İstanbul 2011, s. 246.

²²¹ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 145; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 273; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 274.

²²² Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 146; Orosius, *Seven Books...*, s. 352; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 274.

Decius'un lehine sonuçlanmış ve tahtı ele geçirmiştir.²²³ M.S. 250 yılında Kniva yönetimindeki Gotlar Tuna'yı geçmişlerdir. Gotların bir kısmı kralları Kniva ile Moesia'daki Nicopolis ad Istrum'u kuşatmış, diğer kısmı ise Philippopolis²²⁴ kuşatmışlardır. Ancak Moesia valisi Trebonianus Gallus, Nicopolis'e saldıran Gotları mağlup etmiş ve geri çekilmelerini sağlamıştır. Got saldırılarını öğrenen ve Roma'dan ayrılan İmparator Decius, Kniva komutasındaki Gotlar ile Nicopolis yakınlarında savaşmış ve zafer kazanmıştır. Bunun üzerine Kniva kalan kuvveti ile Trakya'ya yönelmiş ve Philippopolis'i kuşatan ordusu ile birleşmiştir. Gotları takip eden İmparator Decius, Beroea'da yenilmiş, şehir Gotlar tarafından ele geçirilmiştir. Trakya Gotlar tarafından tahrip edilmiştir. Bir yıl sonra Roma ordusu Gotları Tuna ötesine sürmüştür. Ancak aynı yılın yazında Abritus'ta²²⁵ pusuya düşürülen İmparator Decius ve oğlu Herennius Etruscus öldürülmüştür. Böylece Decius, savaş alanında öldürülen ilk Roma imparatoru olarak tarihe geçmiştir. Gotlar ise belli bir miktar haraç aldıktan sonra geri çekilmişlerdir. İmparator Decius'un öldürülmesinden sonra, askerler tarafından imparator ilan edilen Trebonianus Gallus, aynı yıl Gotlara haraç ödeyerek anlaşma sağlamıştır.²²⁶ Hem salgın hastalık hem de Gotlar ile mücadele eden Roma İmparatorluğu, Sasani kralı I. Şapur doğudaki toprakları ele geçirmeye başlaması ile tekrar tehdit altında olmuştur. Ayrıca Gotlar, bir yıl sonra anlaşmayı ihlal ederek Roma topraklarına saldırmışlardır. Ancak Gotlar, Aşağı Moesia'nın valisi olan Aemilianus tarafından mağlup edilmişlerdir. Gotlara karşı kazandığı zaferden sonra imparator ilan edilen Aemilianus, Gallus ile savaşmak için Roma'ya yürümüştür. İki Roma ordusu M.S. 253 yazında Interamna'da karşılaştığında, İmparator Gallus kaybetmiş ve öldürülmüştür.²²⁷ Ancak Aemilianus, Roma tahtını almak için yürüyüşe geçtiğinde, Gallus'un yardım için harekete geçmiş olan Valerianus'un ordusuyla karşılaşmıştır. Bunun üzerine Aemilianus, kendi askerleri tarafından öldürülmüş, Valerianus imparator olmuştur. Valerianus, yönetime geçtiği sırada imparatorluk birden fazla sorunla mücadele halindedir. Bu nedenle Valerianus, Sasaniler ile savaşmak için doğuya giderken, ortak imparator ilan ettiği oğlu Gallienus'u ise kuzey sınırlarını tehdit eden Germen kavimlere karşı

²²³ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 146-147; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 274, 276.

²²⁴ Günümüzde Bulgaristan'daki Filibe'dir.

²²⁵ Modern Dobruca.

²²⁶ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 147; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 3-4-730-793; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 278-279; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 277.

²²⁷ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 147; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 277.

göndermiştir. Valerianus, Sasaniler tarafından mağlup edilmiş ve esir edilmiştir.²²⁸ M.S. 254 yılında Ren ve Tuna nehirlerine ulaşan, Germenlere karşı kazandığı zafer sayesinde “Germanicus Maximus” unvanı alan Gallienus ise tek başına yönetimde kalmıştır. M.S. 259 yılında Alamanniler, Tuna sınırını geçerek İtalya’nın kuzeyine akın etmiş ve Roma’ya doğru yürümüşlerdir. Gallienus komutasındaki Roma ordusu ile birlikte, Alamannileri Mediolanum yakınlarında mağlup etmiştir. Alamanniler, sonraki yıl ise Augsburg çevresinde yenilmişleridir. Eutropius Gallienus’un yönetimin ilk zamanlarında başarılı olduğunu ancak sonlarına doğru başarısız olduğunu dile getirmiştir. Çünkü M.S. 260’lı yıllarda Yukarı Ren ve Tuna arasındaki *agri Decumates* yani aşar vergisi toprakları terk edilmiş, Galya topraklarını tahrip eden Alemanni bu topraklara yerleşmiştir. Sonraki on yıl içinde Roma İmparatorluğu, Trajan döneminde ele geçirilen Tuna ötesindeki Dacia topraklarını kaybetmiştir. Gotlar, Yunanistan ve Makendonya’ya, Sarmatlar Qadiler ile birlikte Pannonia’ya, bazı Germen kavimler ise İspanya’ya saldırmıştır.²²⁹ Roma İmparatorluğu’ndaki kötü gidişat üzerine Postumus, M.S. 260 yılında Galya, İspanya, Germany ve Britanya’nın dâhil olduğu bağımsız bir imparatorluk kurmuş ve Germen saldırılarını başarılı şekilde püskürtmüştür. M.S. 263 yılında Gallianus ile savaşmış ve ancak kaybetmiştir. Savaştan sonra batı topraklarını yönetmeye devam eden Postumus, 268 yılında askerleri tarafından öldürülmüş, yerine geçenler de tahtta uzun süre kalmamıştır. Gallianus, 267 yılında Moesia’yı ele geçiren Germen kavmi Herullere karşı mücadele ettikten bir yıl sonra suikasta uğramıştır.²³⁰

M.S. 268 yılında imparator olan Claudius, aynı yılın sonbaharında Alpleri geçerek Kuzey İtalya’ya saldıran Alamanni kavmine karşı savaşmıştır. Benacus Lacus yani Garda Gölü kıyılarında İmparator II. Claudius ile Alamanniler karşılaşmış, Roma ordusu Alamannileri kesin bir şekilde mağlup etmiştir. Ertesi yıl Makedonya ve Illyricum’a saldıran Gotlara karşı sefer düzenleyen imparator, Naissus’taki²³¹ Gotlar ile mücadele etmek için doğuya yürümüştür. İddialara göre, İmparator Claudius, 50.000 Got savaşçısının öldürüldüğü büyük bir zafer elde etmiştir. Senato ona “Gothicus Maximus” unvanı vermiştir. Bundan sonra Claudius

²²⁸ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 147-148; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 278-279.

²²⁹ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 148-149; Orosius, *Seven Books...*, s. 356; Guy Halsall, *Barbarian Migrations and the Roman West 376-568*, Cambridge University Press, New York 2007, s. 138; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 279; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 275.

²³⁰ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 149-150; Orosius, *Seven Books...*, s. 356; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 281; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 721; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 274.

²³¹ Modern Sırbistan’daki Nish.

Gothicus olarak anılmıştır. Böylece Balkanlar'da kalıcı istikrar sağlanmıştır. Ancak bu savaş sırasında salgın hastalık nedeniyle Gotlar da dâhil birçok asker hayatını kaybetmiştir. Roma ordusu Gotlar ile savaştığında bu salgın onlara da bulaşmıştır. İmparator Claudius, 270 yılında Sirmium'da bulunduğu sırada bu salgında ölmüştür.²³² İmparator Claudius Gotlar ile savaşırken Germenlere karşı İtalya'nın kuzeyindeki güvenliği sağlayan Aquelia'daki Quintillus, Claudius'un ölümünü öğrenen askerler tarafından imparator ilan edilmiş, on yedi gün sonra öldürülmüştür. Bunun üzerine Aurelianus, 270 yılında İmparator Quintillus'un yerine geçmiştir. Kısa bir süre sonra Iuthingi, Marcomanni, Alamanni ve Vandallara karşı sefer düzenlemiştir. Iuthungiler ile birleşen Alamanniler Alpleri geçtiğinde, Tuna'daki Vandallar ile savaşmakta olan İmparator aurelianus Alamanni ve Iuthungiler ile Placentia²³³ yakınlarında karşılaşmıştır. Roma ordusu ağır bir yenilgi almış Germenler Roma'ya doğru harekete geçmiştir. Ancak yürüyüşleri sırasında Aurelian onlarla Fano'daki Metaurus'ta tekrar savaşmış ve mağlup etmiştir. Bunun üzerine kuzeye doğru geri çekilen Germenler, Mediolanium'un güneyindeki Pavia şehri yakınlarında hayatta kalan Alamanni askerlerini tekrar yenmiştir. Böylece Roma şehrine yönelik Germen tehdidi ortadan kaldırılmıştır. Germanicus unvanı alan imparator, bu olaydan sonra Roma'nın savunulması için Aurelianus Duvarını inşası başlatmış, M.S. 276 yılında imparator olan Probus döneminde tamamlanmıştır. İmparator Aurelianus döneminde Roma komutanı olarak Germenler ile savaşan Probus Roma tahtına geçtiğinde, Franklar ve diğer Germen kavimler daha öncekinden daha şiddetli olarak Galya topraklarına saldırmıştır. Bunun üzerine harekete geçen İmparator Probus, bu kavimleri mağlup etmiş ve Ren ve Tuna sınırlarında tekrar güvenlik ve barış sağlamıştır.²³⁴

²³² Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 150; Orosius, *Seven Books...*, s. 358; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 562-733; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 281-282.

²³³ Günümüzde İtalya'daki Piacenza şehridir.

²³⁴ Orosius, *Seven Books...*, s. 358; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 348-781-801; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 282, 285; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 280.

1.2. DOMİNATUS DÖNEMİNDE ROMA İMPARATORLUĞU'NUN GERMEN KAVİMLERİ İLE MÜCADELELERİ: KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN BAŞLANGICINA KADAR

III. yüzyılda yaşanan iç karışıklıklar ve dış tehditler imparatorluğun istikrarını bozmuştur. İmparator Aurelianus'un "İmparatorluğun Yeniden Kurucusu" olarak adlandırılmasını sağlayacak başarıları sayesinde imparatorluktaki birlik ve düzen tekrar kurulmuştur. Ancak ölümünden sonraki süreçte tekrar sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle M.S. 284 yılında iktidara gelen İmparator Diocletianus, son zamanlarda kuzey ve doğu sınırlarındaki saldırılar, iç isyanlar, sürekli ve art arda gelen imparator değişimleri veya tahtın gasp edilmesi gibi olaylar yaşanmasından dolayı tekrar istikrar kurmayı amaçlamıştır.²³⁵ Bunlardan biri de orduyu denetim altına alması ve M.S. 293'te tarihçilerin "Tetrarşi" ya da "Dörtler Yönetimi" diye adlandırdıkları düzenleme ile monarşi yapısına daha yakın bir yönetim şekline geçmesidir. Ancak Diocletianus imparatorluğun tek bir kişi tarafından yönetilmesinin zor olduğunu düşünerek, Maximus'u 286 yılında kendisine eş imparator atamıştır. M.S. 293 yılında ise Galerius ve I. Constantinus'un babası olan Constantius Chlorus Caesar seçilmiştir. Böylece toplamda iki Augustus iki Caesar olmuş, imparatorluk merkezleri olarak doğu ve batı olarak iki bölgeye ayrılmıştır. Yönetimin paylaşılması, resmî olmayacak şekilde Roma topraklarının bölünmesini de beraberinde getirmiştir. Ayrıca bu dönemde eyaletlerin sayısı ise elli yediden doksan altıya çıkarılmıştır. Roma İmparatorluğu M.S. 284'ten sonra, Diocletianus ve I. Constantinus dönemlerinde 50 yıl süren büyük bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Diocletianus'un ve I. Constantinus reformlarının diğerlerine göre ayırt edici özellikleri; sıkı bir hâkimiyet merkezinin kurulması, geniş bir bürokrasinin uygulamaya konulması; sivil ve askerî gücün kesin hatlarla çizilmesi olmuştur. Daha önceki 300 yılda gelişmiş olan sistemle pek az ortak yanı olan bu yeni yönetim şekli ile "Geç Roma İmparatorluğu"²³⁶ adı verilen dönemin temelleri atılmıştır.

²³⁵ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 155; Orosius, *Seven Books...*, s. 360; Alexander A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (çev.: Tevabil Alkaç), Alfa Tarih Yay., İstanbul 2016, s. 79; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 289.

²³⁶ *Consularia Italica*, MGH Auctores Antiquissimi XI: Chronica Minora Saec. IV.V.VI.VII., (Ed.: Theodor Mommsen), C. I, Berlin 1961, s. 291; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 157; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, Kabalcı Yayınevi, (çev.: Turhan Kaçar), İstanbul 2008, s. 29; Aurelius Victor, *Aurelius Victor...*, s. 168-170; Orosius, *Seven Books...*, s. 360; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 80; Mehmet Ali Ağaoğulları ve Levent Köker, *İmparatorluktan Tanrı Devletine*,

1.2.1. İmparator Diocletianus ve İmparator Konstantinus Dönemlerinde Germen Kavimleri ile Mücadeleler

Bu dönem boyunca imparatorluk iç karışıklıklar ve dış saldırılara maruz kalmıştır. M.S. 286'da Armorica ve Belgica kıyılarını Frank ve Sakson saldırılarından koruyan gaspçı Carausius, Britanya'da ayaklanma başlatmış ve kendini imparator ilan etmiştir. Batı topraklarında yönetimi üstlenen İmparator Maximianus'un M.S. 286-287 yılları arasında Alamanni kavmi ile Burgondlara karşı savaşmıştır. 296 yılında Maximianus'un Caesar'ı olan Constantius Chlorus, Galya'daki Lingonae şehri civarında Alamanniler ile savaşmış ve kaybetmiştir. Constantius Chlorus, barbarların ani saldırısı ile şehre kaçmış ve savunmaya geçmiştir. Ardından Roma ordusu Constantius Chlorus'a yanına ulaştığında ve taarruza geçmiş ve beş saat süren savaşta 60.000 Alamanni katledilmiştir. Diocletianus'un Caesar'ı olan Galerius ise 297 yılında Tuna sınır güvenliğini sağlamış, Persler ile savaşmak için Illyricum ve Moesia'nın her yerinden topladığı Got ve Sarmat paralı askerlerden oluşan yeni bir ordu kurmuştur. Ertesi yıl yeni ordusuyla Persleri mağlup etmiştir.²³⁷ M.S. 305 yılında Doğu İmparatoru Diocletianus tahtından ayrılmış ve Batı İmparatoru Maximianus'u da aynı biçimde davranmaya ikna etmiştir. M.S. 305-312 yılları arasında yaşanan iç karışıklıklar sırasında otoritesini güçlendiren I. Constantinus, Licinius ile taht mücadelesine girmiştir. Licinius'un Gotlardan oluşan yardımcı birlikleri Chrysopolis'te²³⁸ I. Constantinus'un ordusuna yenildikten sonra, 324 yılında tek başına iktidara gelmiştir. I. Constantinus, bu zaferini kutlamak için Byzantium'a yıllarca Roma'ya denk olacak olan şehre yani Constantinopolis'e²³⁹ kendi adını vermiştir.²⁴⁰ İç

İmge Kitabevi, Ankara 1991, s. 57; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 289; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 79,81; Ponting, *Yeni Bir Bakış...*, s. 246.

²³⁷ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 156, 158; Aurelius Victor, *Aurelius Victor...*, s. 171-172; Orosius, *Seven Books...*, s. 361-362; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 292; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 81; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 281.

²³⁸ Günümüzde, İstanbul'daki Üsküdar'dır.

²³⁹ M.S. 330 tarihinden itibaren Byzantium, Constantinopolis olarak yeniden inşa edilmiş, stratejik konumu ve liman şehri olma özelliği ile en önemli şehirlerden biri haline gelmiştir. İmparatorluğun iki büyük bölgesi olan Doğu ve Batı'dan bahsedecek olursak; şehrin kuruluşundan sonra Doğu, Batı'yı üstün uygarlığı ve çok daha yüksek ekonomik gelişme düzeyi ile alabildiğine aşmıştır. Bu bağlamda Constantinopolis'in kurulması Roma dünyasının Doğu'ya doğru yönelişini somutlaştırmıştır. I. Constantinus bunların yanı sıra, imparatorluk ölçeğinde bir kurum olması için Constantinopolis'te senatoyu açmış, böylece imparatorlukta ikinci bir senato kurmuştur. Bu durum, gerek Roma ve İtalya'nın konumundaki zayıflamanın, gerekse adı ve ideolojisi dışında artık bir "Roma" imparatorluğu olma görüşünü zayıflatmıştır. Böylece Roma İmparatorluğu'nun bütünlüğü işleyiş bakımından yok olmuştur. Açıklama için bkz.: Ponting, *Yeni Bir Bakış...*, s. 247-248; Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı*

savaşların ve dini meselelerin²⁴¹ ardından dışardaki tehditler ile uğraşmaya başlayan I. Constantinus, 332 yılında Sarmatya'daki Gotları ağır bir yenilgiye uğratmıştır. İmparatorun oğlu Caesar II. Constantinus, Gotlardan yaklaşık 100.000 kişinin açlık ve yaşam koşulları nedeniyle ölümüne neden olmuştur. Hatta Gotların kralının oğlu Ariaricus da dâhil birçok Got ele geçirilmiştir. Nitekim Gotların imparatorluğa boyun eğmesi üzerine barış yapılmıştır.²⁴² İmparatorluğun akılcıca davranarak yeniden örgütlenmesi, arzu edilen istikrarı getirmiştir. Romalılar M.S. IV. yüzyılın ortalarına kadar Germen akınlarına karşı tutarlı bir tavır sergilemeyi başarmışlardır. Özellikle bu yüzyılın başında Roma İmparatorluğu'nun I. Constantinus gibi yetenekli bir hükümdara sahip olması, Germen tehdidini bir süreliğine önlemiştir.

I. Constantinus M.S. 337 yılında vefat etmeden önce, imparatorluğu üç oğlu arasında pay etmiş ve kardeşi Dalmatius'u Roma-Got sınırlarını korumakla görevlendirmiştir. Ancak I. Constantinus'un ölümünden sonraki süreçte ortaya çıkan kriz Roma dünyasının bütün siyasal dengesini alt-üst etmiştir. Büyük Constantinus'tan sonra ortaya çıkan yeni bir iç savaş nedeniyle, Roma egemenliği nadiren ve kısa süreler ile tek bir kişinin elinde kalmıştır. Dalmatius 337 yılında askerî ayaklanmada öldürülmüştür. Batı topraklarını yöneten ve 341-342 yıllarında Frankları mağlup etmiş, kuzey sınırında güvenliği sağlamış olan Constans, kardeşi II. Constantinus tarafından devrilmiştir. II. Constantinus egemenliğine ise, M.S. 350 yılında Germen kökenli Roma komutanı Magnentius tarafından son verilmiştir. Bunun üzerine I. Constantinus'un diğer oğlu Constantius, II. Constantinus'u mağlup eden Magnentius ile iktidar mücadelesine girmiştir. Kendini Augustus kardeşi Decentius'u Caesar ilan eden Magnentius'un kuvveti, Constantius'un para yardımı yaparak askerî kuvvetlerinden yararlandığı Alamannilerin yardımı ile ağır darbeler

Uygurluğu, (çev: Hanife Güven ve Uğur Güven), 2. Baskı, Doğu Batı Yay., Ankara 2017, s. 26; Henri Pirenne, *Ortaçağ Kentleri: Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, (çev.: Şadan Karadeniz), 13. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2014, s. 12.

²⁴⁰ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 164, 168; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 39-41-43; Orosius, *Seven Books...*, s. 363; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 89-92-99; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 77.

²⁴¹ Tek başına yönetime geçtikten sonra Hristiyan olan I. Constantinus, M.S. 325 yılında İznik'te toplanan konsülde 309 papaz toplayarak yeni İncil yazdırmıştır. Pagan tapınaklarını ise ölüme neden olmadan kapatmıştır. Kendisinden sonra tahta geçen oğullarının taht mücadelesi sırasında Arian ve Katolik ayrımı yaşanmaya başlamıştır. İmparatorluktaki dini bölünme Batı ve Doğu arasındaki birliğin sağlanmasını zorlaştırmıştır. Bkz.: Orosius, *Seven Books...*, s. 372-373; Ponting, *Yeni Bir Bakış...*, s. 247- 248.

²⁴² Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 168-169; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 43-45; Orosius, *Seven Books...*, s. 372; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 83.

almış ve sonunda 353 yılında mağlup edilmiştir.²⁴³ Roma yönetiminde tek başına kalan Constantius, Caesar ilan ettiği kuzeni Iulianus'u Galya'ya saldırılar düzenleyen Germanlere karşı sefere göndermiştir. Iulianus, 356 yılında Galya'ya ulaştığında Rheims'ten ayrılmış, ancak Roma birlikleri Alamanniler tarafından saldırıya uğramış ve ağır kayıplar vermiştir. Ancak aynı yıl içinde Galya'daki Sens'te zafer kazanmıştır. İki yıl boyunca Iulianus, Franklar ve Alamanni kavimlerine karşı birden fazla savaş veya çatışmaya girmiş, ancak bunlardan en önemlisi Argentoratus'taki savaş olmuştur. Iulianus komutasındaki az sayıdaki Roma birlikleri, M.S. 357 yılında Galya'nın Argentoratus şehri yakınlarında Kral Chnodomar komutasındaki Alamanni kavmini mağlup etmiştir. Alamanni kralı ele geçirilmiş, Galya'da tekrar hâkimiyet sağlanmıştır. Ayrıca diğer German kavimler ile birlikte Iulianus tarafından Ren'in doğusuna sürülmüşlerdir. Bu başarıların ayrıntıları Ammianus Marcellinus tarafından kaydedilmiştir. Nitekim Iulianus, zaferlerin ardından askerler isteği üzerine M.S. 361 yılında imparator ilan edilmiştir. Bu sırada Sasaniler ile savaşta olan Constantius, Iulianus ile savaşmak için geri dönmüş, ancak yolculuk sırasında ölmüştür. Romalıların son pagan imparatoru olan Iulianus, 363 yılında doğu seferinde yaralanmış ve vefat etmiştir. Böylece onun ölümüyle, Constantinus hanedanlığının Roma'daki egemenliği sona ermiştir.²⁴⁴ Perslerle mücadele sırasında ölen Iulianus'tan sonra, Roma tahtına Hristiyan bir imparator olan Iovianos geçmiştir. Iovianos, saray muhafızları tarafından acil olarak augustus ilan edildikten sonra, doğudaki bu mücadeleyi otuz yıl geçerli olacak olan, Ammianus'un²⁴⁵ ifadesiyle "yüz karası anlaşma" ile sona erdirmiştir. Böylece Roma İmparatorluğu'nun Perslerle olan mücadelesi, Armenia'daki siyasi üstünlüğünden vazgeçerek Mezopotamya bölgesinde toprak kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Iovianos'un egemenliği dokuz ay kadar kısa sürmüş, Bithynia'da bir köy olan

²⁴³ Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 169, 172; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 45; Orosius, *Seven Books...*, s. 372, 374; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 106; Server Tanilli, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası: İlkçağ*, C. I, 5. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1994, s. 609; Vasilev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 83; Tekin, *Eski Yunan...*, s. 300.

²⁴⁴ *Consularia Italica*, s. 295; Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, s. 173-174; Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 118-120-140- 154-157; Orosius, *Seven Books...*, s. 375; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 108-109-112-116; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 65-850-926; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 291.

²⁴⁵ Ammianus Marcellinus, Iulianus'un Sâsâniler üzerine düzenlediği seferde bulunmuş, Sâsâniler ile yapılan mücadeleler hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Ayrıca Roma ordusundaki Germanler, Iovianos'un mücadeleyi devam ettirdiği süre içerisinde oldukça faydalı olmuştur. Bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 354, 376-410, 420, 423.

Dadastana'da aniden ölmüştür. Roma halkı, Valentinianus imparator ilan edene kadar kırk gün boyunca hükümdarsız kalmıştır.²⁴⁶

1.2.2. İmparator Valentinianus ve İmparator Valens Döneminde Germen Kavimleri ile Mücadeleler

M.S. 364 yılında Valentinianus, Roma birlikleri tarafından imparator ilan edilmiştir. İmparator Valentinianus, çok geçmeden kardeşi Valens'i 28 Mart günü bütün askerlerin onayını da alarak Augustus ilan etmiştir. Bu sırada Alamanlar Galya ve Raetia'yı, Sarmatlar ve Ouadılar Pannonia'yı, Gotların bir kısmı Trakya ve Pannonia'yı, Sakson, Picti, Scotti ve Attacotti kavimleri ise Britanya'yı aralıksız bir şekilde yağmalamaya devam etmişlerdir. doğuda ise Persler tekrar savaş hazırlıklarına başlamışlardır. Bu iki imparator komutanları ve orduyu aralarında paylaşmış, Batı Roma'nın yönetimini Valentinianus, Doğu Roma'nın yönetimini ise Valens üstlenmiştir.²⁴⁷ 364 yılının sonlarında bir Alamanni grubu, hediyelerini almak üzere elçilerini imparatorun maiyetine göndermişlerdir. Ancak ucuz ve kalitesiz eşyalar teklif edilince Alamanni elçileri hediyeleri beğenmemiştir. Bunun üzerine magister officiorum olan Ursatius tarafından kötü muamele gören elçiler, topraklarına döndüklerinde yaşanan olayları anlatarak oradaki kavimleri kışkırtmışlardır.²⁴⁸ Bu sıralarda Doğu Roma'da karışıklık çıkmış; Iulianus'un akrabası olan Procopius, tahtta geçmek için ayaklanmıştır. Valentinianus Germenlerin özellikle de Alamannilerin Roma sınırlarında yarattığı tehlikeyi önlemek için, Galya'nın sınırlarının dışına çıkmamıştır. Böylece Roma İmparatorluğu, aynı zaman içerisinde Doğu Roma topraklarında Procopius'la Batı Roma'da ise barbarlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Procopius'un isyanını

²⁴⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 410, 417, 423; Rufinus, *Rufinus of Aquileia: History of the Church*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Philip R. Amidon), The Catholic University of America Press, Washington 2016, s. 433-434; Philostorgius, *Church History: Translated with an Introduction and Notes*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Philip R. Amidon), Society of Biblical Literature, Atlanta 2007, s. 116; Theophanes, *The Chronicle of Theophanes Confessor: Byzantine and Near Eastern History AD 284-813*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Cyril Mango and Roger Scott), Oxford University Press, Oxford 1997, s. 83-84; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (çev.: Fikret Işıltan), 10. Baskı, TTK Yay., Ankara 2019, s. 47.

²⁴⁷ *Consularia Italica*, s. 295; Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 435; Orosius, *Seven Books...*, s. 378; Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 440, 442; Tekin, *Eski Yunan...*, s. -304; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 98; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 312.

²⁴⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 442; John Curran, "From Jovian to Theodosius", *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, s. 83.

haber alan Valens, aynı zamanda Trakya'da Gotların saldırısı ve doğu sınırında Sasani tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Ancak çok geçmeden Procopius ile iç savaşa hazırlanmıştır. Procopius ise Gotlar üzerinde iz bırakan imparator I. Constantinus Hanedanı ile yakınlığı olduğunu iddia ederek taht için onu desteklemelerini talep etmiştir. Böylece Gotlar, Procopius'a bir askerî kuvveti destek olarak göndermişlerdir. Ancak Procopius'un gasp girişimi Illyricum'un magister militum'u olan Aequitius tarafından yakalanması ve idam edilmesi ile sona ermiştir.²⁴⁹

Doğu Roma'daki karışıklıklar devam ederken öfkelenmiş Alamanniler, kalabalık asker gruplar halinde donmuş Ren Nehri'ni geçtikten sonra Galya ve Raetia'ya saldırmıştır. Germany'a da komutan olan Charietto ve aynı şekilde Cabillona'da komutan olarak görev almış olan Severianus, cephede ittifak kurarak savaşa girmeye istekli askerlerle birlikte, bir grup Alamanni ile karşılaşmak üzere yola çıkmışlardır. Roma askerleri uzakta bulunan barbarlarla karşılaştığında şiddetli bir şekilde oklarla ve kargılarla saldırmışlardır. Ancak yakın mesafe çarpışmaları başladığı zaman Roma ordusu, Alamannilerin hücumu ile dağılmıştır. Ayrıca komutan Severianus'un mızrakla öldürüldüğünü gören Roma askerleri, bu durum karşısında korkuyla kaçmaya başlamışlardır. Charietto ise geri çekilmekte olan askerlerinin karşısına çıkarak onları cesur olmaya ve savaşmaya ikna ederken savaş alanında mızrak darbesiyle öldürülmüştür. Charietto'nun ölümünden sonra alaycı tavırlarla dans eden barbarların havaya kaldırıp gösterdikleri Heruli ve Batavi kabilelerine ait sancaklar ele geçirilmiş ve büyük bir güçlük ile geri alınmıştır.²⁵⁰ Roma İmparatorluğu için ağır kayıplarla sonuçlanan muharebeyi telafi etmek üzere Dagalaifus görevlendirilmiştir. Ancak Alamannilerin farklı bölgelere yayılmasından dolayı onlara saldırmanın mümkün olmayacağı ileri sürülerek karşı harekette bulunulmamıştır. Bunun üzerine bu süre içerisinde sivil kimliğinde olan Gratianus konsül ilan edilmiştir. Magister equitum Iovinus, gerekli hazırlıklar ve tedbirleri sağlandıktan sonra ordunun iki kanadının da kontrolünü üstlenerek Scarponna²⁵¹ bölgesi civarına ulaşmıştır. Bu bölgedeki iki Alamanni birliğinin hazırlık yapmalarına fırsat vermeden ani bir şekilde saldırmış olan Roma ordusu, ezici bir

²⁴⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 442- 443-471. Orosius, *Seven Books...*, s. 378; Curran, "From Jovian...", s. 89-90.

²⁵⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 462.

²⁵¹ Modern Dieulouard.

üstünlükle Alamannileri yenilgiye uğramıştır.²⁵² Bu başarı sayesinde cesaretlenen Iovinus, gözcü birliğini önden göndermiş, yanındaki askerler ile birlikte barbarların üçüncü birliğinin ordugâhına doğru yola çıkmıştır. Catelauni²⁵³ civarında Germanlerin savaşa hazır bir halde olduğu haberini alan Iovinus, korunmak için gerekli tedbirleri alarak askerlerinin dinlemesi için zaman vermiştir. Sabahın ilk ışıklarında açık bir alanda savaş düzeni alan Roma ordusu, sayı olarak az olsa da geniş bölgeyi kapsayarak dizildikleri için, Germanler ile sayıca aynı görünmüşlerdir. Uzun süren yakın mesafe çarpışmaları gün sonuna kadar devam etmiştir. Ağır silahlı askerlerin komutanı Balchobaudes akşamüzeri düzensiz bir şekilde geri çekilerek Roma ordusuna kayıplar verdirmiştir. Ammianus bu muharebenin sonunda Roma ordusunun 1200'ü aşmayacak kadar kayıp ve 200 yaralı sayısı olduğunu, Germanlerin ise 6000 kayıp ve 4000 yaralı sayısı ile ağır bir yenilgiye uğratıldığını belirtmiştir. Geceye doğru ara verilen muharebe sabaha karşı tekrar başlamıştır; Roma birlikleri karanlıkta gizlenen Germanlerin pusu kurmasından çekinmiş açık bir görüş sağlamak için ara vermişlerdir. Dörtlü dizilimle ordusunu gönderen Iovinus, üstün geldikten sonra barbarların peşine düşmüştür. Ancak Germanler kendi topraklarına geri çekildiği için hiçbirine rastlamamış ve geri çekilmeye başlamıştır.²⁵⁴

Doğu topraklarında Prokopius'un çıkardığı iç karışıklara son verildikten sonra süvari birlikleri komutanı Victor, bilgi alınması için Gotlara gönderilmiştir; Doğu Roma'daki mücadele sırasında Romalılarla dost olan Gotlar, meşru imparatorlara karşı savaşı Prokopius'a asker yardımıyla bulunmuşlardır. Ammianus, Got krallarının Prokopius'a yardım etmek için 3.000 asker gönderdiğini belirtmiştir. Zosimus ise 10.000 asker olduğunu yazmıştır.²⁵⁵ Gotlar, Prokopius'un kendilerine gönderdiği mektupta tahtta hak iddia ettiğini belirterek bu hatalarına gerekçe göstermişler ve bağışlanacak bir durum olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak Gotların yaptığı bu açıklamayı yetersiz bulan Valens, Gotlara doğru yola çıkmıştır. İmparator Valens ilkbaharın başında ordusunu Gotlara karşı kurulmuş bir eyalet olan Daphne'de bir araya getirmiştir. Köprü inşa ettikten sonra Tuna Nehri'ni geçen

²⁵² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 463.

²⁵³ Günümüzde Fransa'daki Chalons-sur-Marne yani Katolon Ovaları.

²⁵⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 464; Curran, "From Jovian...", s. 221.

²⁵⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 458-471; Zosimus, *New History*, (Latineden İngilizceye çeviren: Ronald T. Ridley), Australian Association for Byzantine Studies, Sidney 1982, s. 73.

Roma ordusu, Gotların Serri sıradağlarına çekilmesinden dolayı nehri geçtiklerinde karşı bir kuvvet bulamamışlardır. Bunun üzerine Valens, yaz boyunca bir sonuç elde etmeden durmak yerine mareşali Arintheus'u görevlendirmiştir. Arintheus yanındaki yağmacılarla birlikte bölgenin alçak yerlerinde bulunan ailelerin bir kısmını yakalamıştır. Bir sonraki yıl yani 368'de tekrar harekete geçen Valens, Tuna Nehri'nin taşması üzerine Capri köyü civarında yaptırdığı ordugâha geçmek zorunda kalmış ve taşkınlıkların büyümesi üzerine Marcianopolis'e çekilmiştir. Valens bir sonraki yıl nehri geçmek için Novidunum yakınında köprü inşa ettirmiş ve barbarlara baskın düzenlemiştir. Oldukça uzakta yaşayan savaşçı bir kavim olan Ostrogotlar, uzun süre yol almış olan Roma ordusu tarafından saldırıya uğramıştır. Yaşanan muharebeden sonra Greuthingilerin en güçlü lideri olan Athanaricus, daha fazla karşı koyamamış ve baskılara dayanamayarak kaçmıştır. İmparator Valens ise Marcianopolis'e kışı geçirmek niyetiyle geri dönmüştür. Üç yılın sonunda imparatorun bölgede uzun süre kalması üzerine Germanler, korku içinde yaşamakta ve ticaretin engellenmesinden dolayı kıtlık çekmekte olduğu için imparatora sürekli barış yapılmasını dilemek üzere elçiler göndermişlerdir. Bunun üzerine Valens devletin geleceği için barış yapılması gerektiğine karar vererek Victor ve Arintheus'u elçi olarak Gotlara göndermiştir. Gotlar imparatorun ileri sürdüğü anlaşma şartlarını kabul edince barış görüşmesi için bir yer ayarlanmaya çalışılmıştır.²⁵⁶ Ancak Got lideri Athanaricus, Roma topraklarına girmeyeceğine dair babasına söz verdiği için Roma sınırını geçemeyeceğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra imparatorun da anlaşma için Gotların ayağına gitmesi uygunsuz olacağından, bilginler tarafından anlaşmanın nasıl sağlanacağı hakkında ilginç bir fikir sunulmuş ve kabul edilmiştir. Böylece, bir tarafta askeriyle birlikte imparator Valens, diğer tarafta ise adamlarıyla beraber Got lideri Athanaricus'un, iki ayrı gemiyle kürek çekilerek nehrin ortasında buluşmuş ve barış sağlanarak rehineler alınmıştır. Anlaşmadan sonra imparator Valens Constantinopolis'e geri dönmüştür.²⁵⁷ Bu olaylar yaşanırken Galya'da Valentinianus ölümcül bir hastalığa yakalanınca maiyetindekiler gizli bir toplantı düzenleyerek yeni bir imparator seçilmesini talep etmişlerdir. Ancak imparator iyileşince bu planları suya düşmüştür. İmparator Valentinianus iyileşince dokuz yaşındaki oğlu Gratianus'un imparator olması için gerekli hazırlıkları tamamlamış ve Augustus ilan

²⁵⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 472; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 741.

²⁵⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 472-473.

etmiştir.²⁵⁸ İmparator Valentinianus Oğlu Gratianus'a tavsiye niteliğindeki konuşmasında “...piyade birlikleriyle Tuna ve Ren nehirleri üzerinde korkusuzca yol almaya... alış.”²⁵⁹ ifadesi ile özellikle Ren ve Tuna bölgesini vurgulaması, o zaman için imparatorluğun en tehlikeli düşmanlarının Germen kavimleri olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak, bundan sonraki süreçte Roma İmparatorluğu için daha ciddi sorunlara yol açan “Kavimler Göçü Dönemi” başlamıştır. Roma-Germen askerî ve siyasi tarihinin seyrini değiştirecek gelişmeler yaşanmıştır.

1.3. GOTLARIN HUNLAR İLE MÜCADELELERİ VE ROMA İMPARATORLUĞU'NA GÖÇLERİ

IV. yüzyılın son çeyreğinde Romalılar sınırlarında ciddi sorunlar yaşamaktaydı. Çünkü imparatorluğun kuzey sınırında ortaya çıkan birtakım karışıklıklar, Roma İmparatorluğu'nun hem doğu hem de batıda mücadele edeceği zorlu süreci başlatmıştır. Karadeniz'in kuzeyinde meydana gelen ağır çatışmalar hakkındaki haberler, 376 yılının kış aylarında Tuna Nehri'ndeki Romalı subaylara ulaşmıştır. Ancak, Roma topraklarının uzağındaki savaşlarla ilgili haberler, genel itibarıyla Roma sınırına ulaşana kadar sona erdiği ya da yatıştırıldığı için, Romalılar bu haberleri dikkate almamışlardır. Kısa bir süre sonra yenilgiye uğramış Got grupları Tuna'ya ulaşmış ve korku içindeki büyük bir kalabalık nehrin karşısında toplanmıştır. Tuna sınırının ötesinde yaşayan kavimlerin karşı karşıya kaldığı sıkıntılar, Romalıların sınırlarında yaşanan güvenlik sorunundan daha ciddi bir hal almıştır.²⁶⁰ Bu kargaşa ortamını kaleme alarak dönemin aydınlatılmasında önemli bir katkısı olan müellif Ammianus Marcellinus'a göre Roma sınırlarında ortaya çıkan karışıklıklara, “...bütün bu yıkımın ve Mars'ın hiddetinin çıkardığı muhtelif felaketlerin tohumunun ve kökeninin şu sebepten kaynaklandığını bulduk. Buz tutmuş okyanusun yanındaki Azak Denizi'nin ötesinde yaşayan ve eski kaynaklarda kendileri çok az bilinen Hunların halkı...”²⁶¹ neden olmuştur. Ammianus'un, anlatımından anlaşılacağı üzere sınırın kuzeyinde ortaya çıkan tehlikeli durum, Germen kavimleri arasındaki çatışmalardan kaynaklı değildir. Korkuya yol açan haberlerin nedeni,

²⁵⁸ *Consularia Italica*, s. 296; Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 474, 476.

²⁵⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 475.

²⁶⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 589; Peter Heather, *The Fall of the Roman Empire: A New History of Rome and the Barbarians*, Oxford University Press, New York 2006, s. 145-146; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 47; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 170.

²⁶¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 582-583.

kuzeyli yerel halkların ve Romalıların yabancı olduğu Hunların, batıya yönelik akınlarıdır.

376 yılına kadar geçen sürede Gotları, Tuna kıyılarına sürükleyen olayların nedeni tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. Zosimus'un daha önce bilinmeyen bir olarak ifade ettiği Hunlar, İmparator Valens bir dizi savaşla uğraştığı dönemde aniden doğuda ortaya çıkmışlar²⁶² ve Got topraklarına saldırmışlardır. Bunun üzerine Roma yönetimini paylaşan Gratianus ve amcası İmparator Valens, sınırlardaki Got baskıları²⁶³ ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu konu hakkındaki bilgilere, çoğunlukla Ammianus Marcellinus'un eseri *Res Gestae (Roma Tarihi)*'den faydalanarak, az da olsa Eunapius'un anlatımlarıyla ve sonraki dönemlerin kaynağı olan Zosimus'un desteklemesiyle ulaşılmıştır. Hunların gelmesiyle yaşanan olayların etkileri, 390'lı yıllarda bile tam olarak anlaşılmamıştır. Peter Heather, Ammianus'un olaylara tam anlamıyla açıklık getirebilmesinin nedenini ise, olaylardan sonra yaklaşık olarak yirmi yıl sonra yazmış olmasına bağlamaktadır.²⁶⁴

1.3.1. Hunların Kökeni ve Gotların Ülkesine Ulaşmaları

IV. yüzyılın sonlarında Avrupa topraklarındaki güç dengelerinin değişmesinde önemli bir rol oynayan Hunların kökeni konusunda birçok iddia ortaya atılmıştır. Ancak yapılan araştırmalarda Hunların Çin kaynaklarındaki Hiung-nu olduğu ve Asya Hunlarının devamı oldukları ortaya çıkmıştır. Hunlar, Avrupa topraklarına girmeden önce Çin İmparatorluğu ile mücadele içerisinde olmuşlardır. Bu mücadeleler sonucunda dağılan Hun İmparatorluğundan 100.000 kadar kişi anayurtlarında kalarak düşmanları olan Sienpiler ile kaynaşmışlardır. Yaklaşık 200.000 kişilik Hun grubu ise güneye yönelmiş ve Çin imparatorunun egemenliği altına girmişlerdir. Bunun dışında kalan daha güçlü ve cesur olan Hun boyları, Orta

²⁶² Hunlar antik kaynaklarda birden bire ortaya çıktıklarından bahselmiştir. Ancak Kafkasya'nın batısında, Don ve Maeotis çevresinde ikamet eden Hunlar, Alanlar ile komşu bir kavim olmuştur. Antik kaynaklara bu şekilde yansıtılmasının nedeni Alanlar ve Gotlar üzerine akınlar düzenlemeden önce Hunlar hakkında fazla bilgi sahibi olmamalarından kaynaklanmış olabilir. Bkz.: Ahmetbeyoğlu, "Avrupa Hunları", s. 112-114.

²⁶³ Orosius, İmparator Valens'in egemenliği sırasında Hunların ortaya çıkmasıyla gelişen Roma sınırlardaki Got sorununu, Valens'in kiliseleri parçalayıp azizleri katletmesinin cezası olarak nitelendirmiştir. Orosius'un Valens hakkındaki yukarıdaki açıklaması için bkz.: Orosius, *Seven Books...*, s. 382.

²⁶⁴ Zosimus, *New History*, s. 78; Heather, *The Fall of...*, s. 146; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; Peter Heather, "The Huns and the End of the Roman Empire in Western Europe", *The English Historical Review*, C. X, S. 435, 1995, s. 6.

Asya'da 350 yıllarında yaşanan bu mücadelelerden sonra Imaus Dağları'nı aşarak Çin sınırlarından uzaklaşmak üzere, batıya doğru göç etmişlerdir. İki büyük kitle halinde batıya göç eden Hun gruplarından biri, Ceyhun Nehri'ne doğru yönelirken, diğeri ise Karadeniz'in kuzey kıyısını takip ederek Volga Nehri'ne doğru ilerlemeye başlamıştır.²⁶⁵ Bunun yanı sıra Hunların batıya yönelmelerinde etkili olan nedenlerden birinin de Ural Dağları'ndan Orta Avrupa'ya kadar olan Karadeniz'in kuzeyindeki sahaların, Orta Asya'daki bozkırların doğal bir uzantısı olmasıdır. Bunun yanında bu yön ve bu yol üzerinde Hun boylarının önüne aşamayacakları doğal bir engel veya Çin, İran ve Bizans gibi yerleşik medeniyete sahip büyük bir devlet çıkmamış olmasıdır. Freeman ise Hunların büyük ekonomik değişimler nedeniyle Orta Asya bozkırlarından göç etmiş olabileceklerini ileri sürmektedir.²⁶⁶ Bu bilgilere dayanarak Hunların bir kısmının Orta Asya'dan ayrılarak Roma İmparatorluğunun kuzey sınırlarına ulaştıkları zamana kadar geçen süreci aydınlatmak tamamen mümkün olmasa da, Hunların batıya yönelmelerinde siyasi baskıların, ekonomik değişimlerin ve coğrafi unsurların etkili olduğu düşünülebilir.

Hunlar, Bizans, Latin ve Ermeni kaynaklarında İskit, Kimmerioi ve Massaget olarak bahsedilirken bazı Suriye kaynakları ise Ostrogot olarak tanımlamışlardır. Dönem kaynağı olan Eunapius, Hunların ortaya çıktığı dönemlere ait yazılı kaynaklarda, onların kökeni hakkında kesin bilgiler bulunmadığını ifade etmiştir. Philostorgius ise Herodotus'un anlatımından faydalananarak Hunların Neuri kabilesi ile özdeşleştirmiş ve onların Tanais Nehri'nin Maeotis Gölü'ne²⁶⁷ döküldüğü Rhipaeon Dağları²⁶⁸ civarında yaşadıklarını belirtmiştir. Sozomen, Maeotis Gölü'nünaralarında bir sınır oluşturmasından dolayı, Hunların daha önceki dönemlerde Tuna Trakyalıları ve Gotlar tarafından bilinmediğini, aynı şekilde Hunlarında onlardan habersiz olduğunu belirtmiştir. Hunların ortaya çıkışı Jordanes tarafından abartılı ifadelerle ile anlatılmıştır ve bu söylenti Gotlar arasında kabul görmüştür. Söz konusu söylentiye göre; Büyük Gadaric'in oğlu olan ve İskandinav ülkesinden ayrıldıktan sonra Getae'yi yöneten Gotların Kralı Filimer, İskit topraklarına girdiğinde halkının içinde

²⁶⁵ Edward Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*, (çev.: Asım Baltacıgil), 2. Baskı, C. II, İndie Kitap, İstanbul 2019, s. 551-552-546; Heather, "The Huns...", s. 5; Şerif Baştav, "Avrupa Hunları", *Türkler Ansiklopedisi*, (Edl.: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca), C. I, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 853; Ahmetbeyoğlu "Avrupa Hunları", s. 108, 112.

²⁶⁶ Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; Salim Koca, "Türklerin Göçleri ve Yayılmaları", *Türkler*, (Edl.: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca), C. I, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 657.

²⁶⁷ Azak Denizi.

²⁶⁸ Ural Dağları.

“*Haliurunnae*” adını verdikleri bazı cadılar²⁶⁹ bulmuş ve onları yurdundan kovarak sürgüne yollamıştır. Sürgünde vahşi doğada dolaşan cadılara, onları koruyan kirli ruhlar ile birleşerek Hunları meydana getirmişlerdir.²⁷⁰ Jordanes tarafından Gotların ülkesine gelen Hunların kökeni, bu kurgusal anlatım ile açıklanmıştır. Hunların kökenleri yanı sıra Got topraklarına girişleri hakkında da tamamen belirsizlikler ya da gerçek dışı anlatımlar söz konusudur.

Hunların Got topraklarının keşfetmesi hakkında Sozomen’in ve Jordanes’in anlatımlarında birtakım söylentiler bulunmaktadır. Söylentilere göre; böcekler tarafından rahatsız edilince göle giren bir öküzün çobanın takip etmesiyle gölün karşısındaki yerleşimleri fark etmiş, bu durumundan halkına bahsetmiştir. Diğer bir anlatım şekli ise, Maeotis civarında bulunan avcılar bir geyiğin takip ederek Maeotis bataklığını geçmişler ve Got topraklarına ulaştıklarında geri dönüp bunu krallarına bildirmişlerdir.²⁷¹ Ancak Hunlar, Karadeniz’in kuzeyindeki kavimlerin topraklarını hemen ele geçirmemişlerdir. Çünkü aileleri ve hayvanlarıyla birlikte Volga Nehri’nin batısına geçen Hun kuvvetleri önce, komşu kavimlerin²⁷² topraklarını ele geçirmişlerdir. Sonrasında Hunlar, Jordanes’in belirttiği üzere savaş konusunda kendilerine denk olan ve Don ile Hazar arasında göçebe olarak yaşayan Alanların²⁷³ topraklarına girmişlerdir. Don kıyılarında yapılan sürekli savaşların neticesinde Hunlar galip gelmiş,²⁷⁴ Alanların birçoğu öldürülmüştür. Alan Kralının ölümünden

²⁶⁹ M.S. VI. yüzyılın yazarlarından olan Jordanes, bu söylenceleri ile Hunların kökenini Got cadılara dayandırarak, iki halkın bir dereceye kadar akraba olduklarını ileri sürmüştür. Guy Halsall, Jordanes’in bu iddiasının, iki halkın M.S. V. yüzyıldaki bağlantılarından kaynaklanmış olabileceğini belirtmektedir. Halsall’ın, Jordanes’in yukardaki açıklamaları ilgili yorumu için bkz.: Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 172.

²⁷⁰ Philostorgius, *Church History...*, s. 131-132; Sozomen, *The Ecclesiastical History of Sozomen*, (Latince’den İngilizce’ye çeviren: Edward Walford), Henry G. Bohn York Street Covent Garden, London 1855, s. 304; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 85; Ahmetbeyoğlu, “Avrupa Hunları”, s. 107.

²⁷¹ Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 304-305; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 86.

²⁷² Jordanes Hunların ulusların kasırgası gibi, Maeotis bataklığını geçtiklerini ve Alpidzuri, Alcizduri, Itimari, Tuncarsi ve Boisci kavimlerini ele geçirildiklerini ifade etmektedir. Bkz.: Jordanes, *The Gothic History...*, s. 86.

²⁷³ Hunların aksine, Romalılar tarafından eskiden beri tanınan Alanlar, Roma topraklarına dönem dönem akınlar düzenlemişlerdir. Hatta M.S. II. yüzyılın başlarına ait, Roma ordusu için savaş taktiklerini içeren bir el kitabı, Alanlara karşı savaş düzeni nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Bkz.: Michael Kulikowski, *Rome’s Gothic Wars: From the Third Century to Alaric*, Cambridge University Press, New York 2007, s. 125-126.

²⁷⁴ Jordanes Hunların dış görünüşünün Alanları korktuğunu, bu nedenle Alanların Hunlara karşı yenildiğini iddia etmektedir. Aynı şekilde Ammianus da Hunların görünümünü hakkında bazı abartılı yakıştırmalarda bulunmuştur. Ancak bu açıklamalardan kısa bir süre sonra, Hermanaric’in halefi olan Vithimer’in bazı Hunlarla ittifak yaptığını belirtmiştir. Ammianus’un bu açıklaması, Hunların korkutucu bir görünüme sahip olduklarına dair yaptığı açıklamalarla çelişmektedir. Ammianus’un ve Jordanes’in Hun halkının görünüşleri hakkındaki benzetmeler oldukça küçültücü bulunduğundan çalışmada yer verilmemiştir. Guy Halsall ise Gotlarında Hunlar gibi pastoralist bir halk olduklarını, bu

sonra hayatta kalan Alanların bir kısmı kaçmış, çoğunluğu ise Hunlara bağıllık şartıyla işbirliği yapmışlardır. Bundan sonraki süreçte Hunlar, Alan kuvvetleriyle birleşerek doğudaki Gotlara yani Hermanaric yönetimindeki Ostrogotlara saldırmak üzere harekete geçmişlerdir.²⁷⁵

1.3.2. Ostrogotlar ve Hunlar Arasındaki Mücadeleler

Alanlar kuvvetlerini yanına alan Hunlar, Gotların yaşadığı Don, Dinyeper ve Dinyester nehirlerinin bulunduğu topraklara girmişlerdir.²⁷⁶ Hunların ilk karşılaştığı Got kavmi Hermanaric'in yönetimindeki Ostrogotlar olmuştur. Gotların Kralı Geberic'in ölümünün ardından tahta çıkan, Antik Çağ yazarları tarafından Büyük İskender ile karşılaştırılan Hermanaric, çevresindeki diğer kavimlere baskı uygulayarak egemenliği altına almış bir hükümdardır.²⁷⁷ Baltık kıyılarından Karadeniz'e kadar büyük bir bölgenin hâkimi olan Kral Hermanaric, topraklarına yönelmiş olan kalabalık bir savaşçı topluluğun yaklaştığı haberini alınca hemen hazırlıklara başlamıştır.²⁷⁸ Ostrogotların bölgesine ani bir saldırı düzenleyen Hun- Alan kuvvetleri, cesur ve savaşçı bir kral olan Hermanaric'i şaşırtmıştır.²⁷⁹ Ancak Gotların yaşlı Kralı Hermanaric düşmanlarına karşı, halkını direniş için toplamaya çalışmıştır. Kendisine bağlı olan kabileler ise yaşadıkları sıkıntılardan dolayı öfkelenmiş ve Hunların akınlarına karşı koymak istememişler, egemenlik altına girmeyi kabullenmişlerdir.²⁸⁰ Çünkü yerleşimleri ateşe verilen Gotlar, kalabalık Hun kuvvetlerinin atik ve acımasız akınları karşısında korkuya kapılmışlardır. Hunların çıkardığı sesler ve Jordanes'in deyiimiyle "biçimsiz görünüşleri"²⁸¹ Gotların

nedenle Gotların Hunlarla karşılaştıklarında bu kadar dehşet düşmelerinin mümkün olmadığını belirtmektedir. Açıklama için bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 583-587; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 86; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 172.

²⁷⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 587; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 86; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 125; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 554-555.

²⁷⁶ Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 124.

²⁷⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 587; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 84.

²⁷⁸ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 555.

²⁷⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 587.

²⁸⁰ Henry Bradley, *The Story of the Goths: From the Earliest Times to the end of the Gothic Dominion in Spain*, G. P. Putnam's Sons Press, London 1888, s. 45; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 556.

²⁸¹ Jordanes ise Hunların dış görünüşlerinden bahsederken kısa boylu, hızlı hareket eden, geniş omuzlu yapıya sahip olduklarını, bunun yanı sıra ok ve yay kullanımında ve ata binmede becerikli olduklarını ifade etmiştir. Jordanes de Ammianus gibi Hunların davranış ve görünüşleri hakkında kalıplaşmış ve abartılı ifadeler kullanmıştır. Bu nedenle Jordanes'in bazı ifadeleri tezde belirtilmemiştir. Jordanes'in Hunlar hakkındaki ifadeleri için bkz.: Jordanes, *The Gothic History...*, s. 86-87.

korkularını arttıran diğer nedenler biri olmuştur.²⁸² Bütün bu yaşananlara rağmen Hermanaric Hun saldırılarına karşı direnişini, Ammianus'un ifadesiyle “*uzun bir süre boyunca bütün gücüyle*” devam ettirmiştir. Ancak meydana gelen çatışmalardan sonra Hermanaric, krallığının yıkılması karşısında umutsuzluğa düştüğü ve yaklaşan korkunç sonla yüzleşmek istemediği için intihar ettiği iddia edilmektedir. Peter Heather'in belirttiği üzere Hermanaric, direnişin sonunda halkının güvenliği için ritüel olarak kendinin feda edilmesine izin vermiş olabilir. Ammianus ise Hermanaric'in ölümünü “*söylenti geniş bölgelere yayıldığı ve yaklaşmakta olan duruma karşı duyulan korkuyu artırdığı için kendi isteğiyle can vererek bu büyük felaketlere dair korkuya bir son verdi.*” şeklinde açıklamıştır.²⁸³ Jordanes göre; Hermanaric'e bağlı olan Rosomonilerin liderlerinden biri kendisine ihanet etmiştir. İntikamını bu liderin eşini işkenceyle öldürerek alan Hermanaric, öldürülen kadının erkek kardeşleri tarafından bir bıçak darbesiyle tehlikeli biçimde yaralanmıştır. Hunların hükümdarı Balamir'in Hermanaric'in zayıf düşmesinden faydalanarak, zaten aralarında anlaşmazlıklar yaşanan Ostrogotların topraklarını ele geçirmiş ve Hermanaric'in ölümü sayesinde üstünlük sağlamıştır. Hermanaric 110 yaşında iken, aldığı yara darbesiyle öldüğü ya da Hunların baskılara dayanamayarak intihar ettiği şeklinde iddialar olmakla beraber nasıl öldüğü konusu belirsizliğini devam ettirmektedir.²⁸⁴

Nitekim Tuna ötesinde yaşayan Gotlar ittifaka girdikten kısa bir süre sonra, daha önce az sayıda olan ancak sonrasında güçlü bir ordu ile saldıran komşuları Hunlar karşısında yenilgiye uğramışlardır. Hunlar tarafından tamamen ele geçirilmiş olan Gotlar, böylece yurtlarından sürülmüşler ve Roma topraklarına doğru ilerlemişlerdir.²⁸⁵ Eunapius ise bu yenilgiden bahsederken İskitlerin perişan bir duruma getirildiğini ve ele geçirilen kadın ve çocukların kılıçtan geçirildiğini belirtmiştir.²⁸⁶

²⁸² Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 556.

²⁸³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 587; Heather, *The Fall of...*, s. 151; Bradley, *The Story of...*, s. 45; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126.

²⁸⁴ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 87-88; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 557.

²⁸⁵ Philostorgius, *Church History...*, s. 131; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History of Socrates*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Henri de Valois ve Edvard Walford), Henry G. Bohn York Street Covent Garden, London 1853, s. 255-256; Orosius, *Seven Books...*, s. 382; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 304-305; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 85; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313.

²⁸⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 59.

375 yılında Hermanaric'in ölümünden sonra Ostrogotların bir kısmı Hun hükümdarı Balamir'e bağlı kalmışlardır. Hatta Hermanaric'in oğlu Hunimund, yönetimindeki Ostrogotlarla birlikte boyunduruğu kabullenmeyen Ostrogotların isyanlarını bastırmak için Balamber'in ordusuna katılmıştır. Hunimund'un oğlu Thorismund ise Gepidlerin topraklarını fethetmiş, ancak atının düşerek genç yaşında öldürülmüştür. Ayrıca Ostrogotlar, bir yüzyıl boyunca Hunlarla birlikte akrabaları olan Vizigotlara karşı da savaşmışlardır.²⁸⁷ Hermanaric'ten sonra geride kalan ve Hun hâkimiyetini kabul etmeyen Ostrogotlar ise, yeni Ostrogot Kralı Vithimer'in etrafında toplanmışlardır. Hermanaric'in yerine savaşı devam ettiren Vithimer, müttefik olmaları için diğer Hun askerlerine para ödeyerek, onların yardımıyla bir süre daha Hun müttefiki Alanlara karşı direnmiş ama yaşadığı “*birçok felaketten*” sonra savaş meydanında öldürülmüştür. Heather, Ostrogotlara yapılan ilk Hun saldırı ile Gotların Tuna sınırına geldiği 376 yılı arasında, uzun bir zaman dilimi olduğunu belirtmektedir. Bu görüşünü ise; Alanların da Hunlar gibi savaşçı bir toplum olduğunu belirterek, Alanların Hunlar tarafından kolayca egemenlik altına alınmasının kolay olmamasına, Ammianus'un Ostrogotların Hunlara karşı Hermanaric döneminde uzun süre direnmesi ve Vithimer döneminde birçok çarpışma ile mücadele etmesi şeklindeki ifadelerine dayandırmıştır.²⁸⁸

Vithimer ölümünden sonra ortaya çıkan karışıklıklar Ostrogotların harekete geçmesine neden olmuştur. Bunun Ostrogotların yönetimi Vithimer'den sonra küçük yaştaki oğlu Vitheric'e geçmiştir. Ancak Vitheric'in koruyuculuğunu ve Ostrogotların asıl yönetimini duces Alatheus ve Saphrax adlarında iki askerî lider üstlenmiştir. Ostrogotlar, büyük bir ihtimalle yaz sonu ya da 375 sonbaharının başlarında, Hunlara direnmek yerine Alatheus ve Saphrax'ın yönlendirmesiyle, batıya doğru yola çıkmışlardır. Dikkatli bir şekilde ilerleyen Ostrogotlar Tuna ve Borysthenes arasındaki ova boyunca akan Dinyesyer Nehri'nin kıyılarına ulaşmışlar ve orada Athanaric yönetimi altında olan bir Vizigot kuvveti ile karşılaşmışlardır.²⁸⁹

²⁸⁷ Bradley, *The Story of...*, s. 46-47.

²⁸⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 587; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126; Gibbon *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 557; Heather, *The Fall of...*, s. 151; Heather, “The Huns...”, s. 6.

²⁸⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 587-588; Bradley, *The Story of...*, s. 46; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126; Heather, *The Fall of...*, s. 151,153; Peter Heather, *Empires and Barbarians: The Fall of Rome and the Birth of Europe*, Oxford University Press, Oxford 2009, s. 162; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 557.

1.3.3. Vizigotlar ve Hunlar Arasındaki Mücadeleler

Kral Athanaric yönetimindeki Vizigotlar yaklaşık 310 yılından itibaren nehrin kuzeyindeki Wallachia ve Moldavya'da topraklarında yayılmışlardır.²⁹⁰ Ancak Valens'in eski düşmanı Athanaric Hun akınlarını öğrendiğinde, 376 yılının yazında Moldovya'dan Besarabya'ya ve Dinyester Nehri'nin kıyılarına kadar ordusu ile Hunlara doğru ilerlemiştir ve burada geri çekilen Ostrogotlardan güvenli bir mesafede durarak Hunları beklemek üzere müstahkem bir karargâh kurmuştur. Bunun yanı sıra Athanaric Hunlara karşı saldırı düzenlemek yerine, savunmaya yönelik hareket etmiş ve Dinyester kıyılarında beklerken Hunları gözlemek için nehrin yirmi mil doğusuna öncü bir muhafız göndermiştir. Ancak Hunlar stratejik becerileri sayesinde kalabalık bir süvari birliği ile gece karanlığında bu öncü küçük birliği atlatarak nehri geçmişler ve Athanaric'in karargâhına sürpriz bir saldırı düzenlemişlerdir. Athanaric az sayıda kayıp vererek ordusuyla ormanlık bir bölge olan Besarabya'ya doğru yaklaşık 200 km geri çekilmiştir.²⁹¹

Muhtemelen daha önce Valens'ten kaçtığı Karpatların eteklerindeki dağlara sığınan Athanaric, yeni bir savunma planı hazırlamış Wallachia'da²⁹² sağlam surlar inşa etmeye başlamıştır. Ammianus ise Athanaric'in, Gerasus Nehri'nin kıyılarından itibaren Taifali topraklarının kenarından geçerek Tuna Nehri'ne ulaşan yüksek surlar yaptırdığını belirtmiştir.²⁹³ Heather'a göre büyük bir ihtimalle Athanaric, yeni bir surlar yaptırmak yerine, Oltenia Nehri üzerinde bulunan, Romalılara ait eski surlardan biri olan limes transalutanusu onararak tekrar kullanmıştır.²⁹⁴ Ancak bu sırada Hunların tekrar ani bir saldırı düzenlemesi üzerine, Athanaric'in planları yarıda kalmıştır. Siret, Prut ve Tuna nehirleri arasındaki ormanlık bölgenin açık araziye dönüştüğü yerde gerçekleşen çatışmada Vizigotlar, Hunlara tekrar yenilmişlerdir. Zosimus, aile ve yük arabaları ile hareket eden Hunların, yaya olarak

²⁹⁰ Heather, *The Fall of...*, s. 145.

²⁹¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 588; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126; Simon MacDowall, *Adrianople AD 378: The Goths Crush Rome's Legions*, (Ed.: Lee Johnson), Osprey Publishing, Oxford 2001, s. 12; Heather, *The Fall of...*, s. 151; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 170-171; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 80; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 557; Curran, "From Jovian...", s. 95.

²⁹² Bugünkü Eflak.

²⁹³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 588; Heather, *The Fall of...*, s. 152; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 80; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 171; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, s. 557- 558.

²⁹⁴ Heather, *The Fall of...*, s. 152; Heather, *Gotlar*, s. 153; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126-127.

savaşmak konusunda başarı olmadığını ancak, süvari birliklerinin becerisi sayesinde Tuna civarındaki Gotları büyük bir yenilgiye uğrattıklarını belirtmektedir. Hatta Hunların sürekli saldırıları karşısında Vizigotlar çaresiz kalarak, Hunlara teslim olmuş ya da yurtlarını terk etmek zorunda kalmıştır.²⁹⁵ Hunlar ile Vizigotlar arasındaki bu şiddetli çatışmalar yaşanırken, diğer Got kabileleri arasında Ammianus'un deyişiyle; “...kim oldukları bilinmeyen bir kavmin, tıpkı yüksek dağlardan gelen buz fırtınaları gibi kuytu bir bölgeden ortaya çıktığına ve önüne gelen her şeyi ele geçirdiğine ve yok ettiğine dair gelişmelerin haberi...”²⁹⁶ büyük bir panik ortamı yaratmıştır.

Ancak Vizigot ordusunun Hunlar karşısında direnememiş olmasının nedeni, Athanaric'in daha önce Valens'le yaptığı savaşlardan dolayı otoritesinin zayıflamış olması, kendisine karşı muhalif bir grup ortaya çıkmış olmasıdır. Bunlardan biri olan Fritigern, 370'li yıllarda yönetimi ele geçirmek için Athanaric'e karşı çıkmış, ancak başarısız olmuş ve Roma topraklarına sığınmıştır. İkinci girişiminde ise Valens'in desteğini²⁹⁷ alan Fritigern, Athanaric'i yenilgiye uğratmıştır. Bu noktada Vizigotlar Athanaric ve Fritigern altında iki gruba ayrılmışlardır. Bu üzerine imparatora hediyeler gönderen Fritigern, Valens'in hoşgörüsünü kazanmak için Hristiyan inancını halkına öğretmek istediğini elçiler yoluyla bildirmiştir. Ancak Katolik inancı yerine Arian inancına sahip olan Valens, onlara kendi inancını yansıtan rahipler göndermiştir.²⁹⁸ Böylece Roma ile yapılan savaşlar ve yaşanan iç çekişmeler, Vizigot topraklarındaki Hun akınlarına karşı direnişin kırılmasına neden olmuştur.

Bunun yanı sıra Fritigern Hun akınları sırasında, Athanaric'in planlarının başarısız olmasını ve daha fazla Hun saldırısıyla tahrip olan halkının üzerindeki otoritesini kaybetmesini kendi lehine çevirmiştir. Böylece Vizigotlar büyük bir kısmı Athanaric'i terk etmiş ve Hunlardan korunabilecekleri bir yurt arayışına girmişlerdir.

²⁹⁵ Zosimus, *New History*, s. 79; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 171; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 80-81; Heather, *The Fall of...*, s. 152; Heather, *Gotlar*, s. 153; Atkinson, “Adrianople: Before...”, s. 8.

²⁹⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 588; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 12.

²⁹⁷ İmparator Valens, Vizigotların iç işlerine karışmasındaki amacı, Athanaric'in yerine maddi olarak desteklediği Fritigern'i tahta geçirerek, Vizigotları imparatorluk ile işbirliğine yatkın bir hale getirmektir. Bkz.: Christopher Kelly, *Atilla: Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü*, (çev.: Turhan Kaçar), Alfa Yay., İstanbul 2016, s. 20.

²⁹⁸ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 254-255; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's History of the Kings of the Goths, Vandals, and Suevi*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Guido Donini ve Gordon B. Ford Jr.), 2. Baskı, E.J. Brill Publishers, Leiden 1970, s. 5; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 99; Kelly, *Atilla: Hunlar...*, s. 20.

Hun baskılarından kurtulmak için aralarında müzakere ettikleri sırada, Hunlarla mücadele etmek yerine geri çekilmek isteyen Fritigern Vizigotlara Roma topraklarına sığınma önerisinde sunmuştur. Hem verimli topraklara sahip olması hem de Tuna Nehri'nin dışarıdan gelecek saldırılara karşı bir sınır olması nedeniyle Trakya, onlar için daha cazip bir bölge hale gelmiş ve böylece Trakya'ya yerleşmeye karar vermişlerdir.²⁹⁹ Böylece modern tarihçilerin “*Hun fırtınası*” olarak adlandırdığı baskılara dayanamayan ve kendi ülkelerinden sürülen Vizigotlar, Athanaric'ten ayrıldıktan sonra Fritigern ve Alavivus ile komutasında, 376 yılının baharında Roma topraklarına sığınmak için Tuna'ya doğru harekete geçmişler, aynı yılın yazında³⁰⁰ Tuna sınırına dayanmışlar ve nehri geçmeye çalışmışlardır.³⁰¹ Ostrogotlar ise Kulikowski'nin açıklamasına göre, Vizigotların nehri geçmesinden birkaç ay sonra yani 377 yılında Tuna'da tekrar ortaya çıkmalarına kadarki süre zarfında, onlarla ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.³⁰²

Ammianus Tuna kıyılarına ulaşan mültecilerin sayısını tarif ederken, Strabon'un *Geographia* adlı eserinden bir alıntı yaparak, Libya Denizi'ndeki batı rüzgârları tarafından süpürülen çöl kumu sayısı ile kıyaslamış ve sayılamayacak kadar kalabalık olduklarını ima etmiştir. Eunapius ise, yaklaşık 200.000 kişilik, özellikle savaşçılardan oluşan kalabalık bir grubun, Tuna nehrini geçmek için toplandığını ifade etmiştir.³⁰³ Ancak bu sayı ile ilgili modern çalışmalarda farklı tahminler bulunmaktadır: *The Cambridge Ancient History* adlı çalışmada Tuna'da toplananların sayısı 90.000 kişilik her yaştan insanı kapsayan bir grup olarak ifade edilmektedir. Başka bir çalışmada ise, 80.000 kişiden oluşan büyük bir Vizigot grubunun Tuna sınırında toplandığı, Vizigotlardan sonra Tuna'yı geçen Ostrogotların sayısının da aynı şekilde 80.000 olduğu belirtilmektedir.³⁰⁴ Heather, çok sayıda

²⁹⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 589; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 254-255; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 88; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 20; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 12-13; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 127; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 171; Heather, *Gotlar*, s. 153; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 558; Curran, “From Jovian...”, s. 95.

³⁰⁰ Heather, Valens'in doğudaki saldırını tamamladıktan sonra, Gotların Tuna Nehri kıyılarına ulaşmış olabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle Heather'a göre Gotların Tuna sınırına dayanması en erken M.S. 376 yılının yaz aylarında gerçekleşmiştir. Bkz.: Heather, *The Fall of...*, s. 507.

³⁰¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 589; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256; Zosimus, *New History*, s. 79; Heather, *The Fall of...*, s. 151; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 558; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 170; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 20.

³⁰² Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126-127.

³⁰³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 590; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61.

³⁰⁴ Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 20-58; Curran, “From Jovian...”, s. 98.

küçük aile grubu olmasına rağmen, Vizigotlar ve Ostrogotlar olarak iki gruptan her birinin 10.000 kişiden oluştuğunu ileri sürmüştür. Ayrıca Heather, 376 yılında Tuna'ya gelen Gotlardan başka kavimler olduğunu belirtmektedir: Alanlar, Taifaliler ve Sarmatlar.³⁰⁵ Ayrıca gerçekleşen barbar istilaları, Hristiyan vaizleri tarafından Mesih'in bildirdiği dünyanın sonunun bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. 380 yılında, Mediolanum³⁰⁶ piskoposu Ambrosius'un, *"Hiç kimse bu kutsal sözlere, dünyanın sonunda bulunan bizlerden daha fazla tanık olamaz; savaşların ve savaş söylentilerinin ne kadar büyük olduğunu duyduk. Hunlar Alanlara, Alanlar Gotlara, Gotlar Taifalılara ve Sarmatlara saldırdılar...ve bu henüz son demek değildir."*³⁰⁷ şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Dönem yazarlarından biri olan Ambrosius'un bu ifadesinden anlaşılmaktadır ki; ilk olarak Alanlar üzerine gerçekleştirilen Hunların akınlarının, Vizigotların büyük bir kitle halinde Tuna Nehri'nin kıyısında ortaya çıkmasına kadar geçen süre içinde, barbar kavimlerinin çığ gibi birbirleri üzerine eklenerek Roma sınırlarına doğru sürüklenmelerinde önemli etkenlerden biri olmuştur. Gotların 376 yılında Tuna sınırına dayanması ise, hem Adrianopolis'te yapılacak olan büyük savaşın, hem de yüz yıl sonra Batı Roma İmparatoru Romulus Augustus'un tahtan indirilmesiyle sonuçlanacak bir dizi mücadelenin temelini atmıştır.

³⁰⁵ Heather, *The Fall of...*, s. 145-146; Heather, *Gotlar*, s. 158.

³⁰⁶ Günümüzde İtalya'nın kuzeyinde bulunan Milano şehridir.

³⁰⁷ William Theodore Wiesner, *S. Ambrosii de Bono Mortis: A Revised Text with an Introduction, Translation, and Commentary*, The Catholic University of America Press, Washington 1970, s. 16; Heather, *Gotlar*, s. 158; Agustí Alemany, *Sources on the Alans: A Critical Compilation*, Koninklijke Brill NV, Leiden 2000, s. 31.

İKİNCİ BÖLÜM

GOTLARIN ROMA İMPARATORLUĞU'NA YERLEŞMESİYLE GELİŞEN ASKERÎ VE SİYASİ İLİŞKİLER (M.S. 376-400)

2.1. ROMA TOPRAKLARINDA GOT İSYANI

2.1.1. Gotların Tuna Sınırına Dayanması ve Sığınma Talepleri

376 yılı başlarında, Hun saldırılarına dayanamayan ve sığınacak bir toprak arayan Vizigotlar Alavivus ve Fritigern komutasında Tuna sınırına dayandıklarda geçiş izni istemişlerdir. Ancak Tuna kıyılarındaki Romalı yetkililer onlara, imparatorun izni olmadan bu isteklerini gerçekleştiremeyeceklerini söylemişlerdir. Bunun üzerine Vizigotlar, muhtemelen o sırada Antakya'da bulunan İmparator Valens'e bir elçi³⁰⁸ göndermişlerdir. Tuna'yı geçmelerine izin verilmesi ve imparatorluk topraklarındaki Trakya ve Moesia'ya yerleştirilmeleri için ricada bulunmuşlardır.³⁰⁹ Vizigotlar Trakya topraklarına yerleştirilmeleri karşılığında, sadık bir Roma müttefiki ve tebaası olarak yasalara itaat edeceklerine, imparatorun istediği her türlü hizmeti yerine getireceklerine dair söz vermişlerdir.³¹⁰ Eunapius, Gotların Tuna kıyılarında ağıtlarla yalvararak nehri geçmek için izin istediklerini, karşılığında ise Roma kuvvetlerine takviye güç olarak katılmayı kabul ettiklerini belirtmektedir. Sozomen de Eunapius gibi, Vizigotların imparatorun girdiği savaşlar askerî destek sağlama sözü verdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca Vizigotların bu söz karşılığında

³⁰⁸ Theophanes, Vizigotların Hunlarla yapılan savaşlardan sonra Valens'ten yardım istediklerinde, Arian inancına sahip olan Piskopos Euphilas'ın Vizigot elçiliğini yaptığını belirten tek antik kaynaktır. Gotların piskoposu Euphilas (diğer adıyla Ulphilas), Gotlara Arian mezhebini öğretmiş ve Gotik alfabesini belirledikten sonra Eski Ahit'i ve Yeni Ahit'i çevirisini yapmıştır. Bilgi için bkz.: Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 255; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 5-6; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 99.

³⁰⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 589; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 99; Zosimus, *New History*, s. 79; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 88; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 107; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 170; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Heather, *The Fall of...*, s. 152-153; Bradley, *The Story of...*, s. 65; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 83; Heather, "The Huns...", s. 5; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 41; Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi*, 3. Baskı, (çev.: A. Gökçe Bozkurt), İlgî Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014, s. 22; Chris Wickham, *Ortaçağ'da Avrupa: Batı Roma İmparatorluğu'nun Dağılmasından Reformlara Kadar*, (çev.: Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2021, s. 52; Curran, "From Jovian...", s. 95.

³¹⁰ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256; Zosimus, *New History*, s. 82; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 88; Bradley, *The Story of...*, s. 65; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 13; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 171; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 559; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 107.

imparatordan yerleşmek için bir miktar arazi sağlaması şartını öne sürdüklerini dile getirmiştir. Jordanes ise, Gotların imparatorluğa giriş için izin istediklerinde, yukarıda bahsedilen vaatlerinin yanı sıra, kendilerine dillerini konuşan öğretmenler verildiği takdirde Hristiyan olacaklarına dair söz verdiklerini ifade etmiştir.³¹¹

Vizigot elçisi, Tuna sınırında görevli garnizon komutanları tarafından bir heyet ile birlikte Vizigotların isteğini Valens'e ulaştırmak üzere yola çıkmıştır.³¹² Ancak, Hunların Gotları yurtlarından sürdüğüne ve Vizigotların sığınma taleplerinin olduğuna dair rapor, Tuna sınırından sorumlu sivil ve asker görevliler tarafından İmparator Valens'e ulaştırıldığı dönemde, Doğu Roma topraklarında Pers İmparatorluğu'na karşı bir savaş yürütülmektedir.³¹³ Gotların geçiş izni ile ilgili rapor İmparator Valens'e ulaştıktan sonra, imparatorluk sınırının her iki tarafında gerçekleşen tartışmalar sonunda karar verilmiştir. Tehlikeli ve kalabalık bir grup sığınmacının imparatorluğa alınmaması konusunda tavsiyede bulunanlar olsa da İmparator Valens, Vizigotların orduya alınmasından yana olan üst düzey komutanları dikkate almış ve Vizigotları Roma tebaası olarak kabul etmiştir.³¹⁴ Ayrıca Roma İmparatorluğu'nda Vizigotların iltica başvurusu ilgili karar aşamasının devam ettiği sırada, Eunapius'un açıklamalarına göre; Gotlardan “*en cesur ve en cüretkâr*” olanların, imparatorlardan gelecek olan cevabı beklemeden Roma sınırını geçmeyi planlamışlar ve bu planı uygularken öldürülmüşlerdir. Ayrıca Eunapius, bu Got grubunu öldüren yetkililerin, görevden alındığını ve bu davranışlarından dolayı büyük sıkıntı yaşadıklarını da dile getirmiştir.³¹⁵ Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere Gotlar, Tuna sınırını geçmek ve Roma topraklarına yerleşmek için oldukça istekli olmuşlardır. Ancak bu isteklerinin altında yatan nedenlerin ne olduğu konusu, tartışmaya açıktır. Gotların Tuna'yı geçmek istemeleri genel olarak sadece Hun

³¹¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 305; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 88; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 107.

³¹² Zosimus, *New History*, s. 79; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 107.

³¹³ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 558-559; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 13; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 176; Bradley, *The Story of...*, s. 65; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 83.

³¹⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256; Orosius, *Seven Books...*, s. 382-383; Bradley, *The Story of...*, s. 65-66; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 559-560; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 13; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 176; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 107-108; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 41; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 83; Curran, “From Jovian...”, s. 95.

³¹⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, 560.

akınlarına bağlanmaktadır. Ancak, bu tarz bir bakış açısı olayları neden-sonuç bağlamında değerlendirmek için yeterli değildir.

Çoğunlukla 376 yılından itibaren Hunların Karpat Dağları'nın batısında ve ötesinde yani Tuna Nehrine yakınında baskın bir hale geldiği ifade edilmektedir. Gotlar, Hunlar tarafından yurtlarından çıkarılması sonucu, direnmek yerine Tuna sınırına yönelmişlerdir. Ammianus, Gotların Hunlardan korunacakları bir bölge aradığını sonuçta Trakya'ya geçmek için Tuna sınırına dayandıkları belirtmiştir. Hatta Sozomen de, Gotların Hunlar tarafından takip edildiğini ve Roma topraklarına doğru ilerlediklerini belirtmektedir.³¹⁶ Ancak Heather, Gotların Hun korkusu ile Tuna sınırdan geçme talebinde bulunduklarına dair ileri sürülen görüşün karşısında durmuştur. Dönemin en önemli kaynağı olan Ammianus'un açıklamalarını referans gösteren Heather, Gotları Tuna'ya getiren olaylarda Hunlar önemli bir rol oynadığını ancak, 376 yılında Tuna sınırında bulunan Gotlara yönelik doğrudan Hun saldırısı olduğuna dair bir bilgi bulunmadığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, Gotların geçiş talebin için elçi gönderdiklerinde Valens'in Antakya'da olduğunu ve elçilerin bu uzun mesafeyi gidip geldiği süre içerisinde Hunlardan korkan Gotların Tuna sınırında imparatora gelecek olan cevabı beklemelerinin mantıksız olduğunu ifade etmiştir. Hunların 395 yılında Doğu Roma topraklarına yönelik akınları Tuna Nehri yerine Kafkas Dağları'nı aşarak gerçekleştirmeleri, Heather'in, Hunların Got topraklarının çoğunu ele geçirdiklerine dair bilgilerin doğru olmadığını iddia etmesinin bir başka nedeni olmuştur.³¹⁷ Halsall'a göre Gotların Roma topraklarına geçme taleplerinin başka nedenlerden kaynaklanmakta; Frigern'in hem Athanaric'in yönetimini ele geçirmek hem de Hun baskısından kaçarak Roma topraklarına geçme fırsatını değerlendirmek için uyguladığı bir iç siyaset³¹⁸ olması muhtemel görünmektedir.³¹⁹ 376 yılı itibariyle Vizigotların ve Ostrogotların büyük gruplar halinde olayı Tuna nehrini geçmek istemelerinin başka bir nedeni, Roma topraklarındaki refah seviyesinin, Tuna sınırının kuzeyindeki yaşama kıyasla daha yüksek olmasıdır. Böylece Roma topraklarındaki yaşantı, her dönemde barbar kavimlerinin dikkatini çekmiştir. Ayrıca, Romalılarla 369 yılında yapılan sınır

³¹⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 589; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 305; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 20.

³¹⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 589; Heather, *Empires and Barbarians...*, s. 163; Heather, *The Fall of...*, s. 153; Heather, *Gotlar*, s. 155; Heather, "The Huns...", s. 6-7.

³¹⁸ İkinci bölümün sonunda da bahsedildiği üzere, Hun akınlarından önce ve sonra, Athanaric ve Fritigern arasında iktidarı ele geçirmek için büyük mücadeleler yaşanmıştır.

³¹⁹ Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 172-173.

anlaşmasından sonra, ekonomik açıdan daha kötü şartlar altında yaşamaya başlamış olmaları ve Gotların Roma topraklarındaki zenginliklere ulaşma isteklerini daha da arttırmıştır. Roma İmparatorluğu'nun Gotlar üzerine düzenlediği seferler bölgenin istikrarsızlaşmasına, böylece Hun akınlarına karşı direniş gösterememelerine neden olmuştur.³²⁰ Bundan dolayı Gotların Tuna'yı geçme taleplerinin, sadece Hun baskılarından kaynaklanmadığı, Gotların içinde bulunduğu politik ve ekonomik koşulların da etkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

İmparator Valens'in Vizigotlara geçiş izni vermesinin temel nedeni, askerî ve ekonomik olarak sağlayacakları katkılar olmuştur. Zosimus, imparatorun bu talebi memnun kaldığını ve Vizigot çocuklarının Roma ordusuna sadık askerler olarak yetişmesi için kabul ettiğini ifade etmektedir. Geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Roma İmparatorluğu için asker toplamak zorlaşmıştır ve İmparator Valens, Vizigotları yeni asker kaynağı olarak görmüştür. Çünkü III. yüzyılın sonundan itibaren askerlik yapmak istemeyen Roma vatandaşlarının yerine imparatorluk topraklarına yerleştirilen Vizigotlar bu soruna çözüm olacağını, böylece Romalı çiftçilerin işlerini daha serbest olarak yapacağı için imparatorluk hazinesinin gelirine faydalı olacağını düşünülmüştür. Bunun yanı sıra Vizigotları topraklarına yerleştirmek, Roma İmparatorluğu'nun ilk kez yaptığı bir uygulama değildir. Çünkü imparatorluk uzun zamandır kuzey sınırında baskı yaratan Germen kavimlerini, imparatorlukta azalan nüfus sorununu çözmek amacıyla *dediticii* statüsüyle almıştır. Bradley, İmparator Valens'in nüfusun azalmasına karşı önlem olarak iltica için başvuran Vizigotları kabul etmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Doğu cephesindeki mücadele devam ederken ordusunu Got sorunlarından dolayı başka cephe açarak imparatorluğu zorlamak istememesi de, Valens'in Vizigotları kabul etmesinin diğer bir nedeni olmuştur.³²¹ Ammianus, İmparator Valens'in Vizigotların Roma ordusunun asker ihtiyacını karşılayacağını ve her eyaletten asker toplamak yerine altın toplayarak hazineyi arttıracığını umarak taleplerini kabul ettiğini belirtmiştir. Socrates ise İmparator Valens'in bu durumdan memnun olduğunu, Roma ordusunun sonraki dönemlerde gelebilecek saldırılara karşı hazırlıklı olması için, sınırların

³²⁰ Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 125-126; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 173.

³²¹ Zosimus, *New History*, s. 82; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 13; Bradley, *The Story of...*, s. 65-66; Paul Lemerle, *Bizans Tarihi*, (çev.: Galip Üstün), 8. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2019, s. 50; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 82; Timothy E. Gregory, *Bizans Tarihi*, (çev.: Esra Emert), 3. Baskı, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2016, s.101-102; Curran, "From Jovian...", s. 95; Başstav, "Avrupa Hunları", s. 854.

güvenliğini Romalılardan bile daha iyi sağlayacağına inandığı barbarların taleplerini onayladığını belirtmiştir. Ayrıca Socrates, ilerleyen zamanlarda orduya yeni Romalı birliklerinin alınmaması ve köylerden asker almak yerine, vatandaşların ekonomik açıdan rahatlatılmamış olmasına rağmen, seksen parça altın şeklinde vergi toplanması gibi ihmalkârlıkların ve değişikliklerin, Roma İmparatorluğu'nun aleyhine meydana gelecek birçok felaketin kökeni olduğunu vurgulamıştır. Sozomen de Socrates'e benzer açıklamalarda bulunarak, Gotların imparatorluğa ilticası sırasında İmparator Valens, Roma lejyonlarını güçlendirmek için köylerden asker temin etmek yerine altını toplattığını belirtmiştir. Sozomen, Valens'in Gotların imparatorluk için yararlı olacağını ve düşmanlardan korunmak için yeterli olacağını düşünerek dönüşü olmayan bir hataya düştüğünü dile getirmiştir.³²² Eunapius'un açıklamalarına göre, imparatorluğu amcalarına pay etmeden kendi aralarında bölmek istedikleri için İmparator Valens'in yeğenlerine içerlemiş, bundan dolayı elinde tuttuğu Roma askerî gücünü arttırmak amacıyla Vizigot erkeklerinin Roma topraklarına alınmasını emretmiştir. Jordanes ise Valens'in kabul etmesinde Vizigotların geçiş izni verilmesi durumunda Hristiyan olacaklarına söz vermelerinin etkili olduğunu ifade etmiş; tutkulu bir Arian olan İmparator Valens'in kendi gibi Arian mezhebine bağlı vaizleri gönderdiğini, böylece bu insanların "*sapkınlıklarının zehriyle*"³²³ etkilenerek Arian olduklarını dile getirmiştir. Arianizm destekçisi olan İmparator Valens ve Nicene öğretisini savunan yeğeni Gratianus arasında dinî açıdan yaşanan anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Bundan dolayı İmparator Valens'in Vizigotlara, Arian Hristiyanlığına geçmeyi kabul etmelerinden etkilenerek geçiş izni vermesi mümkün görünmektedir.

Peter Heather, Valens'in Vizigotların talebinden hoşnut olduğu görüşüne karşı çıkmaktadır. Çünkü Roma İmparatorluğu'nun uzun yıllardır sınırlarına yüzlerce mülteciyi belli şartlar altında, küçük gruplar halinde farklı yerlere dağıtarak yerleştirdiğini ancak, eskisi kadar güçlü olmadığı için 376 yılında Gotlara benzer bir siyaset uygulamayacağını belirtmiştir. Heather, Valens'in bu nedenle sadece Vizigotları aldığını, başka seçeneği olmadığından onlara geçiş izni verdiğini ve bu durumdan memnun kalmış gibi yaptığını iddia etmektedir.³²⁴ Nitekim İmparator

³²² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 589-590; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 307.

³²³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 88.

³²⁴ Heather, *Gotlar*, s. 195-196.

Valens'in Vizigotların talebini memnuniyetle karşılamış olduğuna dair görüşler ve bu geçişe izin verme nedeni konusunda farklı açıklamalar bulunmaktadır. Ancak Doğu Roma ordularının çoğunun Persler üzerine düzenlenen sefer hazırlığında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, oldukça kalabalık olan barbar kavimlerini Tuna sınırlarındaki Roma birliklerinin, onları nehrin kuzeyinde tutmak için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle İmparator Valens'in hem doğu sınırındaki hem de kuzey sınırındaki baskıları aynı anda karşılaması zor olacağından, Vizigotların geçişine izin vermek mecburiyetinde kalmış olması muhtemeldir.

2.1.2. Gotların Roma Topraklarına Geçişi ve İsyan Etmeleri

376 yılının sonbaharında Vizigotlar ile ilgilenilmesi için Trakya'da bulunan Lipicinus ve Maximus adındaki iki Romalı *magistratus*³²⁵ İmparator Valens tarafından görevlendirilmiştir. İmparator Valens bu görevlilere, Vizigotların nehri geçmeleri için Tuna gemileri ile yardım edilmesini emretmiştir. Ayrıca imparator Valens, tarım yapmaları için tahsis ettiği Trakya sınırındaki terk edilmiş belirli bölgelere, Vizigotların yerleştirilmesi için gerekli hazırlıklara başlanması emrini vermiştir.³²⁶ Eunapius'un açıklamalarına göre; imparator Valens Romalı *magistratus*'lara, Vizigotların silahlarını teslim etmeleri ve geçiş önceliği verilen küçük yaştaki erkeklerin askerlik için rehin bırakılmaları karşılığında geçiş izin verilmesini, bu şartları kabul etmeyenlerin Roma topraklarına alınmamasını emretmiştir.³²⁷ Zosimus ise Eunapius'un açıklamalarını tekrarlamış; İmparator Valens Roma *magistratus*'larına, Tuna'yı geçmeden önce Vizigotların silahlarını teslim almalarını ve silahsızlandırılmadıkları sürece geçişlerine izin vermemeleri konusunda emir verdiğini belirtmiştir.³²⁸

³²⁵ Yunanistan'da ve Roma'da devlet kurumlarının üst düzey yetkililerine verilen isimdir. Bkz.: Oxford Antikçağ Sözlüğü, s. 573.

³²⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 590; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 256; Bradley, *The Story of...*, s. 66; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; MacDowall, *Adrianople AD 378*..., s. 13; Halsall, *Barbarian Migrations*..., s. 176; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 560; Davis, *Orta Çağ Avrupa*..., s. 41; Tucker, *Battles That Changed*..., s. 83; Curran, "From Jovian...", s. 95.

³²⁷ Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., 61; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 560; Tucker, *Battles That Changed*..., s. 83.

³²⁸ Zosimus, *New History*, s. 79; Montesquieu, *Romalıların Yücelik ve Çöküşünün Nedenleri Üzerine Düşünceler*, (çev.: Berna Günen), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2019, s. 134.

376 yılının sonbaharının sonuna doğru büyük göç başlamış, Roma topraklarına müttefik olarak geçen Alavivus ve Fritigern komutasındaki Vizigotlar, büyük ölçüde Roma tekneleriyle, salları ve içi oyuk ağaç gövdeleriyle gece gündüz taşınarak Tuna Nehri'nin karşı kıyısına geçmişlerdir.³²⁹ Ancak geçiş sırasında, kalabalıktan dolayı tekneler yetersiz kalmış, böylece tekneler alabileceğinden fazla insanın binmesiyle batmış ya da karşıya geçmek için acele eden birçok kişi, tehlikeli bir nehir olan Tuna'nın yağışlar nedeniyle kabardığı bir dönemde olmasına aldırış etmeden yüzmeye çalışmıştır. Bunun üzerine çok sayıda Vizigot nehirde boğularak hayatını kaybetmiş, ancak çoğu karşı kıyıya geçmiş ve Roma topraklarına ulaşmıştır. Bu mülteciler teknelerden inerken Romalı *magistratus*'lar tarafından sayımları yapılmaya çalışılmışsa da, Vizigotlar sayılamayacak kadar³³⁰ kalabalık oldukları için saymayı bırakmışlardır.³³¹ 376 yılında Fritigern liderliğinde Gotların Tuna nehrini geçişi, bundan sonraki süreçte Roma-Germen ilişkileri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü Gotlar sınırı mülteci statüsünde geçtikten sonra, Roma topraklarında egemen konuma gelecektir. Bu durum, daha önce Roma İmparatorluğu'nun kuzeydeki komşuları olan birçok Germen kavminin büyük gruplar halinde imparatorluğa yerleşmesinin başlangıcı olarak, Romalılar ile Germenler arasındaki ilişkilere yeni bir boyut kazandıracaktır.

Vizigotlar Tuna'yı geçtikten sonra, İmparator Valens'in geçiş önceliğini askerlik yaşının altında olanlara tanımasından dolayı, Roma ordusunda görevlendirmek üzere çok sayıda küçük yaştaki Vizigot, doğu bölgelerine sevk edilmiştir. Kendilerine sığınmak için toprak veren Romalılara karşı minnet duyan Vizigotlar, çocuklarının alınması ve imparatorluğa dağıtılmasından dolayı öfkelenmişlerdir. İmparator Valens, genç Vizigotların isyan etmelerini önlemek için farklı şehirlere dağıtılmasını emretmiş ve onlar için Julius'u eğitimci ve yönetici olarak görevlendirmiştir. Böylece ailelerinden ayrılarak farklı şehirlere dağıtılan

³²⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 590; Philostorgius, *Church History*..., s. 131; Orosius, *Seven Books*..., s. 382; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 88; Bradley, *The Story of*..., s. 66; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Halsall, *Barbarian Migrations*..., s. 176; MacDowall, *Adrianople AD 378*..., s. 13; Davis, *Orta Çağ Avrupa*..., s. 41; Brown, Peter, *Geç Antikçağ Dünyası*, (çev.: Turhan Kaçar), Alfa Yay., İstanbul 2017, s. 130-142.

³³⁰ Tuna sınırına ulaşarak geçmeye çalışan mültecilerin sayısı hakkındaki bilgiler, ikinci bölümün sonunda verilmiştir.

³³¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 590; Bradley, *The Story of*..., s. 66; MacDowall, *Adrianople AD 378*..., s. 13; Mert Kozan, "Hadrianapolis Savaşı Öncesi Durum ve Savaşa Giden Süreç", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. X, S. 53, s. 304.

çocuklar, Trakya'daki olaylardan habersiz şekilde büyümüşlerdir.³³² Bunun yanı sıra Gotlar Roma topraklarına silahlı bir şekilde alınmıştır. Eunapius ve Zosimus Gotların geçişi sırasında yetkili kişilerin iyi görümlü kadınlar tarafından etkilendiklerini, çocukları, köleleri ve çiftçileri ele geçirmek ile uğraşarak, hırslarına ve şehvetlerine yenik düştüklerini, bu nedenle barbarların silahlarını teslim etmesi konusunda dikkatsiz davrandıklarını belirtmişlerdir. Montesquieu ise, Valens'in Gotların silahsız olarak geçmelerini emretmesine rağmen, *magistratus*'ların para karşılığında silahları teslim almadıklarını ifade etmiştir.³³³ Ammianus, Tuna'daki sınırların açılmasıyla bölgede silahlı barbarların toplandığını belirtirken Orosius, Gotların silahlarını Romalılara teslim etmeden Tuna'yı geçtiklerini ve bu durumun ileride Got isyanının çıkmasında etkili bir faktör olacağını da vurgulamıştır.³³⁴ Bunun yanı sıra Valens'in, Vizigotların Tuna sınırını geçmeden önce silahlarını bırakmaları konusunda Roma *magisturgus*'larına talimat vermediğine dair görüşler de bulunmaktadır.

Heather, Vizigotların Hunlardan korkuyor olsalar bile, çok uzun zamandan beri savaştıkları Roma imparatorluğuna silahsız bir şekilde girmeyi kabul etmelerinin mümkün olmadığını ileri sürmüştür. Bu iddiasını da Eunapius'tan daha güvenilir olduğunu düşündüğü Ammianus'un, silahların teslim edilmesi ile ilgili herhangi bir açıklamada bulunmamış olmasına dayandırmıştır. Ancak Ammianus geçiş sürecinden bahsederken; yetkililerin Vizigotları taşımak üzere gönderildiklerini belirttikten hemen sonra "*Ayrıca, ölümcül bir hastalıktan zarar uğrasa bile Roma devletini tahrip edecek olan hiçbir şeyin geride bırakılmaması için büyük bir özen gösterildi.*" açıklamasında bulunmuştur. Bu ifadenin arkasından, Vizigotların imparatorun izniyle Tuna'yı geçip Roma topraklarına çıkartıldıklarını dile getirmektedir. Ammianus burada açıkça silahların tesliminden bahsetmemiş olsa da, "*Roma devletini tahrip edecek hiçbir şeyin*"³³⁵ şeklindeki ifadesi ile silahları kastetmiş olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü Ammianus'un bu

³³² Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61-63; Zosimus, *New History*, s. 82; Bradley, *The Story of...*, s. 66-67; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313.

³³³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Zosimus, *New History*, s. 79; Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 134; Bradley, *The Story of...*, s. 67.

³³⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 590-591; Orosius, *Seven Books...*, s. 383.

³³⁵ Bu ifadenin Latince'den İngilizce'ye çeviri versiyonu "*Roma devletinin gelecekteki hiçbir yok edicisinin geride bırakılmaması*" şeklindedir. Bu da imparatorluğu yıkacak olan şeyin silah değil de, mültecilerin olduğu izlemini vermektedir. Ancak bu çalışmada Latince'den Türkçeye yapılan çevirideki ifade esas alınmıştır. Latince'den İngilizce ve Türkçe dillerine çevirisi için bkz.: Ammianus Marcellinus, *Ammianus Marcellinus in Three Volumes*, (Edl.: T. E. Page vd.), (Latince'den İngilizce'ye çeviren: J. C. Rolfe), Harvard University Press, Suffolk 1986, s. 402-403; Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 590.

ifadenin hemen öncesi ve sonrasındaki açıklamaları, silahların tesliminden bahsetmiş olması ihtimalinde düşündürmektedir. Ayrıca Heather'a göre Ammianus, Vizigotların silahlı olarak geçmesinden³³⁶ dolayı İmparator Valens'e tepkili olmuştur.³³⁷ Ancak Ammianus, Gotları imparatorluğa alınmasına izin verdiği için İmparator Valens'e öfkelenmiş ve bundan dolayı imparatorun silahların teslimine dair emrini dile getirmek istememiş olması da mümkündür. Nitekim tecrübeli bir devlet yöneticisi olan İmparator Valens'in tehlike oluşturan kalabalık bir Got grubunun, silahlı bir şekilde Roma topraklarına girmesine izin vererek imparatorluğu daha fazla riske atıp atmayacağı tartışmaya açık bir konu olmuştur. Silahlı ya da silahsız her hâlükârda Vizigotların geçiş izni alarak Doğu Roma topraklarına girmesi, imparatorluğun her iki tarafında uzun yıllar devam edecek olan Germen kavimleri ile mücadele döneminin çıkış noktası olmuştur.

İmparator Valens, Vizigotların silahlı olarak Roma topraklarına alındığı haberi kendisine ulaşınca, önlem almak için onları farklı bölgelere dağıtmaya karar vermiştir. Ancak bu sırada, Vizigotları nehre doğru takip etmiş olan Ostrogotların Kralı Vitheric'i himayesinde tutan Atlatheus ve Saphrax, yanlarına aldıkları başka bir grubun lideri olan Farnobius ile birlikte Tuna sınırına ulaşmışlardır. Vizigotlardan kısa bir süre sonra, Ostrogotlar da Vizigotlarla aynı koşullarda Roma topraklarına geçiş izni istemiştir. Ancak Ostrogotların Roma topraklarına geçiş isteği reddedilmiştir. Çünkü Vizigotlar Roma ordusuna gerekli asker ihtiyacını karşılamıştır. Heather'a göre; mülteci Gotlarla bir sorun yaşanması durumunda, yüksek ihtimalle Balkanlarda sadece bir topluluğa yetecek kadar askerî kuvvet bulunmasından dolayı, Ostrogotları kabul etmemiştir.³³⁸ Athanaric de aynı şekilde

³³⁶ Peter Heather, Ammianus'un, Roma hükümeti ve Gotlar arasında bir anlaşma yapıldığında dair bilgi vermediğini belirtmiş, ayrıca Ammianus'un, sınırın silahlı barbarlara açılmasından dolayı Valens'e öfkelenildiğini iddia etmiştir. Heather'ın, Gotları silahsızlandırmadığına dair iddiasının diğer bir neden ise; Ammianus'un Gotların geçişinden sonra Romalı yetkililer tarafından ekonomik olarak haksızlığa uğramalarından bahsederken, Eunapius'un Gotların geçişi sırasında Romalı yetkililerin ahlaksızca işlerle meşgul olduklarından dolayı silahlandırmaya dikkat etmediklerini belirtmiş olmasıdır. Buna ek olarak Tuna sınırını geçmek için herhangi bir anlaşma yapılmasıyla ilgili Ammianus herhangi bir bilgi vermemiş olmasına rağmen, Orosius bu konuda İmparator Valens'in "herhangi bir anlaşma imzalamadan" Vizigotları imparatorluğa kabul ettiğini belirtmiştir. Eunapius'un ve Orosius'un açıklamaları için Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Orosius, *Seven Books...*, s. 382-383; Peter Heather, *Goths and Romans 332-489*, Oxford University Press, Oxford 1994, s. 125-126.

³³⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 590-591; Heather, *Goths and Romans...*, s. 125-126; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 8.

³³⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 591; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 14; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 126-127; Heather, *The Fall of...*, s. 152; Heather, *Gotlar*, s. 195-196; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 561-562; Bradley, *The Story of...*, s. 67;

kendisini terk etmemiş olan Vizigotlar ile birlikte Tuna'ya taşınmıştır. Ammianus'un açıklamasına göre; Ostrogotlar gibi reddedilmek istemeyen Athanaric, 369 yılında imzaladığı anlaşmada Valens'i küçümsediğini hatırlayarak, Valens'in tutumundan çekindiği için Roma topraklarına girmek istememiş, ama bu kararının dinî meselelerden kaynaklandığını belirtmiştir. Ammianus Athanaric'in daha sonra, Transilvaya'nın Karpat Dağları'ndaki ulaşılması zor bir bölge olan Caucalanda'ya, takipçileriyle güvenliklerini sağlamak amacıyla tekrar geri çekildiklerini belirtmiştir.³³⁹ Ostrogotların ise geçmek için doğru zamanı bekledikleri ve Tuna kıyılarından ayrılmadıkları ilerleyen süreçteki hamlelerinden anlaşılmaktadır.

Ostrogotların ve Athanaric'in Vizigot grubu'nun geçiş taleplerinde bulunduğu sırada, Vizigotlar Trakya topraklarında ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Çünkü doğuya sevk edilen çocukların haricindeki Vizigotların bir kısmı Adrianopolis çevresine yerleştirilirken, birçok³⁴⁰ Vizigot ise Trakya'nın kuzeyindeki Aşağı Moesia'ya³⁴¹ yerleştirilmiştir. Jordanes, Vizigotların Tuna'yı geçtikten sonra Dacia Ripensis,³⁴² Moesia ve Trakya'ya yerleştirildikten kısa bir süre sonra açlıkla mücadele ettiklerini belirtmiştir. Vizigotların sayısının fazla olması, Roma İmparatorluğu'nu mültecilerin zaruri ihtiyaçlarını karşılaması konusunda zor durumda bırakmıştır.³⁴³

İmparator Valens, Fritigern ve Alavivus'un komutasında Roma topraklarına yerleşmiş olan Vizigotların yiyecek ihtiyaçlarının karşılanmasını emretmiştir. Ancak

Robert F. Pennell, *Ancient Rome, from the Earliest Times Down to 476 A.D.*, Allyn and Bacon, Boston 1896, s. 208; Kozan, "Hadrianapolis Savaşı Öncesi...", s. 304; Curran, "From Jovian...", s. 95.

³³⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 591; Bradley, *The Story of...*, s. 55; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 558; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 170-171; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 58.

³⁴⁰ Roma topraklarına yerleşen Vizigotların sayısı genellikle 200.000 olarak belirtilmektedir. Ayrıca bu sayıdan daha fazla oldukları da ifade edilmektedir. Ancak, Eunapius'un imparatorluktan geçiş izni almak için 200.000 kişinin Tuna sınırına dayandığını belirtmesi göz önünde bulundurulduğunda, Aşağı Moesia'ya yerleşenlerin sayısının 200.000'den az olması daha olası görünmektedir. Tuna sınırına dayanan Got guplarının sayısı konusundaki görüşler önceki bölümün alt başlığında incelenmiştir. Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61; Gregory, *Bizans Tarihi*, s.102; Lemerle, *Bizans Tarihi*, s. 50; Diehl, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi*, s. 22.

³⁴¹ Günümüzdeki Sırbistan ve Bulgaristan'ın bazı bölgelerine karşılık gelen, Roma İmparatorluğu'nun Avrupa topraklarındaki bir vilâyetidir. Moesia'nın güneyinde Balkan ve Sar Dağları, batısında Drina Nehri, kuzeyinde Tuna Nehri, doğusunda ise Karadeniz bulunmaktadır. Muhtemelen İmparator Trajan döneminde Aşağı Moesia ve Yukarı Moesia olarak ikiye ayrılmıştır. Moesia'nın doğusu Aşağı Moesia olarak, batısı ise Yukarı Moesia olarak adlandırılmıştır. Bkz.: *Dictionary of Greek and Roman Geography*, (Ed.: William Smith), C. II, Spottiswoode and Co., London 1872, s. 367.

³⁴² Dacia Ripensis, III. yüzyılın sonlarında kurulan iki Dacia vilâyetinden biridir. Orta Tuna Nehri'nin güneyinde bulunmaktadır. Bkz.: *The Oxford Dictionary...*, C. I, s. 449.

³⁴³ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 88; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Diehl, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi*, s. 22; Lemerle, *Bizans Tarihi*, s. 50; John B. Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, (Ed.: Tuğçe İncoğlu), (çev.: İslam Kavas ve Yusuf Akbaba), Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 50; Gregory, *Bizans Tarihi*, s.102.

bu emirler, Roma *magistratus*'ları Lipicinus ve Maximus'un sömürüsü nedeniyle doğru bir şekilde uygulanmamıştır. Vizigotların ihtiyaçlarının karşılanması hakkında Montesquieu'nun açıklamaları; Valens'in onlara ekip biçmek için toprak verdiğini ancak, Gotların bu topraklarda tarım yapmadıkları, Roma hükümeti tarafından söz verilen yiyeceklerin ise Gotlara verilmemesi üzerine kıtlıktan ölmeye başladıkları şeklindedir.³⁴⁴ Ammianus ise, Gotların yaşadığı yiyecek sıkıntısının Trakya'da görevli olan yozlaşmış Roma *magistratus*'ları Lipicinus ve Maximus'un açgözlülüklerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Eunapius ve Zosimus'un aksine Ammianus, Vizigot çocuklarının asker olarak yetiştirilmesi için alındığından bahsetmemiştir. Ammianus, Vizigotların geçişinden sonra küçük çocukların, tarafından köle olarak satıldıklarını dile getirmiştir. Roma *magistratus*'larının uzak bölgelerden topladıkları köpekleri köle başına bir köpek şeklinde takas yaptıklarını, hatta bu kölelerin arasında Vizigot asilzadelerinin oğullarının da bulunduğunu belirtmiştir.³⁴⁵ Ekonomik açıdan Gotlara yapılan sömürüler, Jordanes açıklamalarında da görülmektedir: Romalı *magistratus*'lar, köpek etinin yanı sıra yenilmeyen diğer hayvanların leşlerinin bile fahiş fiyatlarla ticaretini yapmışlardır. Bunun yanı sıra bir adet ekmek için bir köle ya da hayvan eti karşılığında on pound gümüş Gotlardan bir köle talep edilmiş, malları ve değerli eşyaları tükenen Gotlardan ise çocuklarını köle olarak vermeleri istenmiştir. Gotlar bu durum karşısında, özgürlüklerini kaybedecek olsalar da çocuklarının güvende olmaları ve yaşamaları için onları yiyecek karşılığında vermeyi kabul etmişlerdir.³⁴⁶ Bu yaşanan zorluklar karşısında Fritigern, Romalılar ile dostluğu devam ettirebilmek için, komutasındaki isyana yönelen Vizigotları engellemiştir.³⁴⁷ Ancak mülteci kamplarında gıda ikmali olmadan ciddi sorunlar ile baş etmek zorunda kalan Gotlar, bir süre sonra yaşadıkları sıkıntılar ve haksızlıklar nedeniyle şikâyet etmeye başlamışlardır.

³⁴⁴ Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 134; Bradley, *The Story of...*, s. 67-68; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 102.

³⁴⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 591-592; Orosius, *Seven Books...*, s. 383; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 22; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 14; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 102.

³⁴⁶ Jordanes, yiyecek kıtlığından dolayı ordularının yaşadığı sıkıntıdan şikâyet eden Vizigot lideri Fritigern'in ve Ostrogotların komutasını devralan Alatheus ve Saphrax'ın, Roma komutanları Lipicinus ve Maximus'a bir pazar açmaları için ricada bulunduklarını belirtmektedir. Ancak Ammianus'un açıklamalarına göre, Roma komutanlarının mülteci kamplarında Vizigotlara haksızlık yaptığı sırada, Alatheus ve Saphrax komutasındaki Ostrogotlar Roma topraklarına henüz giriş yapamamışlardır. Çünkü geçmelerine izin verilmemiş Ostrogotlar, geçmek için bir süre Tuna sınırında beklemişlerdir. Karşılaştırma için bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 591; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 89.

³⁴⁷ Bradley, *The Story of...*, s. 68; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 564.

Orosius, Maximus'un bu sömürüsüne dayanamayan Gotların, açlık ve uğradıkları hakaretlerden dolayı silahlanmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Sevilleli Aziz İsidorus ise özgürlüğü gelenek edinen Gotların, Romalılar tarafından gördükleri bu kötü ve aşağılayıcı muamele karşısında isyan etmek zorunda kaldıklarını ifade etmektedir.³⁴⁸ Bradley, Gotların önce Roma tebaası olarak kabul edilmelerinin ardından gördükleri kötü muamelelerin, isyanın ve yaşanacak felaketlerin nedeni olduğuna değinmiştir. Wolfram ise, 376 yılında Gotların Roma topraklarına geçişinde, hem Gotların sayıca fazla olması hem de Roma *magistratus*'larının sınırlardaki görevlerini dürüst bir şekilde uygulamamalarının, Got İsyanı'nın ortaya çıkmasında etkili olduğunu ifade etmiştir.³⁴⁹ Nitekim Romalı *magistratus*'ların Gotlara karşı sergilediği bu tutumlar, Romalılar ve Gotlar arasındaki ilişkileri gittikçe kötüleştirmiş olsa da, oldukça öfkelenmiş olan Gotlar henüz açıkça bir isyana kalkışmamışlardır. Çünkü isyanı başlatan asıl olay, Got liderlerine yapılan suikast girişimi olacaktır.

Tuna sınırındaki kontrolü kaybetmeye başladığını gören Lipicinus, Vizigotların bir isyan çıkarmalarından korkmuştur. Bunun üzerine İmparatorun Vizigotları eyaletlere dağıtma planını uygulayarak, Tuna Nehri civarındaki garnizonlarda dâhil, tüm askerlerini göndermiş ve Vizigotları sınırlardan uzaklaştırmak için hızlı bir şekilde taşınmaya zorlamıştır. Böylece Tuna sınırlarındaki kamplarda yedi ay geçirmiş olan Vizigotlar 377 yılının başlarında, Tuna'nın yaklaşık olarak 80 km güneyindeki, Aşağı Moesia'nın merkezi olan Marcianopolis'e³⁵⁰ doğru yola çıkmışlardır.³⁵¹ Norwich ise, uğradıkları sömürü karşısında direnişe geçerek, Lipicinus ile görüşmek için topluluk halinde Marcianopolis'e ilerlediklerini ifade etmiştir. MacDowall da Norwich gibi Vizigotların kendi iradeleri ile Marcianopolis'e hareket ettiklerini belirtmiş, ayrıca Roma yetkililerin bu hareketi onaylamadıklarını ancak engellemediklerini de dile getirmiştir.³⁵² Burada Vizigotların Marcianopolis'e göç etmesi Roma yetkililerinin

³⁴⁸ Orosius, *Seven Books...*, s. 383; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 7; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; Stephen Williams, ve Friell, Gerard, *The Rome that Did Not Fall: The Survival of the East in the Fifth Century*, Routledge, London 2005, s. 18.

³⁴⁹ Bradley, *The Story of...*, s. 66; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 82.

³⁵⁰ Günümüzde Bulgaristan'daki Varna iline bağlı Devnja şehridir.

³⁵¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 592; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 22; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 40; Heather, *The Fall of...*, s. 159; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 563-564; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 9.

³⁵² John Julius Norwich, *Bizans: Erken Dönem (MS 323-802)*, (çev.: Hamide Koyukan), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2013, s. 92; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 40.

yönlendirmesiyle ya da kendi istekleriyle olduğu konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Ancak Ammianus'un açıklamaları doğrultusunda, Vizigotların ayaklanma ihtimaline karşı Lipicinus'un onları dağıtmak amacıyla Marcianopolis'e taşınması daha olası görünmektedir.

Bu sırada daha önce Roma topraklarına kabul edilmeyen Alatheus ve Saphrax önderliğindeki 80.000 kişilik Ostrogot grubu, Vizigotların bu hareketinden dolayı ortaya çıkan karışıklıktan faydalanarak, savunmasız kalan Tuna Nehri'ni boşa kalan Doğu Roma donanmasını ele geçirmişlerdir. Ardından Tuna'yı izin almadan geçmişler ve Fritigern'in ordusundan biraz uzakta bir araziye yerleşmişlerdir.³⁵³ Peter Heather ise, Vizigotların imparatorluğa geçtikten sonra, Tuna'yı geçmelerine izin verilmeyen Ostrogotlar ile iletişim halinde olduklarını belirtmiştir. Hatta Ostrogotların izinsiz olarak Tuna'yı geçmeye çalıştıklarından haberdar olan Alavivus ve Fritigern, Ammianus açıklamasına göre, Marcianopolis'e doğru yol alırken Ostrogotlarla birleşmek için oldukça yavaş hareket etmişlerdir.³⁵⁴ Lipicinus ve Maximus'un baskılarından kurtulmak isteyen Vizigot lideri Fritigern, temkinli ve akılcıca davranarak, Roma yetkililerinin emirlerine itaatkâr görünürken diğer taraftan gizlice Ostrogotlar ile işbirliği içerisinde olmuştur.³⁵⁵ Böylece Roma topraklarında, Gotların sayısı daha da artmış ve Got konfederasyonunun ilk aşaması için gerekli adımlar atılmıştır. Ayrıca bu durum Roma hükümetinin Gotlar üzerindeki kontrolü kaybettiğini de açıkça göstermektedir.

Asıl amacı Vizigot liderlerine tuzak kurmak olan Lipicinus, Vizigotların durumunu konuşmak istediğini belirterek, Fritigern ve Alavivus'u sağlam surlara sahip olan Marcianopolis şehrinde yapacağı ziyafet için davet etmiştir. Ancak Peter Heather, Lipicinus'un Valens'in emri olmadan böyle tehlikeli bir kararı alamayacağını ve önemli liderleri rehin alarak tehlike yaratan Got konfederasyonunun önünü kesmek için uygulanan bir Roma politikası olduğunu ileri

³⁵³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 592; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 563; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 14; Bradley, *The Story of...*, s. 67; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 208; Başta, "Avrupa Hunları", s. 854.

³⁵⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 592; Heather, *Gotlar*, s. 196; Heather, *The Fall of...*, s. 167; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 126.

³⁵⁵ Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 83; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 564; Bradley, *The Story of...*, s. 67; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 208.

sürmüştür.³⁵⁶ Jordanes, Fritigern'in bu davetten şüphelenmeden akşam yemeğine geldiğini belirtirken, Ammianus Fritigern'in bu felaketi önceden sezmiş olabileceğini belirtmektedir.³⁵⁷ Lipicinus sadece liderlerin ve yakın korumalarının şehre girmelerine izin vermiş, yemek sırasında ise korumaları praetorium³⁵⁸ dışında tutmuştur. Diğer Vizigot gruplarını ise şehrin surlarından uzak tutmak için Roma birliklerini görevlendirmiştir. Şehrin dışında bekleyen kalabalık Vizigot grupları, hem açlıktan hem de liderlerinin güvenliği konusunda endişe duyduklarından huzursuzluk çıkarmışlardır. Yiyecek bir şeyler almak için içeri girmek isteyen Vizigotlar ve bölge sakinleri arasında çatışmalar çıkmıştır. Bunun üzerine liderlerinin rehin alındığını fark eden öfkeli Vizigotlar için isyan etme fırsatı doğmuştur. Açlıktan pazar yerlerini talan etmeye başlayan Vizigotların Romalı askerler tarafından engellenmesi üzerine, Roma askerleri Vizigotların şiddetli saldırılarına maruz kalmışlardır. Bunun üzerine Vizigotlar tarafından Roma askerinin büyük bir bölümünün yok edildiğini öğrenen Lupicinus, praetorium'un önünde bekleyen iki liderin de korumalarını öldürtmüştür.³⁵⁹ Fritigern, Lipicinus'un emriyle öldürülen korumalarının seslerini duyunca, pusuya düşürüldüklerini anlamıştır. Lipicinus'un liderleri öldürmek istediği ya da tutsak etmek istediği konusu belli değildir, ancak Fritigern bu tuzaktan kurtulurken Alavivus'tan bir daha haber alınmadığı için öldüğü düşünülmüştür.³⁶⁰ Fritigern'in nasıl kurtulduğu konusunda farklı bilgiler bulunmaktadır. Jordanes Fritigern'in savaşıarak ziyafet salonundan hızlı bir şekilde çıktığını ve adamlarını kurtararak onları Romalılara karşı cesaretlendirdiğini belirtmektedir. Ancak Ammianus'un açıklamalarına göre Fritigern, Vizigotların bir ayaklanma çıkarmasını engellemek ve onları sakinleştirmek niyetinde olduğunu söyleyerek Lupicinus'tan adamları ile birlikte dışarı çıkmasına izin vermesini istemiş, bunun üzerine dışarı çıkmasına izin verilmiştir. Christopher Kelly ise bu bilginin doğru olmadığını, her iki lideri de öldürme girişimi gerçekleştiremeyen

³⁵⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 592; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 89; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 40; Heather, *Gotlar*, s. 194-195; Heather, *The Fall of...*, s. 165; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 22; Bradley, *The Story of...*, s. 68.

³⁵⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 592; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 89.

³⁵⁸ Praetorium, bir Roma ordugâhındaki komutan çadırına verilen isimdir. Bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 777.

³⁵⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 592; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 89; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 40; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 22; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; C. W. C. Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (Ed.: Sinan Köseoğlu), (çev.: Ekin Duru), Say Yay., İstanbul 2019, s. 35; Bradley, *The Story of...*, s. 68-69.

³⁶⁰ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 89; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 40; Heather, *Gotlar*, s. 194; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 22; Bradley, *The Story of...*, s. 69; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 9.

Lupicinus'un, planını haklı çıkarmak için ortaya attığı bir yalan olduğunu iddia etmiştir.³⁶¹

Lupicinus'un Fritigern'e karşı düzenlediği başarısız suikast girişimi, öfkeli Got gruplarının savaşması için gerekli olan nedeni sunmuştur. Çünkü bir şekilde praetoriumdan dışarı çıkmayı başaran Fritigern ve adamları atlarına binerek oradan hızla uzaklaşmış, en yakın kampa giderek yaşananları anlatarak halkını Romalılara karşı silahlanmaları için teşkilatlandırmıştır. Gotlar ise savaş kararını duyduklarında, savaşta ölmenin, açlıktan ölmekten daha iyi olduğu düşüncesiyle sevinç içinde harekete geçmişlerdir. Böylece 377 yılının başında Romalı askerler ile Gotlar arasında ortaya çıkan çatışmalar Gotlar arasında yayılmış ve Roma İmparatorluğuna karşı Got İsyanı başlamıştır.³⁶² Böylece başlayan Vizigot İsyanı, Gotlar ve Roma hükümeti arasında anlaşmanın sağlandığı İmparator Theodosius dönemine kadar devam edecek, bu süre içerisinde birçok çatışma ve önemli savaşlar dahi yaşanacaktır.

Suikast gecesinin ardından Fritigern komutasındaki Gotlar, sancaklarını çektikten ve savaş borularını çaldıktan sonra, Marcianopolis çevresindeki kırsal alanları ve villaları yağmalamaya ve yakmaya başlamışlardır.³⁶³ Bunun üzerine Lipicinus, Fritigern'in kaçışından sonra ortaya çıkan isyanı durdurmak için bütün askerleri aceleyle toplamış, bu nedenle çatışmaya girmeden önce Marcianopolis'in uzağındaki askerleri çağırmak için vakit bulamamıştır. Fritigern'i takip eden Lupicinus, yetersiz sayıda Roma birliği ile Marcianopolis şehirden ayrılarak muhtemelen batıda bulunan Gotların kampına doğru dokuz mil ilerlemiş ve böylece Fritigern'in liderliğindeki Gotlarla Lipicinus'un Roma birlikleri karşılaşmışlardır.³⁶⁴ Ancak Roma ve Got kuvvetlerinin sayısı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

³⁶¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 593; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 89; MacDowall, *Adrianople AD 378*..., s. 40-41; Kelly, *Attila: Hunlar*..., s. 22; Bradley, *The Story of*..., s. 69.

³⁶² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 593; Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 61-63; Bradley, *The Story of*..., s. 69; Tucker, *Battles That Changed*..., s. 83; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. II, s. 564-565; Ali Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, 2. Baskı, (Ed.: Aykut Can), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2017, s. 58; Heather, *The Fall of*..., s. 159; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 48; Diehl, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi*, s. 22; Lemerle, *Bizans Tarihi*, s. 50; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313; Davis, *Orta Çağ Avrupa*..., s. 41; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 108; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 102.

³⁶³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 593; MacDowall, *Adrianople AD 378*..., s. 41; Heather, *The Fall of*..., s. 168; Bradley, *The Story of*..., s. 69; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. II, s. 565.

³⁶⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 593; Heather, *Gotlar*, s. 197; Kelly, *Attila: Hunlar*..., s. 23; MacDowall, *Adrianople AD 378*..., s. 41-43; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars*..., s. 134; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. II, s. 565; Bradley, *The Story of*..., s. 69.

MacDowall, Lipinicus'un asker kuvvetinin eyalet genelinde 20.000-25.000 asker olduğunu göz önünde bulundurarak, isyan sırasında Marcianopolis'te ve çevresinde en fazla 5.000 Roma askeri olabileceğini ileri sürmüştür. Ayrıca, Ostrogotların Marcianopolis'e ulaştığına ve Vizigot birliklerine katıldığına dair bir bilgiye ulaşılmadığını, bu nedenle Fritigern'in askerî kuvvetinin sayısının tam olarak belli olmadığını belirtmiştir. Ancak Adrianopolis Savaşı'ndaki Got kuvvetinden yola çıkarak, Fritigern'in 7.000-8.000 civarında askere sahip olabileceğine dair tahminlerde bulunmuştur. Heather ise, Ammianus'un Ostrogotların Vizigotlara ne zaman katıldığını belirtmediğini, ancak Ostrogotların Marcianopolis Savaşı'ndan sonra isyana katıldıklarına dair tahmin yürütmektedir.³⁶⁵ Marcianopolis şehri dışında meydana gelen şiddetli çatışma sonucunda *tribunus*lar³⁶⁶ ve Roma ordusu, Gotlar tarafından hızlı ve şiddetli bir şekilde yenilgiye uğratılmıştır.³⁶⁷ Ayrıca Ammianus, Lipinicus'un hızlı bir şekilde savaştan kaçarak Marcianopolis şehrine sığındığını ve Roma ordusunun büyük bir kısmı yok olduğunu dile getirmiştir. Ancak Ammianus savaşta ölen Romalıların sayısını tam olarak veremeyeceğini belirtmektedir.³⁶⁸ Gotlar savaş alanında öldürdükleri Romalılardan kalan silahları ve zırhları ile kendilerini donattıktan sonra, Marcianopolis'e yakın bölgelerde saldırılar düzenlemişler ve ardından yaklaşık 320 kilometre güneye doğru ilerlemişlerdir.³⁶⁹

Gotların isyan etmesini haince ve beklenmedik olarak tanımlayan Eunapius'a göre Gotlar yurtlarındaki çıkarılarak yaşadıkları sıkıntıları, bu isyanla birlikte kendi menfaatlerine çevirmişler ve Roma İmparatorluğuna verdikleri sözü tutmayarak “*barbarlık derecelerini*” göstermişlerdir. Bunun yanı sıra Eunapius, isyan başladığında onları engelleyecek kadar askerî bir kuvvetin bulunmadığını belirtmiştir. Eserinde çoğunlukla Eunapius'un açıklamalarından yararlanan Zosimus da, Vizigotların verdikleri sözü tutmadıklarını, Roma topraklarına girdikten hemen

³⁶⁵ MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 41, 43; Heather, *Gotlar*, s. 198.

³⁶⁶ *Tribunus*, bölük komutanına verilen isimdir. Daha önce sivil bir kurum olan *tribunus*, Geç Roma İmparatorluğu dönemlerinde askerî bir kurum haline gelmiştir. Roma ordusunda bölük Bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 627.

³⁶⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 593; Heather, *Gotlar*, s. 197-198; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 43-44; Heather, *The Fall of...*, s. 168; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 134; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 23; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 565; Bradley, *The Story of...*, s. 69; http://www.tertullian.org/fathers/jerome_chronicle_03_part2.htm, Erişim Tarihi: 03.01.2021.

³⁶⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 593; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 134; Heather, *The Fall of...*, s. 168; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 565; Bradley, *The Story of...*, s. 69.

³⁶⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 593; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 134; MacDowall, *Adrianople AD 378...*, s. 44.

sonra Roma İmparatorluğu'na rica da bulundukları günleri unuttuklarını dile getirmiştir. Philostorgius ise Gotların Roma topraklarına geçtiklerinde sorun çıkartmadıklarını ve Romalılara karşı ölçülü davrandıklarını ancak, sonradan Roma topraklarında yağma yapmaya başladıklarını belirtmiştir.³⁷⁰ Eunapius'un, Vizigotların ayaklanmasına karşı tepkili olduğu açıklamalarından anlaşılmaktadır. Ancak Ammianus'un aksine Eunapius, bu ayaklanmaya neden olan Vizigotlara yönelik ekonomik sömürü hakkında bilgi vermemiş ya da gizlemiştir. Bunun yanı sıra, Fritigern liderliğindeki Gotların, isyan edene kadar geçen süre boyunca açlık çektikleri göz önünde bulundurulduğunda, isyan ettikten sonra yağma yapmaları kaçınılmaz olmuştur.

Vizigotların toplu bir şekilde imparatorluğa kabul edilmesinden kısa bir süre önce imparatorluğa askerî hizmet karşılığında kabul edilerek Adrianopolis'e yerleştirilen Sureid ile Colias'ın komutasındaki Gotlar da, isyanın başlamasından hemen ardından, Romalıların kötü muamele etmelerinden dolayı ayaklanmışlar ve Fritigern'e katılmışlardır. Birlikte hareket eden bu Gotlar, Adrianopolis şehrini kuşatmışlar ve başarısız olmuşlardır. Bunun üzerine Fritigern "*surlarla barışı korumak istiyorum*" diyerek Gotlara tehlikeye girmeye gerek olmadığına, kuşatmayı kaldırarak kırsala yönelmenin daha doğru bir karar olacağını tavsiye ederek onları ikna etmiştir. Böylece Balkanların kuzeyinden başlattıkları isyan hareketiyle Gotlar, tekrar Trakya'nın tamamına ve civarındaki diğer eyaletlere yayıldıktan sonra kırsal alanlarında katliamlara, yağma yapmaya ve yakıp yıkmaya devam etmişlerdir. Hatta kırsal kesimlerinin yanı sıra, kısa bir süre içinde müstahkem birkaç şehir dışında Trakya'nın şehirlerini de talan etmişlerdir.³⁷¹ Jordanes ise, Marcianopolis civarındaki galibiyetten sonra Gotların yabancı ya da mülteci yerine, vatandaş ve lort statüsünde Tuna sınırına kadar tüm kuzeydeki Roma topraklarına hâkim olduklarını ve bu bölgelerdeki Roma halkını yönetmeye başladığını belirtmiştir. Trakya'daki zengin halk tabakası ve Roma memurları ise bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. Efendilerinin bölgeyi terk etmesiyle özgür kalan Trakya'daki altın maden işçileri ve

³⁷⁰ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 61-63; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Zosimus, *New History*, s. 79.

³⁷¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 595-596; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 63; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 307; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 7; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 566-567; Bradley, *The Story of...*, s. 69; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313-314; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 82; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 134; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 48; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 58; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 102.

Roma yönetiminden memnun olmayan; köleler, taşralılar ve mahkûmlar da eklenince isyan daha etkili bir hale gelmiştir. Bunun yanı sıra Trakya'daki korunmasız ve silahsız olan Romalı sivil vatandaşlar, Gotların yağmalama ve katliamları nedeniyle büyük panik ve korku yaşamışlardır. Eunapius, daha önceden yaşanmış olan Mysia İsyanı ile kıyaslayarak Trakya'da yaşanan isyanın daha yıkıcı olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Gotların isyanı ile birlikte Trakya'daki yerli halkı panik içinde işgal edilen bölgeleri boşalttıklarından bahseden Eunapius, yaşanan korkuyu eserinde “...Romalıların İskitlerin isminden korkmaları, İskitlerin Hunlarından korkmalarından daha az değil.”³⁷² şeklinde dile getirmiştir. Bilhassa Eunapius'un, Romalıların Gotlardan korkmasının, Gotların Hunlardan korkmasıyla eş değer tutması, Trakya'daki kargaşa ortamını açıklar niteliktedir.

2.1.3. Roma Ordularının Trakya'yı Yağmalayan Gotlar ile Mücadeleleri

İmparator Valens ve Doğu Roma hükümeti barbarlardan gelecek tehlikeleri ön görme konusunda başarısız olmuştur. Çünkü daha öncede belirtildiği gibi İmparator Valens'in Gotları kabul etme nedenlerinin biri de, onların imparatorluğa faydalı olabileceklerini düşünmüş olmalarıydı. Persler ile yapılan mücadele devam ettiği için Antakya'da bulunan İmparator Valens, Gotların ciddi bir isyan başlattığına ve Trakya'yı yağmaladığına dair haberleri aldığı 377 yılı içerisinde, artık tehlikenin farkına varmıştır. Bunun üzerine İmparator Valens, Got sorununu çözmek için ordusunu Antakya'dan Konstantinopolis'e götürmeye karar vermiş ve hazırlıklara başlamıştır. Sozomen, İmparator Valens'in Gotların isyanı karşısında hayal kırıklığı yaşadığını dile getirirken, Eunapius, İmparator Valens'in Gotları imparatorluğa kabul ettiği için pişman olduğu ve öfkelenerek tüm gücüyle Gotlarla yapacağı savaşa odaklandığını belirtmektedir. Gibbon ise, Valens'in Vizigotlar ile savaşmak yerine anlaşma sağlayarak, bu isyanın bastırmasının daha mantıklı bir tutum olacağını belirtmiş ve Valens'in Gotlarla savaşma kararını eleştirmiştir.³⁷³ Gotlarla

³⁷² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 596; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 63; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Bradley, *The Story of...*, s. 69; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 567; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 82-86; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 134; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313-314; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36.

³⁷³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 597; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 63-65; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s.

savaşmadan önce Armenia bölgesini güven altına almak isteyen İmparator Valens, Part tehdidinden korunabileceği bir şekilde yerleşmiş ve barış görüşmeleri için *magister equitum*³⁷⁴ olan Victor'u görevlendirmiştir.³⁷⁵ Ardından, İmparator Valens, 377 yılında ilk olarak komutanları Profuturus'u ve Trajanus'u Doğu Roma birlikleri ile birlikte, kendisinden önce Konstantinopolis'e ulaşmaları ve yokluğunda savaşı komuta etmeleri için göndermiştir.³⁷⁶ Bunun yanı sıra İmparator Valens, Batı Roma ordularının da destek olarak gönderilmesi için, İtalya'da bulunan yeğeni İmparator Gratianus'tan yardım istemiştir. İmparator Gratianus, başarılı bir general olan Frigeridus'u yardımcı birliklerle birlikte göndermiştir.³⁷⁷ Frigeridus Trakya'ya ulaşmadan önce İmparator Gratianus'un emri üzerine *comes domesticorum*³⁷⁸ olan Richomerus, yanına aldığı Galya lejyonlarından oluşan yardımcı birlikler ile Trakya'ya hareket etmişlerdir. Bu sırada Gotları kılığa mahkûm ederek direnişlerini kırmak amacıyla Heamus Dağları'na süren Doğu Roma ordusu, Gratianus'un

256; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 307; Zosimus, *New History*, s. 79; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 568; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 82-83; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 137; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 108; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 48.

³⁷⁴ "Atların efendisi", atlı birliklerin generali anlamına gelmektedir. Roma'da *dictator*'un yardımcısı olarak atanan kişiye *magister equitum* denilmiştir. Kelimenin anlamı için bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 572.

³⁷⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 597; Zosimus, *New History*, s. 79; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 137; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 568.

³⁷⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 597; Heather, *Gotlar*, s. 198; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 568; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 48.

³⁷⁷ Zonaras, İmparator Gratianus'un amcası Valens ile işbirliğine yanaşmadığını, onun yardım isteğine "Tanrının düşmanı ile işbirliği yapılmamalıdır." şeklinde karşılık verdiğini belirtmiştir. Çünkü İmparator Gratianus, babası Valentianus'un inancına sahip ve Arian inancına bağlı Valens'e şiddetle karşı çıkmaktadır. Ancak kaynakların çoğu Gratianus'un yardım etmek istediği yönündedir. Dönemin önemli bir psikoposu olan Ambrosius'un açıklamaları incelendiğinde; İmparator Gratianus'un Doğu ordusuna destek olmak için yola çıktığı anlaşılmaktadır. Çünkü psikopos Ambrosius, Gotlarla yapılacak büyük savaşın öncesinde imparatorun isteği üzerine yazdığı "De Fide" adlı eserini kaleme almıştır. Zonaras'ın işbirliği ile ilgili bu ifadelerine benzer bir olay Theodoret'in eserinde de yansıtılmaktadır. Ancak bu olay Gratianus'un babası Valentinianus ile Valens arasında gerçekleşmiştir. Valentinianus 375'teki ölümünden önceki dönemde Valens'in Gotlara karşı düzenlediği seferler sırasında kardeşinden yardım istemesi üzerine Valentinianus "Tanrı'ya karşı silahlanmış bir adama yardım etmenin yanlış olacağını" söyleyerek yardıma bulunmadığını belirtmiştir. Ancak dönemin yazarı olan Ammianus ise, Valentinianus'un gaspçı Procopius'a yardım eden Gotlara karşı mücadeleye girişen Valens ile işbirliği içinde olduğunu belirtmiştir. Bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 468; Ambrosius, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church. St. Ambrose: Select Works and Letters*, (Edl.: Philip Schaff ve Henry Wace), (Latince'den İngilizce'ye çeviren: H. De Romestine), C. X, The Christian Literature Company, New York 1896, s. 199-242; Theodoret, *Ecclesiastical History: A History of the Church in Five Books from A.D. 322 to the Death of Theodore of Mopsuestia A.D. 427*, (Yunancadan İngilizce'ye çeviren: Walford Edward), Samuel Bagster and Sons, London 1843, s. 169; Zonaras, *The History of Zonaras: From Alexander Severus to the Death of Theodosius the Great*, (Yunancadan İngilizce'ye Çeviren: Thomas M. Banchich ve Eugene N. Lane), Routledge, Abingdon 2009, s. 183.

³⁷⁸ Muhafız birlikleri komutanı anlamına gelmektedir. Bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 597.

Frigedirus ile gönderdiği yardımcı birlikleri beklemeye başlamışlardır. Frigedirus ve Richomerus, komutasındaki Roma lejyonlarını, 377 yazında Balkanlara gelerek Ad Salices³⁷⁹ yakınlarında kamp kurmuş olan Profuturus ve Trajanus'un Armenia'dan getirdikleri lejyonlar ile birlikte birleşmiştir. Ammianus bu noktada, Frigedirus'un hastalanması ya da rakiplerinin deyiimiyle çatışmada bulunmamak için hasta gibi davranması üzerine, Richomerus'un Gotlarla yapılacak mücadelede bütün birliğin komutasını eline aldığını belirtmiştir.³⁸⁰ Ardından Richomerus, Gotlarla meydan savaşı yapmaya karar vermiştir. Bu sırada Ad Salices yakınlarında kamp kurmuş olan Gotlar, yük arabaları ile çember oluşturarak tahkimat haline getirmiş oldukları bölgede daha önce elde ettikleri ganimetlerle idare etmişlerdir. Ancak Fritigern, Roma ordusundaki artışı fark edince bölgedeki diğer Got yağmacılarını geri çağırması üzerine Gotların sayısı artmıştır. Savaşın başlamasından önceki gece boyunca Roma kuvvetleri ve Got kuvvetleri hazırlıklarını yapmışlardır.³⁸¹

Sabahın ilk ışıklarında savaş borusunun çalınması ile iki ordu harekete geçmiştir. Fritigern liderliğindeki Gotlar, Roma birlikleri müdahale etmeden önce savaşta etkili olan yüksek tepeleri ele geçirmeye çalışmışlar, ancak bu hamleleri Roma askerlerinin hızlı bir şekilde konuşlandırılmasıyla gerçekleşmemiştir. Testudo taktiğini uygulayan Roma birlikleri, Gotların sayıca üstün olmasından kaynaklı savunmaya geçmişlerdir. Bir süre sonra Gotların Roma savunmasının sol kanadını aşmış olsa da bir grup Roma askerinin direnişle karşılık vermesiyle engellenmişlerdir. Ad Salices'te şiddetli geçen savaş gece sona ermiş, Gotlar ve Romalılar kamplarına çekilmişlerdir. Ammianus'un açıklamalarına göre; savaşta ağır kayıplar verilmesine karşın her iki tarafta kesin galibiyet alamamış, savaş sonuçsuz kalmıştır. Bunun yanı sıra, Roma komutanı Profuturus'un savaşta hayatını kaybedenler arasında olması ihtimal dâhilindedir. Savaşın ertesi günü Roma ordusu Marcianopolis'e geri çekilirken, Gotlar yedi gün boyunca bulundukları korunaklı

³⁷⁹ Ad Salices (Söğütler) olarak adlandırılan yerin tam konumu bilinmemektedir. Ancak büyük bir ihtimale, kıyı kasabası Tomi ile Tuna deltası arasında, imparatorluk sınırına yakın bir bölgededir. Bkz.: Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 137.

³⁸⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 597-598; Ian Hughes, *Imperial Brothers: Valentinian, Valens and the Disaster at Adrianople*, Pen and Sword Military, Barnsley 2013, s. 166-167; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 568; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 84; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 58-59; Heather, *Gotlar*, s. 198; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Kozan, "Hadrianapolis Savaşı Öncesi...", s. 305.

³⁸¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 598; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 568-569; Heather, *Gotlar*, s. 198.

alanı terk etmemişlerdir.³⁸² Bunun üzerine 377 yılının sonbaharına doğru Richomerus, Gotları Tuna ile Heamus Dağları'ndaki arasında tahkimatlar inşa ederek onları bölgeye hapsedmiş, çünkü savaşmak yerine kılığa mahkûm ederek onları zayıflatma planını devam ettirmiştir. Ancak yaklaşan yeni bir savaş tehlikesini göz önünde bulunduran Richomerus, askerî destek sağlamak için tekrar Galya'ya gitmiştir. Bu sırada İmparator Valens ise, geçici süreliğine süvari komutanı olan Saturninus'u destek olarak bölgeye göndermiştir. Gıda stoku tükenen Gotların, Roma kuşatmasını aşmak için çabaları işe yaramayınca büyük sıkıntılar yaşamışlardır. Böylece geçici bir süre de olsa Gotlar, Balkanlarda kontrol altına alınmış ve yağma faaliyetleri durdurulmuştur.³⁸³ Saturninus'un komutasındaki kuşatma, tahkimat çalışmalarıyla başarılı bir şekilde devam ettirildiği sırada, Fritigern'in gizlice kuşatmayı aşan elçiler yoluyla Tuna'nın kuzeyindeki küçük bir grup olan Hun-Alan öncü birlikleri ile işbirliği yapmıştır. Böylece Hun birlikleri, boyunduruğu altında bulunan Got, Alan ve Germen Taifaliler ile birlikte ilk kez Tuna nehrini geçmişlerdir. Bu ittifakın haberini alan Saturninus ve diğer komutanlar ise, yeni gelen süvari birliklerinin yıkımına uğramamak için kuşatmayı yarıda bırakarak 377 yılın sonlarına doğru birliklerini geri çektiklerinde Gotlar tekrar yağma yapmak için serbest kalmışlardır. Bu sıralar batıda olan Frigeridus aldığı emir üzerine, Trakya'ya yağmalayan ve Tuna Nehri'ni geçerek batıya yönelen Got birliklerine karşı savunma yapmak için yola çıkmıştır.³⁸⁴ Kuşatma hattını Hunların ve Alanların yardımıyla aşan Gotlar ise, Tuna kıyılarından Rodop'a ve Hellespontus'a³⁸⁵ kadar Trakya topraklarında yağmalamalar, katliamlar ve yangınlara neden olmuşlar, hatta bu isyanı Yunanistan'ın kuzeyine kadar taşımışlardır. Zosimus eserinde, imparatorluğa akın eden barbarların Makedonya'daki Teselya şehrine kadar Trakya ve Pannonia dâhil birçok bölgede önlerine çıkan her yeri yağmaladıklarını dile getirmiştir. Theophanes ise, Trakya'nın yanı sıra Scythia, Mysia, Makedonya, Achaea ve Yunanistan'ın

³⁸² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 599-600; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 569; Hughes, *Imperial Brothers: Valentinian...*, s. 167-168; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Heather, *Gotlar*, s. 198; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 83; Bradley, *The Story of...*, s. 70; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars*, s. 137-138.

³⁸³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 600-601; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 570; Heather, *Gotlar*, s. 198; E. A. Thompson, *Hunlar*, (çev.: M. Sibel Dinçel), Phoenix Yayınevi, Ankara 2012, s. 41-42; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 58-59.

³⁸⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 601; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 570; Hughes, *Imperial Brothers: Valentinian...*, s. 170; Thompson, *Hunlar*, s. 123; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 59; Heather, *Gotlar*, s. 198; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 44. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019, s. 71.

³⁸⁵ Bugünkü Çanakkale Boğazı.

tamamı dâhil, toplamda yirmi Roma eyaletini yakıp yıktıklarını belirtmiştir. Ancak Gotların Yunanistan’a yönelik batıya akınları ve yağma faaliyetleri 378 yılında İmparator Valens’in ölümünden sonraki süreçte gerçekleşmiştir. Gotların Trakya’daki faaliyetlerini ayrıntılı olarak yazan Ammianus, Roma topraklarında gerçekleşen felaketlerin boyutunu “...barbarlar, tıpkı kafeslerini paramparça etmiş vahşi hayvanlar gibi...”³⁸⁶ şeklindeki ifadeyle vurgulamıştır.

Got savaşçılarının imparatorluk topraklarındaki yağma faaliyetlerine teolojik açıdan yaklaşan psikopos Ambrosius ise, Peygamber Hezeikel yani Hazreti Zülkarneyn’in dönemindeki Gog ve Magog diğer adıyla Yecüc ve Mecüc olaylarına atıfta bulunmuştur. “De Fide” adlı eserinde “...o uzak günlerde, halkımızın madenciliğini ve Gotik savaşları önceden tahmin etti” şeklinde ifadelerle yer veren Ambrosius, Gog’u Gotlar ile özdeşleştirmiştir. Ayrıca Ambrosius’un, Gotların İmparator Valens’in tarafından Tuna sınırını savunmak için imparatorluk topraklarına kabul edilmesinden sonra isyan etmelerine ilişkin “Bu kadar kana susamış komşular bize ne kazanç sağlayabilir veya Roma Devleti bu tür sınır savunucular ile nasıl güvende olabilir?”³⁸⁷ şeklindeki sözleri, IV. yüzyılın sonlarında mevcut Roma-Got ilişkilerindeki gerilimi açıkça göstermektedir.

Trakya’yı tahrip etmeye devam eden Gotların yanı sıra onların kuzeyden gelen yeni müttefikleri olan Gotlar Marcianopolis’ten batıya ve güneye yönelmişlerdir. Güneye ilerleyen Gotlar, Karadeniz kıyısındaki Dıbalum³⁸⁸ şehri dışında kamp kurmuş olan scutariusların³⁸⁹ tribunusu Barzimers ve komutasındaki Roma birliklerini hazırlıksız yakalamışlardır. Kışı geçirmek için Dıbalum’a gelen Roma birlikleri imparatorlukta en iyi piyade birliklerinden biri olan Cornuti ve imparatorluk muhafızlarının ağır süvari birlikleri olan Scutarii alayını içermiştir. Nitekim savaşa tutuşmuş olan Roma birlikleri bir süre direnmişler, ancak Got süvarilerinin Barzimers’i ve askerlerini kuşatması sonucunda mağlup edilmişlerdir. Barzimers’in ölümü de dâhil Roma birlikleri bu savaşta ağır kayıplar vermişlerdir.

³⁸⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 601-602; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Orosius, *Seven Books of...*, s. 383; Zosimus, *New History*, s. 79; Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 134; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun...*, C. II, s. 570; Hughes, *Imperial Brothers: Valentinian...*, s. 170; Thompson, *Hunlar*, s. 42; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 59; Heather, *Gotlar*, s. 198; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 208; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 83.

³⁸⁷ Ambrosius, *A Select Library...*, s. 241-242.

³⁸⁸ Günümüz Debelt civarındaki Develtos şehridir.

³⁸⁹ Scutarius, büyük kalkan ile donatılmış bir tür muhafız anlamına gelmektedir. Bkz.: Lewis ve Short, *A Latin Dictionary*, s. 1650.

Ayrıca Ammianus, İmparator Valens'in akrabası olan Euquitus'un bu savaşta esir düşmesi hakkında, anlatımının ilerleyen bölümlerinde bilgi vermiştir. Zafer elde eden Gotlar ise güneye ilerlemeye devam etmişlerdir.³⁹⁰

Kuşatma çemberinde kalan Fritigern, destek olmaları için daha önceki müttefiki olan ve bu sırada Aşağı Moesia'da bulunan Ostrogotlarla iletişime geçmiştir. Böylece Kral Vithimer'in korumasını üstlenen Alathesus ve Shaprax'ın komutasındaki Ostrogotlar ile Vizigotlar, Fritigern'in komutasında tek bir çatı altında birleşmişlerdir. Wolfram Gotların ordusunun küçük ve seçkin savaşçılardan oluştuğunu ancak, Hunların katılımı ile büyük bir seferliğin meydana geldiği belirtmektedir. Çünkü Fritigern bu birliğe Taifalı kavmi ve Hun-Alan birliklerinin desteğini de kazandırmıştır. Böylece Gotlar, kendilerini yurtlarından süren ve büyük korku duydukları Hunlar ile çıkarları doğrultusunda müttefik olmuştur. Bunun yanı sıra Thompson, Hunların Gotları kurtardıktan sonra, Adrianopolis savaşından önce onlardan ayrıldıklarına dair bir bilgi bulunmadığını belirtmektedir. Vizigotların isyanına Ostrogotların ve Hun-Alan birliklerinin katılımıyla birlikte bu kuvvetler, Roma İmparatorluğu'na karşı birleşerek Doğu Roma topraklarında tehlikeli bir hale gelmiştir. Bunun yanı sıra Fritigern verdiği vaatleri öğrenen pek çok Germen kabilesi de bu isyana katılmıştır. Sarmatlar ise bu sırada çıkan kargaşa ortamından faydalanarak karışıklığı daha da arttırmışlardır.³⁹¹ Böylece, Got konfederasyonu tam anlamıyla kurulmuş olması ve diğer kavimlerin de harekete geçmesi, Roma İmparatorluğu için baş edilmesi güç bir direnişe dönüşmüştür.

378 yılının başlarında Trakya'ya dönmüş olan Frigeridus, birlikleriyle kamp için tahkimat inşa ederek Beroea³⁹² civarında kamp kurduğu sırada, Haemus Dağları'daki kuşatmadan kurtulan ve muhtemelen Trakya sınırlarından çıkmak isteyen Fritigern'in, Got kuvvetleriyle birlikte kendisine doğru geldiğini öğrenmiştir. Hem kamp alanında kalmak güvenli olmayacağından hem de Gotların Batı Roma topraklarına girmesini engellemek istediğinden Illyricum'a gitmeye karar

³⁹⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 602-611; Hughes, *Imperial Brothers: Valentinian*..., s. 170; Bradley, *The Story of*..., s. 70; Kozan, "Hadrianapolis Savaşı Öncesi...", s. 305.

³⁹¹ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. II, s. 570-571; Thompson, *Hunlar*, s. 41-42; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 48; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 83; Vasilev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.108; Kelly, *Attila: Hunlar*..., s. 23-27; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 59; Bradley, *The Story of*..., s. 70; Kozan, "Hadrianapolis Savaşı Öncesi...", s. 305.

³⁹² Günümüz Bulgaristan'daki Stara Zagora (Eski Zağra) şehridir.

vermiştir.³⁹³ Batı Roma birliklerini toplayarak kamp yerinden hızlı bir şekilde ayrılan Frigeridus, Succi Geçidi'ne çekilmeye başlamıştır. Dağlık ve ormanlık bölgedeki yollardan geçtikten bir müddet sonra, arkasında bıraktığı gözcülerden yağma yapan Got Kralı Fornabius'un komutasındaki Gotlar ve Taifaliler grubundan haberdar etmiştir. Ian Hughes, Fornabius ile Fritigern müttefik olmasının ve Fornabius'un kamptan ayrılan Frigedirus'u bulma niyetiyle hareket etmesinin muhtemel olduğunu ileri sürmüştür. Frigedirus, kendisini takip eden Fornabius'un kuvvetini Roma piyadeleri karşılamış ve onları kuşatma altına almıştır. Roma birliklerinin ani saldırısında Got Kralı Fornabius hayatını kaybetmiş, ancak kuvvetindeki Got ve Taifali savaşçıların birçoğu bağışlanmayı dileyerek kurtulmuştur. Teslim olan savaşçılar Frigedirus tarafından İtalya'ya gönderilmişler ve İmparator Gratianus onları İtalya'daki bazı bölgelerde tarlada çalışmak üzere yerleştirilmişlerdir. Frigeridus ise, Trakya ve Balkanlar arasında bulunan Succi Geçidi'ni güçlendirmiş, böylece Fritigern komutasındaki Gotları Trakya'da tutarak kuzeydeki eyaletlere yayılmalarını engellemiştir.³⁹⁴

Batı Roma ordusunun 377 yılı sonlarındaki Trakya'daki Got yağmalarına karşı Doğu Roma'ya desteği, 378 başlarındaki Frigeridus komutasındaki Batı Roma birliklerinin askerî uygulamaları ile sınırlı kalmamıştır. 377/378 kışında, Richemerus yanı sıra İmparator Gratianus da Trakya'daki kargaşayı çözmek için Batı Roma birliklerinin neredeyse tamamını amcası Valens'e destek olarak göndermeye karar vermiş ve Pannonia üzerinden Aşağı Tuna bölgesine destek olmak üzere harekete geçmiştir.³⁹⁵ Ancak, Ammianus'un açıklamasına göre, İmparator Valens başkente gelmeden önce, Ren sınırlarında sorunlar yaşanmıştır. Çünkü Batı Roma birlikleri içerisinde, Lentienses kabilesinden olan bir Alamanni askerinin, imparatorun bu kararını halkına anlatmıştır. Bu durumu Galya'ya akın etmek için bir fırsat olarak gören Alpin eteklerinde yaşayan ve Alamannilerin bir kolu olan Lentienses kabilesi,

³⁹³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. s. 602; Hughes, *Imperial Brothers: Valentinian...*, s. 170-171; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 138; Alessandro Barbero, *The Day of the Barbarians: The Battle that Led to the Fall of the Roman Empire*, (İtalyancadan İngilizceye Çeviren: John Cullen), Walker & Company Yayınları, New York 2008, s. 77-78.

³⁹⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. s. 602, 604; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 78, 80; Hughes, *Imperial Brothers: Valentinian...*, s. 171; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 574; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 138-139; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 9-10.

³⁹⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 603-604; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 84; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 572; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 28; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Heather, *Gotlar*, s. 198; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 102.

378 yılının Şubat ayında donmuş Ren Nehri'ni geçemeye çalışmıştır. Ancak Lentiensesler, Keltlerin yardımını alan büyük bir Roma kuvvetinin direnişi karşısında geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Batı Roma ordusunun ve ardından İmparator Gratianus'un Illyricum'a doğru yola çıktıklarından haberdar olan Alamanni birlikleri, tekrar sınırları aşmak için girişimde bulunmuşlar ve başarılı olmuşlardır. 40.000 kişilik olması muhtemel olan Alamanni birlikleri, onlara karşı yenilen Romalı *magistratus*'lar tarafından 60.000-70.000 kadar olduğu bildirilmiştir.³⁹⁶ Bu durumu haber alan Gratianus, daha fazla Alamanni'nin Ren sınırına akın edeceğini öğrendiğinde, Frigedirus'u ve Orta Tuna bölgesinde bulunan Pannonia'ya gönderdiği lejyonları geri çağırarak, Galya'daki birlikleri toplamıştır. İmparator Gratianus'un emri üzerine Roma komutanlarından biri olan Nannienus ve Frank Kralı Mallobaudes savaşın komutasını birlikte üstlenmişlerdir. Alsace ovalarındaki Argenteratum'da başlayan savaş, Roma ordusunun üstün zaferiyle sonuçlanmış, Alamannilerin lideri Priarus ise öldürülmüştür. İmparator Gratianus, Lentienses kavmi teslim olana kadar mücadeleyi devam ettirmiş, siyasal ve askerî hamleleri ile Roma ordularının takdirini toplamıştır. Ancak Gratianus'un Ren sınırındaki ayaklanmalar ile uğraşırken, amcasına yardım etmek için çok fazla zaman kaybetmiştir.³⁹⁷ Batı Roma birliklerinin Trakya'dan çekilmesiyle bölgedeki Roma ordusunun gücünü daha fazla zayıflamıştır.

Hun ve Alan kavimlerinde katımlıya güçlenen Gotların Trakya topraklarındaki bu faaliyetleri, Tuna sınırına sadece 320 kilometre uzaklıkta olan Konstantinopolis'in güvenliği konusunda Valens'i oldukça endişelendirmiştir. Bu noktaya kadar İmparator Valens, Trakya'daki savaş için ayrılmadan önce³⁹⁸ doğu

³⁹⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 603-604; Heather, *The Fall of...*, s. 177; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 571-572; Heather, *Gotlar*, s. 198; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84.

³⁹⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 604, 606; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 572- 573; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 84; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 28.

³⁹⁸ İmparator Valens Antakya'dan ayrılacağı zaman, sürgün ettiği Nicene öğretilerini koruyan pisikoposların ve azizlerin geri çağılmasını emrederek yaptığı zulmü sonlandırmıştır. Sürgüne gönderilenlerinden biri de Hytatius'tur. Ayrıca bu sırada Arian Piskoposu Euzoius'un ölmesi üzerine Theodore bu göreve atanmıştır. Ancak Valens'in sürgüne gönderdiği papazların, Valens'in ölümünden sonra İmparator Gratianus tarafından geri çağıldığını belirten Antik Çağ yazarları da vardır. Socrates ve onun eserinden faydalanarak eserini yazan Sozomen ise Valens'in Antakya'dan ayrılmasıyla kendi inancına karşıt olan Hristiyanların çektiği eziyetlerin önlediğini belirtirken, Valens'in ölümünden sonra Gratianus'un sürgün edilen Hristiyanları geri çağırıldığını ve insanların inançlarını özgürce yaşamasına ilişkin yasa çıkardığını dile getirmiştir. Orosius ve Hydatius Valens'in Nicene öğretilerini benimsiyenlere yaşattığı zorluklardan dolayı tövbe ederek kefaret niyetiyle bu zulme bir son verdiğini ifade etmişlerdir. Valens'in Gotlarla savaşmak için Konstantinopolis'e gitmeden önceki tutumunun ne olduğu belirsizdir. Ancak Antik Çağ'daki bazı Kilise tarihi yazarlarının dinî duygularlarının da

topraklarındaki güvenlik sorunlarını olabildiğince çözmüştür. Perslerin Kralı Şapur ile barış yapmak zorunda kalan İmparator Valens, Küçük Asya'dan topladığı Doğu Roma ordusunun tamamı ile birlikte 378 yılının Nisan ayında Antakya'dan ayrılmıştır. Böylece Doğu Roma ordusu, Batı Roma yardımcı birlikleri ile buluşmak ve Trakya'ya geçmek için yaklaşık 1000 kilometre uzaklıktaki Konstantinopolis'e doğru sefere çıkmıştır. İmparator Valens'in Antakya'dan ayrılma zamanı Ammianus'un açıklama belirtilmemiştir. Bunun yanı sıra bazı antik yazarlar ise Gotların isyan başlattığını duyar duymaz Antakya'dan ayrıldığı dile getirmişlerdir.³⁹⁹ Ancak modern kaynaklardaki bilgiler ve İmparator'un isyanı duyduğu zaman ile Konstantinopolis'e ulaştığı zaman aralığı incelendiğinde, İmparator Valens'in isyan haberini alır almaz Antakya'dan ayrılmadığı anlaşılmaktadır.

Batı Roma cephesinde kış boyunca imparatorluğun lehine gelişmeler yaşanırken, Gotlar Makendonya'yı istila etmişlerdir. Altı haftalık yolculuğunu tamamlamış olan İmparator Valens ise Socrates'in açıklamasına göre 30 Mayıs 378 tarihinde Doğu Roma ordusuyla Konstantinopolis'e ulaşmıştır. Savaşın komutasını alan İmparator Valens, Gotlarla zorlu bir mücadeleye gireceğinin bilincinde olarak imparatorluğun her yerinden olabildiğince asker temin etmiştir. Eunapius'un ve Zosimus'a göre⁴⁰⁰ bütün Trakya'nın Gotlar tarafından yağmalandığını gören

etkisiyle, Valens'in yaptığından pişman olduğunu vurgulamak istemeleri mümkündür. Bu nedenle Socrates'in açıklamasının akla daha yakın olduğu söylenebilir. Bilgi için bkz.: Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256-262; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 307-312; Orosius, *Seven Books...*, s. 383; Hydatius, *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, (Ed.: R.W. Burgess), (Latince'den İngilizce'ye çeviren: R.W. Burgess), Oxford University Press, Oxford 1993, s. 71; Zonaras, *The History of...*, s. 183.

³⁹⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 63-65; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Orosius, *Seven Books...*, s. 383; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 71; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 307; Zosimus, *New History*, s. 79; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Zonaras, *The History of...*, s. 180-181; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 27; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 83-84; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 83-84; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Heather, *Gotlar*, s. 198; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 102; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.108; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 48; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 568; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 41-42.

⁴⁰⁰ Ammianus Gotlarla mücadele edilmesi için, İmparator Valens'in isyanı duyar duymaz komutanları Profuturus ve Traianus'u gönderdiğini, ayrıca İmparator Gratianus'un komutanları Richomerus ve Frigedirus'un görevlendirildiklerinden bahsetmiştir. Ancak Eunapius ve Zosimus'un açıklamalarında ise imparator isyanı duyduğunda, Gotların üzerine Saracen süvarilerinin gönderdiğinden söz edilmiştir. Ancak Ammianus'un açıklamalarında, Saracen kuvvetlerinin Gotlara karşı kullanılması Adrinopolis Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir. Nitekim döneme tanıklık etmiş olan Ammianus'un ve Eunapius'un açıklamaları birbirinden farklı olmasına rağmen Ammianus'un verdiği bilgiler genel olarak kabul görmektedir. Karşılaştırma için bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 597-621; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 65; Zosimus, *New History*, s. 79-80.

İmparator Valens, Konstantinopolis etrafındaki yerleşimlere saldıran Gotlarla savaşmak için öncü birlik olarak Saracen süvarilerini göndermiştir. Düşmanları üzerinde korkuya neden olan bu askerler, Konstantinopolis'ten küçük gruplar şeklinde ayrılarak bağımsız dolaşan Gotları öldürmüşlerdir. Sozomen ise imparatorun başkente geldikten sonra, Trakya'yı tahrip etmelerinin yanı sıra Konstantinopolis'e yürüten Gotların saldırıları karşısında kayıtsız kaldığını dile getirmiştir.⁴⁰¹ Ammianus ise, imparator Konstantinopolis'e geldiğinde, ülkeyi istila eden Gotları kabul ettiği için halkın ona karşı ayaklandıklarını belirtmiştir. Çünkü Gotlar Konstantinopolis'in çevresindeki yerleşim yerlerini tahrip etmişler ve şehrin kapılarına doğru ilerlemeye başlamışlardır. Roma halkı, Trakya ve çevresindeki karışıklıkların nedenin İmparator Valens'in ihmalkârlığından kaynaklığını ve onun korkak olduğunu düşünmüştür. Hatta İmparator Valens'in Hipodromda bulunduğu sırada Roma halkı, İmparatora hakaret içeren sözleri yüksek sesle dile getirmişler ve savaşmak için kendilerine silah verilmesini talep etmişlerdir. Bunun yanı sıra halkın kendisini, genç ve başarılı yeğeni Gratianus ile kıyasladıklarını öğrendiğinde bu duruma içerlemiştir. Hakarete uğrayan İmparator Valens, Socrates ve Sozomen'in belirtğine göre bu duruma öfkelenmiş ve Gotları mağlup ettikten sonra halkın bu küstahça davranışının cezasız kalmayacağını belirterek halkı tehdit etmiştir.⁴⁰²

İmparator Valens Trakya'daki Got ilerlemesini engelleyen Frigeridus'un 378 yılının kışında Gratianus tarafından geri çağırılmasından sonra, Trakya'daki Gotları durduracak birine ihtiyacı duymuştur. Ancak çevresinde bu görev için bulunan askerlerin bu göreve atamak için yeterli beceriye sahip olmadıklarını düşünmüştür. Bu sırada askerî ve siyasi konularda yetenekli olan Sebastianus'un Konstantinopolis'e geldiğini öğrenmiştir. Bunun üzerine İmparator Valens, daha önce Ad Salices'teki başarılığın sorumlusu olarak gördüğü olan Traianus'un yerine,

⁴⁰¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 607; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 65-67; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 256; Zosimus, *New History*, s. 79-80; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 310-311; Heather, *The Fall of...*, s. 177; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 27; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 108; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Heather, *Gotlar*, s. 198; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 9.

⁴⁰² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 607; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 259; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 310-311; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 573-574; Bradley, *The Story of...*, s. 70-71; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 27-28.

Sebastianus'u *magister peditum*⁴⁰³ olarak atamıştır.⁴⁰⁴ Konstantinopolis'te on iki gün kaldıktan sonra 11 Haziran'da şehirden ayrılan⁴⁰⁵ İmparator Valens, Doğu Roma askerlerinin yoğun olduğu ve şehre yakın bir konumdaki Melanthias'a giderek 12 Haziran'da ordusuna katılmıştır. Buradaki imparatorluk villasında, maaş ve malzeme ile desteklediği askerlerini motive ederek Batı Roma ordusunun birliklerini beklemeye başlamıştır. Ancak İmparator Valens Batı Roma birliklerini Melanthias'ta üç hafta geçirmiş olmasına rağmen, Gratianus Ren sınırının savunmasından dolayı gecikmiş ve komutasındaki birlikleri ile henüz amcasına destek olmak için bölgeye ulaşamamıştır. Bu sırada Gotlar yağma faaliyetlerini devam ettirmiş, kuvvetlerinin çoğu Nicopolis⁴⁰⁶ ve Beroea şehirleri arasında bulunarak stratejik öneme sahip Şipka Geçidi'nin⁴⁰⁷ kontrolünü ellerinde tutmuşlardır.⁴⁰⁸

⁴⁰³ Piyade birliklerinin komutanı anlamına gelmektedir. Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 625.

⁴⁰⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 607; Zosimus, *New History*, s. 80; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 574; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴⁰⁵ İmparator Valens Gotlar üzerine sefer düzenlediğinde mağlup olacağı kehanetinde bulunan dönemin önemli bir keşiş olan ve muhtemelen Süryani olan Isaakios'tan bahseden başta Kilise yazarları olmak üzere bazı antik kaynaklar bulunmaktadır. Bu anlatımlara göre İmparator Gotlarla savaşmak için Konstantinopolis'ten ayrıldığı sırada keşiş Isaakios, at sırtında yanından geçen imparatorun huzuruna çıkmıştır. Keşiş Isaakios imparatorun Nicene öğretilerini koruyan Ortodoksları, kiliselerden mahrum bırakmamasını istemiş ve eğer, Tanrı'ya karşı gelmeyerek bu talebi kabul ederse zafere ulaşacağını belirtmiştir. Ancak İmparator, keşiş Isaakios'un (Isaacius) bu davranışını küstahlık olarak görmüş ve onun tutuklanmasını ve savaştan dönene kadar hapsedilmesini emretmiştir. Bunun üzerine keşiş Isaakios, İmparator Valens'e "*Kiliselere geri iade etmediğiniz sürece geri dönmeyeceksiniz.*" şeklinde bir ifadeyle sitemde bulunmuş, nitekim bu kehanet ilerleyen zamanlarda gerçekleşmiştir. Ayrıca Zonaras, keşiş Isaakios ile İmparator Valens'in arasında yaşanan bu olaydan bahsettikten sonra İmparator Valens'in Mimas'a gitmesi ve buradaki ölümü ile ilgili gördüğü rüyayı da aktarmaktadır. Ammianus ise Valens'in ardından tahta geçeceği hakkında ortaya atılan kehanetin sorumluları sorguya çekildiğinde, Mimas'ta imparatoru bekleyen ölümü ile ilgili dizelerden bahsetmiştir. Ayrıca Valens'in ölümünden sonraki anlatımında tekrar bu kehanete değinmiştir. Bilgi için bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 526-527-617; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 311; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 271; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Zonaras, *The History of...*, s. 181; Cyril Mango, *Bizans: Yeni Roma İmparatorluğu*, (Çev.: Gül Çağalı Güven), Yapı Kredi Yay., İstanbul 2008, s. 125.

⁴⁰⁶ Günümüz Bulgaristan'daki Veliko Tarnovo (Tırnova) şehrine bağlı Nikyup köyü civarındadır.

⁴⁰⁷ Günümüz Bulgaristan'daki Eski Zağra şehrine bağlı Kazanlık ile Gabrovo şehri arasında, Balkan Dağları üzerindeki geçittir.

⁴⁰⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 607; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 259; Zosimus, *New History*, s. 80; Heather, *The Fall of...*, s. 177-178; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 573-574; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 28 ; Bradley, *The Story of...*, s. 71.

2.2. ADRIANOPOLİS SAVAŞI VE SONRASI

2.2.1. Savaş Hazırlıkları ve Adrianopolis'te Yapılan Görüşmeler

378 yılının yazında İmparator Valens'in generallerin baskısından kaçan Gotlar, Meriç Nehri'nden Adrianopolis şehrine doğru ilerlemişlerdir. İmparator Valens, Trakya'daki keşif birliklerinin raporlarıyla yağmacı Got birliklerinden birinin Rodop Dağları eteklerinden Adrianopolis civarına baskın yapmak için döndüğünü öğrenmiştir. İmparatorun ordusuyla başkentten ayrıldığını öğrenen Gotlar ise, Nicopolis ve Beroea civarındaki Gotlarla birleşmek için yola çıkmışlardır.⁴⁰⁹ İmparator Valens, bölgeye gitmesi için Sebastianus'u görevlendirmiştir. Sebastianus, her lejyondan 300 kişi olmak üzere toplamda 2.000 asker seçmek izin istemiş, imparator ise bu kadar az sayıda askerle savaşa girmesinden memnun olmuş ve nedeni sormuştur. Sebastianus ise şu şekilde cevap vermiştir: *"birçoğu başarıdan hoşlananlara katılacak... Ama kötü alışkanlıklardan çok sayıda hatırlamak zor bir iştir. İlk başta birkaç kişi iyi bir disipline yeniden eğitilirse ve eğitimleri başarı getirirse, yavaş yavaş onlara katılanlar kolayca geliştirilecektir"*. Böylece Sebastianus seçtiği askerleri öncelikle silah talimi yaptırmış ve hızlı bir eğitime tabi tutmuştur. Birliğine disiplin kazandırdıktan sonra Sebastianus, Gotlara müdahale etmek için Adrianopolis şehrine ulaşmıştır. Beroea yakınlarındaki Meriç Nehri kıyılarında ortaya çıkan yağmacı Vizigotların çoğu, Sebastianus'un gece karanlığında yaptığı vur-kaç taktikleri ile katledilmiş ve yüklü miktardaki ganimetleri de ele geçirilmiştir. Ayrıca Sebastianus, Gotlara karşı elde edilen başarıları Konstantinopolis'te bulunan İmparator Valens'e de bildirmiştir.⁴¹⁰ Fritigern ise başarılı bir komutan olan Sebastianus'un Gotlara yaptığı baskınları öğrenince bazı önlemler almak zorunda kalmış ve etrafa yayılmış olan yağmacı Got birliklerini çağırıştır. Fritigern onlara Heamus ve Rodop Dağları'nın arasında güvenli ve verimli topraklara sahip olan Cabyle'ye⁴¹¹ şehri yakınına geri dönmelerini

⁴⁰⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 607; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Heather, *The Fall of...*, s. 178.

⁴¹⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 607-608; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 69; Zosimus, *New History*, s. 80; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 574; Heather, *The Fall of...*, s. 178; Bradley, *The Story of...*, s. 70; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84.

⁴¹¹ Günümüz Bulgaristan'daki Kabile.

emretmiştir. Got ana birlikleri topladıktan sonra bölgeyi terk etmiş ve güneye hareket ederek Trakya ovasına taşınmışlardır.⁴¹²

Alamannilere karşı zafer kazanmış olan İmparator Gratianus, Trakya'daki gelişmelerin haberini alınca, Doğu Roma birliklerinin savaş için toplantı düzenlediği sırada ordunun bir kısmı önden göndermiştir. Sonrasında İmparator Gratianus, Tuna'ya hareket etmiş ve Banonia'ya⁴¹³ ulaşmıştır. Sirmium'da⁴¹⁴ dört gün kaldıktan sonra nehri takip ederek Ağustos'un başında Castra Martis'e⁴¹⁵ ulaşmış ancak, burada kamp kurduğu sırada Alatheus ve Saphrax'ın birliklerinden olan Alan süvarilerinin saldırılarıyla askerinin küçük bir kısmı katledilmiştir. Wolfram, bu saldırının Gotlardan daha önce bu tarz bir saldırı görmemiş olan Roma lejyonları üzerinde önemli bir iz bıraktığını belirtmiştir. Çünkü Roma lejyonları, kendi menzilin dışında sahte geri çekilme ile hareket eden süvarilerinin bu saldırısına karşılık verememiştir. Wolfram, "blitz (yıldırım) saldırısı" olarak adlandırılan bu savaş taktığının ilerleyen yıllarda, Gotların savaş taktiği haline geldiğini dile getirmiştir.⁴¹⁶ Bu süvari saldırısı, Hun kavminin kullandığı "sahte ricat" olarak adlandırılan süvari savaş taktiği olabilir. Ayrıca Hun ve Alanlar ile yakın ilişkiler kuran Gotların, bu iki kavmin askerî yetenek ve savaş taktikleri konusunda başarılı olan süvarilerinden etkilendiklerini söylenebilir. Aynı saldırı taktiği Hun ve Alanları da içeren Got süvari kuvveti tarafından, Adrianopolis savaşında da kullanılmıştır.

Cabyle'den güneye hareket eden Gotlar Adrianopolis'in kuzeyindeyken, Valens ve ordusu ise Hadrianopolis'in güneyinde Gratianus'un birliklerini beklemeye devam etmiştir. Ancak iki aydır Sebastianus'un gece baskınları dışında bir başarı elde edemeyen Doğu Roma birlikleri beklemekten sıkılmış ve savaşmak için istekleri azalmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra Sebastianus'un başarıları, imparatoru ve Sebastianus'a muhalif olan kişileri kışkırtmıştır. Sebastianus, muhalif kişilerin kışkırttığı saray eunuchusları⁴¹⁷ tarafından imparatorun huzurunda iftiraya uğramıştır. Bunun yanı sıra Valens Gratianus'un ordusu beklerken Batı

⁴¹² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 608; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 139; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 28; Heather, *The Fall of...*, s. 178; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Bradley, *The Story of...*, s. 70; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴¹³ Günümüz Sırbistan'a bağlı olan Sirem bölgesindeki Banostor köyüdür.

⁴¹⁴ Günümüzde Sırbistan'daki Mitrovica şehridir.

⁴¹⁵ Günümüz Bulgaristan'ın Kula bölgesindeki Roma garnizonudur.

⁴¹⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 608; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 84; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Bradley, *The Story of...*, s. 70.

⁴¹⁷ Roma döneminde eunuchus, hadımlara verilen addır. Bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 305.

Roma birlikleri yerine, Gratianus'un Alamannilere karşı kazandığı zaferleri anlatan bir mektup ulaşmıştır. Ammianus'un açıklamalarına göre; İmparator Valens generali Sebastianus'un başarılarının üzerine, daha on sekiz yaşında olan yeğeni Gratianus'un zafer kazanmasından dolayı kıskançlık duymaya başlamış ve onlar gibi önemli başarılar elde istemiştir.⁴¹⁸ Zosimus ise eserinde, Sebastinus'un imparatora başkentte kalması ve daha fazla ilerlememesi gerektiği konusunda tavsiyede bulunduğunu ve sayıca fazla olan Got birlikleri ile meydan savaşı yapmanın kolay olmayacağını bildirdiğini dile getirmiştir. Ancak, yeğeninden gelecek yardımı daha fazla beklemek istemeyen İmparator Valens, Gotların güneye hareket ettiğini öğrenenince Ağustos'un başlarında Melanthias'tan ayrılmış ve tüm ordusunu 160 kilometre kuzeydoğudaki Trakya'nın müstahkem şehirlerinden biri olan Adrianopolis'e iletmiştir. Gotlara doğru ilerleyen Valens'in komutasındaki birlikler, Traianus'un kıdemli lejyonerlerinin katılmasıyla daha da güçlenmiştir. İmparator, Gotların ikmal yolları tutarak erzakları ele geçirme planlarını engellemek ve Gotların Konstantinopolis'in güvenliğini sağlamak için, bu yolların savunmasını sağlayacak birer piyade okçu birliği ve süvari birliği göndermiştir.⁴¹⁹ Ancak Fritigern liderliğindeki Gotlar, alternatif yollardan Adrianopolis'e uğramadan Konstantinopolis'in on beş mil kadar yakınına ulaşmışlar ve Nice'ye⁴²⁰ doğru ilerlemişlerdir. İmparator Valens ve ordusu, Gotların sadece 10.000 kişilik kuvveti olduğuna dair öncü birliklerinden gelen yanlış istihbarat almışlardır. Bunun üzerine Batı Roma ordusunu bekleyerek temkinli davranmak isteyen ve hemen savaşa tutuşmak isteyenler generaller arasında tartışmalar başlamıştır. İmparator Valens ve coşkulu davranan bir grup savaşın zaferle sonuçlanacağını düşünmüşlerdir. Heather'in açıklamalarına göre, ulaşan yanlış istihbaratla imparator Valens, Got ordusunun kendi ordusuna kıyasla üçte ikisi ya da yarısı kadar olduğu

⁴¹⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 608; Zosimus, *New History*, s. 80; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 574-575; Heather, *The Fall of...*, s. 178; Bradley, *The Story of...*, s. 70-71; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Heather, *Gotlar*, s. 198; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴¹⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 608-609; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Zosimus, *New History*, s. 80; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, 311; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 575; Heather, *The Fall of...*, s. 178; Heather, *Gotlar*, s. 198; Bradley, *The Story of...*, s. 71; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 140; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 28; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴²⁰ Günümüz Edirne şehrindeki Havsa ilçesine bağlı Hasköy'dür.

düşünmüştür.⁴²¹ Böylece sayıca üstün olduğunu düşünen Valens ve bazı Roma *magistratus*'ları Gotları mağlup edeceklerinden emin olmuşlardır.

Doğu Roma ordusu ile Adrianopolis'e ulaşan İmpartor Valens, şehrin dışında surlarla ve hendeklerle güçlendirdiği ordugâhını kurduktan sonra, savaşın gidişatını belirlemek için Doğu Roma ordusunun yüksek rütbeli askerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Ammianus, 366 yılında Athanaric'e elçi olarak gönderilmiş olan Sarmatyalı eski bir süvari generali olan Victor'un, ihtiyatlı davranılması ve Batı Roma ordusunun yardımını beklemeden hareket edilmemesi tavsiyesinde bulunduğu belirtmiştir. Ancak Sebastianus'un yandaşlarının Valens'i hemen savaşa girmesi konusunda etkilediklerinden bahsetmiştir. Zosimus ise Ammianus'un aksine savaşa girmeyi isteyenlerin Sebastian'a muhalif olan kişilerin olduğunu dile getirmiştir. Zosimus'a göre; Sebastianus, Gotlara tuzak kurarak kıtlıktan zayıflayana kadar aynı stratejinin devam ettirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Böylece Gotların Roma kuvvetlerine teslim olmaları ya da kıtlıktan ölmeleri yerine, Roma topraklarından çekilmeleri ve Hunlara teslim olmaya mecbur kalmaları sağlanarak mağlup edilebileceğini belirtmiştir.⁴²² Ancak İmparator Valens, yeğenine karşı duyduğu kıskançlığın ve 369 yılında Gotlara karşı başarılı olduğuna dair sözleri işitmenin etkisiyle, 5 Ağustos'ta hızlı bir şekilde, Got kuvvetlerine saldırmaya karar vermiştir.⁴²³ Çünkü kendisine övgü ile konuşanlar, sayıca az olan Gotlara karşı her halükarda kazanılacak olan bir savaşın zaferini, yeğeni ile paylaşmaması gerektiğini beyan etmişlerdir. Gotlara karşı daha önce kazandığı başarılar, Valens'in tehlikenin farkına varmasını zorlaştırmıştır.⁴²⁴ İmparator ve generalleri Gotlarla yapılacak savaşın planını tartışırken, Gratianus'un komutanlarından biri olan Richomer elçi olarak, muhtemelen 7 Ağustos'ta Adrianopolis'e ulaşmıştır. Gratianus'un yakında yardımcı birlikler ile orda olacağını ve öncü birliklerin Gratianus'un getireceği askerî desteğin Adrianopolis'e daha hızlı ulaşması için Haemus ve Rodop Dağları arasındaki Succı Geçidi'ni açık tuttuklarını belirten bir mektup getirmiştir. Bu

⁴²¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 609; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 84; Heather, *The Fall of...*, s. 178-181; Kelly, *Attila: Hunlar*..., s. 28; Heather, *Gotlar*, s. 198; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴²² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 609; Zosimus, *New History*, s. 80-81; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. II, s. 575; Heather, *The Fall of...*, s. 178; Kelly, *Attila: Hunlar*..., s. 28.

⁴²³ Heather, İmparator Valens'in kendi generallerinin ve yeğeni İmparator Gratianus'un başarılarını kıskandığı için Batı Roma birliklerini beklemeden acele ile savaşa girmek istemesinin, Roma İmparatorluğu'na verdiği büyük zarardan bahsetmiştir. Bkz.: Heather, *The Fall of...*, s. 181.

⁴²⁴ Zosimus, *New History*, s. 81; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. II, s. 576; Bradley, *The Story of...*, s. 71; Heather, *The Fall of...*, s. 178; Kelly, *Attila: Hunlar*..., s. 28; Heather, *Gotlar*, s. 198.

mektupta Gratianus, savaşa katılacağı zamana kadar beklemesi, Roma ordularının birleşerek Fritigern'e karşı savaşılmaması gerektiğini bildirmiştir. Richomer ise savaşı riske atmaması için ricada bulunmuştur. Nitekim İmparator Valens bu tavsiyeleri ve yeğenin Castra Martis'ten gönderdiği haberi dikkate alınmamıştır. Kendi ordusunun askerî disiplin olarak Gotlar birliklerinden iyi olduğunu düşünen İmparator Valens, savaşın bir an önce sona ermesi için hazırlıkların hemen tamamlanmasına ve Gotlarla hemen meydan savaşı yapmaya karar vermiştir.⁴²⁵ İmparator Valens'in Batı Roma birliklerini beklemeyen savaşa girme kararı, Adrianopolis'teki büyük yenilgisine neden olacaktır. İmparatorluğun arasında geçen bu siyasi güç dengesindeki mücadeleler, sadece Doğu Roma'yı değil Batı Roma'yı da etkileyecek, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olan mücadelelerin önünü açacaktır.

Romalılar savaş için hazırken, 8/9 Ağustos gecesi düşük rütbeli Got savaşçılarının eşlik ettiği Hristiyan Got asıllı bir rahip, Fritigern'in gönderdiği mektup ile Valens'in huzuruna çıkmıştır. Fritigern bu mektupta ekinleri ve besi hayvanları ile birlikte Trakya'nın kendilerine tahsis edilmesini ve kendilerinin Roma topraklarında federe olarak tanınmalarını talep etmiştir. Eğer istekleri kabul edilirse Roma İmparatorluğu ile kalıcı olarak barış içinde olacaklarını teminatını vermişlerdir.⁴²⁶ Ayrıca Got meclisinin resmî mektubunun yanında Fritigern'in Roma müttefiki olma niyetinde olduğunu ima ettiği özel bir not gönderilmiştir. Fritigern, Gotların amaçlarını rahatça gerçekleştirdiklerini, bu nedenle anlaşma yapılması durumunda sadık kalmayacağını belirtmiştir. Ayrıca İmparator Valens'e, bu konuda taviz verilirse kendi halkı tarafından zayıflık olarak görüleceğini, bu nedenle güçlü olduğunu kanıtlaması gerektiği şeklinde tavsiyede bulunmuştur. Romalılar bu çelişkili mesajlardan bir çıkarım yapamamış ve Got elçilerine karşılık vermeden geri göndermişlerdir.⁴²⁷ Ammianus bu noktada Fritigern'in amacı Roma İmparatorluğu'nu

⁴²⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 609; Zosimus, *New History*, s. 81; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 84-85; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. II, s. 575-576; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 14; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴²⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 609-610; Bradley, *The Story of...*, s. 71; Heather, *The Fall of...*, s. 178-179.

⁴²⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 610; Bradley, *The Story of...*, s. 71-72; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 140; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85; Heather, *The Fall of...*, s. 178.

aldatmak olduğunu dile getirmiştir. Bradley ise Frigern'in bu şekildeki tutumundan amacının ne olduğunu anlamının oldukça zor olduğunu ifade etmiştir.⁴²⁸

2.2.2. Adrianopolis Savaşı ve Valens'in Ölümü

Yanındaki ağır ordu yükünü, imparatorluk hazinesini ve amblemini korumak amacıyla Adrinopolis şehir surlarında bırakan İmpartor Valens, 9 Ağustos 378'de Gotlarla savaşmak için sabahın ilk ışıklarında ordusuyla birlikte kuzeye doğru yürüyüşe geçmiştir.⁴²⁹ Valens ve tam zırhla donanmış Roma ordusu, güneşli sıcak bir günde su ve yiyecek olmadan ve kötü bir yolda hızlı bir şekilde yaklaşık on üç kilometre ilerlemişlerdir.⁴³⁰ İmparator Valens ve Roma ordusu, aynı gün muhtemelen öğleden sonra saat iki civarında ulaşmışlardır. Büyük bir olasılıkla günümüz Muratgali köyü⁴³¹ yakınlarındaki geniş bir alanda kamp kuran Fritigern komutasındaki Gotları görmüşlerdir. Gotlar, savunma için elverişli bir tepede konuşlanarak ve etraflarını daire olacak şekilde yük arabaları ile çevirerek, bulundukları yeri müstahkem bir kamp haline getirmişlerdir.⁴³²

Roma ordusu, dinlenmeden sekiz saatlik yürüyüşün sonunda yaşadığı yorgunluğun yanı sıra, açlık ve susuzluktan bitkin hale gelmiştir. Roma ordusunu zor durumda bırakmayı amaçlayan Gotlar, kamp civarındaki arazileri yakmışlar, zaten sıcak olan havayı daha da ısıtmışlardır. Böylece Gotlar, rüzgârdan faydalanarak çıkan ateş ve duman ile Roma ordusunun hareketini ve yiyecek bulma imkânını

⁴²⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 610; Bradley, *The Story of...*, s. 72.

⁴²⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 69; Bradley, *The Story of...*, s. 72; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85; Heather, *The Fall of...*, s. 179; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 29; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 18; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 41-42.

⁴³⁰ Vegetius'un askerî sorunlar için tavsiyelerde bulunduğu eseri *De Re Militari*'de, Hadrianopolis Muharebesi'nde alınan ağır yenilgiye gönderme yapmıştır; uzun bir yürüyüş yaptıktan sonra yorulan askerleri ve atların meydan muharebesine zorlanmaması gerektiğini belirtmiştir. Roma'nın önceki komutanlarının böyle bir yanlıştan kaçındığını ifade eden Vegetius, Valens'in önlem almayacak kadar yeteneksiz olduğunu ve bu nedenle Roma ordusunun savaşı kaybettiğini vurgulamıştır. Ammianus Marcellinus ise Valens'in kusurlarından bahsederken onun savaş konusunda eğitimsiz olduğunu belirtmiştir. Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 616; Flavius Vegetius Renatius, *Roma Savaş Sanatı*, 3. Baskı, (çev.: Samet Özgüler ve Kutsi Aybars Çetinalp), Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 105.

⁴³¹ Günümüzde Türkiye'nin Edirne şehrinde.

⁴³² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 610; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 311; Zosimus, *New History*, s. 81; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85; Heather, *The Fall of...*, s. 179; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 141; Gary Dean Peterson, *Viking and Goths: A History of Ancient and Medieval Sweden*, McFarland and Company Inc., Publishers, Jefferson 2016, s. 60; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 137; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

kısıtlamışlardır. Ayrıca İmparator Valens, Got kampına ulaştığında öncü birliklerinin kendisine bildirdiği sayının yanlış olduğunu anlamıştır. Çünkü imparator, 10.000 kişilik değil bu sayıdan daha büyük ve kendi ordusuna yakın büyüklüğe sahip bir Got ordusu ile karşılaşmıştır.⁴³³ Savaşa katılan Roma askerlerinin ve Got savaşçılarının sayısı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle iki ordunun büyüklüğü ile ilgili farklı tahminlerinde bulunulmuştur. Wolfram ve Kulikowski, imparator Valens'in 30.000-40.000 askerden meydana gelen ordu ile Gotlar üzerine sefer düzenlendiği tahmininde bulunmuşlardır. Bachrach ise, Adrianopolis'teki Roma kuvveti hakkında Wolfram ve Kulikowski ile aynı sayı aralığını vermiştir. Christopher Kelly, Roma askerinin sayısının 30.000 olduğunu dile getirmiştir. Tucker yaklaşık 50.000 kadar, Oman ise 60.000 kişilik bir Roma kuvvetinin olduğunu belirterek yüksek sayılar vermişlerdir. Heather, Valens'in ordusundaki asker sayısının abartıldığını, 378'de bölgeye giden asker sayısının 15.000 meydana geldiğini ve batıdan gelmesi beklenen yardımcı birliklerin de aynı büyüklükte olduğunu ileri sürmüştür. Freeman ise savaşa katılan Roma ordusu hakkında Heather ile aynı tahminlerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Heather, Roma ordusunun karşısında sadece Vizigot piyadelerinin sayısını 10.000 şeklinde belirtirken, Wolfram tam sayı vermemekle birlikte kamptaki Got savaşçıların sayısının 10.000 den birkaç kat büyük olduğuna dair tahminde bulunmuştur. Tucker ise Valens'in kampa ulaştığında çoğunluğu süvari olan Got kuvvetinin Roma ordusunun iki katı kadar olduğunu ileri sürmüştür.⁴³⁴

Bölgeye ulaşan Roma ordusu hemen savaş düzeni almaya başlamış, iki kanatta da süvari ve piyadelerin, merkezde ise yoğun olarak ağır piyadelerin bulunduğu bir ordu dizilimi ile konuşlandırılmıştır. Bu dizilime göre piyadelerin çoğu yedekte bekletilip, süvari birliklerinin sağ kanadının öne çıkarılması planlanmıştır. Ancak bu sırada henüz savaş düzenini alamamış olan süvari birliklerinin sol kanadı hızlı bir şekilde ilerlemiştir. Gotlar ise Roma ordusu düzen alırken büyük karşılaşmaya karşı kendilerini cesaretlendirmek için savaş ilahileri ile

⁴³³ Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85; Heather, *The Fall of...*, s. 180-181; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 29; Peterson, *Viking and Goths...*, s. 60.

⁴³⁴ Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 84-85; Heather, *The Fall of...*, s. 181; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 140; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 29; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 36; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; Bernard S. Bachrach, "Roma'nın Surları'nda (300-1300)" *Cambridge Savaş Tarihi*, (Ed.:Geoffrey Parker), (çevl.: Tunç Tayanç ve Füsün Tayanç) Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2018, s. 71.

naralar atmaya başlamışlardır. Ancak Roma ordusunun beklenmedik ilerlemesi haberdar olan Vizigot piyadelerinin lideri Fritigern telaşa kapılmıştır. Çünkü Alatheus ve Saphrax komutasındaki süvariler, Got kampındaki savaşçıların ve sivillerin yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için kamptan oldukça uzaklaşmışlar ve hala geri dönmemişlerdir. Süvariler gelene kadar zaman kazanmak isteyen Fritigern, teslim olmak için şartlar öne sürme bahanesiyle görüşmeler sağlamaya çalışmıştır.⁴³⁵ Bu sırada mevzilenmekte olan Roma ordusuyla ilgilenen Valens'e Got asilzadelerinin tarafından elçiler gönderilmiştir. Ancak gönderilen Got elçilerin düşük rütbelerinden dolayı görüşmede dikkate alınmamıştır. Ardından Gotlar, Fritigern'in önerisiyle askerlerinden birini elçi olarak tekrar İmparator Valens'e gönderdiğinde, Roma ordusunun ilerleyişi yavaşlamıştır. Çünkü İmparator ise yorgun adamlarını dinlendirmek ve görevlendirme işini tamamlamak için görüşmeyi kabul etmiştir. Fritigern'in bu planından habersiz olan İmparator Valens, ateşkes görüşmeleri için gelen elçiye, Got liderleriyle konuşulması şartını öne sürmüştür. Fritigern'in mesajını ileten elçi ise şeflerinin Roma *magistratus*'larından bazılarının rehin olarak Got kampına gönderilmesi durumunda liderlerinin bizzat görüşme yapacağını bildirmiştir.⁴³⁶ Bunun üzerine Romalılar kendi aralarında gönderilecek kişiye karar vermeye çalışmışlardır. Sonunda Valens'in akrabası ve saray komutanı olan Equitius'u gönderilmesinde ortak bir karar alınmıştır. Ancak Equitius karşı çıkmış ve daha önce Gotlara esir düşmüş, Dibaltum'dan kaçarak kurtulduğu için gitmeye çekinmiştir. Gratianus'un Doğu Roma ordusuna destek olarak gönderilmiş olduğu generallerinden Richomerus, cesurca davranarak kendi isteğiyle gitmeyi teklif etmiştir.⁴³⁷

Richomerus Gotların kampına yürüdüğünde savaş çoktan başlamış olduğu haberiyle geri çağırılmıştır. Çünkü uzun süren müzakereler sırasında, Gotlar sıkıttan uzak iken Roma ordusu sıcaktan bunalmış, susuzluğun ve açlığında etkisiyle savaşın uzamasından huzursuz olmuştur. Böylece Roma ordusunun sağ kanadında bulunan İberia asıllı Bacirius ve Cassius'un komutasında olan okçu ve scutarius birlikleri, savaşın gecikmesinden rahatsızlık duyarak emir almadan ve

⁴³⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 610; Bradley, *The Story of...*, s. 72; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84.

⁴³⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 610-611; Bradley, *The Story of...*, s. 72-73; Heather, *The Fall of...*, s. 179; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 85.

⁴³⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 611; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 85; Bradley, *The Story of...*, s. 73.

Roma lejyonları tam olarak savaş düzeni almamışken Gotlara karşı saldırıya geçmiştir. Gotlar da Roma birliklerinin saldırısına karşılık vermekte gecikmemişlerdir.⁴³⁸ Böylece zor şartlar altında olan Roma ordusu Orosius'un açıklamasına göre, eğitilmiş bir ordu ve yeteri kadar gıda ile hazırlığını iyi yapan Gotlara karşı, Trakya'da şiddetli bir savaşa girmişlerdir.⁴³⁹

Ammianus, Romalıların saldırısının hemen ardından Ostrogot süvarilerinin savaş meydanına ulaştığını belirtmiştir. Ancak Corry Atkinson ve Faulkner'in açıklamasına göre; Ostrogot süvarileri gelmeden önce bir müddet savaşın çıkmaza girmiş olma ihtimali daha yüksektir. Savaş bir sonuca ulaşmayacak hale gelince İmparator Valens, askerlerini Roma ordusunun sayısı azalana kadar göndermeye başlamıştı. Ardından Roma ordusunun geri kalanı toplu bir şekilde saldırıya geçmişti.⁴⁴⁰ Savaş başladığında büyük ihtimalle Roma ordusunun sol kanadı diğer kanadına göre daha fazla ilerleme kaydetmiştir. Roma sol kanadı ilerlerken, Gotlar kampa doğru geri çekilmeye başlamışlardır. Ancak bu sırada Alan süvarilerini de içeren Alatheus ve Saphrax komutasındaki Ostrogot süvarileri savaşa dâhil olmuştur. Böylece İmparator Valens ve ordusu, yanlış gelen keşif raporlarının yanı sıra, birleşmiş Got ordusunun sürpriz bir saldırı ile gerçekleştirdiği savaş stratejisi karşı karşıya kalmıştır. Heather açıklamalarına göre, Ostrogotların savaşa katılmasıyla sayıları artmıştır, fakat savaş üstünlüğünün Gotlara geçmesinde etkili olan faktör daha çok Got süvarilerinin uyguladığı sürpriz saldırı olmuştur.⁴⁴¹ Ammianus'un Ostrogotların savaşa katılmasından sonra anlatımı karmaşık ve belirsizdir. Ancak, muhtemelen Hun ve Alan kuvvetini de içeren Ostrogot süvarileri, ilk önce Roma ordusunun sol kanadıyla çarpışmıştır. Roma süvarilerinin yanlarından ve arkasından dolaşarak "blitz (yıldırım) saldırısı" olarak adlandırılan taktik ile hareket etmişlerdir. Ardından Ostrogot süvarileriden küçük bir birlik geri çekilerek Roma ordusunun sağ kanadına aynı taktikler ile saldırmaya devam etmişlerdir. Ammianus'un deyişiyle "...tıpkı bir yıldırımın yüksek dağlarına yaptığı gibi ileri fırlamışlar ve hızlı bir

⁴³⁸ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 611; Sozomen, *The Ecclesiastical History*..., s. 311; Bradley, *The Story of*..., s. 73; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 85; Heather, *The Fall of*..., s. 179; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴³⁹ Orosius, *Seven Books*..., s. 383; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 90; Gregory Bishop of Tours, *History of the Franks*, (Ed.: James T. Shotwell), (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Ernest Brehaut), Columbia University Press, New York 1916, s. 15.

⁴⁴⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 611; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴⁴¹ Heather, *The Fall of*..., s. 181; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 85; Thompson, *Hunlar*, s. 42; Heather, *The Fall of*..., s. 179.

şekilde yaptıkları saldırıları esnasında yollarında kimi bulabildiyse...”⁴⁴²
katletmişlerdir.

Fritigern’in komutasındaki Got piyadeleri de yük arabalarıyla çevirdikleri kampın yanından uzaklaşarak, Roma ordusuna doğru önden saldırmak için ilerlemiştir. Güneş yükselmesiyle sıcaklığın arttığı sırada Got süvarilerinin saldırısı ile bozguna uğramış olan zırhlı Roma süvarileri savaş alanından kaçmaya başlamışlardır. Hatta M.S. VI. yüzyılın yazarlarından Tours’lu Gregory, Romalı süvarilerinin atlarını kaybetmelerine rağmen yayan kaçıklarını dile getirmiştir. Ancak Got birlikleri onları kaçtıkları patika yollara kadar takip ederek öldürmüşlerdir. Süvarilerin kaçmasıyla savunmasız kalan Roma piyadeleri ise Gotlar tarafından kuşatılmıştır.⁴⁴³ Gotlar tarafından kuşatılmış olan İmparator Valens ise, lejyonlara sığınmıştır. Roma generali Victor, muhafızları tarafından terk edilen imparatorun tehlikede olduğunu gören Traianus’un uyarması ile harekete geçmiştir. Savaş meydanına yakın bir yerde konuşlanmış olan Batavi yardımcı birlikleri ile imparatorun yardımına gitmiştir. Ancak imparatoru bulamayınca Victor’un yanı sıra diğer generaller Richomerus ve Saturninus da savaş alanından kaçmışlardır.⁴⁴⁴ Bu sırada merkezdeki ağır Roma lejyonları, sol kanattan gelen Ostrogot süvarileri ve vagonları koruyan Vizigot piyadeleri tarafından kuşatılmıştır. Böylece küçük bir alana sıkıştırılan ve tekrar savaş düzeni alamayan Roma ordusu hareket edememiştir. Üzerine yağın oklardan kaçmak için geri çekilecek bir alan bulamayan Roma lejyonları, Gotlar tarafından ezilmiştir. Çünkü Roma piyadelerinin hala testudo kalkan duvarı olarak adlandırılan geleneksel dizilimi devam ettirmesi, Gotların uyguladığı savaş stratejisine karşı dezavantaj oluşturmuştur. Askerlerin birbirine yakın konumlandırıldığı bu dizilim şekli, kuşatılmış olan merkezdeki ağır Roma piyade lejyonlarının, belli bir bölgede yoğun bir kalabalığın toplanmasıyla kılıcını dahi kullanamayacak kadar hareket kabiliyetini kısıtlamıştır. Got birlikleri, Roma birliklerini karanlığın hâkim olduğu geceye kadar katletmeye devam

⁴⁴² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 611; Bradley, *The Story of...*, s. 73; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Heather, *The Fall of...*, s. 179; Peterson, *Viking and Goths...*, s. 60.

⁴⁴³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 613; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 311; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 71; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 15; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85.

⁴⁴⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 613; Bradley, *The Story of...*, s. 73-74.

etmişlerdir.⁴⁴⁵ Böylece Roma ordusunun silahları ve zırhları kullanamamasının yanı sıra, aldıkları savaş eğitimleri Gotların süvarileri ve savaş taktiği karşısında işe yaramamıştır.

Tamamen kuşatılmış oldukları için yorgunluk ve açlık ile yıpranan çoğunluğu lejyonlardan olan Roma ordusunun bir kısmı kaçmış ancak, Ammianus'un açıklamalarına göre ordunun üçte ikisi katledilmiştir. Ölenlerin arasında İmparator Valens'in generalleri Sebastianus ve Trajanus'un yanı sıra otuz beş *tribunus*, Valens'in akrabası olan Equitius ve ahırdan sorumlu Valerian da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra savaşa katılan Roma askerlerinin sayısı hakkındaki belirsizlikten dolayı, ölen askerlerin kesin sayısı da bilinmemektedir. Heather, 395 yılındaki Doğu Roma ordusuna ait listenin verilerine göre; seçkin birliklerden oluşan on altı alayın tekrar kurulamadığını belirterek Roma ordusunun verdiği askerî kaybın büyüklüğünü vurgulamıştır.⁴⁴⁶ Nitekim İmparator Valens'in daha önce Gotlar ile ilgili kurduğu planlar ve onlar üzerine düzenlediği seferin tamamen başarısız olmasının yanı sıra, başarısızlığın yarattığı etki de ilerisi için oldukça önemli sorunlar meydana getirmiştir.

Adrianopolis Savaşı'nda yok edilen sadece Roma ordusu olmamıştır. İmparator Valens'e tam olarak ne olduğu anlaşılmamış ve cesedi hiçbir şekilde bulunamamıştır. Bu nedenle imparatorun öldüğü düşünülmüştür.⁴⁴⁷ On üç yıl dört ay hükümdarlığı sonunda elli yaşındaki İmparator Valens, kardeşi Valentinianus'un ölümünden üç yıl sonra, Andrianopolis Savaşı'nda ordusunu komuta ederken hayatını kaybetmiştir. Böylece savaş meydanında öldürülen ikinci⁴⁴⁸ Roma

⁴⁴⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614; Orosius, *Seven Books*..., s. 383; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 85; Bradley, *The Story of*..., s. 74; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Heather, *The Fall of*..., s. 179-180.

⁴⁴⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 615; Orosius, *Seven Books*..., s. 383; Theophanes Confessor, *The Chronicle of*..., s. 100; Philostorgius, *Church History*..., s. 132; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 90; Zosimus, *New History*, s. 81; Zonaras, *The History of*..., s. 181; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's*..., s. 7; Gregory Bishop of Tours, *History of the*..., s. 15; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314; Montesquieu, *Romalıların Yücelik*..., s. 134; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 85; Heather, *The Fall of*..., s. 180-181; Bradley, *The Story of*..., s. 73-75; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars*..., s. 143; Freeman, *Mısır, Yunan*..., s. 587; Williams and Friell, *The Rome that*..., s. 18.

⁴⁴⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614; Zosimus, *New History*, s. 81; Heather, *The Fall of*..., s. 180; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 85.

⁴⁴⁸ Ammianus, İmparator Valens'in Caesar Decius gibi savaşta cesedine ulaşılmamasına atıfta bulunarak, aynı kaderi paylaştıklarını dile getirmiştir. Caesar Decius da barbarlarla savaşırken atından çalılıklara düşmüş ve bir daha bulunamamıştır. Bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614.

imparatoru olarak tarihe geçmiştir.⁴⁴⁹ Savaşın sonra imparatorun bir daha haber alınmaması ve cesedinin bulunamamasından dolayı savaşta öldüğü düşünülmektedir. Ancak imparatorun ölümünün nasıl gerçekleştiği konusunda farklı iddialar ortaya atılmıştır.

Bir iddiaya göre imparatorluk cübbesini çıkarmış olan İmparator Valens, savaş meydanında merkezdeki piyade lejyonlarının ortasına doğru koştuğu zaman, savaşa girmek istemeyen süvari birliklerinin geri çekilmesiyle Roma lejyonları Gotlar tarafından kuşatılmış ve büyük bir ihtimalle ok ile ağır şekilde yaralanarak askerleri arasında katledilmiştir. İmparatorun cesedinin bulunamamasının nedeni ise cübbesini çıkarttığı için diğer cesetler arasında kaybolması olarak açıklanmıştır.⁴⁵⁰ Diğer bir iddiaya göre; İmparator Valens Got süvarileri tarafından bozguna uğruyan Roma süvarilerinin dağıldığı ve Roma lejyonlarının kuşatıldığı sırada, İmparator Valens bir mızrak ya da bir ok ile ölümcül bir darbe almıştır. Ancak imparator savaş meydanında öldürülmemiş, yanındaki birkaç asker ile savaştan geri çekilmiş, hatta yol boyunca yarasının acısı nedeniyle devamlı olarak atından düşmüştür. Sonunda imparator, Adrianopolis yakınlarındaki tahkimatsız bir köye getirilmiş ve güvenliği için küçük bir çiftlik arazisindeki yol kenarındaki samanla dolu binaya zorlukla taşınmıştır. Bunun yanı sıra bazı Antik Çağ yazarları ise imparatorun savaşta yaralandığından bahsetmeyerek imparatorun adamları ile birlikte geri çekildiğini dile getirmişlerdir. Hatta V. yüzyıl yazarlarından Theodoret, İmparator Valens'in Roma ordusunu Gotlara karşı gönderip yerleştiği bir köyde savaşın sonuçlanmasını beklediğini ifade etmiştir.⁴⁵¹ Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere, İmparator Valens'in

⁴⁴⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 615; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical*..., s. 259-260; Sozomen, *The Ecclesiastical History*..., s. 312; Zonaras, *The History of*..., s. 182; John Malalas, *The Chronicle of John Malalas: Books VIII-XVIII*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Matthew Spina), The University of Chicago Press, Chicago 1940, s. 186; Bradley, *The Story of*..., s. 75; Montesquieu, *Romalıların Yücelik*..., s. 134; Heather, *The Fall of*..., s. 180-181; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313-314; Davis, *Orta Çağ Avrupa*..., s. 41-42; Freeman, *Mısır, Yunan*..., s. 587; Williams and Friell, *The Rome that*..., s. 18; Lemerle, *Bizans Tarihi*, s. 50.

⁴⁵⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 259; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 86; Heather, *The Fall of*..., s. 180; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10.

⁴⁵¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614; Philostorgius, *Church History*..., s. 132; Hydatius, *The Chronicle of*..., s. 71; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 259; Sozomen, *The Ecclesiastical History*..., s. 312; Theodoret, *Ecclesiastical History*..., s. 272; Orosius, *Seven Books*..., s. 383; Zosimus, *New History*, s. 81; John Malalas, *The Chronicle of*..., s. 186; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's*..., s. 7; Theophanes Confessor, *The Chronicle of*..., s. 100; Heather, *The Fall of*..., s. 180; Zonaras, *The History of*..., s. 181; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 90; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 86.

savaş meydanında öldürüldüğü ya da savaşın gidişatından dolayı geri çekildiği şeklinde farklı anlatımlar mevcuttur. Ayrıca savaşta aldığı ağır bir yara olup olmadığı, Gotların imparatoru hangi silahla yaraladığı konularda belirsizlikler bulunmaktadır. Bazı Kilise tarihçileri Valens'in savaştan kaçtıktan sonra bir köye sığındığına dair iddialar bulunmuşlardır. Ancak Theodoret, bu noktada onlardan ayrılarak savaş meydanına dahi gitmediğini dile getirmiştir.

Savaşın ardından bölgeyi yağmalamak için yola çıkan ve Valens'in sığındığı köye ulaşan yağmacı Got birlikleri, imparatorun bulunduğu sığınığın yanından geçmişlerdir. Gotların sonundaki birlik, sığınığın yanından geçtiği sırada pencereden kendilerine atılan oklara maruz kalmışların ve karşılık vermek için önde giden Got birliklerine haber verilmişlerdir. Bu anlatımdan farklı olarak, Gotların zaferden sonra İmparator Valens'i öldürmek için takip ettiklerinden de bahsedilmiştir. Nitekim sığınağı kuşatan Gotlar kapıyı açmakta başarısız olunca, topladıkları odunları yığdıktan sonra burayı ateşe vermişlerdir. Gotların İmparator Valens'in içerde olduğunu bilip bilmediği konusu belirsizdir ancak, İmparator Valens'in içerde bulunan adamları ve burada ikamet eden siviller ile birlikte, Gotlar tarafından yakılarak öldürüldüğü düşünülmüştür.⁴⁵² İmparatorun yanarak öldüğüne dair bilgiler,⁴⁵³ yangın sırasında kaçıp kurtulan Romalı bir görevlinin anlatımına

⁴⁵² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614; Philostorgius, *Church History*..., s. 132; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 259; Sozomen, *The Ecclesiastical History*..., s. 311-312; Hydatius, *The Chronicle of*..., s. 71; Orosius, *Seven Books*..., s. 383; Theodoret, *Ecclesiastical History*..., s. 272; Zosimus, *New History*, s. 81; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 90; Gregory Bishop of Tours, *History of the*..., s. 15; Zonaras, *The History of*..., s. 181; Theophanes Confessor, *The Chronicle of*..., s. 100; John Malalas, *The Chronicle of*..., s. 186; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's*..., s. 7; Bradley, *The Story of*..., s. 74; Heather, *The Fall of*..., s. 180; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 86.

⁴⁵³ İmparatorun Gotlar tarafından yakılması görüşünün Antik Çağ'ın Katolik yazarları tarafından benimsenmesi ise, Bradley'in ve Wolfram'ın bu iddiaların doğru olmadığını dile getirmelerinde etkili olmuştur. Çünkü İmparator Valens'in V. ve VI. yüzyıl Katolik inancına sahip yazarları göre; kötülüklerinin karşılığını alan İmparator Valens, yanarak acı ile ölmüştür. Katolik yazarlar, Valens'in bu şekilde ölümü ile Tanrının intikam aldığı ve bir mezara dahi layık olmadığı gibi birçok ifadede bulunmuşlardır. Çünkü İmparator Valens'in politik uygulamaları, Gotların Arian inancını benimsemelerinde etkili faktörlerden biri olmuştur ve Gotların elinde ateşe verilmeyi hak etmiştir. Bunun yanı sıra Theophanes, keşiş Isaacius'un imparatorun ölümü ile ilgili haberler ulaşmadan önce Valens'in öldüğünü bildirdiğini dile getirmiştir. Zonaras da benzer açıklamalara yer vermiş, keşiş Isaacius'un hapis altındayken Valens'in ölümünden haberdar olduğunu ve oradaki diğer mahkûmlara "şu anda Valens ateşle ölüyor" dediğine dair açıklamalarda bulunmuştur. Bu bilgilerden anlaşılabileceği üzere, imparatorun yakılarak öldüğü bu iddiasının temelinde inanç ayrılıklarının olduğu ve imparator'un ölümünün dinî bir politika aracı haline getirildiği anlaşılmaktadır. Çünkü Nicene öğretilerini savunan Antik Çağ'ın taraflı tarih yazımı, imparatora olan nefretini açıkça göstermektedir. Bu da Valens'in yanarak ölmek yerine, savaş alanında öldüğü ihtimalini arttırmaktadır. Bkz.: Ambrosius, *A Select Library*..., s. 241; Orosius, *Seven Books*..., s. 383; Hydatius, *The Chronicle of*..., s. 71; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 90; Zonaras, *The History of*..., s. 181-182; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's*..., s. 7; Theophanes Confessor, *The Chronicle of*..., s. 100; Gregory Bishop of Tours, *History*

dayandırılmıştır. Ammianus ise eserinde Valens'in yakılarak öldürüldüğü iddiasını, bozguna uğratıldıktan sonra kuleye sığınan Scipio'nun düşman birlikleri tarafından burada yakılarak öldürülmesi olayı ile ilişkilendirmiştir.⁴⁵⁴ Nitekim Valens'in yanarak öldüğü kesin olmamakla birlikte, bu iddia genel itibariyle kabul görmüştür. Ancak dönemin yazarı Ammianus dahi, Valens'in ölümü hakkında ortaya atılan iddiaları ayrıntılı olarak anlatmasına rağmen bu konuda net cevap vermemiştir. Ancak açıklamalarından anlaşılabileceği üzere yakılarak öldürüldüğü iddialarını inandırıcı bulmadığı söylenebilir. Çünkü imparatorun sığınağında yakılarak öldürülmesi olayının daha önce aynı şekilde öldürülen Scipio ile benzerliği, bu iddianın güvenilirliğini azaltmaktadır.

2.2.3. Savaşın Önemi ve İleriye Yönelik Etkileri Üzerine Tartışmalar

9 Ağustos 378 tarihinde Trakya'nın önemli şehirlerinden biri olan Adrianopolis'in yakınlığında, Hydatius'un deyişiyle “*korkunç bir savaş*” gerçekleşmiştir. Bu şiddetli savaş, Doğu Roma İmparatorluğu'nun en iyi birliklerinden oluşan ordusunu beklenmedik bir şekilde yıkıma uğratan Gotların, büyük bir zafer elde etmesiyle sonuçlanmıştır. Roma ordusu ağır kayıplar vermiştir. Hatta dönemin yazarı Ammianus, Hannibal tarafından İtalya'daki son Roma ordusunun yok edildiği M.Ö. 216 yılındaki Cannae Savaşı'ndan beri, Romalıların bu kadar büyük bir yenilgi yaşamadığını belirtmiştir.⁴⁵⁵ Romalıların Cannae Savaşı'nın yaşandığı dönemde güçlü bir devlet sahip iken, Adrianopolis Savaşı'nda gerileme döneminde olduğunu belirten Faulkner ise, bu nedenle Adrianopolis yenilgisinin Cannae'ye kıyasla Roma ordusuna için yıkıcı bir darbe indirdiğini dile getirmiştir. M.S. 251 yılında İmparator Decius ve oğlunun öldürüldüğü, Gotlar ile yapılan Abrittus Savaşı ile Adrianopolis Savaşı arasında benzerliğe değinen Ammianus'un bu açıklamalarına atıfta bulunan Bradley ise, Adrianopolis'teki katliamın Abrittus'tan daha dehşet verici olduğuna vurgu yapmıştır.⁴⁵⁶ Bunun yanı sıra Adrianopolis Savaşı'nda alınan yenilgi genel itibariyle, ilerleyen zamanlarda

of the..., s. 15; Theodoret, *Ecclesiastical History*..., s. 272; Bradley, *The Story of...*, s. 74; Wolfram, *The Roman Empire*..., s. 86.

⁴⁵⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614-615.

⁴⁵⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614-615; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 71; Zosimus, *New History*, s. 81; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 15; Freeman, *Mısır, Yunan*..., s. 587.

⁴⁵⁶ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*..., s. 614; Bradley, *The Story of...*, s. 75; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313.

imparatorluğun her iki tarafında da gerçekleşecek önemli değişikliklerin dönüm noktası olarak görülmüştür. Le Goff, Adrianopolis bozgununu “*belirleyici bir olgu olmasa da Roma İmparatorluğu’nu etkileyecek fırtınayı haber veren gök gürültüsü*” olarak tasvir etmiştir. Vizigotlar Adrianopolis Savaşı’ndan birkaç yıl sonra, imparatorlukla anlaşma imzalayarak kalıcı olarak yerleşmişlerdir. Çünkü imparatorluk askerî mücadeleler ile kontrol edemediği bu yerleşimcileri, maddi imkânlar sunarak dizginlemeye çalışmıştır. Ayrıca savaş sonrasında Batı Roma ordusunun çoğu paralı barbar askerlerinden meydana gelmiştir. Çünkü azalan insan gücünden dolayı yeni asker alımlarına ihtiyaç duyulmuş, böylece Romalı vatandaşlardan oluşan bir Roma ordusunun Avrupa’da bir daha büyük bir zafer elde edememiştir.⁴⁵⁷ Bunun yanı sıra Wolfram ve Freeman, Adrianopolis Savaşı’nın bir dönüm noktası olduğuna dair görüşlerin abartıldığını ifade etmişlerdir. Freeman uzun zamandır sorunlar yaşayan Roma ordusunun bu bozgun ile imparatorluğun nihai sonuna ilerlemesinde etkili olan faktörlerden sadece biri olduğunu belirtken, Wolfram Batı Roma İmparatorluğu’nun savaşlarında önemli bir etkisinin olduğu iddialarına karşı çıkmıştır. Wolfram göre; Adrianopolis bozgununun abartılması V. yüzyıldaki Romalı tarihçiler ile başlamış, Edward Gibbon tarafından devam ettirilmiştir. Ancak Wolfram, Adrianopolis’in bazı önemli değişimlerin başlangıcı olduğunu da dile getirmiştir. Fritigern önderliğindeki süvarilerin başarıları sayesinde, daha doğuda olan İskit topraklarındaki bozkır yaşam biçimi, Tuna’daki Got kabilelerini etkileyerek yeni etnik halkların ortaya çıkmasında etkili olmuş ve Batı Roma topraklarına taşınmıştır. Freeman ise Adrianopolis bozgunundan çok sonrasında Doğu Roma tahtına geçen Theodosius’un döneminde gelişen Roma-Got ilişkilerine dikkat çekmiştir. Çünkü 382 yılında Gotlarla yapılacak anlaşma, Roma İmparatorluğu içerisinde kalıcı olarak yerleşirken, anlaşma gereği kendi liderlerinin kontrolünde belirli bölgelere toplu olarak bulunmalarına izin verilmiştir. Böylece yabancı halkların imparatorluk topraklarına yerleştirilmesinde geleneksel Roma uygulamaların dışına çıkmıştır.⁴⁵⁸ Bir başka modern çalışmada ise, “*Roma için kesinlikle büyük bir felaket olmasına ve gelecekte Romalıların ve barbarların ele alacağı şartları tamamen değiştirmesine rağmen, imparatorluk için ille de sonun*

⁴⁵⁷ Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587; Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s. 28; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 41-42; Heather, *The Fall of...*, s. 180-181; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 313-314; Kulikowski, *Rome’s Gothic Wars...*, s. 145; Lemerle, *Bizans Tarihi*, s. 50.

⁴⁵⁸ Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 85, 87; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 587-588.

başlangıcı değildi” şeklinde ifadelerle yer verilmiştir.⁴⁵⁹ Roma İmparatorluğu’nun parçalanmasında ya da Batı Roma’nın çöküşünde etkili olan birden fazla faktör olduğu da göz önünde bulundurarak, Adrianopolis’teki savaşın Roma tarihinin gidişatında önemli bir etkili adımlardan biri olduğu söylenebilir. Çünkü Gotların Romalılara karşı kazandığı büyük bir zafer olarak tarihe geçen Adrinopolis Savaşı, onların imparatorluktan çıkarılmasının kolay olmayacağını gösteren bir sinyal niteliğindedir.

Adrianopolis’in Savaşı askerî tarih açısından değerlendirildiğinde, süvarilerin piyadelere karşı üstünlük kazandığı görüşü genel olarak kabul edilmiştir. Bu fikirde olan Oman, Adrianopolis bozgunu sonucunda süvari kuvvetinin “...Roma’nın esas savaş gücünü oluşturan ağır piyadenin yerine geçebilecek...” durumunda olduğunun anlaşılması üzerine, Doğu Roma ordusunun süvari kuvvetlerini arttırmaya yöneldiğini dile getirmiştir. Ancak bu görüşe karşı çıkarak, Adrianopolis’in “bir dizi taktik hareket ve kazayla karar verilen bir piyade savaşı” olduğunu ileri süren günümüz yazarları da mevcuttur.⁴⁶⁰ Adrianopolis Savaşı, süvari birliklerinin önem kazanmasına neden olurken daha çok piyade birlikleri üzerine kurulu bir düzene sahip Roma ordusunda da değişikliğe ön ayak olmuştur. Ayrıca Roma ordusuna onarılması güç bir darbe indirmiş olmaları da savaş sonrası diğer Germen kavimlerinin Roma topraklarına akın etmeleri için gereken cesareti vermiş olduğu söylenebilir. Bu Germen göçleri ise barbar kavimlerinin gelecekteki statülerinin belirlenmesinde ve imparatorlukta krallıklar kurmalarında rol oynamıştır. Ayrıca Adrianopolis Savaşı, sonraki yıllarda mevcut olan imparatorluğun Doğu Roma ve Batı Roma ilişkilerindeki sorunları daha belirgin hale gelmesine neden olayları da tetikleyen faktörden biri olmuştur. Savaş sonrası Gotların elde ettiği kazanımlardan biri olan anlaşma ile topraklara kesin olarak yerleşmeleri ve Roma ordusunda etkili bir şekilde rol almaları, hem Gotların imparatorluğun daha fazla etkisinde kaldığı dönemin hem de onların imparatorlukta askerî ve siyasi açıdan güçlenmelerine neden olmuştur. Böylece Adrinopolis 476’da Batı Roma İmparatorluğu’nun yine bir Got lideri tarafından ele geçirilmesine neden olan olaylar zincirinde önemli noktalardan biri olmuştur. Bu nedenle Adrianopolis Savaşı’nın dolaylı olarak da olsa ileriye

⁴⁵⁹ Williams, Stephen ve Friell, Gerard, *Theodosius: The Empire at Bay*, Routledge, London 2005. s. 7.

⁴⁶⁰ C.W.C. Oman, *Ok, Balta ve Mancınık: Ortaçağda Savaş Sanatı 378-1515*, (çev.: İsmail Yavuz Alogan, Kitap Yayınevi, İstanbul 2002, s. 16- 17; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 7.

yönelik etkileri arasında, gerçekleşmesi kaçınılmaz olan imparatorluğun ikiye ayrılması ve Batı Roma'nın yıkılması sayılabilir. Ayrıca Adrinopolis Savaşı sonrasında meydana gelen etkileşimler çerçevesinde incelendiğinde, bu savaşın Romalılar ve Germenler arasındaki askerî ve siyasi ilişkilerinin gelişme sürecini hızlandıran önemli dönüm noktası olduğu söylenebilir.

2.2.4. Gotların Adrianopolis ve Konstantinopolis Şehirlerini Kuşatması

Adrianopolis'teki zaferleri ile cesatlenen Got birlikleri, savaşın sona erdiği gecenin hemen ardından Adrianopolis şehrini kuşatmaya karar vermişler ve savaştan elde ettikleri silah ve zırhları kuşanmışlardır. 10 Ağustos sabahının ilk ışıklarında Gotlar, Adrianopolis şehrini kuşatmak için yola çıkmışlardır. Gotlar 377'deki Marcianopolis Savaşı'ndan sonra, Adrianopolis'i kuşatma altına aldıklarında başarısız olmuşlardır. Ancak bu kez Adrianopolis'i tekrar kuşatmak için çok daha önemli bir nedenleri vardır. Gotlar Adrinopolis'teki savaşta kaçan Romalı askerlerden, üst rütbeli komutanları olan consistorium üyelerinin, imparatorluk alametlerinin ve Valens'in hazinesinin Adrinopolis şehrinde bulunduğunu öğrenmişlerdir. Gotların Fritigern'den bağımsız bir şekilde Adrinopolis'i kuşatmayı amaçladıkları ileri sürülmüştür. Bu iddiaya göre Gotlar Fritigern'in emirlerine uymayarak Adrinopolis şehrini kuşatmaya girişmiş olabilir. Ancak günümüz yazarlarından Barbero, barbarların genellikle zafer elde ettikten sonra planlı bir şekilde hareket etmediklerini, bununla birlikte uzun zamandır Romalılar ile ilişki içerisinde olmalarından dolayı Gotların Fritigern gibi liderler sayesinde, savaş sonrasında ileriye yönelik stratejik hamleler yapma yeteneğine sahip olduklarını dile getirmiştir. Heather ise Gotların Hadrianopolis'ten sonra dört yıl boyunca planlı bir şekilde hareket ettiklerini dile getirmiştir.⁴⁶¹ Nitekim sabahın erken saatlerinde şehrin surlarına ulaşan Gotlar şehri kuşatmışlardır ve Valens'in önceki gün surların hemen yanındaki ordugâhta bıraktığı Romalı askerler ve görevliler, şehrin güvenliği için şehir hükümeti ve hâkimleri tarafından içeri alınmamışlardır. Böylece Gotlar, surların dışında kalan Roma askerleri arasında saatlerce süren şiddetli bir çarpışma

⁴⁶¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 617-618; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 134; Heather, *The Fall of...*, s. 181; Heather, *Gotlar*, s. 202; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 86; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 7; Thompson, *Hunlar*, s. 42. Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 120.

yaşanmıştır. Ammianus Marcellinus'un anlatımına göre; savaştan bir süre sonra 300 kadar Roma piyadesi, Got saflarına saldırmışlardır. Ancak Gotlar, bu Roma askerlerini iki taraftan kuşatarak ele geçirmiş ve katletmişlerdir. Roma ordusuna karşı küçük bir başarı elde etmiş olan Gotlar, çarpışmalar birkaç saat daha sürdükten sonra şiddetli yağmurun başlamasıyla daire biçimindeki ordugâhlarına geri dönmüşlerdir. Ardından Gotlar şehre elçi göndererek, şehrin kendilerine teslim edilmesi durumunda hayatlarının bağışlanacağını bir ultimatomla bildirmişlerdir. Ancak bu uyarı Romalılar tarafından ciddiye alınmamış, şehrin surlarındaki zayıf noktaları topraktan ve taşlardan oluşturdukları tahkimatlar ile güçlendirme çalışmalarına devam edilmiştir. Romalılar şehir kapılarına devasa kayalar yığmışlar, taşlarla kaplı eğimli yüzeylerin ve kulelerin olduğu birçok yere mancınıklar yerleştirerek güvenliği arttırmışlardır. Ayrıca susuzluktan kırılan Roma sakinleri ve askerleri için su rezervleri meydana getirilmiştir.⁴⁶² Bunun yanı sıra Gotlar, bir gün önce savaştan kaçan alt rütbeli Roma subaylarından bazıları kendi tarafına çekmişler ve onları kullanarak şehre sızmaya çalışmışlardır. Söz konusu Romalı askerler, imparatorun muhafızlığını üstlenen ve devşirilmiş barbarlarında bulunduğu seçkin bir subay grubundan olan candidati'nin içerisinde yer almışlardır. Aziz Jerome ise, bu subaylardan birinin daha önce Suriye'de görev alan Frank asıllı candidatus statüsündeki Aziz Hilarion olduğunu belirtmiştir. Got liderleri tarafından şehre girdikten sonra yangın çıkarmak için görevlendirilen bu askerler, Gotlardan kaçıp şehre sığınmış gibi davranmışlardır. Ancak Gotların planları hakkında bilgi almak için Roma görevlileri tarafından sorguya çekilen bu askerler, farklı cevaplar vererek kendilerini ele vermişler ve şehir *magistratus*'ları tarafından işkenceyle itiraf ettirildikten sonra idam edilmişlerdir.⁴⁶³ Böylece Gotların planı suya düşmüş ve tekrar savaşmak zorunda kalmışlardır.

Gotlar Romalıların savaş hazırlıklarını tamamladığı gece, şehrin kapılarına ani bir saldırı başlatmışlardır. Ancak vatandaşların ve imparatorluk saray görevlilerin de yardımını alan Roma birlikleri, Gotlar ile surlarda savaşmışlardır. Ayrıca Adrianopolis'te büyük bir cephanelik ve silah fabrikası olması, silahları işleyen işçilere sahip olması şehrin savunmasında kolaylık sağlamıştır. Şehrin kapısına

⁴⁶² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 618; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 120, 123; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 146; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10-11.

⁴⁶³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 618-619; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 121, 123; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 7.

yığılarak kırmaya çalıştıklarında Romalılar tarafından atılan mızraklar ve scorpio adı verilen savaş makinesi ile büyük kayalar altında kalan Gotların birçoğu öldürülmüşlerdir. Tüm gece şiddetli geçen savaş ertesi güne kadar devam etmiş, sonunda tükenerek geri çekilen Gotlar, liderlerinin tekrar saldırı emri vermesiyle tekrar harekete geçmişler, ancak Roma birlikleri tarafından durduruldukları için yeteri kadar ilerleme kaydedememişlerdir.⁴⁶⁴ Gotlar, Fritigern'in daha önceki Adrianopolis kuşatmasındaki tavsiyelerini hatırlayarak, bu tavsiyeye uymadıkları için birbirlerini suçlamışlardır. Kuşatmanın sonuç vermemesi üzerine kuşatma makinesi olmadan müstahkem bir şehri alamayacaklarını anlayan Got birlikleri, akşamüzeri geri ordugâhlarına çekmişlerdir ve tüm gece yaralı savaşçılarını tedavi etmişlerdir. Sabah olduğunda Adrianopolis şehrini kuşatmaya çalışmanın yanlış bir karar olduğunu ve kırsaldaki zenginlikleri ele geçirilmesi konusunda tartışmalar meydana gelmiştir. Sonunda Gotlar, Perinthus ve Trakya'daki diğer şehirlerdeki zenginlikleri ele geçirmek için kuşatmayı kaldırmışlardır ve ilerlemeleri boyunca kırsal bölgelerde yağma yapmaya devam etmişlerdir.⁴⁶⁵ Gotlar şehirleri kuşatırken Adrianopolis bozgunundan kaçmış olan generaller Makedonya, Teselya ve Moesia boyunca ilerleyerek Pannonia'daki Sirmium⁴⁶⁶ şehrine ulaşmışlardır. İmparator Gratianus şehre geldiğinde, Valens'in komutanlarından biri olan *magister equitum* Victor, imparatora Roma ordusunun Adrianopolis'te yenildiğini ve Valens'in öldüğünü⁴⁶⁷ bildirmiştir. Adrianopolis yenigisini haber alan İmparator artık doğuya ilerlemeyi bırakmıştır. Succi Geçidi'nin ardında bulunan İmparator Gratianus, Trakya ve çevresindeki eyaletleri yağmalayan Gotlarla tek başına savaşamayacağını anladığı için müdahale edememiştir.⁴⁶⁸ İmparator Gratianus, Doğu Roma'ya yeni bir imparator atadığı döneme kadar Gotların gerçekleştirdiği yağmalama ve yıkıma müdahale edememesinin yanı sıra, Got cephesinde de önemli bir gelişme

⁴⁶⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 619-620; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 123.

⁴⁶⁵ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 620; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 123-124; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 7; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 38; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 10-11.

⁴⁶⁶ Günümüzde Sırbistan'ın Sremska Mitrovica bölgesinde, Sava Nehri yanındaki antik şehir.

⁴⁶⁷ Philostorgius, Gratianus'un amcasının ölümüne üzülerken Roma ordusunun başına gelen katliamdan dolayı yas tuttuğunu dile getirmiştir. Ancak Zosimus, eskiden beri aralarında bazı konularda anlaşmazlıklar dolayı İmparator Gratianus'un amcası Valens'in öldüğünü öğrendiğinde çok üzülmediğini belirtmiştir. Bkz.: Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Zosimus, *New History*, s. 81.

⁴⁶⁸ Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Zosimus, *New History*, s. 81; Theodore, *Ecclesiastical History...*, s. 281; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 146; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 7; Heather, *The Fall of...*, s. 181; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 11.

yaşanmamıştır. Çünkü 377’de Got İsyanı’nın başlamasından sonraki dönemde Fritigern’in önderliğinde Vizigotlar ve kendisine katılan diğer Got birlikleri ile birlikte Adrianopolis’i kuşatmış ve başarısızlık ile sonuçlanmıştır. 378 yılında Hunların ve Alanların katılımıyla güçlenmiş olan Got konfederasyonu, Adrianopolis’i daha önemli bir amaç için tekrar kuşatmış, ancak sonuç değişmemiştir. Bu nedenle kuşatmayı kaldırmalarının diğer nedenlerinden biri de, surlarla korunan şehirlerin kuşatılmasında meydana gelen ağır kayıplar tehlikeli bir boyuta geldiğinde devam ettirilmemesi gerektiğini daha önce tecrübe etmiş olmalarıdır.

Gotlar Adrianopolis kuşatmasını kaldırdığında Romalı saray görevlileri ve hadımlar, imparatorluk hazinesini güvenli bir yere taşımak için şehirden gece yarısı ayrılarak, Phippopolis, Serdica ve Makedonya bölgelerine dikkatli bir şekilde yolculuk ederek ulaşmışlardır. Ayrıca İmparator Valens’in akıbeti hakkında bir bilgi sahibi olmayan Romalılar, onun Adrinopolis katliamından kurtularak tekrar geri döneceğini düşünmüşlerdir.⁴⁶⁹ Savaşın gerçekleştiği sıralarda Romalılar İmparator Valens’in akıbeti hakkında bilgi sahibi değillerdir. Ancak Adrianopolis Savaşı’nın gerçekleştiği dönemde ve sonrasında yaşayan yazarlar, savaştan sonraki dönemde eserlerini kaleme almış oldukları için, İmparator Valens’in bir daha ortaya çıkmadığını ve muhtemelen öldüğünü açıklamışlardır.

Ammianus’un cesur ve iyi savaşçılar olarak adlandırdığı Hun ve Alan kavimleriyle birleşmiş olan Gotlar, Perinthus’a ulaştıktan sonra şehrin civarında kamplarını kurmuşlardır. Ancak şehri ele geçiremedikleri için daha önceki deneyimlerinden dolayı şehre saldırmak yerine, etrafındaki toprakları yağmalamışlar ve bölgedeki sakinleri katletmişlerdir. Trakya’daki diğer şehirler de Gotların saldırıları karşısında durabilmiştir.⁴⁷⁰ Ardından Gotların asıl hedefi Doğu Roma İmpartorluğu’nun zenginlikle dolu başkenti Konstantinopolis olmuş, bu nedenle birkaç şehri kuşatma girişimlerinden sonra Konstantinopolis’e doğru hızlı bir şekilde yürüyüşe geçmişlerdir. Konstantinopolis şehri sakinleri kendilerine yaklaşan Gotların şehrin çevresindeki tüm kırsal alanı tahrip ettiği ve katliam yaptığı haberini aldığı anda, surlarla çevrili şehirleri ele geçiremediklerini bilmelerine rağmen paniğe

⁴⁶⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 621; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 124; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 86.

⁴⁷⁰ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 621; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 7; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56.

kapılmışlardır. Perinthus şehrinin yakınlarından ayrılıp Konstantinopolis'i ele geçirmek için yola çıkan Gotlar ise, ani saldırılara karşı korunmak amacıyla dörtlü dizilim ile hareket ederek Doğu Roma İmparatorluğu'nun en zengin şehri olan Konstantinopolis şehrinin güneybatısındaki "Altın Kapı"ya ulaşmışlardır.⁴⁷¹

Got birlikleri Konstantinopolis şehrini kuşattıklarında, daha önce bölgeye ulaşmış olan ve Saracen Kraliçesi Mavia tarafından gönderilen Saracen kuvvetlerinden bir birimin ani saldırısı ile karşılaşmışlardır. Saracenler, meydan savaşlarından çok düşmana fark ettirmeden akınlar düzenleme yeteneğine sahip süvari birlikleridir. Çünkü İmpartor Valens'in Gotlarla savaşmak için doğudan topladığı paralı askerin çoğu Adrianopolis Savaşı'nda katledilmiş olsa da paralı asker statüsündeki Saracen süvarilerinin bir birimi Konstantinopolis'te bırakılmıştır.⁴⁷² Uzun ve şiddetli çarpışma sırasında Saracen birliklerinden bir askerin Gotların arasına girip içlerinden birinin boğazını kesip kanını içmesi Gotlar arasında büyük korkuya neden olmuştur. Her ne kadar Gotlar da savaş sırasında vahşi tavırlar sergileyen savaşçılar olsalar da, Romalılardan etkilendikleri ve kısmende olsa değişime uğradıkları için Saracen askerinin bu hareketinden çekinmişlerdir. Ancak yine de Gotlar bu olaydan sonra daha temkinli bir şekilde hareket ederek ilerlemelerini durdurmamışlardır. Ayrıca Valens'in dul eşi Dominica, kamu hazinesinden gelir sağlamış ve bazı Roma vatandaşları silahlandırıldıktan sonra şehirden çıkararak Gotlara saldırmışlar ve onları sürmüşlerdir.⁴⁷³

Yüksek surlar içinde büyük Konstantinopolis şehrinin ardı sıra dizilmiş binalarını, kalabalık nüfusunu ve Pontus ile Ege arasındaki boğazı gören Gotlar, Konstantinopolis'in zenginliklerini elde edeceklerine dair inançlarını kaybetmişlerdir. Herwig Wolfram ise Gotların, Konstantinopolis'teki zenginliklerin yanı sıra açlık çekmeye başladıklarından içerdeki yiyecekleri de ele geçirmek istediklerini belirtmiştir. Nitekim başarısız olan ve Roma birliklerine kıyasla daha

⁴⁷¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 621; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 312; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 124; Heather, *The Fall of...*, s. 181; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 38.

⁴⁷² Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 621; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 312; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 124-125; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56.

⁴⁷³ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 621; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 312; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 146; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 7-8; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 38.

ağır kayıplar vermiş olan Gotlar, savaş için yaptıkları hazırlıklara son vererek, kuşatmayı kaldırmışlardır. Ammianus, kuşatmaktan vazgeçtikten sonra yağma yapmak için Iulius Alplerine doğru yönelmiş olan Got birliklerinin, buradan kuzeydeki eyaletlere ulaşarak birbirlerinden bağımsız şekilde dolaştıklarını ve Fritigern liderliğindeki Got istilalarının Trakya ile sınırlı kaldığını belirtmiştir.⁴⁷⁴ Herwig Wolfram Gotların Adrianopolis'te kazandıkları büyük zaferi iyi değerlendiremediklerini dile getirmiştir. Aynı şekilde düşünen Bradley ise savaşta birleşmiş olan Gotların zaferden sonra ayrıldığını ve disiplinsiz olduğunu, bundan dolayı savaşta iyi olsalar da fethetme konusunda bilgisiz ve tecrübesiz olduklarını dile getirmiştir. Ayrıca Bradley, bu özelliklere sahip olmaları durumunda Gotların, Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olacaklarını⁴⁷⁵ net bir şekilde dile getirmiştir.

Valens tarafından daha önce göreve getirilmiş olan Doğu Roma'nın *magister militum* Iulius'un, Gotları katlettiği başka bir olay yaşanmıştır. Ammianus bu olayın Valens'in ölümünden sonra Theodosius'un tahta çıkmasından önce, yakın zamanda gerçekleştiğini belirtirken, Zosimus, Theodosius'un İmparator ilan edildiği 379 yılında, Theodosius askerlerinden biri olan Modares'in Gotları katlettiği olaydan⁴⁷⁶ sonra olduğunu dile getirmiştir. Iulius'un liderliğinde Gotların katledilmesi olayı bu iki yazar tarafından farklı zamanlarda meydana gelmiştir. Günümüz tarihçilerden Kulikowski ise, Ammianus'un eserini Theodosius döneminde yazdığını göz önüne alarak, Theodosius'un 382 yılında Gotlarla yaptığı anlaşmayı onaylamadığı için bu şekilde yazmış olabileceği ihtimalini dile getirmiştir.⁴⁷⁷ Ammianus ve Zosimus olayın kronolojinin yanı sıra olayı anlatımlarında da birtakım farklılıklar olmuştur. Döneme tanıklık eden Ammianus'a göre; Doğu Roma İmparatorluğu'nda *magister militum* olarak görevlendirilen Iulius, Trakya'ki hezimetini öğrendiğinde bütün Roma liderlerine gizli mektuplar göndermiştir.⁴⁷⁸ Yakın zamanda imparatorluğun

⁴⁷⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 622; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Barbero, *The Day of the Barbarians...*, s. 125; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 38; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 86; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 314.

⁴⁷⁵ Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Bradley, *The Story of...*, s. 75; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 86.

⁴⁷⁶ Roma İmparatorluğu ile Gotlar arasında anlaşma başlığı altına anlatılmıştır.

⁴⁷⁷ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 622; Zosimus, *New History*, s. 82; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 146.

⁴⁷⁸ Eunapius'un günümüze parçalar halinde ulaşmış eserinde Iulius'un Gotları katletti olayın anlatımı eksiktir. Ancak Senato'ya gönderdiği mektupların gizlilik içerisinde ulaştırılması konusundan bahsetmiştir. Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 71.

Roma ordusuna alınarak belirli şehir ve kalelere yerleştirilmiş olan Gotların askeri hizmetleri karşılığında yapılacağı söylenen ödemeyi alacaklarını söyleyerek şehrin dışında getirilmesini ve orada hepsinin öldürülmesini emretmiştir. Zosimus ise yüksek rütbeli bir asker olan Iulius'un, 376'daki Tuna nehri geçişinde ailelerinden koparılıp rehine olarak Küçük Asya'ya yerleştirilen genç Gotların isyanını haber almıştır. Bunun üzerine yeni imparator olmuş Theodosius ile Makedonya'da bulunmalarına rağmen Valens tarafından görevlendirildiği için Theodosius ile tanışmamış, bu nedenle onunla görüşmek yerine Konstantinopolis'teki senatoya isyana müdahale etmek için gizlice bir mektup yollamıştır. Senatodan aldığı izin sonrasında Iulius, gizlilik gerektiren planına uyulması için tüm romalı subayları toplamış ve onların Gotlara ödüllendirmek üzere belirli bir gün ve şehirde toplanılmaları haberini yaymalarını emretmiştir. Bu vaatten memnun kalan Gotlar, Romalıların belirttikleri yere ulaştıkları gün, pazar alanına bakan çatılarda konuşlandırılmış Roma askerleri tarafından atılan oklar ve taşlar ile katledilmişlerdir.⁴⁷⁹ İki yazarın anlatımındaki farklılıklar bulunsa da genel itibariyle Ammianus'un kabul gördüğünü belirten Kulikowski, 379 yılında Küçük Asya'da Gotların yağma faaliyetlerinden bahseden Nyssa'lı Gregory'i öne sürerek Zosimus'un açıklamalarındaki doğruluk payına işaret etmiştir. Kulikowski'ye göre; Iulius'un Roma ordusundaki genç ve öfkeli Gotların isyan etmesini önlemek için, onları toplamış ve katletmiştir. 379'da imparatorluğun iç bölgelerine isyan yayılmış ve Küçük Asya başta olmak üzere Doğu Roma İmparatorluğu'nda çıkan isyanlar bastırılmıştır.⁴⁸⁰ Gotlardan tekrar gelebilecek olan tehlikelerin önü kesilmeye çalışılmış ve Doğu Roma toprakları güvenlik sağlanmıştır. 378 ya da 379 yılındaki Got katliamı yaparak, Doğu Roma topraklarını korumuş olduğu dile getirilmiştir. Ancak bu olay, 382 yılına kadar süren Got isyanını durdurmaya yetmemiş, sadece isyanın Trakya ve çevresi ile sınırlı kalmasını sağlamıştır.

⁴⁷⁹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 622; Zosimus, *New History*, s. 82.

⁴⁸⁰ Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 146-147.

2.3.BÜYÜK THEODOSIUS'UN GOTLARA KARŞI POLİTİKASI

2.3.1. Gotlarla Mücadele Sürecinde Değişen Roma Ordusu

Hun ve Alan kavimleri ile işbirliği içinde hareket eden Gotların Balkanlar'da akınlar düzenlediği bu döneme şahitlik etmiş olan Patacus Drepanius'un, İmparator Theodosius için yazdığı methiyesi incelendiğinde; Theodosius'un göreve çağırıldığı sırada devletin yaşadığı ağır kayıplardan ve barbarların Roma topraklarına yaptıkları akınlardan dolayı, büyük bir kargaşa içinde olduğu anlaşılmaktadır. Dönemin bir diğer ana kaynağı olan Themistius'un on altıncı söylevinde, Adrianopolis sonrasında Doğu Roma'nın hükümdarsız kaldığı ve Roma ordusunun tamamen yok olduğu zaman, Trakya ve Illyria'nın tahrip edildiğini anlatılmıştır.⁴⁸¹ Gratianus ve Theodosius döneminin nüfuzlu bir piskoposu ve vaizi olan Ambrosius'un, muhtemelen 391 yılında meydana getirdiği "*De Officiis Ministrorum*" adlı eserinde, Adrianopolis sonrasında Gotlar tarafından Trakya ve Illyria'nın işgal edildiği ve çok sayıda Roma vatandaşının tutsak edildiği dönemi hatırlatması, Balkanlar'daki kargaşa ortamının imparatorlukta kalıcı izler bıraktığını açıkça yansıtmaktadır. Got asıllı VI. yüzyılın Romalı yazarlarından Jordanes ise, Balkan topraklarında büyük kargaşa ortamına dair "*Vizigotlar, görkemli zaferlerinin bir sonucu olarak, Trakya ve Dacia Ripensis'i anayurtlarıymış gibi ele geçirdiler.*"⁴⁸² ifadesiyle diğer yazarlardan farklı bir tutum sergilediği açıkça görülmektedir. Ancak kaynakların ortak bulunduğu nokta; Gotların ve müttefiklerinin Theodosius dönemine kadar geçen süreçte Trakya ve çevresindeki eyaletlerde ciddi sorunlara yol açmış olmalarıdır.

Valens'in hükümdarlığının sona ermesinin ardından İmparator Gratianus, Gotları kontrol altına almak için soylu ve dindar olan Theodosius'u çağırmıştır. Theodosius babasının 376 yılında idam edilmesinden sonra doğduğu ve eğitimi aldığı İspanya'nın Callegia'daki Cauca şehrinde yaşamaya başlamıştır. Askerî başarıları sayesinde ünlenen eski bir general olan Theodosius, 378 yılının sonuna doğru doğuya gitmiş ve İmparator Gratianus tarafından *magister militum* rütbesine

⁴⁸¹ Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 19-26; Themistius, *Politics, Philosophy, and Empire in the Fourth Century: Select Orations of Themistius*, (Yunancadan İngilizceye çevirenler: Peter Heather ve David Moncur), Liverpool University Press, Liverpool 2001, s. 274.

⁴⁸² Ambrosius, *A Select Library...*, s. 54; Jordanes, *The Gothic History of ...*, s. 90; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 589.

yükselttikten sonra⁴⁸³ bir orduyla birlikte Batı Tuna sınırını aşan barbarların⁴⁸⁴ üzerine gönderilmiştir.⁴⁸⁵ Barbarlara doğru yürüyüşe geçen Theodosius, bölgeye ulaştığında hemen savaş düzeni almalarını emrederek askerlerini konuşlandırmıştır. Ardından Theodosius emrindeki Roma ordusu, barbarlara büyük bir şiddetle saldırmış ve barbar birliklerinin saflarını dağıtmıştır. Barbarların birçoğu öldürülmüş, bazıları ise kaçarken Roma askerleri tarafından takip edilerek yakalanmış ve katledilmiştir. Bunun yanı sıra kaçarak kurtulan diğer barbarlar ise, kendi soydaşları tarafından öldürülürken, sayıca az olan bir kısmı da Tuna'nın karşı kıyısına geçerek kaçmayı başarmışlardır.⁴⁸⁶ Çatışmalarda neredeyse tüm barbarları öldürerek zafer kazanan Theodosius ordusu savaşın gerçekleştiği bölgede bırakmış ve kazandığı zaferi bizzat haber vermek için Pannonia'da bulunan İmparator Gratianus'un yanına gitmiştir. Barbarların mağlup edildiği bildirdiğinde, bu kadar hızlı bir şekilde başarı elde etmesi İmparator Gratianus'a inandırıcı gelmemiştir. General Theodosius'a muhalif olan bazı kişiler ise, onun savaştan kaçtığını ve komutasındaki ordunun yok edildiğini iddia etmişlerdir. Theodosius verdiği raporun doğruluğunu tespit etmek için elçiler gönderilmiştir. Bu süre zarfında Theodoret'in anlatımına göre; General Theodosius, rüyasında Antakya kilisesinin piskoposu Melitius'un tarafından imparatorluk cübbesi ve tacı ile onurlandırıldığını görmüş,⁴⁸⁷ ancak güvenilir

⁴⁸³ Zonaras ve Theodoret eserlerinde, Gratianus tarafından çağırılan Theodosius'un general rütbesine atandıktan belli bir süre sonra, imparator ilan edildiğini dile getirirken diğer Antik Çağ yazarların birçoğu bundan bahsetmez ve Theodosius'un Gratianus tarafından İspanya'dan çağırılarak imparatorluğa yükseltildiğinden bahsetmişlerdir. Dönemin yazarları Themistius ve Patacus ise açıkça general rütbesine yükseltildiğini belirtmese de general olarak kazandığı zaferi anlatmışlardır. Bu nedenle Theodosius'un önce generalliğe ardından imparatorluğa yükseltilmesi daha olası görünmektedir. Theodoret, *Ecclesiastical History* ..., s. 281; Zonaras, *The History of...*, s. 183.

⁴⁸⁴ Burada bahsi geçen barbarlar, Theodoret'in eserinde son zaferlerinden sonra barbarların kibirlendiğinden bahsederek Gotlar olduğu ima edilmiştir. Zonaras'ın eserinde de İskitler şeklinde geçen bu barbarların Gotlar olduğu kastedilmiştir. Theophanes'te imparator Gratianus'un Theodosius'u Gotlar üzerine gönderdiğinden bahsetmiştir. Ancak döneme tanık olan yazarlar Patacus'un ve Themistius'un eserlerinde ise Sarmatlar olarak geçmişlerdir. Bkz.: Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 25; Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 228; Zonaras, *The History of...*, s. 183; Theodoret, *Ecclesiastical History* ..., s. 281; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100.

⁴⁸⁵ Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 25; Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 219-228; Philostorgius, *Church History* ..., s. 132-133; Theodoret, *Ecclesiastical History* ..., s. 281; Zosimus, *New History*, s. 81-82; Zonaras, *The History of...*, s. 183; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 100; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, C. XLVI, (Ed.: Raimondo Tocci), Walter de Gruyter GmbH, Berlin 2015, s. 73; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 12.

⁴⁸⁶ Theodoret, *Ecclesiastical History: A History* ..., s. 281-282; Zonaras, *The History of...*, s. 183; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 73-74; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 12.

⁴⁸⁷ Theodosius'un bu görüşünün yanı sıra, Valens'ten sonra imparator olması ile ilgili farklı kehanetler ortaya atılmıştır. Zonaras, İmparator Valens'in hükümdarlığı zamanında filozof Iamblichus, ondan sonra kimin tahta geçeceğini öğrenmek için kehanette bulunduğu dair iddialardan bahsetmiştir. Söz konusu kehanete göre, Valens'in ardından imparatorluğa yükseltilecek olan kişinin adı tam olarak anlaşılmamış, ancak yapılan büyüde çıkan harflerden "Theodorus", "Theodosius" "Theodotus"

olduğunu düşündüğü arkadaşlarına bu görüden bahsetmemiştir. Birkaç gün sonra, İmparator Gratianus General Theodosius'un zaferle döndüğü gerçeğini öğrendiğinde, binlerce barbarı yok ettiği için Theodosius'un bu başarısından dolayı şaşırmış ve methetmiştir. Aslında Theodosius'un bu başarısı, Tuna bölgesinde bulunan Gotlardan kurtulmak için verilen mücadelelerin sadece önünü açmıştır.⁴⁸⁸ Theodosius'un göreve çağırılması ve general olarak elde ettiği başarı, Doğu Roma'da tecrübeli bir idareciye ihtiyaç duyulduğu için konumu yükseltmesinde ona büyük bir kazanç sağlamıştır. Çünkü bu başarı, Germanler ile mücadele etme şeklinin zorunlu olarak değiştiği Theodosius'un hükümdarlığını işaret etmektedir.

Valens'in ölümünden sonra İmparator Gratianus Asya ve Lybia'nın geri kalanına da sahip olarak imparatorluğun tamamını yönetmeye başlamıştır. Ancak Yunanistan'dan Konstantinopolis'e kadar Roma topraklarının harabeye dönmesi karşısında çaresiz kalan Gratianus, Doğu Roma İmparatorluğu'nun büyüklüğünü ve tek başına bütün imparatorluğu yönetemeyeceğini anlamıştır. Ayrıca İmparator Gratianus, Galya'nın Adrinopolis bozgunundan beri Tuna Nehri'nin yukarı bölgesinden ve Ren Nehri'den geçmek için bekleyen Alemanniler tarafından istila edilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.⁴⁸⁹ İmparator Gratianus, Trakya ve Illyria'daki Got istilaların durdurulması için Doğu Roma'ya yeni bir imparator atamaya karar vermiştir. Ancak Valens ardında bir varis bırakmamış ve Doğu Roma ordusunun çoğu Adrianopolis'te yok olmuştur. Adrianopolis'teki yenilgiden dolayı zayıf olarak görülen Doğu Roma komutanlarını ise imparatorluğu devretmek için yetersiz bulmuş, bu nedenle yeni imparatoru seçmekte zorlanmıştır. Nihayet,

şeklinde isimler türetilmiştir. Bu kehanetten haberdar olan Valens, bu isimlerle anılan kişilerden şüphelenerek birçoğunu idam ettirmiştir. Hatta bu kehaneti ortaya çıkaranları araştırdığında Valens'in zalimliğinden dolayı korkmuş ve zehir içerek intihar etmiştir. Zonaras'ın anlatımının doğruluk payı var ise, kehanet muhtemelen 372'de gerçekleşmiştir. Ancak Zonaras'ın bahsettiği filizof Iamblichus, 325'te vefat eden filizof Iamblichus ya da 391'de yaşamış olan Himerius'un oğlu filizof ve yazar ile ilişkilendirilmemiştir. Çünkü Zonaras'ın açıklaması Valens'in 378'de vefat ettiği hasaba katıldığında kronolojik açıdan çelişkilidir. IV. yüzyılda yaşamış olan Iamblichus adındaki iki filozoftan birinin Valens'in hükümdarlığından önce vefat etmiş olması, diğerinin ise Valens'in ölümünden sonra da hayatta kalmış olması nedeniyle Zonaras'ın anlattığı bu olayın gerçekleşme ihtimalinin düşük olduğu söylenebilir. Bkz.: Zonaras, *The History of...*, s. 182; A.H.M. Jones, *The Prosopography of the Later Roman Empire: A.D. 260-395*, C. I, Cambridge University Press, New York 1971, s. 452.

⁴⁸⁸ Theodoret, *Ecclesiastical History: A History...*, s. 282-283; Zonaras, *The History of...*, s. 183; Williams ve Friell, *The Empire...*, s. 12.

⁴⁸⁹ Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 313; Orosius, *Seven Books...*, s. 385; Zosimus, *New History*, s. 81; Zonaras, *The History of...*, s. 183-184; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 148; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 315.

barbarlara karşı savaşlarda başarılı olan⁴⁹⁰ ve İspanya'daki nüfuzlu ailelerden Pyrnees'in bir üyesi olan otuz üç yaşındaki Theodosius'u 19 Ocak 379 tarihinde Sirmium'da *augustus* ilan etmiş, Valens'in yerine atamıştır.⁴⁹¹ Patacus Drepanius ise Theodosius'un imparator olarak atanmayı hak eden biri olduğunu ancak, Theodosius'un çağırıldığında istememesine rağmen imparator olduğunu dile getirmiştir. Ancak Patacus Drepanius hitabet sanatından dolayı eserinde bu şekilde ifadeler kullanmıştır. Bunun yanı sıra İmparator Gratianus'un sarayındaki üst mevkide bulunan görevlileri arasında Theodosius'un yakınlarının bulunması ve karısı Placidia'nın da saray ile ilişkilerinde önemli siyasi bir rol üstlenmesi, ona istediği doğrultusunda imparatorluk kapılarının açılmış olması muhtemeldir. Hatta Malalas eserinde bu konuyla ilgili açıklamasında “İspanyol Theodosius, Gratianus'un kız kardeşi Placidia ile evlendiği için”⁴⁹² Kontantinopolis senatosu tarafından imparator ilan edildiğini özellikle vurgulamıştır.

Antik kaynakların çoğunda İmparator Gratianus'un genellikle daha önce amcası Valens'in yönetiminde olan tüm Doğu Roma vilayetleri ve Trakya'yı ona tahsis ettiği ifade edilmiştir. Ancak Sozomen bu vilayetlerin yanı sıra, Illyria'nın da Theodosius'a bırakıldığını dile getirmiştir. Bununla birlikte Gratianus'un idaresinde olan Illyricum eyaletine bağlı Dacia ve Macedonia'nın sorumluluğu da geçici olarak Theodosius'a verilmiştir. Batı Roma eyaletleri ise İmparator Gratianus ve kardeşi II. Valentinianus'a tahsis edilmiştir.⁴⁹³ Gratianus'un imparatorluğu paylaşmak zorunda

⁴⁹⁰ Theodosius'un kendisinden övgüyle bahseden bazı yazarlara göre; onun imparator edilmeye uygun ve güçlü biri olarak görülmesinin nedeni, savaştaki becerisi ve soylu bir aileye sahip olmasından kaynaklanmıştır. Sozomen ve Theodoret, bu özelliklerin Theodosius'un imparatorluğa yükseltilmesinde etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Bkz.: Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 313; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 281, 283; Zonaras, *The History of...*, s. 183-184;

⁴⁹¹ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 554; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 71; *Chronicon Paschale 284-628 AD*, (Latince'den İngilizce'ye çevirenler: Michael Whitby ve Mary Whitby), 2. Baskı, Liverpool University Press, Liverpool 2007, s. 49; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 228; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 262; Orosius, *Seven Books...*, s. 385; Zosimus, *New History*, s. 81; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 101; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Marcellinus, *The Chronicle of Marcellinus: A Translation and Commentary*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Brian Croke), Australian Association for Byzantine Studies, Sydney 1995, s. 1; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 74; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 12; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 127.

⁴⁹² Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 25-26; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 186-187; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 148; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 12.

⁴⁹³ Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 454; Philostorgius, *Church History...*, s. 132; Zosimus, *New History*, s. 81; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315; Theodoret, *Ecclesiastical History: A History...*, s. 283; Zonaras, *The History of...*, s. 184; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 12; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 148; Heather, *The Fall of...*, s. 187; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 128.

bırakıldığı ya da Theodosius'u kendi isteği ile imparator ilan ettiği konusu ayrı bir tartışma konusudur. Nitekim önemli olan Theodosius'un imparator ilan edilmesinden sonra Romalılar ve Germanler arasındaki ilişkilerde önemli gelişmeler yaşanacak olmasıdır. Çünkü Gotların Balkanlar'daki varlığını kabul edilmesi ile imparatorluk ve barbarların kaynaşması için gereken adımları atılması Theodosius döneminde hız kazanmıştır.

Theodosius imparator seçildikten ilk yılında Doğu Roma ordularını tekrar onarılmasını sağlamış ve kış boyunca generalleri ile birlikte Konstantinopolis ve Adrianopolis başta olmak üzere Balkanlardaki şehirlerin güvenliğin tekrar sağlanması için gerekli hazırlıklar yapılmıştır. Ancak Theodosius'un devraldığı Doğu Roma yönetimi, Roma İmparatorluğu'nun III. yüzyılın sonlarından itibaren iyileştirilmiş olmasına rağmen, Adrianopolis bozgunundan itibaren askerî gücünü büyük oranda kaybetmiştir. Diğer taraftan Adrianopolis'te Roma ordusu ağır kayıplar vermiş olsa da Gratianus ve Theodosius'un disiplinli bir orduya sahip olmuştur. Ayrıca Trakya'da dağınık hâlde bulunan Roma kararlar ve birimler mevcuttur. Ancak bu garnizonlar ve birimlerdeki askerler şimdilik tahkim edilmiş şehirler ve kalelerdeki garnizonlarda kalarak barbar halklarla açık alanda çatışmaya girmeye çekinmişlerdir. Doğu Roma İmparatorluğu'nun geri kalan uzak bölgelerinde ise hala Roma ordusuna bağlı birçok birim gücünü korumaya devam etmiştir. Batı Roma ordusu Adrianopolis'e katılmadığı için hala güçlü bir durumdadır. Ancak kendi yönetimdeki topraklarda devam eden askerî mücadeleleri nedeniyle Doğu Roma kuvvetlerine henüz yardım etme imkânı olmamıştır.⁴⁹⁴ Çünkü Doğu Roma'nun yetkisini Theodosius'a verdikten sonra İtalya'ya dönen İmparator Gratianus, Ren sınırındaki Alemanni ve Vandal istilalarını durdurmak için yönetimindeki Batı Roma topraklarına yönelmiş ve Galya'ya gitmiştir.⁴⁹⁵ Bu nedenle Doğu Roma ordusunun Fritigern ve işbirliği içinde olduğu diğer halkların kuvvetleri ile savaşmak için yeniden toparlanması gerekmiştir.⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ Zosimus, *New History*, s. 81; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 14; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 151; Heather, *The Fall of...*, s. 187.

⁴⁹⁵ Theodoret, İmparator Gratianus'un doğu topraklarını Theodosius'a bıraktıktan sonra İtalya'ya döndüğünü ifade etmiştir. Jordanes ise Vandal istilasından dolayı Gratianus'un Roma'dan Galya'ya çekildiğini dile getirmiştir. Bu durumda Gratianus doğu yönetimini Theodosius'a bıraktıktan sonra İtalya'ya dönmüş, oradan Ren sınırındaki istilalar nedeniyle Galya'ya gitmiş gibi görünmektedir.

⁴⁹⁶ Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 283; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90-91; Zosimus, *New History*, s. 81; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315; Socrates Scholasticus, *The*

İmparator Theodosius, konum itibariyle müdahale etmenin daha kolay olacağını düşünerek Teselya'ya gitmiş ve ordugâhını kurmuş, Doğu Roma'nın barbarlarla ilgili sorunlarını buradan çözmeye çalışmıştır. Ancak kendine bırakılan topraklarda tam anlamıyla kargaşa ortamı hâkim olduğundan Theodosius ve generalleri imparatorlukta sorun yaratan barbarlara karşı büyük bir savaş gerçekleştirmek üzere, Temmuz ayından itibaren Doğu Roma ordusunu güçlendirmek için yeni yasalar çıkarmışlardır. Bu yasalar ile Roma topraklarından birçok yeni asker toplanmış, firar edenleri barındıran toprak sahipleri idam edilmiştir. Askerlikten kurtulmak için başparmaklarını keserek kendini sakat bırakanlar dahi zorla hizmete alınması gibi oldukça katı bir tutum sergilenmiştir. Jordanes, İmparator Theodosius'un askerî yaptırımlar ile ordu güçlendirdiğini ve daha önceki hükümdarlardan göre cesurca ve gayretli olarak Trakya'nın tamamında kargaşa yaratan Gotların imparatorundan çekinmesine neden olduğunu dile getirmiştir.⁴⁹⁷ Jordanes'in anlatımından farklı olarak Eunapius ve Zosimus, Theodosius'un Teselya'da imparator olarak kaldıktan belli bir süre sonra, lüks yaşantısı ile imparatorluğa ekonomik sıkıntılar yaşattığı ve orduya getirdiği yeni uygulamalardan dolayı orduyu düzensizleştirdiği ve devleti zor bir duruma sürüklediği ile ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır. Ayrıca Zosimus Roma ordusunun Theodosius'un yaptığı değişiklikler nedeniyle sayıca azalıp zayıfladığını, Roma üst görevlilerinin yolsuzluğu ve yüksek vergilerle yoksul duruma düşen Roma halkının pagan inancına sahip kesimi henüz inançları yasaklanmadığı⁴⁹⁸ için sıkıntılarından dua ile kurtulmak niyetiyle tapınaklara gittiklerini dile getirmiştir.⁴⁹⁹

Adrianopolis'te yaşanan askerî kayıp sonrası toplanan yeni askerlerin tecrübeden ve savaşma isteğinden yoksun olmasının yanı sıra Roma ordusundaki askerlerin yetersiz hale gelmesi, İmparator Theodosius'un yeni asker alımı için Tuna Nehri'nin diğer tarafında bulunan barbarları daha kolay bir şekilde orduya kaydetmesine neden olmuştur. Bu dönemde mahkûm ve firari Gotlarda dâhil birçok

Ecclesiastical History..., s. 264-265; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 15; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 315.

⁴⁹⁷ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 226; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 14, 16-66; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 315; Heather, *Gotlar*, s. 199; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 38; Heather, *The Fall of...*, s. 187; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 60; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56.

⁴⁹⁸ Theodosius'un Konstantinopolis'e geçtikten sonraki dönemde Helen tapınaklarını yıkması ve Hristiyan kiliselerine çevirmesi, Arianlara yaptığı zulümler için Bkz.: *Chronicon Paschale...*, s. 50.

⁴⁹⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 71; Zosimus, *New History*, s. 81-83; Heather, *Goths and Romans...*, s. 151.

Germen askeri Roma ordusu için önemli bir asker kaynağı olmuştur.⁵⁰⁰ Barbarlardan ve Mısırlılardan oluşan bu iki ayrı müfrezenin Philadelphia'da karşılaşması ile ortaya çıkan çatışmalardan bahseden Zosimus'un, barbarların kontrol altında tutulmadıkları sürece imparatorluk ile olan sorunlarının devam edeceğini vurgulaması, Roma İmparatorluğu'nun barbarlar ile kaynaşmasının zaman alacağını işaret etmektedir. Zosimus, Mısırdan gelen disiplinli askerlerin, Makedonya'daki Roma ordusuna katıldıklarında, buradaki barbarlar ve diğer Roma askerleri aynı statüde tutulduklarından ve birlikte yaşadıklarından bahsetmiştir.⁵⁰¹ Oman ise, orduya alınan barbarların kendi liderleri altında görev aldıklarını ve Roma askerleri ile birleştirilmediklerini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Germenlerin de dahil olduğu Roma ordusundaki paralı barbar askerleri, kendilerinin yerine geçecek birini bulmaları halinde kabilelerine dönebilme imkânına sahip olmuşlar ve sonrasında tekrar orduya katılmalarına izin verilmiştir.⁵⁰² Doğu Roma ordusunun askerî disiplinden mahrum olduğunu vurgulayan Zosimus'un, Theodosius'un yönetiminden memnun olmadığı ifadelerinde açıkça görülmektedir. Özellikle Zosimus'un Theodosius döneminde ordunun barbarlaşması konusunda verdiği bilgiler, dönemin aydınlatılmasında kaynakların sınırlı olmasından dolayı kıymetli olmuştur.

Montesquei, genel olarak barbar askerlerinin orduya alınmasının, ordunun zamanla imparatorluğa ekonomik açıdan getirdiği yükten kaynakladığını dile getirmiştir. Günümüz tarihçilerden Oman ise, İmparator Theodosius'un Adrianopolis'teki bozgunun ders çıkardığını, bu nedenle daha önceki Roma askerî düzenini bir kenara bırakarak ordusunun süvari sayısının arttırmak için, yeni bir ordu kurmak yerine Germenleri paralı askerler olarak aldığını dile getirmiştir. Erken dönem Roma birliklerinde süvarilerin Roma lejyonun en fazla onda biri kadar olduğundan bahseden Montesquei, imparatorluğun yıkılmaya başladığı dönemde ordunun çoğunluğunun süvarilerden oluştuğunu ifade etmiştir. Süvarilerin artışı ve piyadenin azalmasını ise Roma ordusundaki disiplinin kaybedilmiş olmasıyla ilişkilendirmiştir.⁵⁰³ 379 yılının sonlarına gelindiğinde, Roma ordusundaki başta Gotlar olmak üzere Germen askerlerinin sayısında büyük bir artış olmuştur. Hatta paralı barbar askerlerin sayısı hızlı bir şekilde artarak Roma ordusundaki düzenli

⁵⁰⁰ Zosimus, *New History*, s. 83; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 315; Heather, *Goths and Romans...*, s. 151; Heather, *Gotlar*, s. 199.

⁵⁰¹ Zosimus, *New History*, s. 84; Heather, *Goths and Romans...*, s. 151.

⁵⁰² Oman, *Ok, Balta ve Mancınık...*, s. 17-18; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 315.

⁵⁰³ Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 136-138; Oman, *Ok, Balta ve Mancınık...*, s. 17-18.

birliklerin askerlerin sayısını aşmaya başlamıştır. M.S. Eserinde Roma ordusundaki barbar askerlerin artışı konusunu vurgulayan Zosimus açıklamalarına göre; İmparator Theodosius, barbar askerlerin sayısının Roma ordusundaki diğer askerlerden daha fazla olduğu için bir isyan çıkarmalarını engellenmek amacıyla, bu askerlerin bir kısmını Mısır'da gönderip oradaki disiplinli Roma askerlerinin de Makedonya'da görevlendirmek üzere çağırmıştır.⁵⁰⁴ Theodosius dönemindeki askerî uygulamalar, askerlik görevine alınan barbar sayısının artması ile birlikte Roma ordusunun değişimini, imparatorluğun yaşayacağı kaçınılmaz sonun sinyallerini vermektedir. Çünkü aynı anda bu kadar fazla sayıda barbar askerinin alınması, zaten sayıca azalmış olan yerli Roma askerlerinin yerine orduda barbarların etkili olmalarına neden olmuştur. Roma askerlerinin isteğiyle bir komutanın imparator seçilebileceği de göz önüne alındığında ordunun barbarlaşması, ilerleyen yıllarda Germanler kökenli üst rütbeli askerleri siyasi açıdan imparatorlukta nüfuz sahibi kişiler haline getirmiştir.

379 yılında Theodosius orduyu güçlendirmesinin yanı sıra emrindeki Roma generallerinin bir dizi baskısı sonucunda Got, Hun ve Alan grupları Trakya sınırlarından batıya doğru Illyria'ya sürülmüştür. Socrates ve Sozomen eserlerinde, İmparator Theodosius'un Sirmium'dan Teselya'ya taşınmadan önce Tuna sınırında barbar ordularına karşı kazandığı zaferlerden bahsetmeleri, Theodosius'un Sirmium'da kaldığı süre içerisinde barbar orduları ile karşılaştığı izlenimi vermektedir. Philostorgius ise Roma ve barbar ordularının açıkça Sirmium'da çatıştıklarını belirtiren tek kaynaktır. Ancak Hun-Alan destekçileri ile hareket eden Gotlar Trakya ve çevresinde olduğu için, Sirmium'da karşılaştıkları bilgisinin doğruluk payı olmadığı anlaşılmıştır. Aslında 379 yılında Doğu Roma ordusu, küçük birtakım askerî başarılar dışında kayda değer büyük zafer bir kazanmamıştır. Bu küçük askerî başarılardan biri de Theodosius'un emrindeki Got asıllı *magister militum* Modares'in, geniş ovalarda ve korunmasız köylerde yağma yaptıktan sonra dinlenen Gotların üzerine fark ettirmeden askerlerini sessizce yaklaştırıp, şafaktan önce yaptığı ani baskın ile kazandığı zafer olmuştur. Zosimus, Roma birliklerinin baskınlardan sonra Trakya'da Got kalmadığını belirtmiştir.⁵⁰⁵

⁵⁰⁴ Zosimus, *New History*, s. 83-84; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 315-316; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 16-17-66.

⁵⁰⁵ Modares'in bu başarısının ardından, çalışmada daha önce bahsedilen Iulius'un Gotları toplayıp katletildiği olaya değinen Zosimus, Doğu topraklarında ayaklanmalarının nedeni İmpator

Themistius ise, 379 baharına tarihlenen on dördüncü söylevinde Ostrogot ve Vizigot gruplarının Illyricum'a zaten girmiş olduklarını belirtmiştir. Bu bilgilerden faydalanan Heather ise, Modares'in baskınlarından kurtulan Gotların batıya yönelmiş olabileceğini ya da 377 ve 378 yılındaki yağmalamalardan dolayı 379 yılı içerisinde Gotların yiyecek bulmakta zorlandığı için Trakya'nın batı sınırlarından Daçya ve Illyricum'daki Moseia'ya yönelmiş olabileceklerini dile getirmiştir. Gıda ihtiyacının karşılanmasında zorluklar yaşayan Gotların, Roma generallerinin baskıları da eklenince batıdaki Illyricium'a yönelmiş olmaları da mümkündür.⁵⁰⁶ Nitekim İmparator Theodosius'un 379 yılı içerisindeki askerî çalışmalarla güçlenen Doğu Roma ordusu Gotları Balkanlarda belli bir bölgede kısıtlandırmıştır. Ancak Doğu Roma ordusunun, Gotları kontrol altına almada yeterli olmadığı Mediolanum piskoposu Ambrosius'un açıklamalarında görülmektedir. Ambrosius'un, kardeşi Satyrus'un Ekim 379 yılında ölümü üzerine yazdığı eserinde barbar halkların Roma halkına yaptıkları zulümlerden⁵⁰⁷ bahsederken kullandığı ifadelerden yılsonunda dahi Roma topraklarındaki barbar faaliyetlerinin devam ettiği ve tehlikenin boyutu açıkça anlaşılmaktadır.

380 yılında Theodosius'un Gotlara karşı sürdürdüğü mücadele zayıflamıştır. Kulikowski Roma ordusunun gerilemesini Vizigotların lideri Fritigern ile savaşan Theodosius'un yenilgiden dolayı olabileceğini dile getirmiştir. Jordanes'in eseri *Getica*'ya göre, Gotlara karşı mücadelelerin zayıflaması İmparator 380 kışında Theodosius ciddi bir hastalığa yakalanmasından kaynaklanmıştır. Jordanes, Gotların ise bu durumdan istifade ederek tekrar cesaretlendiklerini, Vizigotların Fritigern önderliğinde, Teselya, Epirus ve Achaia'yı yağmalamak için güneye doğru yola çıktıklarını dile getirmiştir. Zosimus ise Roma ordusundaki barbar askerleri sayesinde lejyonlardaki kargaşa ortamından haberdar olan barbarların, bu durumu

Valens'in 376'da onların imparatorluğa kabul etmesiyle ilişkilendirmiştir. Eunapius'un bu konudaki bilgileri günümüze eksik şekilde ulaşmıştır. Ancak eserinde imparatorun onları imparatorluk topraklarına yerleştirmesi ile ilgili açıklamaları incelendiğinde, muhtemelen Zosimus bu konu hakkında ilişkilendirmeyi Eunapius'tan etkilenerek yapmıştır. Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 71; Zosimus, *New History*, s. 81-82.

⁵⁰⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 69; Philostorgius, *Church History...*, s. 133; Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 226; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 264-265; Orosius, *Seven Books...*, s. 386; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315; Zosimus, *New History*, s. 81-82; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Heather, *Goths and Romans...*, s. 150-155; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 151; Heather, *Gotlar*, s. 199; Williams ve Friel, *Theodosius: The Empire...*, s. 16; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 39; Thompson, *Hunlar*, s. 42.

⁵⁰⁷ Ambrosius, *A Select Library...*, s. 159-166; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56.

fırsat olarak görüp Theodosius'un ordusuna saldırmak için harekete geçtiklerini ifade etmiştir. Vizigotlar Teselya'da ordusuyla birlikte bulunan İmparator Theodosius'a doğru ilerlerken, Alatheus ve Saphrax da kendilerine bağlı olan Ostrogot birlikleri ile birlikte Pannonia'ya doğru kuzeybatıya yönelmişlerdir. Got ordusunun 380 yılında ikiye ayrılmasının nedeni tam olarak belli değildir. Peter Heather ise Gotların kıtlıktan dolayı batıya yöneldiklerini belirttiği gibi, birleşik Got kalabalığının yine yiyecek ihtiyacının karşılanması⁵⁰⁸ nedeniyle ayrılmış olabilecekleri fikrini öne sürmüştür.⁵⁰⁹ Fritigern önderliğindeki Vizigotlar güneye doğru ilerlemeleri boyunca müstahkem şehirler dışındaki bölgelerde yağma faaliyetlerini devam ettirdiklerinde, Galya istilalarından dolayı Treveri'de bulunan Gratianus'tan yardım istğinde bulunulmuştur. 380 yılının baharında hastalıktan kurtulmuş olan İmparator Theodosius ise, Fritigern önderliğindeki Vizigotların harekete geçtiğini öğrenmiş ve muhtemelen yaklaşık 10.000 askerden oluşan topladığı yeni Roma ordusunu hızlı bir şekilde Vizigotlara karşı göndermiştir.⁵¹⁰

Fritigern önderliğindeki Vizigot birlikleri Morava-Vardar güzergâhından güneye ve doğuya doğru ilerleyerek Makedonya ve Teselya topraklarına girmişlerdir. Zosimus ise nehri geçen barbarların Makedonya'ya kadar ulaşmış olmalarında Roma ordusundaki yakın zamanda alınan barbar askerlerinin yardımcı olduğu dile getirmiştir. Zosimus burada hangi nehir olduğu ya da barbarlar olarak belirtirken herhangi bir isim vermemiştir. Heather ise Zosimus'un Tuna nehrini, barbarlar derken ise Fritigern önderliğindeki Vizigotları kastettiğini dile getirmiştir. Heather'a göre; Zosimus, Vizigotların zaten Roma toprakları içerisinde olduğu bilgisine sahip olmamasından dolayı, onların Tuna'dan geçerek Makedonya'daki savaşı gerçekleştirdiklerini dile getirmiştir. Savaş alanının tam konumu, Vizigotların Tuna Nehri'ni tekrar geçip geçmediği konusu gibi belirsizliğini korumuştur. Ancak savaş

⁵⁰⁸ Socrates ve Sozomen, İmparator Theodosius'un Selanik'e gittikten sonra hastalandığını belirtmiş ve Jordanes'in yaptığı gibi Gotlara karşı mücadelelerin zayıflamasını imparatorun hastalığı ile ilişkilendirmemişlerdir. Hatta Theodosius'un Selanik'e gitmeden önce Tuna kıyılarındaki barbarlara karşı zafer kazandığı dile getirmişlerdir. Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 265; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315.

⁵⁰⁹ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 265; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315; Zosimus, *New History*, s. 84; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90; Heather, *The Fall of...*, s. 183; Heather, *Gotlar*, s. 199-200; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 151; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 17; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56.

⁵¹⁰ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 265; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90-91; Zosimus, *New History*, s. 84; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 17; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 151; Heather, *The Fall of...*, s. 183-184; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 38-39.

muhtemelen güneybatı Balkanlar'daki bir bölgede 380 yılının ilkbaharı ya da yazından gerçekleşmiştir.⁵¹¹ İmparator Theodosius yeni toplanmış olan Roma ordusu savaş alanında Gotlara karşı ikinci kez yenilgi almış, ancak askerî kayıplar Adrianopolis kadar fazla olmamıştır. Doğu Roma ordusunun savaşı kaybetmesi, Roma saflarında bulunan barbarlar Fritigern'in safına geçmeye başlaması ve diğer barbarların ise savaş alanını terk etmesinden kaynaklanmıştır. Roma ordusuna alınan barbar askerler taraf değiştirdiğinde, Romalı ve Mısırdan getirilmiş olan askerler Vizigotlara karşı savaşmaya devam etmişlerdir. Roma ordusuna sadık ve sayıca az olan askerler savaşırken, İmparator Theodosius ordusunun henüz Fritigern'in birlikleriyle savaşacak kadar güçlü olmadığını anlamış ve geri çekilmiştir. Zosimus bu noktada Vizigot birliklerinin, şehirleri ele geçirmeye çalışmak yerine İmparator Theodosius ve askerlerini takip ederek *“tek bir darbe ile tamamen”* mağlup edebileceklerini dile getirmiştir.⁵¹²

Theodosius'un emrindeki Roma ordusunu yenilgiye uğratarak Adrianopolis'ten sonra ikinci zaferlerini kazanan Fritigern, Vizigot birlikleri ile birlikte Yunanistan'a saldırılar düzenlemiştir. Makedonya ve Teselya'yı kuşatmış olmalarına rağmen müstahkem şehirleri ele geçiremeyen Vizigotlar, bölgedeki halktan haraç toplamışlardır. Vizigotların bölgedeki zenginliklerin hepsini yağmalamak yerine, orada bulunan halka idare edebilecekleri kadar para bırakmaları, vergilendirme sistemini uygulamaya başladıklarını göstermiştir. Bunun yanı sıra Fritigern, idaresindeki yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için farklı bölgelere dağılmaya çalışan Vizigot askerlerini bir arada tutmak ve onları yönlendirmekte zorlanmıştır.⁵¹³ Vizigotları savaşta mağlup edemeyeceğini anlayan İmparator Theodosius ise, onların kuşatma konusundaki zaafını kullanmak için birbirlerinden kopması ve aç bırakılması için çabalamıştır. Bu nedenle İmparator Theodosius, Vizigotlar bölgeden ayrıldıklarında Gotlara haraç vermek zorunda kalan Makedonya'daki kaleleri ve surlarla korunan şehirleri güçlendirmiştir. İmparator Theodosius böylece tarım ile yiyecek yetiştirme ya da gıda stoğu yapmamış olan Vizigotların tek yiyecek elde etme yöntemi olan yağmayı engellemiştir. Ayrıca

⁵¹¹ Zosimus, *New History*, s. 84; Heather, *Goths and Romans...*, s. 152.

⁵¹² Zosimus, *New History*, s. 84; Heather, *Goths and Romans...*, s. 152-153; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 17; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 128; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 70.

⁵¹³ Zosimus, *New History*, s. 84; Heather, *Goths and Romans...*, s. 153; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 14-17.

İmparator Theodosius, İmparator Gratianus'tan askerî destek göndermesi için haber göndermiş ve yakın çevredeki tüm şehirlerden acil durum vergileri toplatmıştır. Böylece Vizigotların yerli halkın kendini idare etmesi için bıraktığı az miktardaki para ise vergilere gitmiş ve bölgede Roma halkı daha da zor duruma düşmüştür. Hatta Eunapius barbarlar tarafından fethedilmeyi yeğlediklerini belirtirken Zosimus, bu duruma isyan eden halkın Vizigotları çağırarak yardım istediklerini dile getirmiştir.⁵¹⁴

İmparator Theodosius, Vizigotlar ile Balkanlar'daki savaşa hazırlandığı sırada İmparator Gratianus Galya'daki istilaları⁵¹⁵ püskürtmüştür. Ancak 380 yılında Vizigotlar ile ayrılmış olan Ostrogotlar, muhtemelen Hun ve Alan birliklerinin de desteğini alarak Alatheus ve Saphrax liderliğinde Pannonia'ya yönelmişlerdir. Yukarı Moesia'dan Pannonia'ya ilerledikten sonra şehirleri tahrip etmeleri nedeniyle, İmparator Gratianus Treveri'den ayrılarak doğuya yürümüştür. Vizigot ve Ostrogot birliklerinin 380'de ikiye ayrıldıktan sonra, aynı zamanlarda ve farklı yerlerde saldırılar düzenlemeleri, onların da ortak ve planlı bir biçimde hareket ettikleri varsayımına neden olmuştur. 380 yılının yazında Aquileia'da olan İmparator Gratianus, birliklerini Ostrogotların üzerine gönderip yenilgiye uğratmıştır. Mutemelen onları bir anlaşma ile Pannonia ve Yukarı Moesia'ya yerleştirmiştir.⁵¹⁶ Patacus'un eserinde de Pannonia şehirlerinin paralı Got, Hun ve Alan askerleriyle dolduğu vurgulanmıştır. İmparator Gratianus'un Alatheus ve Saphrax liderliğindeki Ostrogotlarla yapılan anlaşmadan bahseden Zosimus ise; İmparator Gratianus'un, Illyricum'a Gotlarla mücadele etmesi için Vitalianus'u *magister* yani general olarak atadığını, ancak Batı Roma hükümetinin Galya'yı Got saldırılarından korumak için onların Tuna'yı geçmelerine ve Pannonia'ya işgal etmelerine izin vermek zorunda kaldığını dile getirmiştir. Ancak Heather'ın belirttiği üzere, Ostrogotların Gratianus tarafından yenilgiye uğratılmaları ya da Pannonia'ya yerleştirilmeleri konusu

⁵¹⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 73; Zosimus, *New History*, s. 85; Heather, *Goths and Romans...*, s. 153; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 39.

⁵¹⁵ İmparator Gratianus daha öncede belirtildiği üzere, Alemanni ve Vandal saldırılarını durdurmak için Galya'ya gitmiştir. Bkz.: Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 264-265; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90-91; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 15; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 315.

⁵¹⁶ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 264; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 315; Zosimus, *New History*, s. 85-86; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 90-91; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 17-76; Heather, *Goths and Romans...*, s. 153-154; Heather, *Gotlar*, s. 199-200; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 70; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 56; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 60.

günümüzde tam olarak aydınlatılamamıştır.⁵¹⁷ İmparator Gratianus'un Pannonia'daki Ostrogotlar saldırıları ile meşgul olması, muhtemelen Theodosius'un Vizigotlara karşı savaşında Batı Roma birliklerini göndermesine bir müddet engel olmuştur. Ancak İmparator Gratianus Pannonia'daki Got sorunu çözdüğü 380 yazından itibaren Theodosius'u doğuda Gotlarla yaşanan mücadelelerde askerî olarak desteklemeye başlamıştır. Themistius'un Ocak 381 tarihli söylevinki "*Sanki iki dümencinin komutasındaki bir gemide, üzerine aniden düşen fırtınaya doğru bir yolculuğa çıkıyoruz...*"⁵¹⁸ şeklindeki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, Theodosius ve Gratianus Gotlarla yapılan mücadelede 380 yılının sonbaharına kadar işbirliği içinde olmuşlardır.

Savaşın komutasını 380 yılının sonbaharında Gratianus'un generallerine bırakan Theodosius, imparator olduktan sonra gidemediği Konstantinopolis'e yürüme imkânı bulmuş ve aynı yıl 24 Kasım'da başkente törensel bir giriş yapmıştır. Zosimus, İmparator Theodosius'un başarılı olmamasına rağmen zafer kazanmış gibi gösterişli bir şekilde şehre girmesi ve kutlama yapmasına karşı tepki göstermiştir. Theodorus'un başkente bu şekilde girmesindeki amacı, halkın güvenini kazanmak ve Gotlarla yapılan mücadelede üstünlük kurduğunu kanıtlama çabası olarak nitelendirilmiştir. Başka bir neden ise, imparatorluk statüsünün yaşadığı askerî başarısızlıktan dolayı zedelenmesinin ya da kaybedilmesinin önüne geçmek olmuştur. İmparator Gratianus ise yılsonunda Treveri'ye dönmüştür. Kış döneminde sefer düzenlemek zor olduğundan 381 sefer sezonuna kadar Gotlara karşı savaş hazırlıkları yapılmıştır.⁵¹⁹ Bunun yanı sıra İmparator Theodosius, Gotların bir kısmı ile olumlu diplomatik ilişkiler yürütmüştür. Jordanes eserinde İmparator Theodosius'un Fritigern yerine, 11 Ocak 381 yılında iç çekişmeler sonucunda bölgesinden sürülmüş olan Vizigot Kralı Athanaric'e hediyeler verdiğini ve onunla ittifak kurduğunu dile getirmiştir. Çünkü Athanaric 376'da Valens'in izin ile Tuna'yı geçmek yerine takipçileri Transilvanya'ya yerleşmiş, ancak Fritigern'in 380 yılına

⁵¹⁷ Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 42; Zosimus, *New History*, s. 85-86; Heather, *Gotlar*, s. 200.

⁵¹⁸ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 234-249; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 17-18; Heather, *Goths and Romans...*, s. 153-154; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 151.

⁵¹⁹ *Chronicon Paschale...*, s. 50; Philostorgius, *Church History...*, s. 133; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 265; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 316; Orosius, *Seven Books...*, s. 386; Zosimus, *New History*, s. 85; Heather, *Gotlar*, s. 200; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 18; Heather, *The Fall of...*, s. 188; Heather, *Goths and Romans...*, s. 154; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 151.

kadar Tuna'nın kuzeyinde hâkimiyetini korumak için Athanaric'i sürmesi nedeniyle bu kez Roma devletine sığınmak zorunda kalmıştır. Konstantinopolis'e davet edilmekten memnun olan Athanaric, şehre girdiğinde⁵²⁰ imparator tarafından bizzat karşılanmıştır. Konstantinopolis'te kaldığında süre boyunca İmparator Theodosius'un ona sunduğu imkânlardan yararlanan Athanaric, şehre gelişinden iki hafta sonra vefat etmiştir. Jordanes, Athanaric'e saygı ve sevgi duyan imparatorun, onun ölümü üzerine düzenlediği cenaze töreninde tabutun önünde yürüyerek onu onurlandırdığından bahsetmiştir. Zosimus'un açıklamasına göre; Athanaric ölümünden sonra kraliyet mezarına defnedilmiştir. Gotlar, İmparator Theodosius'un incelikli davranışları ve Athanaric'in mezarı için harcanan masraflar karşısında şaşırılmışlardır. Athanaric'in ölmesiyle emrindeki Got kuvveti, İmparator Theodosius'a bağlılık yemini ederek Tuna sınır birliklerinde görevlendirilmiş ve daha önce olduğu gibi tekrar müttefik statüsüne geçmiştir. Athanaric'in komutasındaki Vizigotların Roma safına geçmesi, Roma ve Got ordularının askerî güç dengesi açısından büyük bir etkiye neden olmamıştır. Ancak Roma-Got arasındaki diplomatik ve sosyal ilişkilerinde önemli bir adım olmuştur.⁵²¹ Çünkü Athanaric'in Roma topraklarına kabul edilmesi ve bu şekilde ağırlanması Vizigotları oldukça etkilemiştir. İmparatorluğun Vizigot kralı Athanaric ile arasında yaşanan bu olay, Roma-Got çatışmalarının anlaşma ile çözülebileceğinin sinyallerini vermektedir.

Illyricium'daki Gotlar ile mücadelede komutayı alan İmparator Gratianus, 381 yılında öncelikle Frank asıllı generalleri Bauto ve Eunapius'un belirttiğine göre onun oğlu olan Arbogastes komutasında eğitilmiş bir Roma ordusunu Vizigotlara karşı göndermiş, ardından kendisi bölgeye gitmiştir. Gratianus çoğunlukla Aquileia'da kalırken, Theodosius Konstantinopolis'te bulunmuştur. Aynı yılın yazında, ardı ardına gelen baskılar üzerine Fritigern liderliğindeki Vizigotlar, Makedonya ve Teselya gibi zengin topraklardan ayrılarak istilalardan dolayı fakirleşen Trakya'ya geri çekilmişlerdir. Gotların "Via Egnatia" adı verilen güzergâha doğru sürüklendikleri de ihtimaller arasında olmuştur. 382 yılına kadar

⁵²⁰ Jordanes'in anlatımına göre Vizigot Kralı şehre girdiğinde, şehrin kalabalığı ve görkemi karşısında hayrete düşmüştür. Vizigot Kralı saf tutmuş Roma askerlerine baktıktan sonra "*Sonunda sık sık duyduğum ve inanılmaz olduğunu düşündüğüm şeyi gözlerimle görüyorum.*" diyerek "*Kuşkusuz İmparator yeryüzündeki tanrıdır ve ona elini kaldıran kendi kanına karşı suç işlemiş olur.*" şeklindeki ifadeler ile yüksek sesle imparatoru övmüştür. Bkz.: Jordanes, *The Gothic History*..., s. 91.

⁵²¹ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 243; Orosius, *Seven Books*..., s. 386; Zosimus, *New History*, s. 86; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 91; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire*..., s. 18; Heather, *Goths and Romans*..., s. 154; Heather, *The Fall of...*, s. 184; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu*..., s. 128; Kelly, *Attila: Hunlar*..., s. 58; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 39-40.

devam eden Roma saldırılarıyla, Vizigotlar aç bırakılarak ve birbirlerinden ayrılmaları sağlanarak zayıflatılmışlardır. Muhtemelen Ostrogotlar da aynı yılın Eylül ayında Illyricum'dan çıkarılmışlardır. Themistius on beşinci söylevinde İmparator Gratianus ve İmparator Theodosius'un birlik olup Gotlara karşı galip geldiklerini ima etmiştir. Gotların yanı sıra Hun süvarileri ile desteklenmiş Sciri ve Carpodaces birliklerinin Tuna kıyılarındaki akınları İmparator Theodosius tarafından püskürtülmüştür. Bu askerî başarılar hem Roma ordusunun cesaretini toplamasını sağlamış hem de kırsal alanlardaki mal ve can güvenliğini arttırmıştır.⁵²² Themistius eserindeki ifadelerinden anlaşılacağı üzere Gotlara karşı yapılan 381-382 seferlerindeki başarılarından İmparator Theodosius'a pay çıkarmaya çalışmıştır. Diğer taraftan İmparator Gratianus'un Gotları tamamen Balkanlar'dan çıkarmak yerine, Batı Roma sınırına ulaşanları geri Trakya'ya sürerek isyanın belli bir bölgede kalmasını sağlamaktan öteye gitmemiş olması, tam olarak kazanılan bir zafer olmadığını da göstermektedir.

2.3.2. Roma İmparatorluğu ve Gotlar Arasındaki 382 Tarihli Anlaşma

Roma İmparatorluğu, 379-382 yılları arasında Zosimus'un da belirttiği üzere başta Vizigot ve Ostrogot olmak üzere Gotlara karşı yürüttüğü askerî mücadeleler⁵²³ sonucunda onları kontrol altına almayı başarmış, ancak kesin bir zafer elde edememiştir. Themistius ise, *“Eğer tamamen yok edilmedilerse, hiçbir şikâyetle bulunmamalıdır.”* diyerek Gotlara ağır kayıplar verildiğini vurgulamış ve Roma zaferini retorik bir üslupla anlatmıştır. 376-382 yılları arasındaki mücadele sürecinde Gotlar yıpranmıştır. Ancak Roma hükümeti de hem askerî ve ekonomik açıdan büyük bir sıkıntıya yaşamıştır. Çünkü Roma ordusuna yeni askerlerin alımı zorlaşırken, orduya katılan Romalılar vergiden muaf tutulmuş ve tarım yapan

⁵²² Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 83-85; Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 252, 254; Zosimus, *New History*, s. 85-86; Heather, *Goths and Romans...*, s. 155-156; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 16-19; Heather, *Gotlar*, s. 200; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 128; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 151-152; Heather, Heather, *The Fall of...*, s. 184-188; Williams ve Friell, *The Rome that...*, s. 5; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84.

⁵²³ İmparator Theodosius'un yönetimi aldıktan sonraki ilk üç yılında Gotlara karşı verilen mücadele sürecindeki olaylardan bahsetmeyen Theodoret, Theodosius'un imparator olduğunda ilk olarak dinî meseleler ile ilgilendiğini ve bu konudaki çalışmalarını anlatmıştır. Theodosius genellikle dinî yönü ile bahsedilen bir imparator olmuştur. Hatta Marcellinus Theodosius için, Katolik Kilise'sine bağlı dindar biri olduğunu, dindarlık konusunda kendisinden sonra üçüncü imparator olarak yönetime gelen ve kendisini taklit eden Marcian dışında bütün Doğu Roma imparatorlarından ileride olduğunu dile getirmiştir. Bkz.: Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 283-284-289,292; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 1.

yerleşimciler azalmıştır. Bununla birlikte Theodosius'un hükümdarlığının ilk yıllarından itibaren imparatorluğun Tuna sınırlarındaki Hun, Alan, Sarmat⁵²⁴ ve Alamanni kavimlerinin akınlarına karşı savunmaya çalışması, Gotlarla barış yapma nedenlerinden biri olmuştur.⁵²⁵ Nitekim savaşıarak Gotların kontrol altında tutulabileceği konusunda emin olmayan İmparator Theodosius, Gotların üzerinde tam bir hâkimiyet kurmak için anlaşma yapmaya karar vermiş ve barış görüşmelerini başlatmıştır. Roma imparatorluğu görüşmeler için Saturninus ve Richomerus'un da bulunduğu bir grup Roma üst rütbeli asker görevlenmiştir. İmparatorluk Gotlara karşı iyi niyet göstergesi olarak hediyeler vermiş ve onlara maddi imkânlar sağlayarak anlaşmaya varmaya çalışmıştır. Montesquieu, imparatorluğu istila eden halkları maddiyat ile kontrol etmenin roma hükümetinin zayıflığından kaynakladığını ifade etmiştir. Montesquieu'ya göre; "...barış satın alınamaz, zira barışı satan, onu bir kez daha satacak konuma gelir.", çünkü barbarlara sunulan ödüller ileride zorunluluk haline dönüşmüştür. Themistius Gotlarla yapılan görüşmelerde kullandıkları etkili diplomasi dilinin silahlarla kazanılacak bir zafer kadar etkili olduğunu dile getirmiştir. Eserinde "*Trakya'yı cesetlerle mi yoksa çiftçilerle mi doldurmak daha iyi? Mezarla mı yoksa yaşayan adamlarla mı dolu olsun?*"⁵²⁶ şeklinde ifadelere yer veren Themistius'un genel itibariyle anlaşmayı içeren on altıncı söylevinde Theodosius'un barış politikasını desteklemiştir.

Günümüze ulaşmış olan kaynaklar ışığında Roma İmparatorluğu'nun Gotlarla yaptığı görüşmeler neticesinde 3 Ekim 382 yılında barış anlaşmasını imzaladığı görülmektedir. Anlaşmaya göre; Gotların Roma ordularına asker sağlamaları karşılığında çiftçilik yapmaları ve Roma topraklarına yerleşmelerine izin verilmiştir.

⁵²⁴ Sarmatlar, Karadeniz'in kuzeyinde bulunan bozkır kavmidir. M.Ö. V. yüzyılda Don Nehri'nin doğusunda yaşarken M.Ö. II. yüzyılın başından itibaren geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır. Doğudan gelen yeni Sarmat grupları ile Sarmatlar batıya doğru ilerlemişlerdir. Tuna Nehri ve Karpat Dağlarına kadar ulaşmış olan Sarmatlar, Grek kaynaklarda "Scythia" olarak geçen İskitleri ortadan kaldırdıklarında Scythia adı Sarmatia adına evrilmiştir. Böylece bulundukları coğrafyada yaşayan halklara genel bir ad verilerek Sarmat denilmiştir. Bu coğrafyada yaşayanlar ise; Yağızlar, Roksolanlar, Krali Sarmatlar, Ugorlar, Siraklar ve Alanlardır. Bilgi için bkz.: İlhami Durmuş, "İskitler" *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, (Edl.: Osman Karatay ve Serkan Acar), Kronik Kitap, İstanbul 2020, " s. 21; İlhami Durmuş, "Sarmatlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, (Edl.: Osman Karatay ve Serkan Acar), Kronik Kitap, İstanbul 2020, " s. 78.

⁵²⁵ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 280; Heather, *Goths and Romans...*, s. 155; Heather, *Gotlar*, s. 200; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 129; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 16-19; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42; Thompson, *Hunlar*, s. 49.

⁵²⁶ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 277-278, 280; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 129; Heather, *Goths and Romans...*, s. 157; Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 135; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 152; Heather, *Gotlar*, s. 202; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 19-20; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 57; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 5.

IV. yüzyılın saray şairi Patacus'un İmparator Theodosius'u övdüğü eserinde şu ifadeler yer verilmiştir: “*Ordunuza asker vermeleri... ve toprağı işlemeleri için Gotları hizmetinize aldınız...*”. Ayrıca Gotlara barış devam ettiği sürece gıda ihtiyaçlarının karşılanacağı konusunda da güvence verilmiştir. Heather genel itibarıyla Gotların, Themistius ve Zosimus'un açıklamalarına dayanarak, Tuna Nehri'nin boyunca güneydeki topraklara yayılmış olduklarını ve Trakya'nın Aşağı Moesia bölgesine yerleştirildiklerini, bazılarının da Makedonya'ya yerleştirilmiş olabileceğini dile getirmiştir.⁵²⁷ Gotlar bu anlaşma sayesinde ayrıcalıklı bir statüye sahip olmuşlar ve vergiden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca kendi yasalarıyla birleşik hâlde Roma topraklarına yaşamalarına izin verilmiş ve Roma ordusu içinde küçük birlikler olarak dağıtılmamış, bütün bir ordu olarak kendi liderinin komutası altında paralı asker olarak görev yapmışlardır. Ancak, Gotların Roma topraklarındaki statüleri konusunda kaynaklardaki bilgilerin kısıtlı olmasından dolayı, Gotların *dediticii* ya da *foederati* olarak yerleştirildiği ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Heather'a göre; Orosius, Patacus, Libanius, Synesius ve Themistius gibi yazarlar eserlerinde Gotların *dediticii* yani “teslim olan yerleşimciler” olduklarını ima etmişlerdir. Ancak bu yazarların imparatorluk propagandası yaptıkları düşünülmektedir. Gotlar, muhtemelen asker temin etme şartıyla Roma topraklarına silahlı ve özgür bireyler olarak yerleştirilmişlerdir. Bununla birlikte Got Kralı Athanaric'in Konstantinopolis'teki ziyareti üzerine anlaşma sağlandığından bahseden Jordanes'in açıklamalarına göre; kralın emrindeki Gotlar bu anlaşmayla tekrar *foederati* olarak kabul edilmişlerdir. Jordanes bu noktada düşük bir ihtimalde olsa Gotlarla anlaşmanın sağlanmasında Athanaric'i işaret etmiş olabilir. Orosius ise açıkça İmparator Theodosius'un Roma ordusunu daha fazla yıpratmamak için Athanaric ile anlaşmaya vardığını ifade etmiştir.⁵²⁸ Ancak Orosius'un anlatımındaki

⁵²⁷ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 255-279; Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 34; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 588; Heather, *The Fall of...*, s. 185; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 152; Heather, *Gotlar*, s. 200; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 60; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 57; Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 136; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s.70; Heather, *The Fall of...*, s. 184; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 116; Wolfram, *Germanler: Kökenleri...*, s. 104; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 128-129; Tucker, *Battles That Changed...*, s. 84-85; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42; Bachrach, “Roma'nın Surları'nda (300-1300)”, s. 73.

⁵²⁸ Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 41-42; Orosius, *Seven Books...*, s. 386; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 91-92; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 316; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 588; Heather, *Gotlar*, s. 202; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 19-76; Heather, *Goths and Romans...*, s. 157, 160; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 152; Williams ve Friell, *The Rome that...*, s. 5-18; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 39; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 128-129; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 293.

bu bilginin güvenilirlik payı, Athanaric 381’de vefat ettiği göz önünde bulundurulduğunda oldukça düşüktür.

Ana kaynaklardan Themistius’un, “*Gotların liderlerinin ve şeflerinin sembolik olarak yıpranmış bir sancak teslimi yapmadıklarını, ancak şimdiye kadar nüfuzlarını oluşturdıkları silahlarından ve kılıçlarından vazgeçtiklerini ve imparatorun önünde diz çöktüklerini...*” belirttiği söylevinde, Got liderlerinin ve şeflerinin Theodosius’un huzurunda teslimine değinmesine rağmen herhangi bir Got liderinin ismini vermemiştir. Aynı şekilde diğer dönemin kaynaklarında da Got liderleri Fritigern, Alatheus ve Saphrax ya da Got Kralı Videric’ten 380 yılından beri bahsedilmemiştir. Günümüzde bu Got liderlerinin Roma ile mücadele sürecinin son iki yılı içerisinde vefat etmiş olabileceği düşünülmektedir. Bir diğer ihtimal ise Got liderlerinin anlaşmanın sağlanması için halkı tarafından liderlikleri sonlandırılmış ya da anlaşma sürecinde Roma İmparatorluğu tarafından liderlikleri tanınmamıştır. 382 anlaşmasında hiçbir Got liderin adı geçmemiştir. Ayrıca anlaşmadan sonraki on yıl boyunca kaynaklarda öne çıkan Got liderinden de bahsedilmemiştir.⁵²⁹ Diğer taraftan Roma İmparatorluğu altı yıl süren savaşı sonlandırarak Gotların yayılmasını engellemiş olsa da, Gotlar 376 yılındaki imparatorlukta toprak elde etme amaçlarını kısmen başarmışlardır. Gotların bu barıştan elde ettiği kazanımlardan dolayı dediticii statüsünden daha çok foederati ile imparatorluk topraklarına yerleştirilmiş olmaları daha olası görünmektedir.

382 anlaşmasının imparatorlukta Ostrogot ve Vizigot gruplarını ya da sadece Vizigotları kapsadığı konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Mitchell, 382 anlaşmasının Ostrogotların bir kesimi ve Vizigotlar ile gerçekleştirildiğini belirterek her iki Got grubunu da dâhil etmiştir. Christopher Kelly ise İmparator Theodosius’un Ostrogot, Vizigot ve Hun birlikleriyle 382’de anlaşma sağladığını dile getirmiştir. Heather ise Ostrogotların 380 yılında Pannonia saldırılarından sonra anlaşma konusunun belirsizliğini korumasına ve Jordanes’in eserinde anlaşmayla ilgili açıklamalarına dayanarak, 382 anlaşmasından sadece Vizigotlar ile yapıldığı iddiasını kabul etmemiş, Ostrogotlar ve Vizigotlarda dâhil tüm Gotları kapsadığını ileri sürmüştür. Ayrıca Ostrogotlarla işbirliği içinde olduklarından bazı Hunlarında

⁵²⁹ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 279; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 19; Heather, *Gotlar*, s. 202; Kulikowski, *Rome’s Gothic Wars...*, s. 152; Heather, *The Fall of...*, s. 185.

bu anlaşmaya dâhil olabileceğini görüşüne eklemiştir. Günümüz tarihçilerden Nemeth, Hun-Alan birlikleriyle hareket eden Ostrogotların, 380’de Gratianus tarafından anlaşma ile Pannonia’ya yerleştirdiklerini ve 382’de tekrar müffetik statüsüne gelen Vizigotlar gibi paralı askerler hizmet ettiklerine dair arkeolojik buluntular olduğunu belirtmiştir. Ancak 380’de Ostrogotlar ile yapılan anlaşma hakkında, 382’deki anlaşma gibi ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Eserinde 382 anlaşmasından bahseden Bury, Theodosius’un Vizigotların Aşağı Moesia’ya yerleştirdiğini ifade ederek Vizigotlarla anlaşmaya varıldığını ifade etmiştir.⁵³⁰ 382 anlaşmasını Vizigot Kralı Athanaric ile ilişkilendiren Orosius’un açıklamalarına göre; “*Krallarının ölümü üzerine, Theodosius’un cesaretini ve nezaketini gören Gotların tüm kabileleri kendilerini Roma’nın gücüne teslim ettiler.*”. Jordanes Pannonia’daki Ostrogot saldırılarından sonra bölgeye yerleştirildiğini ve Theodosius’un Gotlarla anlaşmaya varıldığını duyunca Gratianus’un bu tutumundan memnun kaldığını dile getirmiştir. Hemen ardından, Athanaric’in Konstantinopolis’e geldikten kısa bir süre sonra ölümüyle onun yönetimi altındaki Gotların Roma İmparatorluğu’nun egemenliği altına girdiklerini ifade etmiştir. Bu durumda Jordanes açıklamalarına göre, sadece Athanaric’in emrindeki Vizigot grubu ile anlaşmaya varılmıştır. Ancak, on altıncı söylevi boyunca anlaşmayı sağlayan Theodosius’u öven Themistius, Athanaric’in müttelikliğinden bahsetmesine rağmen, Vizigotlar ile ayrı bir anlaşma yapıldığını yansıtmıştır.⁵³¹ Jordanes’in anlatımına göre Ostrogotlarla anlaşma Gratianus tarafından sağlanırken, Themistius açıklamalarında 382 anlaşması Theodosius öncülüğünde yapıldığı sıklıkla belirtilmesi anlaşmaların farklı imparatorların gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, 381 yılının başında vefat eden Athararic ile yapılan mütteliklik 382 yılındaki anlaşmaya örnek teşkil etmiş olsa da, Gotlarla 382’de yapılan barış anlaşması ile kronolojik açıdan bağdaştırılamaz. Bu nedenle tüm Got kabilelerinin, Athanaric’in ölümü ile Roma İmparatorluğu’na teslim olması mümkün görünmemektedir. Çünkü 376 yılındaki bölünmeden sonra Athanaric Vizigotların belli kısmının yönetimini üstlenmiştir.

Ostrogotların Pannonia’ya yerleştirildiği, 382 anlaşmasında ise Gotların Aşağı Moesia’ya yerleştirildiği göz önüne alındığında, 382 yılındaki anlaşmanın her

⁵³⁰ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 91-92; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 128; Heather, *Goths and Romans...*, s. 157; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 70, 72; Bury, *Barbarların Avrupa’ya İstilas*, s. 52-53; Heather, *Gotlar*, s. 200; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 57.

⁵³¹ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 243-244-278-279; Orosius, *Seven Books...*, s. 386; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 91-92.

iki Got grubunu kapsadığı görüşü yerine iki ayrı anlaşma yapıldığı ya da Ostrogotlar ile yapılan anlaşmanın 382’de yenilendiği ihtimaller dâhinde olduğu söylenebilir. Günümüze ulaşmış kaynaklarda anlaşmanın muhatabı belirli bir Got lideri olmamasından ve anlaşmanın genel bir tabir kullanılarak Gotlarla yapıldığından bahsedilmesinden dolayı, anlaşmadaki bu belirsizliğin yeni bir veri elde edilene kadar tartışma konusu olmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

Roma İmparatorluğu, iki tarafında karşılıklı özveride bulunarak sağlanan bu şekildeki anlaşmaları daha önce de gerçekleştirmiş olsa da, Gotlarla yapılan anlaşma da bir ilk gerçekleştirmiştir. Çünkü Roma hükümetinin Gotlara imparatorluk sınırları içine yarı özerklik tanıyarak onların kalıcı yerleşimine izin vermesi, imparatorluğun belli bir bölgesindeki kontrolü kaybettiğinin göstergesi olmuştur. Wolfram ise Gotların “...Konstantinopolis ve Ravenna’ya nispeten yakın mesafelerde, ‘devlet içinde devlet’ olarak kendi anayasal birliklerini...” meydana getirdiklerini ifade ederek 382 anlaşmasının, barbarlar ile daha önce imzalanan anlaşmalardan farklı olduğunu vurgulamıştır. Faulkner ise bu anlaşmadaki farklılığın Batı Roma İmparatorluğu’nun yıkacak etkiye neden olduğunu dile getirmiştir. Heather ise imparatorluğun bu anlaşma ile Gotların özerkliğini kabul etmek zorunda kaldığını ancak, Gotların da bağımsızlık elde edemediğini bu nedenle Roma İmparatorluğu’nun kısmen başarılı olduğunu dile getirmiştir.⁵³² Themistius anlaşmayı içeren söylevinde “...kan ve gözyaşı dökmeden alt ettiğimiz...” diye bahsettiği Gotların anlaşmada mağlup olan taraf olduğunu ve Romalıların uyguladıkları barış siyaseti ile zafer kazandıklarını açıkça vurgulamıştır. Ancak Kulikowski’ye göre Gotlarla yapılan anlaşmada Romalıların karlı çıktığını dile getiren Themistius’un bu anlaşmayı sonraki sene tekrar uzun bir şekilde vurgulamasının nedeni, Gotlara karşı tam bir zafer kazanmayan Theodosius’un bu kusurunu örtmeye çalışmasından kaynaklanmıştır. Heather ise Themistius’un Gotlarla yapılan barışta imparatorluğun kazançlı olduğunu vurguladığı 381-383 yıllarındaki söylevlerinin, Roma halkını sakinleştirmek için uygulanan imparatorluk politikasının bir parçası olduğunu dile getirmiştir. Bu anlaşma, Romalıları imparatorluk polikalarının dışına çıkarmış ve Gotlara karşı askerî zayıflıklarının göstergesi olmuştur. Ancak Heather’a göre; Adrianopolis Savaşı sayesinde elde

⁵³² Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s.105; Heather, *Gotlar*, s. 203; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 316; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 588; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 129; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 76.

ettikleri avantajı kullanamayan Gotlar da anlaşma ile istedikleri imtiyazları elde edememişler ve Trakya’da bağımsız bir krallık kurma hedeflerini gerçekleştirememişlerdir.⁵³³ Roma topraklarında kontrolsüz bir şekilde dolaşmakta olan Gotların, 382’de gerçekleştirilen bu anlaşmayla birlikte Balkanlara iskân edilmeleri, Gotlar ile Romalılar arasında süregelen ilişkiler daha da karmaşık bir hal almıştır. Çünkü İmparator Theodosius döneminde gerçekleştirilen barış görüşmeleri ileri ki yıllarda başta Gotlar olmak üzere Germen kavimleri ile Romalıların askerî ve siyasi olarak etkileşimlerine farklı bir boyut kazandırmıştır.

382 anlaşması ile resmî olarak Gotların imparatorluğa siyasi ve askerî katılımı, Roma-Germen ilişkilerinde Roma cephesindeki yazarlar tarafından olumlu bir gelişme kaydedilmiştir. Özellikle döneme şahitlik eden Themistius’un bu konudaki söylevi dikkat çekmektedir. Themistius “*İskit’in en nefret edilen isminin şimdi nasıl sevildiğini...*” vurgulayarak, barış sonrasında Got liderlerinin General Saturninus’un konsül olması şerefine düzenlenen eğlence ziyafetine katılarak Roma hâkimiyetini tanıdıklarını belirtmiştir. Roma hükümeti daha önceki dönemlerde de imparatorluğu işgal eden başta Germenler olmak üzere komşu barbar kavimleri, genellikle mağlup ettikten sonra silahsız olarak belirli bölgelere yerleştirmiş ve paralı askerler olarak kullanarak Romalılaştırma politikası uygulamıştır. Bu konuya değinen Themistius, daha önceki dönemde imparatorluğa yerleştirilen barbar kavimlerinin; Roma yaşam tarzını benimsediklerini, Romalılar gibi vergi ödediklerini, imparatorluk yasalarına uyduklarını, siyasi ve askerî mevkilere ulaştıklarını belirtmiştir. Ardından “*Kısa süre içinde İskitlerin de aynı şeyi yaptığını göreceğiz.*” diyerek Gotlarla yapılan anlaşmanın propagandasını yapmıştır. Çünkü Roma ordusunun üst rütbelerine ulaşmış Germen askerleri ve imparatorluk ile kaynaşmış Germen kuvvetleri Theodosius’tan önce de imparatorluk içerisinde bulunmuşlardır. Bu nedenle Themistius’un “*Şu an için, Gotların bizde açtıkları yaralar henüz taze, ama yakında onların içinden kamu görevlerine katılacak iş ve silah arkadaşlarımız olacak*”⁵³⁴ şeklindeki ifadelerinden anlaşılacağı üzere Gotlarında asimile olmaları umulmuştur. Theodosius’un 382’de imzaladığı anlaşma ile Gotlara verilen imtiyazlar hoşgörü politikası olarak yansıtılmıştır. Ancak bu

⁵³³ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 278-279-282; Kulikowski, *Rome’s Gothic Wars...*, s. 152; Heather, *The Fall of...*, s. 185; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 71; Heather, *Gotlar*, s. 203.

⁵³⁴ Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 279, 281; Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s. 32; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 5; Wickham, *Ortaçağ’da Avrupa*, s. 53.

anlaşma Roma İmparatorluğu'nun eskisi gibi barbar kavimler üzerinde tam olarak baskın olmadığını açıkça işaret etmektedir. Roma otoritesinin zamanla zayıflamasından dolayı, Gotların ve diğer Germen kavimlerinin imparatorluğa adapte edilebilmesi için Batı Roma İmparatorluğu'nun en büyük bedeli ödemesi gerekmiştir.

2.3.3. Doğu-Batı Roma İç Savaşında Got Askerlerinin Katılımı

383 yılı, Roma İmparatorluğu'nun her iki tarafını da etkileyen ve Theodosius'un hükümdarlığı sırasında yaşanan iç savaş döneminin başlangıcı olmuştur. Doğu Roma'da, İmparator Theodosius küçük yaştaki oğlu Arcadius'u 19 Ocak 383 tarihinde Augustus ilan ederken batıda hoşnutsuz olan askerler Gratianus'a karşı direniş başlatmışlardır. Eunapius eserinde isyanın nedeni olarak, İmparator Gratianus'un karakteri ve devlet yönetimi ile ilgili açıklamalar kısmında onun güç kaybına işaret etmiştir. Zosimus ise Alamannilere karşı savaş hazırlığında olan İmparator Gratianus'un saray görevlilerinin tavsiyeleri ile bazı fırari Alan süvarilerini önemli mevkilerde askere alması ve onları hediyeler sunması, imparatorun ordusundaki diğer askerlerin isyan etmelerine neden olduğunu dile getirmiştir. İmparator Gratianus, haziran ayında Alamanni istilasını durdurmak için Brenner Geçidi'nden bir orduyla Galya'ya gittiğinde, Britanya'daki askerî ayaklanma ile karşılaşmıştır. Çünkü Britanya'daki bazı lejyonlar, Theodosius'la bir dönem beraber savaşmış ancak Theodosius gibi önemli bir makama ulaşmadığı için içerleyen İspanyol kökenli olan Maximus adındaki komutan tarafından kışkırtılmışlardır. Gratianus'un yönetimindeki *magister equitum* Andragathius'un desteğini alan Maximus, 383 yılının bahar döneminde isyan eden askerler tarafından imparator ilan edilmiş ve birlikte Gratianus'a karşı bir direniş başlatmışlardır. Ardından gaspçı Magnus Maximus ordusuyla Britanya'dan ayrılarak okyanusa açılmış ve Ren Nehri'ne kadar ulaşmıştır.⁵³⁵ Maximus'un isyanı Almanya'daki askerler isyanı desteklemiş olsa da Galya lejyonları bağlılıklarını sürdürmüşlerdir.

⁵³⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 79; Patacus, *Panegyric to the Emperor...*, s. 35; Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 454-455; Philostorgius, *Church History...*, s. 136; *Chronicon Paschale...*, s. 52; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 273-274; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 328; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 103; Zosimus, *New History*, s. 86; R. Malcolm Errington, *Roman Imperial Policy from Julian to Theodosius*, (Edl.: Robin Osborne P.J. Rhodes ve Richard J. A. Talbert) The University of North Carolina Press, Chapel Hill 2006, s. 201; Curran, "From Jovian ...", s. 105; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 11.

İsyan haberini aldıktan sonra Gratianus, Maximus'la mücadele etmek için Galya'daki ordusuyla harekete geçmiştir. Günümüz Paris şehri yakınlarda iki ordunun beş gün boyunca çarpıştığı savaşta, Gratianus'un askerî kayıplar vermesinden dolayı generali Merobaudes ve imparatora karşı güvenlerini kaybeden Mağribi süvarileri dâhil bazı birlikler Maximus'un tarafına geçmiştir. Zosimus'un anlatımına göre; Gratianus yanına aldığı üç yüz süvari ile hızlı bir şekilde Alplere çekilmek zorunda kalmış; Raetia, Noricum, Pannonia ve Yukarı Moesia'ya geçmiştir. Maximus'un emriyle Andragathius tarafından takip edilen Gratianus'un Sigidunum'da⁵³⁶ bulunan köprüden geçerken yakalanmıştır. Ancak dönemin yazarlarından Philostorgius ve Rufinus anlatımlarına göre; İmparator Gratianus, yukarı Galya'daki Lugdunum'da⁵³⁷ Andragathius tarafından yakalanmış ve öldürülmüştür.⁵³⁸ Nitekim barışçıl, cesur ve dindar bir imparator olarak adlandırılan Gratianus, 25 Ağustos 383 yılında⁵³⁹ askerlerinin isyanı sonucunda idam edilerek hükümdarlığı sonlandırılmıştır.

383-384 yılları arasında Maximus, İmparator Theodosius'a elçi göndererek ittifak kurmak istediğini kabul etmez ise savaşacağını bildirmiştir. Ayrıca Maximus'un Batı Roma İmparatorluğu'nu gasp ettiği dönemde oğlu Honorius dünyaya gelmiştir. İmparatorluk tahtına oğullarını yerleştirme niyetinde olan İmparator Theodosius, hükümdarlığını korumak için Maximus'u imparatorluğunu tanımak zorunda kalmış, ancak Batı Roma İmparatorluğu'nun gaspçı Magnus Maximus ile Gratianus'un tek mirasçısı ve henüz 12 yaşında olan kardeşi II. Valentinianus arasında paylaşılmasını uygun görmüştür. İmparator Theodosius, Maximus'un ele geçirdiği Britanya ve Galya eyaletlerini yönetmesine müdahale

⁵³⁶ Sırbistan'daki Belgrad şehridir.

⁵³⁷ Fransa'daki Lyon şehridir.

⁵³⁸ Arian karşıtı bir görüşle yazılmış olan *Chronicle Paschale*'de, Arian inancına sahip annesi Justinia'nın, İmparator Gratianus'un Hipodromda ölümünü ayarladığı belirtilmektedir. John Malalas, imparatorun hasta olduğu dönemde, yarışları izlemek için geldiği ve Kontantinopolis'teki hipodromda öldürüldüğü ifade etmiştir. Bkz.: *Chronicon Paschale*..., s. 51; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 186.

⁵³⁹ *Chronicon Paschale*..., s. 51; Patacus, *Panegyric to the Emperor*..., s. 35-36; Rufinus, *Rufinus of Aquileia*..., s. 454-455; Philostorgius, *Church History*..., s. 136; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 103; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 273; Sozomen, *The Ecclesiastical History*..., s. 329; Zosimus, *New History*, s. 86-87; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 77; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 186; Theodoret, *Ecclesiastical History*..., s. 299; Zonaras, *The History of...*, s. 184; Errington, *Roman Imperial Policy*..., s. 201; Halsall, *Barbarian Migrations*..., s. 186; Freeman, *Mısır, Yunan*..., s. 588.

etmemiş, ancak gizlice savaş hazırlığı yapmaya başlamıştır.⁵⁴⁰ Bu sırada Mediolanum piskoposu Ambrosius ile mücadele⁵⁴¹ eden Justina ve oğlu II. Valentinianus, Gratianus'un gaspçı Maximus'un generali Andragathius tarafından öldürüldüğü haberini almışlardır. İtalya'da kalan II. Valentinianus, Gratianus'un ölümünden etkilenmiş, ancak bu barışı korkusu nedeniyle kabul edip Batı Roma İmparatorluğu'nun bu iki eyaleti dışında kalan bölgelerde hükümdarlığını devam ettirmeye razı olmuştur. Böylece İtalya'daki Valentinianus'un yönetiminde, annesi Justina, Mediolanum piskoposu Ambrosius, Neoterius etkili olmaya başlamıştır. Batı Roma ordusundaki Bauto ve Arbogastes ise bu üç kişi kadar olmasa da İtalya'da etkili olan generaller olmuşlardır.⁵⁴²

İmparator Theodosius'un Maximus'a karşı savaş hazırlıkları yaptığı 386 yılında, Odotheus liderliğindeki Gotlar Tuna'nın kuzeyinde ortaya çıkmışlar ve nehri geçmeye çalışmışlardır. Eunapius bu konuda sadece barbarların Romalılara bir saldırı başlattığını belirtip başka bir açıklama yapmaz iken, Zosimus nehri geçmeye çalışan Got grubunu adının Grothingi olduğunu ve bilinmeyen bir halk olduğunu ifade etmiştir. Ancak Grothingi diğer adıyla Greuthingiler uzun zamandır bilinen Ostrogotlardan başkası değildir. Zosimus'un ayrıntılı anlatımına göre; Bu sırada Trakya'daki *magister peditum* Promotus, topladığı büyük bir ordu ile onların geçişini engellemek için nehrin kıyısına olabildiğince Roma piyadelerini konuşlandırmıştır. Promotus Ostrogotlara teslim olmaları ve orduya katılmaları için teklifte bulunmuş, ancak Ostrogotlar fahiş bir fiyat talep etmişlerdir. Sonunda anlaşmaya varılmış, ancak Ostrogotların nehri geçip Romalı askerlere saldırmak niyetinde olmuşlardır. Onların planından haberdar olan Roma komutanı Promotus, hazırlıklı davranarak nehri geçtiklerinde gemilerini batırmıştır. Tuna'da çıkan çatışma katliama dönüşmüş, liderleri Odotheus da dâhil birçok Ostrogot nehirde boğularak ölürken, kıyıya

⁵⁴⁰ *Chronicon Paschale...*, s. 52; Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 455; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 299; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 273; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 328-330; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 103; Zosimus, *New History*, s. 87-88; Zonaras, *The History of...*, s. 184; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 26; Mithchel 131; Atkinson, "Adrianople: Before...", s. 11-12.

⁵⁴¹ Bunun yanı sıra kocasının ölümünden sonra oğlu II. Valentinianus'a kendi bağlı olduğu Arian inancını benzetken Justina, oğlunun imparatorluk gücünü kullanarak Arian inancı lehine planlarını uygulamak için düşmanı olarak gördüğü Mediolanum piskoposu Ambrosius ile uğraşmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 455; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 299-300; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 273; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 328-329; Zonaras, *The History of...*, s. 184.

⁵⁴² Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 273; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 329; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 26.

çıkanlardan bazıları savaşırken hayatını kaybetmiştir. Heather ise savaşın sonunda ele geçirilen Ostrogotların, Frigya'ya⁵⁴³ yerleştirildiklerini, ancak 382 anlaşmasındaki ayrıcalıklara sahip olmadıklarını dile getirmiştir. Ostrogotların bir kısmı askere alınırken bunların dışında kalanlarda tarım yapmak için çalıştırılmışlardır.⁵⁴⁴ Theodosius Gotlarla barışın yanı sıra, 386 yılının sonlarında iki yıl önce başlayan doğu sınırlarındaki Pers tehditiyle de uğraşmak zorunda kalmıştır. İmparatorun güvendiği adamlarından olan Vandal kökenli Stilicho'nun büyükelçiliği ile devam eden süreçte 397'de Armenia'nın paylaşılması ile doğuda anlaşma sağlanmıştır. Doğu Roma hükümeti bölgenin beşte birini alarak toprak kaybı yaşamaya razı olmuştur. Çünkü imparator Theodosius'un gaspçı Magnus Maximus yaşanan iç savaşa hazırlık olmak için imparatorluğun doğu sınırlarını güvence altına alması gerekmiştir. Nitekim batıda barış uzun sürmemiş ve 387 yılında Magnus Maximus, Britanya, Galya, Kelt ve diğer kavimlerinden oluşan bir ordu ile birlikte II. Valentinianus'a karşı İtalya'ya doğru yürüyüşe geçmiştir. Alplerden geçip hızlıca İtalya'ya giren Maximus'un haberini alan II. Valentinianus, annesi Justina'yı, kız kardeşi Galla'yı ve *praefectus* Probus'u alıp kaçmış, Makedonya'daki Thessalonica'ya şehrine sığınmıştır.⁵⁴⁵ Gaspçı Maximus'a karşı savaşmak isteyen Justina'nın yardım çağrısını alan İmparator Theodosius, oğlu Arcadius'u Konstantinopolis'te bırakarak Thessalonica'ya gitmiştir. Sonuç olarak kurulan ittifak, eşi Placilla'nın ölümünden sonra Arian inancını terk eden Justina'nın kızı Galla ile evlenen Theodosius, 388 yazına kadar savaş hazırlıklarını tamamlamıştır. Promotus'u süvarilerin, Timasius'u piyadelerin komutasına atamıştır. Oman ise, 388 yılına gelindiğinde İmparator Theodosius'un ordusunda 40.000 kadar paralı feodaratı Got ve diğer Germen kökenli askerin bulunduğunu dile getirmiştir. Ağırlıklı olarak Gotlardan meydana gelen Doğu Roma ordusu, Thompson'un ifadesine göre Maximus'la yapılacak savaşta etkin bir rol üstlenen bazı Hun süvarilerini de içermiştir. Dönemin şahitlik eden ve Roma ordusunda yapılması gereken yenilikler üzerine eserini kaleme alan Vegetius ise ordudaki Got, Hun ve Alan askerlerinin artmasıyla birlikte süvari birliklerinin güçlendiğini vurgulamıştır.

⁵⁴³ Günümüzde Türkiye'nin Eskişehir, Kütahya ve Afyon şehirlerinin sınırları içerisinde kalan bölgedir.

⁵⁴⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 79; Themistius, *Politics, Philosophy, and...*, s. 280; Zosimus, *New History*, s. 86-88-89; Heather, *Gotlar*, s. 203-204.

⁵⁴⁵ Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 301; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 273; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 329-330 Zosimus, *New History*, s. 90-91; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 5; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 58; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 588.

Eunapius ve Zosimus'un açıklamalarına göre; Doğu Roma ordusunda bulunan bazı Got askerlerinin Maximus'un vadettiği maddi imkânlardan etkilenecek ihanet etmeye niyetlenmiş ve ayaklanmışlardır. Ancak bu durumdan haberdar olan Theodosius'un Maximus'a karşı yapılacak savaş için büyük bir ordu kuracağı ihanet eden Got askerlerine bildirildiğinde, askerler Makendonya'ya kaçmışlar ve oradaki bataklık alanlarda saklanmışlardır.⁵⁴⁶

II. Valentinianus ve ailesinin güvenliğini sağlayan İmparator Theodosius, çoğunluğu süvariden oluşan bir barbar ordusuyla birlikte 388 yılının Haziran ayında Thessalonica'dan ayrılarak İtalya'ya yürümüştür. Theodosius'un öncü birlik olarak gönderdiği hızlı Hun ve Alan süvarileri Sava Nehri'nde Maximus'un birliklerini hazırlıksız yakalamış ve nehri geçip mağlup etmiştir. İmparator Theodosius'un ordusu ise Maximus'un kardeşi Marcellinus komutasındaki orduyla Poetovio'da⁵⁴⁷ karşılaşmıştır. Savaşı kazanan Doğu Roma ordusu, Alp'leri geçip İtalya'ya girdiğinde, Maximus hemen Aquileia şehrine⁵⁴⁸ çekilmiştir. İmparator Theodosius sonuç olarak, komutanları Richomer, Arbogast, Promotus ve Timasius'un da çabalarıyla Maximus'a karşı önemli bir zafer kazanmıştır. Diğer taraftan Roma ordusunun en iyi piyadeleri olarak anılan Galya birliklerine sahip Maximus'un Doğu Roma ordusu karşısında aldığı yenilgi, süvari birliklerinin piyade birliklerine üstün geldiğini göstermiştir. 28 Ağustos 388'de gaspçı Maximus ise, kendi askerleri tarafından İmparator Theodosius'a teslim edildiğinde idam edilmiş ve Gratianus'un intikamı alınmıştır. Mağribi birliklerindeki Maximus'a sadık olan muhafızlar yok edilmiş, ancak Maximus'un diğer birlikleri Theodosius'un ordusuna katılmıştır. Yenilgi haberini alan Maximus'un generali Andragathius ise intihar etmiştir. Maximus'un İtalya'yı istila ettiği sıralarda imparator ilan ettiği ve henüz çok küçük olan oğlu Victor, imparator Theodosius'un emriyle Arbogast tarafından öldürülmüştür. Maximus'a karşı zafer kazanan Theodosius, kısa bir süre kaldığı Roma'ya oğlu Honorius ve müttefikleri ile girmiştir. II. Valentinianus'a bir zamanlar babası I. Valentinianus'un egemenliğinde olan Batı Roma topraklarını iade edilmiştir.

⁵⁴⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 79; *Chronicon Paschale...*, s. 53; Flavius Vegetius Renatus, *Roma Savaş Sanatı*, s.45-46; Philostorgius, *Church History...*, s. 138; Zosimus, *New History*, s. 91-92; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 274; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 330; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 106; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 42-43; Heather, Gotlar, s. 204; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 39; Oman, *Ok, Balta ve Mancınık...*, s. 18-19; Thompson, *Hunlar*, s. 49; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 59.

⁵⁴⁷ Günümüzde Slovenya'da bulunan Ptuj şehridir.

⁵⁴⁸ Aquileia şehri, İtalya'nın kuzeydoğusunda bulunmaktadır.

Ancak henüz on dokuz yaşındaki II. Valentianus tekrar Batı Roma yönetimini almış olmasına rağmen, İmparator Theodosius'un nüfuzu altında kalan bir imparator olarak kalmıştır. Çünkü İmparator Theodosius Doğu Roma topraklarını ve İtalya'yı yönetirken, *magister militum* olarak terfi ettirilen ve sadık bir general olan Frank kökenli Arbogastes aracılığıyla Galya'yı da yönetmiştir.⁵⁴⁹ İmparator Theodosius'un Batı Roma topraklarını yönetmeye çabası Arbogastes'in batıda güçlenmesine ve birkaç yıl sonra gerçekleşecek olan iç savaşa yol açmıştır.

Theodosius döneminde gerçekleşen önemli olaylardan biri de 390 yılında gerçekleşen Thessalonica katliamı olmuştur. Ancak bu katliam konusunda farklı anlatımlar mevcut olsa da genel itibariyle Theodosius'un Thessalonica halkının ayaklanmasına öfkelenerek büyük bir katliam gerçekleştirdiği ifade edilmiştir. Muhtemelen gaspçı Maximus'un yenilgisinden sonra ordusuyla 389-390 yılları arasında Mediolanum'da ikamet eden İmparator Theodosius, Nisan 390'da Thessalonica'daki Romalıların bazı şikâyetler ile isyan çıkardıklarını ve şehrin garnizon komutanını linç ettiklerini öğrenmiştir. Katliam ile ilgili en ayrıntılı bilgileri veren Sozomen'in belirttiğine göre; öldürülen garnizon komutanı Got kökenli Buthericus'tur. Çünkü İmparator Theodosius'un döneminde ordunun yüksek rütbelerinde genel olarak Germen kökenli askerler yer almıştır. Oldukça öfkelenen İmparator Theodosius bu isyana, yarışlar için hipodromda toplanan halkı askerlerine emir vererek oklar ile katlederek karşılık vermiştir. Antik kaynaklarda yaklaşık 7.000 ya da 15.000 kişinin öldüğü dile getirilmiştir. Katliamın ardından İmparator Theodosius, Mediolanum'daki piskopos Ambrosius ile bu olaydan dolayı anlaşmazlıklar⁵⁵⁰ yaşamış, aralarındaki sorunları çözdükten sonra da

⁵⁴⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 83; Philostorgius, *Church History...*, s. 138-139; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 77-78; Zosimus, *New History*, s. 92-93; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 276-277; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 331; Zonaras, *The History of...*, s. 184; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 302; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 108; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 43,45-50-51-66; Thompson, *Hunlar*, s. 49; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 588; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 58-59.

⁵⁵⁰ Antik kaynaklardaki anlatımlara göre; İmparator Theodosius, Thessalonica'daki katliamdan dolayı piskopos Ambrosius tarafından büyük bir tepki ile karşılanmıştır. İmparator Mediolanum'a gittiğinde Kilise'ye girmek istediğinde, "*Geri çekilin! Günah tarafından reddedilen ve elleri haksız yere dökülen kanla dolu bir adam, tövbe etmeden, bu kutsal bölgelere girmeye ya da kutsal gizemlere katılmaya layık değildir.*" diyen Ambrosius tarafından azarlanmış ve Kilise'ye alınmamış, hatta aforoz edilmiştir. Sonrasında pişman olan imparator, Ambrosius'un tavsiyelerine uyarak çıkarttığı yasaları ile yaşanan gerginliklerin azalması ile için çabalamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 188; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 111; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 351-352; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 305, 309; Zonaras, *The History of...*, s. 184-185; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 77.

Konstantinopolis'e dönmüştür.⁵⁵¹ Thessalonica halkının ayaklanması ve Got kökenli Buthericus'u öldürmesinin altında yatan nedenlerden biri de yakın zamanda yaşanmış olan Romalılar ve Gotlar arasındaki olumsuz ilişkiler etkili olmuş olabilir. Belki de Thessalonica'daki ayaklanmalar, Roma halkının Got kökenli ya da genel bir ifadeyle Germen kökenli askerlere karşı duyduğu hoşnutsuzluğun dışavurumu olmuştur.

Thessalonica'daki katliamdan bahsetmeyen Zosimus ise, Maximus'u mağlup ettikten sonra Thessalonica'ya dönen İmparator Theodosius'un, kargaşa ortamına tanık olduğunu dile getirmiştir. Çünkü Maximus'un teşviki ile ihanet eden ve Makedonya'ya saklanan Gotlar, iç savaş ile meşgul olunmasını fırsat bilerek isyan etmişler, Makedonya ve Teselya'da yağma faaliyetlerinde bulunmuşlardır. 391 yılında Gotlar, İmparator Theodosius'un Maximus'u mağlup ettikten sonra yakında olduğunu öğrenmeleri ile tekrar saklanmışlardır. Ancak imparator yerlerini tespit ederek hepsini yok etmiştir. Heather ise bu isyanda, Theodosius'un 395 yılındaki ölümünden sonra çıkan Got İsyanı'nın lideri olan Alaric'in⁵⁵² etkili olduğunu ifade etmiştir. Got İsyanı'nın bastırılmasının ardından İmparator Theodosius, Konstantinopolis'e doğru yürümüş ve 10 Kasım 391 tarihinde giriş yapmıştır. Bunun yanı sıra bazı yüksek rütbeli Roma askerlerinin arasında statü kazanmaya yönelik çekişmeler yaşanmıştır. Zosimus, Doğu Roma İmparatorluğu'ndaki *praefectus praetorio*⁵⁵³ Tatianus'un görevden alınmasını sağlayarak 392'de yerine geçen *magister officiorum*⁵⁵⁴ Rufinus'un, barbarlardan oluşan bir grup askeri

⁵⁵¹ Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 351-352; Zonaras, *The History of...*, s. 184; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 111; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 188; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 77; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 304-309; Stanislav Dolezal, "Rethinking a massacre: What really happened in Thessalonica and Milan in 390?" *Eirene*, C. L, S.1-2, Prague 2014, s. 89-90.

⁵⁵² Alaric, Gotların Amali ailesinden sonra ikinci sırada olan uzun zaman önce Baltha yani Bold adı verilen ünlü Balthi ailesinin soyundan gelmiştir. Ayıntılı bilgi için bkz.: Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92.

⁵⁵³ *Praefectus praetorio*, Roma İmparatorluğu'nda praetorian muhafız alayı yani imparatoru korumakla görevli alayın komutanıdır. M.Ö. 2 yılında ilk kez iki *Praefectus praetorio*, İmparator Augustus tarafından praetorian muhafızlarının komutasına atanmıştır. Bu alayın komutasında iki ya da üç *praefectus* bulunur, ancak daha sonra genellikle tek kişi görevlendirilmiştir. *Praefectus praetorio* statüsündeki bir kişi, imparatorluğa yakınlığı sayesinde imparatorluk üzerinde oldukça etkili olmuş ve güçlenmiştir. Aralarında ünlü hukukçular olsa da çoğunluk olarak askerlerdir. İmparator Diocletianus döneminde, ordu ikmalinden sorumlu oldukları için ekonomide de etkin hale gelmişlerdir. İmparator Büyük Constantinus'un muhafız alayını M.S. 312 yılında dağıtmasıyla görevlerine son verilen *praefectus*'lar, Galya, İtalya, İlyricum ve Doğu eyaletlerine vali olarak atanmışlardır. Bilgi için bkz.: *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 775; <https://www.britannica.com/topic/prefect-ancient-Roman-official>, Erişim Tarihi: 14.06. 2021.

⁵⁵⁴ Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 625-626.

kullanarak rakiplerinden biri olan General Promotus'a tuzak kurarak katlettiğini belirtmiştir.⁵⁵⁵ Thessalonica katliamı Germen askerlerinin yüksek rütbelere ulaştığını yansıttığı gibi Zosimus'un anlattığı bu olay da, devlet yönetiminde etkili olmak isteyenlerin birbirlerine kurdukları tuzaklarda dahi kullandıkları asker grubun özellikle barbar olduğunu dile getirerek Germen askerlerinin Roma ordusundaki artan dağılımını ve etkinliğini açıkça göstermektedir.

Maximus'un idam edilmesinden sonra Doğu Roma ve Batı Roma arasında sağlanan barış, 392 yılında tekrar bozulmuştur. Çünkü Konstantinopolis'te bulunan İmparator Theodosius dinî meseleler ile uğraştığı sırada, II. Valentianus'un öldüğü ve Eugenius'un imparator ilan edildiği haberini almıştır. II. Valentianus'un Mayıs 392 yılında gerçekleşen ölümü ile ilgili, imparatorun Vienne'de intihar ettiği ya da imparatorluğu ele geçirmek isteyen Arbogast ve Eugenius işbirliği⁵⁵⁶ yaparak imparatoru katlettiği şeklinde iki farklı anlatım mevcuttur. Eunapius eserinde İmparator Valentianus ile Arbogastes arasında yaşanan anlaşmazlıklar sonucunda görevden alınan Arbogastes'in öfelenerek imparatoru öldürdüğünü belirtmiştir. Philostorgius ise, Arbogast ile II. Valentianus arasında geçen tartışmadan sonra, Arbogast'ın imparatora suikast düzenlediğini ve bu ölümün ardındaki failerin araştırılmaması için intihar süsü verdiğini belirtmiştir.⁵⁵⁷ II. Valentianus'un ölümünden üç ay sonra, pagan inancına sahip bir olan Eugenius, Batı Roma ordusunda *magister militum* olarak görev yapan Arbogast'ın uğraşları ve birçok Romalı senatörün desteği ile Galya'da Batı Roma topraklarının imparatoru ilan edilmiştir. İmparatorluğun yönetimini ele geçirmek isteyen Arbogast'ın Eugenius ile işbirliği yaparak onu imparator ilan etmeye çalışmasının nedeni, Frank kökenli olduğu için tahtta hak iddia edememesi olmuştur. Dönemin yazarlardan Orosius'a göre; gaspçı Eugenius, Arbogast'un imparatorluğu yönetmek için kullandığı araçtan

⁵⁵⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 83; Zosimus, *New History*, s. 93, 95; Heather, *Gotlar*, s. 204-205.

⁵⁵⁶ Eunapius ve Zosimus'un eserlerinde Arbogastes'in amcası General Richomerus'un aracılığıyla Eugenius ile tanıştığını dile getirilmiştir. Zosimus Arbogast'ın Eugenius'u tahta çıkmaya ikna etmesi ve İmparator Valentianus'un ölümü için işbirliği yapmalarını ayrıntılı olarak anlatmıştır. İmparator Theodosius Eugenius'un karşı yapacağı savaşta Arbogast'ın amcası General Richomer'i süvari birliklerinin komutasını vermiş, ancak savaş gerçekleşmeden önce Richomer vefat etmiştir. Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 85; Zosimus, *New History*, s. 96.

⁵⁵⁷ *Consularia Italica*, s. 298; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 83-85; Philostorgius, *Church History...*, s. 143-144; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 297; Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 478; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 347-348; Zosimus, *New History*, s. 95-96; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 109; Zonaras, *The History of...*, s. 184; Theodore, *Ecclesiastical History...*, s. 322; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 78.

başka bir şey olmamıştır.⁵⁵⁸ II. Valentinianus'un ölmesi ile Gotlar iç savaş olacağını anlamışlardır. Bu durum, gaspçı Maximus'a karşı mücadelelerden itibaren var olan ve 390-391 yıllarında tekrarlayan Gotlar arasındaki isyan etmeye yönelik fikir ayrılığının belirginleşmesine neden olmuştur. Muhtemelen Eugenius'a karşı yapacağı savaşta Gotların kendisine katılmalarını amaçlayan İmparator Theodosius ise, hükümdarlığının ilk yıllarında yaptığı gibi, müttefik Got liderleri ile verdiği ziyafetler ile siyasi ilişkileri güçlendirme politikasını 392 yılında tekrar uygulamıştır. Nitekim ziyafette Got liderlerinin görüşlerini belirtmeleri üzerine, bir süredir Got liderleri Fravitta ve Eriulph arasında devam eden düşmanlıklar ortaya çıkmıştır. Feoderati yeminine bağlı kalma taraftarı olan azınlık grubu öncüsü Fravitta ile karşıt görüşe ve çoğunluğa sahip olan Eriulph'un tartışmaları şiddetlenmiştir. Tartışmaların ardından Fravitta öfkelenerek Eriulph'u öldürmüş ve bu davranışı halkı tarafından dışlanmasına neden olmuştur. Heather, Fravitta ve Eriulphus arasındaki düşmanlıkların bu şekilde son bulmasının, Roma ordusunda üst düzey bir statü elde etmek isteyen Got kökenli Alaric'in yararına olduğunu ifade etmiştir.⁵⁵⁹ Gotların arasında yaşanan bu tartışma, Eugenius ile yapılan savaştan sonra bağlılık yeminlerini bozmaları ve isyan etmeleri konusunda ipucu vermiştir. Çünkü Eugenius'un ordusuyla yapılan savaş, Gotların yaşadıkları mağduriyetin artmasına ve imparatorluğun iç sorunlarının kendi çıkarlarına zarar verdiği konusunda emin olmalarına neden olmuştur.

Eugenius imparator ilan edildikten sonra İmparator Theodosius'a bir elçi göndererek onu imparator olarak tanınması ile ilgili nabzını yoklamıştır. İmparator elçiye açıkça Eugenius'un imparatorluğu kabul ettiği konusunda hızlı ve net bir cevap vermemiştir. Ancak daha sonra İmparator Theodosius, gaspçı olarak gördüğü Eugenius'u imparator olarak tanımadığını, oğlu Honorius'u Konstantinopolis'te 393 yılının Ocak ayında imparator ilan ederek göstermiştir. Böylece her iki oğlunun da imparatorluk makamında olmasını sağlamış olan Theodosius, bütün kış savaşa hazırlanmıştır. Sozomen, İmparator Theodosius'un savaşmak konusunda kararsız

⁵⁵⁸ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 85; Philostorgius, *Church History...*, s. 144; Zosimus, *New History*, s. 96; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 297; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 348; Zonaras, *The History of...*, s. 184; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 109; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 78; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 51; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 598.

⁵⁵⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 87-89; Zosimus, *New History*, s. 96-97; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 54; Heather, *Gotlar*, s. 205-209; Heather, *Goths and Romans...*, s. 186-187.

kaldığından ve bu savaşın sonucu hakkında kehanette bulunması için Mısır'da yaşayan keşiş John'a başvurduğunda zafer kazanacağını müjdelendiğinden bahsetmiştir.⁵⁶⁰ Tuna sınırının kuzeyindeki Germenlerin askerî hizmete katılmasıyla ordusunu güçlendiren İmparator Theodosius, 394 yılına gelindiğinde yaklaşık 20.000 kadar feoderati Got askerinin bulunduğu, genel itibarıyla Germen paralı askerlerine dayalı olan ve Doğu Roma birliklerini de içeren ordusunu, gaspçı Eugenius'a ve Frank kökenli General Arbogast'a karşı yapılan savaşa hazır hale getirmiştir. Romalı Timasius ve Theodosius'un yeğeni olan Serena'nın kocası Stilicho, Doğu Roma ordusunda *magister militum* olarak atanmışlardır. Got kökenli Gainas'a, Alan kaviminden olan Saul'a ve Ermeni Bacurius'a yardımcı barbar birliklerin komutası verilmiştir. Ayrıca Vizigotların en nüfuzlu komutanı Alaric de birlikleri ile beraber bu orduda yer almıştır. Böylece Adrianopolis'te aldığı ağır darbeden sonra Theodosius'un çalışmalarıyla kendini tekrar toparlayan Doğu Roma ordusu, 376-382 yılları arasında kendisi kadar yıpranmayan ve çoğunlukla Frank ve diğer Germen kökenli paralı askerleri içeren Batı Roma ordusu ile savaşacak duruma gelmiştir. Savaş hazırlıklarını tamamlayan İmparator Theodosius, oğlu Arcadius'u Konstantinopolis'te bırakmış ve tüm ordusuyla birlikte 394 yılının baharında Gaspçı Eugenius'la savaşmak için İtalya'ya doğru yürüyüşe başlamıştır.⁵⁶¹

Theodosius'a karşı savaş büyük bir ordu toplamış olan Eugenius'un ordusundaki asıl komutayı generali Arbogast üstlenmiştir. Arbogast, Aquileia'dan otuz altı mil uzağında bulunan Frigidus Nehri'nin yanındaki Julian Alplerini ele geçirerek önemli bir hamle yapmıştır. Alplerin dar geçidinde toprak tahkimatla çevirdiği ahşaptan yüksek bir kaleyi inşa eden Arbogast, kalenin önüne askerlerini yerleştirerek Doğu Roma ordusunun İtalya'ya girişini engellemiştir. Alpleri geçip dağın tepesinden inen Doğu Roma ordusu, savaş alanındaki Batı Roma ordusunu ve pusu kurmuş birlikleri ile karşılaşmıştır. Theodosius'un ilk olarak ordudaki barbar

⁵⁶⁰ *Consularia Italica*, s. 298; *Chronicon Paschale*..., s. 54; Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 85-89; Philostorgius, *Church History*..., s. 144; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 297-298; Sozomen, *The Ecclesiastical History*..., s. 348-350; Rufinus, *Rufinus of Aquileia*..., s. 479; Theodoret, *Ecclesiastical History*..., s. 322-323; Theophanes Confessor, *The Chronicle of*..., s. 109; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 78; Zosimus, *New History*, s. 9698; John Malalas, *The Chronicle of*..., s.187.

⁵⁶¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 89; Philostorgius, *Church History*..., s. 144; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 297-298; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 92; Zosimus, *New History*, s. 97; Penrose, *Roma Ordusu: Roma*..., s. 170; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 318; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu*..., s. 133; Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s. 34; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 54; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 66-67; Gregory, *Bizans Tarihi*..., s. 116.

birliklerini öne sürmüş; Got kökenli Gainas'ı komutasındaki birlikleri gönderdikten sonra, diğer barbar komutanların süvariler, atlı okçular ve piyadelerden oluşan birliklerini savaş alanına sürmesini emretmiştir. Ancak Doğu Roma ordusu arkadan gelen bir saldırı ile zor duruma düşmüştür. Tüm gün süren savaşta her iki Roma ordusu ağır bir darbe almış, ancak Theodosius'un ordusundaki başarılı bir general olan İberyalı Bacurius dâhil yardımcı kuvvetlerin çoğu öldürülmüştür. Kaynaklarda Theodosius'un feoderati Got kuvvetindeki 10.000 kişinin yok edilmesiyle, savaşta büyük bir askerî güç kaybı yaşadıkları dile getirilmiştir.⁵⁶² Savaşta Got kuvvetlerinin verdiği mücadele ve kayıplar, 382 yılında gerçekleşen Roma-Got barışını sonlanacağı olayların başlangıcı olmuştur.

Generallerinin savaşın ertelenmesi konusundaki tavsiyelerine rağmen vazgeçmeyen İmparator Theodosius, anlatıldığına göre Doğu Roma ve Batı Roma ordularındaki barbar kuvvetleri arasında gerçekleşen katliamdan sonra dua etmiş⁵⁶³ ve kalan askerleriyle tekrar taarruza geçmiştir. Theodoret bu nokta da Theodosius'un ordusunun Eugenius'un ordusundan sayıca daha az olduğunu ifade etmiştir. Ancak Batı Roma ordusundaki bazı üst rütbeli askerlerin firar ederek Theodosius'un safına geçmiştir. Savaş bir süre daha devam ettikten sonra, Doğu Roma ordusunun lehine dönmüştür. Çünkü şiddetli bir rüzgârın ortaya çıkmasıyla uçuşan tozlar, Batı Roma askerlerinin gözlerini açmasını engellemiştir. Rüzgârın etkisiyle hareket kabiliyetini zorlaşan Eugenius'un birlikleri, Theodosius'un askerleri tarafından öldürülmüştür. Hatta iddialara göre; Batı Roma ordusu attığı okların rüzgârdan dolayı kendilerine geri savrulmuş ve ciddi kayıplar vermiştir. Zosimus'un ise bu anlatımdan farklı olarak; başarılı olan Eugenius'un Theodosius'un savaşılamayacak durumda olduğunu düşünerek askerlerini ödüllendirdiğini, ancak sabahın güneşin doğmasına yakın Doğu Roma ordusunun büyük bir baskın yaptığını ve onları gafil yakalayıp yok ettiğini dile getirmiştir. Sonuç olarak büyük katliama dönüşen savaş, Theodosius'un lehine dönmüş ve iyice zayıflamış olan Batı Roma ordusu mağlup edilmiştir.

⁵⁶² Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 89; Philostorgius, *Church History...*, s. 144; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 298; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 350; Zosimus, *New History*, s. 97; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 322-324; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 112; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 318; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 134; Heather, *Gotlar*, s. 205; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 598.

⁵⁶³ Antik kaynakların bazılarında Theodosius'un dua etmesi ve savaşın kazanılması hakkında gördüğü vizyondan bahsedilmiştir. Yine savaş sırasında çıkan şiddetli rüzgâr, Tanrı'nın yardımı olarak yorumlanmıştır. Çünkü Frigidus Savaşı'nın kazanılmasını Hristiyanlığın Pagan inancına üstün geldiğinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 323, 326; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 350.

Theodosius'un zaferiyle sonuçlanan savaşta gaspçı Eugenius ele geçirilmiş ve 6 Eylül'de kafası kesilerek idam edilmiştir. Savaşta ölmeyen Batı Roma birliklerinin askerleri ise Theodosius'un ordusuna katılmışlardır. Yenilgiden sonra savaş alanından kaçıp dağlara sığınan Arbogast, kendisini takip eden askerlerden kurtulamayacağını anlamış ve iki gün süren çaresizliğin sonunda kılıcıyla intihar etmiştir.⁵⁶⁴ İmparator Theodosius ise, Frank kökenli Arbogast ve gaspçı Eugenius'a karşı kazandığı zaferden Roma'ya giderek devlet ile ilgili birtakım faaliyetlerde bulunmuştur. Ardından Konstantinopolis'e doğru yola çıkmış, Batı Roma İmparatorluğu'nun başkenti olan Mediolanum'a uğramıştır. Bu sırada Mediolanum'da olmayan şehrin psikoposu Ambrosius ise, imparatora "*Roma İmparatorluğu'nu barbar bir soyguncunun acımasızlığından ve değersiz bir gaspçının egemenliğinden*" kurtardığı için minnettar olduğunu iletmiştir. Ancak imparator şehirde ikamet ettiği sırada ciddi bir şekilde hastalanmış ve Konstantinopolis'te bulunan on yaşındaki oğlu Honorius'u Mediolanum'a çağırıştır.⁵⁶⁵ Honorius'un gelmesinden sonra biraz daha iyi olan İmparator Theodosius, Eugenius'a karşı kazandığı zafer için Hipodrom oyunlarının kutlamalarına katılmıştır. Ancak akşam yemeğinden sonra, kutlamalara devam edemeyecek kadar rahatsızlanmıştır. Ayrıca İmparator ölümüne yakın Arcadius'un kardeşi Honorius'u ziyaret ettiğini öğrenmiş ve ona Konstantinopolis'e geri dönmesini söylemiştir. Çünkü İmparator Theodosius Batı Roma İmparatorluğu'ndaki İtalya, İspanya, Galya ve Afrika'yı Honorius'a ve Doğu Roma topraklarını ise on sekiz yaşındaki oğlu Arcadius'a bırakmıştır.⁵⁶⁶ 17 Ocak 395'te Mediolanum'da hastalıktan ölen altmış beş yaşındaki İmparator Theodosius'un on altı yıllık hükümdarlığı sona ermiştir. Bir müddet kardeşinin yanında kalan Arcadius,

⁵⁶⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 89-91; Philostorgius, *Church History...*, s. 144; *Chronicon Paschale...*, s. 55; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 298; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 350-351; Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 481; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92; Zosimus, *New History*, s. 97-98; Zonaras, *The History of...*, s. 185; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 112; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 323, 326; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 318; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 133; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 58-59; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 39.

⁵⁶⁵ Ambrosius, *A Select Library...*, s. 455; Philostorgius, *Church History...*, s. 144-145; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 326; Zosimus, *New History*, s. 98; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 298; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 359; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 108-113 Zonaras, *The History of...*, s. 188; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 59.

⁵⁶⁶ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 299; Sozomen, *The Ecclesiastical History...*, s. 359; Rufinus, *Rufinus of Aquileia...*, s. 482; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 326; Zosimus, *New History*, s. 98; Zonaras, *The History of...*, s. 188; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 113; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189; Philostorgius, *Church History...*, s. 145; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 600; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 59.

Theodosius'un cenazesi ile buradan ayrılarak Doğu Roma topraklarını yönetmek için Konstantinopolis'e gitmiştir.⁵⁶⁷ Doğu Roma ve Batı Roma hükümeti arasındaki bir süredir devam eden anlaşmazlıklar, Theodosius'un ölümünden sonra belirginleşmiş ve yönetimde tekrar birlik sağlanmamıştır.

İmparator Theodosius, hem Doğu Roma'yı hem de Batı Roma'yı yöneterek imparatorluğa tek başına hükmetmiştir. Ayrıca Theodosius, imparatorluktaki müttefik Gotlar dâhil Germen kavimleri üstünde otorite kurabilen ve onların sadakatini kazanan bir imparator olduğundan Roma-Germen ilişkilerinde önemli konumda olmuştur. Gotların imparatorlukta askerî olarak önemli bir gücü sahip olduğunun vurgulamak isteyen Heather, Theodosius'un Gotların sadakatini kazanmak için hoşgörüli davrandığını dile getirmiştir.⁵⁶⁸ İmparatorluğa hizmet etmeyi kabul etmiş olmalarının yanı sıra bağımsızlıklarını da korumak isteyen Gotlar, Theodosius döneminde yaşanan iç savaşlarda kendilerinin öne sürülmelerinden dolayı rahatsızlık duymaya başlamışlardır. Bu durum, imparatorluktaki askerî hizmetlerine bir süre daha devam ettikten sonra, Gotların barışı daha fazla devam etmemeleri için gereken ortamı yaratmıştır. Aslında Maximus ile Theodosius'un arasındaki iç savaş döneminde başlayan Got İsyanı'nın cılız seslerinin Eunapius'a karşı yapılan Frigidus Nehri Savaşı öncesinde yükselmesi, Alaric önderliğinde gerçekleşecek olan isyanın sinyallerini vermiştir.⁵⁶⁹ Ancak Theodosius'un ölümü ile İmparatorluğun Gotlar üzerindeki otoritesi de zayıflamıştır.

2.3.4. Bölünen Roma İmparatorluğu'nda Vizigot Kralı Alaric'in Yükselişi

Genç yaştaki Arcadius ve kardeşi Honorius arasında paylaşılmasından sonra Roma İmparatorluğu, geleneksel anlatıma göre kalıcı olarak ikiye ayrılmıştır. Orosius'un deyişiyle, imparatorluğun doğu ve batı yarısını yöneten “iki çocuğun

⁵⁶⁷ *Consularia Italica*, s. 298; *Chronicon Paschale...*, s. 55-56; Philostorgius, *Church History...*, s. 145; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 326; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 299; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 113; Zosimus, *New History*, s. 98; Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, s. 78; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 59; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 588.

⁵⁶⁸ Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 50-51; Heather, *Gotlar*, s. 205.

⁵⁶⁹ Heather, *Gotlar*, s. 205; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 8; Guy Halsall, “The Barbarian Invasions”, *The New Cambridge Medieval History*, (Ed.: Paul Fouracre), C. I, Cambridge University Press, New York 2008, s. 49.

bakımı ve iki sarayın işleri eski İmparator Theodosius tarafından devletin en güçlü iki adamına” emanet edilmiştir: Stilicho ve Rufinus. Bunun yanı sıra Zosimus eserinde, İmparator Theodosius’un ölmeden önce *magister praesentalis*⁵⁷⁰ olarak atadığı Stilicho’yu, küçük yaştaki oğlu Honorius’un vasisi yaptığını dile getirmiştir. Theodosius döneminde yapılan askerî düzenlemeler, iç savaşlar ve Gotlara karşı mecburen uygulanan ılımlı politika ile Roma ordusunu değişime uğratması, Germen kökenli askerlerin zamanla yüksek mevkilere gelmesinin önünü açmıştır. Batı Roma yönetimindeki mevcut üstünlüğünü elde eden ve Romalılaştırılmış olan yarı Vandal Stilicho da, bunun en iyi örneklerinden biri olmuştur. Doğuda İmparator Arcadius’u ise; vasisi olan *praefectus praetorio* Rufinus başta olmak üzere üst yönetimdeki saray görevlileri kontrol etmiştir.⁵⁷¹ Theodosius’un yeğeni Serena ile evlenerek gücünü daha da arttırmış olan Stilicho’ya düşmanlık besleyen Rufinus, akrabalık bağı kurmak için kızını Arcadius ile evlendirerek yönetimde hak sahibi olmayı amaçlamıştır. Ancak Rufinus’un bu planı, Arcadius’un mabeyincisi hadım olan Eutropius⁵⁷² tarafından engellenmiştir. Eutropius İmparator Arcadius’u ikna ederek, Rufinus’un rakiplerinden ve Batı Roma’nın önemli komutanlarından biri olan Germen kökenli Bauto ile akrabalık kurmasını sağlamıştır. İmparator Arcadius, Bauto’nun kızı Eudoxia⁵⁷³ ile 27 Nisan 394 yılında evlenlenmiştir. Arcadius’tan sonra tahta geçecek olan oğlu II. Theodosius’un annesinden dolayı köken bakımından yarı Germen olmuştur.⁵⁷⁴ Böylece Batı Roma İmparatorluğu’nda Germen kökenli Stilicho’nun İmparator Honorius’u yönlendirerek siyasi ve askerî güce sahip olmasının yanı sıra, Doğu Roma imparatoru Arcadius’un ardından resmî otoritedeki bizzat Germen katılımı açıkça görülmektedir. Nitekim I. Theodosius’un egemenliği sırasında askerî olarak Germenleşen imparatorluk, onun ölümünden sonra akrabalık ilişkilerinden dolayı siyasi otorite açısından da Germenleşmeye başlamıştır.

⁵⁷⁰ Doğu ve Batı Ordusunun Komutanı anlamına gelmektedir ve Roma ordusundaki en yüksek rütbedir. Bilgi için bkz.: Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 55.

⁵⁷¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 91; Orosius, *Seven Books...*, s. 396; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 301; Philostorgius, *Church History...*, s. 145; Zosimus, *New History*, s. 98-99; Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 55-56; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 66-67; Heather, *Gotlar*, s. 211; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 44.

⁵⁷² Eutropius birkaç ay içinde Rufinus’un katledilmesiyle yerine geçip *patrici* ve konsül unvanlarını alacaktır. Bkz.: Philostorgius, *Church History...*, s. 146-147.

⁵⁷³ İmparator Arcadius’un, Germen kökenli eşi Eudoxia’dan Pulcheria ve Arcadia adında iki kız çocuğu, ardından kızı Marina ve oğlu Theodosius dünyaya gelmiştir. Bkz.: *Chronicon Paschale...*, s. 56; Philostorgius, *Church History...*, s. 147.

⁵⁷⁴ *Chronicon Paschale...*, s. 56; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 93; Zosimus, *New History*, s. 100; Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 55-56.

395 yılında imparatorluğun genel olarak siyasi durumu, Eunapius'un "...imparatorlar, kendi yönetimlerinin vasileri tarafından kontrol edilirken, vasilerin kendileri de imparatormuş gibi sürekli birbirleriyle savaş halinde idiler..." ifadesinden anlaşılmaktadır. Stilicho ve Rufinus arasında yaşanan siyasi çekişmelerin ortaya çıkması, Serena'nın eşi olan General Stilicho'nun, İmparator Theodosius'un ölüm döşegindeyken oğullarını kendisine emanet ettiğine dair iddialarından kaynaklanmıştır. Theodosius'un böyle bir yazılı vasiyeti olmamasına rağmen, Stilicho Doğu Roma'daki Arcadius'un kontrolünü de üstlenmeye çalışmıştır. Mediolanum Piskoposu Ambrosius ise, Theodosius'un cenaze töreninde Stilicho'nun bu iddiasını desteklemiştir.⁵⁷⁵ Bunun yanısıra Stilicho'nun stratejik açıdan önem arz eden ve Theodosius döneminden önce Batı Roma'nın idaresinde olan Illyricum'un, tekrar Batı Roma'ya yönetimine bırakılması için uğraşması da Doğu Roma ve Batı Roma hükümetleri arasındaki gerginlikleri artmıştır. Bury ise, M.S. III. yüzyıldan itibaren Roma ordusunun en iyi birliklerinin Illyricum ve Trakya'da bulunmasından dolayı, bu askerî güç kaynağı olan bölgenin kontrolünü almak istediğini dile getirmiştir. Ancak Rufinus'un yönetimindeki Doğu Roma hükümeti, Stilicho'nun Doğu Roma topraklarındaki otoritesini ve isteklerini kabul etmemiştir.⁵⁷⁶ Nitekim Stilicho, İmparator Arcadius ile görüşmek için Konstantinopolis'e doğru yola çıkmıştır.⁵⁷⁷ Theodosius'un ölümünden sonra oğullarının imparatorluk yönetiminin üstlenmeleri ile iki hükümet arasındaki rekabet başlamıştır. Stilicho'nun Doğu Roma'ya yönelik politikası ve Rufinus'un siyasi gücü elinde tutma isteği bağların kopmasına neden olmuştur.

Doğu Roma ve Batı Roma arasındaki yaşanan anlaşmazlıklar, Alaric'in yönetiminde Vizigotların isyanı için gerekli ortamı ve isyana ilerleyen süreçte avantajı sağlamıştır. Theodosius'un ölümü ardından Doğu Roma ve Batı Roma arasındaki yaşanan çekişmeleri de fırsat bilerek, 382 tarihli anlaşmaya bağlı kalmak konusunu 395 yılında tekrar gündeme getirmişlerdir. Çünkü Vizigotların Frigidus Nehri Savaşı'nda öne sürülerek ağır kayıplar vermelerinin yanı sıra, İmparator Theodosius'un lüks içinde yaşayan haleflerine güvenmemeleri onları isyana yöneltmiştir. Theodosius'un öldükten sonra oğulları, Frigidus Savaşı'nda ağır

⁵⁷⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 91-153; Zosimus, *New History*, s. 100; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 8.

⁵⁷⁶ Bury, *Barbarların Avrupa'ya İstilas*, s. 58-59; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 189; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 59.

⁵⁷⁷ Zosimus, *New History*, s. 100.

kayıplar veren“...müttefiklerini, yani Gotları geleneksel armağanlardan mahrum etmeye başladı. Gotların, Romalıları küçümsemeleri kısa sürede arttı ve cesaretlerinin uzun süreli barışla yok olacağından korkarak...” isyana yönelmişlerdi. Nitekim kendilerine liderlik etmesi için, Vizigotların soylu ailelerinden gelen otuz yaşındaki Alaric’i kral olarak atamışlardır.⁵⁷⁸ Frigidus Nehri Savaşı’nda Got kuvvetinin komutanı olan Alaric ise, savaşta verdikleri mücadele ve fedakârlığın karşılığında Roma ordusunda *magister militum* rütbesine yükseltileceğini düşünmüştür. Ancak Theodosius’un ölümü ile bu isteği gerçekleşmemiştir. Bu nedenle kral olarak Roma İmparatorluğu’na karşı isyanı yönetmeyi tercih etmiştir. Heather, Alaric’in Maximus’a karşı mücadele ardından çıkan isyanda etkili olsa da, kral olarak atandığı bu isyanı kıskırttığı hakkında kesin bir bilgi bulunmadığını ifade etmiştir. Bury’a göre; Alaric’in amacı imparatorluğu yok etmek değil, Roma ordusundaki Germen kökenli komutanlar Merobaudes, Bauto, Stilicho ve Arbogastes gibi yüksek mevkilere ulaşmak olmuştur. Bununla birlikte Alaric’in bir diğer amacı, halkının daha verimli ve geniş arazilere yerleştirilmesine izin verilmesi olmuştur. Çünkü Alaric komutasındaki Vizigotlar Frigidus Nehri Savaşı’ndan döndükten sonra, kendilerine tahsis edilen Trakya’daki yerleşimlerinin 395 yılındaki Hun akınlarından⁵⁷⁹ dolayı tahrip edildiğini fark etmişlerdir.⁵⁸⁰ Bunun üzerine Kral Alaric’in yönetimindeki Vizigotlar, toplantı düzenleyerek Illirya’yı yağmalamaya karar vermişlerdir. Jordanes ise bu noktada, Alaric’in Vizigotları krallık kurmak için teşvik ettiğini dile getirmiştir. Alaric, Kuzey Trakya’dan temin ettiği Got kuvvetleri ile Konstantinopolis’te baskı yaratacak şekilde güneye doğru ilerlemişlerdir.⁵⁸¹ Nitekim Feodarate statüsündeki Gotlar, Theodosius’un öldüğü yıl Alaric liderliğinde imparatorluğa karşı on beş yıl sürecek olan bir isyan başlatmışlardır.

⁵⁷⁸ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92; Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 55; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 189; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 8-9; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 208; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s.134; I. N. Wood, “The barbarian invasions and first settlements”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, s. 518.

⁵⁷⁹ M.S. 395 yılındaki Hun akınlarından bahseden Philostorgius, akınların Küçük Asya ile sınırlı kalmadığını, Afrika dâhil Doğu eyaletlerinde yayıldığını belirtmiştir. Bkz.: Philostorgius, *Church History...*, s. 148.

⁵⁸⁰ Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 55-56; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 93; William The Rome 8; Heather, *Gotlar*, s. 205;

⁵⁸¹ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92; Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 57; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 8-9.

Alaric'in isyan başlatmasında Rufinus'un etkili olduğu da iddia edilmiştir. Orosius'un ve Philostorgius'un açıklamalarına göre; zeki ve hitabeti güçlü olan Rufinus'un statüsünden duyduğu memnuniyetsizlik, İmparator Arcadius'un yerini almaya çalışmasına neden olmuştur. Eunapius ise barbarlar ile yakın ilişkiler kuran Rufinus'un İmparator Arcadius'a kendisini eş imparator ilan etmesi için baskı uyguladığını, hatta bu baskıyı arttırmak için Alaric ile işbirliği yaparak Gotların isyan etmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Dönemin Kilise tarihçisi Socrates, Rufinus'un imparatorluğu ele geçirmek için Ermenistan'a akınlar düzenleyerek Doğu Roma eyaletlerini çoktan tahrip eden Hunlar ile bağlantı kurarak onları Doğu Roma topraklarını işgal etmeleri için teşvik ettiğini dile getirmiştir.⁵⁸² Ancak Herwig Wolfram'ın, 395 yılında Küçük Asya'ya akınlar düzenleyen Hunlar ile mücadeleden sonra yıpranan Doğu Roma ordusunun Gotlar ile anlaşma yapmak zorunda kaldığı şeklindeki çıkarımı daha olası görünmektedir. Ayrıca Alaric önderliğinde Gotlar güney topraklarında yağma yaparak ilerlerken, Rufinus'un Gotlara karşı Konstantinopolis'i savunacak askerî kuvveti kısıtlı olmuştur. Çünkü Gaspçı Eugenius'a karşı savaşmak için gönderilen Doğu Roma ordusu bu süre içerisinde geri dönmemiştir. Bu nedenle Rufinus rüşvet ve vaatler vererek Alaric'i ikna etmiştir. Bu noktada Stilicho, Doğu Roma birliklerini ve tedbir olarak Roma'dan getirdiği Batı Roma ordusunun bazı askerleri ile Teselya'ya ulaştığında Alaric'in Gotları ile karşılaşmıştır. Stilicho, Gotlara karşı savaş hazırlanırken Rufinus'un isteklerine göre hareket eden İmparator Arcadius'un gönderdiği elçiler gelmişlerdir. Doğu Roma hükümeti, Illyricum'un Batı Roma hükümetinin yöntemine geçmesini arzulayan Stilicho'nun durumdan istifade ederek yetkisini güçlendirmeye çalıştığı konusunda şüphe duymuştur. Bu nedenle Stilicho'ya Doğu Roma birliklerinin teslim edilmesi ve İtalya'ya geri dönmesi emredilmiştir. Bunun üzerine Makedonya ve Teselya'yı yağmalayan Alaric komutasındaki Gotlar, savaştan kurtulmuş ve serbest bir şekilde Yunanistan'a doğru ilerlemişlerdir.⁵⁸³ Doğu Roma ve Batı Roma hükümeti arasında çıkan siyasi anlaşmazlıklar, Alaric'in güneye inmesi ve Got tehditinin güçlenmesi konusundaki engelleri kaldırmıştır.

⁵⁸² Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 93; Orosius, *Seven Books...*, s. 396; Philostorgius, *Church History...*, s. 145-146; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 301; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 93; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 59.

⁵⁸³ Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 59; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 9; Wood, "The barbarian invasions...", s. 518.

Stilicho, emre uyararak geri çekilmiş ve Doğu Roma birliklerini teslim etmiştir. Ancak Doğu Roma birliklerinin yanında, Roma'dan getirdiği Gainas adındaki Got kökenli subay komutasındaki askerleri de Konstantinopolis'e göndermiştir. İmparator Theodosius'un 8 Kasım'da oğlu Arcadius tarafından cenaze töreni ile Konstantinopolis'teki Kutsal Havariler Kilisesi'ne defnedilmesinden yaklaşık üç hafta sonra, Frigidus Savaşı'nda görev alan Doğu Roma ordusunda şehre gelmiştir.⁵⁸⁴ İmparator Arcadius ise orduyu selamlamak için kendisine eşlik eden Rufinus ile birlikte şehirden çıkmıştır. Hebdomon'da⁵⁸⁵ yapılan karşılamada Rufinus, Gainas komutasındaki askerlerin saldırısı sonucu öldürülmüştür. Bazı antik kaynaklar açıkça Rufinus'un ölümünden Stilicho'nun sorumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Dönem yazarlarından Jerome 396 tarihli bir mektubunda, Rufinus'un kesilen kafası mızrak üstünde halka teşhir edildiğini belirtmiştir. Rufinus'un kesilen sağ eli ise Orosius'un belirttiği üzere, “*Bay açgözlü için bağışlar!*” sloganı ile gezdirilerek gönüllü halktan altın toplanmıştır.⁵⁸⁶

395 yılı sonunda Yunanistan'a giren Alaric komutasındaki Gotlar, Thermopylae geçidini geçerken Boeotia ve Yunanistan'ın diğer bölgelerini tahrip etmişler, sonra Atina'ya saldırmış ama ele geçirememişlerdir. Ardından Corinth, Argos ve Sparta dâhil Peloponnesus⁵⁸⁷ şehirlerini ele geçirmişlerdir. Doğu Roma hükümeti bu işgale karşı sessiz kalmış, ancak Stilicho'nun ordusuyla 397 yılında Peloponnesus'a yürütmesi emredilmiştir. Stilicho komutasındaki Batı Roma Ordusu, Alaric'in komutasındaki Gotları kuşatmıştır, Elis civarında çatışma çıkmıştır. Ancak bu sırada Afrika Kontu Gildo, Stilicho'ya karşı bir isyan başlatmış ve İtalya'ya gönderilen tahıl miktarını azaltmıştır. İsyanın altında yatan neden ise; Doğu Roma hükümetinin, askerî olarak güç gösteri yapan Stilicho'yu tehdit olarak algılaması olmuştur. Stilicho'nun İmparator Arcadius'un vekili olduğunu iddia etmesi üzerine,

⁵⁸⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 95; Philostorgius, *Church History...*, s. 146; Zosimus, *New History*, s. 98; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 301; Chronicon Paschale..., s. 56; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 113; Bury, *Barbarların Avrupa'ya İstilas*, s. 59; Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 139-140.

⁵⁸⁵ Bugünkü Bakırköy.

⁵⁸⁶ *Chronicon Paschale...*, s. 56; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 95; Philostorgius, *Church History...*, s. 146; Jerome, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. St. Jerome: Letter and Select Works*, (Edl.: Henry Wage ve Philip Schaff), (Latinceden İngilizceye çeviren: W. H. Fremantle), C. VI, James Parker and Company, Oxford 1892, s. 129-130; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 301; Bury, *Barbarların Avrupa'ya İstilas*, s. 59.

⁵⁸⁷ Bugünkü Mora Yarımadası'dır.

Arcadius'ı etkisi altına alan Eutropius ile aralarında anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu'ndaki otoritesini kaybetmek istemeyen Eutropius, Stilicho'yu gaspçı olarak ilan ederek Afrika'daki yönetimi isyan etmesi için kışkırtmıştır. Stilicho ise, öncü birliklerini hızlı bir şekilde Afrika'ya yönlendirmiş ve isyanı bastırmıştır. Alaric ise Stilicho'nun yokluğunda Atina ile Makedonya'yı ele geçirmiş, Epirus'a geçmiş ve Illyricum'a saldırı düzenlemiştir. Bu sırada Eutropius teşviki ile Konstantinopolis hükümeti, müttefik olarak yanına çekmek ve batıya yönelmesi sağlamak için Alaric'i anlaşma teklif etmiştir. Arcadius'un Alaric'e sunduğu anlaşma sağlanması üzerine, Vizigotlar Epirus'a yerleştirilmişler ve Alaric Illyricum'a *magister militum* olarak atanmıştır.⁵⁸⁸ Daha önce Rufinus ve Stilico arasındaki güç kavgasından faydalanarak Yunanistan'ı ele geçiren Alaric, bu kez Eutropius ve Stilicho arasındaki sorunlar sayesinde, mevcut askerî ve siyasi gücünü kullanarak imparatorluktaki statüsünü resmileştirmiştir.

2.3.5. Doğu Roma'da Gotların Durumu ve Alaric'in İsyan Etmesi

Theodosius döneminde Frigya'ya yerleştirilmiş olan Ostrogotlar, 399 yılında barbar kökenli ve Necoalea'nın contu olan Tribigild liderliğinde isyan eden Ostrogot askerlerine katılmışlardır. Böylece Nacolea'da başlayan isyan diğer Frigya şehirlerine yayılmış ve bölgede yaşayan halk katledilmiştir.⁵⁸⁹ Bu isyanın bastırılması için Roma ordusunun piyade ve süvari birliklerinin komutasını elinde tutan barbar kökenli General Gainas bölgeye gönderilmiştir. Ancak Gainas, Doğu Roma'daki otoritesini güçlendirmek için, isyanı durdurmak yerine Tribigild ile gizli bir ittifak kurmuştur. Tribigild, Gainas'ın baskısı ile Pisidia ve Pamphylia'ya kaçığının düşünülmesini sağlamıştır. Diğer taraftan İmparator Arcadius'a isyancılara istediklerinin verilmesi gerektiği haberini göndermiştir. Ardından imparator üzerinde etkili olan hadım Eutropius görevden alınarak sürgün edilmiştir. Böylece İmparator Arcadius üstünde baskı kurmasına bir engel kalmamıştır. Müttefiki Tribigild'e amaçlarının gerçekleştiğine dair haber yollamıştır. Ancak bir süre sonra savaşıardan

⁵⁸⁸ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 93-95; Philostorgius, *Church History...*, s. 153; Williams and Friell, *The Rome that...*, s. 10; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 59-60; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 94; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 208; Wood, "The barbarian invasions...", s. 518.

⁵⁸⁹ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 307; Philostorgius, *Church History...*, s. 149; Heather, *Gotlar*, s. 211-212.

dolayı askerî kuvvet olarak zayıflayan Tribigild, Hellespont'tan Trakya'ya geçmiş ve burada hayatını kaybetmiştir.⁵⁹⁰

399 yılı bitmeden Konstantinopolis'e geri dönen Gainas, imparatorluk unvanını ele geçirmek ve şehri tahrip etmeye başlamıştır. Socrates'in ve Theodoret'in anlatımına göre; Gainas, şehrin piskoposu Ioannis Hrisostomos tarafından engellendiğinden amaçlarını yerine getirememiştir. Doğu Roma İmparatorluğu, Gainas'ın ortaya çıkardığı isyanın bastırmaya çalışmıştır. Ayrıca antik kaynaklarda 400 yılında çok sayıda Got kavminden insanın öldürüldüğünden bahsedilmiştir. Bu kargaşa ortamının devam ettiği Temmuz ayında Gotlar kendi kiliselerine sığınmışlar, ancak kilise ateşe verilmiş ve içerdeki 7.000'den fazla Got yanarak can vermiştir.⁵⁹¹ Got İsyanı'nın başarısız olması üzerine Gainas, tahrip edilmiş Trakya'yı arkasında bırakarak kalan birlikleri ile toplandıktan sonra gece şehirden hızlı bir şekilde ayrılmıştır. Aralık ayında Chersonese'den⁵⁹² Asya'ya gemiler ile geçmeyi planlamıştır. Bu durumdan haberdar olan İmparator Arcadius'un gönderdiği müttefik Got kökenli Doğu Roma generali Fravitta, Roma donanması ile denizde seyreden Gainas'ın önden gönderdiği gemileri batırmıştır. Nitekim deniz yoluyla kaçamayan Gainas, Trakya'nın kuzeyine gitmiş, ancak çok geçmeden Hunların saldırısına uğramış ve kesilen kafası Hun hükümdarı Uldin tarafından Konstantinopolis'e gönderilmiştir.⁵⁹³ Germenlere düşmanlık besleyen Doğu Roma hükümetindeki siyasi grubun ve halkın sert tutum sergilemesi sonucunda, Hunlarında yardımıyla General Gainas'ın mağlup edilmiştir. Böylece Doğu Roma'da Germen kökenli üst düzey askerî yöneticilerin siyasi açıdan güçlenmesinin önüne geçilmiştir. Doğu Roma'nun zaferi Trakya'da tekrar güvenlik sağlanmasının yanı sıra, Hunlar ile 401 yılı itibariyle olumlu yönde ilişkiler kurularak işbirliği yapılmasına katkıda bulunmuştur. Böylece *praefectus praetorio* olan Caesarius yönetiminde Gainas ve Tribigild liderliğindeki isyanlar bastırıldıktan sonraki süreçte, Doğu Roma

⁵⁹⁰ *Chronicon Paschale...*, s. 57; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 105-107; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 307-308; Philostorgius, *Church History...*, s. 149-150; Hether, *Gotlar*, s. 212.

⁵⁹¹ *Chronicon Paschale...*, s. 57-58; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 308-309; Philostorgius, *Church History...*, s. 150; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 331, 333; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189.

⁵⁹² Günümüzdeki Gelibolu Yarımadası.

⁵⁹³ *Chronicon Paschale...*, s. 58; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 109-111; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 309-310; Philostorgius, *Church History...*, s. 150; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189; Theodoret, *Ecclesiastical History...*, s. 331,333; Thompson, *Hunlar*, s. 49-50; Heather, *Gotlar*, s. 212; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 87.

İmparatorluğu'nun başta Gotlar olmak üzere Germanlere karşı politikası değişmiştir. Geçen üç yıllık süreçte İlyricum'daki unvanı sayesinde buradaki Doğu Roma hükümetine ait silah ve teçhizat fabrikalarından yararlanarak askerî gücünü arttıran Alaric'e müdahale edememiş olan Doğu Roma hükümeti, artık Hunların desteğini aldığından Roma hizmetindeki üst rütbeli bir asker olan Alaric'e karşı çekincesi ortadan kalkmıştır. Got kökenli General Gainas'ın 400 yılında ölümünün yanı sıra İmparator Arcadius'un Vizigotlara sundukları maddi imkânları sonlandırması, Doğu Roma'da sıkıntılı bir duruma düşen Alaric'in ve komutasındakilerin 401 yılında tekrar isyan etmesine neden olmuştur.⁵⁹⁴

Alaric, isyan ettiği yılın sonbaharında komutasındaki askerlerle birlikte batıya yürümüştür. Alaric'in Doğu İmparatorluğu yerine birden Batı Roma'ya dönmesinin nedeniyle ilgili birden fazla görüş ileri sürülmüştür. Montesquieu, Batı Roma ve Doğu Roma arasındaki bölünmeye vurgu yaparak, Arcadius'un ittifak halindeki onların Alaric yönetimindeki Vizigotların Batı Roma İmparatorluğu'na yönelmelerinde etkili olduğuna değinmiştir. Blockley ise, Doğu Roma hükümetinin Alaric'in Kuzey İtalya akımlarına izin vermiş olabileceği dile getirmiştir. Ancak bazı günümüz tarihçilerine göre; Alaric'in Doğu Roma hükümeti tarafından teşvik edildiği iddiası, hem bu konuyla ilgili herhangi bir kanıtın bulunmamasından hemde Doğu Roma ve Batı Roma ilişkilerinin 400 yılında iyi durumda olmasından dolayı gerçekçi bulunmamıştır. Doğu Roma ve Batı Roma hükümetleri arasındaki yeniden uzlaşma, muhtemelen Alaric'in tehdit altında hissederek yeni bir yerleşim alanı için 401 yılında İtalya'yı işgal etmeye karar vermiştir. İtalya'nın 401 yılında işgal edildiğini kabul eden günümüz tarihçilerden Syvânne, bu eylemin 400 yılının sonunda gerçekleşmiş ise Doğu Roma ve Batı Roma hükümetlerinin Alaric'e karşı ittifak kurmuş olabileceklerini dile getirmiştir. Diğer taraftan Alaric'in batıya yönelmesinin nedeni; Doğu Roma İmparatoru Arcadius'un Hun yardımcı birlikleriyle karşılaşmak yerine, Stilicho'nun ve Roma ordusunun İtalya'daki yokluğunu fırsat olarak görerek anlaşmayı bozması da ihtimaller dâhilindedir. Şair Claudian ise Vizigotların, Stilicho'nun Raetia'daki işgalle meşgul olmasını fırsat bilerek İtalya'ya yürüdüğünü açıkça belirtmiştir. İtalya işgalini 400 yılına tarihlendiren Jordanes bu noktada, Alaric'in bir krallık kurma niyetinde olduğunu ve

⁵⁹⁴ Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 61-62; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 62; Bradley, *The Story of...*, s. 87; Thompson, *Hunlar*, s. 49-50.

bir ordu kurduğunu ifade etmiştir. Daha iyimser bir bakış açısıyla, Alaric doğudaki imtiyazlarını kaybetmesinden dolayı çareyi batıda arayarak, İtalya'nın kuzeyindeki topraklarına yerleşmek için Stilicho ile anlaşmaya varmak istemesi de mümkündür. Çünkü 334 yılında Büyük Konstantin döneminde Alanlar ve Sarmatların bir kısmı, askerî görevde bulunmak üzere Kuzey İtalya'ya mülteci olarak yerleştirilmiştir. Alaric Kuzey İtalya'yı işgal tehdidi ile aynı imtiyazları elde etmek istemesi mutemmel görünmektedir. Belki de dönemin kaynaklarından Orosius'un da belirttiği üzere, *“Ashında Alaric, iyi koşullarda ve yerleşilecek bir yerde barıştan fazlasını istemiyordu.”*⁵⁹⁵. Alaric'in gerek İtalya'ya yönelmesindeki nedenlerin belirsizliği gerekse Doğu Roma ve Batı Roma ilişkilerindeki üçüncü bir denge unsuru olarak izlediği politika hakkında kesin bir açıklama yapmak mümkün değildir. Ancak Alaric bulunduğu siyasi pozisyonu şimdiye kadar doğru bir şekilde değerlendirerek, Batı Roma İmparatorluğu'nu çöküşüne neden olmak niyetiyle değil, daha çok İtalya'da kendisi ve halkı için zengin ve güvenli bir yerleşim yeri elde etmek amacıyla hareket ettiği söylenebilir.

⁵⁹⁵ Orosius, *Seven Books...*, s. 400; Claudian, *Claudian*, C. II, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Maurice Platnauer), Harvard University Press, London 1998, s. 147; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92; Montesquieu, *Romalıların Yücelik...*, s. 146; Heather, *Gotlar*, s. 214; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 62; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 62; Ilkka Syv  ne, *Military History of Late Rome 395-425*, Pen and Sword Military, Barnsley 2020, s. 107-108; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; R. C. Blockley, “The Dynasty of...”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, s. 118.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATI ROMA İMPARATORLUĞU'NUN YIKILMA SÜRECİNDE ROMA-GERMEN İLİŞKİLERİ (M.S. 400-476)

3.1. İTALYA'NIN İŞGALİ VE GERMEN KAVİMLERİNİN BATI ROMA TOPRAKLARINA GÖÇÜ

Batı Roma İmparatorluğu, İmparator Honorius gibi pasif yöneticiye sahip olsa da, *magister utriusque militiae* Stilicho'nun politikası ve askerî yetenekleri ile M.S. 400 yılına kadar Batı Roma topraklarını korunmayı başarmıştır. Stilicho'nun 395 yılı sonrasında bizzat gidip güvence altına almasından dolayı Ren sınırındaki sorunlar kısa bir süreliğine çözülmüştür. Stilicho taraftarı olan saray şairi Claudian bu konuda, İskoçlar, Pictler ve Saksonlar Britanya'ya akınları imparatorluk kuvvetleri tarafından başarılı bir şekilde püskürtüldüğü belirtmiştir. Diğer taraftan Doğu Roma yönetimine dâhil olmak isteyen Stilicho, sırasıyla Rufinus ve Eutropius kontrolünde olan Doğu Roma topraklarında yağma yapan Alaric'e iki kez müdahalede bulunmasına rağmen Doğu Roma ve Batı Roma hükümetleri arasındaki güç savaşı nedeniyle engellenmiştir. Ardından M.S. 399 yılında Gildo'nun Batı Roma hükümetine karşı ayaklanması yine Stilicho tarafından durdurulmuştur. Bütün bu başarılar onu *praetor* olmasını siyasi olarak elini daha da güçlendirmesini sağlamıştır. Ancak bir süre Epirus'ta askerî olarak güçlenen Alaric'in 401 yılında anlaşmayı bozarak İtalya'yı işgal etmesi, Batı Roma İmparatorluğu'nun egemenliğini sonlandıran ve engellenemeyen bir dizi Germen işgalini tetiklemiştir.⁵⁹⁶ 400 yılından sonraki süreçte Doğu Roma İmparatorluğu toparlanmaya başlamıştır. 419 yılına kadar üst rütbelere hiç Germen kökenli bir general atanmamıştır. Bundan sonraki süreçte Doğu Roma kuzeyde ciddi bir Germen tehlikesi yaşamamıştır. Doğu sınırını da uzun bir süre anlaşmalar ile güvence altına almıştır. Bundan dolayı bundan sonraki bölümde Roma-Germen ilişkilerin yoğunlaştığı Batı Roma İmparatorluğu üzerinde durulacaktır. Çünkü 400 yılına kadar iyi idare eden Batı Roma İmparatorluğu bu yıldan sonra sadece Gotlar değil diğer Germen kavimlerinde toplu göçlerine maruz kalarak siyasi ve askerî olarak yıkılış sürecine girecektir.

⁵⁹⁶ Bradley, *The Story of...*, s. 87; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Blockley, "The Dynasty of...", s. 118; R. C. Blockley, "Warfare and Diplomacy", *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, s. 430.

3.1.1. Alaric'in ve Radagaius'un İtalya'yı İşgali

Batı Roma hükümetini işgal ile tehdit ederek anlaşma ile yerleşim yeri ve ödeme almak gibi imtiyazlar elde etmek isteyen Alaric, 401 yılının sonbaharında İtalya'ya yürümüş ve komutasındaki Vizigot kuvveti⁵⁹⁷ ile Dinarik Alpleri⁵⁹⁸ boyunca Illyricum'u tahrip ederek geçmiştir.⁵⁹⁹ Vizigotların İtalya'ya yürüyüş güzergâhı hakkındaki bilgilere Jordanes'in açıklamalarından ulaşılmaktadır. Muhtemelen Epidaurum'dan⁶⁰⁰ hareketle Sirmium şehrinin sağında kalan yol üzerinden Poetovio⁶⁰¹ şehrine kadar ilerleyen Vizigotlar Pannonia'dan geçerek Julian Alplerine ulaşmışlardır.⁶⁰² Claudian, Theodosius dönemindeki iç savaşlarda ünlenen bu güzergâhın Vizigotlar tarafından öğrenildiğini ve böylece İtalya'yı işgal ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca bu iç savaşlar sırasında bölgedeki kaleler kullanılmaz hale gelmiş ve Alaric'in geçişini kolaylaştırmıştır.⁶⁰³

Alaric'in Vizigot kuvveti, İtalya'nın kapısı olan Julian Alplerini geçerken herhangi bir zorluk yaşamamıştır. Philostorgius iddiasına göre; damadı İmparator Honorius'a tuzak kurduğundan Alaric'in İtalya'ya yönelik işgal girişimini teşvik etmiş olan Stilicho, Vizigotların Julian Alplerini geçmelerini sağlamıştır. Ancak Claudian'ın açıklamasından da anlaşılacağı üzere, Stilicho'nun burada bir ihaneti söz konusu olmamıştır. Çünkü General Stilicho, Alaric'in işgalinden hemen öncesinde başlayan Raetia ve Noricum işgalini durdurmak için 401 yılı sonunda İtalya birlikleri ile birlikte kuzeydeki Alplere doğru yürümüştür. Bu durum İtalya sınırının savunmasının zayıflamasına neden olmuş ve Alaric Alpleri kolaylıkla geçmiştir. Alaric İtalya'yı işgal ettiği 401-402 kışı boyunca, Stilicho kuzey topraklarındaki bu

⁵⁹⁷ Wolfram, Vizigotların içerisinde kadın ve çocukların olduğunu da ima etmiştir. Claudian Pollentia Savaşı'ndan sonra Alaric'in eşinin Roma ordusu tarafından ele geçirildiğini belirtmesi de Alaric'in Vizigot kuvvetinin sadece savaşçılardan ibaret olmadığını göstermektedir. Kulikowski ise, 382 anlaşmasıyla imparatorluğa yerleştirilmiş olan Vizigotların çoğunu Alaric tarafından İtalya'ya taşınması hakkında kesin bir bilgi bulunmadığını dile getirmiştir. Claudian, *Claudian*, s. 171; Wolfram, *History of the...*, s. 211; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170.

⁵⁹⁸ Dinarik Alpleri, Alplerin güneydoğu kısmını oluşturan ve Slovenya'dan Arnavutluk'a kadar Adriyatik kıyılarına paralel uzanan dağ silsilesi olarak adlandırılmaktadır. Bkz.: <https://www.britannica.com/place/Dinaric-Alps>, Erişim Tarihi: 15.05. 2021.

⁵⁹⁹ *Consularia Italica*, s. 299; Philostorgius, *Church History...*, s. 153; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; Heather, *Gotlar*, s. 214; Wolfram, *History of the...*, s. 151; Wood, "The barbarian invasions...", s. 512.

⁶⁰⁰ Günümüzde Hırvatistan'ın Cavtat kasabasıdır.

⁶⁰¹ Günümüzde Slovenya'nın Ptuj şehridir.

⁶⁰² Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 110; Ian Hughes, *Stilicho: The Vandal Who Saved Rome*, Pen and Sword Military, Barnsley 2010, s. 138.

⁶⁰³ Claudian, *Claudian*, s. 147; A. D. Lee, *From Rome to Byzantium AD 363 to 565: The Transformation of Ancient Rome*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2013, s. 111.

sorunla meşgul olmak zorunda kalmıştır.⁶⁰⁴ Bunun yanı sıra, Raetia ve Noricum'un işgal eden kavimlerin adı kaynaklarda geçmemiştir. Günümüzde bu konuyla ilgili farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Alanlar ve Asding Vandalların meydana gelen bir kuvvet⁶⁰⁵ olduğu görüşü genel olarak kabul görmüştür. Muhtemelen Godigisel komutasındaki Vandallar, yaklaşık 400 yılında yaşadıkları topraklarda nüfuslarının ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmışlardır. Ayrıca Vizigotların yerleşimi ve Hun baskısı altında kalmışlardır. Bu nedenle batıya göç etmişlerdir. Komşu kavimleri Suevilerin bir kolu olan Quadi ve Alanların da kendilerine katılmış olmaları muhtemeldir. Ancak Vandal ve Alan kavimlerini, hatta Hunları içeren bir Ostrogot kuvvetinin lideri olan Radagaisus tarafından işgal edildiği iddialar arasındadır.⁶⁰⁶ İtalya'da Alaric'e karşı acil müdahalede bulunacak yeterli Roma kuvvetinin olmamasından dolayı, Vizigotların Julian Alplerindeki sınırı engelsiz bir şekilde geçmeleri daha muhtemel görünmektedir. Philostorgius'un Stilicho ile Alaric arasında ittifak bulunduğunu iddia etmesinin nedeni, işgalden sonraki süreçte gerçekleşen gizli anlaşmadan kaynaklanmış olabilir.

Julian Alplerini aşmak için Emona⁶⁰⁷ ve Frigidus Nehri güzergâhını kullanan Vizigotlar, üç aylık yürüyüşün sonunda Kuzey İtalya'ya girmiş ve ilk olarak Venetia'daki Aquelia şehrini kuşatmak için ilerlemişlerdir. Ancak kuşatma sonuç vermeyince 402 yılının başında Aquelia'dan ayrılmış ve İtalya'nın kuzeyindeki Venetia'nın şehirleri iki ay içinde ele geçirmişlerdir. Ardından muhtemelen asıl hedefi Roma şehri olduğundan Ravenna'ya doğru ilerleyen Alaric, yürüyüş sırasında İmparator Honorius'un başkent Mediolanum'da olduğu haberini almıştır. Böylece

⁶⁰⁴ Claudian, *Claudian*, s. 147-149; Philostorgius, *Church History...*, s. 153-154; Syvänne, *Military History of Late...*, s. 106-108-110; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Wolfram, *History of the...*, s. 151; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 430.

⁶⁰⁵ 376'daki Tuna geçişine katılmayan ve kuzeyde ikamet eden Vizigotlar, Alaric'in ailesinden olan Athaulf yönetiminde olmuştur. Ancak 401'de Hun baskısından dolayı Pannonia'nın Roma sınırlarına dayanmışlardır. Roma sınırları için hizmetine alınan Alanlar, Vandallar ve bir zamanlar Alatheus ve Saphrax'ın yönettiği Ostrogotlar, daha önceden Pannonia topraklarına yerleştirilmişlerdir. Bir süre direnişin ardından Athaulf, 408 yılına kadar ikameti olan Pannonia'yı ele geçirmiştir. Ostrogotları ve 376'dan beri onlarla hareket eden Hunları boyunduruğu altına almıştır. Ancak Vandallar ve Alanlar, Noricum ve Raetia'ya kaçmışlardır. Athaulf ise 408 yılında İtalya'ya yönelmiştir. Bunun yanı sıra Jordanes'in anlatımına göre; Athaulf'un Vizigotlarından kaçan Alan ve Vandallar, Gotların geri dönmelerinden korktukları için Galya'ya geçmişlerdir. Hatta yine aynı nedenle İspanya'ya geçmişlerdir. Vandal ve Alanların korkularının kaynağı ise, Gotların kralı Geberich'in onların atalarına bir zamanlar büyük acılar yaşatarak yurtlarından çıkarmasıdır. Açıklama için bkz.: Jordanes, *The Gothic History...*, s. 96; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 79, 81.

⁶⁰⁶ Syvänne, *Military History of Late...*, s. 106-107; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 62; Carl Waldman ve Catherine Mason, *Encyclopedia of European Peoples*, Facts On File, New York 2006, s. 823.

⁶⁰⁷ Günümüzde Slovenya'nın Ljubljana şehridir.

İmparator Honorius ve Batı Roma hükümetine baskı yaparak taleplerini kabul ettirmek için yönünü batıya çevirmiştir. Ayrıca Jordanes'in anlatımına göre; Alaric komutasındaki Vizigotlar, Ravenna şehrinin,⁶⁰⁸ 5 kilometre uzağındaki Candidianus Nehri köprüsüne ulaşmalarına rağmen Batı Roma ordusunun direnişi ile karşılaşmamışlardır.⁶⁰⁹ Vizigotların İtalya işgali sırasında kuşatılan Aquileia'da yaşayan bilgin Rufinus ile tartışma halinde olan Aziz Jerome, Rufinus'a cevap verdiği eserinde *"Roma şehrinin yargısından o kadar uzaklaşıyorsunuz ki, kendinizi huzurlu bir şehir fikrinden çok barbarların istilasına maruz bırakmayı tercih ediyorsunuz"* şeklinde açıklamada bulunmuştur. Hatta Gibbon bu konuda, Rufinus düşmanlarının uğraşları sonunda kendisine verilen kırbaçlanma ve sürgün edilme cezası yerine Aquileia'yı kuşatan Vizigotları yeğlediğini ifade etmiştir.⁶¹⁰ Joreme'nin Aquileia kuşatmasına değinen açıklamasında, Alaric'in İtalya'ya akınlarına karşılık veren herhangi bir Roma ordusu direnişinden bahsetmemiştir. Alaric'in Mediolanum'a ilerlemeden önceki zaman kısa diliminde yaşananlar ilgili bilgiler yetersiz ve karmaşıktır.

Dönemin saray şairi olan Claudian ise eserinde; Stilicho'nun Alaric'e karşı ordusuna cesaret vermek için yaptığı uzun bir konuşmadan bahsederken Timavus'taki yenilgiye ve Vizigotların Alpleri geçmesine değinmiştir. Claudian'ın bu açıklamasına göre kuşatma için Aquileia'ya yönelen Vizigotlar, aslında Roma askerleri ile bir çatışmaya girmişlerdir. Bu açıklamadan yola çıkan bazı günümüz tarihçileri ise, Alpleri geçen Alaric'in komutasındaki Vizigot kuvvetinin, Aquileia'yı kuşatmasından önce şehrin yakınındaki Timavus Nehri'nde⁶¹¹ kendi kuvvetinden daha az sayıdaki Roma askeri ile karşılaştığını ve mağlup ettiği ifade etmişlerdir. Alaric'e karşı savaşan bu yetersiz sayıdaki Alan ve Sarmatlardan oluşan Roma ordusu, 394'teki Frigidus Nehri Savaşı'nda görevlendirilmiş olan Alan kökenli Saul

⁶⁰⁸ Jordanes, hem etrafı bataklıklar ve deniz ile çevrili olan hem de Po Nehri'nin iki kolu arasında kalan Ravenna şehrinin, ulaşım zorluğundan bahsederek güvenli konuma sahip olduğunu vurgulamıştır. Bkz.: Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92.

⁶⁰⁹ Philostorgius, *Church History...*, s. 153; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92; Syvænne, *Military History of Late...*, s. 110-112; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Bradley, *The Story of...*, s. 87; Heather, *Gotlar*, s. 214; John B. Bury, *History of the Later Roman Empire*, C. I, Dover Publications, New York 1958, s. 161; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 208-209; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 44; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 430.

⁶¹⁰ Jerome, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. Theodoret, Jerome, Gennadius, Rufinus: Historical Writings*, (Edl.: Philip Schaff ve Henry Wage), (Latineden İngilizceye çeviren.: W. H. Fremantle), C. III, The Christian Literature Company, New York 1892, s. 530; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 83; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138.

⁶¹¹ Bugünkü adıyla Timavo Nehri.

tarafından komuta edilmiştir. Muhtemelen Stilicho, İtalya'daki ordunun çoğunu yanına alarak Raetia'daki baskınları durmak için gittiğinde Saul ve komutasındaki askerleri Kuzey İtalya'nın savunması için bırakmıştır. Claudian'ın da bahsettiği üzere Saul'un ihanetle suçlanması muhtemelen, Alaric'in ordusunda bulunan Alan askerleri ile bağlantılı olarak, Timavius'taki yenilgisinden kaynaklanmıştır.⁶¹² Ayrıca Batı Roma hükümeti, muhtemelen Timavius'taki yenilgiden sonra, şehirleri korumak için İtalya'daki her kesimden asker toplamaya başlamıştır. Claudian'ın bahsettiği üzere Stilicho'nun Roma ordusuyla dönene kadar, zorla askere alınarak toplanan İtalya'daki çiftçiler ile Alaric'in kuvvetlerine karşı mücadele edilmiştir. V. yüzyılın başında askerler çoğunlukla çiftçilikle uğraşırken, siviller çoktan asker haline gelmiştir. Bunun yanı sıra Saul komutasındaki Alan kuvvetleri ve İtalya birliklerinden kalan askerlerde Alaric'e karşı savaşmaya devam etmişlerdir. Alaric ise kırsal bölgelerdeki kaleleri ve şehirleri koruyan mücadeleyi devam ettiren bu sivilleri kuşatmış olsa da tam anlamıyla başarılı olamamıştır.⁶¹³

Alaric'in Kuzey İtalya'ya işgali sırasında Galya'daki Arelate'ye⁶¹⁴ gitmeyi planlayan İmparator Honorius ise, imparatorluğun korunması görevini Stilicho'ya bırakıp Batı Roma İmparatorluğu'nun başkenti Mediolanum'dan ayrılmaya karar vermiştir. Ancak Stilicho, İmparator Honorius'a, Raetia'dan Alaric'e karşı yeterli sayıda asker toplayarak döneceği sözünü vererek bu süre içerisinde İtalya'yı terk etmemesi gerektiğini bildirmiştir. İmparatorun kaçması askerlerin ve sivillerin moralini düşüreceğinden, İtalya'daki varlığını devam ettirmesi Alaric'e karşı mücadele için gerekli olmuştur.⁶¹⁵ Ayrıca İtalya'daki kargaşa ortamından faydalanan Got küçük grupları baskınlar yapmışlardır. Bu durum Roma'dan Milano'daki saraya bir görev için gitmekte olan Symmachus'un Ticinum üzerindeki güzergâhtan giderek yolculuğunu uzatmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, Vizigotların saldırılarına karşı tedbir olarak muhtemelen Flavius Macrobius Longinianus, Roma'nın eski surlarını güçlendirilmesini denetlemek için gönderilmiştir. Ayrıca yeni surlar inşa edilmiştir. Claudian, Honorius'un altıncı konsüllüğü için yazdığı şiirinde,

⁶¹² Claudian, *Claudian*, s. 169; Syv    ne, *Military History of Late...*, s. 108-110; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120.

⁶¹³ Claudian, *Claudian*, s. 159-161; Syv    ne, *Military History of Late...*, s. 113-114; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Bachrach, "Roma'nın Surları'nda (300-1300)", s. 72.

⁶¹⁴ Günümüzde Fransa'nın Arles şehridir.

⁶¹⁵ Claudian, *Claudian*, s. 145-147-149; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 85; Bradley, *The Story of...*, s. 87; Syv    ne, *Military History of Late...*, s. 115; Bury, *History of the...*, s. 160; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Bury, *Barbarların Avrupa'ya İstilası*, s. 62; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120.

Vizigotların yaklaştığı haberi duyulunca Roma'daki yeni surların inşasına başlanması ile ilgili bilgi vermiştir. Bahsi geçen yeni surların, Honorius surları olduğunu düşünülmektedir.⁶¹⁶ Claudian, Gotların İtalya'yı işgal için Alpleri geçtikleri haberi duyulduğunda İtalya'da büyük bir panik yarattığını belirtmiştir. İtalya halkından bazı insanlar yağmalanma korkusundan dolayı tüm zenginlikleri ile birlikte Sicilya'ya hatta ötesindeki Afrika'ya geçmeye karar vermişlerdir. Ayrıca Claudian'ın belirttiğine göre işgale dair söylentiler, Britanya, Galya, İspanya ve Romalıların bildiği en kuzeyde yaşayan halklara dahi yayılmıştır.⁶¹⁷ Claudian'ın bu açıklamaları, Alaric'in İtalya'ya yönelik girişiminin Batı Roma'nın tamamında yarattığı olumsuz etkinin boyutunu açıkça göstermiştir. Bunun yanı sıra Batı Roma İmparatorluğu'nda alınan acil önlemler ve kargaşa ortamının nedeni yakın geçmişte aranabilir. Çünkü Gotlar, Roma imparatorunun dahi öldürüldüğü Adrianopolis bozgunu ve Yunanistan'a kadar Balkanlardaki tahribat ile Doğu Roma İmparatorluğu'nun yaşadığı ciddi kayıpların başrolü olmuşlardır.

Alaric'in İtalya'yı işgali sırasında Stilicho ise, Raetia ve Noricum'daki sorunları çözmüştür. Jordanes'in açıklamasına göre; İmparator Konstantinus döneminde Pannonia'ya yerleştirilen Vandallar, Noricum ve Raetia'daki mücadele için Stilicho tarafından çağırılmıştır. Syvânne ise, Stilicho tarafından çağırılan Vandalların daha sonra Radagaisus ile işbirliği yapmış olabileceğini dile getirmiştir. Ahmetbeyoğlu ise, Pannonia'dan çağırılan birliklerin Hun ve Alanlar olduğunu ve Raetia'daki Vandalları mağlup etmek için çağırıldıklarını dile getirmiştir.⁶¹⁸ Nitekim Stilicho, Vandal ve Alanları mağlup ettikten sonra onlardan bazılarıyla anlaşma yapmış ve Alaric'e karşı gerçekleştireceği savaşta kendisine katılmaları için ikna etmiştir. Böyle hem Raetia'yı kurtarmış hem de mağlup ettiği Vandal ve Alan kavimlerinden asker toplayarak Roma ordusuna katılımlarını sağlamıştır. Ancak Stilicho'ya katılmayan Asding Vandalları ve müttefikleri Tuna boyunca batıya

⁶¹⁶ Claudian, *Claudian*, s. 113; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 112-113; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Bradley, *The Story of...*, s. 87; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120.

⁶¹⁷ Claudian, *Claudian*, s. 141; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 84; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 112; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138.

⁶¹⁸ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 84; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 109; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 71.

ilerleyerek, Main Nehri çevresine yerleşik olan Silingi Vandalları ile birleşmişlerdir.⁶¹⁹

Kötü hava şartlarından dolayı Noricum'dan İtalya'ya dönemeyen Stilicho, Britanya'daki Roma birlikleri de dâhil Batı Roma İmparatorluğu'nun Galya ve diğer eyaletlerdeki kuzey sınırı birlikleri, İtalya'nın savunulması için çağrıda bulunmuştur.⁶²⁰ Batı Roma topraklarındaki tüm birliklerin bir daha geri dönmek üzere ayrılması ve İtalya'da kalması, Ren ve Tuna sınırlarını Germen istilalarına karşı savunmasız kalmasına neden olmuştur. Ancak Claudian'ın anlatımına göre; Germenlerin Roma İmparatorluğu'na duyulan çekincelerine güvenerek sınırlar bırakılmıştır. Kalabalık bir Vizigot ordusunun lideri olan Alaric'in askerî gücüne vurgu yapan Gibbon, Batı Roma hükümetinin İtalya'yı koruyacak olan orduyu meydana getirebilmesi için diğer Batı Roma eyaletlerini riske atması gerektiğini dile getirmiştir. Aynı şekilde Gotların gücüne vurgu yapan Claudian ise; Spartacus İsyanı'na atıfta bulunarak, Alaric'in asi gladyatörlerden oluşan bir grubun değil, Trakya, Haemus ve Moesia'da büyük bir yıkıma neden olanların lideri olduğunu, bu nedenle Stilicho'nun mücadele ettiği düşmanların daha tehlikeli olduğunu belirtmiştir.⁶²¹ Alaric'in işgali nedeniyle Britanya ve Galya eyaletlerindeki birliklerinin İtalya'ya çağırılması ile kuzey sınırı savunmasız bırakılması, 406 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nda ciddi sorun haline gelen Germen akınlarının geçişini kolaylaştırmıştır. Ayrıca Britanya'daki gaspçıların ortaya çıkmasında da etkili olmuştur.

401/402 kışında İmparator Honorius Mediolanum'da tedirgin bir şekilde beklerken Raetia'da asker toplayan Stilicho, Alaric'in İtalya'da ilerlemesini zorlaştıracak engelleri göz önünde bulundurarak zamanında yetişeceğini ön görmüştür. Çünkü Stilicho, havaların ısınmasıyla eriyen karlar ve şiddetli yağmur

⁶¹⁹ Claudian, *Claudian*, s. 155; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 85; Bury, *History of the...*, s. 161; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 109; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 430.

⁶²⁰ Claudian, *Claudian*, s. 157; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 85-86; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Bury, *History of the...*, s. 161; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 293.

⁶²¹ Claudian, *Claudian*, s. 137-139-157; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 86; Walter Goffart, *Barbarian Tides: The Migration Age and the Later Roman Empire*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2006, s. 97; Thompson, *Hunlar*, s. 82; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 822; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 81; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209.

nedeniyle dolan İtalya'daki Adige, Mincius, Oglio ve Addua nehirleri, Alaric'in İtalya işgali geciktireceğini düşünmüştür. Ancak Claudian'ın “*artık yıkımımızı geciktireceğini umduğumuz nehirlerin derinliğini ölçmüyoruz, akarsulardan ve uçan bulutlardan sularının sözünü tutmalarını ya da güneş ışığının ihtişamıyla bize karşı tuzak kurduğundan şikâyet etmiyoruz.*”⁶²² şeklindeki ifadesinden anlaşılabacağı üzere, İtalya'da kuraklık yaşandığından nehirlerin su seviyesinin düşmüştür. Böylece, batıya doğru ilerleyen Alaric işgal sırasında doğal engellere takılmadan Mediolanum'a ilerlemiştir.

Stilicho'nun İtalya'ya dönüşünden önce, Alaric gönderdiği küçük bir birlik ile Addua Nehri üzerindeki köprüyü tutmuş, ardından İmparator Honorius'un bulunduğu Mediolanum'u kuşatmaya başlamıştır.⁶²³ Gibbon bu noktada, Alaric şehre yaklaşıncı İmparator Honorius'un, saray görevlileri ile birlikte Galya'daki Arleta şehrine sığınmak için Mediolanum'u terk ederek Alpleri aştıkları bilgisini vermiştir. Ancak Po Nehri'ni geçtikten sonra Vizigotlar ile karşılaşan İmparator Honorius, Liguria'daki bir şehre sığınmak zorunda kalmıştır. Gibbon, imparatorun sığındığı yerin Liguria'nın korunması için inşa edilmiş olan Tanarus Nehri kıyısındaki müstahkem Asta kasabası olduğunu iddia etmiştir. Bu durumda Alaric, İmparator Honorius'u takip etmiş olan Asta'yı kuşatmış olması muhtemeldir. Bununla birlikte bazı günümüz yazarları, Honorius'un şehri terk etmediğini ve Mediolanum'da kuşatıldığını dile getirmişlerdir. Nitekim Claudian, İmparator Honorius'un tam olarak nerede Alaric tarafından kuşatıldığında nerede bulunduğundan bahsetmemiştir. Claudian ise, Honorius'un altıncı konsollüğüyle ilgili methiyesinde; Stilicho'nun kuşatılan imparatoru bulunduğu şehre ulaşmasıyla ilgi açıklamasından hemen önce, Alaric'in kış aylarında Liguria'nın şehirlerini kuşattığını aktarmıştır.⁶²⁴ Claudian'ın bu açıklamasından göz önüne alındığında, Mediolanum'u terk etmiş olması ve Liguria'nın bir kasabası olan Asti'ye sığındığında Alaric tarafından kuşatılması daha olası görünmektedir.

⁶²² Claudian, *Claudian*, s. 129-131; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 86; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 115.

⁶²³ Claudian, *Claudian*, s. 107; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 87; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 115; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 120; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 62; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 170.

⁶²⁴ Claudian, *Claudian*, s. 107; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 87; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Syvânne, *Military History of Late...*, s. 117; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138; Bury, *History of the...*, s. 161; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 120.

General Stilicho, nihayet güçlendirdiği Roma ordusu ile birlikte Vizigotlara karşı savaşmak için 402'nin Mart ayına doğru tekrar güneye yönelmiştir. İmparator Honorius'un ele geçirilmesinden önce yetişmeyi amaçlayan Stilicho, birliklerin hızlı hareket etmesi için bölmüş ve öncü kuvveti kendisi komutası altında ilerletmiştir.⁶²⁵ Stilicho Roma ordusuyla birlikte Addua Nehri'ne gece ulaştığında, nehrin üzerindeki köprüünün Vizigotlar tarafından tutulduğu görmüştür. Köprüyü tutan Vizigotlarla savaşarak vakit kaybetmek istemeyen Stilicho, yardımcı birlikleri ve lejyonları beklemeden küçük grup olan öncü birlikleri ile birlikte nehrini yüzerek geçmiş ve ani bir gece saldırısı yaparak Alaric'in ordusuyla yüzleşmiştir. Gibbon, Stilicho'nun Addua Nehri'ni geçtikten sonra Asta'ya ulaşmak için Po Nehrini aştığını eklemiştir. Geçişini engellemeye çalışan Vizigotları öldüren Stilicho ve komutasındaki öncü birlikler, barbarların kampını hızlı bir şekilde geçerek savunmalarını kırmıştır.⁶²⁶

İmparator Honorius, Alaric tarafından teslim olması için baskı yapılırken Stilicho'nun dönüşü haberi kuşatma altındaki şehir sakinleri tarafından sevinçle karşılanmıştır. Claudian *“Duvarlardan mutlu bir çığlık yükseldi: ‘İşte o’. Sonunda güvende olan kalabalık, ordunun dönüşünü karşılamak ve selamlamak için kapılardan dışarı çıkar...”* şeklindeki sözleri, kuşatma altındaki Romalıların Stilicho'nun varmak üzere olduğu haberiyle kaygı ve korku duygularından arındıklarını yansıtmıştır.⁶²⁷ Buna rağmen Claudian İmparator Honorius'un altıncı konsollüğü üzerine yazdığı methiyesinde, imparatorun *“Ama hiç korku hissetmedim, çünkü Stilicho'nun ilerlemesine güvendim ve ölüm karşısında bile, temel yaşam sevgisiyle onur pahasına şartlara sahip olmayan liderlerine karşı dikkatliydim...”* şeklindeki konuşmasını aktarmıştır. Gibbon ise, bu sözleri söylerken tehlikeyi atlatmış olan imparatorun, en yakınındaki saray görevlileri tarafından bile inandırıcı bulunmadığını iddia etmiştir.⁶²⁸ Claudian *“De Bello Gothico”* eserinde Vizigotların Alpleri geçmesinin haberinin dahi imparatorlukta yarattığı panikten ve kuşatma sırasında Romalıların korkulardan bahsederken, İmparator Honorius'un altıncı konsüllüğü için yazdığı methiyesinde İmparator Honorius'un Stilicho'ya duyduğu güvenden dolayı korkmadığını belirtmesi oldukça çelişkilidir. Bu durum Gibbon'un

⁶²⁵ Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 138-139; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Bury, *Barbarların Avrupa'ya İstilas*, s. 62;

⁶²⁶ Claudian, *Claudian*, s. 107-109-157; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 87; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 139; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 78.

⁶²⁷ Claudian, *Claudian*, s. 159.

⁶²⁸ Claudian, *Claudian*, s. 107-; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 87.

iddiasını mümkün kılmaktadır. Honorius babası gibi komutanlık yapan bir imparator olmamış, halef olarak tahta geçmiştir. Savaşçı bir ruha sahip olmadığından sarayda vakit geçirmiş ve savaşlarda orduyu Stilicho komuta etmiştir. Kendisinden sonraki Batı Roma imparatorların neredeyse hepsi ordunun başında savaşa liderlik etmemiş ve bu görevi Romalı ya da Germen generallerine vermişlerdir.⁶²⁹ Bu nedenle Batı Roma tahtına geçenler, Germen üst düzey askerlerinin kontrol ettiği resmî imparatorlar olarak hüküm sürmüşlerdir. Alaric'in, 408-410 yıllarında tekrar İtalya'yı işgali sırasında ordunun en üst görevlisi olarak atanma talebi de, Honorius üzerinde otorite kurmak istemesinden kaynaklanmıştır.

Stilicho'nun bölgeye ulaşmasından sonra Vizigotlar, durumlarını gözden geçirmek için acil olarak savaş konseyini⁶³⁰ toplamışlardır. Çünkü Stilicho'nun arkasından gelen tüm Galya, Britannia, Germany ve Raetia'daki sınır birliklerinin yanı sıra İtalya'nın saha ordusu toplanarak Alaric'in ordusunu kuşatmaya başlamışlardır. Böylece köşeye sıkışmış olan Vizigot kuvveti, erzak ve silah konusunda sıkıntı çekmeye başlamışlardır. Nitekim Vizigotlar, İtalya'daki savaşı devam ettirebilmek için İmparator Honorius'a yaptığı kuşatmayı kaldırmışlar ve Tanarus Nehri⁶³¹ kıyısındaki Pollentia'ya⁶³² doğru çekilmek zorunda kalmışlardır.⁶³³ İmparator Honorius ve Batı Roma hükümetinin, Mediolanum'da kuşatıldığını iddia eden görüşe göre; Alaric, Mediolanum'a yaklaşan Stilicho'yu öğrendiğinde Roma ordusu tarafından kuşatılmamak için kuşatmayı kaldırmış ve Galya'ya geçmek için Asta'ya doğru ilerlemiştir. Böylece Stilicho, Mediolanum'a geldiğinde İmparator Honorius'u kurtarmıştır. Claudian, Asta'nın Vizigotların İtalya'daki üç yenilgisinden biri olduğunu belirtmiştir. Syvænne, Claudian'ın bu açıklamasını Mediolanum kuşatmasını terk eden Vizigotların Asta'ya giderek kuşatmada tekrar başarısız olmalarıyla ilişkilendirilmiştir.⁶³⁴ Kronolojik olarak karışık bir anlatım sunan Jordanes ise, Stilicho'nun İtalya'ya dönmeden önce Ravenna'da kuşatılan Honorius

⁶²⁹ Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 602-603.

⁶³⁰ Syvænne'ye göre; Vizigotlar, savaş konseyinin Stilicho'nun Mediolanum'a ulaşmak üzereyken toplamışlar ve Galya gitmek için kuşatmayı kaldırmaya karar vermişlerdir. Bkz.: Syvænne, *Military History of Late...*, s. 117-118.

⁶³¹ Bugünkü adıyla Tanaro Nehri.

⁶³² Günümüzde İtalya'nın Pollenzo şehridir.

⁶³³ Claudian, *Claudian*, s. 157-159-161-163-167; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 87-88; Bury, *History of the...*, s. 161; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 139; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170.

⁶³⁴ Claudian, *Claudian*, s. 89; Syvænne, *Military History of Late...*, s. 117-118; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 139; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 430-431.

ve Batı Roma hükümetinin İtalya'yı korumak için Vizigotlar ile anlaşma yaptıklarını,⁶³⁵ böylece Galya ve İspanya eyaletlerine yerleşmelerine izin verilen Vizigotların kuşatmayı kaldırdığından bahsetmiştir. Alaric kuvvetinin püskürtülmesini sevinçle anlatan Claudian'ın ise böyle bir anlaşmadan bahsetmemiştir. Syvanne ise, Batı Roma hükümetinin Vizigotlar ile anlaşma yaptığını ve Pollentia'daki tuzak ile anlaşmayı ihlal ettiğini, ancak Claudian'ın eserinde olayları gizlediğini dile getirmiştir. Saray şairi Claudian'ın imparatorluk propagandası yaptığı göz önünde bulundurularak, Jordanes'in anlattıklarının doğruluk payı olduğu söylenebilir. Ayrıca Claudian *“Geri dönüşün nasıl bir talihin tersine dönmesine neden oldu!”*⁶³⁶ diyerek, Vizigotlar tarafından kuşatılan Romalıların ve imparatorun kurtarıcısı olarak Stilicho'yu övmüştür. Bundan dolayı Claudian belki de kuşatmanın kaldırılmasındaki başarıyı, Vizigotlarla yapılan anlaşma yerine destekçisi olduğu Stilicho'ya atfetmeyi yeğlemiştir.

*“Ama şanlı gençliğimizi, hızla toplanan piyadeleri, tüm süvari alaylarını, pek çok nehir ve kale tarafından korunan bir kırsal bölgeyi gördüklerinde ve kendilerini tuzağa düşürdüklerinde, dile getirmeye cesaret edemedikleri bir dert, kalplerini ele geçirdi ve pişmanlık duydu. İtalya'yı çok ileri bir hevesle işgal etmişlerdi; ve umut ettikleri Roma çok uzak görünüyordu.”*⁶³⁷

Claudian'ın bu sözleri, Stilicho gelmeden önceki süreçte Vizigotların, Roma şehirlerini kuşatma konusunda hala yetenekli olmadığını ve Stilicho'nun gelmesiyle kuşatılan duruma düştüklerini açıkça göstermektedir.

Günümüzde, Alaric'in Galya'ya geçmek için kuşatmadan sonra Pollentia'ya doğru çekildiği şeklinde görüşler ileri sürülmüştür. Ancak Claudian bu açıklamasıyla, Stilicho tarafından önce tuzağa düşürülen ve püskürtülen Alaric'in, Pollentia'daki mücadeleden önce Roma'ya yönelme niyetinde olduğunu yansıtmıştır. Bununla birlikte Claudian'ın, Alaric ile savaş konseyindeki ihtiyar heyetinin sözde konuşmalarından bahsederken Etruria'nın⁶³⁸ bağlarına ve Tiber Nehri'ne yönelik

⁶³⁵ Jordanes bu nokta da Galya ve İspanya'nın Vandallar tarafından ele geçirildiğini belirtmesi, Ravenna'nın başkent olduktan sonraki dönemdeki Alaric'in İtalya akınları ile karıştırdığı anlaşılmaktadır. Bahsettiği anlaşma ise, Stilicho'nun teşviki ile M.S. 408 yılında gerçekleşmiştir. Ayrıca Honorius hükümeti toprak için değil yüklü miktarda altın ödenmesini kabul etmişlerdir. Ancak Stilicho'nun ölümünden sonra bu ödemeyi yapmamışlar ve Alaric, Roma'yı kuşatmak için İtalya'ya tekrar girmiştir.

⁶³⁶ Claudian, *Claudian*, s. 157-159; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 93-94; Syvanne, *Military History of Late...*, s. 118.

⁶³⁷ Claudian, *Claudian*, s. 161.

⁶³⁸ Günümüzde İtalya'nın Toskana bölgesine denk gelmektedir.

açıklamalarda bulunmuştur. Claudian, Stilicho'nun Pollentia'daki savaş öncesinde teşvik için yardımcı birliklerine yaptığı uzun konuşmasında ise, “*savaş sahnesi İtalya'nın tam merkezi ve kalbidir.*” diyerek ordusuna Tiber'in korunması⁶³⁹ emri verdiğini belirtmiştir. Claudian bu açıklamalar ile Vizigotların, Pollentia'daki savaştan önce Roma şehrine yürüyeme niyetinde olduklarına dair sinyal vermiş olabilir. Ayrıca Claudian'ın, kuşatma sonrası acil karar için toplanan Vizigot savaş konseyi ile ilgili sözlerinden dolayı, Alaric'in Pollentia savaşından önce Roma'yı hedeflediğini ima ettiğini söylemek mümkündür. Stilicho'nun ise Alaric komutasındaki Vizigotları Pollentia'da mağlup ederek, muhtemelen İtalya içlerine ilerlemelerini engellemeyi amaçlamadığı söylenebilir. Buna ek olarak, Alaric'in Alpleri geçtikten sonra ilk önce Roma'yı hedeflediğinden Ravenna'ya doğru ilerlediğini, ancak imparator ve Batı Roma hükümetinin Mediolanum'da olmasından dolayı yönünü çevirdiği de hatırlanmalıdır.

Pollentia Savaşı'ndan bahsetmek istemeyen Orosius'un bu konuyla ilgili kısa açıklaması savaş hakkında bazı bilgiler vermektedir:

*“Pollentia'da yapılan bu korkunç eylemler zorladığı hakkında hiçbir şey söylemeyeceğim; üst düzey komuta bir barbara, putperest generale, yani kötülüğüyle yılın en saygın günlerini ve Kutsal Paskalya'yı ihlal eden Saul'a verildiğinde, dine saygı duyarak geri çekilen düşmanı savaşıma zorladı.”*⁶⁴⁰

Orosius, Alanların Saul komutasında Pollentia Savaşı'nda Romalılara hizmet ettiğini açıkça belirtmiştir. Alanların süvari birliklerinin Stilicho'nu teşviki ile savaşa katılımı Claudian tarafından da anlatılmıştır. Ahmetbeyoğlu ise, Pannonia'dan getirilen Alan yardımcı birliklerinin Hun süvarilerini de içerdiğini dile getirmiştir. Claudian, Roma ordusunun Alaric'e karşı, sadece piyadeler ile desteklenmiş süvari birlikleri ile savaşması durumunda ağır bir darbe alacağını belirtmiştir. Bu nedenle piyade ve süvarilerin yanı sıra, Stilicho tarafından hızlıca toplanan lejyonların savaştaki katılımının önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Syvænne, Pollentia'daki savaşta Vizigotların daha fazla süvariye sahip olduğunu, ancak Roma ordusundaki toplam asker sayısının Vizigotlara kıyasla fazla olduğu tahminin de bulunmuştur. Bury ise savaşlarda Gotların süvari sayısı ve Roma ordusunun sayısı ya da içeriği hakkında antik kaynaklarda net bir bilgi bulunmadığını dile getirmiştir.⁶⁴¹

⁶³⁹ Claudian, *Claudian*, s. 161-163-167-169; Blockley, “Warfare and Diplomacy”, s. 430-431.

⁶⁴⁰ Orosius, *Seven Books...*, s. 396-397; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 88.

⁶⁴¹ Claudian 169; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 88-89; Syavne 120; Todd, *The Early Germans*, s. 142; Bury, *History of the...*, s. 162; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 71.

Nitekim Orosius'un açıklamasından anlaşılacağı üzere; Paskalya günü olan 19 Martta 402 tarihinde Roma ordusu, Vizigotların Pollentia yakınlarındaki kamplarında ibadet ile meşgul olmalarını fırsat bilerek ani bir saldırı düzenlemiştir. Hazırlıksız yakalanan Vizigotlar, aceleyle toplanıp direnişe başlamışlardır, ancak şiddetli geçen çatışma geceye doğru savaş alanından çekilmeleriyle sona ermiştir. Jordanes ise Gotların bu ani saldırıyla şaşırdıklarını ancak, sonrasında cesurca savaşıp Roma ordusunu mağlup ettiklerini dile getirmiştir. Bury, savaşın Stilicho ve Batı Roma ordusu için kesin bir zafer olmasa da stratejik açıdan önemli bir başarı olduğunu dile getirmiştir. Malcolm Todd ise Roma zaferi olarak gösterilmesine rağmen Pollentia'daki savaşın Got tehdidini azalmadığını dile getirmiştir. Aslında Pollentia'daki savaşta iki taraftan da askerî kayıplar verilmiştir. Hatta Claudian, savaşta Romalılara hizmet eden Alan lideri Saul adını vermese de öldüğünü belirtmiştir. Wolfram ise Alan süvarileri birliklerinin mağlup etmesinde Alaric'in süvari gücünün etkili olduğu ifade etmiştir.⁶⁴² Stilicho'nun sayıca üstün askere sahip olmasına rağmen Alaric'i bozguna uğratamamasının altında yatan neden şüphesiz ki Alaric'in süvari çoğunluğuna sahip olmasıdır. Bu durum 5. yüzyıldaki savaşlarda süvarilerin piyadelerden daha etkili bir silah olduğunun göstergesi olmuştur.

Vizigotlar Pollentia Savaşı'ndan sonra Liguria sahilini takip ederek Etruria'ya doğru geri çekilirken, Alaric'in eşi Romalılar tarafından ele geçirilmiştir. Claudianus, Alaric'in ağzından yaptığı sözde konuşmada karısının yanı sıra çocukları dâhil birçok Vizigotun esir düştüğünden bahsetmiştir. Gotların şimdiye kadar esir olarak aldığı insanlar da savaştan sonra serbest kalmışlardır. Ancak Pollentia'da Vizigotların galip geldiğini yazan Jordanes, bu olaylardan bahsetmemiştir. Çünkü olayları, Roma şehrini kuşatmak için 408'de İtalya'ya yürüyen Alaric'in akınları ile karışmıştır. Bu nedenle Pollentia'daki savaştan sonra Vizigotların Liguria'yı yağmaladıkları ve Aemilia'yı tahrip ettiklerini dile getirmiştir.⁶⁴³ Ayrıca Pollentia'daki savaşta Alaric'in, Balkanlardaki yağmalar ile yıllarca biriktirdiği tüm

⁶⁴² *Consularia Italica*, s. 299; Claudian, *Claudian*, s. 91-167-169; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 94; Bradley, *The Story of...*, s. 87; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 89; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 62; Todd, *The Early Germans*, s. 142; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Heather, *Gotlar*, s. 214; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 81; Lee, *From Rome to...*, s. 111; Averil Cameron, *The Later Roman Empire AD 284-430*, Fontana Press, London 1993, s. 139; Hugh Elton, *The Roman Empire in Late Antiquity: A Political and Military History*, Cambridge University Press, New York 2018, s. 176; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 806; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120.

⁶⁴³ Claudian, *Claudian*, s. 95-97-171-173; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 94; Bradley, *The Story of...*, s. 87-88; Bury, *History of the...*, s. 161; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 89.

serveti ve uzun uğraşlar sonucu elde ettiği tüm teçhizatı Roma lejyonierleri tarafından ele geçirilmiştir. Ayrıca Claudian'ın Pollentia'daki zafer ile Roma cephanesinin otuz yılda kaybettiklerini geri kazandığını belirtmesi,⁶⁴⁴ aslında Alaric'in savaşı kaybetmeden önceki iktisadi ve askerî açıdan elde ettiği gücü açıkça göstermiştir. Bu düzeyde güçlü bir liderin mağlup edilmesinin yarattığı heyecan, dönemin yakın tanığı olan ve Stilicho'nun en büyük destekçilerinden biri olan saray şairi Claudian'ın eserinde, oldukça abartılı ifadeler ile yer bulmuştur.

Klukowski, Stilicho'nun Pollentia'daki mücadelesini gösterişsiz ama gerçek bir başarı olarak tanımlamıştır. Pollentia zaferini coşkuyla anlatan Claudian ise, *De Bello Gothico* adlı eserinin son cümlelerinde Gotlar gibi, Luguria'da Marius tarafından son kez mağlup edilen Cimbrî kavminden bahsederek Germenlere karşı ilk Roma zaferine atıfta bulunmuştur.⁶⁴⁵ Alaric'in altı yıl sonra Roma şehrini ele geçirdiğini muhtemelen vefat ettiğinden görememiş olan Claudian, Alaric'in Pollentia'daki yenilgisinden sonra müttefikleri tarafından terk edildiğini tüm gücünü kaybettiğini doğruya doğru ilerleyerek İtalya'dan geri çekilmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Ayrıca Alaric'in ailesi Romalıların elinde esir olduğundan anlaşmayı kabul etmesi gerekmiştir.⁶⁴⁶ Claudian, Alaric'in İtalya'da tüm gücünü kaybettiği belirtmiş olsa da, aslında Alaric ve ordusunu tamamen yok etmek yerine anlaşma ile geri çekilmesine izin verildiğinden, Vizigotlar askerî olarak fazla kayıp yaşamamıştır. Haether ise Claudian'ın Stilicho'yu desteklemesinden dolayı Gotların İtalya savaşlarında erdiği görüşünü gerçekçi bulmamıştır. Claudian, Vizigotlara gösterilen merhameti imparatorluğun güvenliğiyle ilişkilendirerek, Stilicho'nun Alaric'i ele geçirmek yerine İtalya'dan çıkarmakla yetinmesini haklı çıkarmaya çalışmıştır. Kulikowski ise Stilicho'nun Alaric'i müttefik olarak kullanmak ya da yok edilmeyecek kadar değerli biri olduğunu düşündüğü için anlaşma için geri çekilmesine izin verdiğini dile getirmiştir. Bury ise Vizigotların İtalya'dan ayrılması dışındaki anlaşma şartları hakkında bilgi bulunmadığını, ancak Stilicho'nun

⁶⁴⁴ Claudian, *Claudian*, s. 171-173; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 89; Bradley, *The Story of...*, s. 87; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170.

⁶⁴⁵ Claudian, *Claudian*, s. 173; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 89; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170.

⁶⁴⁶ Claudian, *Claudian*, s. 83-85; Bury, *History of the...*, s. 162; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 845; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 431.

Illyricum'u Batı Roma topraklarına katma planında Alaric'in yardım etmesi karşılığında serbest bırakılmış olabileceğini ileri sürmüştür.⁶⁴⁷

İtalya'dan geri çekilirken aslında Roma'ya yürüme niyetiyle Po Nehri'ni geçen Alaric, hava şartlarının getirdiği kıtlık, hastalık ve ikmal sorunundan dolayı zorlanan askerlerin firar etmesinden dolayı fikrini değiştirerek kuzeye yönelmiştir. Claudian'ın da belirttiği üzere; anlaşmayı ihlal etmiş ve Alp Dağları üzerinden keşfedilmemiş bir güzergâhı kullanarak Raetia ve Galya'ya saldırıyı çalışmıştır. Bury ise, İtalya'yı ayrıldığını ancak ikmal sorunlarından dolayı tekrar İtalya'ya girdiğini iddia etmiştir. Nitekim Alaric'in tekrar İtalya'ya yönelik girişimi, 402 yılı yazında Stilicho ile savaşmasına neden olmuştur. Alaric'in planlarından casuslar sayesinde haberdar olan Stilicho aldığı önlemler sayesinde, Verona yakınlarında karşılaştığı Alaric'i tekrar mağlup etmiştir. Bradley, Alaric'in Verona'daki aldığı ağır darbeden zorlukla kurtulduğunu dile getirmiştir. Ancak Verona Savaşı, Pollentia'daki kadar şiddetli geçmemiştir.⁶⁴⁸ Alaric'in 401-402 yılları arasındaki İtalya işgalini engellemiş olan Stilicho, Alaric'e karşı mücadele vermiş ve onları İtalya'dan çıkarmak için uğraşmıştır. Bradley Alaric'i İtalya'dan çıkarmak için ödeme teklif ettiği iddia etmiştir. Verona Savaşı'nın ardından Alaric'in, 404 yılına kadar ikamet edeceği Pannonia ve Dalmatia'ya yani Illyricum'un Dinarik Alpleri'nin sınır bölgelerine geri çekilmesine izin verilmiştir.⁶⁴⁹ Germen kavmi olan Gotların, imparatorluğa yaşattığı krizin Germen kökenli bir Roma generali tarafından önlenmiş olması, Roma-Germen ilişkilerindeki karmaşıklığı tekrar yansıtmaktadır.

Batı Roma İmparatorluğu Alaric'in İtalya'ya yönelik akınları engellemiş olsa da 401-402 yılları arasındaki işgal girişiminden sonra gelebilecek tehlikelerin farkına varmıştır. Bu nedenle Stilicho, İmparator Honorius'un kuşatmadan kurtulduktan sonra birkaç ay kaldığı Roma'ya göndermiş ve daha güvenli bir ikametgâha taşımak

⁶⁴⁷ Claudian, *Claudian*, s. 133-135; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 62-63; Bradley, *The Story of...*, s. 88; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; Heather, *Gotlar*, s. 250; Todd, *The Early Germans*, s. 146; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120.

⁶⁴⁸ Claudian, *Claudian*, s. 89-91-93; Bradley, *The Story of...*, s. 88; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; Bury, *History of the...*, s. 162; Todd, *The Early Germans*, s. 142; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1070; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 170; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 431.

⁶⁴⁹ Claudian, *Claudian*, s. 93-95-97; Bradley, *The Story of...*, s. 88; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 139; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 62; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 170; Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hunları*, s. 71; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 44; Diakov ve Kovalev, *İlkçağ Tarihi...*, s. 293; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120.

için hazırlıklara başlamıştır. 402 yılındaki Pollentia savaşından sonra Stilicho, İmparator Honorius'u ve sarayını güvenlik için Mediolanum'dan Ravenna'ya taşınmasını sağlamıştır.⁶⁵⁰ Jordanes tarafından şehrin coğrafi koşulları ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Jordanes'in açıklamalarından, bir sahil şehri olan Ravenna'nın sadece bataklıklarla çevrili kara yolundan erişiminden dolayı ele geçirilmesi kolay olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca şehrin deniz yoluyla kaçış imkânı sunması, tercih edilmesinin bir diğer nedeni olmuştur. Ancak savunma açısından Mediolanum'a göre daha avantajlı olsa da, Ravenna doğal tatlı su kaynağı gibi bazı dezavantajlara sahiptir.⁶⁵¹ Honorius döneminden itibaren Batı Roma imparatorları savaşa katılmak yerine saraylarında oturarak, feodaratı birliklerine muhtaç olan İtalya'daki ordunun çoğunlukla Germen kökenli olan üst düzey askerlerin yönetilmesine göz yummuşlardır. Ayrıca 407 yılında Galya'nın başkenti Ren sınırındaki Treveri'den Arlate'ye taşınmasıyla Akdeniz'e doğru geri çekilme yaşanmıştır. Honorius hükümdarlığı boyunca Mediolanum ve Ravenna'da bulunmasından dolayı, Ren bölgesinde ikamet eden son Batı Roma İmparatoru II. Valentianus olmuştur. Gratianus ve Theodosius dönemlerindeki İtalya'nın güvenliğini kuzey sınırlarını korunarak sağlanması fikri, Honorius zamanında yerini İtalya'nın savunmasına bırakmaya başlamıştır. Theodosius dönemindeki iç savaş sırasında İtalya'nın Alp savunmasının zayıflaması ve Tuna tahkimatlarının onarılamaması, Alaric'e karşı İtalya'nın savunulması için askerlerin sınırlardan çekilmesi ve İtalya'da kalması gibi uygulamalar, hem Tuna hem de Ren sınırındaki Germenlerin Batı Roma topraklarına geçişini kolaylaştırmıştır.⁶⁵² Nitekim 405-406 yılları arasında Batı Roma İmparatorluğu, Radagaisus'un İtalya'ya yönelik saldırıları ve Germenlerin Galya'ya akınları ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Batı Roma İmparatorluğu'nun Mediolanum'dan Ravenna'ya taşınması ve Galya'nın başkentindeki bu değişim, imparatorluğun Batı Roma eyaletleri yerine İtalya savunmasına çekildiğinin göstergesi olmuştur. Theodosius döneminden sonra Batı Roma İmparatorluğu'nun

⁶⁵⁰ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 94; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 64-65; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 62; Bradley, *The Story of...*, s. 88-89; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 139; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s.134.

⁶⁵¹ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 92; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 94-95; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 65; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 602; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63; Lee, *From Rome to...*, s. 111.

⁶⁵² Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 65; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 139; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s.134; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 602-603; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 95-99; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 82; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 431.

kuzey sınırlarını kontrolünü sağlamak için bölgede Roma imparatorlarının bulunmamış olması ve yönetimin Ravenna'ya kadar geri çekilmesi, sınırlardaki otorite boşluğuna neden olmuştur.

Alaric'in geri çekilmesi İtalya'nın kurtuluşu olarak görülmüş ve 404 yılında Stilicho'nun zaferi için kutlamalar düzenlenmiştir. Ancak bir süre sonra Stilicho'nun Alaric'i iki kez mağlup etmesine rağmen geri çekilmesine izin vermesi halk ve din adamları tarafından eleştirilmiştir. Hatta bu konuda "...savaşı kazandık ama zaferimizde yenildik..." diyen Orosius, Alaric ve Vizgotların sürekli olarak tuzağa düşürülüp mağlup edildiğini, ancak her seferinde geri çekilmelerine izin verildiğini belirtirken Stilicho'yu kınamıştır. Eunapius ise Stilicho'nun Vizigotları yok etmediğini ancak onların mallarını ellerinden alarak utanç ve yoksulluk içinde yaşamaya mahkûm ettiğini belirtmiştir.⁶⁵³ Claudian ise, Hannibal'a karşı mücadele⁶⁵⁴ ederek İtalya'dan uzaklaştıran Fabius, Marcellus ve Scipio adındaki üç Roma komutanın savaştaki becerilerini Stilicho'da birleştğini ve böylece Alaric'i yenerek İtalya'dan sürdüğünü dile getirerek övmüştür. Alaric'in İtalya işgaline yönelik farklı görüş ve kronoloji karmaşasının bulunması, iki yıl süren mücadeledeki gidişatın ve anlaşmaların ayrıntıları hakkında kaynakların yetersiz olmasından kaynaklanmıştır. Dönem ile ilgili bilgilerin çoğuna tarafı bir yazar olan Claudian'ın şiirlerinden ve Bazı tarihçilerin parçalı birtakım açıklamalarından ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra Claudian'ın açıklamalarının aksine, günümüzde Roma ordusu Alaric'e karşı tam anlamıyla üstünlük sağlayamadığı şeklinde görüşler ileri sürülmüştür. Aslında iki taraf içinde kesin bir mağlubiyet ya da zafer söz konusu olmamıştır. Heather savaşlar ile ilgili olarak; Stilicho'nun Vizigotları geri çekilmesini sağlayarak geçici çözümler ile İtalya'yı savunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Alaric, Roma ordusunu mağlup edememiş olsa da savaşlarda ağır bir yenilgi almamış ve sonraki üç yılda tekrar güçlenmiştir. Christopher Kelly'e göre; Stilicho'nun karşı karşıya kaldığı sorun ile Adrinopolis savaşından sonra imparator olan Theodosius'un yaşadığı zorluklar arasında benzerlik bulunmaktadır. Alaric'in askerî yetenekleri ve Vizigotların askerî bir güçle durdurulmasının zorluğu, Stilicho'nun onları neden savaş yoluyla kontrol

⁶⁵³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 119-121; Orosius, *Seven Books...*, s. 396-397; Bradley, *The Story of...*, s. 88; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 91.

⁶⁵⁴ İspanya'dan yürüyen Hannibal, İtalya işgalinde savaşı kaybetmiştir. 409 tarihli mektubunda Hannibal'dan bahseden Jerome, onun Bitinya'ya sürüldükten sonra zehirlenerek öldüğünü ve toprakları Roma tarafından ele geçirildiğini dile getirmiştir. Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 237; Claudian, *Claudian*, s. 137.

altına alamadığını açıklamaktadır.⁶⁵⁵ Nitekim Stilicho'nun İtalya'ya akınları boyunca Alaric'e karşı yok etmek yerine, her seferinde İtalya'dan çekilmesi için izin vermesi ve anlaşmaya çalışması altında yatan neden tartışmalı bir konu olmuştur. Büyük bir ihtimalle Stilicho, Theodosius'un Gotlara uyguladığı ılımlı politikayı devam ettirmek zorunda kalmıştır. Bundan dolayı mücadele sürecinde Gotlara karşı tam anlamıyla sert bir tutum takınmamış, bir süre daha saldırılardan kurtulmak ve Gotları geri çekilmeye zorlamakla yetinmiştir. Ayrıca Stilicho'nun güçlü bir kral olan Alaric'i karşısına almaktansa yanına çekmek istemesi, bulunduğu şartlar altında daha rasyonel bir politika olacaktır.

Stilicho'nun Alaric'e karşı İtalya'daki başarılarına değinmeyen Philostorgius, Stilicho'nun Alaric ile gizli bir ittifak kurduğunu iddia etmiştir. Stilicho'nun Alaric'e karşı ılımlı politikası hakkında Orosius; General Stilicho'nun gizli bir anlaşma sağlayarak Alaric'i ve Gotları kendi tarafında tutarak devleti tehdit eden bu barbar gücünü elinde tutmayı amaçladığını, ancak Romalılar karşısında Alaric Gotlarına yönelik tarafsız bir tutum sergilediğini belirtmiştir. Orosius'a göre bu amacın altında yatan neden ise; Stilicho'nun İmparator Honorius'un yerine kendi oğlu Eucherius'u imparator ilan ederek Batı Roma yönetimini ele geçirmek istemesidir. Blockley, hem antik kaynakların Stilicho'nun iktidarı ele geçirmesi ile ilgili şüphelerin hem de modern kaynakların Theodosius'un politikasını devam ettirdiği görüşünün dayanağı olmadığını dile getirmiştir.⁶⁵⁶ Olympiodorus ve Zosimus'un göre; Doğu Roma hükümeti ile Alaric'in arasındaki bağların kopmasından faydalanmak isteyen Stilicho, Illyricum'u Honorius'un yönetimine geçirmek için Alaric'le anlaşma yapmıştır. Bu iddia, günümüz tarihçileri tarafından çoğunlukla kabul görmüştür. Illyricum'un Batı Roma hükümetine bağlanması planını tekrar gündeme getiren Stilicho, 405 yılında *praefectus praetorio* olarak göreve getirilen Doğu Roma'daki Anthemius ile anlaşmazlıklar yaşamıştır. Bundan dolayı Stilicho, hali hazırda Illyricum çevresinde ikamet eden ve yetenekli bir komutan olan Alaric'in askerî gücünü kullanarak, Doğu Roma'ya baskı yoluyla Illyricum tasarısını

⁶⁵⁵ Claudian, *Claudian*, s. 137; Heather, *Gotlar*, s. 214-250; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 62; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Bury, *History of the...*, s. 162.

⁶⁵⁶ Philostorgius, *Church History...*, s. 153-154; Orosius, *Seven Books...*, s. 400; Blockley, "The Dynasty of...", s. 120.

kabul ettirmek istemiştir.⁶⁵⁷ Stilicho, Doğu Roma'ya karşı düzenleyeceği seferde hizmet etmesi şartıyla Alaric'e, 395 yılında Eutropius'un yaptığı gibi bir anlaşma sunmuştur. Batı Roma hükümeti, Alaric'e işbirliği karşılığında ödeme yapılacağı sözü verilmiş ve *magister militum* olarak atanmıştır. Ayrıca, Jovius'u Illyricum'a *praefectus praetorio* olarak atamış ve göndermiştir. Doğu Roma İmparatorluğu'na yapılacak sefer için Roma birlikleri ile Alaric'e katılacağını bildirmiştir. Dalmatia ve Pannonia'daki askerlerini toplayan Alaric, 405 yılında İtalya'ya işgalinden önceki ikametgâhı olan Epirus'a taşınmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu üzerine sefer düzenlemesi için Stilicho'nun gelmesini beklemiştir.⁶⁵⁸

Batı Roma İmparatorluğu'nun Alaric'e karşı askerî mücadele ve maddi destek ile elde ettiği zaferin memnuniyeti fazla sürmemiştir. Çünkü Radagaisus'un komutasındaki büyük bir Germen konfederasyonu tarafından Batı Roma İmparatorluğu tehdit edilmiştir. Bundan dolayı Stilicho, Illyricum planını için Alaric'in yardımıyla Doğu Roma'ya yapacağı seferi ertelemek zorunda kalmıştır.⁶⁵⁹ Radagaisus'un liderliğindeki Germen akınlarını tetikleyen faktörün ne olduğuna dair dönem kaynaklarında herhangi bir bilgi rastlanılmamıştır. Ancak genellikle kabul gören tahminlerine göre; Roma imparatorluğuna yönelen Radagaisus'un yönetimindeki Germenler, Hunların batıya yönelik baskılarından kaynaklanan 401 yılındaki göç eden kuzeyli kavimlerin parçası olmuştur. Orta Tuna'nın kuzeyindeki topraklarından çıkmak zorunda kalan bazı Germen kavimler, 405 yılının sonlarında Radagaisus komutasında Orta Tuna sınırından Alpleri aşmış ve Raetia üzerinden İtalya'yı ele geçirmeye başlamıştır.⁶⁶⁰ Ancak Goffart, Radagaisus'un Hun baskısı nedeniyle Orta Tuna'yı geçerek İtalya'yı işgal ettiğine dair bir kanıt bulunmadığını

⁶⁵⁷ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 155; Zosimus, *New History*, s. 112-113; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 64; Heather, *Gotlar*, s. 214-215; Wood, "The barbarian invasions...", s. 513.

⁶⁵⁸ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 155; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 63; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Wolfram, *History of the...*, s. 153; A. D. Lee, *Information and Frontiers: Roman Foreign Relations in Late Antiquity*, Cambridge University Press, Cambridge 1993, s. 138; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 170; Blockley, "The Dynasty of...", s. 121.

⁶⁵⁹ Zosimus, *New History*, s. 113; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 139; Lee, *From Rome to...*, s. 112.

⁶⁶⁰ *Consularia Italica*, s. 299; Orosius, *Seven Books...*, s. 397; Zosimus, *New History*, s. 113; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 81; Heather, *Gotlar*, s. 161-162; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 97-98; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Lee, *From Rome to...*, s. 112; Bradley, *The Story of...*, s. 90; Thompson, *Hunlar*, s. 50; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63; Averil Cameron, *The Mediterranean World in Late Antiquity AD 395-600*, Routledge, London 1993, s. 37; Merrills, Andy ve Miles, Richard, *The Vandals*, Wiley-Blackwell Publishing, Malaysia 2010, s. 35; Wood, "The barbarian invasions...", s. 503-505.

dile getirmiştir. Goffart, Radagaisus'un daha önce Gotların kazandığı imtiyazları gibi kişisel hedefleri için kuzeydeki kavimleri bir araya getirerek İtalya'yı işgal etmiş olabileceğini ileri sürmüştür. Diğer bir görüşü ise, Illyricum planını için Alaric ile işbirliği yapan Stilicho'nun doğu seferini engellemek ya da ertelemek isteyen Doğu Roma hükümetinin, Radagaisus'u kışkırtması ihtimalidir. Goffart'a göre; Doğu Roma'nın Radagaisus'u teşviki, Radagaisus'un Alaric'in kazandığı imtiyazları görerek kişisel amaçları için hareket etmesi ve Hun baskısından dolayı Radagaisus komutasında göç etmeleri, tüm bu ihtimallerin doğruluğunu kanıtlayacak bir belge bulunmamaktadır.⁶⁶¹ Nitekim kanıtların yetersizliği nedeniyle, Radagaisus'un liderliğindeki göçün itici unsurları hakkında kesin bir yargıya varılmamıştır. Bundan dolayı, görüşlerden birinin belki de hepsinin etkili olduğu ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

Muhtemelen Ostrogot kökenli bir kral olan Radagaisus'un çoğunlukla Ostrogotlardan oluşan ordusu, piyade birliklerini oluşturan Vandal, Burgon ve Suevi⁶⁶² kavminin bir kolu olan Quadi gibi Germen kavimlerinin içermiştir. Bunun yanı sıra, Keltler piyadeler ve hafif süvari birlikleri olarak savaşan Alanlar da katılmıştır. Orosius, Radagaisus'un Got ordusuna sahip olduğunu söylerken, Zosimus Kelt ve Germen şeklinde birleşik bir kuvvetten bahsetmiştir.⁶⁶³ Orosius, Radagaisus'un yönetimindeki Gotların sayısının 200.000'i aştığına dair söylentiler olduğunu belirtmiştir. Aziz Augustin ise, Got Kralı Radagaisus'un oldukça kalabalık ve acımasız bir orduya sahip olduğunu vurgulamıştır. Zosimus ise toplam sayılarını 400.000 olarak ifade etmiştir. Gibbon, Radagaisus'un ordusundaki 200.000 kişilik savaşçı kuvvetinin aileleri ile birlikte Roma topraklarına göç etmelerinden dolayı toplam sayılarının 400.000'e ulaştığını ifade etmiştir. Thompson ise, Radagaisus'un kuvvetiyle ilgili modern yaklaşımları öne sürerek, sayılarının 400.000'ün altında olduğunu dile getirmiştir. Heather ise 20.000 üzerinde savaşçıya sahip olan

⁶⁶¹ Goffart, *Barbarian Tides*..., s. 77, 80.

⁶⁶² Suevi, orta Tuna'daki Quadi ve Marcomani gibi kabilelerin ortak adıdır. Heather, *Gotlar*, s. 161.

⁶⁶³ Orosius, *Seven Books*..., s. 397; Zosimus, *New History*, s. 113; Bradley, *The Story of...*, s. 89; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Goffart, *Barbarian Tides*..., s. 78; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu*..., s. 139; Blockley, "The Dynasty of...", s. 121; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 431.

Radagaisus'un, siviller ile beraber toplam 100.000 civarında takipçisi olduğuna dair tahminde bulunmuştur.⁶⁶⁴

Büyük bir Germen grubunun İtalya'ya yöneldiği haberini alan Ravenna'daki İmparator Honorius, Roma kuvvetlerini Ticinum'a⁶⁶⁵ çekilmiş ve Stilicho'nun Roma birlikleri ile müdahale etmesini beklemiştir. Ancak Stilicho uzak bölgelerdeki Galya ve Britanya'dan dahi zorlukla asker toplamaya çalışmıştır. Alaric'in İtalya işgalinden sonra tüm Roma birlikleri kalmaya devam etmiştir. Buna rağmen Stilicho, büyük bir askerî kuvvete sahip olan Radagaisus'u mağlup etmek için yeteri kadar kuvveti olmadığından İtalya'nın işgaline müdahale edememiştir. Hatta 17 Nisan 406 tarihinde İtalya'daki kölelerin özgürlük ile mükâfatlandırılacak şekilde gönüllü askerlik hizmetine alınması için Ravenna'dan bir yasa çıkartılmış ve onlara iki şilin ödemesi yapılması kararlaştırılmıştır.⁶⁶⁶ Stilicho'nun Hunlar iyi ilişkiler kurması sonucunda, Uldin komutasındaki Hunlar Roma ordusunda yardımcı birlikler olarak katılmışlardır. Hatta Sarus liderliğindeki Gotlar da Stilicho'nun kurduğu yeni barbar ordusuna dâhil olmuşlardır. Eserinde sık sık Stilicho'ya karşı nefret söylemlerinde bulunan Orosius ise, Roma ordusunun direnişindeki komuta Stilicho'da olmasına rağmen, Radagaisus'un işgaline karşı düzenlenen seferin komutasını Uldin ve Sarus'a atfetmiştir.⁶⁶⁷ Bu süre içinde hiçbir direnişle karşılaşmadan Alpleri geçen Germenler, Po'yu ve Apenin'i aşmış, Kuzey İtalya'da büyük bir yağma ve yıkıma neden olmuşlardır. Orosius bu tahribat konusunda, pagan inancına sahip Radagasius ve komutasındaki Germenlerin, Romalıların uygarlığına ve inancına daha yakın olan Alaric'in Vizigot kuvvetine kıyasla Roma topraklarını daha çok tahrip ettiklerini belirtmiştir.⁶⁶⁸ Radagaisus komutasındaki Germenler, altı ay boyunca İtalya'nın

⁶⁶⁴ Augustin, *Saint Augustine the City of God: Books I-VII*, (Latince'den İngilizce'ye çevirenler: Demetrius B. Zema ve Gerald G. Walsh), C. I, The Catholic University of America Press, Washington 1962, s. 294; Orosius, *Seven Books...*, s. 397; Zosimus, *New History*, s. 113; Heather, *The Fall of...*, s. 198; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 98; Thompson, *Hunlar*, s. 45.

⁶⁶⁵ Günümüzde İtalya'nın Pavia şehridir.

⁶⁶⁶ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 99; Bradley, *The Story of...*, s. 89; Lee, *From Rome to...*, s. 112; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 82; Blockley, "The Dynasty of...", s. 121; Bachrach, "Roma'nın Surları'nda (300-1300)", s. 72; <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Constitutions/CTh07.html#13>, Erişim Tarihi: 06.04.2021.

⁶⁶⁷ Orosius, *Seven Books...*, s. 398; Zosimus, *New History*, s. 113; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 99; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 82; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63; Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 78; Thompson, *Hunlar*, s. 50; Blockley, "The Dynasty of...", s. 121.

⁶⁶⁸ Orosius, *Seven Books...*, s. 397-398; Zosimus, *New History*, s. 113; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 99-100; Lee, *From Rome to...*, s. 112; Blockley, "The Dynasty of...", s. 121.

kuzeyini yağmaladıktan sonra Florentia⁶⁶⁹ şehrine yönelmişlerdir. Liguria'daki Ticinum'da konuşlanmış olan otuz alayı (en az 15.000 asker) yanına alan Stilicho, Alan ve Hun yardımcı birlikleri ile birlikte yürüyüşe geçmiştir.⁶⁷⁰ Radagaisus Florentia şehri kuşatma altına aldığı sırada, Stilicho komutasındaki Roma ordusu ve müttefikleri tarafından ani bir saldırıya uğramıştır. Stilicho, Radagaisus'u ve ordusunu Etruria'nın Fesulanian⁶⁷¹ tepelerine sürmüş ve toprak tahkimatlar ile kuşatma altına almıştır.⁶⁷² İddialara göre Radagaisus birlikleri aç bırakılarak boyun eğdirilmiş ve Romalılar askerî kayıp vermemişlerdir. 377 yılındaki Roma birliklerinin Trakya'daki Haemus Dağları'ndaki kuşatmasına atıfta bulunan tarihçi Malcolm Todd, aç bırakılan Fritigern Gotların dışardan Hun ve Alan yardımının gelmemesi durumun Radagaisus'un kuvvetinin kaderini yaşamış olacaklarını dile getirmiştir. Augustine bu noktada, *"tek bir günde, o kadar çabuk fethedildi ki, 100.000'den fazla adamı yere saçılırken, tek bir Romalı bile yaralanmadı, öldürülmedi"* şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Radagaisus'un mağlubiyetiyle ilgili benzer bir anlatımı olan Orosius ise, Roma kuvvetinin Radagaisus'un 200.000 savaşınsının tuzağa düşürüldüğünü ve savaşmadan mağlup edildiğini belirtmiştir. Gibbon ise Roma ordusundan kimsenin ölmediği iddialarını inandırıcı bulmamış, kuşatma sırasında iki tarafında kayıplar verdiğini ileri sürmüştür. Nitekim 406 yılında Fesulanian'da gerçekleşen karşılaşmada Radagaisus'un kuvvetine ağır bir darbe indirilmiştir. ⁶⁷³

Radagaisus'un gizli kaçarak halkını terk ettiğini ve Romalılar tarafından yakalandığını belirten Orosius'un anlatımına göre bu Got lider öldürülmeden önce bir süre esir tutulmuştur. Liguria'daki Ticinum'da Stilicho'ya teslim olduktan sonra

⁶⁶⁹ Günümüzde İtalya'nın Floransa şehridir.

⁶⁷⁰ Zosimus, *New History*, s. 113; Bradley, *The Story of...*, s. 89; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Heather, *The Fall of...*, s. 198; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; A.H.M. Jones, *The Later Roman Empire 284-602*, C. I, University of Oklahoma Press, Norman 1964, s. 197; Lee, *Information and Frontiers...*, s. 138; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 431.

⁶⁷¹ Günümüzde Fransa'nın Fiesole şehridir.

⁶⁷² Orosius, *Seven Books...*, s. 398-399; Zosimus, *New History*, s. 113; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Bradley, *The Story of...*, s. 89; Lee, *From Rome to...*, s. 112; Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 78; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 82; Blockley, "The Dynasty of...", s. 121.

⁶⁷³ *Consularia Italica*, s. 299; Augustin, *Saint Augustine...*, s. 294; Orosius, *Seven Books...*, s. 398-399; Zosimus, *New History*, s. 113; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 101-102; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 82; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Todd, *Everyday Life...*, s. 121; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63; A. D. Lee, *War in Late Antiquity: A Social History*, Blackwell Publishing, Oxford 2007, s. 103; Thompson, *Hunlar*, s. 50-51; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 345; Wood, "The barbarian invasions...", s. 518.

Radagaisus, 23 Ağustos 406 tarihinde Floransa dışında idam edilmiştir.⁶⁷⁴ Bunun yanı sıra savaşta Radagaisus yönetimindeki çok sayıda esir ele geçirilmiş ve köle pazarlarında satılmıştır. Hatta kölelerin sayıca fazla olmaları nedeniyle İtalya'daki köle fiyatlarında büyük oranda düşüş meydana gelmiştir. Ele geçirilen esirlerin satılmasına değil düşük fiyata satılmasından rahatsızlık duyan Orosius ise, bir süre sonra kölelerin vefat ettiklerini belirtmiştir. Köle satışından elde edilenlerin bir kısmı ile Hun yardımcı birliklerine ödeme yapılmıştır.⁶⁷⁵ Mağlup olan Radagaisus'un komutasındaki 10.000'ni aşkın olduğu tahmin edilen savaşçı da Roma ordusuna alınmıştır. Olympiodorus ise 12.000 kadar Got savaşçının Roma ordusuna katıldığını belirtmiştir. Böylece Roma ordusuna bir süre yetecek kadar asker gücü sağlanmıştır. Gibbon ve Pennel'in açıklamalarına göre; savaşta kurtulanların geri dönerek Galya'nın güneyine akın etmişlerdir. Gibbon, Radagaisus'un 200.000 savaşçısının çoğunluğu Apenin Dağları'nı aşmadan savaşın gerçekleştiğini ve krallarının yenilgisi üzerine İtalya'yı terk ettiklerini ileri sürmüştür.⁶⁷⁶ Nitekim bir yıl süren işgalin ardından İtalya'yı Germen tehlikesinden kurtaran Stilicho, ordusuyla birlikte bölgeden ayrılmıştır. Nemeth'e göre; Radagaisus'un savaş alanındaki mağlubiyeti özellikle Uldin komutasındaki Hunlar sayesinde olmuştur. Bununla birlikte yardım eden Hunlar ve diğer müttefik birlikler olsa da savaşın başarısı General Stilicho'ya atfedilmiştir. Bu başarının ardından kutlamalar yapılan Roma'da Arcadius, honorius ve Theodosius'a adanan zafer takı dikilmiştir.⁶⁷⁷

3.1.2. Germen Kavimlerinin Ren Sınırını Geçişi ve Sonrası

Stilicho, Radagaisus işgalinin son verdikten sonra Illyricum'u Batı Roma topraklarına katma planına tekrar yoğunlaşmıştır. Ancak Stilicho, Doğu Roma hükümetine yönelik yapılacağı seferi, Batı Roma topraklarındaki Ren sınırını geçen

⁶⁷⁴ *Consularia Italica*, s. 299; Augustin, *Saint Augustine...*, s. 294; Orosius, *Seven Books...*, s. 399; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 140; Todd, *Everyday Life...*, s. 121; Bradley, *The Story of...*, s. 89; Heather, *The Fall of...*, s. 194; Wood, "The barbarian invasions...", s. 505.

⁶⁷⁵ Orosius, *Seven Books...*, s. 399; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Bradley, *The Story of...*, s. 89; Lee, *War in Late...*, s. 103; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 140; Thompson, *Hunlar*, s. 51.

⁶⁷⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 163; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 103-104; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Heather, *The Fall of...*, s. 198; Lee, *War in Late...*, s. 104; Cameron, *The Mediterranean World...*, s. 37; Wood, "The barbarian invasions...", s. 513; Jeroen W. P. Wijnendaele, "'Dagli altari alla polvere.' Alaric, Constantine III and the downfall of Stilicho", C. VI, S. 2, *Journal of Ancient History*, De Gruyter Publishing, Berlin/Boston 2018, s. 264-265.

⁶⁷⁷ Zosimus, *New History*, s. 113; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 82-87.

Germen kavimlerinin akınları ve bunun sonucu olarak Britanya'daki isyanın Galya'ya taşınması nedeniyle ertelenmek zorunda kalmıştır.⁶⁷⁸ Germen kavimlerin 406 yılında Ren sınırına sürükleyen nedenler, tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. Çünkü Vandal, Alan ve Suevilerin imparatorluğa yönelik akınları öncesindeki faaliyetleri, Vizigot ya da Burgon kavimlerine kıyasla, kaynak yetersizliğinden dolayı bilinmemektedir. Bununla birlikte günümüzde, hem 376 yılında Vizigotları Tuna sınırına dayanmalarına hem de Radagaisus'un komutasındaki Germenlerin Roma topraklarına göç etmesine neden olan Hun baskısının, 406 yılında Ren Nehri'ne doğru göç etmesinde etkili olabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır. Orosius, “İki ayrı Got grubu⁶⁷⁹, ardından Vandallar ve Hunlar türlü katliamlar ile birbirlerini parçaladıklarında barbarların kendileri arasındaki acımasız savaşlar...” olduğunu belirtmiştir. Thompson'a göre; Orosius bu ifadeyle V. Yüzyılın ilk yıllarındaki göçü işaret ettiğinden, Germenlerin kuzeydeki baskılar sonucu Roma sınırlarına dayanmalarını dolaylı olarak da olsa anlatan tek kaynaktır.⁶⁸⁰ Radagaisus yönetimdeki Germenlerin yaptığı gibi 406'daki Ren'i geçen Germen gruplarda, Hunların batıya göçü nedeniyle Roma topraklarına akın etmişlerdir. Hunlar 400 yılından itibaren, kuzeyde bulunan kavimlerin batıya doğru sürüklenmesine neden olacak akınlar gerçekleştirmişlerdir. Başta Vandallar, Alanlar, Burgonlar ve Suevilerin bir kolu olan Quadiler olmak üzere birçok kuzeyli kavimler, hatta Herullar ve Pannonia'daki Roma birlikleri Galya topraklarına göç etmişlerdir. Bu nedenle bazı günümüz yazarları, Ren ve Tuna sınırındaki güvenlik sorununun Hunların tedrici olarak batıya ilerlemesinden kaynaklandığını iddia etmişlerdir.⁶⁸¹ Ancak Goffart ise Hunların batıya ilerlediklerine dair bir kanıt olmadığını ve 370'li yıllarda ilk ele geçirdikleri Karpatların ötesindeki geniş bölgenin hâkimi olarak yerleştiklerini ileri sürmüştür. 376 Tuna Nehri'nin Gotlar tarafından geçmelerine neden olan Hun baskısının, 405-406 yıllarında Radagaisus'un Tuna sınırını ya da Germenlerin Ren sınırını geçmelerinde tekrarlanmadığını dile getirmiştir. Bu nedenle Hunların

⁶⁷⁸ Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 121-122; Wolfram, *History of the...*, s. 153; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176.

⁶⁷⁹ Savaşın bu iki Got grubu için iki ihtimal öne sürülebilir. Bunlardan biri; Tuna Nehri ötesindeki Athaulf'un komutasındaki Vizigotlar ile Hunların boyunduruğu altına savaşın Ostrogotlar arasında yaşandığıdır. Diğer ihtimal ise; Hunlardan kaçarak Tuna sınırına dayanan Athaulf komutasındaki Vizigotların, Romalılar için sınır hizmetinde bulunan Pannonia'daki Alatheus ve Saphrax'ın Ostrogotlar ile savaşmasıdır. Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 79-80.

⁶⁸⁰ Orosius, *Seven Books...*, s. 397; Thompson, *Hunlar*, s. 45-46-265; Merrills ve Miles, *The Vandals*, s. 35; Wood, “The barbarian invasions...”, s. 518.

⁶⁸¹ Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 80-81; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63-66; Wood, “The barbarian invasions...”, s. 505.

hâkimiyetlerinin genişletmek için 400-405 yıllarındaki Germanlerin topraklarından çıkarıp sürdüğü iddiasını kabul etmemiştir.⁶⁸²

Dönemin yazarlarından Orosius'un herhangi bir dayanağı olmayan açıklamalarına göre; hem Vandal, Suevi ve Alan kavimleri hem de bu kavimleri takip eden Burgonların akımları “*sefil, açgözlü, hain ve üzüntü getiren Vandal ırkının*” soyundan gelen General Stilicho tarafından teşvik edilmiştir. Ayrıca Orosius'un Stilicho hakkındaki “*onları Roma'nın itibarına ilişkin korkularını ilk kez silip süpürmeye teşvik etti... Ren kıyılarını sallamalarını ve Galya eyaletlerine saldırmalarını istedi...*” ifadelerine yer vermesi, German akımlarına karşı sert tutumunu açıkça göstermektedir.⁶⁸³ Bununla birlikte Roma İmparatorluğu, iç savaşlarda ya da anlaşmazlıklar yaşandığında German kavimleri silah olarak kullanma politikasını uygulamışlardır. II. Constantius'un 350 yılında ortaya çıkan Magnentius'un gasp girişimini engellemek için Ren civarındaki Germanleri Galya'yı işgal etmeye teşvik etmiştir. Theodosius ve Maximus iç savaş sırasında, Gotlar ve Alamanni kavimlerini birbirlerine karşı kullanmışlardır. Ancak Stilicho'nun ihanet ettiğine dair iddiaların kesin dayanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle Goffart, Stilicho'nun kendi çıkarları için Germanlerin 406 yılında Galya'yı işgal için teşvik ettiği iddiasını gerçekçi bulmamıştır.⁶⁸⁴ Döneme şahitlik eden İspanyol yazar Orosius'un, özellikle Vandal kökeni vurguladığı Stilicho'ya bu şekilde ithamda bulunması, belki de 406 yılında Ren Nehri'ni geçerek Batı Roma topraklarını istila eden dört kavimden ikisini kapsayan Vandalların akımlarına karşı tepkisinden kaynaklanmıştır. Diğer bir ihtimal ise Radagaisus'un İtalya işgaline son vermesine rağmen aynı çabayı Germanlerin Galya işgalinde göstermemiş olmasıdır. Ancak Stilicho'nun bu davranışının temelinde; Honorius hükümetinin bir süredir imparatorluğun savunmasını İtalya öncelinde gerçekleştirerek, sınırların korunması geleneğini terk etmeleri bulunmaktadır.

Asding ve Siling adındaki iki Vandal kavmi, Alanlar, Sueviler içeren dört kavim ile birlikte diğer birçok kavim büyük gruplar halinde göç ederek, 406 yılı sonunda Moguntiacum yakınlarındaki Ren nehir kıyısına ulaşmışlardır.⁶⁸⁵ Nitekim

⁶⁸² Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 77, 80.

⁶⁸³ Orosius, *Seven Books...*, s. 400-404.

⁶⁸⁴ Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 79.

⁶⁸⁵ Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 81; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 122.

Vandal, Alan, Suevi kavimlerinin sınıra ulaşmasıyla, Roma yardımcı birlikleri olarak Ren sınırını koruyan Frank federasyonu ile bu kavimler arasında çatışmalar yaşanmıştır. Franklar, Asding Vandallarını mağlup etmişler ve Kral Godigisel de dâhil yaklaşık 20.000 Vandal savaçısını öldürmüşlerdir. Ancak Respendial komutasındaki Alan birlikleri,⁶⁸⁶ Frankları püskürtmüştür.⁶⁸⁷ Böylece 31 Aralık 406 tarihinde⁶⁸⁸ Germen konfederasyonu, Alanlar ile birlikte savunmasız ve Gibbon'un iddiasına göre donmuş olan Ren nehrini geçmiştir.⁶⁸⁹ Özellikle Alaric'in ilk İtalya işgali Ren sınırın zayıf bir şekilde korunmasına neden olmuştur. Şair Claudian'ın belirttiği üzere; Ren sınırının korunması müttefik Germen askerlerine bırakılmış, Roma İmparatorluğu'na duyulan korkunun işgal etmek isteyen Germenlerin cesaretini kıracağı ön görülmüştür. Ancak 406 yılına gelindiğinde, müttefik Germen askerlerinin yeterli olmadığı ve Germenlerin düşünüldüğü kadar imparatorluğa karşı çekincesi olmadığı anlaşılmaktadır.

Asding Vandallarının Kralı Godigisel'in ölümünden sonra oğlu Gunderic yerine geçmiştir. Geçişten hemen sonraki dönemde liderler imparatorluk topraklarında kendi halkının yönetmeye devam etmişlerdir. Ancak dönemin yazarları, Ren geçişine katılan Germen kavimlerin liderlerinin Galya'daki faaliyetlerinden fazla bahsetmemişlerdir. Bunun nedeni, muhtemelen Roma tarihinde ön plan olan Got Kralı Alaric ya da ilerleyen yıllar tarih sahnesine çıkacak olan Hun hükümdarı Attila kadar güçlü liderler olmamalarından kaynaklıdır. Bunun yanı sıra

⁶⁸⁶ Heather, Ren'deki geçişe katılan bu Alanların, 375'teki Hun baskısı ile batıya yönelmiş ve hatta M.S. 378 yılında Valens'e yardım etmek için doğuya giden İmparator Gratianus'un Castra Martis'teki çatışmada karşılaşmış olanların bir kısmını olduğunu dile getirmiştir. Heather, "The Huns...", s. 9.

⁶⁸⁷ Orosius, *Seven Books...*, s. 404; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 30; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 81; Merrills ve Miles, *The Vandals*, s. 35; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603; Blockley, "The Dynasty of...", s. 122.

⁶⁸⁸ Alan, Vandal ve Suevi kavimlerinin Ren Nehri'ni 31 Aralık 405 tarihinde geçtiği iddiaları için bkz.: Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 97.

⁶⁸⁹ Orosius, *Seven Books...*, s. 404; Zosimus, *New History*, s. 128; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 105; Anderson, *Antikiteden Feodalizme Geçişler*, 127; Thompson, *Hunlar*, s. 45; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Blockley, "The Dynasty of...", s. 122; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 431; Cameron, *The Mediterranean World...*, s. 37; Wood, "The barbarian invasions...", s. 518; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Peter Heather, "Goths and Huns, c. 320-425", *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, s. 505.

Gunderic'in kendisinden daha güçlü ve zeki olan kardeşi Gaiseric ise, Alaric ya da Attila kadar olmasa da tanınmış bir kral olacaktır.⁶⁹⁰

Ayrıca Ren'i geçen liderlerden çok, olayın yarattığı kargaşa Roma dünyasını ilgilendirmiştir. Ren Nehri geçişinin Batı Roma tarihinde önemli bir dönüm noktası olduğunu vurgulayan Goffart, şimdiye kadar 376 Tuna Nehri geçişi ile bağdaştırılan Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünde aynı şekilde ciddi bir değişken olduğunu ileri sürmüştür. Nitekim 406 yılındaki Ren geçişinin, "Halkların Göçü" ya da Avrupa literatürdeki diğer bir adıyla Volkerwanderung'un ilk dönemindeki en kritik olay olduğu yadsınamaz.⁶⁹¹ Bu nedenle 406 yılı, aslında bir süre önce başlamış olan Germanler ile Romalılar arasındaki güç dengesindeki değişikliğin en belirgin sinyali olarak nitelendirilebilir.

Galya'da ikamet eden şair Paulinus ise *Eucharisticus* adlı şiirinde, 406 yılındaki Germanlerin Ren nehrini geçişine değinmiştir: "*Herkesin yasını tuttuğu bir halk felaketinde, düşmanlar Roma âleminin içine akın etti*". Germanler, Ren Nehri'ni geçtikten sonra üç yıl boyunca Galya'nın kuzey ve batı eyaletlerini işgal etmişlerdir. Salvian ise memleketi Galya'nın yıkımı hakkında bu German kavimlerin göçebe olduğunu ve şehirden şehire geçerek arkalarında büyük bir yıkım bıraktıklarını belirtmiştir. Salvian'ın Galya eyaletindeki göçü hakkında genel anlatımına göre; Germanler Roma otoritesi altındaki Germany'nın Moguntiacum şehrini yağmalamışlar,⁶⁹² Germany'dan sonra güneye ilerleyerek Belgica'yı tahrip etmişlerdir. Ardından ise zengin Aqutannia topraklarına, sonunda İspanya sınırlarına ulaşana kadar tüm Galya'ya dağılmışlardır.⁶⁹³ Ren nehrin diğer tarafında bulunan Burgon ve Alamanni kavimleri de Alan, Vandal ve Suevi kavimlerini takip ederek hemen savunmasız kalan Ren Nehri'ni geçmişlerdir. Yukarı Ren sınırını geçen

⁶⁹⁰ Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 73-74; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 258.

⁶⁹¹ Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 74.

⁶⁹² Salvian Germanlerin şehre girdiği sırada, şehrin yöneticilerinin eğlencede olduklarını, bu nedenle şehrin yağmalanmasının halkın ahlaksız davranışlarının bir cezası olduğunu belirtmiştir. Salvian, *The Writings of Salvian, Thepresbyter*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Jeremiah F. O'Sullivan), 4. Baskı, The Catholic University of America Press, Washington 2008, s. 175-176.

⁶⁹³ *Chronica Gallica*, MGH Auctores Antiquissimi IX: *Chronica Minora Saec. IV. V. VI. VII.*, C. I, (Ed.: Theodore Mommsen), Berlin, 1892, s. 654; Orosius, *Seven Books...*, s. 404; Alexander Callander Murray, *From Roman to Merovingian Gaul: A Reader*, (çev.: Alexander Callander Murray), C. V, University of Toronto Press, 2008, s. 60; Salvian, *The Writings of...*, s. 172-174-201-202; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Cameron, *The Mediterranean World...*, s. 37; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Anderson, *Antikiteden Feodalizme Geçişler*, 121; Blockley, "The Dynasty of...", s. 122.

Burgonların sayısı Jerome tarafından 80.000'den fazla olduğu belirtmiştir. Geçişin ardından sınır boyunca güneye doğru ilerleyerek Borbetomagus kalesi dâhil, Argentoratum Roma üssüne kadar Yukarı Germany'a'yı işgal etmişlerdir. Alamannilerden bazıları Ren Nehri ile Vosges Dağları arasındaki Alsace'ye yerleşmiştir.⁶⁹⁴ Bu bilgilerin çoğuna döneme tanıklık eden Jerome'nin 409 tarihli mektubundan ulaşılmıştır. Mektup Ren'i geçen German kavimleri⁶⁹⁵ ve Galya'nın ele geçirilen şehirleri⁶⁹⁶ hakkında ayrıntılı bilgi içermektedir:

“Sayısız vahşi kabileler Galya'nın tüm bölgelerini istila etti. Alpler ve Pireneler arasındaki, Ren ve okyanus arasındaki tüm ülke, Quadiler, Vandalılar, Sarmatlar, Alanlar, Gepidler, Herullar, Saksonlar, Burgondlar, Alamanniler ve... hatta Pannonialılar tarafından yerle bir edildi... Bir zamanlar asil Moguntiacum şehri ele geçirildi ve yok edildi. Kilisesinde binlerce kişi katledildi. Vangiones⁶⁹⁷ halkı uzun bir kuşatma altında kaldıktan sonra yok edildi. Güçlü Remorum şehri⁶⁹⁸, Ambiani⁶⁹⁹, Atrebatum⁷⁰⁰, dünyanın eteklerindeki Morini⁷⁰¹, Tornacum⁷⁰², Nemetae⁷⁰³ ve Argentoratum Germany'a'ya düştü: Aquitaine, Novempopulania, Lugdunensis ve Narbonensis eyaletleri ise birkaç şehir dışında evrensel bir ıssızlık sahnesi...”⁷⁰⁴

Germanlerin nehri geçtikten sonra batıya döndüklerini dile getiren Kulikowski ise, bu sırada Bethlehem'de⁷⁰⁵ bulunan Jerome'nin yazdığı mektubunu referans göstererek, Germanlerin işgalini Galya'nın kuzeyindeki iki Belgica eyaleti ve Yukarı Germany ile sınırlı kaldığını ileri sürmüştür. Çünkü Jerome, *“Rahip piskopos Exuperius'un erdemleri tarafından şimdiye kadar düşmesi engellenmiş olan*

⁶⁹⁴ Orosius, *Seven Books...*, s. 400; Thompson, *Hunlar*, s. 88; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 11; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 122; Blockley, “Warfare and Diplomacy”, s. 431.

⁶⁹⁵ Jerome'nin mektubu Ren'i geçen kavimlerin en ayrıntılı listesini sunan dönem kaynağı olsa da, Goffart'a göre kusursuz bir anlatıma sahip olmamıştır. Gepidler ve Heruller'in sınırı geçmeleriyle ilgili kesinlik söz konusu olmadığını dile getiren Goffart, ancak az sayıda insanın katılmış olması ihtimalini öne sürmüştür. Ayrıca eyaletleri ele geçirilmiş olan Roma vatandaşı statüsündeki Pannonialıların da Germanlere katılmış olmasının sadece bir varsayımdan ibaret olduğunu ifade etmiştir. Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 81.

⁶⁹⁶ Jerome Ren geçişinden sonra Galya'nın başkenti olan Treveri şehrinin yağmalandığından bahsetmemiştir. Salvian ise Treveri'nin dört kez yağmalandığı belirtmiş, ancak tarihler hakkında kesin bilgi vermemiştir. Bu nedenle, Treveri şehrinin ilk yağmasının Ren'i geçen bu kavimler tarafından M.S. 406/407 yılında gerçekleşmediği şeklinde görüşler ileri sürülmüştür. Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 236-237; Salvian, *The Writings of...*, s. 174; Lanting ve Plicht, “De 14C-chronologie...”, s. 46.

⁶⁹⁷ Günümüzde Almanya'nın Worms şehridir.

⁶⁹⁸ Günümüzde Fransa'nın Reims şehridir.

⁶⁹⁹ Günümüzde Fransa'nın Amiens şehridir.

⁷⁰⁰ Günümüzde Fransa'nın Arras şehridir.

⁷⁰¹ Günümüzde Fransa'nın Therouanne şehridir.

⁷⁰² Günümüzde Belçika'nın Tournai şehridir.

⁷⁰³ Günümüzde Almanya'nın Speyer şehridir.

⁷⁰⁴ Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 236-237; Michael Kulikowski, “Barbarians in Gaul, Usupers in Britain”, *Britannia* C. XXXI, 2000, s. 331.

⁷⁰⁵ Günümüzde Filistin'in Beytüllahim şehridir.

Tolosae'nin gözyaşları olmadan konuşamam.” diyerek Toulouse'nin henüz ele geçirilmediğini belirtmiştir. Kulikowski, Jerome'nin en erken 409 yılına tarihlendirilen mektubunda hem Toulouse'nin düşmediğini belirtmesi hem de güney eyaletleri hakkındaki bilgilerin belirsiz olmasını göz önünde bulundurmıştır. Bu nedenle Germanlerin, 409 baharına kadar kuzeyde kaldıklarını ve tahrip ettiklerini dile getirmiştir.⁷⁰⁶ Goffart'a göre; Germanler üç yıllık süre içerisinde kuzeyde sınırlandırılmış ise, Galya'nın diğer bölgelerini yağmalayama fırsatını bırakarak kısa sürede İspanya'ya akın etmeleri olası değildir. Bundan dolayı, Germanlerin bu üç yıllık süreçte Konstantin'in dikkatsizliğinden faydalanarak, etrafı dağıldıklarını ve Batı Galya'yı yağmaladıklarını ileri sürmüştür.⁷⁰⁷ Bunun yanı sıra Orosius ise; Germanlerin Pirenelere ulaşmaları ile ilgili “*Bir süre bu engelle durduruldular ve komşu illerin üzerine geri döküldüler*”⁷⁰⁸ ifadesini kullanmıştır. Belki de Germanler ve diğer kavimler üç yıllık süreçte Pirenelere ulaşana dek Galya'yı yağmalamış, ardından İspanya'ya geçemediklerinden tekrar kuzey ve batı bölgelerine yönelmişlerdir.

German kavimler Galya topraklarında bulunduğu sırada, Batı Roma hükümetini zor durumda bırakan bir başka meseleler ortaya çıkmıştır. İtalya'daki Honorius'un hâkimiyeti 407 yılında Galya ile birlikte Britanya topraklarında da son bulmuştur. Çünkü Germanlerin toplu akınları başlamadan önce Roma birliklerinin İtalya'ya çekilmesiyle Britanya'nın savunmasız kalması ve German kavimlerin büyük göçü nedeniyle birbiri ardına üç gaspçı ortaya çıkmıştır. Orosius, Galya işgal edildiği sırada öldürülen Gratianus'un sonra yerine, orduda üst düzeyde olmayan ve yeteneksiz olan III. Konstantinus'un getirildiğini belirtmiştir. Bunlardan sonuncusu olan ve barbar kuvvetinin de desteğini alan III. Konstantinus, bu topraklardaki yeni imparator ilan edilmiştir.⁷⁰⁹ Konstantinus, Justinianus ve Neobigastes'i generalleri olarak atadıktan sonra birlikleri ile Britanya'dan ayrılmış ve 407 yılının baharında hâkimiyetini Galya'ya yaymak için Boulogne limanına geçmiştir. Ardından Galya ve

⁷⁰⁶ Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 237; Kulikowski, “Barbarians in Gaul...”, s. 331.

⁷⁰⁷ Zosimus, *New History*, s. 129; Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 99-100.

⁷⁰⁸ Orosius, *Seven Books...*, s. 404.

⁷⁰⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 171; Orosius, *Seven Books...*, s. 404; Zosimus, *New History*, s. 128; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176; Cameron, *The Mediterranean World...*, s. 37; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 64; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603-604; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320.

Akitanya birliklerini kendi tarafına çekmiş ve Germen kavimlerin işgalinden kendini koruyabilmiş olan şehirleri boyunduruğu altına almıştır.⁷¹⁰

407 yılının mart ayında Illyricum'un Doğu Roma yönetiminden geri alınması için hazırlıklar yapan Stilicho, Alaric'in öldüğüne ve III. Constatinus'un Britanya'dan hareketle Galya'ya geçtiğine dair bilgilendirildiğinde Honorius'la görüşmek için Ravenna'dan Roma'ya gitmiştir. Batı Roma hükümetinin karar sonucunda Stilicho, emrindeki Got kökenli lider Sarus'a komuta vererek Roma kuvvetleri ile Galya'yı ele geçiren III. Konstantinus'a karşı yürümesini emretmiştir. Askerlerin çoğu Sarus komutasında Galya'ya gönderildiğinden, Stilicho Doğu Roma'ya seferini ertelemiş ve Epirus'taki Alaric'e asker gönderememiştir.⁷¹¹ Galya'ya ulaşan Sarus, III. Konstantinus'un komutanlarından Justinianus'u ve birliklerinin çoğunu savaşta öldürmüş, büyük bir ganimet ele geçirmiştir. Savaşta zaferinden sonra III. Konstantinus'in sığındığı Valentia'yı⁷¹² kuşatan Sarus, savaştan kurtulan Frank kökenli General Neobigastes'in barış teklifini kabul etmiştir. Ancak anlaşmaya sadık kalmayarak onu da öldürmüştür. Ancak bir süre sonra Konstantin tarafından Frank Edobinchus ve Briton Gerontius general olarak atanmışlardır. Sarus ise muhtemelen bu komutanların tecrübeli olmalarından dolayı tereddüt etmiştir. Yedi günlük kuşatma sonrasında başarısız olan Sarus, İtalya'ya dönmek zorunda kalmıştır. Sarus, Honorius ve III. Konstantinus topraklarının sınırı haline gelen Alp geçitlerinden geçerken önce ganimetlerin bir kısmını güvenli geçiş için Bagaudae adındaki isyancılara bırakması gerekmiştir.⁷¹³ Bu durum Roma İmparatorluğu'nun bölgede askerî açıdan kontrolü kaybettiğini açıkça göstermektedir.

Zosimus, III. Constantin'in Galya'daki Roma kuvvetleri ile birlikte Ren sınırını sağlam bir şekilde savunduğunu dile getirmiştir. Ancak günümüz yazarların açıklamalarına göre; İmparator Honorius'un yönetimine karşı çıkan III. Konstantinus, Ren sınırını bir miktar korumaya çalışmış, ancak Alplere yönelmiştir. Sarus'un İtalya'ya dönmesinden sonra yani 407 sonlarına doğru İtalya ile Galya'yı

⁷¹⁰ Orosius, *Seven Books...*, s. 404-405; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 171-173; Zosimus, *New History*, s. 127; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 108-109 Blockley, "The Dynasty of...", s. 122.

⁷¹¹ Zosimus, *New History*, s. 113; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 109; Bradley, *The Story of...*, s. 90; Blockley, "The Dynasty of...", s. 122.

⁷¹² Günümüzde Fransa'nın Valence şehridir.

⁷¹³ Zosimus, *New History*, s. 127; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 109; Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 98; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 431; Blockley, "The Dynasty of...", s. 122.

ayırır Alp geçitlerinde garnizonlar kurarak sınırlarını çizmiş ve 408 yılında Arleta'ya ikametgâhını kurmuştur.⁷¹⁴ Bu nedenle Galya'daki German istilasına müdahalede bulunulmaktan daha ziyade bölgedeki Roma kuvvetlerinin komutasını üstlenmeyi ve Batı Roma yönetimini tamamen ele geçirmeyi amaçlamıştır. III. Konstantinus ilk direnişlerden kısa bir süre sonra, Galya'daki Germanler ile savaşmak yerine onları hediyeler ve anlaşmalar ile kendi ordusuna alarak Ren sınırındaki güvenliğini sağlamıştır. Ayrıca, Orosius'un “*kendisiyle yaptıkları anlaşmaları bozan barbarlar tarafından sık sık alay konusu oldu*”⁷¹⁵ şeklinde açıklamalarından anlaşılacağı üzere, III. Konstantinus'un Galya'daki German akınlarını engelleme ya da onları kontrol etme konusunda ne kadar etkili olduğu belirsizdir.

General Stilicho ise, Ren nehrini geçen kavimlerin Batı Roma topraklarındaki yayılmalarına engel olamamış, daha çok gaspçı III. Konstantinus'ın bastırılması ile ilgilenmiştir. Gerek Theodosius dönemindeki iç savaşlar gerekse Stilicho ve gaspçı III. Konstantinus arasındaki iç savaş Britanya ve İtalya sınır birliklerinin azalmasına neden olmuştur. Bu ikisinin Batı Roma topraklarının güvenliğini sağlama konusundaki yetersizliği nedeniyle, Germanlerin Galya'yı işgali engellenememiştir. Bury göre; Stilicho'nun yönetiminde imparatorluk ciddi sorunlar yaşamıştır. Ancak Stilicho'nun Ren sınırlarını korumak ve Galya'nın işgali ile ilgilenmesi gerekirken, Illyricum planı ile meşguliyeti Batı Roma'nın yıkılmasında etkili olmuştur.⁷¹⁶ Ayrıca 405 yılından itibaren Batı Roma İmparatorluğu German akınları ve gaspçı III. Konstantinus ile mücadele ederken, istikrarlı bir döneme giren Doğu Roma hükümeti⁷¹⁷ bu duruma müdahale etmemiştir. Çünkü Illyricum meselesi nedeniyle Batı Roma ve Doğu Roma hükümetleri arasında yaşanan anlaşmazlıklar, Doğu Roma hükümetinin Afrika'daki Gildo İsyanı'nı tetikleyerek Batı Roma İmparatorluğu'na

⁷¹⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157-171-173; Zosimus, *New History*, s. 127-128; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 97; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 64; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 122; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176.

⁷¹⁵ Orosius, *Seven Books...*, s. 404-405; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 173; Blockley, “Warfare and Diplomacy”, s. 432.

⁷¹⁶ Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 67-69; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 63-64; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 109; Blockley, “Warfare and Diplomacy”, s. 428.

⁷¹⁷ Batı Roma topraklarında işgaller yaşanırken Doğu Roma, *praefectus praetorio* Anthemius sayesinde toparlanma ve yenilenme süreci başlamıştır. Hem doğu sınırındaki güvenliğini sağlamış hem de Balkanlardan gelecek olan akınlara ve Stilicho'nun Illyricum'a yönelik planlarına karşı kendini savunmuştur. Radagaisus'un işgali, Germanlerin Reni Geçişi ve Britanya'daki gaspçıların ortaya çıkışı Stilicho'nun emriyle M.S. 407 yılında Epirus'a giren Alaric'in etkisiz kalmasını sağlamıştır. Böylece Doğu Roma İmparatorluğu korunmuştur. Blockley, “The Dynasty of...”, s. 123.

sıkıntı yaşatması ve Batı Roma hükümetinin Doğu Roma'da huzursuzluk çıkartan John Chrysostom'u destekleyerek müdahalede bulunması gibi olaylar iki imparatorluk arasındaki bağların kopmasına neden olmuştur. Nitekim Roma İmparatorluğun Arcadius ve Honorius arasında bölünmesinden sonra, Doğu ve Batı Roma hükümetleri, Theodosius dönemi ve öncesinde olduğu kadar, kuzeydeki kavimlerden gelen tehditlere karşı işbirliğine yanaşmamışlardır. Diğer ifadeyle Roma İmparatorluğu'nun siyasi ve askerî açıdan kesin olarak bölünmesinden sonraki dönem boyunca, Doğu Roma'nın Batı Roma'ya ara sıra yaptıkları destekler yeterli olmamıştır.⁷¹⁸ Galya Germen kavimlerin akınlarına maruz kalırken, Stilicho'nun III. Konstantinus'u bir tehlike olarak görmüştür. Ayrıca Stilicho bu süreçte Doğu Roma Hükümeti ile uğraşmıştır. Orosius ise muhtemelen Galya işgalinin önlenmesine öncelik verilmediği için, Germanlerin Stilicho tarafından teşvik edildiğini ileri sürmüştür.

Stilicho'nun başarısız girişimden birkaç ay sonra gaspçı III. Konstantinus, gönderdiği valiler aracılığıyla İspanya'da nüfuz elde etmeye çalışmıştır. İspanya'da Germanlere sivil ya da askerî unvanlar vererek işbirliği yapmıştır. İspanyalılar ise gaspçı III. Konstantinus'ın hâkimiyetini tanımışlardır. Ancak, Honorius'un İspanya'daki akrabalarından soylu ve toprak sahibi olan dört kardeş boyunduruk altına girmeyi kabul etmemişlerdir. Akrabalık ilişkilerine değinmeyen Orosius, Didymus ve Verinianus adındaki iki kardeşin, III. Konstantinus'e karşı geldiklerini ve İmparator Honorius'u desteklediklerini dile getirmiştir. III. Konstantinus'e karşı ayaklanan kardeşler, Lusitania'daki birlikler yeterli gelmediğinde ellerindeki imkânlar ile topladıkları köle ve çiftçileri asker olarak hizmete almış ve Pireneler'e yürümüşlerdir.⁷¹⁹

Konstantinus, İtalya'da kendisine karşı sefer hazırlığı yapan Honorius hükümeti ve İspanya'daki kardeşlerin işbirliği yapmasından endişelenmiştir. Bunun üzerine 408 baharında İspanya'nın tamamen ele geçirmeye karar veren III. Konstantinus, keşiş olan oğlu oğlu Konstans'ı Caesar ilan etmiştir. Ardından onu ve generalı Gerontius'u, paralı barbar askerlerden oluşturduğu yaklaşık 5.000 kişilik

⁷¹⁸ Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 429; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 66; Starr, *The Roman Empire...*, s. 168-169.

⁷¹⁹ Orosius, *Seven Books...*, s. 405-406; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 173; Zosimus, *New History*, s. 128; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176-177; Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 99; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 214.

kuvvet ile birlikte isyancı kardeşlerin üzerine göndermiştir. Çiftçiler ve kölelerden meydana gelen askerler, III. Konstantinus'ın ordusu tarafından Pireneler'de kuşatılmış ve mağlup edilmiştir.⁷²⁰ Kardeşlerden Didymus ve Verinianus eşleriyle birlikte yakalanmış diğer iki kardeş Theodosiolus ve Lagodius yenilgi haberini alınca doğuya kaçmıştır. Orosius, bu zaferden sonra III. Konstantinus tarafından Palencia'daki kırsal ödül olarak yağmalamalarına izin verildiğini belirtmiştir. Constans ya da Gerontius, İspanya birlikleri yerine Konstantin'in ordusunun güçlendirilmesi için Ren Nehri çevresinden hizmete alınan barbar askerleri Pirene geçitlerine muhafızı olarak atanmışlardır.⁷²¹ Aynı yıl içerisinde Arelate'ye babası tarafından geri çağrılan Constans, Pirenelerin koruması için Galya birliklerini General Gerontius'un sorumluluğunda İspanya'da bırakarak yola çıkmıştır. Ele geçirilen Didymus ve Verinianus ise yolculuk sırasında ya da Konstantin huzurunda idam edilmişlerdir. Böylece III. Konstantinus, Britanya ve Galya eyaletlerinin yanı sıra İspanya'nın da hâkimi olmuştur. Ancak Orosius bu durumu "*İspanyol eyaletlerinin çöküşünün başlangıcıydı*"⁷²² şeklinde tanımlamıştır. Orosius'un bu konudaki taraflı anlatımın nedeni, kısa bir süre sonra Pirene geçitlere yerleştirilen III. Konstantinus'un yeni ordusunun, Germanlerin İspanya'ya yönelik akınlarını engelleyemediği gerçeğini bilmesinden kaynaklanmıştır.

III. Konstantinus İspanya'yı ele geçirmeye çalıştığı sırada, Honorius yeniden Alaric ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Çünkü Illyricum planının ertelenmesi üzerine Alaric, gereken şartları sağlamaması ve kıtlık çekmesinden dolayı Stilicho'dan gelecek yardımcı kuvvetleri beklemekten vazgeçmiştir. Epirus'tan ayrılarak İtalya'ya yürüyen Alaric, Pannonia ile Venetia eyaletleri arasındaki geçitleri aştıktan sonra Emona'da kamp kurmuştur. 408 kışında İtalya'nın kuzeyindeki Noricum eyaletine saldırmıştır. Ardından bir elçi göndererek Batı Roma hükümetini tehdit etmiş, anlaşmanın karşılığı olarak 288.000 solidi yani 4.000 pound altın ödeme talebinde

⁷²⁰ Orosius, *Seven Books...*, s. 405; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 173; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 97; John Matthews, *Western Aristocracies and Imperial Court A.D. 364-425*, Clarendon Press Oxford 1975, s. 310; Elton, *The Roman Empire...*, s. 176-177; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 111; Heather, "Goths and Huns...", s. 513.

⁷²¹ Orosius, *Seven Books...*, s. 405; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 173; Zosimus, *New History*, s. 128; Matthews, *Western Aristocracies...*, s. 310; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 111.

⁷²² Orosius, *Seven Books...*, s. 405; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 173; Zosimus, *New History*, s. 128; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 30; Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 99.

bulunmuştur.⁷²³ Stilicho, Alaric'in talebini iletmek ve karar vermek için Honorius'un yanına gitmiştir. Ancak hazineye Alaric'in talebini karşılayacak miktar olmadığından, ödemenin senatodan toplanması gerekmiştir. Roma senatosu toplanmış ve Vizigot kralına bu ödemenin yapılması hakkında tartışmalar başlamıştır. Stilicho Alaric'in güçlü bir müttefik olduğunu vurgulayarak, Gotların hizmetleri karşılığında maddi olarak ödüllendirilmesi gerektiğini ve taleplerinin kabul edilmediği takdirde kendileri için tehdit yaratacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca Alaric'in Galya'daki gaspçı III. Konstantinus'a karşı askerî hizmette kullanmanın faydalarını anlatmıştır. Ancak senatörler daha çok Alaric'in İtalya'da tehdit unsuru olmasından endişe duyduklarından bu konuya sıcak bakmamışlardır. Nitekim para ödemek istemeyen senato üyelerin çoğunluğu, milliyetçilik ve savaş yanlısı bir tutum sergilemişlerdir. Alaric'e ödeme yapmanın barbar bir krala teslimiyet olduğu fikriyle Stilicho'yu eleştirmiş ve reddetmişlerdir.⁷²⁴ Ancak senatodaki uzun tartışmalardan sonunda, öne sürülen talep için *"bu bir kölelik ilişkisidir, barış anlaşması değildir"* diyerek senato binasını terk eden Lampadius hariç, diğer tüm senatörler tarafından onaylanmıştır. Alaric'e 4.000 pound altın ödemesi kararlaştırılmıştır. Zosimus anlatımına göre; Stilicho, Alaric'in müttefik olarak Epirus'taki uzun süreli varlığından ve Honorius'un doğu seferini durdurmak için mektuplar yolladığından bahsederek senatoyu ikna etmiştir. Bununla birlikte Zosimus, senatonun barış oyu kullanmasının aslında Stilicho'ya duydukları korkudan kaynaklandığını altını da çizmiştir. Jerome ise 409 tarihli mektubunda Romalıların savaşmak yerine *"altın vererek ve tüm maddesini feda ederek var olma hakkını satın aldığını"*⁷²⁵ belirterek Stilicho'nun baskısı nedeniyle yanlış bir karar olduğuna işaret etmiştir.

Stilicho'nun Alaric için ödeme yapılması konusunda ısrarcılığı, imparatorlukta askerî yetersizlik ve siyasi güvensizlik gibi mevcut koşulların zorunluluğundan kaynaklanmıştır. Ancak Alaric'in talebini kabul edilmesiyle senatoda yaşanan huzursuzluk, Romalı sivil ve askerî gruplara taşınmış, Stilicho ve Germanlere karşı hoşnutsuzluklar başlamıştır. Alaric'e ödeme konusundaki

⁷²³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 155; Zosimus, *New History*, s. 114; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 140; Wolfram, *History of the...*, s. 153-154; Bradley, *The Story of...*, s. 90; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Blockley, "The Dynasty of...", s. 122-123.

⁷²⁴ Zosimus, *New History*, s. 114; Bradley, *The Story of...*, s. 90; Thompson, *Hunlar*, s. 243; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 171-172; Wolfram, *History of the...*, s. 154; Blockley, "The Dynasty of...", s. 123.

⁷²⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157; Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 237; Zosimus, *New History*, s. 114; Thompson, *Hunlar*, s. 243; Bradley, *The Story of...*, s. 90-91; Lee, *War in Late...*, s. 119; Cameron, *The Later Roman...*, s. 139; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603.

tartışmalar, hem Honorius ile Stilicho arasındaki ilişkiyi hem de Stilicho'nun Batı Roma yönetimindeki statüsünü zayıflamıştır.⁷²⁶ Bunun yanı sıra Stilicho, Gildo İsyanı'nın bastırılması, Alaric'e karşı elde edilen zaferler ve Radagaisus işgalinin önlenmesi ile elde ettiği nüfuzunu kaybetmeye başlamıştır. Çünkü gerek Sarus'un başarısızlığı sonucu gaspçı III. Konstantinus'un hâkimiyetini Alp ve Pirene Dağları'na kadar genişletmesi gerekse, evlilik yoluyla Honorius'u kontrol etme çabalarının boşa gitmesi⁷²⁷ Stilicho'ya olan güvenin sarsmasına neden olmuştur. Yine de Alaric'in ödeme talebini kabul edilmesi, Stilicho'nun Batı Roma İmparatorluğu'nda sözünü dinletecek kadar güçlü olduğu göstermiştir.⁷²⁸ Ancak son zamanlardaki askerî ve siyasi başarısızlıklarının ardından senatoyla yaşadığı anlaşmazlıklar, Stilicho'nun Batı Roma'daki otoritesini yıkacak olayları tetiklemiştir.

Ravenna hükümetinin Konstantinus'a karşı sefer hazırlığı sırasında Doğu Roma İmparatoru Arcadius aniden hastalanmış ve 1 Mayıs 408 tarihinde vefat etmiştir.⁷²⁹ Bu durum İmparator Honorius'a bildirildiğinde tahtın varisi olan küçük yaştaki yeğeni II. Theodosius'un⁷³⁰ güvenliğini kontrol etmek için ziyaret etmek

⁷²⁶ Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 172; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 64; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 68; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320.

⁷²⁷ Stilicho ve Serena kızı Maria ile evli olan İmparator Honorius, eşinin ölümü üzerine 408'de eşinin kız kardeşi Thermantia ile evlenmek istemiştir. İktidardaki gücünü kaybetmek istemeyen Serena ise Thermantia'nın evlenmesi için istekli olmuştur. Çünkü Maria'nın evliliğinde yaptığı gibi, henüz yaşından dolayı hazır olmayan kızını korumak için Honorius'un birliktelik isteğini kırarak ilaçlar kullanmıştır. Ancak evlilikten kısa süre sonra Thermantia da Maria ile aynı kaderi paylaşmış ve küçük yaşta vefat etmiştir. Philostorgius da Honorius'a içirilen ilaçlardan bahsetmiştir. Ancak ilaçların hazırlanma nedeninin Honorius'un çocuk sahibi olmasını engellemek olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü bu iddiaya göre; Stilicho oğlu Eucherius'un tahta geçmesi için meşru bir varisin olmasını engellemiştir. Bkz.: Zosimus, *New History*, s. 113; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 155; Philostorgius, *Church History...*, s. 154-155.

⁷²⁸ Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 67; Bradley, *The Story of...*, s. 91; Heather, "Goths and Huns...", s. 513; Blockley, "The Dynasty of...", s. 123.

⁷²⁹ *Chronicon Paschale...*, s. 61; Orosius, *Seven Books...*, s. 393; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 333-334; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189-190.

⁷³⁰ İmparator Arcadius, oğlu II. Theodosius'u 10 Ocak 402 tarihinde Augustus unvanı vererek eş imparator ilan etmiştir. Böylece M.S. 408 yılında Arcadius ölümünden sonra, henüz sekiz yaşında olan II. Theodosius Doğu Roma İmparatorluğu'nun halefi olarak sorunsuz bir şekilde tahta çıkmıştır. Aynı yıl Stilicho'nun ölümü Doğu ile Batı İmparatorluğu arasındaki ilişkiler olumlu yönde ilerlemeye başlamıştır. Ayrıca Doğu İmparatorluğu, uzun süre tahta kalacak olan II. Theodosius'un hükümdarlığı boyunca toparlanma sürecine girmiştir. II. Theodosius küçük yaşta olduğu için, naibi olan Anthemius imparatorluğu istikrarlı bir hale getirmiştir. Sonraki yıllarda imparatorun kız kardeşi Pulcheria ise resmî işlemler konusunda düzenlemeler yaparak yönetim konusunda yardım etmiştir. II. Theodosius'un tahta çıktığı yıl aynı zamanda Hun hükümdarı Uldin, Aşağı Moesia ve Trakya'ya akınlar düzenlemiştir. *Praefectus praetorio* Anthemius, Konstantinopolis'in korunması için yüksek surlar inşa etmiştir. Ancak Doğu hükümeti, siyasi politikası ile Uldin'in Germen paralı askerlerini de içeren kuvvetleri arasında karışıklığa yol açmış ve geri çekilmelerine neden olmuştur. *Chronicon Paschale...*, s. 58-59; Philostorgius, *Church History...*, s. 159; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 189 Soc. 334; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 433.

istemmiştir. Ancak Illyricum tasarımı gerçekleştirme fırsatı bulan Stilicho, kendisinin Kontantinopolis'e gideceğini, Galya'dan sonra İspanya'ya yönelmiş olan Konstantinus tehlikesi nedeniyle imparator olarak İtalya'daki varlığının gerekli olduğunu söylemiştir. Ayrıca İmparator Honorius'a müttefik Alaric'in Konstantinus'a karşı gönderilmesi için hazırlıkların yapılması ve Galya sorunu ile bizzat ilgilenmesi tavsiyesinde bulunmuştur. Honorius Konstantinopolis'e gitmek için ısrar etmiş, ancak sonunda Stilicho tarafından ikna edilmiştir.⁷³¹ Bundan sonraki süreçte Stilicho'nun sonunu getirecek olaylar yaşanmaya başlamıştır. Germanlere karşı düşmanlık besleyen ve Stilicho'ya rakip olan gürhün başını çeken saray görevlisi Olympius, Stilicho'yu ihanet⁷³² ile suçlamıştır. Olympius, hem imparatora hem de Galya savaşına hazırlanan Ticinum'daki orduya, Stilicho'nun oğlu Eucherius'u imparator ilan etmeyi amaçladığını söylemiştir.⁷³³

Stilicho'nun ihanet ettiğini belirten Philostorgius; İmparator Honorius'un sarayda bulunduğu sırada bir suikast girişiminden Olympius sayesinde kurtulduğunu belirtmiştir. Ayrıca eserinde ihanet söylentileri ile ilgili birkaç görüşten bahsetmiştir. Diğer iddia ise; Olympius tarafından Stilicho'ya tuzak kurulması ve onun iktidarı ele geçirmeye çalıştığı hakkında iftiraya uğraması olmuştur.⁷³⁴ Stilicho'nun oğlu Eucherius'u imparator ilan etme iddialarına karşı çıkan Zosimus, Stilicho'nun oğlunu üst düzeyde bir konuma dahi getirmediğini ve neredeyse iktidardaki en ılımlı kişi olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca İmparator Honorius'un Olympius tarafından kandırıldığını dile getirmiştir. Kulikowski'ye göre; Stilicho'yu devre dışı bırakmak isteyen İmparator Honorius, senatodaki tartışmalar üzerine generalinin statüsünün

⁷³¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157; Zosimus, *New History*, s. 115; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 68; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 172; Blockley, "The Dynasty of...", s. 124.

⁷³² Orosius'un ve Philostorgius'un eserlerinde, Stilicho'nun bazı ekonomik ve dinî faaliyetler ile ihanetini açıkça yansıttığı şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Orosius, Stilicho'nun kiliseleri yıkacağını söylerken putperest tapınaklarını tamir ettiğini söyleyerek ihanetini vurgulamıştır. Ancak başka kaynaklarda bu olay hakkında bilgi bulunmamıştır. Philostorgius ise, Stilicho'nun kendi resminin bulunmadığı paraları basarak, iktidarı ele geçirme planını gizlemediğine dair iddialardan bahsetmiştir. Stilicho'nun para basmasının arkasındaki nedenin Honorius'un yerine geçmek olduğunu söylemek abartılı bir söylemdir. Çünkü paraların üstünde kendi resmini bulundurmamıştır. Ayrıca imparatorluğun ekonomik durumu göz önüne alındığında, ihtiyaçtan dolayı imparator adına basılmış olması daha muhtemel görünmektedir. Nitekim bu iki iddianın güvenilirliği tartışmalıdır. Bkz.: Orosius, *Seven Books...*, s. 400-401; Philostorgius, *Church History...*, s. 155.

⁷³³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157; Zosimus, *New History*, s. 116; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 68; Bradley, *The Story of...*, s. 91; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320.

⁷³⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157; Philostorgius, *Church History...*, s. 153-155.

sarsılmasına ve onun ihanet ettiğine inanmayı tercih etmiştir.⁷³⁵ Orosius, İmparator Honorius'un yerine oğlu geçirmek niyetindeki Stilicho'nun, ödeme talep eden Alaric ile gizli anlaşmalar yaptığını ve Germanlerin Batı Roma topraklarına akın etmesi için teşvik ettiğini belirtmiştir. Çünkü imparatorluğun düştüğü zor durum karşısında imparator değişikliğine gidilmesi kolaylaşacaktır. Christopher Kelly, gizli anlaşma yapıldığına dair bir veri olmadığından bu iddiaları inandırıcı bulmamıştır. Stilicho Theodosius'un ölümünden sonraki süreçte Doğu Roma'daki vekillik iddiasından dolayı, Honorius'un başından beri ona güvenmemiş ve rakiplerinin bu sözlerine inanmıştır.⁷³⁶ Stilicho'nun ihanet ettiği ya da iftiraya uğradığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılmamaktadır. Bu konuda, hem döneme tanıklık eden hem de sonraki dönemde yaşayan yazarların olayları anlatımlarına bakıldığında farklılık ve tarafsızlık bulunmaktadır. Eucherius'un annesi Serena'nın soylu bir Romalı olduğundan, Stilicho bu durumdan istifade ederek oğlunu Doğu Roma ya da Batı Roma tahtına çıkarmak istemiş olabilir.

13 Ağustos 408 tarihinde Olympius'un teşviki ile orduda çıkan isyanın ardından, barbar ve Romalı askerler arasında çatışmalar yaşanmıştır. İtalya'daki Stilicho'yu destekleyen üst düzey askerlere, saray görevlilerine ve bazı Roma valilere suikast düzenlenmiştir. Batı Roma ordusunun büyük bir bölümünü oluşturan İtalya'daki German askerlerinden birçoğu katledilmiştir. Bu sırada Aemilia'daki Bononia şehrinde bulunan Stilicho, ordudaki isyanın haberini almıştır. Zosimus bu noktada, Stilicho'nun German askerleri kullanarak Romalı askerlerin isyanını bastırmak niyetinde olduğunu, ancak Stilicho'nun vazgeçmesi üzerine emrindeki Sarus dışında ve barbar askerlerinin tepki gösterdiğini dile getirmiştir.⁷³⁷ General Stilicho, Honorius'la görüşmek için Ravenna'ya gitmiştir. Ancak İmparator Honorius, Ravenna'ya ulaşmış olan Stilicho'yu tutuklama emri vermiştir. Stilicho gecenin karanlığından yararlanarak kaçmış ve kiliseye sığınmıştır. Honorius bir süre sonra Stilicho'yu idam etmeleri için muhafızlarına emir vermiştir. Ravenna'daki Stilicho'nun askerleri ve dostları onu kurtarmak için yanına gitmişlerdir. Ancak Stilicho onların müdahale etmesine izin vermemiş ve 22 Ağustos 408 tarihinde idam

⁷³⁵ Zosimus, *New History*, s. 117; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 172-173; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603.

⁷³⁶ Orosius, *Seven Books...*, s. 396-400; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 64; Cameron, *The Later Roman...*, s. 139.

⁷³⁷ Orosius, *Seven Books...*, s. 400; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157; Zosimus, *New History*, s. 116-117; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 68; Blockley, "The Dynasty of...", s. 124; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603.

edilmiştir.⁷³⁸ Stilicho'yu Honorius'un emriyle öldüren Heraclian, Afrika Kontu olarak atanmıştır. İmparator Honorius, bir süre sonra Stilicho'nun oğlu Eucherius'u barbar yardımcıları ile birlikte kaçtığı Roma'da yakalamış ve katledilmiştir. Ayrıca Stilicho'nun kızı Thematia'yı da boşamıştır. Ayrıca Olympius, Stilicho ve destekçilerini hain ilan ettiği yasalar ile Stilicho'nun mal varlığına⁷³⁹ imparatorluk tarafından el konulmasını sağlamıştır. Philostorgius ve Orosius'un açıklamalarına göre; İmparatorun emri üzerine, Stilicho'nun iktidarı gasp etmesin girişimini destekleyen birkaç arkadaşı da öldürülmüştür. Ancak Stilicho'nun takipçilerine işkence edilerek soruşturmaya alındığında ihanet ile ilgili bir veriye ulaşamamışlardır. Bury ise Stilicho'nun iktidar ele geçirme niyetinde olduğunu etrafındaki insanlara yansıtmadığını dile getirmiştir.⁷⁴⁰

Nitekim Stilicho'nun Theodosius'un ölümünden sonra imparatorluğun her iki tarafında vekil olmaya çalışması, iki kızını da evlilik çağında olmamalarına rağmen Honorius ile evlendirmesi ve son olarak Arcadius'un ölümünden sonra Konstantinopolis'e gitmek için ısrar etmesi, onun iktidar hırsları peşinde koştuğu söylentilerine yol açmıştır. Stilicho'nun ihanet ettiği iddiaları doğru ise; üst düzey Germen kökenli bir asker, siyasi entrikalar ile imparatorluk tahtını resmî olarak ele geçirmeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra ilerleyen zamanlarda, Stilicho'da olduğu gibi Germenlerin kukla imparatorlar yoluyla yönetimi ele aldığı ve tahta çıkan son kişi yani Romulus'un babasının Germen askeri olduğu düşüldüğünde, Stilicho'nun da aynı yeni yapmaya çalıştığı söylenebilir. Ancak yine de kesin bir yargıya varılması mümkün değildir.

⁷³⁸ *Consularia Italica*, s. 300; Orosius, *Seven Books...*, s. 400; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157-161; Philostorgius, *Church History...*, s. 146-153; Zosimus, *New History*, s. 117; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 64; Bradley, *The Story of...*, s. 91; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 44; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 432.

⁷³⁹ Eunapius, Rufinus'ta olduğu gibi Stilicho'nun da mülk ediniminden servetinin çokluğundan ile güç elde etmek için başvurduğu yolsuzluklarından bahsetmiştir. Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 91-93.

⁷⁴⁰ Orosius, *Seven Books...*, s. 400-401; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157-159-161; Philostorgius, *Church History...*, s. 146-155; Zosimus, *New History*, s. 118; Matthews, *Western Aristocracies...*, s. 284; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 69; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 173; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 214; Heather, "Goths and Huns...", s. 513.

3.1.3. Roma Kuşatması ve Germen Kavimlerinin İspanya'ya Göçü

Gerek 406 yılından sonraki süreç, Alaric'in 408-410 yılları arasındaki başarılarının önünü açmıştır. Çünkü Roma hükümetinin Galya sorununa yönelmesi Alaric'in İtalya'ya yönelik işgal girişimini kolaylaştırmıştır. Stilicho'nun ölümü ise ona hem tekrar isyan etme fırsatı hem de İtalya'daki Germen yardımcı birliklerinin kendisine katılmasına neden olmuştur. Stilicho'nun ölümünden sonra İtalya'daki Germenlere karşı sert bir tutum sergilenmiştir. İsyançı Roma birlikleri İtalya'daki Germen foederati birliklerini ve ailelerini katletmeye başlamışlardır. Ayrıca Stilicho'nun ölümünden sonra oğlu Eucherius'un öldürülmüş, aileleri katledilen barbar yardımcı birliklerinin destekleyeceği biri kalmamıştır. Bunun üzerine Roma hizmetindeki binlerce Germen askeri Noricum'daki Alaric'e katılmışlar ve Romalılara karşı yürümesi için teşvik etmişlerdir.⁷⁴¹ Zosimus, katılanların toplam sayısını 30.000 şeklinde dile getirmiştir. Ancak Heather ve Burns, bu sayının abartıldığını ileri sürmüşlerdir. Heather göre; Zosimus'un yanlış sayı vermesindeki neden, Alaric'in bu katılımdan sonraki komutasındaki toplam asker sayısı ile karıştırmasındandır. Alaric'in ordusunu toplamda 40.000 çıkaracak olan 409 yılındaki katılım ise; ilk kuşatmanın kaldırılmasından sonra şehirden kaçan barbar köleler tarafından olmuştur. Muhtemelen Alaric'e kaçan köleler, Radagaisus'un Stilicho tarafından mağlup edilmesinden sonra Roma ordusuna katılan 10.000'den fazla sayıdaki savaşçıları içermiştir.⁷⁴²

Alaric'in tekrar isyan etmesi konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Wolfram, Alaric'e yapılan ödemenin Stilicho'nun idamından sonra durdurulduğunu dile getirmiştir. Olypiodorus ise Stilicho hayatta iken Epirus'ta bulunmalarının karşılında 4.000 pound ödemenin yapıldığını belirtmiştir. 408 tarihli anlaşmaya atıfta bulunan Jerome, Stilicho'nun imparatorluğun parasıyla Gotları Romalılara karşı silahlanmasına neden olduğu belirtmiştir. Olypiodorus'u referans alan Zosimus

⁷⁴¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 161; Philostorgius, *Church History...*, s. 155; Wolfram, *History of the...*, s. 154; Matthews, *Western Aristocracies...*, s. 284; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 167; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 44; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 126; Heather, *The Fall of...*, s. 224; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 173; Bradley, *The Story of...*, s. 91; Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 320; Heather, "Goths and Huns...", s. 513.

⁷⁴² Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 161-163; Zosimus, *New History*, s. 118-122; Thomas S. Burns, *Barbarians Within the Gates of Rome: A Study of Roman Military Policy and the Barbarians*, Indiana University Press, Bloomington 1994, s. 275; Heather, *The Fall of...*, s. 224-514; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 173.

ise, Alaric'in kendisine katılan Germanlerin teşvikinden etkilenmediğini ve Stilicho ile kurduğu ittifakın devamı için ve elçiler gönderdiğini ifade etmiştir.⁷⁴³ Nitekim Alaric, Ravenna'daki İmparator Honorius ile görüşmeler başlatmıştır. Şimdi daha ılımlı bir politika sergileyen Alaric, daha makul bir ödeme ve karşılıklı rehine verilmesini talep etmiştir. Talebinin kabul edilmesi karşılığında Pannonia'ya çekilmeyi kabul etmiştir. Ancak Stilicho'nun idamından sonra *magister officiorum* olarak atanarak Batı Roma'nın yönetimini alan Olympius, Alaric'in talebinin reddedilmesini sağlamıştır. Muhtemelen Alaric'in talebindeki bu değişimi zayıflık göstergesi olarak düşünmüşlerdir. Orosius'un ifadesine göre; Stilicho ile işbirliği Alaric, halkının iyi koşullarda yaşamasını isteyerek daimi yerleşimi bir sunacak anlaşmadan fazlasını istememiştir. Bury ise Alaric'in asıl hedefinin 401 yılında olduğu gibi, Vizigotlar için İtalya'da yerleşim yeri ve kendisi için ise Roma ordusunda üst düzey komutanlık olduğunu dile getirmiştir.⁷⁴⁴ Ancak Batı Roma hükümetinin Germanlere karşı tutumu ve taviz vermemesi belki de ön göremedikleri tarihi olaya yani Roma'nın yağmalanmasına neden olacaktır.

İtalya'nın kendini savunamayacağını anlayan Alaric, Olympiodorus'un belirttiğine göre barış görüşmelerinin işe yaramamasından dolayı, 408 yılının sonbaharında İtalya'ya yürümüştür. Ayrıca işgale katılmaları için çağırılan Alaric'in kayınbiraderi Athaulf da aynı yıl Got ve Hun birlikleri ile Pannonia'dan ayrılarak İtalya'ya yönelmiştir.⁷⁴⁵ Alaric taleplerini, Roma şehrine baskı kurarak senatonun çabaları ile Ravenna hükümetine kabul ettirmeyi amaçlamıştır. Güçlenen ordusu ile Cremona, Bononia, Ariminum'u⁷⁴⁶ yağmalayarak geçtikten sonra, Picenum ile Tuscia arasındaki Flamin güzergâhı boyunca Roma şehrine direnişle karşılaşmadan yürümüşlerdir.⁷⁴⁷ İddialara göre Alaric yolculuk sırasında karşılaştığı keşişin

⁷⁴³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 159; Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 237; Zosimus, *New History*, s. 118; Wolfram, *History of the...*, s. 154.

⁷⁴⁴ Orosius, *Seven Books...*, s. 400; Philostorgius, *Church History...*, s. 153; Zosimus, *New History*, s. 117-118; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 126-127; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 71-72; Matthews, *Western Aristocracies...*, s. 286-287; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 173; Burns, *Barbarians Within...*, s. 275; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 170.

⁷⁴⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 159; Zosimus, *New History*, s. 129; Bradley, *The Story of...*, s. 91; Burns, *Barbarians Within...*, s. 277; Matthews, *Western Aristocracies...*, s. 287; Nemeth, *Attila ve Hunlar*, s. 80; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 214; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 44.

⁷⁴⁶ Modern Rimini.

⁷⁴⁷ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 94; Matthews, *Western Aristocracies...*, s. 287; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 72; Sam Moorhead ve David Stuttard, *AD 410: The Year that Shook Rome*, The British Museum Press, 2010, s. 94-95; Burns, *Barbarians Within...*, s. 277; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 65; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603.

kendisine katliam yapmaktan ve zulmetmekten kaçınması için tavsiyede bulunmuştur. Bunun üzerine Alaric keşişe “*Kendime rağmen bu gidişata teşvik edildim; çünkü beni her gün karşı konulmaz bir şekilde etkileyen bir şey; Roma’ya gitmeyi ve o şehri perişan etmeyi söylüyor*”⁷⁴⁸ şeklinde cevap vermiştir. Bu şekildeki iddiaların ortaya atılması Antik Çağ yazarların retorik üslubunun bir parçasıdır.

Alaric birlikleri 408/409 kışında ilk kez Roma’yı kuşatmış ve Roma’nın limanı olan Portus’tan⁷⁴⁹ Tiber Nehri kıyılarına kadar olan güzergâhı tutarak şehrin yiyecek tedarikini durdurmuşlardır.⁷⁵⁰ Şehirde mahsur kalanlardan biri de İmparator Honorius’un kız kardeşi Galla Placidia olmuştur. Ayrıca Roma kuşatma sırasında şehirde bulunan Stilicho’nun eşi Serena ise, kesin bir delil olmamasına rağmen eşinin intikamını almayı amaçladığı iddiasıyla Alaric’in işgalinden sorumlu tutulmuştur. Galla Placidia’nın teşviki ve Roma senatosu onayı ile Serena muhtemelen işlemediği bir suçtan dolayı boğularak öldürülmüştür.⁷⁵¹ Kuşatma sürecinde muhtemelen 800.000 kadar insanı barındırmış olan bu kalabalık şehirde, kıtlık ve hastalık nedeniyle ölümler başlamıştır. Kargaşa ortamı bir müddet devam ettikten sonra, Ravenna’dan bir müdahale gelmediğinde Roma senatosu Alaric ile anlaşmaya karar vermiştir.⁷⁵²

Alaric’e John’un öncülüğünde bir heyet göndermişlerdir. Zosimus’un anlatımına göre; heyet Alaric ile yaptığı görüşmede barıştan yana olduklarını ancak, uzlaşmayı kabul etmez ise savaşa hazır olduklarını ve kalabalık bir savaşçı grubu ile karşılaşacağını söyleyerek uyarılmışlardır. Alaric ise bu ifadeleri ciddiye almayarak onlara gülmüştür. Ardından kuşatmayı kaldırması karşılığında şehirdeki bütün altınların, gümüşlerin, taşınır malların ve barbar kölelerin kendisine verilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine şehirdeki vatandaşlara ne kalacağı sorulduğunda, Alaric elçiye onların hayatlarını bırakacağını söylemiştir. Bunun yanı sıra kuşatma altında olmak Romalıların için yeni bir durum olmamıştır. Jerome’nin de belirttiği üzere

⁷⁴⁸ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History*..., s. 343; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun*..., C. III, s. 127.

⁷⁴⁹ Roma’nın en büyük tersanesi Portus, üç limana ve küçük bir şehir görüntüsüne sahiptir. Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 167; Philostorgius, *Church History*..., s. 155.

⁷⁵⁰ Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 159; Jerome, *A Select Library*..., C. VI, s. 257; Zosimus, *New History*, s. 120; Kulikowski, *Rome’s Gothic Wars*..., s. 173; Halsall, *Barbarian Migrations*..., s. 214.

⁷⁵¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 159; Zosimus, *New History*, s. 119-120; Bury, *History of the*..., s. 175-176; Matthews, *Western Aristocracies*..., s. 287.

⁷⁵² Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 159-161; Zosimus, *New History*, s. 120; Halsall, *Barbarian Migrations*..., s. 214; Moorhead ve Stuttard, *AD 410: The*..., s. 23.

“birkaç yaşlı insan dışında hepsi ya esaret altında ya da abluka sırasında doğmuştu ve sonuç olarak, hiç bilmedikleri bir özgürlüğü kaçırmamışlardı.”⁷⁵³ Ancak Roma kuşatmasındaki sorun özgürlüğün ötesinde büyük bir kıtlık ve salgın hastalık yaşanması olmuştur.

Roma’da bazı kesimler tarafından kıtlığa neden olan bu kuşatmadan kurtulmak için pagan ritüellerine dönülmesi gerektiğine ve eski Tanrıların Alaric ve ordusunu helak edeceğine dair görüşler ortaya atılmıştır. “Roma kuşatması sırasında Kartaca’da bulunan Aziz Augustin ise, “De civitate Dei” adlı eserinde Roma kentinin paganlığa yönelik bu girişimi ve Hristiyanlık aleyhine söylemleri sıklıkla eleştirmiştir. “Tanrılar yok olmasaydı Roma’nın yıkımdan kurtulacağına değil, Roma onları kurtarmak için her türlü çabayı göstermemiş olsaydı, tanrıların uzun zaman önce yok olacağına inanmak çok daha mantıklı” diyerek Roma’nın bu durumda olmasını yenilmez koruyucular istediğinden kaynaklandığını belirtmiştir.⁷⁵⁴ Nitekim bu fikirden vazgeçilmiş ve Alaric ile anlaşmaktan başka bir çarelerinin olmadığını anlamışlardır.

Alaric’e ikinci kez elçi gönderilmiş ve yapılan görüşme sonucunda 5.000 pound altın, 30.000 pound gümüş, 4.000 ipek tunik, 3.000 kırmızı boyalı deri ve 3.000 pound biber ödemesi yapılacağı konusunda anlaşılmıştır. Ayrıca senato aracılığıyla İmparator Honorius’un Alaric ile barış yapması için görüşülmesine karar verilmiştir.⁷⁵⁵ Hazineye para olmadığından Roma şehrindeki halktan toplanan para ve mallar yanı sıra, şehirdeki tüm ziynet eşyalar, altın ve gümüşten yapılmış heykellerin eritilmesi sayesinde Alaric’e verilecek haraç hazırlanmıştır. Honorius ödeme şartlarını ve bazı esirlerin teslimini kabul etmiş ve Alaric’in ödemesi yapılmıştır. Böylece Alaric yılsonunda şehrin kuşatmasını kaldırmış ve geri çekilmiştir. Günümüz tarihçilerinden Halsall, Alaric’e sunulan bu hediyeler İtalyan

⁷⁵³ Jerome, *A Select Library*..., C. VI, s. 237; Zosimus, *New History*, s. 120-121; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun*..., C. III, s. 153-154; Bury, *History of the*..., s. 176; Matthews, *Western Aristocracies*..., s. 288.

⁷⁵⁴ Augustin, *Saint Augustine*..., s. 23; Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 161; Zosimus, *New History*, s. 121; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun*..., C. III, s. 152-153; Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 72-73; Burns, *Barbarians Within*..., s. 235; Moorhead ve Stuttard, *AD 410: The*..., s. 97-98.

⁷⁵⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 161; Zosimus, *New History*, s. 121; Halsall, *Barbarian Migrations*..., s. 214.

senatörlerinin servetine kıyasla ciddi bir harcama olmadığını dile getirmiştir.⁷⁵⁶ Zengin ve fethi güç olan bir şehir olarak addedilen Roma'nın ihtişamına⁷⁵⁷ vurgu yapan Jerome, Alaric'in Roma kuşatmaları sırasında yazdığı mektubunda, imparatorluğun karşılaştığı tehlikeyi şu sözler ile ifade etmiştir:

*“İspanya'dan İtalya'ya yıkıcı bir fırtına gibi sürüklenen Hannibal bile şehrin görüş alanına girmesine rağmen onu kuşatma cesaretini gösteremedi. Pyrrhus bile Roma isminin büyüüne o kadar tamamen bağlıydı ki, önüne çıkan her şeyi mahvetti, yine de çevresinden çekildi ve galip olmasına rağmen, krallar bir şehir olduğunu öğrendiği şeye bakmaya cüret etmedi... Parlak bir pasajda şehrin gücünü anlatan şair Lucan şöyle der: Roma zayıfsa, gücü nerede arayacağız? Onun sözlerini değiştirip şöyle diyebiliriz: Roma kaybolursa, yardımı nerede arayacağız?”*⁷⁵⁸

Alaric ile anlaşma süreci devam ederken, Konstantin'den gelen elçi İmparator Honorius ile görüşmek için Ravenna sarayına ulaşmıştır. Konstantin'in imparatorluğunu tanınması için barış teklifi sunduğunu imparatora bildirmiştir. İmparator Honorius, Alaric'in İtalya'daki baskısı nedeniyle hem de İspanya'daki akrabalarının çoktan öldürüldüğünü bilmeden onların güvenliği için teklifini kabul etmiştir. Böylece Konstantin Ravenna hükümeti tarafından eş imparator olarak tanınmıştır. Bir süre sonra tekrar gelen Konstantinus'un elçisi İspanya'daki akrabaların idamından dolayı özür dileyerek, ittifak kurulması durumunda Galya'ya dönerek Konstantin'in batıdaki tüm ordusuyla İtalya'nın yardımını getireceği söylemiştir. Bunun üzerine Honorius işbirliğini kabul etmek zorunda kalmıştır.⁷⁵⁹ Ayrıca İmparator Honorius, Alaric tarafından çağırılan Ataulf tarafından tehdit edilmiştir. Zosimus'un anlatımına göre; Ravenna'da bulunan 300 kişilik Hun paralı askeri Olympius'un yönetiminde Ataulf'un kampına baskın düzenlemiş ve Hun askerleri sadece on yedi kayıp vererek 1.100 adamını öldürmüşlerdir. Ancak 409 yılda Arminum'da Alaric'le yapılacak görüşmelerden sonra, Honorius hükümetinde yaşanan darbeye Alaric ile barışa yanaşmayan Olympius, görevinden alınmış ve

⁷⁵⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 161; Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 257; Zosimus, *New History*, s. 122; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 73; Cameron, *The Mediterranean World...*, s. 38; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 214.

⁷⁵⁷ Honorius zamanına kadar Roma'nın gücü ve zenginliği hakkında bilgi için bkz.: Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi...*, s. 53-56; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 136-150.

⁷⁵⁸ Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 237.

⁷⁵⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 171; Zosimus, *New History*, s. 122-127; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 126; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 215; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 604.

Dalmatia'ya kaçmıştır. Onun yerine Stilicho'nun Illyricum'a atadığı ve bu nedenle o dönemde Alaric ile iyi ilişkileri olan Jovius getirilmiştir.⁷⁶⁰

Alaric ile 409 yılı başında Ariminum'da yapılan görüşmelerde imparatorluk heyeti, muhtemelen preotarian perfect Jovius tarafından yönetilmiştir. Alaric, yıllık belirli miktarda mısır ve altın ödemesi ve daimi yerleşim için Noricum, Venetia, Istra ve Dalmatia topraklarını talep etmiştir. Ayrıca Jovius'un iddiasına göre askerî hizmet karşılığında hem piyade hem de süvari birliklerini komuta eden *magister utriusque militiae* rütbesine atanmayı istemiştir. Ancak İmparator Honorius, altın ve mısır ödemeyi kabul etmiş, ancak Alaric'in istediği ordunun en rütbesi *magister utriusque militiae*'yi ve İtalya'nın stratejik bölgelerini vermeyi uygun bulmamıştır.⁷⁶¹ Bunun yanı sıra Jerome'nin sözlerinden anlaşılacağı üzere 409 tarihine gelindiğinde; Tuna'yı aşan Gotlar ile otuz yıl süren savaşıardan sonra Karadeniz'den Julian Alplerine kadar olan saha Roma İmparatorluğu'nun kontrolünden çıkmıştır. Hatta Jerome, Alaric'in zaten imparatorluğun topraklarını ve mallarını el geçirdiği için, Roma ordusu başarılı olsa bile bir kazanımı olmayacağını belirtmiştir.⁷⁶² Eğer Jerome'nin bu açıklamalarının doğruluk payı var ise, Roma hükümeti Alaric ve halkına Batı Roma topraklarında stratejik olarak daha az önemli olan bir bölgeyi yerleşmeyi teklif edebilirdi. Honorius hükümetinin, Germen karşıtı bir propaganda uygulamalarından dolayı yapıcı bir tutum sergilememiş olması da muhtemeldir.

Alaric, Honorius hükümeti tarafından reddedildikten sonra Ariminum'dan ayrılmış ve tekrar Roma'yı kuşatmaya karar vermiştir. Ancak öfkesi azaldıktan sonra taleplerini hafifletmiş, diğer topraklardan vazgeçerek daha önemsiz olan Noricum'da bir yerleşim ve yıllık makul miktarda mısır karşılığında anlaşma teklifinde bulunmuştur.⁷⁶³ Zosimus bu noktada İmparator Honorius'un Dalmatia'dan 10.000 kişilik Hun paralı kuvvetini çağırdığını öğrenmesi üzerine Roma'ya yürütme kararından vazgeçtiğini ima etmiştir. Ancak Kulikowski göre; Alaric'in ılımlı tavrındaki amacı, Roma'ya tekrar saldırma ve yeni bir imparator atama için

⁷⁶⁰ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 161-163; Zosimus, *New History*, s. 123; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 174; Blockley, "The Dynasty of...", s. 126; Thompson, *Hunlar*, s. 51.

⁷⁶¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 161; Zosimus, *New History*, s. 124-125; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 74; Kulikoski 174; Heather, "Goths and Huns...", s. 513; Lee, *From Rome to...*, s. 113; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 215; Boin, *Alaric the Goth...*, s. 158.

⁷⁶² Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 237.

⁷⁶³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 161-163; Zosimus, *New History*, s. 125; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 142; Heather, "Goths and Huns...", s. 513.

kendisine bir bahane sunmaktır.⁷⁶⁴ Ancak Roma hükümeti, ılımlı bir yaklaşım sergileyen Alaric'in taleplerini kabul etmemiştir. Olymioprus, bu teklifin kabul edilmemesinde barışa yanaşmayan ve teklifi reddeden Jovius'u suçlamıştır. Alaric, 409 yılının sonunda tekrar Roma şehrini kuşatmak için harekete geçmiştir.⁷⁶⁵

İtalya'daki hükümet Alaric ile mücadele ederken, Galya'da artık tanınmış bir imparator olarak bulunan Konstantin için ciddi sıkıntılar meydana gelmiştir. III. Konstantin, Augustus unvanı verdiği oğlu Constans'ı İspanya'yı yönetmek için görevlendirmiş ve Justus ile birlikte göndermiştir. Kendisi ise İtalya'daki Honorius'a yardım sözü verdiği için yola çıkmıştır. Ancak İtalya'yı işgal etmeyi amaçlaması muhtemeldir. Ancak, Constans'ın İspanya'yı yönetmek için görevlendirilmesi General Gerontius'u rahatsız etmiştir. Böylece Gerontius, destekçilerinden biri olan oğlu Maximus'u Tarraco'da imparator ilan ettikten sonra Constans'ın kaçmasına neden olacak saldırıyı düzenlemiştir. Konstantin'in birliklerinin çoğu İspanya'da bulunduğu için Constans bu isyana engel olamamıştır. Savaşta mağlup edilen Constans tekrar Galya'ya çekilmiştir. Böylece Doğu Roma'da II. Theodosius bulunurken Batı Roma topraklarında Honorius, III. Konstantinus, Attalus, Konstans ve Maximus olmak üzere, imparatorlukta toplam altı imparator görülmüştür.⁷⁶⁶

İmparatorlukta otorite mücadelesi sürerken Vandallar, Sueviler ve Alanlar Galya'nın güneyine inmiş ve işgal etmeye başlamışlardır. Dönemin şahitlerinden Orientius "*Bütün Galya tek bir cenaze ateşi olarak yandı*" ifadesiyle Galya'daki yıkımı tarif etmiştir. Zosimus, Germanlerin İspanya'ya geçişinin Gerontius ile Konstantin arasında yaşanan çatışmalardan kaynaklandığı dile getirmiştir. 409 yılının başlarında General Gerontius'un kuzeydeki barbarları destek olarak çağırmasıyla, Alanlar, Vandallar ve Sueviler güneye akın edip kısa sürede Pireneleri ulaşmışlardır. Belki de Gerontius, Pirenelere ulaşmış olan Germanlere karşı direnemediği için onları yanına çekmiştir. Böylece 406 yılında Ren'i geçmiş olan Germanler bir süre Konstantin tarafından baskı ya da ödüller ile kontrol altında tutulmuştur. Ancak 409 yılında Konstantinus'un rejimi çöktüğünde tekrar toplanarak güneye akın

⁷⁶⁴ Zosimus, *New History*, s. 125; Thompson, *Hunlar*, s. 51; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 174-175.

⁷⁶⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 163; Zosimus, *New History*, s. 127; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 142; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 74.

⁷⁶⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177-179; Zosimus, *New History*, s. 128; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 220-222; Bury, *History of the...*, s. 192; Blockley, "The Dynasty of...", s. 129.

etmişlerdir.⁷⁶⁷ Ayrıca 409 yılında Konstantin'in boyunduruğu altındaki Kuzey Galya eyaletlerinde ve Britanya'da ayaklanmalar ortaya çıkmıştır. Britanya'nın bağımsız bir şekilde hareket etmeye karar vermiş⁷⁶⁸ ve kendilerini savunmak için ve silahlanmaya başlamışlardır. Galya eyaletindekiler de aynı şekilde bir tutum sergilemiş ve Konstantin'in *magistratus*'larını görevden alarak kendi bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.⁷⁶⁹

Nitekim Galya'da bir süre kalmış olan Vandallar, Alanlar ve Sueviler, muhtemelen 409 yılının Ekim ayında Pireneleri aşarak İspanya'ya girmişlerdir. Hydatius, Germenlerin 28 Eylül ya da 12 Ekim'den sonraki iki haftanın Salı gününe denk geldiği bir gün İspanya'ya geçtiklerini belirtmiştir.⁷⁷⁰ Orosius, Pirenelerin güvenliği için yerleştirilen Konstantin birliklerinin görevlerine ihanet ettiklerini iddia etmiştir. Bu görevli askerler Pireneleri geçen sivillerden haraç aldıklarını ve bu durumun ortaya çıkmaması için bu Germen kavimlerin geçişlerine izin verdiklerini ifade etmiştir. Galya'dan akın eden barbarlara geçitleri açtığını onları İspanya'yı işgal etmelerine izin verdiğini ve kendilerinin de bu işgale katıldığını dile getirmiştir.

⁷⁶⁷ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177; Zosimus, *New History*, s. 128; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 24; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 215; Roger Collins, *Visigothic Spain 409-711*, Blackwell Publishing, Oxford 2004, s. 14; Kulikowski, "Barbarians in Gaul...", s. 331.

⁷⁶⁸ İmparator Honorius "Britanya'daki şehirlere kendi başlarının çaresine bakmalarını isteyen mektuplar gönderdi" şeklinde açıklama yapan Zosimus'un anlatımına göre, Britanya savunması resmen terk edilmiştir. Britanya'daki az sayıdaki Roma birliklerinin bir kısmı yerinde kalmıştır. Ancak M.S. 406 yılından beri otorite sorunu yaşanan Britanya'da, 409 yılında Sakson akınları ile tam kargaşa ortamı hâkim olmuştur. Halsall ise Saksonların paralı asker olarak Britanya yönetimi tarafından eyaletin savunulması için çağrıldıklarını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra bağımsız Britanyalılar, 446-452 yılları arasındaki Pict ve Scotti kavimlerinin akınlarına karşı Batı Roma'nın en üst düzey generali Aetius ile işbirliği teklifinde bulunmuşlardır. Bu durum Roma hükümeti ile Britanya adası arasındaki bağlantıların tamamen kopmadığı göstermiştir. Ancak Aetius Britanya'nın bu son yardım çağrısına cevap verememiştir. Böylece tamamen bağımsız olan Britanyalılar bir süre direndikten sonra denizden gelen Germen işgaline teslim olmuştur. İmparator Honorius ile General Aetius'un yönetimi arasında geçen süre içerisinde, Batı Roma hükümeti Britanya ile bağlarını tedrici olarak koparmıştır. Bu nedenle 409'dan sonra Britanya'daki Roma otoritesi tekrar kurulamadığı söylenebilir. Procopius ise Britanya adasındaki Roma egemenliğinin 409 yılında sona erdiğini açıkça ifade etmiştir. *Chronica Gallica*, s. 654; Zosimus, *New History*, s. 130; Averil Cameron, *Procopius and the Sixth Century*, Routledge, New York 1996, s. 216; Gildas, *The Ruin of Britain and other Works*, (Ed.: Michael Winterbottom), (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Michael Winterbottom), Phillimore and Co. Ltd., London 1978, s. 21, 25; Bede, *Baede Opera Historica*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: J. E. King), William Heinemann, London 1962, s. 64-65; Cameron, *The Mediterranean World...*, s. 37; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 217-218; Elton, *The Roman Empire...*, s. 181; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 432; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 139; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 314.

⁷⁶⁹ Zosimus, *New History*, s. 128-129; Cameron, *Procopius and the...*, s. 216; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 218; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 604.

⁷⁷⁰ Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 221-222; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Todd, *The Early Germans*, s. 172; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 91; Karen Carr, "Visigoths", *Ancient Europe 8000 B.C.-A.D. 1000: Encyclopedia of the Barbarian World*, (Edl: Peter Bogucki ve Pam J. Crabtree), C. II, Charles Scribner's Sons, New York 2004, s. 420.

Olympiodorus ise Constans tarafından Pirenelere yerleştirilen askerlerin, görevlerini ihmal ettikleri için Germanlerin İspanya'ya geçebildiklerini belirtmiştir. Germanlerin Pirene geçitlerini aşmasından sonra İmparator Honorius'un İspanya toprakların tam olarak hâkimiyet kurması mümkün olmamış, ancak askerî hizmette bulunmaları karşılığında yaptığı anlaşmalar ile Germanler ile ilişkilerini devam ettirmiştir.⁷⁷¹

Germanler Pireneleri geçtiği sırada, Alaric tarafından Portus'u işgal edilmiş ve Roma ikinci kez kuşatılmıştır. Portus, Roma halkına ait tahılları barındırdığından Alaric tarafından ele geçilmesi önemli bir hamle olmuştur. Böylece Roma şehrinde büyük bir kıtlık yaşanmıştır.⁷⁷² Ardından senatoya baskı yapan Alaric, 3 Kasım 409 tarihinde Roma şehrinin pretorian perçekt olan İon soylusu putperest Attalus'un imparator olarak seçilmesini sağlamıştır.⁷⁷³ Bunun üzerine Attalus, kendisinin eski statüsüne Lampadius'u atamıştır. Ayrıca Attalus, Alaric'e daha önce istediği *magister utriusque militae* rütbesini vermiştir. Alaric'in kayınbiraderi Ataulf'u da *magister equitum* olarak atamıştır. Roma şehri halkının Portus'taki yiyeceklere erişimine izin verilmiştir.⁷⁷⁴ Bu sırada III. Konstantin İtalya'ya ulaşmış, ancak bir süre sonra Areleta'ya geri çekilmiştir. Konstantin'in geri çekilmesinin nedeni kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bir iddiaya göre; Ravenna sarayındaki birtakım entrikalar ile Honorius'a ihanet etmiş, ancak işgal planları anlaşılınca Galya'ya geri çekilmiştir. Diğer bir ihtimal ise Alaric'e karşısında aldığı yenilgi ile geri püskürtülmüştür. Konstantin İspanya'daki isyan nedeniyle kaçan oğlu Constans ile aynı zamanda Arelate'ye ulaşmıştır.⁷⁷⁵ 410 yılının ilk yarısında Attalus, Alaric'in Afrika'nın tahıl tedarikini ele geçirme ve Afrika'ya gönderilen generallerin küçük bir grup Got askeriyle desteklenmesi gibi tavsiyelerini dinlememiştir. Afrika'yı savaşmadan alacağını düşünen Attalus, *magister militum* Constans'ı Afrika'ya göndererek Honorius'un destekçisi olan Afrika'daki Heraclianus'u görevinden

⁷⁷¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177; Orosius, *Seven Books...*, s. 405-406; Goffart, *Barbarian Tides...*, s. 99; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 11-13; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 221; Starr, *The Roman Empire...*, s. 174.

⁷⁷² Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 163-167; Philostorgius, *Church History...*, s. 155; Zosimus, *New History*, s. 129; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 170.

⁷⁷³ *Chronicon Paschale...*, s. 62; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 159-163-165-167; Philostorgius, *Church History...*, s. 155-156 Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 343; Lee, *From Rome to...*, s. 113; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 215-216.

⁷⁷⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 163-167; Philostorgius, *Church History...*, s. 156; Zosimus, *New History*, s. 129; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 175; Lee, *From Rome to...*, s. 113.

⁷⁷⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 175-177; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216-222; Blockley, "The Dynasty of...", s. 129; Elton, *The Roman Empire...*, s. 181.

almaya çalışmıştır. Afrika'daki girişimler belirsizliğini korurken Attalus, Alaric ve büyük bir orduyla birlikte Honorius'u devirmek için Ravenna'ya yürümüştür.⁷⁷⁶ Alaric, General Stilicho'nun yaptığı gibi Honorius üzerinde etkili olamadığı için kendi imparatorunu ilan ederek Roma yönetiminde söz sahibi olmaya çalışmış ve otoritesini dayatmaya çalışmıştır. Ancak yine başarılı olamamıştır.

410 yılı yazında İmparator Honorius ile Ariminum'da tekrar görüşmeler başlamıştır. İmparator Honorius mecburen Attalus ile yönetimi paylaşmayı teklif etmiştir. Ancak Attalus, Honorius'un imparatorluk görevin alınmasını ve sakat bırakılarak bir adaya sürgün edilmesini konusunda ısrar etmiştir.⁷⁷⁷ Ancak beklenmedik bir olay yaşanmış, Stilicho'nun yönetimi sırasında Konstantinopolis'ten çağrılmış olan yaklaşık 4.000 asker gemiyle Ravenna'ya ulaşmıştır. Bir süre daha Afrika'daki olayların sonuçlanmasını beklemiştir. Nitekim Alaric ve Attalus'un Afrika'ya gönderdiği Constans başarısız olmuştur. Honorius'un destekçisi olan General Heraclianus, Constans'ı öldürmüş ve Afrika'yı elinde tutarak Roma'ya yapılan tahıl tedarikini kontrol etmiştir. Ravenna'nın ve kendisinin güvende olduğundan dolayı İmparator Honorius'un artık Alaric ve Attalus ile uzlaşmasına gerek kalmamıştır. Attalus'un Afrika'ya yönelik girişimlerindeki isteksizliği ve başarısızlığı, hem Roma'daki insanların hem de Alaric'in ordusunu kıtlık yaşamasına neden olmuştur.⁷⁷⁸ Alaric bir süre daha Attalus'un imparatorluğunun tanınması için çabaladıktan sonra, Got ordusunun Afrika'ya gönderilmesi konusunda direnen ve kendisine sürekli sorun çıkaran Attalus'u, Ariminum'a çağırması ve onu 410 yılının Temmuz ayında tahtından indirmiştir. Muhtemelen, Attalus'un etkisi kalmadığını düşünerek ya da İmparator Honorius ile tekrar görüşerek uzlaşmak için görevden alınmıştır.⁷⁷⁹

⁷⁷⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 163-165-167; Philostorgius, *Church History...*, s. 156; Zosimus, *New History*, s. 129; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 175-176; Bury, *History of the...*, s. 181.

⁷⁷⁷ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 165-167; Philostorgius, *Church History...*, s. 156; Zosimus, *New History*, s. 129-130; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 176; Lee, *From Rome to...*, s. 113.

⁷⁷⁸ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 165; Zosimus, *New History*, s. 130; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 343; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216; Lee, *From Rome to...*, s. 113; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 176.

⁷⁷⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 165-167; Orosius, *Seven Books...*, s. 410; Zosimus, *New History*, s. 131; Kulikowski, *Rome's Gothic Wars...*, s. 176; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216; Blockley, "The Dynasty of...", s. 127.

Honorius'un Afrika'daki zaferi kesinleşmeden önce sunduğu barış teklifi üzerine Alaric ile müzakereler için Ravenna'ya yürümüştür. Ancak daha önce Stilicho'nun komutasında yer almış olan ve Ataulf'un düşmanı Got kökenli komutan Sarus'un müdahalesi ile yarıda kesilmiştir. Çünkü Stilicho'nun ölümünden sonra Alaric'e müdahale etmeyen Sarus, 410 yazına gelindiğinde Alaric'in ordusuna saldırı düzenlemiş ve Ravenna'dan sürmüştür. Alaric'in eski düşmanı olan Sarus, muhtemelen Stilicho'dan sonra İmparator Honorius'un general olarak atanmıştır. Yine de Sarus'un İmparatorun emriyle ya da kendi iradesiyle böyle bir girişimde bulunduğu bilinmemektedir. Ancak Alaric, imparatorun emrinde olan Sarus'un kendi başına böyle bir kararı almayacağını düşünmüş olacak ki, barış yapmaktan vazgeçmiştir.⁷⁸⁰ Nitekim Germen karşıtı politikalarını sürdürmeye devam eden Ravenna hükümeti ile görüşmelerin bir yere varmayacağını anlayan ve öfkelenen Alaric, tekrar Roma'ya kuşatmak için yürümüştür.⁷⁸¹

3.1.4. Gotların Roma Şehrini Yağmalanması ve Batı Roma Topraklarındaki Germen Kavimlerinin Genel Durumu

Stilicho'nun idamından sonra istediği imtiyazları alamayan Alaric, Roma şehrinin kapılarına ulaşmış ve kısa süre içerisinde üçüncü kez kuşatma altına almıştır. 24 Ağustos 410 tarihinin gecesinde Vizigotlar, kralları Alaric'in liderliğinde kuzeydeki Pincian Tepesi ve Sallust Bahçeleri'nin yakınındaki Salarian kapısı tarafından gedik açarak içeri girmişlerdir.⁷⁸² Bunun yanı sıra Alaric ve ordusunun, şehrin içindeki casusların yardımıyla, Salarian kapısından girdiği iddia edilmiştir. Orosius ise böyle bir olaydan bahsetmemiş, belki de örtbas etmek istemiştir. Olymiodorus açıklamasına göre; Roma şehrinde zengin ve itibarlı bir kadın olan

⁷⁸⁰ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 159-167-169; Philostorgius, *Church History...*, s. 156-157; Zosimus, *New History*, s. 131; Lee, *From Rome to...*, s. 113.

⁷⁸¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 169; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 65; Blockley, "The Dynasty of...", s. 127; Eduardo Fabbro, " 'Capitur urbs quae totum cepit orbem': The Fates of the Sack of Rome (410) in Early Medieval Historiography", *The Medieval Chronicle X*, (Ed.: İlyas Afanesyev vd.), Brill Rodopi, Leiden 2015, s. 50; Carr, "Visigoths", s. 420.

⁷⁸² *Consularia Italica*, s. 300; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 157-159; Orosius, *Seven Books...*, s. 401; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 342; Todd, *The Early Germans*, s. 147; Lee, *From Rome to...*, s. 113; Heather, *The Fall of...*, s. 191; Mehmet Ali Kılıçbay, *Feodalite ve Klasik Dönem Osmanlı Üretim Tarzı*, 3. Baskı, Efil Yay., Ankara 2010, s. 77; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 845; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 170; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603; Carr, "Visigoths", s. 420.

Proba'nın, açlık çeken ve yamyamlığa⁷⁸³ dönmekte olan insanlara acımıştır. Sonunda direnişin bir işe yaramayacağını anlayarak gece gizlice kapıların açılmasını sağlayarak Alaric'in ordusunu içeriye almıştır. Nitekim kuruluşundan 1164 yıl sonra, Jerome'nin deyişiyle “*Bütün dünyayı ele geçirmiş olan şehrin kendisi alındı*”.⁷⁸⁴ Bu olay Roma dünyasını daha çok, dinî açıdan ayrı bir tartışma konusu yaratmış, döneme tanıklık eden ve sonraki yazarların tepkisine neden olmuştur.

Roma şehrinin yağmalanması ve insanların katledildiği ile ilgili anlatımlar, antik kaynaklarda mevcuttur. Ancak bu olaylar farklı şekilde ve karmaşık aktarılmıştır. Dönemin kaynağı olarak en yalın anlatımı sunan Olympiodorus, Alaric'in ordusu Roma'ya girdiğinde, şehrin evlerine girerek Romalıların tüm malarını yağmalanmasına izin verdiğini belirtmiştir. Socrates, Roma şehrinin tahrip edildiğini, yağmalandığını, şehirdeki görkemli binalar⁷⁸⁵ ve sanat eserlerinin büyük bir bölümünün yakıldığını, hatta Senatörler işkence edilerek öldürüldüğünü dile getirmiştir. Jerome'de aynı şekilde Roma'daki büyük yangın meydana geldiğinden hatta kiliselerin yerinde artık küller olduğunu belirtmiştir.⁷⁸⁶ Ancak Aziz Agustin ve Orosius, Alaric ordusunun mümkün olduğunca şehre ve insanlara az zarar vermeye çalıştığını belirtmişlerdir. Hatta Orosius, binaların ateşe verildiğini ancak, İmparator Nero'nun yaptığı gibi eğlence amaçlı olmadığını vurgulayarak, olayların etkisini yarattığı tepkileri azaltmaya çalışmıştır. Jordanes, Alaric'in sadece yağma yaptığını, şehirde yangınlara neden olmadığını ve kutsal mekânlara ciddi bir zarar vermediğini dile getirmiştir. Malalas ise benzer bir şekilde Alaric'in şehirdekilere zarar vermediğinden, ancak tüm saray hazinesini ve Honorius'un genç üvey kız kardeşi Placidia'yı ele geçirdiğinden bahsetmiştir.⁷⁸⁷ Şehir üç gün boyunca yağmalanırken,

⁷⁸³ Olympiodorus eserinde, 408-410 yılları arasında gerçekleşen Alaric kuşatmaları ve Heraclianus tarafından Afrika'daki tahıl tedarikinin kesilmesi ile Roma sakinlerinin yamyamlığa döndüğü şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Jerome ise, Alaric'in Roma sakinlerini kılıçtan önce kıtlıkla yok ettiğini ve insanların açlıktan birbirlerinin uzuvlarını koparttıklarını dile getirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 159-165-167; Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 257.

⁷⁸⁴ *Chronica Gallica*, s. 654; Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 257; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 169; Orosius, *Seven Books...*, s. 404; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 164; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 127.

⁷⁸⁵ Orosius, muhtemelen Alaric ve ordusunun tahribatını hafifletmek amacıyla, en ünlü binalarının Alaric tarafından ateşe verilmediğini, yıldırım çarpmasıyla yok edildiğini iddia etmiştir. Orosius, *Seven Books...*, s. 404.

⁷⁸⁶ Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 260; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 169; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 343; Heather, *The Fall of...*, s. 192.

⁷⁸⁷ Augustin, *Saint Augustine...*, s. 23; Orosius, *Seven Books...*, s. 401, 403; Philostorgius, *Church History...*, s. 157; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 94; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 190; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216.

İmparator Honorius güvenli bir şekilde Ravenna'daki sarayında otururken, Roma'ya yiyecek tedarikini kesmek dışında müdahalede bulunmamış ve askerî bir kuvvet göndermeden olaylara seyirci kalmıştır. Hatta Procopius'un eserindeki bir iddiaya göre; şehir yağmaladığı sırada İmparator Honorius, Roma'daki insanların durumu için endişe etmek yerine sarayının kümesindeki tavukların sağlıkları ile meşgul olmuştur.⁷⁸⁸ Yağmadan kaçan insanlar ise mülteci konumuna düşmüştür. Jerome, Roma şehri vatandaşları dünyanın her yerine dağılarak sürgün hayatı yaşadıklarını belirtmiştir. Hatta Roma'nın bir zamanlar zengin insanların dahi, Beytülhalim'deki kiliselere sığındığını ve karşılaştıkları zorlukları anlatmıştır.⁷⁸⁹

Hristiyanlara kıyasla Pagan Romalı yazarlar, Alaric'in Roma yağmalanmasından daha çok etkilenmişlerdir. Onlara göre; “*Roma, koruyucu tanrıları tarafından kurtarılmadı, çünkü onlar artık orada değiller; onlar var oldukları sürece şehri korudular*”. Bu olumsuz öğretilere karşılık vermek amacıyla daha yapıcı bir üslup kullanan Aziz Agustinus ve Orosius, Alaric ve adamlarının Aziz Petrus Bazilikası'na saygı gösterdiğini vurgulayarak,⁷⁹⁰ onları merhametli olarak tasvir etmişlerdir. Arian mezhebine karşı tutumlarına rağmen şimdi Alaric ve Gotlarını Arian olduğu görmezden gelerek savunmaya çalışmışlardır. Hatta Radagaisus örneğini veren Aziz Agustinus, imparatorluğu istila eden barbarların tanrı tarafından cezalandırmak için⁷⁹¹ gönderildiğini dile getirmiştir. Salvian ise Roma kuşatılması ve tahrip edilmesinin nedenini Aziz agustinus gibi teolojik bir bakış açısıyla inceleyerek, İtalya halkının ahlaksızlıklarından dolayı Tanrı tarafından

⁷⁸⁸ Procopius, *The Wars of Justinian*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: H. B. Dewing), Hackett Publishing, Indianapolis 2014, s. 147; Lee, *War in Late...*, s. 33; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 66; Carr, “Visigoths”, s. 420; Fabbro, “‘Capitur urbs quae...’”, s. 50.

⁷⁸⁹ Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 260.

⁷⁹⁰ Jerome ise, Alaric'in askerlerinden bazılarının Roma yağması sırasında kendi dostlarından dindar bir Hristiyan olan Marcella'nın işkence ettiklerini, sonra ona acıyarak Pavlus bazilikasına sığınmasına izin verdiklerini dile getirmiştir. Ayrıca Roma kuşatmalarında ve sonrasında birçok Hristiyan dostunu kaybettiği belirtmiştir. Olympiodorus, Alaric'in Aziz Petrus'a duyduğu saygıdan bölgenin yağmasına izin verilmediği ve sığınak olarak kullanılması için bırakıldığını belirtmiştir. Bkz.: Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 257-499; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 169.

⁷⁹¹ Got kökenli olan Alaric ve Radagaisus'un inançlarından dolayı kıyaslanması Orosius'un anlatımında da mevcuttur. Ayrıca Agustinus ile aynı görüşe sahip olan Orosius, şehirdeki paganlara bir gönderme yaparak ahlaksızlıkları ve küstahlığı yüzünden cezalandırıldıklarını iddia etmiştir. Bkz.: Orosius, *Seven Books...*, s. 397-398-404.

cezalandırıldıklarını ifade etmiştir.⁷⁹² Aziz Agustinus, Roma'nın yağmalanmasından dolayı ortaya çıkan tepkiler üzerine yazdığı eserinde suçlamaları kabul etmemiştir:

*“Son felaketinde Roma'yı ziyaret eden tüm yıkım, katliam, yağma, yakma ve sıkıntı, savaşın normal sonuçlarıydı. Şiddetli barbarların, eşi benzeri görülmemiş bir olayla, o kadar merhametli olmaları tamamen yeni bir şeydi ki, geniş bazilikalar, mültecilerin dokunulmazlık güvencesiyle toplanabilecekleri yerler olarak belirlendi.... Akli başında hiç kimse bunu barbarların vahşi davranışlarına bağlamasın...”*⁷⁹³

Socrates'a göre; bir dönem Theodosius ile birlikte Eugenius'a karşı savaşmış olan Alaric, hizmetlerinden dolayı onurlandırılmış ancak bu şansını iyi değerlendirememiştir. Ancak Alaric'in asıl hedefi Roma'yı tahrip etmek değil, Honorius'tan istediği yerleşim yeri ve üst düzey komutanlık gibi imtiyazları almak ve otoritesini kurmak olmuştur. Ancak iki yıllık sürecin sonunda yaşadığı umutsuzluk ve Sarus tarafından yapılan saldırı, Alaric'in sabrını taşırması ve onu Roma'yı yağmalamaya teşvik etmiştir.⁷⁹⁴ Gibbon, Revenna sarayının yanlışlarının cezasını Romalıların ödediğini ifade etmiştir. Kelly ise, Roma'nın yağmalanmasını Honorius hükümetinin başarısızlığı olarak görmüştür. Çünkü otuz yılı aşkın imparatorluk içerisinde var olan Gotların, daimi yerleşim yeri için uzlaşmaya yönelik çabalarına görmezden gelmişler ve doğru bir politika uygulayamamışlardır.⁷⁹⁵

Nitekim imparatorluğun 'ebedi' şehri olan Roma'nın ele geçirilmesi doğal olarak imparatorluğun diğer bölgelerinde yankı uyandırmıştır. Heather'ın açıklamalarından anlaşılacağı üzere; Roma dünyasında yıkıcı bir etkiye neden olan Alaric'in şehri zaptı, birçok dönem yazarı tarafından kaydedilmiş ve sonraki dönemlerde yaşayan yazarlar tarafından aktarılacak kadar önemli olmuştur. Aziz Jerome 412 yılında Romalı üst düzey görevlilerden biri olan Marcellinus'a yazdığı mektupta, Batı Roma topraklarında yaşanan kargaşadan özellikle de Roma'nın yağmalanmasından haberdar olduğunda yaşadığı şaşkınlıktan ve üzüntüden bahsetmiştir. Ayrıca Jerome'nin 410-414 yılları arasında yazdığı Hezeikel tefsirinin önsözünde, “Tüm dünyanın fethiyle inşa edilen Roma'nın çöktüğüne, ulusların

⁷⁹² Augustin, *Saint Augustine...*, s. 20-295; Orosius, *Seven Books...*, s. 401, 403; Salvian, *The Writings of...*, s. 172; Heather, *The Fall of...*, s. 192; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 165; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 845; Fabbro, “Capitur urbs quae...”, s. 50.

⁷⁹³ Augustin, *Saint Augustine...*, s. 23.

⁷⁹⁴ Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 342; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 128.

⁷⁹⁵ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 164; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 65-66.

anasının da onların mezarı olduğuna kim inanırdı?”⁷⁹⁶ gibi ifadelerle sıkça yer vererek, bu olayın etkisinden hala çıkmadığını açıkça göstermiştir.

Roma şehrinin ele geçirilmesi hakkında Wolfram’ın görüşü, bu başarılarına rağmen Vizgotların iyi bir konuma ulaşamamış olmalarıdır. Çünkü Alaric, Ravenna hükümetinden istediği imtiyazları alamamıştır. Heather, Roma’nın sembolik açıdan önemli bir yeri olsa da imparatorluğun askerî açıdan etkilemediğini dile getirmiştir. Halsall ise Roma’nın ele geçirilmesinin dönemin yazarlarında büyük şaşkınlık yarattığını, ancak bu olayın belirgin siyasi etkisi olmadığını dile getirmiştir. Eduardo Fabbro ise, Roma’nın yağmalanmasının 378 yılındaki Adrianopolis bozgunu kadar etkili bir olay olduğunu dile getirmiştir.⁷⁹⁷ Roma’nın Alaric birlikleri tarafından ele geçirilmesi, dönemin Romalı yazarlarında büyük bir şaşkınlık yaratmış ve Roma tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ancak bu olay daha çok, sosyo-ekonomik ve teolojik açıdan etkisini göstermiştir. Alaric’in Roma şehrinde kalıcı bir otorite sağlaması, Batı Roma hükümetinin bu yağmaya müdahalesi, Roma ordusunun yağmaya karşı yönelik girişiminde bir zafer ya da bozgun yaşaması durumunda, siyasi ve askerî açıdan Adrianopolis gibi bir dönüm noktası olduğu söylenebilir.

Başka açıdan bakıldığında; Alaric’in şehri kuşatma konusundaki istikrarlı davranmış ve sonunda yardım ya da silah yoluyla şehri ele geçirmiştir. Bu durum, Gotların otuz yıl öncesindeki Adrianopolis ve Konstantinopolis şehirlerindeki başarısızlıkları göz önünde bulundurulduğunda, kuşatmadaki yeteneklerini geliştirdiklerini ya da Romalıların artık surlarını koruyamadığını açıkça göstermektedir. İtalya savunması için kuzey sınırları terk eden Honorius hükümeti, bu defa İtalya’daki Roma şehrini dahi savunamamıştır. Ayrıca Roma’nın yağmalanması, uzun bir süredir değişen ve son yıllarda barbar askerlere bağımlı kalan Roma ordusuna rağmen, Honorius hükümetinin Germen karşıtı siyasetini devam ettirmesinin sonuçlarını ortaya çıkarmıştır. Bundan sonraki süreçte daha İmparator Honorius’un, Galya’daki Germenler ile anlaşmalar yoluyla ilişkiler kurması ve otoritesini sağlaması ise olağan bir durumdur.

⁷⁹⁶ Jerome, *A Select Library...*, C. VI, s. 252-500; Heather, *The Fall of...*, s. 192; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 65; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 127.

⁷⁹⁷ Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 105; Heather, *The Fall of...*, s. 191; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216; Fabbro, “‘Capitur urbs quae...’”, s. 50.

Üç gün süren yağmanın sonunda Alaric ve ordusu, tahrip ettikleri Roma şehrinden ayrılmışlardır. Roma'dan aldıkları yüklü miktarda ganimeti ve Honorius'un kız kardeşi Galla Placidia'yı esir olarak yanlarında götürmüşlerdir. Güneye doğru ilerleyerek Campania ve Lucine'ya geçerek bölgeyi yağmalamışlardır.⁷⁹⁸ Aslında Alaric'in bundan sonraki süreçte yönünü Afrika'ya çevirmiştir. Çünkü imparatorluğun tahıl ambarı olan zengin eyaleti Afrika'nın önemini kavramıştır. Ayrıca Alaric, Afrika ticaretinin kontrolünü elinde tutarak imparatorluk yönetimine müdahale edebileceğini görmüştür. Sicilya'ya, sonrasında asıl hedefi olan Afrika'ya gitmeyi amaçladıklarından önce Bruttium'un en gelişmiş şehri olan Rhegium'a ulaşmışlardır.⁷⁹⁹ 410 yılında Sicilya'da bulunan Rufinus Alaric'in Gotların yarattığı tehlikeden dolayı eserlerin çevirisi için uygun koşullarda bulunmadığından yakınmıştır. Sicilya yağmalamak için Rhegium'a ulaşan Alaric'ten aynı tarihte yazdığı mektubunda bahsetmiştir:

*“Bir adam düşmanın füzelerinden korkarken, gözlerinin önünde şehirlerin ve ülkenin yıkımı olduğunda, denizin tehlikelerinden uçmak zorunda kaldığında ve sürgünde bile güvenlik olmadığında kalem nasıl serbestçe hareket edebilir? Gördüğünüz gibi, barbar bizim görüş alanımızdaydı; Rhegium şehrini ateşe vermişti ve ona karşı tek savunmamız İtalya'nın topraklarını Sicilya'dan ayıran çok dar denizdi.”*⁸⁰⁰

Ancak Vizigotların Sicilya'ya geçerken fırtınadan dolayı gemileri batmasıyla Sicilya'ya geçişleri engellenmiştir.⁸⁰¹ Denizcilik konusunda tecrübeli olmadıkları için tekrar denemeye cesaret edememişlerdir.⁸⁰² 410 yılının sonunda Alaric, Afrika'ya ulaşmak için başka bir yol ararken ani bir şekilde Bruttium'daki Consentia'da hastalanmıştır. Nitekim 395 yılından beri halkı için yerleşim yeri arayan Alaric, bu isteğini gerçekleştirmeden vefat etmiştir. Alaric amacına ulaşamamış, ancak onun hırsları Galya'yı işgal eden Germanlerden faydalanan

⁷⁹⁸ Orosius, *Seven Books...*, s. 403; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 159-169; Philostorgius, *Church History...*, s. 157; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 190; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 143; Blockley, “The Dynasty of...”, s. 127.

⁷⁹⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 94-95; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 216-217; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 845; Fabbro, “Capitur urbs quae...”, s. 50; Carr, “Visigoths”, s. 420.

⁸⁰⁰ Rufinus, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. Theodoret, Jerome, Gennadius, Rufinus: Historical Writings*, C. III, (Edl.: Philip Schaff ve Henry Wage), (Latince'den İngilizce'ye çeviren: W. H. Fremantle), The Christian Literature Company, New York 1892, s. 568.

⁸⁰¹ Olympiodorus bu noktada bölgede bulunan sihirli bir heykelin sayesinde geçişlerinin engellendiğine dair retorik bir hikâye anlatmıştır. Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177.

⁸⁰² Jordanes, *The Gothic History...*, s. 95; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 845; Carr, “Visigoths”, s. 420.

gaspçılara yaramıştır. Jordanes'in anlatımına göre; Vizigotlar Alaric'in mezarının gizli kalması için, Busentus nehri yatağını yönünü çevirmiş ve Alaric'in birçok hazine ile birlikte defnettikten sonra tekrar nehrin yönünü eski haline getirmişlerdir. Hatta mezarın bulunmaması için kazanmakla görevlendirilenleri öldürmüşlerdir.⁸⁰³

Alaric'in ölümünden sonra yerine kayınbiraderi Ataulf kral olarak seçilmiştir. Ataulf yönetimindeki Vizigotlar, kuzeye yönelmiş ve Alpleri geçerek Galya'ya yürümüşlerdir.⁸⁰⁴ Ancak Vizigotların Galya'ya ulaştığı 412 yılına kadar geçen süreçteki faaliyetleri hakkında bilgi fazla bulunmamaktadır. Jordanes, Vizigotlar tekrar Roma'ya döndüklerini ve daha önceki yağmadan arta kalan ganimetleri de topladıklarından bahsetmiştir. Kelly ise, Roma'nın yağmalanmasından Galya'ya yerleşene kadar süreç içinde Alaric Batı Roma hükümeti ile anlaşma sağlanamamasından kaynaklanan sorunları yaşamaya devam ettiklerini dile getirmiştir.⁸⁰⁵ Ancak 411/412 yılına gelindiğinde, kendilerini birden fazla Germen kavmi tarafından ele geçirilmiş Batı Roma topraklarında bulan Vizigotlar için yeni bir dönem başlayacaktır. Askerî ve siyasi kontrolünü sağlanması için Batı Roma hükümetinin Galya'daki uzantısı olarak görev alacaklardır.

409 yılında İspanya'ya geçmiş olan Suevi, Alan ve Vandal kavimleri iki yıl içerisinde, gayriresmî olarak kendi krallıklarını kurmuşlardır. İspanya'da yaşayan ve işgali sonucu ayrılan Orosius anlatımına göre; Germenler geçişten hemen sonra Kuzey İspanya'ya da yağma ve katliam⁸⁰⁶ yaptıktan bir süre sonra bölgeye yerleşerek tarım yapmaya başlamışlardır. Germenler ile İspanya'daki Romalı yetkililer arasında

⁸⁰³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 169; Philostorgius, *Church History...*, s. 157; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 95; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 143; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 217; Elton, *The Roman Empire...*, s. 181; Thompson, *Hunlar*, s. 265; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 105; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 210; Penrose, *Roma Ordusu...*, s. 167; Blockley, "The Dynasty of...", s. 127.

⁸⁰⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 171; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 83; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 95; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 190; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 845; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 603; Blockley, "The Dynasty of...", s. 127; Carr, "Visigoths", s. 420.

⁸⁰⁵ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 95; Bury, *Barbarların Avrupa'yi İstilas*, s. 77; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 66.

⁸⁰⁶ İspanya'ya giren Germenlerin yaptıkları katliamlar ve yağmalardan dönem yazarlarının eserlerinde ve kroniklerde bahsedilmiştir. Galya ve İspanya halkı, Germenlerin saldırılarının yanı sıra salgın hastalıklar ve kıtlık ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Hatta yaşanan kıtlık nedeniyle insanların yamyamlık yaptığı ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Bunlardan biri olan Olympiodorus bu konuda şu şekilde açıklama yapmıştır: "Vandallar İspanya'yı istila ettiğinde ve Romalılar surlarla çevrili şehirlerine kaçtıklarında, öyle bir kıtlık onları üzdü ki yamyamlığa indirgendiler. Dört çocuğu olan bir kadın hepsini yedi, her seferinde kalanların beslenmesini ve hayatta kalmasını bahane etti. Sonunda hepsini yediğinde insanlar onu taşıyarak öldürdüler." Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 193; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 83; Orosius, *Seven Books...*, s. 406-407.

toprak paylaşımı ile ilgili herhangi bir anlaşma kaydı bulunamamıştır. Hydatius ve Orosius'un açıklamalarına göre kendi aralarında yaptıkları kura ile toprakları paylaşmışlardır.⁸⁰⁷ Sueviler ve Gunderic komutasındaki Asding Vandalları genel itibariyle İspanya'nın kuzeybatısındaki Gallaecia'ya, Fredbal komutasındaki Siling Vandalları İspanya'nın güneyindeki Baetica'ya yani Vandalusia adından türeyen günümüzdeki Andalusia'ya,⁸⁰⁸ Alanlar ise Addac komutasında batıdaki Lusitania'ya ve merkezde bulunan Carthaginiensis'e yerleşmişlerdir. Ancak Tarraconensis eyaletinin büyük kısmı ise Romalılarda kalmaya devam etmiştir.⁸⁰⁹ Ayrıca Treveri'nin güneyine yerleşen Burgonlar ve Alamanniler Ren Nehri'nin batısındaki yerleşimlerini daha köklü hale getirmek için çabalarken, Ataulf'un Gotları Alpleri geçerken Galya topraklarını yağmalamak için ilerlemeye devam etmişlerdir.⁸¹⁰

İtalya'ya yönelik başarısız girişiminden döndükten sonra Maximus'un imparator ilan edildiğini öğrenen Konstantinus, generali Edobich'i Frank ve Alamanni desteğini alması için Ren sınırına göndermiştir. Vienne ve çevresindeki diğer şehirleri koruma görevini ise oğlu Konstans'a vermiştir. Ancak İspanya'daki Germanleri müttefik olan Gerontius, Galya'ya kaçan Konstans'ı takip etmiş ve 411 yılında Vienne'de öldürmüştür. Ardından Gerontius, oğlu Julian ile Arelate'daki ikametgâhında kalan III. Konstantinus'u kuşatmak için yürüyüşe geçmiştir.⁸¹¹ Gerontius'un 411 yılının Mayıs ayında gerçekleşen kuşatması devam ederken, Ravenna'dan Galya'ya gelen Honorius'un generali Konstantius ve Got kökenli Ulfila komutasındaki Roma birlikleri ile III. Konstantinus'a karşı savaşmak için Areleta'ya ulaşmıştır. Gerontius'un komutasındaki Roma birlikleri Ravenna'dan gelen Honorius'un Roma kuvvetlerine katılmışlardır.⁸¹² Gerontius ise askerlerinin taraf değiştirmesi üzerine, kısa bir süre sonra askerî ayaklanmada eşi ile birlikte öldürüleceği, İspanya'daki ikametgâhına kaçmak zorunda kalmıştır. Gerontius'un

⁸⁰⁷ *Chronica Gallica*, s. 654; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 83; Orosius, *Seven Books...*, s. 406-407; Todd, *The Early Germans*, s. 172; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 227; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 209-210; Carr, "Visigoths", s. 420.

⁸⁰⁸ İspanya'daki Endülüs bölgesidir.

⁸⁰⁹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 83; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 24; Todd, *The Early Germans*, s. 172; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 111; Wood, "The barbarian invasions...", s. 518.

⁸¹⁰ *Chronica Gallica*, s. 654; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 604; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 432.

⁸¹¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177-179; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 97; Blockley, "The Dynasty of...", s. 129.

⁸¹² Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177-179; Orosius, *Seven Books...*, s. 408; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 14; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 222.

ölüm haberini alan gaspçı Maximus ise İspanya'daki Vandal ve Alan müttefiklerine sığınmıştır.⁸¹³

Arelate kuşatmasını devralan General Konstantius, Gerontius'u saf dışı etmiş, ancak yeni bir sorunla karşı karşıya kalmıştır. Konstantinus'un generali Edobich Ren sınırından getirdiği kalabalık Germen ordusu ile Arelate'ya yaklaştığında Got kökenli Roma komutanı Ulfila'nın süvarileri tarafından pusuya düşürülmüştür. Ulfila'nın süvarilerden kurtulduktan sonra Constantius'un piyadeleri ile çarpışmaya başlayan Edobich'in yardımcı kuvvetleri, aniden arkadan gelen Ulfila'nın süvarileri tarafından sıkıştırılmışlardır. Böylece Honorius'un ordusu savaşı kazanmış ve Edobich'in yardımcı Frank ve Alamanni kuvvetlerinden hayatta kalanların bazıları kaçmış,⁸¹⁴ ancak birçoğu Roma ordusuna katılmıştır. Savaştan kaçan Edobich ise arkadaşı Ecdicius'a sığınmış, ancak Honorius'un övgüsünü almak isteyen arkadaşı tarafından öldürülmüştür.⁸¹⁵ Roma ordusu ve müttefiklerinin tekrar Arelate şehrini kuşatmaya dönmesinden sonra, Augustus unvanını bırakan Konstantinus korkuyla bir kiliseye sığınarak keşiş olmuştur. Tours'lu Gregory ise dönem kaynağı olan Renatus Profuturus Frigeridus'tan alıntı yaptığı eserinde; Konstantin'in Arelate kuşatıldığı sırada Galya'da ortaya çıkan gaspçı Jovinus'un General Konstantin'in tehdit ettiğini, böylece Jovinus ile karşılaşmadan önce Konstantinus'u ele geçirmek için şehir surlarına yapılan saldırıların hızlandırıldığı dile getirmiştir. Sonunda anlaşma sonucu şehir ele geçirilmiş, Konstantinus ve oğlu Julian yakalanmıştır. Roma ordusu General Konstantius komutasında Ravenna'ya dönerken Honorius'un emri üzerine, 411 yılının Eylül ayında ikisi de idam edilmiştir.⁸¹⁶

III. Konstantinus'un ölümünden sonra Batı Roma İmparatorluğu'nun birliklerinde Romalı askerler ile kazandığı önemli bir zafer olmamıştır. Freeman, Galya ve İtalya'daki birliklerin toplamda 65.000 civarında olduğunu, bu ordunun ise çoğunlukla Germenler askerlerinden oluştuğunu dile getirmiştir. Batı Roma otoritesini ve ordu gücünü korumak için Germen askerlerine daha da bağımlı hale gelmiştir. Nitekim 412 yılı itibariyle Honorius, Ataulf yönetimindeki Gotlar ile ilişkilerini

⁸¹³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 179-181; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 14.

⁸¹⁴ Savaştan sağ çıkan Franklar Arelate kuşatması yenilgisinden sonra, muhtemelen 411 yılındaki ilk Treveri yağmasını gerçekleştirmişlerdir. Bkz.: Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 46.

⁸¹⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 181; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 222.

⁸¹⁶ *Chronica Gallica*, s. 654; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 177-179-181; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 83; Orosius, *Seven Books...*, s. 408; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 30-31; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 604; Blockley, "The Dynasty of...", s. 130.

olumlu yönde iletme kararı almıştır. Honorius'un *magister utriusque militiae* rütbesine yeni atadığı Konstantius yönetiminde, Stilicho'nun Gotlar ile işbirliği politikasına geri dönmüştür. General Konstantius, görev süresi boyunca askerî ve diplomasi yoluyla müdahalede bulunmak üzere Galya'daki düzenlemelerden sorumlu tutulmuştur.⁸¹⁷ Elton'a göre; İmparatorun üvey kız kardeşi Galla Placidia'nın esir alınmış olması ya da III. Konstantinus'un İtalya'daki Honorius'a karşı muhtemel işgal girişimi, dış siyasetteki değişimi etkileyen faktörlerden olmuştur. Mitchell ise, III. Konstantinus'un Arelate'de kendi hükümdarlığını kurmasından 414 yılına kadar geçen süreçte, bir dizi otorite savaşının etkisi ile Galya'daki hasas dengenin değişimine işaret etmiştir. Bunlardan en önemlisi ise Galla Placidia ile Athaulf'un evlenmesi olmuştur.⁸¹⁸ Bu evlilik, 376'dan itibaren Roma İmparatorluğu'nda en etken Germen kavimi olan Gotların hanedanı ile imparatorluk hanedanı yasal bağ kurulmasına neden olduğu için önemli bir hamle olmuştur. Roma-Germen ilişkilerinde 414 yılına kadar yaşanmamış olan bu durum, Germenlerin askerî kurumlar ile yönetime dâhil olma çabalarının yanı sıra diplomasi çerçevesinde yürütülme girişimidir.

3.1.5. Batı Roma İmparatorluğu'nun Galya ve İspanya'daki Germen Kavimleri ile Askerî ve Siyasi İlişkileri

Athaulf'un Galya yürüdüğü sırada, soylu bir aileden gelen Jovinus ve kardeşi Sebastianus isyan etmişlerdir. Jovinus, Aşağı Germanyada Burgonların lideri Gundahar ve Alanların lideri Goar'ın yanı sıra, Frankların ve Alamannilerin desteğini alarak imparator ilan edilmiştir.⁸¹⁹ Honorius ile anlaşma sağlayamayan Athaulf ise, 412 yılında Alpleri geçtikten sonra Roma'nın yağmalanması sırasında yanına aldıkları Attalus tarafından, Gaspçı Jovinus ile ittifak kurması için teşvik edilmiştir. Halsall ise, yerleşimlerinde tanınmak isteyen diğer Germen liderlerin aksine, imparatorluk otoritesinde etkili olmayı amaçlayan Athaulf'un, Jovinus'u Alaric'in Attalus'a yaptığı gibi araç olarak kullanmak için desteklediğini dile getirmiştir. Jordanes, Honorius'un müttefiki olarak Athaulf'un gelişi ile Galya'ya

⁸¹⁷ Elton, *The Roman Empire...*, s. 181; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 66; Freeman, *Mısır, Yunan...*, s. 604; Blockley, "Warfare and Diplomacy", s. 432.

⁸¹⁸ Elton, *The Roman Empire...*, s. 181.

⁸¹⁹ *Chronica Gallica*, s. 654; *Consularia Italica*, s. 300; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 183; Murray, *From Roman to...*, s. 65; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 30; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 97; Todd, *The Early Germans*, s. 197; Blockley, "The Dynasty of...", s. 130.

akınlar düzenleyen Frankların ve Burgonların korkudan ilerlemelerini durdurduklarını dile getirmiştir. Vizigotları Galya'ya getirdiği için Attalus'u suçlayan Jovinus'un bu durumdan memnun kalmaması, muhtemelen bu Germanlerin destekçilerinin Gotları kendilerine rakip görmelerinden kaynaklanmıştır. Galya'ya geldikten sonra, Sarus'un Honorius ile anlaşmazlıklardan dolayı Jovinus'u desteklemek için yola çıktığı haberini alan Athaulf, komutasındaki 10.000 Vizigot ile eski düşmanına saldırarak öldürmüştür.⁸²⁰ Sarus'un ölümü üzerine Jovinus ve Athaulf arasında gerginlikler yaşanmıştır. Gaspçı Jovinus'un kardeşi Sebastianus'u, Athaulf'un taleplerine karşılık olarak danışmadan imparator ilan etmesi üzerine ilişkiler tamamen bozulmuştur. Galya'da Honorius'un desteklemeye devam eden pretorian perfect Dardanus ile irtibata geçen Athaulf, Jovinus ve kardeşinin ortadan kaldırılmasına yardım edeceğini belirten elçiyi Honorius'a göndermiştir.⁸²¹ Böylece Vizigotların İmparator Honorius'un tarafına geçmesiyle Galya'da Batı Roma hükümetinin otoritesi barbar müttefik askerleri sayesinde sağlanmıştır.

Athaulf, Jovinus'un birliklerine karşı yaptığı savaşı kazanmış, gaspçının kardeşleri Salustius ve Sebastianus yakalandıktan sonra öldürmüşlerdir. Ancak savaştan sağ kurtulan ve Galya'nın Valentia şehrine sığınmış olan Jovinus, bir süre sonra Athaulf komutasındaki Gotların şehri kuşatması sonucunda ele geçirilmiştir. Athaulf tarafından Narbonne'deki vali Dardanus'a teslim edilmiş, ancak Ravenna yolculuğunda, kardeşleri gibi idam edilmiştir.⁸²² Jovinus'un destekleyen soylular ve valiler, Auvergne'de Honorius'un komutanları tarafından yakalandıktan sonra öldürülmüşlerdir. Ancak Burgonlar, yerleştikleri bölgede tanınmak için Jovinus'un imparator ilan edilmesinde önemli bir faktör olmalarına rağmen, 413 sonbaharındaki idam edilen Jovinus'tan aldıkları imtiyazlar Honorius tarafından anlaşma ile kabul edilmiştir. Ren Nehri'nin batısındaki Yukarı Germany'a da Burgonların yerleşimleri

⁸²⁰ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 183; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 96; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 222-223.

⁸²¹ *Chronica Gallica*, s. 654; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 83; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 183; Bury, *History of the...*, s. 195; Blockley, "The Dynasty of...", s. 130.

⁸²² *Chronica Gallica*, s. 654; *Consularia Italica*, s. 300; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 183-185; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; Philostorgius, *Church History...*, s. 159; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 97; From Roman to Merovingian Gaul: A Reader, C. V, (Ed.: Alexander Callander Murray) (Çev.: Alexander Callander Murray), University of Toronto Press, 2008, s. 81; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 224.

kalıcı olmuştur.⁸²³ Böylece Burgonlar, Roma İmparatorluğu'ndaki ilk barbar krallığını kuran German kavmi olarak tarihe geçmişlerdir.

Roma İmparatorluğu 406'dan sonra Ren sınırındaki surların tekrar onarılması veya terk edilmiştir. III. Konstantinus'un Galya'ya geçmesinden sonra Honorius hükümetinin tekrar bölgede otorite kurması mümkün olmamıştır. Çünkü 413 yılında Jovinus'un idamından sonra Ren sınırı, Alamanni, Burgon ve Frankların kontrolüne geçmiştir. Böylece Ren bölgesindeki bu kavimler feodarasyonlar olarak tanınmışlardır.⁸²⁴ Roma İmparatorluğu'nda uzun zamandır savaşçı özellikleri ve sadakatleri ile öne çıkan feoderati Franklar, Ren Geçişi'ndeki Germanlere karşı direnen askerler olmaktan çıkmışlardır. Jovinus'un gaspının 413 yılında sona ermesiyle Franklar, Galya'nın başkenti olan Treveri'yi yağmalamış ve yakmışlardır. Tours'lu Gregory ise Treveri'nin bu yağması için, Frankların ikinci saldırısı olduğunu dile getirmiştir. Galya'nın *praefectus praetorio*'su ikametgâhını Treveri'den Arelate'ye taşımıştır. Franklar ise, IV. yüzyılın ortalarında İmparator Julianus'un izniyle yerleştikleri Toxandria'daki⁸²⁵ sınırlı yönetimlerini genişleterek Kuzey Denizi kıyılarına kadar ulaşmış ve Aşağı Germanyaya eyaletini tamamen ele geçirmişlerdir.⁸²⁶

Galya'da gaspçı Jovinus ve Sebastianus'un isyanı bastırıldığında, Afrika'da gasp niyetiyle başka bir isyan çıkmıştır. Afrika'daki başarılarından dolayı *paretor* olarak atanan Heraklianus, 412/413 yılında Honorius'a karşı ayaklanmıştır.⁸²⁷ Ardından Afrika'daki mısır tedarikini emir almadan durdurmuş ve büyük bir deniz kuvveti ile Roma'ya yönelmiştir. Orosius, 3.700 gemiyle yola çıkan Heraklianus'un Pers Kralı Xerxes'in ya da Büyük İskender'in dahi sahip olamadığı bir donanma gücünü elinde tuttuğu iddialarından bahsetmiştir. Buna rağmen Heraklianus birlikleri ile birlikte Roma'ya girmek için karaya ayak bastığında, Kont Marinus tarafından geri püskürtülmüştür. Hydatius, İtalya'daki Utriculum'da Heraklianus'un 50.000

⁸²³ Murray, *From Roman to...*, s. 65; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 31; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 195; Blockley, "The Dynasty of...", s. 130.

⁸²⁴ Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 44.

⁸²⁵ Günümüzde Hollanda'nın Kuzey Brabant'taki bölgesine denk gelmektedir.

⁸²⁶ Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 31; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 195; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 84; Wolfram, *Germanler: Kökenleri...*, s. 117; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 46.

⁸²⁷ *Chronica Gallica*, s. 654; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 83; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 185; Orosius, *Seven Books...*, s. 410; Philostorgius, *Church History...*, s. 159.

askerin öldürüldüğünü belirtmiştir.⁸²⁸ Heraklianus ise Kartaca'ya tek başına geri çekildikten sonra çıkan askerî ayaklanmada öldürülmüştür.⁸²⁹

Heraklianus'un mısır tedarikini durdurması ile Galya'daki Gotlar kıtlık yaşamıştır. Böylece Athaulf, yapılan anlaşma karşılığı Galla Placidia'yı talep eden Honorius'a vaadedilen tahlı vermedikleri sürece kız kardeşini teslim etmeyi reddetmiştir. Galla Placidia'nın alınmasında ısrarcı olan General Konstantius, prensesin teslimi gerçekleştiğinde sözlerini yerine getireceklerini bildirdiğinde Athaulf kabul etmiş, ancak sonrasında Marsilya'ya saldırmıştır. Athaulf, Marsilya'da Bonifacius tarafından engellenmiş ve çatışmada yaralanarak geri çekilmiştir. Ardından Narbonne'ye ikametgâh olarak yerleşmiş olan Ataulf, Bordeaux ve Toulouse'yi ele geçirmiştir. Böylece Vizigotlar 413 yılında, Aquitaine ve Narbonensis eyaletlerinde hâkimiyetlerini kurmuşlardır.⁸³⁰ Ayrıca Candidianus'un tasviyesi üzerine 414 yılında Narbonne'deki bir Romalının evinde Galla Placidia ile evlenmiştir. Olypiodorus, Athaulf'un evlilik sırasında Roma generali pelerini ve Romalılara özgü kıyafetleri giydiğini belirterek, Gotların Romalılaştırılmasına vurgu yapmıştır. Evliliğin Galya yolculuğu sırasında yani 411 yılında Aemilia'nın Forum Julii'de⁸³¹ gerçekleştiğini dile getiren Jordanes'in anlatımına göre; Ataulf'un Roma İmparatorluğu'nun hanedan üyesi ile evlenmesi, diğer Germen kavimlerin bu ittifak ile Gotlardan çekinmesine neden olmuştur.⁸³²

Athaulf'un yaptığı bu evlilikten bahseden Orosius, I. Theodosius döneminde yüksek rütbetde görev almış ve Narbonne'de bulunduğu sırada Athaulf ile arkadaşlık kuran bir adamın Beytüllahim'deki Aziz Jerome'ye anlattıklarına şahit olduğunu belirtmiştir.⁸³³ Anlatılanlara göre Athaulf, *"ilk başlarda ciddi bir şekilde Roma adını ortadan kaldırmak ve Romalıların topraklarını hem sözlü hem de fiili olarak 'Gotların Ülkesi' haline getirmek istediğini... şimdiye kadar 'Romania' olarak*

⁸²⁸ Orosius, *Seven Books...*, s. 410; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 185.

⁸²⁹ Orosius, *Seven Books...*, s. 410; *Chronica Gallica*, s. 654; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85.

⁸³⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; *Chronica Gallica*, s. 654; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 185-187; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 225; Bury, *History of the...*, s. 196; Wood, "The barbarian invasions...", s. 518-519.

⁸³¹ Günümüzde İtalya'nın kuzeyindeki Forlì şehridir.

⁸³² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; *Chronica Gallica*, s. 654; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 95; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 187; Orosius, *Seven Books...*, s. 404-411; Philostorgius, *Church History...*, s. 158; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 26; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 225; Heather, "Goths and Huns...", s. 514.

⁸³³ Orosius, *Seven Books...*, s. 411-412;

bilenin yerine 'Gothia' olması..." gerektiğini söylemiştir.⁸³⁴ Ancak Orosius belirttiğine göre; Athaulf'un Galla Placidia'nın tavsiyelerinden etkilenerek, Roma İmpartorluğu'nu yıkmak yerine iyileştirmeye karar verdiğini ve Roma müttefiği olarak anılmayı tercih ettiğini belirtmiştir.⁸³⁵

Galla Pladicia ile evlendikten sonra Honorius ile yakınlaşmaya çalışan Athaulf'un olumlu girişimleri istenilen sonucu vermemiştir. Olympiodorus'un açıklamasına göre; Konstantius Athaulf'u mağlup edince Placidia'nın kendisiyle evleneceğini düşünmüştür. Bu nedenle Honorius ile Athaulf'un akrabalık kurmasını engellemek için diplomatik ilişkileri bozmuş olması muhtemeldir. Bunun üzerine Athaulf, Roma kuşatmasında Alaric tarafından kullanılan Bordeaux şehrindeki Attalus'u 414 yılında tekrar imparator ilan etmiştir.⁸³⁶

Attalus'un gasp girişimi önlemek için harekete geçen Konstantius, Athaulf ile anlaşmak Arelate'ye gitmiştir. Narbonesis eyaletinin deniz ticaretini keserek Galya'nın akdeniz kıyılarını kuşatma altına almıştır.⁸³⁷ Böylece kıtlık yaşayan Athaulf'un Gotları⁸³⁸, General Constantius tarafından Narbonne'den çıkarılarak İspanya'ya geçmeye zorlanmıştır. 415 yılının başında güneye yürüyen Vizigotlar, Galya'dan ayrılmadan önce Aquitannia'yı tahrip etmiş ve Bordeaux şehrini yakmışlardır. Attalus, artık imparatorluğunun hükmü kalmadığını düşünen Vizigotlar tarafından terk edilmiştir. Galya'dan deniz yoluyla kaçmaya çalışan Attalus ise yakalandıktan sonra Konstantius'a teslim edilmiştir. Athaulf ise, muhtemelen anlaşma gereği Barselona'ya geçerek ordugâhını kurmuştur. Orosius bu noktada, barış yapılması ile İmparator Honorius için savaşmayı ve Roma İmpartorluğu için Got kuvvetlerini kullanmayı seçtiğini iddia eden Athaulf'un söylemlerini gerçekleştirdiğini belirtmiştir.⁸³⁹ Jordanes ise Athaulf'un Vandal saldırılarına maruz kalan İspanyol halkının durumuna üzülererek İspanya'ya geçtiğini dile getirmiştir.

⁸³⁴ Orosius, *Seven Books...*, s. 412; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 26; Mitchell, *Geç Roma İmpartorluğu...*, s. 161.

⁸³⁵ Orosius, *Seven Books...*, s. 412.

⁸³⁶ *Chronicon Paschale...*, s. 65; Murray, *From Roman to...*, s. 65; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 191; Philostorgius, *Church History...*, s. 158; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 77; Heather, *Gotlar*, s. 218; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 225.

⁸³⁷ Orosius, *Seven Books...*, s. 411; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 77.

⁸³⁸ Olympiodorus, açlık çeken Gotların Vandallardan bir solidus karşılığında bir litrenin üçte birinden daha az tahıl aldıklarını dile getirerek çaresizliklerini vurgulamıştır. Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 193.

⁸³⁹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; Murray, *From Roman to...*, s. 65; Orosius, *Seven Books...*, s. 411; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 226; Bury, *History of the...*, s. 98-99; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

Barselona’da hazinesini, savaşamayacak durumda olanları ve güvendiği birkaç adamı bırakan Athaulf’un, Vandallar ile sürekli savaştığını ifade etmiştir. Jordanes’in anlatımına göre; muhtemelen Batı Roma İmparatorluğu’nun Galya ve İmparator Honorius’un generali Konstantius, Vizigotlara işbirliği teklifinde bulunmuştur. Batı Roma topraklarındaki yeni yerleşmiş olan Germenlere karşı mücadele etmeleri karşılığında Galya’nın güneyinde yerleşimine izin verilmiştir. Ataulf anlaşmayı kabul etmiş ve Pireneleri geçerek İspanya’daki Alanlara ve bazı Vandallara karşı savaşmıştır. İspanya’nın kuzeybatısında yerleşmiş olan Sueviler de Vizigotlar tarafından mağlup edilmişlerdir.⁸⁴⁰

Barcelona’da Athaulf ve Placidia’nın Theodosius adını verdikleri oğlu dünyaya geldiğinde, Athaulf Ravenna hükümeti ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Ancak Athaulf’un bu girişimi General Konstantius ve destekçilerinin tutumu nedeniyle engellenmiştir. Honorius’un çocuğu olmadığı için imparatorluğu bırakacağı bir halefi olmamıştır. Athaulf’un çocuğuna dedesi I. Theodosius ve Doğu Roma İmparatoru olan kuzeni II. Theodosius’un adını vermiş olması, yönetimde söz sahibi olmayı amaçladığını göstermiştir. Athaulf, Alaric’in yaptığı gibi Batı Roma İmparatorluğu’nun otoritesini eline geçirmeyi amaçlamıştır. Ancak bu eylemi daha çok Stilicho’yu örnek alarak yani Roma hanedanından biri ile evlenerek yapmaya çalışmıştır.⁸⁴¹ Heather’a göre Athaulf’un bu politikası, onun Romania’yı Gothia’ya dönüştürmek istediği, ancak bu fikrinden vazgeçerek Got kuvvetiyle Roma İmparatorluğu’nu desteklemeye karar vermesi ile ilgili sözlerinin kanıtı olmuştur. Halsall ise, iktidar hırslarını açıkça gösteren Athaulf’un bu meşhur sözlerinin temelinde, Romalıların barbarlar hakkındaki fikirlerini dile getirerek politika uyguladığını dile getirmiştir. Ancak kısa bir süre sonra Athaulf ve Placidia’nın oğlu Theodosius ölmüş⁸⁴² ve Barselona dışında bulunan kilisede defnedilmiştir.⁸⁴³ Böylece Athaulf’un Roma İmparatorluğu’na yönelik planları çökmüştür.

Vizigot Kralı Athaulf, 415 yılının Eylül ayında Barselona’da söylenene göre kendi halkının ihaneti sonucunda öldürülmüştür. İddiaya göre; ahırda atların

⁸⁴⁰ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 96; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun...*, C. III, s. 191-191; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; Carr, “Visigoths”, s. 420-421.

⁸⁴¹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 189; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 225; Heather, “Goths and Huns...”, s. 514.

⁸⁴² Hydatius, güney kralının kızı ile kuzey kralının birleşmesinden sonra soylarının devam etmeyeceğini bildiren Daniel’in kehanetinden bahsetmiştir. Bkz.: Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85.

⁸⁴³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 189; Bury, *Barbarların Avrupa’ya İstilas*, s. 78; Heather, *Gotlar*, s. 218; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 225.

kontrolünü yaptığı sırada, eski kralını öldürdüğünden dolayı düşmanlık besleyen hizmetkârı Dubius tarafından öldürülmüştür. Diğer bir iddia ise samimi bir sohbet sırasında, dalga geçtiği Euervulf adlı bir Got tarafından öldürülmesidir.⁸⁴⁴ Ancak başka bir Got hanedan Sergeric'in aldığı yaradan ölmek üzere olan Athaulf'un yerine geçmek için hazırlık yapmıştır. Olmypadorus açıklamasına göre; Athaulf, ölmeden önce kardeşine Placidia'yı teslim ederek barışı sağlamasını söylemiştir. Ancak Sarus'un kardeşi Sergeric, Athaulf'un kardeşini ve ilk karısından olan çocuklarını sığındıkları kiliseden çıkartarak öldürmüştür. Ayrıca Galla Placidia'ya karşı kötü davranışlarda bulunmuştur. Ancak yedi gün sonra kendi adamları tarafından öldürülen Sergeric'in yerine, Jordanes'in deyimiyle sert ve tedbirli bir karaktere sahip olan Wallia geçmiştir.⁸⁴⁵

Athaulf'un öldürülmesinden sonra Wallia yönetimindeki Vizigotlar, İspanya'nın doğusunda kalmaya devam etmişlerdir. Ancak İspanya'nın diğer bölgeleri Vandal, Alan ve Suevi kavimleri tarafından yağmalanmış ve limanlar General Konstantin tarafından kuşatma altına alındığından kıtlık yaşamaya başlamışlardır. Bunun üzerine Wallia yönetimdeki Vizigotlar, Alaric'in Afrika'ya geçme planını tekrar canlandırmışlardır. Bunun üzerine tahıl tedarikinin tehlikeye girmesinden endişelenen İmparator Honorius, generali Konstantius'a engellenmeleri için emir verilmiştir. Honorius'tan kız kardeşi Placidia ile evlenme sözünü alan General Konstantius, İmparator Honorius'un emri üzerine yeni Vizigot Kralı Wallia ile anlaşma yapmak için büyük bir ordu ile İspanya'ya doğru yola çıkmıştır. Bu sırada Afrika'ya geçmeye çalışan Vizigotla başarısız olmuşlardır. Çünkü Alaric ile aynı kaderi yaşayan Wallia'nın gemileri Gades Boğazı'ndan⁸⁴⁶ 12 mil ötede fırtınadan parçalanmıştır.⁸⁴⁷ Nitekim Roma generali Konstantius ile Vizigotlar Pirene geçidinde karşılaşmışlardır. Ardından karşılıklı elçilikler gönderilmiştir. Jordanes, Honorius tarafından elçi olarak gönderilen Euplutius, Placidia'nın teslim etmeleri ve

⁸⁴⁴ *Chronicon Paschale...*, s. 64; *Chronica Gallica*, s. 654; Murray, *From Roman to...*, s. 65; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 189-191; Orosius, *Seven Books...*, s. 412; Philostorgius, *Church History...*, s. 158; Jordanes, *The Gothic History...*, s. s. 96; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 78; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 27.

⁸⁴⁵ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 189; Orosius, *Seven Books...*, s. 412; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 96; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 12 Heather, *Gotlar*, s. 218-219.

⁸⁴⁶ Bugünkü Cebeli Tank Boğazı.

⁸⁴⁷ *Chronica Gallica*, s. 656; Orosius, *Seven Books...*, s. 412; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 96-97; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 12; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 80; Carr, "Visigoths", s. 421.

Germanlere karşı Roma İmparatorluğu'nun müttefik olarak savaşmaları için Wallia ile görüşmüştür.⁸⁴⁸ Böylece 416 yılında Honorius ile Vizigotlar arasında tekrar barış sağlanmıştır. Galya'da tarım yapmak için aldıkları yerleşim yeri ve 600.000 ölçek tahıl tedarikinden sonra Placidia'yı ve Attalus'u Eupluti'ya teslim etmişlerdir. Vizigotlar Roma İmparatorluğu'nun Galya ve İspanya'daki askerî gücü olmayı kabul etmişlerdir. Batı Roma İmparatorluğu'nun bundan sonra, Vizigotları batıdaki toprakları korumak için kullanmaya başlamıştır.⁸⁴⁹

General Constantius ile barış yapan Wallia, İspanya'da tekrar hâkimiyet iddiasıyla ortaya çıkan Maximus'u destekleyen Germanlere baskı yapmak için görevlendirilmiştir. Böylece Vizigotlar, 416 yılında Ravenna hükümetini temsilen İspanya'daki Germanlere karşı akınlar düzenlemeye başlamışlardır.⁸⁵⁰ Orosius'un açıklamasına göre; İmparatorluk ile anlaşma yapan Vizigotların saldırı başlattığını öğrenen Alan, Vandal ve Suevi kavimlerinin kralları, Roma hükümetine elçiler göndermişlerdir. Wallia ile yapılan anlaşmanın kendileri içinde geçerli olması ve yerleştikleri topraklarda tanınmak istemişlerdir. İmparator Honorius, Asding Vandalları ve Suevilerin talebini kabul etmiş, ancak Siling Vandalları ve Alanları geri çevirmiştir. Hatta Orosius eserinde bu kralların "*Hepimizle barış ve hepimizden rehinelere al*"⁸⁵¹ diyerek Honorius'a yalvardıklarını belirtmiştir. Orosius, kullandığı retorik üslup nedeniyle olayları abartarak anlatmış olsa da, bilgiyi sunan tek ana kaynaktır.

Nitekim 418 yılına kadar, Vizigotların Kralı Wallia, İmparator Honorius'un cevabını dikkate almayan Lusitania ve Baetica'daki Alanlar ve Siling Vandalları üzerine bir dizi savaş yapılmıştır.⁸⁵² İki yıllık sürecin sonunda tüm Siling Vandalları

⁸⁴⁸ Orosius, *Seven Books...*, s. 413; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 195; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 97.

⁸⁴⁹ Orosius, *Seven Books...*, s. 413; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 191-195; Murray, *From Roman to...*, s. 65; Philostorgius, *Church History...*, s. 158; Starr, *The Roman Empire...*, s. 175.

⁸⁵⁰ *Chronica Gallica*, s. 656; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 85; Orosius, *Seven Books...*, s. 413; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 12; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 14.

⁸⁵¹ Orosius, *Seven Books...*, s. 413; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 80.

⁸⁵² Vizigotlar İspanya seferlerini yürütürken, Roma şehri, yağmadan sonra toparlanmış ve tekrar göç almaya başlamıştır. Hatta şehrin *praefectus*'u Albinus, günde 14.000 kişinin girişi ile yaşanan erzak yetersizliğinden dolayı Ravenna hükümetine başvurmuştur. İmparator Honorius, şehri ziyaret ederek bu durumu desteklediğini göstermiştir. Ayrıca bu ziyaret sırasında cezalandırılmak için Honorius'a getirilen Attalus ise, Roma sokaklarında tahtın ikinci basamağına çıkartılıp gezdirilmiştir. Ardından sağ elindeki iki parmağı kesilmiş ve Lipara adasına sürgün edilmiştir. Bkz.: Murray, *From Roman to...*, s. 66; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 189-191; Philostorgius, *Church History...*, s. 158; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 189.

katledilmiş ve ortadan kaldırılmıştır. Suevileri de yöneten Alanların Kralı Addax öldürülmüş ve Gotların katliamından kurtulan Alanlar Gallaecia'ya yerleşen Asding Vandalları Kralı Gunderic'e sığınmışlardır.⁸⁵³ Bir süre sonra Gotlar İspanya'ya yönelik seferleri durdurmuşlardır. Roma generali Konstantius, Vizigotlara Galya'ya geri dönmelerini bildirmiştir. Vizigotlar, İmparator Honorius'un ödüllendirmesi ile başkent yaptıkları Toulouse'den okyanusa kadar olan Aquitania'daki bölgeye yerleştirilerek krallıklarını kurmuşlardır. Böylece Sueviler ve Asding Vandalları Vizigot saldırılarından kurtulmuşlardır.⁸⁵⁴

Vizigotların Kralı Wallia 418 yılında öldüğünde, yerine Theoderic seçilmiştir.⁸⁵⁵ Krallıklarını kurduktan sonrası süreçte Wallia ve Theodoric, Roma hükümetinden altın ödemesi ya da orduda üst düzey rütbe almamışlardır. Ancak kalıcı olarak yerleştikleri bölgeden vergi toplamaya başlayan Vizigotlar, Galya'daki yerleşimlerini uzun süre devam ettirmişlerdir. Heather'a göre; Vizigotlar, Alaric'in ikinci İtalya işgalindeki talepleri kadar olmasa da 382 anlaşmasına göre iyi şartlarda imtiyazlar elde etmişlerdir.⁸⁵⁶

Vizigotların İspanya'dan çekilmesinden sonra Alanların sığındığı Asding Vandalları ve Sueviler bölgeye hâkim olmuşlardır. Güçlenmeye başladıklarında birbirleri ile savaşa tutumuşlardır. Germanlerin sadece Romalılar ile değil, kendi aralarındaki güç rekabeti nedeniyle İspanya eyaletinde savaşarak birbirlerini katlettikleri Orosius'un açıklamalarından da anlaşılmaktadır. 419 yılında Vandal Kralı Gunderic ile Suevilerin Kralı Hermeric arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı, Vandallar Erbasian Dağları'nda Suevileri kuşatmışlardır. Bir yıl sonra İspanya Kontu Astirius, Vandallara sığınan gaspçı Maximus için sefer düzenlendiğinde, Vandallar Suevilere yaptıkları kuşatmayı kaldırmış ve Gallaecia'dan Baetica'ya geçmişlerdir.

⁸⁵³ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 87; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 99; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 12; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 111; Waldman ve Mason, *Encyclopedia of European...*, s. 823; E. A. Thompson, *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, The University of Wisconsin Press, Madison 1982, s. 161; Merrills ve Miles, *The Vandals*, s. 37; Wood, "The barbarian invasions...", s. 518.

⁸⁵⁴ Murray, *From Roman to...*, s. 66; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 87; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 99; Wolfram, *Germanen: Kökenleri...*, s. 106; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 66-85; Carr, "Visigoths", s. 421; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁸⁵⁵ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 87; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 199; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 99.

⁸⁵⁶ Heather, "Goths and Huns...", s. 514; Carr, "Visigoths", s. 421.

Astirius ise, başarılı seferinden dolayı *patricus* unvanı almıştır.⁸⁵⁷ Vizigot kuvveti ile İspanya'daki Germanlerin üzerinde baskı kurulması ve Vizigotların müttefik olarak Güney Galya'ya yerleştirilmesi Batı Roma topraklarının kontrolü için geçici çözüm sunmuştur. Ancak Galya'nın kuzeyinde, Gotlar ya da Vandallara kıyasla daha sessizce amaçlarına ulaşan Frankların tedbirli bir şekilde topraklarını genişlemeye devam etmişlerdir.

Frankların tekrar Treveri şehrine 421 yılında tekrar saldırı düzenlemişlerdir. Treveri'nin yağmalanmasına bizzat şahit olan Salvian, ise "Bu, Galya'nın en büyük şehrinin arka arkaya ele geçirmelerle üç kez yıkılması" diyerek şehrin yakılması ve insanların katledilmesinden bahsetmiştir. Hatta Frankların ayrılmasından sonra, bu kargaşa sırasında sağ kurtulanların ateşe verilen şehirde yandıklarından ya da aldıkları yaralardan, açlıktan ve soğuktan öldüklerini de eklemiştir. Ancak hemen sonrasında Franklar, muhtemelen comes domesticorum Castinus'un komuta ettiği Roma ordusunun saldırılarına maruz kalmışlardır. Richimer'in oğlu Frank Kralı Theodomer, annesi Ascyla ile birlikte Romalılar tarafından öldürülmüştür.⁸⁵⁸ Castinus'un diğer askerî girişimi de, 422 yılında İspanya'ya yönelik olmuştur. Roma ordusunun başında Vandalları ilerlemesini önlemek için Asterius'tan daha büyük bir kuvvetle ve Theoderic komutasındaki Vizigot yardımcı birlikleri ile hareket eden Castinus, Baetica'daki Vandallara karşı yürümüştür.⁸⁵⁹ General Castinus, seferlerin başında başarılı olmuş, idam edilmek üzere Gaspçı Maximus'u yakalmayı başarmıştır. Daha sonra Castinus tarafından kuşatma altına alınan Vandallar, teslim olma noktasına geldiklerinde Castinus özgüven ile riskli bir hamle yaparak Vandallar ile meydan muharebesine girmiştir. Castinus, muhtemelen Got askerleri tarafından ihanete uğradığı için mağlup olmuştur. 452 tarihli *Chronica Gallica*'ya göre, savaş alanında yaklaşık 20.000 kadar Roma askeri hayatını kaybetmiştir. Castinus ise Tarraco'ya kaçmıştır.⁸⁶⁰ Vandallara yapılan sefer öncesinde önemli bir bilgi veren

⁸⁵⁷ *Chronica Gallica*, s. 656; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 87; Orosius, *Seven Books...*, s. 413; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 31; Thompson, *Romans and Barbarians...*, s. 160; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 163; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 258; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁸⁵⁸ Salvian, *The Writings of...*, s. 177-178; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 31; Lanting ve Plicht, "De 14C-chronologie...", s. 45.

⁸⁵⁹ Murray, *From Roman to...*, s. 66; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 87; Heather, *Gotlar*, s. 262-267; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 258.

⁸⁶⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 87-89; *Chronica Gallica*, s. 658; Murray, *From Roman to...*, s. 83; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 258; Ian Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, Pen and Sword Military, Barnsley 2012, s. 26; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

Prosper Chronicle, Kont Boniface'nin Castinus tarafından keşif sırasında dışlandığını belirtmiştir. Galla Placidia'ya sadık bir komutan olan Boniface Castinus'a refakat etmesi için görevlendirilmiştir. Prosper'in açıklamasına göre; “*Boniface, kavgacı ve gururlu bulunduğu Castinus'u takip etmenin kendisi için tehlikeli ve alçaltıcı olacağını düşünerek Portus'a oradan da Afrika'ya gitti. Bu, devlet için birçok zorluğun ve ardından gelen kötülüklerin başlangıcıydı.*”⁸⁶¹ şeklinde açıklamada bulunmuştur.⁸⁶² Prosper, yetenekli bir komutan olarak tasvir ettiği Boniface'nin savaştan mahrum bırakılmasından dolayı Vandallara karşı savaşın kaybedilmesine ya da daha muhtemel olarak Vandalların birkaç yıl sonraki Afrika'ya yönelik akınlara işaret etmiştir. Nitekim Romalı bu iki komutan arasındaki güvensizliğin, Vandallar karşısında savaşan Batı Roma İmparatorluğa bağlı Vizigot yardımcı birliklerin mağlup olmasında etkili olduğu söylenebilir. Ancak Afrika'nın Vandallar tarafından işgal edilmesinin nedenini, sadece bu olay ile ilişkilendirmek mümkün değildir.

Galya'da Germanlerin kendi aralarındaki savaşları ve bazı Roma generallerinin Germanlere yönelik seferleri devam ederken, İtalya'da General Konstantius statüsünü sağlamlaştırmıştır. Honorius'un ısrarı sonucu Galla Placidia, 417 yılında senatör olarak atanan General Konstantius ile evlendirilmiştir. Bir süre sonra Valentinianus adında oğulları olduğunda, General Konstantin İmparator Honorius tarafından Augustus unvanı alarak 420 ya da 421 yılında eş imparator ilan edilmiştir. Placidia'nın ısrarı üzerine oğulları Valentinianus'a Honorius tarafından nobilissimus unvanı verilerek halef ilan edilmiştir. Ancak Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius, Konstantius'un imparatorluğunu tanımamıştır. Bunun üzerine Doğu Roma'ya seferi için hazırlıklar yapan Konstantius, imparator ilan edildikten birkaç ay sonra akciğer hastalığından dolayı Ravenna'da vefat etmiştir.⁸⁶³ Önce *magister utriusque militiae* sonra Augustus olarak yükseltilmiş olan Konstantius, 421 yılındaki ölümüne kadar geçen süre içinde Honorius'un yönetimine yardımcı olmuştur. Diplomatik ve askerî

⁸⁶¹ Modern yazar Mulhberger'e göre; Aquitaine'li Prosper, bu usul ile Castinus'un kibirli tutumu dolayı imparatorluğun yaşayacağı sorunlara yol açacağını belirterek “ufak bir drama yaratmak” istemiştir. Vandalların geçişine zemin hazırlayan olay, Felix ile Boniface arasında yaşanan çatışmalardır. Stevem Muhlberger, *The Fifth-Century Chroniclers: Prosper, Hydatius and the Gallic Chronicles of 452*, Francis Cairns, Melksham 1990, s. 93-95;

⁸⁶² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 89; Murray, *From Roman to...*, s. 66; Salvian, *The Writings of...*, s. 200; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 24-25.

⁸⁶³ *Chronica Gallica*, s. 654- 656; Murray, *From Roman to...*, s. 66; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 197-199; Philostorgius, *Church History...*, s. 161-162; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 190; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 87; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 85.

başarıları sayesinde Galya ve İspanya’da ortaya çıkan gaspçılar Konstantinus, Constans Jovinus, Sebastianus, Attalus ve Maximus’u ortadan kaldırmıştır. Orosius’a göre bu süreç, gaspçıların bastırılması ve Germenlerin mağlup edilmesi az sayıda ölümle kazanılmış bir başarıdır. Blockley’e göre; Konstantius ve ondan sonra 433 yılında *magister utriusque militiae* olarak atanan Aetius’un siyasi ve askerî başarıları, Germenlerin Batı Roma topraklarındaki bağımsızlaşmasını ertelemiş, ancak engeleyememiştir.⁸⁶⁴ A.H. M. Jones, *Notitia Dignitatum*’un listesine göre yaptığı analizler sonucunda, Batı Roma İmparatorluğu’nun 395 yılından sonraki otuz yılda sahra ordusunun neredeyse yarısını kaybettiğini ileri sürmüştür. Çünkü I. Theodosius dönemindeki iç savaşlar ve Honorius’un Batı Roma’daki yönetimi sürecinde 401’den Gotların 418-419’da Akitanya’ya yerleşmesine kadar ki iç savaşlar ve istilalar, Batı Roma’daki askerî insan gücünün azalmasına neden olmuştur. Stilicho ve III Constantius, sınır birliklerinin çoğu sahra ordusuna dâhil edilmiş, böylece Galya ve Afrika’da sınır savunması zayıflamıştır.⁸⁶⁵ Bundan sonra süreçte, batıda Roma İmparatorluğu askerî kuvvet açısından zayıf bir hâlde olduğundan, Batı Roma topraklarının güvenliği Germen müttefiklerinin sadakatine bağımlı olmuştur.

Boniface ve Galla Placidia’nın tuzak kurduğu iddia eden Castinus’un Vandallara karşı başarısız olduğu haberi Ravenna sarayına ulaştığı sırada, Honorius ve Galla Placidia arasında bir süre önce ciddi sorunlar yaşanmıştır. Eşi Konstantius’u kaybetmiş olan Galla Placidia, İmparator Honorius’un tahtını oğluna devretme niyetinde olduğuna dair iddialardan dolayı sürgün edilmiştir. Kızı Honoria ve oğlu Valentinianus ile Doğu Roma sarayına gönderilmiştir. Ancak Afrika’daki Boniface tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmeye devam etmiştir.⁸⁶⁶ 423 yılının Ağustos ayında İmparator Honorius’un Ravenna’daki vefatından sonra, senatörlerin desteğiyle Roma’da imparator ilan edilmiş olan John tahtı ele geçirmiştir.⁸⁶⁷ Ancak hükümdarlığı uzun sürmemiştir. Doğu Roma İmparatoru Arcadius’a imparatorluğunun tanınması için elçiler göndermiş, ancak talebi sert bir tavır ile reddedilmiştir. 424 yılında Galla Placidia, halef olan oğlu Valentinianus’u Batı

⁸⁶⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 185; Orosius, *Seven Books...*, s. 413; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 190; Blockley, “Warfare and Diplomacy”, s. 432.

⁸⁶⁵ Jones, *The Later Roman...*, s. 198; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 36.

⁸⁶⁶ *Chronica Gallica*, s. 658; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 207; Philostorgius, *Church History...*, s. 162; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 85; Hughes, *Aetius Attila’s Nemesis*, s. 26.

⁸⁶⁷ *Chronicon Paschale...*, s. 54; *Chronica Gallica*, s. 658; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 89; Murray, *From Roman to...*, s. 67; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 203; Philostorgius, *Church History...*, s. 162; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 359-361; John Malalas, *The Chronicle of...*, s. 190.

Roma'daki tahtını alması için Doğu Roma İmparatoru Arcadius'un desteğini almıştır. Aynı yıl Galya'daki *praefectus praetorio* Exuperantius, Arelate'deki askerî ayaklanmada katledilmiştir. Bu durum Galya'nın merkezi otoriteden uzaklaştığını açıkça göstermektedir. Ancak Batı Roma tahtında olan gaspçı John, askerî isyanı bastırmak ile uğraşmamıştır. Çünkü boniface'nin Afrika'daki isyanı onun gücünü yeterince zayıflatmıştır.⁸⁶⁸ İmparator II. Theodosius, Honorius'un ölümünden sonra kısa bir süre tek başına imparator olmuştur. Ancak II. Theodosius, büyükbabası Theodosius gibi Doğu Roma ve Batı Roma'nın tek imparatoru olmak istese de Batı Roma'nın Konstantinopolis'ten yönetilmesinin artık mümkün olmadığı anlayarak, küçük yaştaki Valentianus'u Caesar olarak atamıştır. Arcadius, teyzesi Galla Placidia'yı Augusta unvanını vermiş ve oğluyla birlikte batıya göndermiştir. Ayrıca İmparator II. Theodosius, *magister militum* Ardaburius, Aspar ve Candidianus komutasında Doğu Roma birliklerine gaspçı John'a karşı yürüme emri vermiştir. Gaspçı John'a karşı sefer sırasında General Ardaburius ele geçirilmiştir. Haberi alan generalin oğlu yarı Got olan Aspar, komuta ettiği büyük bir barbar ordusu ile Ravenna'daki gaspçı John'u tahtan indirmiş ve idam etmiştir. Galla Placidia ve oğlu Caesar Valentianus, Ravenna şehrine girmişlerdir. Bir süre sonra Castinus, John'un tahtı gasp etmesine müsaade ettiği gerekçesiyle görevden alınmış ve sürgün edilmiştir. *Patricus* ve *magister militum* rütbesi alan Felix ise, Batı Roma ordusunun en üst düzey komutasını almıştır. 425 yılının Ekim ayında Valentinianus, ordu tarafından ya da II. Theodosius'un isteği üzerine Augustus ilan edilmiş, annesi Galla Placidia'nın naibeliği ile Batı Roma İmparatorluğu'nun tahtına geçmiştir.⁸⁶⁹ Ayrıca John'a askerî destek getirmek için Hunlara gitmiş olan komutanı Aetius,⁸⁷⁰ İtalya'ya 60.000 kişilik Hun paralı askeri ile gaspçı John'un idamından üç gün sonra İtalya'ya geldiğinde, yardım için geç kaldığını anlamıştır. Aetius'un getirdiği paralı birlikler ve Aspar'ın doğudan getirdiği birlikler savaşmış, iki tarafta ağır kayıplar vermiştir.

⁸⁶⁸ *Chronica Gallica*, s. 658; Murray, *From Roman to...*, s. 67; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 197- 203; Philostorgius, *Church History...*, s. 162; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 361; Bury, *Barbarların Avrupa'ya İstilas*, s. 84 ; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 61.

⁸⁶⁹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 89; *Chronica Gallica*, s. 658; Murray, *From Roman to...*, s. 67; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 360-361-364; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 207-209; Philostorgius, *Church History...*, s. 162-163; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 152; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 86.

⁸⁷⁰ 409 yılında Romalılar, Hunlardan 10.000 paralı askeri talep etmiş ve anlaşma sırasında bazı Romalı aristokratların çocuklarını Hunlara rehine olarak göndermiştir. Bu çocuklardan biri olan Aetius'un henüz küçük yaşta iken, Hunlar ile yaşamaya başlamıştır. Hunlar ile iyi anlaşmış, onlardan binicilik ve okçuluk eğitimi almıştır. Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 163; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 87; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 313.

Nitekim reşit olana kadar Valentinianus'un yerine yöneten Placidia ile Aetius arasında anlaşma yapılmıştır. Hun baskısından kurtulmak isteyen Placidia tarafından Aetius'a Galya'da *magister militum* olarak atanmış ve Hun paralı askerlerine altın ödemesi yapılarak savaşma isteklerinden vazgeçmeleri sağlanmıştır. Hunlar, karşılıklı rehine takası yapıldıktan sonra kendi bölgelerine geri çekilmiştir.⁸⁷¹ Böylece İtalya'da gaspçı John meselesi çözümlenmiştir. Ancak Galya ve İspanya'da karışıklıklar başlamıştır.

III. Valentinianus imparator ilan edildikten, Doğu Roma'nın gaspçı John'a karşı savaşında yaptığı masrafların karşılığı olarak, şimdiye kadar Doğu Roma ve Batı Roma İmparatorluğu arasında bölünmüş olan Illyricum'un tamamı Doğu Roma'ya bırakılmıştır. Dalmatia eyaleti ve Pannonia ile Noricum bölgeleri, Batı Roma'nın yönetiminden Doğu Roma'ya devredilmiştir. Ayrıca, II. Theodosius ile III. Valentinianus döneminde, Doğu Roma ve Batı Roma yönetiminin bundan sonra çıkardıkları yasalarda bağımsız olarak hareket etme kararı alınmıştır. Böylece siyasi ve askerî olarak zaten bölünmüş olan imparatorluk, hukuki olarak da birliğini kaybetmiştir. Ayrıca III. Valentinianus'un imparator ilan edildiği dönemde Galya'nın özellikle kuzey kesiminde merkezi otorite çökmüş ve Galya, Orta Çağ'ın feodal rejimin bir parçası olan yerel yönetim şeklini benimseyeme başlamıştır. Ayrıca bölgenin imparatorluk tarafından himaye edilmesindeki geri çekilmeler, piskoposların bölgede sosyal ve politik olarak güçlenmesine neden olmuştur.⁸⁷² Aetius görevine başladığında hem Galya'daki siyasi parçalanmanın önüne geçmeye çalışmış, hem de komutasındaki birlikler⁸⁷³ ile Vizigotlar ve Frankların üzerine sefer düzenleyerek eyaleti kontrol altına almaya çalışmıştır. Çünkü Gaspçı John ve III. Valentinianus'un arasındaki taht mücadelesi sayesinde güçlenen Theodoric, Vizigot kuvvetiyle birlikte

⁸⁷¹ *Chronica Gallica*, s. 658; Murray, *From Roman to...*, s. 67; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 209; Philostorgius, *Church History...*, s. 163; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 32; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 88; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 163-164; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 88.

⁸⁷² Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 254-255; Hughes, *Stilicho: The Vandal...*, s. 60-61.

⁸⁷³ Hughes, Galya'da görevlendirilen Aetius'un yaklaşık 20.000-30.000 piyade ve 3.200-4.000 süvari şeklinde ortalama olarak 29.000 civarında ya da daha az sayıda askeri komuta ettiği tahmininde bulunmuştur. Bury ise 45.000'den az sayıda kuvvete sahip olduğunu dile getirmiştir. Aetius'un Galya'daki kuvvetlerinin tam içeriği bilinmemekle beraber, Hughes'e göre Aetius'un ordusuna feoderati birliklerinin ve küçük bir kuvvet olarak Rua'nın askerlerinden temin edilmiş Hun paralı askerlerinin katılımı sağlanmıştır. Bury ise, feoderati Burgon birliklerinin Aetius'un Galya'daki seferlerine destek oldukları ile ilgili bir bilgi bulunmadığını, ancak Germen işgallerine karşı her zaman yanında olan ve askerî kariyerinin arkasındaki güç olan Hunların yardımcı kuvvetler olarak Roma ordusunda yer aldığını açıkça ifade etmiştir. Aetius'un kişisel koruması için yanında bulunan Hun paralı askerler hariç, komutasındaki birliklerin hepsi Galya'daki güvenlik için belirli bölgelerde yerleştirilmişlerdir. Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 57-58; Bury, *History of the...*, s. 243.

topraklarını genişletmeye başlamıştır. Vizigotlar 425 yılında ticaret ve idari açıdan olan Galya'nın başkenti Arelate'yi kuşatmış, bu sırada Galya'da görevlendirilen Aetius ise Vizigot Kralı Theoderic'e karşı sefer düzenlenmiştir. Aetius'un gelişini öğrenen Vizigotlar, Aetius ile savaşmak istemiş ve kayıp vermeden geri çekilmişlerdir. Böylece Aetius, 427 yılına kadar geçen süre içerisinde Arelate'yi Vizigotların kuşatmasından kurtarmış ve Theoderic ile yeni bir anlaşma imzalamıştır.⁸⁷⁴ Bu sırada Ren çevresindeki Franklar, Vizigotların Galya'daki elde ettiği imtiyazlara sahip olmak ve yerleşimlerini genişletmek istemiştir. Böylece Franklar, iç savaşı fırsat bilerek 425 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun aleyhine Ren Nehri civarındaki Roma topraklarına akınlar düzenlemeye başlamışlardır. Bury, Thuringia⁸⁷⁵ sınırları içinde yaşayan Chlodio⁸⁷⁶ komutasındaki Salian Frankların komutasında gerçekleştiğini dile getirmiştir. Daha muhtemel olan diğer görüşe göre; bu eylem Ripuarian Frankları tarafından gerçekleştirilmiştir. Çünkü Bury'in bahsettiği savaş 442-445 yılları arasında gerçekleşmiştir. Nitekim Aetius, komutasındaki birlikler ile 428 yılında Franklara sefer düzenlemiştir. Aetius tarafından mağlup edilen Franklar, işgal ettikleri topraklardan çıkarılmışlardır. Ardından yapılan görüşmeler ile tekrar Roma ordusundaki feodaratı konumunda hizmetlerinin devamlılığını sağlamıştır.⁸⁷⁷ Galya'daki seferler ile otoritesini kısmı olarak kurmuş olsa da Batı Roma İmparatorluğu'nun Germenler ile mücadelesi, Bonifacius ve Ravenna hükümeti arasındaki meydana gelecek siyasi ve askerî çekişmeler neticesinde Afrika eyaletine taşınacaktır. Gaiseric yönetimindeki

⁸⁷⁴ Murray, *From Roman to ...*, s. 67; *Chronica Gallica*, s. 658; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 61-63,66; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 316; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 88.

⁸⁷⁵ Günümüzde Almanya'nın Thüringen eyaletine denk gelmektedir.

⁸⁷⁶ Tours'lu Gregory'in açıklamasına göre; Chlodio, Merovech'in atası olabilir. Ancak bu konuda kesin bir kanıt bulunmamış, ayrıca Merovech'in varlığı konusu da hala belirsizdir. 447 yılına kadar devam eden bir dizi akın sonucunda günümüz Fransız ulusunun ülkesini kurmuştur. Bunun yanı sıra M.S. 451 yılındaki Hun hükümdarı Attila ve Batı Roma generali arasında geçen Chalons Savaşı'nda Frank müttefik askerlerin komutasını Merovech almıştır. Yine Chlodio'dan sonra Salian Frankların yönetimini üstlenmiştir. Merovech'in oğlu Childeric M.S. 481 yılındaki ölümüne kadar Salian Frankların yönetmiş ve Merovenj hanedanının kurucusu olmuştur. Bkz.: Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 31; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 210-211; Özlem Genç, *Charlemagne ve Karolenj Rönesansı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara 2012, s. 20.

⁸⁷⁷ Murray, *From Roman to ...*, s. 68; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 68; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 320; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 210; Bury, *History of the...*, s. 243; Frank M. Clover, "Flavius Merobaudes: A Translation and Historical Commentary", *Transactions of the American Philosophical Society, New Series*, C. LXI, S. 1, Philadelphia 1971, s. 43, 45; Michael Walter Klaassen, *Cassiodorus' Chronica: Text, Chronography, and Sources*, University of Pennsylvania of Classical Studies Faculties, (Yayımlanmış Doktora Tezi), 2010, s. 100.

Vandallar Afrika'ya geçtikten sonra, yaklaşık yüzyıl sürecek hâkimiyetlerini kuracaklar ve imparatorluk için ciddi bir tehdit haline geleceklerdir.

3.2.VANDALLARIN KUZEY AFRİKA'YI İŞGALİ VE BATI ROMA TOPRAKLARINDAKİ GERMEN KAVİMLERİ İLE MÜCADELE

3.2.1. Vandalların Kuzey Afrika'ya Geçişi ve General Aetius'un Germen Kavimlerine Yönelik Seferleri

Aetius, Galya'da seferler düzenlediği sırada Vandal ve Alan Kralı Gunderic, güneye ilerleyerek İspanya'yı yağmalamışlardır. Bu konuda ayrıntılı bilgi sunan ana kaynak Hydatius'un kroniğidir. Vandallar, 425 yılında Carthago Spartaria'yı⁸⁷⁸ ele geçirmiş ve 426 yılında Baetica'daki Hispalis'i⁸⁷⁹ yağmalamışlardır. Muhtemelen Carthago Spartaria'daki limanın gemilerinin bir kısmını ele geçirerek Balearic Adalarını yağmalamışlar ve Mauretania Tingitana⁸⁸⁰ üzerine ufak çaplı akınlar düzenlemişlerdir. Gibbon ise Vandalların limandaki gemiler ile Belaric adasında yağma yapmak istediklerini, ancak cesaret edemediklerini dile getirmiştir. Ancak Gibbon'un görüşünün aksine dönem kaynaklarından Hydatius'un yanı sıra Prosper de 427 yılında hem Felix ya da Sigisvult hem de Bonifius tarafından Vandalların yardım için çağırılana⁸⁸¹ kadar deniz yoluyla ulaşım sağladıklarını belirtmiştir. 428 yılına kadar süren İspanya'daki yağma sırasında Vandallar, Sueviler ile çatışmalarına devam etmişlerdir. Ancak aynı yıl kralları Gunderic vefat etmiş, yerine daha güçlü ve zeki olan kardeşi Gaiseric usulsüz yollar ile başa geçmiştir. Gaiseric Vandalların çoğunu yönetmeye devam etmiş ve Hispalis'i ele geçirdikten sonra, Güney İspanya'nın büyük bir bölümüne hâkim olmuştur.⁸⁸² Hydatius'un açıklamalarından

⁸⁷⁸ Günümüzde İspanya'nın güneydoğusundaki Kartaca şehridir.

⁸⁷⁹ Günümüzde İspanya'nın güneybatısındaki Seville şehridir.

⁸⁸⁰ Günümüzde Fas'ın kuzey kesimine denk gelen, Roma İmparatorluğu eyaletlerinden biridir.

⁸⁸¹ Hughes Vandalların yardım için çağırılması konusunda, Gotlar ile müttefik olan Ravenna hükümetinin çağrısını kabul etmelerinin düşük bir olasılık olduğunu ileri sürmüştür. Ancak 416-418 yılında Roma adına kendilerine yapılan Got seferlerine karşılık olarak Gaiseric'in yönetiminden memnun olamayan bazı Vandalların Sigisvult ve Gotlarına karşı Banifacius'un teklifini kabul etmiş olabileceğini dile getirmiştir. Ayrıca Hughes'e göre; Boniface Ravenna hükümetinin Got müttefiklerini kullanma girişimine karşılık olarak Vandallardan yardım istemiştir. Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 69, 71.

⁸⁸² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 89-91; Murray, *From Roman to...*, s. 67; Salvian, *The Writings of...*, s. 194; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 24; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 258; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 69-71; Bury, *Barbarların Avrupa'ya İstilas*, s. 87; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 165; Merrills ve Miles, *The Vandals*, s. 37; Thompson,

anlaşılacağı üzere Vandallar deniz yoluyla akınlar gerçekleştirmişlerdir. Dönemin kaynağı olan bir diğer yazar Prosper'in açıklaması da, 429 yılından önce Afrika'nın kuzeybatısına tamamen geçmemiş olduklarını, ancak ellerinde bazı gemiler ile ulaşım sağladıklarını açıkça göstermektedir.

Germen kavimleri Batı Roma topraklarındaki yağma ve işgal faaliyetleri devam ederken, Bonifacius'un Afrika'ya geçtikten bir süre sonra iktidarı ele geçirme niyetinde olduğu konusunda şüphelenilmiştir. Gaspçı John'un yönetimi sırasında Galla Placidia'yı destekleyen Boniface'ye yönelik ihanet suçlamasının, Felix ya da Aetius tarafından yapıldığı şeklinde iki farklı görüş ileri sürülmüştür. V. yüzyıl sonrasında kaynaklar Procopius, Antakyalı John ve Theophanes, suçlamaların Aetius'un tarafından gerçekleştiğini dile getirmişlerdir. Boniface ve Galla Placidia'nın arasındaki sorunların Aetius'un entikaları sonucu meydana geldiği görüşü de ileri sürülmüştür. Aetius, Bonifacius'un Galla Placidia'nın emriyle Afrika'dan çağırılmasını sağlamış, diğer taraftan Bonifacius'a gelmesi durumunda infaz edileceğini haber vermiştir. Ancak dönemin ana kaynağı olmayan bu yazarların sunduğu bilginin kaynağı belirsiz olduğu için güvenilir olmamışlardır. Döneme tanıklık eden bir yazar olarak Prosper ise, Aetius'a karşı olumsuz düşüncelerine rağmen bu suçlamadan Felix'i sorumlu tutmuştur. Bu nedenle kesin olamamakla birlikte Felix'in Boniface'den şüphelendiği söylenebilir. Nitekim Boniface, General Felix'in tavsiyesi üzerine Galla Placidia tarafından Ravenna'ya çağırılmıştır. Ancak Boniface Ravenna sarayından gelen çağrıyı reddettiğinde, imparatorlukta isyancı olarak ilan edilmiştir.⁸⁸³ 427 yılında Boniface'ye gönderilen Mavortius, Gallia ve Sanoeces komutasındaki Roma birlikleri mağlup olmuştur. Bunun üzerine bir yıl sonra Got kökenli Kont Sigisvult, Bonifacius'a karşı mücadele etmek için Afrika'ya geçmiştir.⁸⁸⁴ Bu nokta da İtalya ve Afrika yönetimleri Romalı yöneticilerin güç savaşından kaynaklanan iç çekişmeler, İspanya'daki Vandalların Afrika'ya geçiş yapma imkânı sunmuştur. İddialara göre Boniface, Valentianus ve naibesi Galla Placidia ile yaşanan anlaşmazlıklardan ve gönderilen ilk birlikleri mağlup ettikten

Romans and Barbarians..., s. 161; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁸⁸³ Murray, *From Roman to...*, s. 67; Procopius, *The Wars of...*, s. 151; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 146; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta Quae Supersunt Omnia*, (Ed.: A. Kambylis), (Yunancadan İngilizceye çeviren: Sergei Mariev), C. XLVII, Walter De Gruyter, Berlin 2008, s. 407; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 67; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 257; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 88.

⁸⁸⁴ *Chronica Gallica*, s. 658; Murray, *From Roman to...*, s. 67; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 88.

sonra, bir elçi göndererek İspanya'daki Vandalları askerî destek olarak Afrika'ya çağırıştır. İttifak kurulması karşılığında, Vandal kralına ve halkına iyi koşullarda yaşayabileceği yerleşim yeri vereceğini bildirmiştir. Boniface'den teklif geldiği sırada ölen Gunderic'in yerine Gaiseric yönetimi üstlendiği için Afrika'ya geçiş kararı da ona kalmıştır.⁸⁸⁵ Bunun yanı sıra Olympiodorus, Bonifacius'un Afrika'da görevli olduğu süre içerisinde barbar ordularına karşı savunmak için mücadele eden bir kahraman olduğunu belirtmiştir. Salvian ise, ilahi güç tarafından daha önce İspanya'ya geçmeleri sağlanan Vandalların aynı şekilde ahlaksız insanlar ile dolu Afrikalıları cezalandırılmak için çekildiklerini belirtmiş, herhangi bir davetten bahsetmemiştir. Bonifacius'un Vandalları Afrika'ya davet etmesi hakkında kesin bilgi bulunmadığından bu konuda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Günümüz tarihçilerinden Hughes ise, Bonifacius'un Vandalları Afrika'ya davet etmesi iddialarını gerçekçi bulmamıştır. Çünkü Ravenna hükümetine karşı isyan etmiş olsa da bu durumun Felix'ten kaynaklandığının farkında olmuştur. Hughes'e göre bu iddianın gerçek olmamasının en güçlü dayanağı, dönem yazarlarının eserlerinde Bonifacius ihanet ettiğine dair bir bilgi bulunmamasıdır. Ayrıca Galla Placidia'ya olan sadakati devam ettiği için Vandalları savunmasız Afrika topraklarına getirmenin büyük sorunlara yol açacağını bilecek kadar tecrübeli bir komutan Bonifacius'un, Ravenna hükümetindeki dostlarının kendisine karşı yapılan suçlamaların arkasındaki entrikaları çözmeye çalıştıklarından haberdar olmuştur.⁸⁸⁶ Vandallar Afrika'ya geçmek için davete ihtiyaç duymamışlardır. Çünkü Vizigot Kralı Gaiseric'in geçiş kararı vermesi için daha önemli nedenler bulunmaktadır.

Roma'nın tahıl ambarı olarak adledilen Afrika, 410 yılında Vizigot Alaric ve haleflerinden biri olan Wallia'nın beş yıl sonra hedefi olmuş, ancak Vizigotlar hedeflerine ulaşamıştır. 428 yılında Vandal Kralı Gaiseric ise, önemli bir ticaret merkezi olan zengin Kuzey Afrika topraklarının imparatorluktaki güç savaşında önemli bir bölge olduğu kavradığı için geçiş hazırlıklarına başlamıştır.⁸⁸⁷ Ayrıca Roma ve Suevi baskısından⁸⁸⁸ kurtulmak isteyen Vandallar, denizi aşacak bir Roma

⁸⁸⁵ Jordanes, *The Gothic History*..., s. 97-98; Procopius, *The Wars of* ..., s. 151; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. III, s. 257-258; Davis, *Orta Çağ Avrupa*..., s. 42.

⁸⁸⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising*..., s. 203; Salvian, *The Writings of*..., s. 203-204; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 72.

⁸⁸⁷ Wolfram, *Germenler: Kökenleri*..., s. 111; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu*..., s. 165-166; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 72-106; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun*..., C. III, s. 263.

⁸⁸⁸ Tours'lu Gregory'in eserinde; anlaşmazlıklar yaşandıktan sonra, Suevi kralının tüm Vandal ve Suevi halkının savaşması yerine iki tarafında birer askerini öne sürerek savaşması ve kazanan tarafın

donanmasını ele geçirdiğinden ve onları durduracak Roma deniz kuvvetinin olmamasından dolayı Afrika'ya geçiş için gerekli imkânlara sahip olmuşlardır.⁸⁸⁹

Gaiseric, Afrika'ya geçmeye karar verdiği sırada Sueviler Heremigarius komutasında, Vandalların bıraktığı toprakları yağmalamaya başladığını öğrenmiştir. Sueviler üzerine yürümüş ve onları Emerita⁸⁹⁰ yakınlarında mağlup etmiştir. Heremigarius ise Vandal baskınından kaçarken ölmüştür. Gaiseric ise Afrika geçiş için tekrar güneye dönmüştür.⁸⁹¹ Nitekim Kralı Gaiseric, 429 yılının Mayıs ayında komutasındaki tüm Vandal ve Alan kuvvetlerini aileleri ile birlikte İspanya'dan ayrılmak için Baetica'nın kıyısına getirmiştir. Gades Boğazı'dan Moritania ve Afrika'ya geçmiştir. Afrika piskoposlarından Victor, İspanya ile Afrika arasındaki denizin sadece on iki mil genişliğinde olduğu için, Vandalların boğazı kolay bir şekilde geçtiklerini belirtmiştir. Geçişin ardından Afrikada'ki Roma halkını yağmalayarak doğuya doğru yürümüşlerdir. Muhtemelen Kartaca'ya giden ana güzergâhı kullanmışlardır.⁸⁹² Afrika'daki Vandalların doğuya doğru yolculuklarında, Roma vatandaşlarına yaptığı işkenceler, binaların tahrip edilmesi ve yağmaları Victor'un eserinin birinci bölümünde ayrıntılı işlenmiştir. Victor'un anlatımına göre Vandallar, tüm şehir ve kasabaların her yerinde büyük yağma ve yıkıma neden olmuşlardır. Afrika'nın dönem yazarlarından Possidius ise, Kartaca, Cirta⁸⁹³ ve Hippo⁸⁹⁴ şehirlerin bu tahribattan kurtulduğu belirtmiştir. Gibbon ise Vandalların Afrika'daki işgali kabul etmesinin yanı sıra tahribat konusunda din adamlarının biraz abartma eğiliminde olduklarını dile getirmiştir. Yağma yıkımın abartıldığı görüşüne katılan Hughes, Vandalların bu eylemlerinin Victor'un anlatımında olduğu kadar yıkıcı olduğunu gösteren yeterli edebi ya da arkeolojik kanıtların bulunmadığını

bölgeyi ele geçirmesi diğerini terk etmesini önerisinin kabul edildiğini dile getirmiştir. Bu savaşı Vandallar kaybetmiş ve yolculuk için hazırlık yaptıktan sonra İspanya topraklarını terk etmişlerdir. Bkz.: Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 24.

⁸⁸⁹ Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 69, 71; Norwich, *Bizans: Erken Dönem...*, s. 136.

⁸⁹⁰ Günümüzde İspanya'nın Merida şehrinde.

⁸⁹¹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 259.

⁸⁹² *Chronicon Paschale...*, s. 70; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91; *Chronica Gallica*, s. 658; *Consularia Italica*, s. 300; Possidius Bishop of Calama, *The Life of Saint Augustine*, (Ed.: John E. Rotelle), (Latince'den İngilizce'ye çevirenler: Audrey Fellowes ve Matthew O'Connell), Augustian Press, Villanova 1988, s. 113; Victor Vitensis, *Victor of Vita: History of the Vandal Persecution*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: John Moorhead), Liverpool University Press, Liverpool 2006, s. 3; Salvian, *The Writings of...*, s. 203-204; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 98; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 25; Thompson, *Romans and Barbarians...*, s. 161; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 91; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 210; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42; Starr, *The Roman Empire...*, s. 175; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁸⁹³ Günümüzde Cezayir'in Konstantin şehridir.

⁸⁹⁴ Günümüzde Cezayir'in Annâbe şehridir.

ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Hristiyan bir yazar olan Salvian, Afrika eyaletindeki yozlaşmış Roma vatandaşlarından daha ahlaklı ve lüks peşinde koşmayan Vandalların, Afrika'da ılımlı bir tutum sergilediklerini dile getirmiştir.⁸⁹⁵

Afrika piskoposlarından Victor, Gaiseric'in geçişten sonra kendi halkındaki yaşlıların, gençlerin, çocukların, kölerin ve efendilerin, hatta yeni doğmuş olanların dâhil edildiği bir sayım yapılmasını emrettiğini belirtmiştir. Böylece Afrika'daki Vandalların toplam sayısının 80.000 olduğunu, ancak savaşçıların sayısının az olduğunu açıklamıştır. Gibbon Gaiseric'in ordusu'nun en fazla 50.000 olduğunu ve her 1.000 kişinin bir komutan atadığını dile getirmiştir. Ayrıca Vandallar ile birlikte geçiş yapanların arasında Alanlar, yağma için gelen Gotlar, İspanya'nın işgali sırasında yağmalanmış ve kaybettiklerini geri kazanmak için silahlanan insanlar Gaiseric'e katılmışlardır.⁸⁹⁶ Afrika'ya ulaştıktan sonraki yağma sürecinde ise Mağribi süvarileri Vandal Kralı Gaiseric'in birliklerine katılmaya başlamışlardır. Ayrıca Geiseric, eyaletteki dinî çatışmalardan faydalanmış ve böylece geçişten sonra Batı Roma İmparatorluğu'nun yönetimindeki Afrika eyaletinde siyasi ve askerî gücünü daha da arttırmıştır.⁸⁹⁷ Vandal işgali, Batı Roma İmparatorluğu için büyük bir sorun haline gelmiştir. Afrika'nın Batı Roma hükümeti için önemi, Alaric'in İtalya kuşatmalarında ya da İspanya'nın işgal sürecinde açıkça görülmektedir. Bu nedenle Galla Placidia, Afrika'daki Vandal işgalini durdurmak için üst düzey asker olan Darius'u Boniface'ye elçi göndermek zorunda kalmıştır. Yaşanan anlaşmazlıklar Darius'un rehberliğinde çözüldüğünde Boniface ile Sigisvult anlaşması imzalamış ve Boniface, İmparator III. Valentianus'a bağlılık sözü vermiştir. Sigisvult ise Ravenna'ya geri dönmüştür. Diğer taraftan barış için Gaeseric'e başvurulduğunda bir anlaşma sağlanamamıştır.⁸⁹⁸ Çünkü Gaiseric henüz Afrika'da yağma ve işgal ederek hâkimiyet alanını genişletmeyi tamamlamamıştır.

Vandallar Gaiseric komutasında Numidya'ya girmiş ve Hippo Regius yakınlarında Boniface'nin birliklerini mağlup etmişlerdir. Bunun üzerine Boniface, Aziz Agustinus'un piskopos olarak görevli olduğu Hippo Regius şehrine çekilmiştir.

⁸⁹⁵ *Chronica Gallica*, s. 658; Possidius Bishop of Calama, *The Life of...*, s. 112-113; Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 4-6; Salvian, *The Writings of...*, s. 214, 216; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 263; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 79.

⁸⁹⁶ Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 3; Possidius Bishop of Calama, *The Life of...*, s. 111; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 259; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 166.

⁸⁹⁷ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 260-262.

⁸⁹⁸ Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 90; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 262-263; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. s. 75.

430 yazında Hippo Regius şehri Vandalların kuşatmasına maruz kalmıştır.⁸⁹⁹ Vandalların kuşatması sırasında şehirde bulunan komutan Bonifacius, Afrika'ya geçtiği ilk zamanlarda arkadaşlık kurduğu şehrin piskoposu Aziz Agustinus ile görüşmüştür. Ancak Aziz Agustinus kuşatmadan üç ay sonra, muhtemelen 28 Ağustos 430 tarihinde yüksek ateşten ölmüştür. Bu durum şehirdeki insanların Vandal kuşatmasından kurtulma beklentilerini azaltmıştır. Boniface ise imparatorluk ordusundan gelecek yardımı beklerken, Vandal işgaline on dört ay direnecek olan şehir savunmasını güçlendirmeye devam etmiştir.⁹⁰⁰

Vandalların Afrika'daki varlığı Batı Roma İmparatorluğu'nun her iki yakası içinde ciddi bir tehdit oluşturmıştır. Romalıların *mare nostrum* yani "bizim deniz" deyimlerinden Akdeniz'e olan bağlılığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu nedenle Akdeniz çevresinde kurulan imparatorluğun bütünlüğünün bozulması anlamına gelen Vandal işgalinin engellenememesi, Roma İmparatorluğu'nu temellerinden sarsacaktır. Ayrıca Afrika'nın Batı Roma hükümetine bağlı bölgelerine yönelik bu saldırı, Vandallara deniz kuvveti ile Ravenna ve Konstantinopolis'e rahatça ulaşma imkânı sağlayacaktır. Doğu Roma İmparatorluğu, aldığı önlemler ile Persler ve Tuna'daki Hunlardan kendini koruyabilmiş, ancak Akdeniz'den gelebilecek tehlikelere karşı savunmasız olmuştur.⁹⁰¹ Bu nedenle Galla Placidia, II. Theodosius ile ortak bir sefer düzenlemesi için görüştüğünde, II. Theodosius müdahale etmeye kara vermiştir. İmparator II. Theodosius, Doğu Roma komutanı Aspar'ı Vandallar ile olan mücadelede Bonifacius'u desteklemek için Afrika'da görevlendirmiştir. 431 yılında komutan Aspar, barbar yardımcı birliklerini içeren Roma ordusunu yanına alarak Akdeniz'e yelken açmıştır. Böylece Doğu Roma ile Batı Roma hükümeti, Vandallara karşı ortak bir sefer düzenlemişlerdir.⁹⁰² Yaklaşık otuz yıldır Germen işgali ile mücadele eden Batı Roma İmparatorluğu'nun bu durumuna müdahale etmeyen Doğu Roma hükümeti, Vandalların Afrika işgali söz konusu olduğunda harekete geçmeye karar vermiştir. Bu durum Doğu Roma ve Batı Roma hükümetleri arasındaki anlaşmazlıkların bir kenara bırakılması ve ortak bir düşmana karşı işbirliği yapılması zorunluluğunu getirmiştir. Ancak Doğu Roma ile Batı Roma arasındaki bu

⁸⁹⁹ Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 4-6; Possidius Bishop of Calama, *The Life of...*, s. 113; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 263-264; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 166; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁹⁰⁰ Murray, *From Roman to...*, s. 68; Possidius Bishop of Calama, *The Life of...*, s. 113-115; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 264-265; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 82.

⁹⁰¹ Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 91-92.

⁹⁰² Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 266; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 92.

askerî ittifak, impartorluktaki birlik zihniyetinin tekrar sağlandığı anlamına gelmemektedir. Doğu Roma ile Batı Roma arasında askerî ve siyasi bağların zayıfladığı IV. yüzyılın ikinci yarısında dahi, şimdiki imparatorluk ilişkilerinden daha güç olmuştur. Çünkü Doğu Roma İmparatoru Valens'in 378 yılında yardımına giden İmparator Gratianus'un Adrinopolis'teki savaşa katılamamasının geçerli bir nedeni var iken, II. Theodosius aslında Doğu Roma İmparatorluğu'nun çıkarlarını korumak amacıyla batıdaki Germen işgalleri için III. Valentianus'a askerî destek sağlamıştır.

Afrika'da Vandal işgali yaşandığı sırada Batı Roma birlikleri, Galya'daki Germen kavimler ile mücadele ettiği için Boniface'ye askerî destek gönderememiştir. Galya ve İspanya'daki başarıları sayesinde 429 yılında rütbesini yükselten Aetius, 430 yılında tekrar Galya'ya sefer düzenlemesi gerekmiştir. Bu nedenle Kalabalık bir Vizigot gurubunun şefi olan Anaulfus, Arelate civarında Batı Roma aleyhinde hareket etmeye başlamıştır. Anaulfus'un eylemlerinin Vizigot Kralı Theodoric ile bir bağlantısı olduğu konusu belirsizdir. Ancak Hughes'e göre; Afrika'daki Vandalların 430 yılındaki işgalinden haberdar olan Theodoric, Batı Roma İmparatorluğu'nun Galya'daki işgal girişimine karşılık verme durumunu ölçmek için yaptığı bir girişimdir. Anaulfus'u görevlendirmesindeki amacı ise, işgal girişiminin başarız olması durumunda anlaşmayı ihlal ettiği için Roma hükümetinin hedefi haline gelmemektir. Nitekim Aetius, bu Vizigot grubunu mağlup etmiş ve idam edeceği Anaulfus'u ele geçirmiştir.⁹⁰³ 420 yılında Roma ordusunun desteğini alarak Vandal baskısından kurtulan Sueviler, 430 yılında Kral Hermeric komutasında Gallaecia'nın merkezini yağlamamışlardır. Bu sırada Galya'daki mücadele eden Batı Roma birliklerinin yokluğundan dolayı, Gallaecia'daki Roma halkı direniş göstererek Suevilerin yağma sırasında ele geçirdikleri esirleri iade ettikten sonra tekrar anlaşma yapmışlarını sağlamıştır.⁹⁰⁴ Aetius ise Galya'daki Vizigot sorununu çözdükten sonra, Reatia'daki Alamannilerin bir kolu olan Iuthungilere bir sefer düzenlemiş ve komutasındaki Hunların baskın yapma kabiliyeti sayesinde başarılı olmuştur. Bu sırada Aetius, müttefiki olan Hun hükümdarı Optar'ın Galya'daki Ren çevresinde bulunan Burgonlar ile 430 yazında yaptığı savaşta öldüğü haberini almıştır. Böylece Rua, kuzeydeki Hunların tek hükümdarı haline gelmiştir. Aetius ise Raetia'daki

⁹⁰³ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91; Murray, *From Roman to...*, s. 68; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 76-82.

⁹⁰⁴ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 82.

zaferinden sonra Ravenna'daki konumu güçlendirmek için İtalya'ya dönmüştür. Muhtemelen Aetius'un planlaması üzerine, *magister utriusque militiae* Felix 431 yılında ihanet iddialarında dolayı Ravenna'da askerî isyanda öldürülmüştür. Böylece Aetius, *magister utriusque militiae* rütbesi ile Batı Roma İmparatorluğu'nun ordusundaki en yüksek statüye sahip tek komutan olarak yerini almıştır.⁹⁰⁵ Aetius sadece Galya'dan sorumlu olmamış ve İspanya'daki Suevilerin işgal girişimine müdahale etme yetkisini almıştır.

Aetius'un Batı Roma birliklerinin başındaki kişi olduğunda Noricum'da yeni bir sorun ortaya çıkmıştır. Muhtemelen 400/401 yılında Stilicho'nun mağlup ettikten sonra bölgeye yerleştirilen Vandallar 431 yılında isyan etmişlerdir. Bunun üzerine Aetius İtalya'daki Roma ordusu ile birlikte Ravenna'dan ayrılmıştır. Noricum'a hızlı bir şekilde müdahale etmiş ve isyancılara boyun eğdirmiştir.⁹⁰⁶ Ancak aynı yıl içinde Sueviler tekrar harekete geçmişlerdir. Gallaecia eyaletindeki Aquae Flaviae⁹⁰⁷ şehrinin piskoposu olan Hydatius, eserinde İspanya'daki Suevilerin Romalılar ile olan barışı tekrar bozduklarını belirtmiştir. Bu sırada Franklar da Chlodio komutasında Tornacum şehrini ele geçirmiş ve Cambrai şehrine casuslar göndererek Romalıları mağlup etmiştir. Galya'nın kuzeyinde, Ren Nehri'nden Somme Nehri'ne kadar olan Galya topraklarını ele geçirmiş kurmuşlardır. Bu nedenle Alpleri geçerek Galya'ya geçen ve Franklara karşı sefer düzenleyen General Aetius, Hydatius'un başında olduğu bir elçilik tarafından Gallaecia'daki Suevilerin yağma girişimleri konusunda bilgilendirilmiştir. Ancak Aetius, Franklar ile 432 yılında yapacağı hazırlığı yaptığı için İspanya'ya geçememiştir. Böylece Hydatius'un yönetimindeki elçilik Frank seferleri sonuçlana kadar beklemek zorunda kalmıştır.⁹⁰⁸

Bu sırada Doğu Roma'dan gönderilen Aspar, Roma ordusuyla Afrika'ya ulaşmış ve Boniface ile birlikte Vandallara karşı yürümüşlerdir. Birleşik Roma ordusu Bonifacius'un komutasında Vandallar ile savaşıma başlamıştır. Ancak

⁹⁰⁵ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91; *Chronica Gallica*, s. 658; Murray, *From Roman to...*, s. 68; *Consularia Italica*, s. 301; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 368-369; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta...*, s. 407; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 78-79; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 312.

⁹⁰⁶ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 82.

⁹⁰⁷ Günümüzde Portekiz'in Chaves şehrine denk gelmektedir.

⁹⁰⁸ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 31; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 83; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 320; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 243; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 210; Clover, "Flavius Merobaudes...", s. 44.

Vandal Gaiseric yok edilemeyecek kadar güçlü ve zeki bir lider olduğu için, birleşik Roma kuvvetleri Vandalları sadece ilerleyişlerini durdurabilmişlerdir. Ancak Roma ordusu savaş alanında ağır bir yenilgi almış, Vandallar ikinci kez Bonifacius'a karşı zafer kazanmıştır. Böylece 431 yılının ikinci yarısına kadar direniş gösteren Hippo şehri Vandallara teslim olmuştur. Kaybeden Roma ordusu ise 432 yılında Kartaca'ya çekilmiştir.⁹⁰⁹ General Aetius ise 432 yılında tekrar Ren sınırına doğru yürümüş ve Choldio komutasındaki Franklar ile yaptığı savaşta başarılı olmuştur. Franklar tarafından ele geçirilen Tornacum ve Cambrai şehirlerini geri aldıktan sonra Frank Kralı Chlodio ile yeniden anlaşma yapılmıştır. Muhtemelen Salian Frankları Batı Roma topraklarında federasyonu krallık olarak tanınmışlardır. Bu sırada Hydatius'un belirttiğine göre; Vizigotlar Vetto adında bir elçiyi Gallaecia'daki Sueviler ile Romalılara karşı işbirliği yapmak için göndermiş, ancak bu elçi başarısız olmuştur. Bu nedenle Aetius Galya'daki zaferinden sonra birliklerinin başında bizzat İspanya'ya gitmemiş, tekrar barışın sağlanması için Censurius'u Hydatius ile birlikte Suevi Kralı Hermeric'e elçi olarak göndermiştir. Aetius tarafından gönderilen elçiler başarılı olmuş ve 433 yılında yapılan anlaşma ile Gallaecia'yı yağmalamayan Sueviler durdurulmuştur.⁹¹⁰ Suevilerin Romalılar tarafından askerî bir girişim yerine Aetius'un elçileriyle görüşmeleri sonucunda yağma faaliyetlerini durdurmalarında, büyük bir ihtimalle Aetius'un Galya'daki başarıları etkili olmuştur. Ayrıca Aetius'un Galya'daki iki seferi başarılı bir şekilde gerçekleştirmesi ve İspanya'daki Suevi saldırılarını diplomasi yoluyla kontrol altına alması, İtalya'da takdir edilmesi ve siyasi olarak güçlenmesini sağlamıştır.

Ancak General Aetius'un Galya'daki zaferleri ile sağladığı yükselişi uzun sürmemiştir. Afrika'daki yenilgiden sonra İtalya'ya dönen *magister militum* Boniface, Placidia tarafından 432 yılında görevinden aldığı Aetius'un yerine atanmıştır. Muhtemel olarak Galla Placidia Aetius'un Gaspçı John'a verdiği desteği unutmamış ve onun mevcut statünden rahatsızlık duymuştur. Ayrıca Aetius'un aksine Bonifacius, Afrika'da yönetimi aldığı anda eyaletin birliklerini ve zenginliğini gaspçı John'a karşı kullanarak mücadele etmiştir.⁹¹¹ Galya'dan dönmüş olan Aetius, bu durumu kabullenememiş ve birkaç ay sonra Boniface ile Ariminum'da savaşmış,

⁹⁰⁹ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 266; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 92.

⁹¹⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 91-93; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 84.

⁹¹¹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 93; Murray, *From Roman to...*, s. 69; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 256-257.

ancak mağlup olmuştur. Ancak Boniface zaferinden birkaç gün sonra aldığı yaradan dolayı vefat etmiştir. İsyanı ilan edilen Aetius ise Dalmatia'ya kaçtıktan sonra Pannonia'daki Hunlara sığınmıştır.⁹¹² Rua'nın hükümdarlığındaki Hunlardan eski statüsünü kazanmak için yardım istemiştir. Böylece hun desteğini alan Aetius 434 yılında tekrar İtalya'ya geri dönmüştür. Romalılar Gotların desteği için çağrıda bulunmuşlardır. Bonifacius'un ölümünden sonra yerine geçen damadı Sebastian, Aëtius tarafından mağlup edilmiştir. Aetius'un saraydan sürdüğü Sebastian, Doğu Roma sarayına kaçmıştır. Aetius Hunların desteği sayesinde Batı Roma hükümetini anlaşıma için ikna etmiş, eski rütbesini ve gücünü geri kazanmıştır.⁹¹³

İtalya'daki iktidar savaşı sırasında Vandallar Afrika'da Roma kuvvetinin yokluğundan faydalanarak Afrika'daki toprakları ele geçirmeye devam etmiştir. Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius ise 431-432 yılındaki Afrika seferlerinde başarısız olduktan sonra, Hun hükümdarı Rua ile yaptığı anlaşmaya güvenerek 434 yılında tüm Tuna birliklerini Afrika'daki Vandallara karşı göndermiştir. Hun hükümdarı Rua ise anlaşmayı ihlal ederek aynı yıl Konstantinopolis'e saldırmıştır. Ancak bir süre sonra Hun hükümdarı Rua vefat ettiğinde⁹¹⁴ Hunlar geri çekilmişlerdir. Bunun üzerine II. Theodosius'un kendi topraklarının güvenliği için Vandallar ile anlaşması gerekmiştir. General Aetius ise tekrar ayaklanan Vizigot ve Burgon kavimlerine karşı sefer hazırlığı yapmakla meşgul olduğu için Afrika'daki Vandal işgaline müdahale edememiştir. Bu nedenle Aetius, iki cephede savaşacak kadar askerî güce sahip olmadığı için, Afrika'nın bir kısmından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Nitekim 434 yılında anlaşmaya meyilli olan Gaiseric ile Ravenna hükümeti arasında barış görüşmeleri başlamıştır.⁹¹⁵ 11 Şubat 435 tarihinde, Batı Roma İmparatoru II. Valentianus'u temsil eden Trigetius tarafından Vandal Kralı Gaiseric ile barış anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya göre; Moritania ve Numidya'nın dâhil olduğu Kuzey Afrika topraklarının bir kısmı yani işgal edilen topraklar Vandallara

⁹¹² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 93; *Chronica Gallica*, s. 658-660; Murray, *From Roman to...*, s. 69; *Consularia Italica*, s. 301; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 266-267.

⁹¹³ *Chronica Gallica*, s. 658; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 93; Murray, *From Roman to...*, s. 69.

⁹¹⁴ Kilise tarihçisi Socrates'in eserinde, Hun hükümdarı Rua'nın yıldırım çarpması sonucunda öldüğü ve komutasındaki Hunların meteor yağmuru ve salgın hastalık nedeni ile yok olduğuna dair gerçekçi olmayan abartılı bir anlatıma yer verilmiştir. Hatta Peygamber Hezekiel'in Deccal ve dünyanın sonuyla alakalı öngörüsü ve bir dönem piskopos Aziz Ambrosius tarafından Gotlara uygulanan Gog'un yenileceği görüşü, Rua komutasındaki Hunlara da uyarlanmıştır. Bilgi için bkz.: Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 382-383; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 278; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 94-95.

⁹¹⁵ *Chronica Gallica*, s. 660; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 92,94; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 91; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 91.

bırakılmıştır. Vandallar tekrar Batı Roma kontrolüne geçmesi için Hippo Regius şehrinden çıkarılmışlardır. Kuzey Afrika'nın günümüzde Tunus topraklarına denk gelen önemli ticaret bölgeleri; Byzacena, Numidia ve Kartaca şehrinin dâhil olduğu Proconularis eyaleti Romalılarda kalmıştır.⁹¹⁶ Anlaşma şartları mücadeleyi kaybeden Romalıların üstün bir duruma geçmesini sağlamıştır. Afrika'da işgalinde başarılı olan Vandalların neden bu şartlar altında anlaşmayı kabul ettikleri ise belirsizdir. Gibbon'a göre; Gaiseric'in anlaşmadaki bu imtiyazları vermesindeki amacı Kartaca'ya saldırmak için gerekli koşulları sağlamaktır. Bury ise, anlaşmadan bir süre sonra tekrar harekete geçmeyi planlayan Gaiseric'in, Afrika'da ele geçirdiği bölgelerde hâkimiyetini pekiştirmek için anlaşmayı bu şartlarda kabul ettiğini ileri sürmüştür.⁹¹⁷

General Aetius, topraklarını genişletmeye çalışan Vizigotların ve Kuzey Galya'da yağma yapan Burgonların faaliyetlerini bastırmak için 436-437 yılları arasında seferler düzenlemiştir. Aetius en güvendiği müttefik olan Hunları, 435 yılındaki seferden sonra yapılan anlaşmayı bozan Burgonlara karşı göndermiştir. 437 yılında Rua komutasındaki Hunlar, Burgonlar ile yaptıkları savaşta Kral Gundahar dâhil 20.000 kişi katletmişlerdir. Bu savaş, Germen kavimlerinin göçünü anlatan Orta Çağ'ın Nibelungenlied destanındaki efsanelere konu olmuştur. Başkenti Worm olan feoderati Burgon Krallığı, Hunların bu ağır darbesi karşısında yıkılmıştır. Sağ kalan Burgonların ise, yedi yıl sonra Batı Roma hükümeti tarafından Cenevre Gölü'nün güneyinde olan Sapaudia'daki⁹¹⁸ kısıtlı bölgeyi yerli halk ile paylaşmalarına izin verilmiştir.⁹¹⁹ Bu sırada Burgonların Belgia eyaletindeki akınlarını fırsat bilen Vizigotlar anlaşmayı ihlal etmişlerdir. Kralları Theodoric komutasında çevredeki yerleşim yerlerinde yağma yapan Vizigotlar, 436 yılında Narbone'yi kuşatmışlardır. Aetius ise Hunlar ile desteklenmiş Roma ordusu ile Vizigotlara karşı sefer düzenlemiştir. Kont Litorius komutasında gönderdiği birlikler gizlice şehre girmiş ve şehre gıda takviyesi yapmıştır. General Aetius ise Vizigot Kralı Theodoric'in kuşatmayı kaldırarak geri çekilmesini sağlamıştır. Böylece

⁹¹⁶ Murray, *From Roman to...*, s. 69; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 94-95; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 91; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 267; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 108; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁹¹⁷ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 267-268; Bury, *History of the...*, s. 249.

⁹¹⁸ Günümüzde Fransa'daki Savoy'dur.

⁹¹⁹ *Chronica Gallica*, s. 660; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 93-95; Murray, *From Roman to...*, s. 69; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 94-97; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 91-92; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 316; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 113; Wolfram, *Germenler: Kökenleri...*, s. 113; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

şehirdekiler bir yıl süren kuşatma sırasında yaşadığı kıtlıktan ve Vizigot tehlikesinden kurtarılmışlardır.⁹²⁰

Vizigot ve Bugonların isyanı bastırılmış, ancak 437 yılında İspanya'daki Sueviler anlaşmaya sadık kalmayarak Gallaecia'daki halka yönelik saldırılarına devam etmişlerdir. Bunun üzerine Aetius, Censurius ve Fretimund'u Suevilere elçiler olarak göndermiştir. Ancak Suevilerin diplomasi yoluyla bastırılamayacağını anlamış olduğundan askerî müdahalede bulunmuştur. Roma komutanlarından birini birlikler ile birlikte Suevilere karşı göndermiştir. Jordanes'in açıklamalarında Aetius'un Sueviler ve Franklara karşı başarılı bir zafer elde ettiği belirtilmiştir.⁹²¹ Nitekim Sueviler, bir yıl önce gönderilen elçiler ve birliklerden sonra Gallaecia halkı ile barış içinde yaşamayı kabul etmiş ve 438 yılında Romalıların sunduğu şartlar altında anlaşma imzalamıştır. Bir süredir hasta olan Suevi Kralı Hermeric, tahtını Baetica'daki Andevotus ve birliklerini mağlup ederek ganimetler elde eden oğlu Rechila'ya devretmiştir.⁹²²

İmparator III. Valentianus ise 437 yılında II. Theodosius'un kızı Eudoxia ile evlenmiş ve Batı Roma İmparatorluğu'nun yönetimini üstlenmiştir. Böylece Galla Placidia'nın naibeliğine gerek kalmamıştır. Küçük yaşta tahta geçen ve annesinin yetiştirme tarzından dolayı yönetim açısından tecrübe edinemeyen III. Valentianus'un Aetius ile ilişkisi, Honorius ile Stilicho'nun ilişkisinden farklı olmamıştır. Aetius, ölümüne kadar geçen süreçte imparatorun arkasındaki asıl otorite olmuştur.⁹²³ Aetius'un yönetimdeki becerileri sayesinde Valentianus'un saltanatı devam edebilmiştir. Jordanes'e göre Aetius *"Roma devletine hizmet etmek için doğmuş, savaşın zahmetlerine katlanmaya hazır bir adamdı"* ve o imparatorluğun kurtarıcısı olmuştur. III. Valentianus ise, antik kaynaklar tarafından vaktini sarayda geçiren, önceli Honorius gibi savaş ve yönetim konusunda pasif kalan bir imparator olarak tasvir edilmiştir. Bunun yanı sıra, III. Valentianus döneminde savaşıma isteği zayıflamış olan Batı Roma ordusu ise, iki yetenekli komutanın yani Aetius ve

⁹²⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 93-95; Murray, *From Roman to...*, s. 69; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 100; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 316; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 96.

⁹²¹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 100; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 97.

⁹²² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95.

⁹²³ Murray, *From Roman to...*, s. 70; Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History...*, s. 383; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 143; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilası*, s. 92; https://www.tertullian.org/fathers/nikiu2_chronicle.htm, Erişim Tarihi: 25.04.2021.

Bonifacius'un aralarındaki kişisel rekabet nedeniyle kendini toparlayamamıştır.⁹²⁴ Bu durum Batı Roma İmparatorluğu'nu askerî olarak German veya Hun müttefiklerinin yardımcı askerlerine daha da bağımlı kılmıştır.

437 yılında Aetius Galya'daki isyanlar ile meşgul olurken, Afrika'daki Katolik Hristiyanlar Gaiseric'in baskıları Arian mezhebine geçmeleri için zorlanmışlar ve Katolik din adamlarına ise Arian olan Vandallar tarafından eziyet edilmiştir. Gaiseric'in eylemler Afrika'daki ile sınırlı kalmamış, bir yıl önce Galya'da isyan eden Vizgot Kralı Theodoric'in işbirliği teklifini kabul etmiştir. İttifakın güçlenmesi için Theodoric'in kızı ile Gaiseric'in oğlu evlendirilmiştir.⁹²⁵ Bu sırada Roma ordusuna bağlı olan firar etmiş feodaraeti barbar askerleri korsanlık faaliyetlerine başlamışlardır. Hughes, korsanlık girişimleri Vandal Kralı Gaiseric tarafından teşvik edildiğini ve Vandal aristokratlar tarafından gerçekleştirildiğini dile getirmiştir. Çünkü Hughes'e göre; Gaiseric'in muhtemel amacı, müttefik Vizgotların Galya'daki isyanını desteklemek ya da Batı Roma ordusunun bu yağma girişimlerine karşılık verebilme potansiyelini görerek sonraki hamlelerini yapmaktır. Ayrıca yağmacıların firari ya da korsan olarak adlandırılmasının nedeni, Roma ordusunun yağmacılara karşı başarılı olması durumunda Gaiseric'in yağmacılar ile açıkça ilişkilendirilmesinin önüne geçerek Romalılar ile müttefiklikliğini devam ettirmek istemesidir.⁹²⁶ Ancak Aetius Galya'daki Vizigotlar ile yapılan savaş ile meşgul olduğundan barbar korsanların yağmalarına müdahale edememiştir. Bunun üzerine yağma faaliyetleri 438 yılında Sicilya ve birçok adadaya yayılmıştır. Aynı yıl Galya'da Aetius tarafından mağlup edilen Vizigot Kralı Theodoric 8.000 askerlerini kaybetmiştir. Hughes Aetius'un Vizigotlar ile yapılan savaşta Hunların düşmanı şaşırtmak için kullanılan vur-kaç taktikini ve Romalıların geleneksel askerî öğretilerini birlikte kullanmış olabileceğini dile getirmiştir. Dönemin şairi Merobaudes⁹²⁷ methiyesinde Aetius'un bu zaferi hakkında "...düşmanın büyük bir bölümünü şaşırttı ve öldürdü; sayıca fazla olan piyade birlikleri yönlendirildikten

⁹²⁴ Jordanes, *The Gothic History*..., s. 100; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 255-256-313-314.

⁹²⁵ Murray, *From Roman to...*, s. 69-70; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 96; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 318.

⁹²⁶ Murray, *From Roman to...*, s. 70; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 98-99.

⁹²⁷ Hem şair hem de asker olan Merobaudes, 441 yılında Tarraconensis'teki Bacaudae adındaki isyancılara ağır yenilgi yaşatan *magister utriusque militiae* Asturius'un damadıdır. M.S. 443 yılında Asturius'un yerine komutayı devralmış ve Bacaudae İsyanı'nı durdurmakta başarılı olmuştur. Ancak kısa bir süre sonra Batı hükümetinin emriyle Roma şehrine geri dönmüştür. Bkz.: Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 97.

sonra, kendisi ise dağılan süvari birliklerini sıkı bir şekilde takip etti ve ayakta duranları gücüyle, kaçanları da hırslı hızıyla alt etti.”⁹²⁸ diyerek savaşın gidişatı hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca Aetius’un Hunların savaş taktikini kullanılması olağandır. Çünkü Aetius, gençliğinde esir olarak yanlarında yaşadığı Hunlardan eğitim almış ve savaş becerilerini geliştirmiştir.

439 yılında Aetius’un devlet ve kişisel meseleleri için İtalya’ya döndüğünde komutayı Litorius devralmıştır. Gotlar ile olan savaş komutasındaki Hun birlikleri sürdüren Litorius, sonunda Vizigot Krallığı’nın başkenti Toulouse’ye yürümüştür.⁹²⁹ Ancak kehanetlere inanarak Gotların başkenti ele geçireceğini düşündüğü için Theodoric’in barış için gönderdiği elçileri reddetmiştir. Sonunda Vizigotlar Litorius’un ordugâhına saldırmış ve Toulouse’da gerçekleşen büyük bir savaştan sonra iki taraftan da ağır kayıplar verilmiştir. Bu nedenle kesin bir Vizigot zaferi olmamıştır. Ancak Litorius’un yardımcı Hun birlikleri neredeyse yok edilmiş ve kendisi ise Vizigotlar tarafından ele geçirildikten birkaç gün sonra öldürmüştür.⁹³⁰ Aynı dönemde muhtemelen Theodoric’in yönetiminden memnun olmayan ve yetenekli bir savaş liderleri olan Vizigot Vitericus, Batı Roma İmparatorluğu’nun tarafına geçmiştir. Aetius komutayı tekrar eline almak için geri dönmüştür. Ardından Theodoric ile savaş alanında karşılaşmış, ancak iki tarafın birbirlerine karşı olan çekinceleri nedeniyle savaş sonuçsuz kalmıştır. Nitekim Aetius ve Theodoric barışın sağlanması için anlaşmaya karar vermişlerdir.⁹³¹

3.2.2. Vandalların Kartaca Şehrini Ele Geçirmesi ve Batı Roma İmparatorluğu’nun Genel Durumu

Aetius Gotlar barış görüşmelerine devam ettiği sırada Vandal Kralı Gaiseric, Roma hükümeti ile 435 yılında yaptığı anlaşmayı ihlal ederek doğuya yönelmiş ve Kartaca şehri dâhil Afrika’nın kıyı bölgelerine saldırı başlatmıştır. Böylece Gaiseric

⁹²⁸ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; Murray, *From Roman to...*, s. 70; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 100; Clover, “Flavius Merobaudes...”, s. 13.

⁹²⁹ *Chronica Gallica*, s. 660; Murray, *From Roman to...*, s. 70; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 100-101; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun...*, C. III, s. 316.

⁹³⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; Murray, *From Roman to...*, s. 70; Salvian, *The Writings of...*, s. 198; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun...*, C. III, s. 317; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 101.

⁹³¹ Murray, *From Roman to...*, s. 71; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 101; Gibbon, *Roma İmparatorluğu’nun...*, C. III, s. 317; Peter Heather, “The Western Empire, 425-476”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron, Bryan Ward-Perkins ve Michael Whitby), 4. Baskı, C. XIV, Cambridge University Press, New York 2007, s. 8.

komutasındaki Vandallar, 585 yıldır Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altında olan Kartaca'yı 19 Ekim 439 tarihinde büyük bir taktikle ele geçirmişlerdir.⁹³² Gaiseric'in Kartaca'yı ele geçirmesinden sonra şehirdeki özgür insanlar, hatta senatörlerin birçoğu çoğunun dâhil olduğu soylular esir edilmiştir. Bazı senatörler ise yağmalandıktan sonra sürgün edilmiştir. Gaiseric, şehirdeki insanların altın, gümüş, değerli taşlar ve pahalı kıyafetlerin kendisine teslim edilmesi için kararname yayınlamıştır. Bu emri yerine getirmeyenler ve değerli eşyalarını saklayanlar ise işkenceye maruz kalmış ve idam edilmiştir. Hatta Theodoret, bazı psikopos ve kontlara mektuplar göndererek, onlara 439'da Genseric Kartaca'yı barbarların Libya ve Kartaca'yı yağmalaması üzerine bölgenin zenginlerinden olan Celestinianus'un ailesi ile birlikte bölge kaçmak zorunda kaldığını bildirmiş ve yardım edilmesi için ricada bulunmuştur.⁹³³ Ayrıca Victor'un açıklamalarına göre; Vandallar şehrin kiliselerini yağmalamışlardır. Vandal Kralı Gaiseric'in Kartaca piskoposu Quodvultdeus ve din adamlarını karşı düşmanlığı, onların yağmalandıktan sonra Campania'daki bir kasaba olan Napoli'ye sürgün edilmesine neden olmuştur. Theodoret, 439 tarihli Edessa piskoposu Ibas'a yazdığı mektubunda Vandallar tarafından sürgün edilen piskopos Cyprianus'u kendisi ile tanıştırmak için göndereceğini belirtmiştir.⁹³⁴

Kuzey Afrika'nın ana limanına sahip ve 200.000 nüfusu ile en zengin şehri olan Kartaca, bir devletin sahip olabileceği her şeyi içinde barındırdığı belirten döneme tanıklık eden Salvian tarafından Afrika'nın Roma'sı olarak görülmüştür. Ayrıca Roma İmparatorluğu'nun Roma, Konstantinopolis, Antakya ve İskenderiye şehirlerinin değerleri ile kıyaslanan Kartaca, Batı Roma topraklarının stratejik konum ve ekonomi açısından önemli olan ikinci şehir olmuştur. Kartaca şehrinin ve tüm kıyı şeridini ele geçiren Vandallar, Kuzey Afrika'nın tahıl arzını kontrolünü ellerinde tutmuşlardır. Ayrıca önemli bir deniz üssü olan Kartaca'yı ele geçiren Vandal Kralı

⁹³² *Chronica Gallica*, s. 660; Murray, *From Roman to...*, s. 71; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; *Chronicon Paschale...*, s. 72; Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 7; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 120; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 93; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 101.

⁹³³ Murray, *From Roman to...*, s. 71; Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 7-8; Theodoret, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. Theodoret, Jerome, Gennadius, Rufinus: Historical Writings*, C. III, (Edl.: Philip Schaff ve Henry Wage), (Yunancadan İngilizceye çeviren: Blomfield Jackson), The Christian Literature Company, New York 1892, s. 266-267; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 269-270.

⁹³⁴ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; Murray, *From Roman to...*, s. 71; Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 8; Theodoret, *A Select Library...*, s. 260, 262; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 269-270.

Gaiseric, deniz güçlerini arttırmıştır.⁹³⁵ Diğer taraftan Vandalların 439'da başlattıkları fetih girişimi, hem Batı Roma hemde Doğu Roma hükümetini oldukça tedirgin etmiştir. Çünkü Kartaca'nın işgali, Vandalların tersane ile donanma sahibi olması ve deniz yoluyla büyük saldırılar düzenlemesi imkânı sağlayacaktır. Bundan dolayı Kartaca'nın Vandallar tarafından işgal edilmesinin ardından, iki imparatorluk hükümeti de alarma geçmiştir. İmparatorlar Roma ve Konstantinopolis şehirlerinin savunmalarının güçlendirilmesi için emir vermişlerdir. Sigisvult İtalya kıyıları korumak için hazırlıklara başlamış, Galya'daki meseleler⁹³⁶ ile meşgul olan General Aetius'un komutasındaki kuvvetleri ile birlikte dönmesi için haber gönderilmiştir. Ayrıca İmparator II. Theodosius, Doğu Roma İmparatorluğu'nun denizden gelebilecek Vandal saldırılarına karşı korunmak için, Batı Roma İmparatorluğu'na askerî destekte bulunma kararı almıştır.⁹³⁷

Kartaca'yı ele geçirdikten sonra Romalıların donanması ile mücadele edebilecek kadar güçlü donanma inşa eden Gaiseric, Afrika'dan Sicilya'ya akınlar düzenleme imkânı bulmuştur. Vandallar 440 yılında yelken açmış ve Sicilya'yı yağmalamıştır. Gaiseric, Ortodoks piskoposlar tarafından mahkûm edilmiş olan Sicilya'daki Arianlıların lideri Maximinus'un kışkırtmasıyla, Panormus'u kuşatmıştır. Uzun süren kuşatma sırasında⁹³⁸ Vandallar tarafından Ortodoks inancına sahip insanlara zulm edilmiştir. Ancak ciddi bir direniş gösteren Panormus şehrini muhtemelen ele geçirememiştir. Ayrıca Konstantinopolis'ten hareket eden büyük bir Roma donanma 441 yılında Kartaca'ya doğru yelken açmıştır. Bu nedenle

⁹³⁵ Salvian, *The Writings of...*, s. 208-209; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 268; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 91-120; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42.

⁹³⁶ Aetius Gotlar ile yaptığı barışın yanı sıra, kendi emrindeki Hun askerleri ve Alan askerlerinden oluşan büyük bir ordu ile Galya'yı kontrol altına almaya çalışmıştır. Bu askerler M.S. 440 yılından sonra Aetius tarafından, Vizigot işgali veya Sakson saldırılarına karşı savunma için Valentina şehrinin kırsal bölgeleri ve Loire'nin kuzeyinde Gallia Ulterior olarak adlandırılan bölgeye yerleştirilmişlerdir. Ayrıca M.S. 411-412 yılları arasında Britanya'daki işgalci Saksonlara tavizler verilerek bölgedeki hâkimiyetleri tanınması, Roma otoritesine dair son kısıtları da ortadan kaldırmıştır. Böylece Romalılaştırılmış Britanya'nın yerli halkı Germen kavimlerden Sakson ve Jütlerin eline geçen topraklarda kaynaşan halk, İngiliz ulusunun temellerini oluşturmaya başlamıştır. Bkz.: *Chronica Gallica*, s. 660; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 314; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 128-129; Penny MacGeorge, *Late Roman Warlords*, Oxford University Press, New York 2002, s. 73; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁹³⁷ Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 93; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 91-121; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁹³⁸ Prosper'in kroniğinde Gaiseric'in Sicilya'yı tahrip ederken Bonifacius'un sügün edilen damadı Sebastian'ın Kartaca'ya gittiği haberini aldığını ve onun Afrika'da bir tehlike oluşturacağını düşündüğünü dile getirmiştir. Konstantinopolis'ten kaçan Sebastianus, Vizigot kralı Theodoric'e giden ve hoş karşılanmamış ve İspanya'ya geçmiştir. Bir yıl sonra yani 440 yılında Afrika'ya geçmiştir. Bundan sonraki süreçte Gaiseric ile Sebastian arasında M.S. 449 yılına kadar ittifak sağlanmıştır. Bkz.: Murray, *From Roman to...*, s. 71; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 97-99.

Sicilya'dan ayrılmak zorunda kalan Gaiseric, Vandal kuvveti ile Kartaca'ya dönme kararı almıştır.⁹³⁹ 441 yılında Gaiseric'in işgalini durdurması için Ariobindus, Ansila ve Germanus'u komutasındaki generaller ile büyük bir kuvvet gönderen II. Theodosius'un amacı, Doğu Roma İmparatorluğu'nun çıkarlarını korumaktır. Vandalların Sicilya işgalinin ardından İskenderiye'nin ticaretini engelleyerek kıtlık tehlikesi yaratması ihtimalini göz önünde bulunduran İmparatoru II. Theodosius, Doğu Roma İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki hâkimiyetini kaybetmesi riskine girmek istememiştir.⁹⁴⁰ Doğu Roma hükümeti, Vandalların Afrika ve Sicilya'da girişimlerini durdurmaya çalışırken, General Aetius Galya'daki sorunları çözmeye çalışmıştır. Çünkü 429 yılında Vandalların gidişi ile İspanya'daki tek Germen kavmi olan Sueviler, on yıl sonra Batı Roma hükümetinin Vandalların Kartaca'yı işgali ile meşgul olmasını fırsat bilerek Kral Rechila komutasında tekrar harekete geçmiştir. Hydatius'un açıklamalarına göre; Sueviler 439 yılında Emerita'ya saldırmış, bir yıl sonra Aetius tarafından Suevilere elçi olarak gönderilen Censurius'u kaldığı Martylis'te⁹⁴¹ kuşattıktan sonra teslim olmasını sağlamışlardır. 441 yılında Suevi Kralı Hermeric'in dört yıl süren hastalığı sonucunda ölmüş, oğlu Rechila ise aynı yıl Hispalis'i ele geçirmiştir. Ardından Sueviler, Baetica ve Carthaginiensis eyaletlerini hâkimiyetleri altına almışlardır. Thompson ise, Carthaginiensis eyaletlerinin kıyı kesimlerinin işgal edilmediğini ileri sürmüştür. Çünkü Hydatius 425 yılında Vandalların kıyının en önemli şehri olan Kartaca'nın ele geçirilmesinden bahsetmemiş ya da 460 yılında tekrar fetih politikasına dönen İmparator Majorianus'un kıyıları ele geçirmek için bir girişimde bulunmamıştır. Bu nedenle Thompson, Hydatius'un Carthaginiensis eyaletinin batısının ve merkezinin Sueviler tarafından işgal edildiğinden bahsettiğini iddia etmiştir.⁹⁴²

İmparator II. Theodosius, Hun hükümdarı Rua'nın 434 yılındaki ölümünden sonra yerine geçen iki yeğeni yani Bleda ve kardeşi Attila ile anlaşmaya varmıştır. Bu nedenle Tuna sınırından gelebilecek bir Hun saldırısı ihtimalini düşük olduğunu düşünmüştür. Aynı şekilde Persler ile barış içinde olduklarından doğu sınırlarından

⁹³⁹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; *Chronicon Paschale...*, s. 72; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 157; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 121; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 95; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 101.

⁹⁴⁰ Murray, *From Roman to...*, s. 71; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 121-122; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 102.

⁹⁴¹ Modern Mertola.

⁹⁴² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 95; Thompson, *Romans and Barbarians...*, s. 161-162; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 116; Heather, "The Western Empire...", s. 12.

da bir tehlike gelmesi beklenmemiştir. Ancak önce Persler saldırmış, kısa süren savaşta tekrar sınırlar korunmuştur. Ardından Doğu Roma donanmasının 441 yılında Vandallara karşı gönderilmesinden sonra Hunlar anlaşmayı ihlal ederek⁹⁴³ Trakya'ya akın etmişlerdir. Trakya'yı ve Illyricum Hunlar tarafından tahrip edilmiştir. Marcianopolis Hunlar tarafından ele geçirilmiş ve Trakya'daki *magister militum* Arnegiscius öldürülmüştür.⁹⁴⁴ II. Theodosius Vandallara gönderdiği Doğu Roma kuvvetlerini, Hun akınları nedeniyle 442 yılında geri çekmeye karar vermiştir. Ayrıca 411 yılında Vandallara karşı gönderilen Doğu Roma kuvvetinin müdahalesi ertelenmiş ve Sicilya'da beklerken Afrika'da işgale karşı henüz herhangi bir savaş yapılmamıştır. Böylece Doğu Roma ordusu Konstantinopolis'in güvenliği için dönmüştür. Nitekim İmparator Valentinianus ile Gaiseric arasında yapılan anlaşma, Roma hükümetinin Vandalların bağımsızlığını kesin olarak tanımasını sağlamıştır.⁹⁴⁵ 442 yılındaki anlaşma sonucunda, Vandallar Kartaca'yı içeren Proconsularis eyaleti, Byzacena eyaletini, Tripolitana ve Numidia bir kısmını alarak, Afrika'nın en önemli bölgelerini ele geçirmiştir. Vandalların işgal süreci boyunca tahrip olmuş Moritania, Numidia ve Sitifensis eyaletleri Romalılara bırakılmıştır. Gaiseric muhtemelen anlaşma gereği oğlu Hunneric'i rehin olarak vermiştir. Ayrıca Vandallar yıllık olarak Batı Roma hükümetine vergi ödemeyi kabul etmişlerdir. Yine de anlaşma genel itibarıyla Gaiseric için başarılı, III. Valentinianus için imparatorluğuna ciddi zarar veren bir anlaşma olmuştur. Bunun yanı sıra 442 anlaşması Batı Roma İmparatorluğu için dönüm noktası olmuştur. Çünkü Ravenna hükümeti Vandalların Roma feodaratı olarak yerleştiklerini iddia etmiş olsalar da Vandalların Gaiseric'in yönetimi altında kalıcı olarak yerleşmiş ve Batı Roma İmparatorluğu Doğu Roma hükümetinin askerî desteği olmadan kaybettiği toprakları geri alamadığını göstermiştir. Hatta Gaiseric'in Roma hükümetine karşı başarısı kendi halkı arasındaki soylu ve zengin adamlardan

⁹⁴³ Anlaşmayı ihlal etmelerinin nedeni için Bkz.: Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 231.

⁹⁴⁴ *Chronicon Paschale...*, s. 73-76; *Chronica Gallica*, s. 660; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 31-233; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 159; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 120; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 948; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 95; Heather, "The Western Empire...", s. 11; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 102.

⁹⁴⁵ Murray, *From Roman to...*, s. 71-72; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 159; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 35; Starr, *The Roman Empire...*, s. 175; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 102.

bazılarını rahatsız etmiş ve ona karşı tuzak kurmalarına yol açmıştır. Ancak darbe girişimleri ortaya çıktığında katledilmişlerdir.⁹⁴⁶

Vandallar ile yapılan 422 yılındaki anlaşmanın Batı Roma İmparatorluğu için olumsuz ekonomik etkileri iki yıl içinde kendini göstermiştir. İmparator III. Valentianus 444 yılında yayınladığı karar, açıkça Batı Roma hükümetinin iflasını yanmıştır. Ayrıca yıllık Vandallardan alınan vergi kısa bir süre gelir kaybını alzalmış olsa da, daha önce Afrika'dan elde edilen gelirlerinin yerini tutmamıştır. Afrika'nın en verimli topraklarının Roma İmparatorluğu'nun elinden çıkması ve Akdeniz ticaretindeki güç kaybı yaşanan ekonomik çöküş, Aetius'un askerî gücünü de kısıtlamıştır.⁹⁴⁷ 442 yılındaki diğer önemli olay, ortaya çıkan büyük salgının imparatorluk topraklarında hızla yayılması olmuştur. Bu durum sadece Roma hükümeti için değil aynı zamanda Germen halklar için de ciddi bir sorun yaratmıştır. Hughes salgının yarattığı kargaşa ortamının, Galya'daki Bagaude İsyanları'nı tekrar tetiklemiş olabileceğini ileri sürmüştür. Böylece Aetius, Vandalların Kartaca'yı işgalinden birkaç yıl önce başlayan ve sonrasında devam eden aralıklı olarak ortaya çıkan Galya'daki Bagaude İsyanı ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Aetius'un komutasında Majorian Galya'daki isyan ile ilgilenmiştir. Ricimer ise Aetius'un komutasında olan bir başka komutan olmuştur.⁹⁴⁸

Bagauade İsyanları'nın yarattığı sorunları fırsat olarak gören Franklar ise, tekrar işgal girişiminde bulunmuşlardır. Frank Kralı Clodio, 443 yılında Atrebatum'a saldırmış ve ele geçirmiştir. Ardından Franklar Turones'i⁹⁴⁹ kuşatmışlar, ancak Majorian tarafından savunulan şehri ele geçirememişler ve 444 yılında kuşatmayı kaldırmışlardır.⁹⁵⁰ Ayrıca Doğu Roma İmparatorluğu ile anlaşma imzalmış olan Attila, Doğu Roma'dan aldığı intiyazları Batı Roma hükümetinden almak için harkete geçmiştir. Ancak Aetius'un Franklar ile devam eden mücadelesinin yanı sıra, hem Vandallar, Vizigotlar ve Suevilerin Batı Roma topraklarındaki hâkimiyetinden

⁹⁴⁶ Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 7; Murray, *From Roman to...*, s. 72; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 121-124-125; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 269-270; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 95; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 129; Wood, "The barbarian invasions...", s. 519.

⁹⁴⁷ Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 134-135; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 129; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 42; Heather, "The Western Empire...", s. 14.

⁹⁴⁸ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 97; *Chronica Gallica*, s. 660; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 130.

⁹⁴⁹ Günümüzde Fransa'daki Tours şehridir.

⁹⁵⁰ Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: W. B. Anderson), Harvard University Press, Cambridge 1963, s. 79; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 133-135; Clover, "Flavius Merobaudes...", s. 44-45; Heather, "The Western Empire...", s. 13.

hem de Büyük salgın ve Galya'daki isyandan dolayı yeterince zarar görmüştür. Özellikle kendisine askerî destek sağlayanların Hunlar olduğu göz önüne alınırsa, hem Hun hükümdarı Atilla ile mücadele ederek yeni bir düşman edinmemek hem de Hunların askerî gücünü kullanarak Germen kavimleri kontrol altında tutmak istemesi muhtemeldir.⁹⁵¹ Bu nedenle oğlu Carpilio'yu Hun hükümdarı ile anlaşma yapması için göndermiştir. Nitekim Pannonia topraklarının Hunlara devredilmesi ve *magister utriusque militae* rütbesi ile maaş bağlanması gibi tavizler veren Aetius, Atilla'nın Batı Roma hükümeti ile müttefikliğini sağlamıştır. Kardeşi Bleda'ya karşı üstünlük sağlamış olan Atilla, anlaşmadan kısa bir süre sonra Bleda'ya suikast düzenlemiş ve kuzeydeki tek Hun hükümdarı olmuştur.⁹⁵²

General Aetius, 445 yılında komutasındaki Majorian ile birlikte Kuzey Galya'da hâkimiyet kuran Chlodio komutasındaki Franklara tekrar sefer düzenlemiştir. Bu sırada oğlunun evliliğini kutladığı için hazırlıksız olan Frank Kralı Chlodio, genellikle Nord bölgesindeki Helemes olarak tanımlanan Vicus Helena'da tuzak kuran Aetius'un ani saldırısı ile yenilmiştir. Sidonius ise bu savaşı ayrıntılı olarak anlatmıştır. Nitekim Franklar ile anlaşmaya varılmış, 437 yılında ele geçirdikleri Colonia Agrippinensis ve Treveri'yi⁹⁵³ tekrar Roma hükümetine bırakmışlardır.⁹⁵⁴ Ayrıca 445 yılında İspanya'daki Sueviler, Gallaecia'daki Turonium kıyılarına baskın düzenleyen Vandalların saldırısına maruz kalmışlardır. Halsall bölgenin Afrika üssünden uzak olmasından dolayı Vandalların burayı hedef almasının arkasında Vandal Roma işbirliği olabileceğini ileri sürmüştür. Bu iddia'ya göre; 442 anlaşmasından sonra İmparator Valnetianus'un kızı Eudocia'yı Gaiseric'in oğlu Huneric ile evlendirme sözüne karşılık, Gaiseric'in Suevilere saldırmıştır. Bury, Aetius'un bu evlilikteki amacının Vandalların ilerleyen süreçte muhtemel bir İtalya'ya saldırı düzenlemelerini önlemek olduğunu dile getirmiştir. Ancak Huneric zaten Vizigot kızı ile evlidir. Bu nedenle Vandal Kralı Gaiseric'in oğlunun evliliği

⁹⁵¹ Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 133; Heather, *The Fall of...*, s. 338; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 44.

⁹⁵² *Chronica Gallica*, s. 660; Murray, *From Roman to...*, s. 72; Cassiodorus, *Cassiodorus: Variae*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: S. J. B. Barnish), 2. Baskı, Liverpool University Press, Liverpool 2006, s. 10; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 159; Bede, *Baedia Opera Historica*, s. 65; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 134; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 130; Heather, "The Western Empire...", s. 15; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 102.

⁹⁵³ Günümüzde Almanya'nın Treveri şehridir.

⁹⁵⁴ Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 79-81; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 320; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 249; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 135; Clover, "Flavius Merobaudes...", s. 43, 45.

aracılığıyla Roma hanedanı ile bağ kurabilmesi için Kral Theoderic'in kızı ile olan evliliğini sonlandırması gerekmiştir. Nitekim Gaiseric, gelinini kendisini tahtan indirip kocası Huneric'i başa geçireceği iddiası ile suçlamıştır. Ardından kulaklarını ve burnunu kestirmiş ve babasına yani Vizigot Kralı Theoderic'e göndermiştir. Bu durum Vandal-Vizigot arasında ittifakın düşmanlığa dönüşmesine neden olmuştur. Aslında gerçekleşmeyen Eudocia'nın Huneric ile evlilik sözü, Germanlerin Roma topraklarındaki en aktif iki kavmi birbirlerine cephe almasını sağlayan Roma politikasından ibarettir.⁹⁵⁵

441 ve 443 yıllarında İspanya'da Roma otoritesini kurmak için yapılan seferler devam etmiştir. Galya'da Roma otoritesini tekrar kurmuş olan Aetius, 446 yılında yönünü doğrudan İspanya topraklarına çevirmiştir. *Magister utriusque militiae* olarak atanan Vitus'u İspanya'daki sefer için görevlendirmiştir. Vitus, Roma birlikleri ve müttefik Got kuvveti ile Carthaginiensis ve Baetica'ya ulaşmıştır. Ancak bölgede tekrar Roma seferleri düzenlenmesi, Suevi Kralı Rechila'yı rahatsız etmiş ve sefer sürecinde topladığı kuvvet ile birlikte Vitus'a saldırı başlatmıştır. Vitus komutasındaki Got kuvveti öne sürdüğünde mağlup olmuş ve geri kalan birlikler ile geri çekilmiştir. Sueviler ise bölgede tekrar kendi otoritelerini kurmuşlardır.⁹⁵⁶ Ancak M.S. 448 yılının Ağustos ayında pagan inancına sahip Suevilerin Kralı Rechila Merida'da vefat etmiş, yerine Ortodoks olan oğlu Rechiarius geçmiştir. Suevilerin yönetimini üstlenen Rechiarius İspanya'daki hâkimiyet alanını genişletmeye devam etmiştir. Ayrıca M.S. 499 yılında Vizigot Kralı Theoderic'in evlenerek siyasi konumunu güçlendirmiştir. Aynı yılın Şubat ayında Vasconiae'yi yağmalamıştır. Temmuz ayında Rechiarius ile Theoderic ortak hareket ederek, İspanya'nın Caesaraugusta çevresindeki bölgeyi yağmalamışlar ve İlerda şehrini ele geçirmişlerdir.⁹⁵⁷

Dönem kaynaklarından Suevi ve Vizigot işbirliği ve yağma faaliyetleri dışında, 447 yılından Attila'nın Batı Roma'ya savaş açtığı döneme kadar, Batı Roma İmparatorluğu hakkında önemli siyasi ve askerî bir bilgi günümüze ulaşmamıştır. Aetius ise İspanya'daki Suevilere yönelik başarılı bir sefer gerçekleştirmiştir.

⁹⁵⁵ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 97; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 103; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 250; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 318; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 136-137; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 96; Davis, *Orta Çağ Avrupa...*, s. 44.

⁹⁵⁶ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 97-99; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 141; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 250; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 314; Heather, "The Western Empire...", s. 13.

⁹⁵⁷ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 99; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 144.

Bunun yanı sıra Aetius, 440'lı yılların çoğunda anlaşma sayesinde Batı Roma topraklarını, Doğu Roma İmparatorluğu ile mücadele eden Attila'nın akınlarından korumayı başarmıştır. 452 tarihli *Chronica Gallica*'dan elde edilen bilgiye göre; Attila'nın akınlarından dolayı Doğu Roma topraklarında en az yetmiş şehir tahrip edilmiş ve bu süreçte Batı Roma hükümetinden askerî destek gelmemiştir. Nitekim Hun hükümdarı Attila, M.S. 447 yılında Doğu Roma İmparatorluğu'na karşı kazandığı büyük zaferden ve yüklü mükterdaki ödemedan sonra, yönünü Batı Roma'ya çevirmiştir.⁹⁵⁸ Bundan sonraki süreçte Batı Roma İmparatorluğu için dönüm noktalarından biri Attila ve Aetius'un savaşı gerçekleşecektir. Ancak tez konusunun dışına çıkmamak için bu savaşta Germanlerin katılımı ve savaşın gidişatına etkileri üzerine durulacaktır.

3.2.3. Batı Roma İmparatorluğu'nun Hun Hükümdarı Attila ile Mücadelesinde Germanlerin Katkısı

M.S. 442 yılında Vandal Kralı Gaiseric'in Vizigot Kralı Theodoric'in kızını cezalandırması ile Vizigot-Vandal ittifakın bozulması, Batı Roma hükümeti için yararına olmuştur. Aetius bu düşmanlığı kullanmak için Vizigotlara altın, silah ve gemi gibi yardımlarda bulunarak Afrika'daki Vandallar ile savaşması için teşvik etmiştir. Ancak politika konusunda yetenekli bir kral olan Gaiseric, Aetius'un hamlesine karşılık olarak Attila'ya hediyeler göndermiş ve Galya topraklarındaki Vizigotlara akın düzenlemesi için teşvik etmiştir. Gaiseric'in amacı Hunları Batı Roma topraklarına yönlendirerek Aetius ve Theodoric'in Afrika'ya yönelik seferini engellemektir. Attila ise, Romalılar ile Vizigotların işbirliğini bozmak için her iki tarafa da mektuplar yollamıştır. Böylece savaşmadan önce diplomatik olarak gerekli ortamı hazırlamıştır.⁹⁵⁹ Bunun yanı sıra Salian Franklarının Kralı Clodio'nun ölümünden sonra oğulları arasında çıkan taht savaşı Attila ve Aetius arasındaki mücadelenin başlamasında etkili olmuştur. Çünkü Clodio'nun küçük oğlu Meroveus mücadele sürecinde Batı Roma İmparatorluğu'na sığınmıştır. III. Valentianus ve Aetius'un, hem maddi hemde manevi desteğini alan Meroveus tekrar kendi ülkesine

⁹⁵⁸ *Chronica Gallica*, s. 662; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 141 ; Heather, "The Western Empire...", s. 14-15; Fatma Çapan ve Baran Güvenç, "Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü", 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal araştırmalar Dergisi, C. VI, S.18, Türk Eğitim-Sen Yay., 2017, s. 638.

⁹⁵⁹ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 103; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 318; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 215-217.

dönmüştür. Ancak tahtı ele geçirmiş olan abisi de bu sırada Hun hükümdarı Attila'dan yardım çağrısında bulunmuştur. Hem Doğu Roma hemde Batı Roma topraklarına yönelik girişim yapmayı hedefleyen Attila, Franklardan yardım teklif geldiğinde kabul etmiştir. Böylece Vandal Kralı Gaiseric tarafından Galya fethi için teşvik edilmiş olan Attila Galya'ya geçmek için gerekli bir neden bulmuştur. Ayrıca Attila, Galya'dan sonra zengin İtalya'yı ele geçirme ve büyük bir ganimet toplama imkânını da göz önünde bulundurmıştır.⁹⁶⁰ Bu sırada Attila'ya Roma prensesi Honoria'dan gelen haber ile Attila Batı Roma İmparatorluğu'na yönelik girişimlerini destekleyecek bir başka fırsat daha yakalamıştır. Çünkü istemediği biri ile nişanlandırılmış olan Honoria, mühür yüzüğünü bir elçi ile birlikte Attila'ya göndererek yasal olarak eşi olduğunu ilan etmesi için yardım istemiştir. Böylece Attila, Honoria'nın isteğini kabul etmiş ve onunla evleneceğini duyurmuştur.⁹⁶¹ Evlilik haberi Doğu Roma sarayına ulaşmıştır. Ancak bu haber aldıktan yaklaşık bir ay sonra İmparator II. Theodosius, attan düşerek 28 Temmuz 450 tarihinde vefat etmiştir. İmparatoriçe Pulcheria yasal imparator olan eşi Marcian ile birlikte ilerlemiş yaşlarının getirdiği tecrübe ile başarılı bir politika ile Doğu Roma İmparatorluğu'nu yönetmeye başlamışlardır.⁹⁶²

Batı Roma sarayında Honoria'nın entrikaları nedeniyle sıkıntılı duruma düşen III. Valentianus, kız kardeşi Honoria'nın Attila ile evlenmesinden hoşnut olmasa da kabul etmiştir. Ancak Attila'nın asıl amacı Galya'ya yönelik akınları için doğrudan geçerli bir neden yaratmaktır. Bundan dolayı Attila, III. Valentianus'a Honoria ile evlilik yapacağı için bir Goth elçi göndermiş ve Batı Roma topraklarının bir kısmını talep etmiştir. Ancak bu sırada Honoria başkasıyla evlendirilmiş olduğunu öğrenen Attila, Honoria'nın kendisiyle evlenmek istediği konusunda ısrar etmeye devam etmiş ve III. Valentianus'a kendisi için bir saray hazırlamasını emretmiştir. Batı Roma hükümeti bu teklifi kabul etmediğinde Hun hükümdarı Attila 451 yılının

⁹⁶⁰ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 321; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 211.

⁹⁶¹ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 114; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 322; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 223-224.

⁹⁶² *Chronicon Paschale...*, s. 80-81; *Consularia Italica*, s. 301; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; Jordanes, *Iordanis Romana et Getica*, MGH Auctores Antiquissimi XIII: *Chronica Minora Saec. IV.V.VI.VII.*, C.V, (Ed.: Theodore Mommsen), Apvd Weidmannos, Berlin 1882, s. 42-43; Macellinus 20; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 159; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 53; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 228; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 102; https://www.tertullian.org/fathers/nikiu2_chronicle.htm, Erişim Tarihi: 25.04.2021.

ilkbaharında Pannonia'dan ayrılmış ve Galya'ya yürümüştür.⁹⁶³ Bu noktada Aetius Vizgotların müttefik olarak desteğini alacağını düşünmüştür. Aetius, Attila'nın kalabalık ve güçlü ordusunu yenmek için Vizigot yardımcı birliklerinin yeterli olmadığını bilincinde olduğundan İtalya'daki birliklerinin de Galya'daki savaşa katılmasını sağlamıştır. Attila'nın ordusu Galya'nın kuzeydoğusunda akın düzenlerken Aetius, Sidonius'un deyiimiyle “*lejyonerleri olmayan zayıf, yetersiz bir yardımcı kuvvete*” önderlik ederek Alpleri geçmiştir.⁹⁶⁴ Ayrıca Aetius, kendisine güvenmeyen İmparator III. Valentianus'u Vizigotların desteğini almak konusunda ikna etmiştir. Böylece Aetius'un isteği üzerine İmparator III. Valentianus, Attila'ya karşı savaşmak için son dönemde anlaşmazlıklar yaşadığı Vizigot Kralı Theoderic'e ittifak teklifinde bulunmuştur. Ancak Galya'ya ulaştığında Vizigotların bu savaşta yer almak istemediğini öğrenmiştir. Bunun üzerine Aetius, Vizigotlar ile yapılmak istenen ittifak için *praefectus praetorio* görevinden sonra emekli olan senatör Avitus'un elçisine başvurmuştur. Avitus bu isteği kabul etmiş ve İmparator Valentianus'un ittifak teklifini iletmiştir. Vizigotlara gönderdiği mesajına “*Ulusların en cesuru olarak bizlerin, tüm dünyayı köleleştirmek isteyen dünyanın efendisine karşı birleşmemiz sağduyunun bir parçasıdır...*” şeklinde başlayan İmparator Valentianus, kendi otoritesinde olan birine emir vermek yerine, kendi ile eşit statüde olan bir krala işbirliği için yapılan teklifi yansıtmıştır.⁹⁶⁵ Bu durum, Vizigotların ilk Galya'ya Roma hükümeti tarafından yerleştirildikleri zamandan farklı bir hâkimiyet gücüne sahip olduklarını göstermiştir. Vizigotların imparatorluğa bağlı bir krallık olmadığını işaretleri verilmiş, ancak savaştan sonra Vizigotlar tamamen bağımsız olacaklardır.

Nitekim Vizigot Kralı Theoderic, Batı Roma hükümetin elçisi olan Avitus tarafından teklifi kabul etmesi için ikna edilmiştir. Avitus, birlikte hareket edilmesi durumunda Attila'yı mağlup edebileceklerini söylemiş, ayrıca Hunların geçmişte atalarına yaşattıklarından dolayı intikam alması için bir fırsat olduğunu söyleyerek Kral Theoderic'i kıskırtmıştır. Böylece Kral Theoderic elçiler ile iletildiği cevabında

⁹⁶³ *Chronica Gallica*, s. 662; *Chronicon Paschale*..., s. 77; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 25; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 161; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 323; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 228, 230-234, 236.

⁹⁶⁴ Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 147; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 104; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. s. 236; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 326; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 159.

⁹⁶⁵ *Chronicon Paschale*..., s. 77; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 147; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 104; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 326-327; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 237.

"Romalılar, arzunuzu ulaştınız; Attila'yı da düşmanımız yaptınız. Bizi çağırdığı her yerde onu takip edeceğiz ve çeşitli ırklara karşı kazandığı zaferle şişirilmiş olsa da Gotlar nasıl olduğunu biliyorlar..." diyerek Attila ile olan savaş işbirliği yapmayı kabul etmişlerdir. Hughes ise, Kral Theoderic'in bu kararı almasında, kızını ağır bir şekilde cezalandırdığı için düşmanı olan Gaiseric'in, Attila'yı Galya'ya saldırmak için teşvik ettiği dair söylentilerinin etkili olduğunu dile getirmiştir. Theoderic'in yanına aldığı altı oğludan en küçüğü olan Thorismund ve Vizigot birlikleri ile birlikte savaş hazırlıklarına başlamışlardır.⁹⁶⁶ General Aetius ise Attila'nın ordusu ile eşit şartlarda savaşmak için asker toplamaya çalışmıştır. İç savaş halindeki Franklardan Merovius'u destekleyenler, Aetius'un yanında savaşacaklardır. Ayrıca Vizigotlar ve Frankların dışında yardımcı birlikler olarak, Sarmatlar, Ermeniler, Litisyenler, Burgonlar, Saksonlar, Riparianlar, Olibrionlar ve diğer bazı Kelt veya Germen kabileleri Aetius'un savaş çağrısına uymuşlardır. Hatta daha önce defalarca isyan etmiş olan Bagaudae, Aetius'un ordusuna katılmışlardır.⁹⁶⁷

Attila'nın ordusu, 370'li yıllardan beri batıya doğru akın eden ve sayısız halkı boyuduruğu altına alan Hunların geçmişinden ve kendisinin başarılarından dolayı 451 yılında hizmetindeki ordu gücünün sayısı belirsiz, içeriği ise karışıktır. Jordanes, Attila'nın Romalılar ve Vizigotlar ile savaşmak için egemenliğindeki çeşitli kavimleri topladığını ve 500.000'den fazla kişiyi komutası altında tuttuğu söylentilerini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra ordusunda müttefik kuvvet olarak önde gelen Ostrogotlar olmuştur. Hun akınların ilk zamanlarında Hunlara yenilerek hizmetine giren Ostrogotların soyundan gelenler⁹⁶⁸ Attila'nın ordusunda en önemli Germen gücünü temsil etmişlerdir. 430'lü yıllarda Pannonia ve Valeria'daki sınır bölgesine yerleşmiş olan Hun hizmetindeki Ostrogotlar, Kral Valamer ile kardeşleri Thiudimer ve Vidimer yönetiminde olmuşlardır. Ayrıca diğer bir Germen kavmi olan

⁹⁶⁶ *Chronicon Paschale...*, s. 77; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; *Consularia Italica*, s. 301; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 104; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 243; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 327; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 160; Carr, "Visigoths", s. 421.

⁹⁶⁷ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 105; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 26; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 243.

⁹⁶⁸ M.S. 375 yılındaki Hun akınlarında yenilen Got Kral Hermanaric'in ölümü üzerine, tebaasının birçoğu Hunların egemenliği altında kalmıştır. Jordanes bundan sonraki süreçte Hunların hâkimiyeti altında olan Ostrogot liderlerinin Hun hükümdarları ile ilişkileri hakkında ayrıntılı bir anlatım sunmuştur. Ostrogotlar, diğer Germen kavimleri mağlup etmek ve boyun eğdirmek, bunun yanı sıra Roma İmparatorluğu'na karşı mücadelede Hunlar tarafından önemli bir askerî güç olarak kullanılmışlardır. Ostrogotlar ve soyundan gelenler askerî hizmetleri ve bağlılıklarını Attila dönemine kadar devam etmişlerdir. Hun hükümdarı Attila'nın sevdiği ve değer verdiği Amali soyundan gelen Valamir, Thiudimer ve Vidimer adındaki üç kardeş ise, Kral Hermanaric'in yeğeni olan Vandalarius'un oğullarıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Jordanes, *The Gothic History...*, s. 121, 123.

Gepidlerin Kralı Ardaric de kalabalık bir kuvvet ile Attila'ya sadık ve güçlü bir müttefik olmuştur.⁹⁶⁹ Jordanes 451 yılında Roma-Hun savaşına katılan kuvvetlerin çeşitliliği “*Bu kadar çok ulusun karşılaşması için ne haklı sebep bulunabilir ya da hepsine birbirlerine karşı silahlanmaları için hangi nefret ilham verdi?*”⁹⁷⁰ şeklindeki açıklamadan anlaşılmaktadır. Savaş Aetius ve Attila yönetiminde gerçekleşmiş olsa da savaşanlar arasındaki Germen katılımı oldukça fazladır. Her iki tarafta Germenlerin askerî müttefikliğine ihtiyaç duymuştur. Öyleki Batı Roma hükümeti bu savaşta, yakın zamanda defalarca sefer düzenlediği Germen kavimleri ile işbirliği yapmak zorunda kalmıştır. Bu durum, işgaller ile Batı Roma İmparatorluğu’nu zayıflatan Germen kuvvetlerinin, aynı derecede Batı Roma ordusunu güçlendirdiğini gösteren sürecin bir parçası olmuştur.

Aetius askerî gücünü arttırmaya çalıştığı sırada Ren Nehri’ne kadar ulaşmış olan Attila’nın ordusu, nehri geçmiş ve 7 Nisan Paskalya arifesinde Mettis,⁹⁷¹ şehrine saldırı düzenlemiştir. Ardından Galya’daki güzergâhları boyunca Remorum ve Treveri şehirlerini yağmalamış ve tahrip etmişlerdir. Nitekim Attila’nın ordusu, 451 yılının Haziran ayında Ren Nehri’nin 400 kilometre batısındaki Aurelianum⁹⁷² şehrine ulaşmıştır. Attila şehri kuşatmaya başladığında, şehrin piskoposu Anianus, güneyde bulunan Aetius’tan Roma ve Vizigot kuvvetlerinin yardım için gelmesini istemiştir.⁹⁷³ Bir süre sonra Aetius ve Theoderic’in birleşik kuvvetleri, Attila’nın kuşatmakta olduğu Aurelianum’un duvarlarından görünmeye başlamıştır. Jordanes ise Aetius ve Theoderic’in Attila’dan önce şehre ulaştığını ve geniş hendekler ve toprak tahkimatlar ile savunma hazırlıkları yaptıklarını ifade etmiştir. Attila’nın şehre ulaştığında yapılan inşa edilen savunmayı gördüğünde savaşmak için cesaret edemediğini dile getirmiştir. Tours’lu Gregory ise Aetius ve Theoderic’in kuvvetleri geldiğinde kuşatma altındaki şehrin yakınında savaş yapılmış, Attila’yı çekilmeye zorlamışlardır.⁹⁷⁴ Nitekim Attila Aurelianum’dan ayrılarak, süvari birliklerinin

⁹⁶⁹ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 102-107; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 243-244; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 211.

⁹⁷⁰ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 105.

⁹⁷¹ Modern Metz şehri.

⁹⁷² Günümüzde Fransa’nın Orleans şehridir.

⁹⁷³ *Chronica Gallica*, s. 662; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 147; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 25-26; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 161; Hughes, *Aetius Attila’s Nemesis*, s. 157; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 242; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 211.

⁹⁷⁴ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 105-106; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 26; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 242-243; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 211.

ağırlıklı olduğu ordusunun daha rahat savaşacağı bir yere yani Catelauni Ovası'na çekilmiş ve savaş için hazırlık yapmaya başlamıştır. Ancak Attila'nın çekilmesi sırasında Aetius ve Theoderic'in birleşik kuvvetleri Attila'nın ordusunu takip etmiştir. Jordanes'in açıklamasına göre; Aetius'un müttefiki Frank öncü birlikleri, Attila'nın ordusundaki artçı birlikler olan Gepidlere saldırmıştır. Bu çatışmalarda her iki kavimden toplamda 15.000 kadar asker ölmüştür.⁹⁷⁵

Jordanes'in anlatımına göre Birleşik Vizigot ile Roma ordusu ve Attila'nın ordusu Mettis şehrinden çok uzak olamayan ve oldukça geniş olan Catelauni Ovası'ndaki savaşta karşılaşmışlardır. Öğleden sonra çok beklemeden ilk çarpışma, savaş için önemli bir avantaj sağlayacak keskin bir yamaca sahip tepenin kontrolünü ele geçirmek için yapılmıştır. Tepeyi sağ taraftan ele geçiren Attila'nın ordusu ve sol tarafta bulunan Vizigot, Roma ve müttefik birlikleri arasındaki savaş başlamıştır.⁹⁷⁶ Vizigotlar sağ kanatta yer alırken, Aetius'un komutasındaki kuvvetler ile sol kanatta savaşı yönetmiştir. Merkezde ise Attila ile irtibat kurma konusunda şüphe ettikleri Alanları konuşlandırarak, savaş sırasında taraf değiştirmeleri önlenmeye çalışılmıştır. Attila ise savaş düzeninde kendi güvenliğini sağlamak için en cesur askerleri ile birlikte merkezde yer almıştır. Müttefik kuvvetlerini ise kanatlara yerleştirmiştir.⁹⁷⁷

Ardından Attila'nın işareti ile askerleri öne çıkmaya ve tepenin zirvesini ele geçirmek için harekete geçmişlerdir. Ancak aynı şekilde tepeye ulaşmaya çalışan ve Attila'nın gönderdiği birliklerden daha yükseğe ulaşmış olan Thorismud ve Aetius tarafından geri püskürtülmüşlerdir. Roma yanlısı kaynaklar muhtemelen burdaki Roma başarısına dayanarak savaşın Roma zaferi ile sonuçlandığını dile getirmişlerdir.⁹⁷⁸ Ancak Attila'nın teşviki ile tepenin önündeki düzlükte tekrar saldırıya başlamışlardır. Jordanes'in anlatımına göre geçmişte böyle bir emsali olmayan oldukça şiddetli geçen savaşta, ortada bulunan dere iki tarafında döktüğü kan nedeniyle yükselmiş ve sele dönüşmüştür.⁹⁷⁹ Savaş sırasında Vizigot Kralı Theoderic, birliklerini cesaretlendirmek için harekete geçtiğinde atından düşürülmüş

⁹⁷⁵ Jordanes, *The Gothic History*..., s. 112; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 26; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 328; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 243.

⁹⁷⁶ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 105-106; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 13; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica*..., s. 103.

⁹⁷⁷ Jordanes, *The Gothic History*..., s. 106-107.

⁹⁷⁸ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; *Chronica Gallica*, s. 662; *Chronicon Paschale*..., s. 77; Jordanes, *The Gothic History*..., s. 107; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 26-27; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 211.

⁹⁷⁹ Jordanes, *The Gothic History*..., s. 109.

ve atların ayakları altında ezilerek ölmüştür. Diğer bir anlatıma göre; Attila'nın sadık askerlerinden biri olan Ostrogot Andag'ın attığı mızrak ile hayatını kaybetmiştir. Bunun birlikte Theoderic'in ölümü Vizigotlara bağımsız bir krallık kurma imkânı sağlamıştır.⁹⁸⁰

Geceye doğru savaşa ara verilmiş, bu sırada Aetius ile tepeyi ele geçirmiş olan Theoderic'in oğlu Thorismud karanlıkta farkında olmadan Hunların saflarına karışmıştır. Ardından Attila'nın savaşçılarından biri tarafından yaralandıktan ve atından düşürüldükten sonra kendi adamları tarafından kurtarılmıştır. Aetius ise karanlıkta Roma kampına gitmeye çalışırken yönünü kaybederek kendisini Attila'nın askerleri arasında bulmuş, ancak hemen müttefik Vizigotları kampına ulaşmış ve geceyi orda geçirmiştir.⁹⁸¹ Aetius ve Thorismund, ertesi günün safağında savaş alanındaki ölmüş askerlerin bedenlerinden oluşan yığınları görmüşlerdir. Savaş her iki taraf içinde ağır kayıplar verilmesine neden olmuştur. Prosper savaşa ölenlerin sayısının hesaplanamayacağını belirtmiştir. Jordanes ise “*en cesur kabilelerin, bu en meşhur savaşında*” toplamda ölenlerin sayısının 165.000 olduğunu dile getirmiştir. Kelly, Jordanes'in tahmini olarak verdiği bu sayı abartılı bulmuştur. Dönemin yazarlarından Hydatius ise, daha yüksek bir sayı vererek 300.000 kişinin savaş alanında öldüğü söylentilerinden bahsetmiştir.⁹⁸² Bu nedenle Aetius ve Thorismund, Attila ile tekrar meydan savaşı yaparak asker kaybetmek yerine kuşatma ile Hunları ve müttefiklerini kuşatarak açlık ile güçten düşmelerini sağlamaya karar vermişlerdir. Ancak Attila'nın Romalıların eline düşme riskine karşılık kendi cenaze ateşi için toplattığı eyerleri ordugâhın ortasına yığmıştır.⁹⁸³ Böylece Aetius, Attila'nın ölümüne savaşacağını ve geri çekilmeyeceğini anlamıştır.

Kuşatma devam ederken, savaş alanında ölen Theoderic'in naaşı bulunmuş ve defnedilmiştir. Theoderic'in oğlu Thorismund ise cenaze töreninden sonra Aetius'a danışmıştır. Aetius ise ona Vizigotların varisi olarak Galya'ya dönmesini ve diğer kardeşlerinin tahtı ele geçirme girişimini önlemesi gerektiği tavsiyesinde

⁹⁸⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; *Chronicon Paschale...*, s. 77; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 109 ; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 26; Carr, “Visigoths”, s. 421.

⁹⁸¹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 109-110.

⁹⁸² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 101; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 110-112; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 249.

⁹⁸³ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 110; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 246.

bulunmuştur.⁹⁸⁴ Jordanes'e göre Aetius'un bu şekilde tavsiyede bulunmasının nedeni, Hunların Vizigotlar tarafından yok edilmesinin Batı Roma İmparatorluğu'nun çıkarlarına zarar verecek olmasıdır. İmparatorluk sınırlarının ötesinde dahi korkutucu söylentilere ile ilgi odağı haline gelen Attila, Jordanes'in deyimle “*tüm insanlığı dehşete düşüren, ulusları sarsmak için dünyaya gelmiş bir adamdı*”. Bu nedenle Germanlerin baskı altında tutulmasını sağlayacak Attila'nın varlığı, Batı Roma topraklarındaki güç dengesinde önemli bir yere sahip olmuştur. 452 tarihli *Chronica Gallica*'daki “*Bu fırtınada devletin sefil durumu çok belirgin hale geldi, çünkü barbar bir yerleşimcilerin olmadığı tek bir vilayet bile yoktu*” ifadesi, Aetius'un neden Germanlerin kontrol altına alması gerektiğini daha anlaşılır kılmıştır. Savaşta elde edilen zaferi Vizigotların güçlenmesi ve hâkimiyetlerini genişletmesi riskini almak istemeyen Aetius, Attila'nın ölümünün yeni çıkacak rekabette yerlerinden edilenlerin Batı Roma topraklarına akın etmeleri ihtimalini de göz önünde bulundurmıştır.⁹⁸⁵ Ayrıca Hunların askerî olarak Batı Roma ordusuna katkı sağlaması Aetius'un ileri yönelik planlarında Attila ile düşmanlığını devam ettirme niyetinde olmadığını göstermiştir.

Nitekim savaştan iki gün sonra Thorismud, Aetius'un tavsiyesini dinledikten sonra, Vizigot birlikleri ile Galya'ya gitmek için birlikte savaş alanını terk etmiştir. Jordanes'in anlatımına göre; Vizigotlar gittikten sonra Romalılar geri çekilmeye başlamıştır. Attila ise onların ayrılması kesinleşene kadar karargâhında kalmış, ardından oda ordusu ile birlikte Ren Nehri'ne doğru geri çekilmiştir. Jordanes'in aksine Gregory, Attila'nın Vizigotlar geri çekilmeden önce mağlup edildiğini ve Aetius, savaşta kazandığı ganimetle ayrılırken, Attila'nın birkaç adamla geri çekildiği şeklinde gerçekçi görünmeyen bir açıklama yapmıştır.⁹⁸⁶ Savaşın ilk günü Attila ve Aetius'un yönettiği ordular sayı olarak birbirlerine yakın olmuştur. Ayrıca savaş taktikleri konusunda birbirlerini yeterince tanıdıkları için, savaş sırasındaki hareketlerini şaşırtıcı bir hamle olarak görmemişlerdir. Roma ve Vizigot cephesi ilk karşılaşmada tepenin Aetius ve Thorismund tarafından ele geçirilmesi ile üstünlük kazanmış olsa da savaşı kazanamamışlardır. Aetius, bundan sonraki süreçte de savaşı

⁹⁸⁴ *Consularia Italica*, s. 302; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 110-111; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 27; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 247-248.

⁹⁸⁵ *Chronica Gallica*, s. 662; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 102-111; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 249-250.

⁹⁸⁶ *Chronica Gallica*, s. 662; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 111-112; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 27; Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 247; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 103.

kazanacaklarının garantisi olmadığı farkında olmuştur.⁹⁸⁷ Ayrıca Aetius'un savaşı kazansa bile zaten asker alımı konusunda sorun yaşayan Batı Roma ordusunun bu savaş neticesinde kaybedeceği asker kaybını doldurması kolay olmayacağını da hesaplamış olması muhtemeldir.

Galya'dan ayrılan Attila, kuvvetlerini tekrar toplamış ve yönünü İtalya'ya çevirmiştir. 452 yılında Hunlar ve müttefikleri, ilk olarak Venetia eyaletinin en önemli şehri olan Aquileia'yı kuşatmışlardır. Şehri koruyan Romalı askerlerin direnişi nedeniyle uzun süren kuşatma, Attila tarafından şehrin ele geçirmesiyle sona ermiştir. Hunlar, şehrideki değerli olan her şeyi aldıktan sonra, Venetia'nın diğer şehirlerini yağmalamışlardır. Batı Roma İmparatorluğu'nun eski başkenti olan Ligurya'daki Mediolanum ele geçirmiş ve tahrip etmişlerdir. Ardından Ticinum'u ve İtalya'nın birçok yerine ulaşarak akınlara devam etmişlerdir. Böylece Hunlar, 451-452 yılları boyunca Pannonia'dan Galya ve Po Ovası'na kadar genişleyen bir alanda Batı Roma hükümeti aleyhinde hareket etmişlerdir. Attila'nın önce Galya daha sonra Batı Roma İmparatorluğu'nun merkezi olan İtalya'da yönelmesi, Batı Roma hükümetinin tekrar toparlanmasını zorlaştıracak derecede yıpranmasına neden olmuştur.⁹⁸⁸

Nitekim Attila İtalya'daki akınlardan sonra asıl hedefine yönelme kararı almış, İtalya'daki son durağı Roma şehri olmuştur. Ancak harekete geçmeden önce Priscus'un anlatımına göre; Attila adamlarının ona Roma'yı yağmalayan Alaric'in kısa süre sonra öldüğünü hatırlattıklarında, Attila Roma'yı ele geçirmek konusunda kararsız kalmıştır. Venetia'da bulunduğu sırada, M.S. 439/440 yılında Roma kilisesine papa olarak atanan Leo'nun yönetiminde olan elçilik barış görüşmeleri için gelmiştir. Görüşmelerin ardından Attila, barışı kabul etmiş ve Roma yönelik girişimden vazgeçmiştir. Jordanes, Attila'nın Prenses Honoria'nın imparatorlukta evlilik iddiasını sürdürerek imparatorlukta payını vermeleri konusunda uyardığını, talebi gerçekleşmez ise tekrar İtalya'ya döneceğini söyleyerek ayrıldığını dile

⁹⁸⁷ Kelly, *Attila: Hunlar...*, s. 249; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 103.

⁹⁸⁸ *Chronica Gallica*, s. 662; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 103; *Consularia Italica*, s. 302; Procopius, *The Wars of ...*, s. 154; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 112-113; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 20; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 27; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 211; Server Tanilli, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası II: Ortaçağ Feodal Dünya*, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2017, s. 19; Fatma Çapan ve Baran Güvenç, "Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal araştırmalar Dergisi*, C. VI, S.18, Türk Eğitim-Sen Yay., 2017, s. 638; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 103.

getirmiştir. Hydatius ise Hunların kıtlık ve hastalık nedeniyle güçten düştüklerini ve Doğu Roma İmparatoru Marcian'ın askerî olarak desteklediği Aetius'un komutasında yardımcı birlikler tarafından mağlup edildiklerini belirtmiştir. Bu nedenle Attila, barış yaparak kendi topraklarına geri dönmüştür.⁹⁸⁹ İtalya'dan dönen Attila 453 yılında vefat etmiş, ardından büyük bir cenaze töreni düzenlendikten sonra gizlice defnedilmiştir. Attila'nın defin için görevlendirilenler de mezarın bulunmaması için öldürülmüştür.⁹⁹⁰ Attila'nın ölümünden sonra oğulları arasında hükümdarlık için mücadele başlamış ve bu durum Hun İmparatorluğu parçalanmasına neden olmuştur. Çünkü taht mücadelesi, savaşlar için koşullar ve fırsatlar yaratmıştır. Hunlara itaat eden halklardan birkaçı isyan etmeye çalışmıştır. İlk olarak Hunların müttefiki Gepidler'den Ardaric isyan etmiştir. Ardından Pannonia'da, muhtemelen Sava'nın bir kolu olan Nedao'da Attila'nın oğullarına saldırmış ve onları yenmiştir. Attila'nın en büyük oğlu Ellac öldürülmüş ve kardeşleri Karadeniz'e doğru kaçmıştır. Hunların boyunduruğu altına giren Ostrogotlar ise, Attila'nın ölümünden kısa bir süre sonra bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Nedao'daki yeniliden kurtulan Attila'nın oğlu Dengizich ise, 468 yılında Tuna'yı büyük bir Hun kuvvetiyle geçmiş ve Bassianae'yi ele geçirmeye çalışmıştır. Ostrogot Valamir tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmış olan Dengizich, bir yıl sonra Roma-Germen General Anagastes tarafından aşağı Tuna'da öldürülmüştür. Valamir'in ölümünden sonra Ostrogotların bir kısmı Vidimer komutasında Galya'ya gitmiş ve orda muhtemelen Vizigotlar ile karışmıştır. Ostrogotların diğer kısmı ise, Theodemir ile Doğu Roma topraklarına saldırdırdıktan sonra, Doğu Roma hükümeti tarafından Dacia ve Moesia bölgesi sınırındaki Pannonia'ya yerleştirilmişlerdir. 471 yılında Theodemir ölmüş ve yerine oğlu Theoderic'in geçmesiyle Ostrogotlar, Doğu Roma ile mücadeleye girmişlerdir. Nitekim Theoderic yönetimindeki Ostrogotlar, 473 yılında Doğu Roma topraklarında krallıklarını kurmuşlardır.⁹⁹¹ Böylece Orta Avrupa'da büyük güç elde etmiş ve gerek Germen kavimler gerekse Roma İmparatorluğu için tehlike haline gelmiş Hunların

⁹⁸⁹ Murray, *From Roman to...*, s. 71; *Chronica Gallica*, s. 660; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 103; Ali Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos (V. Asır)'a Göre Avrupa Hunları*, TDAV Yay., İstanbul 1995, s. 58; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 113-114; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 103.

⁹⁹⁰ *Chronicon Paschale...*, s. 77; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 103; Murray, *From Roman to...*, s. 74; Eugippius, *The Life of Saint Severin*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Ludwig Bieler), The Catholic University of America Press, Washington 1965, s. 57; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 123, 125; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 21-22.

⁹⁹¹ Murray, *From Roman to...*, s. 74; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 14; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 166; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 25; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 114-150-719; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 278-279; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 55; Jones, *The Later Roman...*, s. 223-224; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 212.

otoritesi yıkılmıştır. Ardından bağımsız kalan Germen kavimlerinin yükselişi ile Romalılar için yeni tehdit unsurları ortaya çıkmıştır.

Attila ile yapılan savaştan dönen Thorismud ise, Tolosa şehrine girmiş ve babası Theoderic'in ölümünden sonra Vizigotların yönetimini devralmıştır. Thorismud Muhtemelen Attila'nın ölüm haberini aldıktan sonra Loire'nin kuzeyindeki Aetius'un müttefikleri olan Alanlara karşı savaşmış ve başarılı olmuştur. Jordanes ise Thorismund'un Alanlar ile birlikte, Batı Roma İmparatorluğu'nun yardımı olmadan Attila ile savaştığını ve zafer kazandığını dile getirmiştir. Hughes'e göre Jordanes'in anlatımındaki bu karışıklığın nedeni kendi milletinden olan Gotları yüceltmek istemesinden kaynaklanmıştır. Ancak Thorismund bir süre sonra kardeşleri ile anlaşmazlıklar yaşamış ve 453 yılında muhtemelen kardeşleri II. Theoderic⁹⁹² ve Frederic'in düzenlediği suikast sonucunda öldürülmüştür. Theoderic ise Vizigotların yeni kralı olmuştur. II. Theoderic ise Roma hükümeti ile savaşmak yerine barışı sürdürmeyi tercih etmiştir. Hatta bir yıl sonra Kral II. Theoderic'in kardeşi Frederic, Batı Roma hükümeti adına Tarraconensis'deki Bacaudae isyancılarına saldırmış ve onları kaletmiştir.⁹⁹³ Bunun yanı sıra Batı Roma İmparatorluğu, Galya'da Attila ile yapılacak savaş ile meşgul olurken Sueviler tekrar anlaşmayı ihlal etmiş ve topraklarını genişletmek için saldırı düzenlemeye başlamışlardır. Ancak savaşın sona ermesi ve Attila'nın ölümünden sonra Aetius, İspanya'daki Roma otoritesini yeniden kurmak için Suevilere yönelmiştir. İspanya Kontu Mansuetus ve Kont Fronto, Sueviler ile barış yapmak için elçi olarak gönderilmişlerdir. Suevilerin bu akınlar sırasında elde ettiği ganimetlerin iade edilmediği ve daha önceki barış şartları ile aynı olan bir anlaşma yapılmıştır.⁹⁹⁴

Nitekim Aetius'un yönetimi ile Galya ve İspanya'da anlaşmalar sayesinde tekrar kontrol sağlanmış, Arfika'daki Vandal ise bu sırada ciddi bir eylemde bulunmamıştır. Ancak 454 yılına gelindiğinde Aetius, kendisinden hoşlanmayan İmparator Valentianus'un teşvik ettiği muhalefet grubunun baskısı altında kalmıştır. Attila'nın ölümü ile zayıflayan Hun desteğini kaybeden Aetius aynı yılın Eylül

⁹⁹² Sidonus 454 tarihli mektubunda Vizigot kralı II. Theoderic'in karakteri ve dış görünüşü hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Bkz.: Sidonius Apollinaris, *The Letters of Sidonius*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: O. M. Dalton), C. I, Claredon Press, Oxford 1915, s. 2, 6.

⁹⁹³ Murray, *From Roman to...*, s. 74; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 103; *Consularia Italica*, s. 302; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 27; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 112-115; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 15; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 185, 188.

⁹⁹⁴ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 103; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 187; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 255.

ayında, korumalarının yanında olmadığı bir toplantı sırasında bizzat imparator tarafından öldürülmüştür. Ardından Aetius'un bazı destekçisi Boethius da idam edilmiştir.⁹⁹⁵ İmparator Valentianus, General Aetius'un barbar üzerinde kontrolünü bildiği için tekrar isyan etmelerini önlemek amacıyla, barışın devam ettirilmesini sağlayacak elçiler göndermiştir. Ancak Aetius'un ölümü, yakınında bulunan destekçilerinin İmparator Valentianus'a karşı düşmanlık beslemesine neden olmuştur. Petronius Maximus'un ihaneti sayesinde Theodosius hanedanının son imparatoru III. Valentianus'tan intikam almak isteyen Aetius'un muhtemelen Got destekçileri Optila ve Thraustila tarafından 16 Mart 455 tarihinde Campus Martius'ta öldürülmüştür.⁹⁹⁶

3.3.BATI ROMA İMPARATORLUĞU'NUN SONU: GERMEN KAVİMLERİNİN BATI TOPRAKLARINDA ASKERÎ VE SİYASÎ FAALİYETLERİ

3.3.1. Vandalların Roma Şehrini Yağmalaması ve Roma İmparatorluğu'nun Germen Kavimleri ile Diplomatik İlişkileri

İmparator Valentianus'un ölümünden sonra, ona ihanet eden Maximus geçmiş ve Valentianus'un dul eşi Eudoxia ile zorla evlenmiştir. Ayrıca Gaiseric'in oğlu Hunneric ile nişanlanmış olan İmparator Valentianus'un kızı Eudocia'yı Caesar ilan ettiği ve önceki evliliğinden olan oğlu Palladius ile evlendirmiştir.⁹⁹⁷ Afrika'da kendi otoritelerini kurmuş olan Vandallar ise, Kartaca'da ikametgâh eden Gaiseric'in komutasında kendi gemileri ile Akdeniz kıyılarını tahrip etmeye devam etmişlerdir. Priscus'un açıklamasına göre; Aetius ve Valentianus'un ölümlerinden haberdar olduğunda 442 yılında yapılan anlaşmanın geçersiz olduğuna kanaat getirmiştir. Batı

⁹⁹⁵ Murray, *From Roman to...*, s. 74-75; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 103; *Consularia Italica*, s. 303; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 327-329; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 149; Procopius, *The Wars of ...*, s. 154; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 22; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta...*, s. 407; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 188, 190.

⁹⁹⁶ *Chronicon Paschale...*, s. 83; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 103- 105; Murray, *From Roman to...*, s. 75; *Consularia Italica*, s. 303; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 331; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 22; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 166; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 255; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 103.

⁹⁹⁷ *Chronicon Paschale...*, s. 83; Murray, *From Roman to...*, s. 75; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105; Procopius, *The Wars of ...*, s. 155; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 167.

Roma İmparatorluğu tahtına çıkan Maximus'un yeteri kadar güçlü bir yönetici olmaması ve oğlunun nişanlısı olan Valentianus'un kızını ele geçirmek istemesi de Gaiseric'in İtalya'ya saldırmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra bazı antik kaynaklarda, Maximus ile gönülsüzce evlenmek zorunda kalan bir önceki Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius'un kızı ve ölen Batı Roma İmparatoru III. Valentianus'un eşi olan Eudoxia'nın Vandalları çağırdığı iddia edilmiştir. Eudoxia babası Theodosius ve teyzesi Placidia ölümünden sonra Doğu Roma'dan yardım alamamıştır. Ayrıca Batı Roma hükümetinde onu destekleyecek kimse bulamamış, mecburen Maximus'un imparatorluk görevinden alınması için Vandallardan yardım istemiştir.⁹⁹⁸ Muhtemelen Eudoxia'nın yardım çağrısı üzerine İtalya'ya akın etmek için fırsat yakalamıştır. Ayrıca Gaiseric'in oğlu Huneric'in nişanlısının Maximus tarafından başkası ile evlendirmesi de, ona İtalya'ya gitmek için gerekli bir neden vermiştir. Böylece Gaiseric, Afrika'dan İtalya'daki Tiber Nehri'nin döküldüğü kıyılara ulaşmak için savaş gemileri ile yelken açmıştır.⁹⁹⁹

455 yılında İtalya'daki yönetimindeki bu değişiklik sadece Vandalları değil, Galya'daki diğer Germen kavimleri de harekete geçirmiştir. Burgonlar Galya'da baskınlar yapmaya başlamışlardır. Sakson korsanları, Galya'daki Aremorica eyaletinin kıyılarına akın etmişlerdir. Franklar, Galya'nın iki Belgica eyaletini de ele geçirmeye başlamıştır. Alamanni kavmi ise Galya'daki Ren sınırını geçerek nehrin iki yakasında yayılmaya başlamıştır. Çünkü Galya'daki Germenler, yirmi yıldır kendilerini engelleyen General Aetius'un ölümü ve Atilla'nın ölümü ile zayıflayan Hunlar tehdidi altında olmadıkları için tekrar cesaretlenmişlerdir.¹⁰⁰⁰ Ayrıca General III. Constantius tarafından Galya'ya yerleştirilen ve General Aetius'a yönetiminde yapılan savaşlar, Vizgotların siyasi olarak güçlenmek ve topraklarını genişletmek istediklerinin göstergesidir. Batı Roma hükümeti ise bu süreçte, Vizigotlara yönelik politikaları Galya'daki siyasi ve askerî amaçlarını sınırlamaya çalışmıştır. Ancak Aetius'un ölümünden sonra Vizigotları kontrol altında tutacak bir güç olmadığını

⁹⁹⁸ Murray, *From Roman to...*, s. 75; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 333; Jordanes, *Iordanis Romana...*, s. 43; Procopius, *The Wars of...*, s. 154-155; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 22; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 795; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 212; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 192; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 255; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 861.

⁹⁹⁹ Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 22; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 167; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 36; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 212.

¹⁰⁰⁰ *Consularia Italica*, s. 304; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 151; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 193.

öngören Maximus, Attila'ya karşı işbirliği için Vizigotlara elçi olarak gönderilmiş olan senatör Avitus'u *magister utriusque militiae praesentalis* olarak atamıştır. Galya'da saldırılar düzenleyen Burgonlar geri püskürtülmüştür. Sidonius'un methiyesindeki açıklamalarına göre ise; Avitus'un müdahalesi ile Vizigotlar savaştan vazgeçmişlerdir. Aynı şekilde Franklar ve Alamanniler geri çekilmiş ve tekrar Batı Roma hükümeti ile anlaşmaya çalışmıştır. Saksonların korsancılık faaliyetleri azalmıştır.¹⁰⁰¹ Ancak Maximus'un iktidar geçmesinden bir ay sonra Afrika'da Vandal Kralı Gaiseric'in İtalya'ya doğru işgal için yola çıktığı haberini duyulması üzerine panik yaratmıştır. Maximus ise bu haberden sonra herkesin hızlı bir şekilde bölgeyi terk etmesine izin vererek Vandal sorununa bir çözüm sunmamıştır. Vandalların İtalya karasına çıktığı ve Roma yakınlarında kamp kurduğu haberi üzerine Maximus şehri terk etmiştir. Nitekim bu davranışı korkaklık olarak yorumlanmıştır. Böylece tahta geçtikten üç ay sonra çıkan ayaklanmada öldürülmüş ve parçalara ayrıldıktan sonra bedeni Tiber Nehri'ne atılmıştır.¹⁰⁰²

Maximus'un öldürülmesinden üç gün sonra, 455 yılının Haziran ayında savunmasız Roma şehrine ulaşan Gaiseric komutasındaki Vandallar, şehrin piskoposu Leo tarafından karşılanmışlardır. Ardından Gaiseric komutasındaki Vandallar, kiliselere dokunmamak şartıyla teslimi ile edilen Roma şehrine girmişler ve yağmalamaya başlamışlardır. Prosper'in açıklamasına göre Vandalların Roma'yı yağmalaması, 410 yılında Alaric'in Vizigotları tarafından yağmalanmasına kıyasla daha yıkıcı olmuştur. Vandalların 455 yılında Roma şehrinde büyük tahribata neden olması, günümüz Avrupa literatürüne Vandalizm kelimesi olarak yansımıştır.¹⁰⁰³ Vandalların Roma'daki yağmasının derecesinin anlaşılması açısından önemli bilgiler veren Procopius'un açıklamaları ise şu şekildedir:

“...gemilerine büyük miktarda altın ve diğer imparatorluk hazinelerini koyarak Kartaca'ya gitti, ne bronzdan yapılan eşyalar ne de saraydaki herhangi bir eşya yağmadan kurtuldu. Jüpitер Capitolinus'un tapınağını da yağmaladı ve

¹⁰⁰¹ *Consularia Italica*, s. 304; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 151-153-155; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 193-194; Heather, *Gotlar*, s. 271; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 258.

¹⁰⁰² *Chronicon Paschale...*, s. 83; Murray, *From Roman to...*, s. 75; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 333; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 22; Procopius, *The Wars of...*, s. 155; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 167; Heather, *Gotlar*, s. 279; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 103.

¹⁰⁰³ *Chronicon Paschale...*, s. 83; Murray, *From Roman to...*, s. 75-76; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105; *Consularia Italica*, s. 304; Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 12; Procopius, *The Wars of...*, s. 155; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 167; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta...*, s. 413; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 212; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 171; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 255.

*çatının yarısını söktü. Bu çatı en kaliteli bronzdandı ve üzerine kalın bir altın tabakası döküldüğünden muhteşem ve harika bir gösteri olarak parlıyordu...*¹⁰⁰⁴

Roma şehrindeki hemen hemen her şeyi ganimet olarak almış olan Vandallar, taşınır malların yanı sıra şehirdeki işe yarar sayısız insanı da esir olarak ele geçirmişlerdir. On dört gün süren yağmadan sonra ordusu ile ayrılan Vandal Kralı Gaiseric, kendisini davet eden Eudoxia'yı ve kızları Eudocia ve Placidia'yı, hatta Aetius'un oğlu Gaudentius ele geçirmiş ve Kartaca'ya dönmüştür. İmparatorluk hanedanı ile bağ kurmayı amaçlayan Gaiseric, oğlu Hunneric ile evlendirilireceği Eudocia'yı bırakmamış, bir süre sonra serbest bırakacağı Eudoxia ve diğer kızı Placidia'yı ise rehin olarak tutmuştur.¹⁰⁰⁵ Vandalların bu faaliyetleri Galya topraklarında duyulduğunda, Tolosae'daki Vizigot Kralı II. Theoderic'in desteğini alan Avitus Galya'da Augustus ilan edilmiştir. Prosper'in devamı niteliğinde olan Piskopos Marius'un kroniğine göre, Vizigotlar daha önce birçok kez saldırdıkları Galya'nın başkenti Arelate'ye müttefik olarak girmişlerdir. Nitekim Avitus, 9 Temmuz 455 yılında Arelate'de Roma-Galya senatosu tarafından imparator olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁰⁶ Hydatius'un açıklamasına göre; Roma'nın yağmalanmasından sonra şehrin vatandaşları tarafından çağrılan Avitus, Batı Roma imparatoru olarak kabul edilmiştir. Avitus, Doğu Roma hükümeti tarafından Batı Roma imparatoru olarak tanınmak için İmparator Marcian'a elçiler göndermiştir. Herwig Wolfram ise, Galya birlikleri ve Got müttefikleri ile İtalya'ya giden Avitus'un kabul görmediğini, Doğu Roma İmparatorluğu'nun ise onu gaspçı olarak tanımladığını dile getirmiştir. Heather'a göre; Avitus'un yönetime geçmesi, Vizigotlar ve Galyalı Romalılar arasındaki ilk kez ittifakın kurulmasını sağlamıştır.¹⁰⁰⁷ Nitekim Doğu Roma topraklarında Marcian hükmederken, Avitus Batı Roma İmparatorluğu'nun yönetimini üstlenmiştir. Ancak Avitus'un ilk olarak Vizigotlar tarafından imparator

¹⁰⁰⁴ Procopius, *The Wars of ...*, s. 155.

¹⁰⁰⁵ *Chronicon Paschale...*, s. 83; Murray, *From Roman to ...*, s. 75-76; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105; *Consularia Italica*, s. 304; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 333; Jordanes, *Iordanis Romana...*, s. 43; Procopius, *The Wars of ...*, s. 155; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 22; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 167; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 36; Pennell, *Ancient Rome, from...*, s. 212; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 255-256; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 861.

¹⁰⁰⁶ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105; Murray, *From Roman to ...*, s. 101; *Consularia Italica*, s. 304; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 157-161-163; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 151-152; Heather, *Gotlar*, s. 279; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 171; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 258.

¹⁰⁰⁷ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 169-171; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 152; Heather, *Gotlar*, s. 279; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 259 .

ilan edilmesi Roma-Germen ilişkilerinde önemli bir gelişme olmuştur. Çünkü bu durum, Attila'ya karşı savaşta imparator ile eşit statüde sayılan Vizigot kralının, bu kez Batı Roma yönetimine doğrudan müdahale edecek kadar güçlendiğini ve Batı Roma İmparatorluğu'nun sadece askerî değil siyasi açıdan da Vizigot desteğine bağımlı hale geldiğini açıkça yansıtmaktadır.

Avitus Batı Roma İmparatorluğu'nun yönetimini devraldığında, III. Valentianus'un ölümünden sonra Batı Roma topraklarında hâkimiyetlerini genişletmeye başlayan Vandallar ve Sueviler ile mücadele etmesi gerekmiştir. Özellikle İtalya ve çevresi için tehlike oluşturan Vandallar İmparator Avitus'un en önemli sorunu olmuştur. Doğu Roma İmparatoru Marcian, Vandal Kralı Gaiseric'e öldürülen İmparator III. Valentianus'un eşi ve kızlarını serbest bırakılması için elçi gönderilesine rağmen emirlere uymayı reddetmiştir. Bunun üzerine İmparator Marcianus, Bleda adlı elçiyi gönderdiğinde Gaiseric, elçinin kibirli uslubundan rahatsız olmuş ve elçileri kovmuştur.¹⁰⁰⁸ Ardından Roma'nın yönetiminde olan Afrika eyaletlerini ele geçirmeye başlamıştır. Hatta Sardunya, Sicilya, Corsica, Ibiza, Mallorca ve Menorca gibi büyük adaları ve diğer birçok adayı işgal etmiştir. İmparator Avitus, Kral Gaiseric'e imparatorluk ile yaptığı anlaşmayı hatırlatmak için elçi göndermiş ve eğer barışa yanaşmaz ise Roma ordusunun yardımcı kuvvetler ile birlikte savaşaacağını bildirmiştir. Ayrıca İmparator Avitus, Vandallara karşı mücadele etmesi için Kont Ricimer'i, bir kuvvet ile birlikte Sicilya'ya göndermiştir. 415-418 yılları arasındaki Vizigot Kralı Wallia'nın torunu olan Kont Ricimer, babası Suevi annesi Vizigot olan Germen kökenli bir askerdir.¹⁰⁰⁹ Ricimer, Avitus döneminden itibaren uzun süre çökmekte olan Batı Roma İmparatorluğu'nun yönetimini üstlenerek önemli biri olarak rol oynayacaktır.

İmparator Valentianus'un ölümünden sonra Sueviler de diğer Germen kavimler gibi harekete geçmişlerdir. 455-456 yılları arasında Gallecia ve Lusitania eyaletlerindeki hâkimiyetlerini tüm İspanya yarımadasında genişletmeye çalışmışlardır. Sueviler ilk olarak Carthaginiensis bölgelerini yağmalamaya

¹⁰⁰⁸ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 333-335; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 36; Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos...*, s. 61-62; Bury, *History of the...*, s. 327; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 259.

¹⁰⁰⁹ Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 7; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 39; Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos...*, s. 61-62; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 194; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 171; MacGeorge, *Late Roman Warlords...*, s. 178; Jones, *The Later Roman...*, s. 245.

başlamışlardır. Bunun üzerine General Aetius gibi Galya'daki imparatorluk otoritesini koruma politikasını devam ettirmek isteyen İmparator Avitus, Kont Fronto'yu Suevilere elçi olarak göndermiştir. Batı Roma İmparatorluğu ile anlaşmasından dolayı Vizigotların da Suevilere elçi göndermesi sağlanmıştır. Ancak Suevi Kralı Rechiar, Roma ve Vizigot elçilerini reddetmiştir. Vizigot Kralı II. Theoderic, kayınbiraderi olan Rechiar'a tekrar elçiler göndermiş ve ona işgali durdurması gerektiğini bildirmiştir. Ancak Sueviler, Batı Roma İmparatorluğu ile anlaşmasını ihlal ederek Tarraconensis eyaletini ele geçirmişlerdir. Jordanes'in anlatımına göre; Suevi Kralı Rechiar, İspanya'daki faaliyetlerine karışmaya devam ederse Vizigotların başkenti Tolosa'ya saldırmakla tehdit etmiştir.¹⁰¹⁰ Hydatius bu noktada, Germen kavimlerinden biri olan Herullerin yedi gemi ile İspanya'daki Gallecia kıyılarına saldırdığını ve geri püskürtüldüklerini belirtmiştir. Ancak anayurtları olan Germany Magna'ya dönmeden önce Cantabriae ve Vardulliae bölgelerini tahrip etmişlerdir. Halsall'a göre söz konusu bu kavmin gizemli bir şekilde İspanya'da olması; Sidonius Apollinaris'in Aetius'un Galya seferlerinde bahsettiği ve 476 yılında Got sarayına bulunan Herullerin Batı Roma topraklarında çeşitli yerleri dağılmaları ile ilişkilidir. Diğer bir ihtimal ise, Herullerin Suevilere karşı saldırıları Roma ve Vizigot birliğinin bir parçası olarak İspanya kıyılarına çıkmış olmalarıdır.¹⁰¹¹ Nitekim İmparator Avitus'un emri ile II. Theoderic komutasındaki Vizigotlar, Roma ve Vizigot elçilerinin Sueviler ile görüşmelerin ardından İspanya'daki Sueviler üzerine büyük bir ordu ile sefer düzenlemişlerdir. Jordanes ise, Rechiar'ın tehdidinden dolayı sinirlenen II. Theoderic'in öncelikle Burgonlar ve diğer Germen kavimleri ile işbirliği yaptığını ve birlikte Suevilere karşı yürüdüğünü dile getirmiştir. 5 Ekim 456 tarihinde Vizigotlar ve müttefikleri, Sueviler ile Asturica¹⁰¹² ve Hiberia arasındaki kalan Orbigo Nehri yanında savaşmışlardır. Suevilerin ordusu, Vizigotlar karşısında ağır bir yenilgi yaşamıştır. Rechiar'ın savaşta yaralandıktan sonra belki de deniz yolu ile kaçmak için Gallaecia eyaletinin kıyısındaki Portus Cale¹⁰¹³ şehrine çekilmiştir. Vizigot Kralı II. Theoderic komutasında zafer kazanan Vizigot ordusu ise, Suevi Krallığı'nın başkenti

¹⁰¹⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 105-107; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 115-116; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 31; Thompson, *Romans and Barbarians...*, s. 161-162; Bury, *History of the...*, s. 327; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 259.

¹⁰¹¹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 107; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 260.

¹⁰¹² Günümüzde İspanya'daki Astorga şehridir.

¹⁰¹³ Modern Oporto şehridir.

Bracara'ya¹⁰¹⁴ yürümüş ve 28 Ekim'de şehri yağmalamıştır. Ayrıca savaştan sağ kurtulan Suevilerin çoğu katledilmiş ve 457 yılında Portus Cale'de yakalanan Rechiarus ise idam edilmiştir. İmparator Avitus İtalya'da gücünü korumaya çalışırken, II. Theodoric İspanya'daki Suevi Krallığı'nın yıkıldığını ilan etmiştir. Ancak Suevilerin varlığı kendi topraklarına geri çekildikten sonra devam etmiştir. Sueviler, Massilia'nın oğlu Maldras'ı kralları olarak ilan etmiş olsalar da eski güçlerini kazanamamışlardır. II. Theodoric, zaferinden sonra Gallaecia'dan Lusitania'ya çekilmiş, Tarraconensis kıyı bölgeleri ve hala imparatorluk yönetimi altında kalan Ebro vadisinin bazı kısımları dışında İspanya topraklarında hâkimiyet kurmuştur.¹⁰¹⁵

Vizigotlar İspanya'da güçlenirken İtalya'daki İmparator Avitus'un Vandal sorunu ile ilgilenmiştir. İmparator Avitus'un Sicilya'daki Kartaca'dan Galya ve İtalya'ya doğru altmış gemiyle ilerleyen Vandallara karşı savaşmak için görevlendirdiği Kont Ricimer, Geiseric'in Agrigentum'a yaptığı baskını önlemiştir. Ardından Vandalları takip ederek Corsica yakınlarında mağlup etmiştir. Germen kökenli Kont Ricimer, İmparator Avitus tarafından askerî başarısı karşılığında *magister militum* rütbesine atanmıştır.¹⁰¹⁶ Ancak, İmparator Avitus kısa bir süre sonra tahttan indirilmiştir. Çünkü Vandalların İtalya'ya tahıl sevkiyatını durdurmasından dolayı kıtlık yaşanmıştır. Priscus'un anlatımına göre; Roma halkı yaşadığı bu sıkıntıdan İmparator Avitus'u sorumlu tutmuş ve imparatora, Galya'dan gelen yardımcı kuvvetlerin Roma'dan ayrılmaları için baskı yapmıştır. İmparator Avitus, kendisini koruyan Vizigot askerlerini görevden almak zorunda kalmıştır. Batı Roma İmparatorluğu hazinesinde altın olmadığından, tüccarlara sattığı şehrin kamu binalarındaki heykeller ve diğer süs eşyalarının sökülmesiyle elde edilen değerli metallerle Vizigotlara hizmetleri karşılığı için ödeme yapmıştır. Böylece halk ayaklanmıştır. Vizigotların geri gönderilmesinden dolayı askerî olarak desteği olmayan ve Vizigotlar tarafından imparator ilan edildiği için Roma'daki senato tarafından kabul görmeyen İmparator Avitus, Ricimer'in isyancılara katılan

¹⁰¹⁴ Modern Braga şehridir.

¹⁰¹⁵ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 107-109; *Consularia Italica*, s. 305; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 116; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 15-16; Collins, *Visigothic Spain...*, s. 31; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 152; Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, s. 195; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 296-297; Bury, *History of the...*, s. 327-328; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 755.

¹⁰¹⁶ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 109; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 335; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 39-41; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 259; Bury, *History of the...*, s. 327; MacGeorge, *Late Roman Warlords...*, s. 184; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 264.

Majorian'ın tarafına geçmesiyle ihanete uğramıştır. İtalya'da iç karışıklık ve Vandal tehtidi nedeniyle Galya'daki Placentia şehrine çekilen İmparator Avitus, Majorian ve Ricimer tarafından M.S. 456 yılında imparatorluk görevinden alınmış ve M.S. 457 yılında açlıktan ya da sukikastten dolayı ölmüştür.¹⁰¹⁷ Avitus'un öldüğü yıl Doğu Roma İmparatoru Marcianus da ölmüş, yerine Leo geçmiştir.¹⁰¹⁸

3.3.2. İmparator Majorian'ın Galya, İspanya ve Afrika Seferleri

M.S. 456 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun tahtı boş kalmıştır. Vandalların İtalya'ya için tehdit olmaya devam etmiş, daha önce Vizigotlar ile Suevileri yok eden ve İspanya'dan Galya'ya geçen Gundahar'ın oğlu Gundioc'un yönetimindeki Burgonlar ise tekrar isyan ederek işgale başlamışlardır. İspanya'daki Suevi Krallığı'nın dağılmasından sonra yaşanan istikrarsızlık ve Avitus'a bağlı Vizigot ordusu yağmaya devam etmiştir.¹⁰¹⁹ İmparator Avitus'un Placentia'daki yenilgisinden sonra çıkan karışıklık, 900 kişilik Alamanni kuvvetinin harekete geçmesine neden olmuştur. Alamanniler, M.S. 457 yılında Rhaetian Alplerini aşarak İtalya'ya kadar Roma topraklarını yağmalamaya başlamışlardır. Bunun üzerine Germen kökenli Ricimer'in yardımıyla Romalı General Majorian'ın gönderdiği kuvvet tarafından, Maggiore Gölü'ne ulaşmış olan Alamanniler mağlup edilmiştir. 457 yılın Nisan ayında ordu tarafından imparator ilan edilen Majorian ise, bu zaferin ardından Aralık ayında Doğu Roma imparatoru Batı Roma İmparatoru olarak kabul edilmiştir.¹⁰²⁰ Aynı yıl İmparator Majorian, Gaiseric'in Akdeniz'deki baskılarına maruz kalmıştır. İmparator Majorian, Ricimer'i İtalya'nın güneyine göndererek Campania'dan ganimetlerle dönen Mağrip ve Vandal savaşçılarından oluşan bir deniz kuvvetinin saldırılarını da püskürtmüştür. Mağrip ve Vandal birliklerinin çoğu

¹⁰¹⁷ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 109; Murray, *From Roman to...*, s. 101; *Consularia Italica*, s. 304; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 335-337; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta...*, s. 413; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 171; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 259-261; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 801; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 103.

¹⁰¹⁸ *Chronicon Paschale...*, s. 84; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 109; *Consularia Italica*, s. 305; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 22; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 170; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 104; https://www.tertullian.org/fathers/nikiu2_chronicle.htm, Erişim Tarihi: 25.04.2021.

¹⁰¹⁹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 109; Murray, *From Roman to...*, s. 101; *Consularia Italica*, s. 305; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 116-117; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 262.

¹⁰²⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 109; *Consularia Italica*, s. 305; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 93-95; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 167; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 191; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 171; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 263; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 104.

gemilerine geri dönemeden Garigliano'nun ağzında katledilmiş ve sağ kalanlar ise gemilerine dönmüşlerdir. Vandal Kralı Gaiseric'in kayınbiraderi de savaşta hayatını kaybedenler arasındadır.¹⁰²¹

İmparator Majorian, Romalılar tarafından Batı Roma İmparatorluğu'nun kaybettiği toprakları geri alma umudunu tekrar canlandırmıştır. Özellikle Sidonius'un da ima ettiği üzere Afrika'daki Vandallar ile yapılacak savaşa hazırlık için Galya ve İspanya'daki Roma hâkimiyetini tekrar kurmak için harekete geçmiştir. Ancak Majorian bu amacını gerçekleştirmek için savaşıma isteğini kaybetmiş ve savaş konusunda eğitimsiz Romalıların yerine, kendinden önceki imparatorlar gibi barbar kavimlerin askerî gücünü kullanmak zorunda kalmıştır. İmparator Majorian, Roma ordusunu güçlendirmek için Gepid, Ostrogot, Rugia, Burgon, Hun, Suevi, Alan ve diğer kavimlerden çok sayıda paralı askeri almıştır.¹⁰²² Bu sırada İmparator Majorian'ın generali Aegidius komutasındaki askerler ile Lugdunum şehrindeki Gundioc yönetimindeki Burgonların isyanını bastırmıştır. İmparator Majorian ise 458 yılının kışında, güçlendirilmiş Roma ordusuyla birlikte Alpleri aşarak İtalya'dan Galya'ya gitmiştir. II. Valentianus döneminden itibaren bizzat savaşa giden ilk Batı Roma imparatoru olarak tarihe geçen Majorian, Avitus'un damadı olan Sidonius Apollinaris tarafından dahi övülmüştür.¹⁰²³

Theodoric tarafından imparator ilan edilen Avitus'un darbe ile tahttan indirilmesi ve yerine yönetim açısından yetenekli bir asker olan ve Galya'da ciddi önlemler alan Majorian'ın geçmesi Vizigotlar için sorun yaratmıştır. Çünkü artık tahta çıkardıkları imparator darbe ile indirilmiş ve siyasi merkezlerinden uzakta kalmışlardır. Ayrıca Galya'daki yeni imparatora yönelik isyanlar bastırılmış ve Majorian tarafından Avitus'un döneminde atanan görevlilerin yerine kendi destekçilerini yerleştirmiştir. İmparator Majorian tarafından Galya ordusunun komutanı olarak atanan Aegidius, bir süre sonra Avitus'un destekçilerinden Salian Franklarının Kralı Clovis'in babası olan Childeric'i sınır dışı etmiştir. Galya'da General Aetius'un politikasını devam ettiren Aegidius, Hunlar yerine Salian

¹⁰²¹ Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 95-97-99; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 374; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 383; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 263.

¹⁰²² Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 91-93-103; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 374-375.

¹⁰²³ Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 105-111 Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 263; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 375; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1029.

Franklardan destek almıştır.¹⁰²⁴ Galya'da Roma lehine gelişmeler yaşanırken İspanya'da kargaşa ortamı hâkim olmuştur. Çünkü Sueviler, Maldras ve Framtane adlarındaki iki kral arasında bölünmesinin yanı sıra, Aioulf adında bir Vizigot Suevilerin tahtına geçmeye çalışmıştır. İspanya'daki bu sorunlar ile mücadele eden Vizigot Kralı II. Theoderic ise, Batı Roma İmparatorluğu'nun Galya'da kendi otoritesi için tehdit haline gelmesiyle planlarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Hydatius'un belirttiğine göre; Theoderic'in çok sayıda farklı kavimlerden oluşan ordusu, Suevilere karşı sefer için görevlendirildiklerini iddia ederek Asturica ve Palentia şehirlerini tahrip etmişlerdir. Kral II. Theoderic ise, İspanya'daki bazı grupların güç mücadelesini arkasında bırakarak ordusunun bir kısmıyla Galya'ya dönmüştür. Nitekim 458 yılında Theoderic'in ordusu, generalleri Aegedius ve Nopotianus ile seyahat eden İmparator Majorian'ın ile Galya'da karşılaşmıştır. Roma Ordusu ve yardımcı birlikleri ile yapılan savaşta II. Theoderic mağlup olmuştur. Vizigotlar, İmparator Majorian ile tekrar barış imzalamış ve tekrar feoderati statüsüne indirgenmişlerdir. Priscus'un açıklamasına göre; Gotların yanı sıra çevredeki diğer barbar kavimler de Roma otoritesine girmişlerdir.¹⁰²⁵

Germenlerin askerî desteğini ve Galya'daki otoritesini sağlayan Majorian, asıl amacı olan Roma'ya tahıl tedarikini önleyen Vandal Gaiseric'e karşı savaşmaktır. Bu nedenle Afrika'ya sefer düzenlemek için İspanya kıyılarından Moritannia'ya geçiş yapmaya karar vermiştir. Ancak taht mücadelesinden kurtulmuş olan Sueviler, Maldras yönetiminde tekrar harekete geçmişlerdir. 458-459 yılları arasında Galya'da Vizigot ve Roma mücadelesi yaşanırken Suevi Kralı Maldras, Gallaecia ve Lusitania bölgelerini yağmalamıştır. Sueviler, Kral II. Theoderic'in İspanya'da bıraktığı kuvvetler ile mücadele etmiştir. Ardından Batı Roma İmparatorluğu'nun zaferi ve yapılan barışı bildirmek için İspanya'ya elçiler ulaşmıştır. 460 yılının Şubat ayında ise Kral Maldras, suikast sonucu ölmüştür. Ancak Sueviler, İspanya'da yaşayan Romalılara yönelik saldırılara devam etmişlerdir.¹⁰²⁶ Maldras'ın ölümünden üç ay sonra, İmparator Majorian Vandallara karşı savaş avantajı için Pireneleri geçerek İspanya'ya girmiştir. İspanya'daki askerlerin komutası ise *magister militiae*

¹⁰²⁴ Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 33; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 263-264; Wolfram, *The Roman Empire...*, s. 152.

¹⁰²⁵ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 109-111; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 109-111; Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos...*, s. 63; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 374-375; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 264; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 1029; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 171.

¹⁰²⁶ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 111-113; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 264-265.

Nepotianus'a verilmiş ve Vizigot Kralı II. Theoderic'in generali Sunieric ile desteklenmiştir. Dalmatia'daki Roma generali Marcellinus ise Afrika'daki savaşa hazırlık için Sicilya'ya gönderilmiştir.¹⁰²⁷ Tahta geçtikten sonra İspanya'dan Afrika'ya geçip Vandal hâkimiyetine son vermek için donanmaya ihtiyaç duyan İmparator Majorian, Sidonus'un açıklamasına göre; önce Apenin ormanlarından kesilen ağaçların kesilmesiyle Misenum ve Ravenna tersanelerinde iki Roma filosunu kurmuştur. İmparator Majorian Galya'daki hâkimiyet kurduktan sonra, yaklaşık üç yüz gemiden oluşan bir filoyu İspanya'nın Cartegena limanında toplayarak büyük bir orduyla Libya'ya geçmeyi amaçlamıştır.¹⁰²⁸ Dönem yazarı Priscus'un anlatımına göre; Paniğe kapılan Gaiseric ise, elçiler göndererek İmparator Majorian ile anlaşma yoluna başvurmuş, ancak reddedilmiştir. Muhtemelen gerçek olmayan Procopius'un açıklamasında ise, İmparator Majorian'ın elçi kılığında Gaiseric'e gittiğini ve savaş öncesi bilgi topladığını dile getirmiştir. Priscus, İmparator Majorian tarafından barış teklifi reddedilen Gaiseric'in önlem olarak Batı Roma kuvvetlerinin İspanya'dan Vandal Krallığı'nın merkezine kadar geçiş güzergâhı olan Mağrip topraklarını yani Mauretania'yı tahrip ettiğini ve su kuyularını zehirlediğini belirtmiştir.¹⁰²⁹ Ayrıca Afrika'daki Vandallara saldırı hazırlığında olan İmparator Majorian İspanya'nın Carthaginiensis eyaletine doğru yolculuğu sırasında Gaiseric, Vandal donanmasını göndererek İspanya'nın Cartagena limanına sürpriz bir saldırı düzenlemiştir. İspanya kıyısındaki deniz savaşında Vandallar, Cartegena limanında toplanan Roma donanmasının bir kısmı yakmış ya da batırılmış bir kısmını ise ele geçirmiştir. Böylece İmparator Majorian'ın üç yılda meydana getirdiği Roma donanması bir gün içinde yok edilmiştir. Hydatius'un açıklamasına göre bu ağır mağlubiyetin nedeni, Vandalların Roma ordusundaki ihanet edenler tarafından yardım almasıdır.¹⁰³⁰

¹⁰²⁷ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. s. 113; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 341; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 113; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 265.

¹⁰²⁸ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. s. 113; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 339; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 99; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta...*, s. 415; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 376.

¹⁰²⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 339; Procopius, *The Wars of ...*, s. 159-160; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 376.

¹⁰³⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. s. 113; *Chronica Gallica*, s. 664; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 35-36; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 205; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 376.

Hydatius'un anlatımına göre İspanya kıyılarındaki Vandallara karşı Roma yenilgisinden sonra, Roma-Vizigot ortaklığının bir parçası olan Sunieric ve Nepotianus komutasındaki Got birlikleri Gallaecia'daki Suevilere saldırmak için gönderilmişler ve kısmı bir başarı elde etmişlerdir. 460 yılının yazında İspanya'da yağma yapmaya devam eden Suevi lideri Frumarius ve Rechimund arasında taht mücadelesi başlamıştır. Bu sırada Afrika deniz seferi planı başarısız olan İmpartor Majorian İtalya'ya geri çekilmiştir. Vandal Kralı Gaiseric ise zafer elde etmesine rağmen, 460 sonbaharında İmparator Majorian'a barış teklif etmiştir. İmpartor Majorian, Priscus'un ifadesine göre "utanç verici şartlarla" Vandallar ile anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Anlaşma gereği muhtemelen Mauretania Vandallara verilmiştir.¹⁰³¹ Ancak İtalya'ya dönerken senatoyu kendisine karşı düşman eden Ricimer tarafından Ira adlı nehrin yakınındaki Dertona'da¹⁰³² tuzğa düşürülen İmparator Majorian, 2 Ağustos 461 imparatorluk görevinden alınmış ve birkaç gün işkence edildikten sonra idam edilmiştir.¹⁰³³ Bunun yanı sıra Batı Roma İmparatorluğu'nu yöneten son güçlü yönetici olan Mojorian'ın neden öldürüldüğü hakkında kesin bir bilgiye ulaşılmamaktadır. Ancak Batı Roma hükümetindeki siyasi grupların arasında güç dengesinden kaynaklanması muhtemeldir. Mojorian'ın ölümünden sonra Marcellinus, bu güç mücadelesinden dolayı Ricimer'in Hun birliklerine boyun eğdirmesiyle Sicilya'yı terk etmek ve Dalmatia'ya geçmek zorunda kalmıştır.¹⁰³⁴ Nitekim Batı Roma İmparatorluğu'ndaki mutlak güç, bir imparatoru atama ve tahtan indirme konuma ulaşan Suevi ve Vizigot kökenlere sahip Roma generali Ricimer'e geçmiştir. Mojorian'dan sonra Batı Roma imparatorları Suevi babadan Vizigot anneden olan General Ricimer ve Burgondia Kralı Gundobad tarafından kontrol edilmiştir. Bu iki Germen kökenli General Batı Roma'da etkin olmuş ve on yedi yılda en az beş Roma imparatoruna darbe yaparak tahtan indirmiş ya da idam etmişlerdir. Doğu Roma İmparatorluğu'nda ise, İmparator I. Leo ve İmparator Zeno döneminde yönetimi ele geçirme niyetindeki generaller idam

¹⁰³¹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 113-115; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 339; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 265; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 377.

¹⁰³² Günümüzde İtalya'daki Tortona'dır.

¹⁰³³ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 113-115; *Chronica Gallica*, s. 551 s. 664; Murray, *From Roman to...*, s. 101; *Consularia Italica*, s. 305; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 339; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Jordanes, *Iordanis Romana...*, s. 43; Isidore of Seville, *Isidore of Seville's...*, s. 36; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 175; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 23; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta...*, s. 415; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 104.

¹⁰³⁴ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 341; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 265-266.

edilmişlerdir. Çünkü Batı Roma İmparatorluğu'nun aksine, Doğu Roma'da 400 yılında Gainas yönetimindeki isyanın bastırılmasının ardından Germen kökenli askerlerin güçlenmesine izin verilmemiştir. I. Leo ve Zeno dönemlerinde ise ordunun yapılandırılması ve asker alımı konusunda çoğunlukla Doğu Roma topraklarından yararlanmalarından dolayı, Batı Roma'ya kıyasla Doğu Roma ordusunda Germen ve diğer barbar kökenli askerler sayıca az olmuştur. Böylece askerî açıdan imparatorluğu iyileştirmesi ve yönetim konusunda başarılı olan Doğu Roma, topraklarını Germenlerin içerden ya da dışardan ele geçirilmesi tehdidine karşı korumuştur.¹⁰³⁵ Ancak Batı Roma İmparatorluğu'nda Ricimer dönemi ve sonrasında yaşanacaklar, daha önce Germen kökenli üst düzey askerlerin ve kralların Batı Roma'daki yönetimde etkili olmalarının ötesinde, kontrolü tamamen ele aldıklarını göstermektedir. Ricimerin Batı Roma İmparatorluğu'nu yönettiği süre içerisinde tahta geçenler ise kukla imparatorlar olarak görülmüşlerdir.

3.3.3. General Ricimer Döneminde Germen Kavimleri ile İlişkiler

Batı Roma İmparatorluğu'nda birkaç ay süren fetret döneminin ardından, Ricimer'in teşviki ile Roma senatosu tarafından Lucian aristokrati olan Libanius Severus Augustus ilan edilmiştir.¹⁰³⁶ Majorian'ın ölümü ve Severus'un tahta geçmesi sonucu Galya ve İspanya'da yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. İspanya'da Roma kontrolünü sağlamak için gönderilen Suericius Galya'ya dönerken General Nepotianus Vizigot Kralı II. Teoderic tarafından komutanlık görevinden uzaklaştırılmış ve onun yerine Arborius'u getirmiştir. II. Theoderic, İspanya'daki kuvvetleri komutası altına aldığı için elinde önemli bir güç barındırmıştır. Loire'deki çoğunlukla Franklardan oluşan Galya ordusu ise, Majorian'ın destekçisi Romalı General Aegidius komutasında Severus'un yönetimine isyan etmişlerdir. Tours'lu Gregory'un açıklamalarına göre Aegidius, statüsünü güçlendirmek için Salian Frankların kralı unvanını almış olması mümkündür. Bu durumda yeni imparator, kendisine karşı isyan eden Aegidius'a karşı savaşmak için Vizigotların desteğini alması gerekmiştir. Bu nedenle Batı Roma yönetimi, M.S. 462 yılında Aegidius'un Galya'daki konumuna geçmesiyle yerinden edilen Agrippinus görevlendirerek

¹⁰³⁵ Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 53,55; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 265-266.

¹⁰³⁶ *Consularia Italica*, s. 305; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 115; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Jordanes, *Iordanis Romana...*, s. 43; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 171; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 104.

Narbonne'yi Vizigotlara bırakmıştır.¹⁰³⁷ Galya'daki Aegedius'un yanı sıra büyük bir askerî güce ulaşarak hem İtalya hem de Vandallar için tehdit haline gelen Dalmatia'daki Marcellinus ve Akdenizde korsanlığa devam eden Vandal Kralı Gaiseric de İmparator Severus'un yönetimini kabul etmemişlerdir. İmparator Severus, Marcellinus'a ve Gaiseric'e elçiler göndererek anlaşmaya çalışmıştır. Marcellinus'a elçi olarak gönderilen Phylarchus, barış konusunda ikna edilmiştir. Ancak İmparator Valentianus'un kızı Eudocia'nın kendi oğlu ile evliliğini öne sürerek Batı Roma İmparatorluğundan toprak talep eden Kral Gaiseric, III. Valentianus'un kızı Placidia'nın eşi ve oğlunun kayınbiraderi olan Romalı senatör Olybrius'un Batı Roma İmparatoru olmasını istediği için anlaşmayı kabul etmemiştir. Bunun yanı sıra Doğu Roma İmparatoru Leo'nun sunduğu teklifi kabul ederek İmparator Valentianus eşi Eudoxia ve kızı Placidia'yı Konstantinopolis'e teslim etmiş ve İtalya'nın zayıf savunulan bölgelerine ve Marcellianus'un çekilmesinden sonra korumasız kalan Sicilya'ya baskınlar düzenlemeye devam etmiştir. Priscus, İtalya'nın savulmasındaki zorlukları Vandalların asker sayısı ve Romalıların filo eksikliği ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca Filo açığını Doğu Roma İmparatorluğu'ndan yardım alarak kapatmak istediğini, ancak Doğu Roma hükümetinin Vandallar ile yaptığı anlaşma gereği Batı Roma İmparatorluğu'na yardım gönderemediğini dile getirmiştir.¹⁰³⁸ İmparatorluk ile evlilik yoluyla bağ kuran Vandal kralı Gaiseric'in Vizigot kralı II. Theoderic'in Avitus'u imparator ilan ettiği gibi Olybrius'u imparator yapmaya çalışması, Vandalların imparatorluk siyasetinin merkezinde olmayı istediklerini açıkça göstermiştir. Ayrıca Vandallar, Doğu Roma İmparatorluğu ile yaptığı anlaşma ile İtalya'da kısıtlı kalmış olan Batı Roma İmparatorluğu'nu askerî savunma olarak çaresiz bırakmışlardır. Bu durum, hem Majorian'ın Vandallara karşı savaşta kaybettiği donanma zaiyatını hem de imparatorluktaki bölünmenin Batı Roma İmparatorluğu'nun çökmesindeki etkisini yansıtmıştır.

463 yılına gelindiğinde İtalya'da hala etkili olan Ricimer, Galya'da *magister militum* olarak bulunan Aegedius'un yerine muhtemelen Galya'da askerî güce sahip

¹⁰³⁷ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 115; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 343; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 33; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 380-393; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 266, 268.

¹⁰³⁸ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 115; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 341-343; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 382-383.

ve kendi kayınbiraderi olan Burgon Kralı Gundioc'u yerleştirmiştir.¹⁰³⁹ Aynı yıl Batı Roma İmparatorluğu'nun müttefiki olan II. Theoderic'in ordusu ve Aegedius komutasındaki Salian Franklardan oluşan Galya ordusu Orleans yakınlarında Loire'de savaşmışlardır. Vizigotlar savaşı kaybetmiş ve II. Theoderic'in kardeşi Frederic ise savaş alanında öldürülmüştür.¹⁰⁴⁰ Bunun yanı sıra İspanya'daki Sueviler Gallaecia'da yağma yapmaya devam etmişler, bir yıl sonra tekrar Remismund yönetiminde tekrar egemenlik kurmaya başlamışlardır. Galya'da zafer kazanan Aegedius ise 464 yılının Mayıs ayında Vandal Kralı Gaiseric'e elçi göndererek Ricimer'e karşı Vandallar ile ittifak kurmaya çalışmıştır.¹⁰⁴¹ Marcellinus ise, Sicilya'da Vandallara saldırı düzenleyerek onları katletmiş ve Vandallar Sicilya'yı terk etmek zorunda kalmışlardır. Vandal yenilgisinin ardından onlar ile işbirliğine giren Aegedius ise kendisine kurulan tuzak ya da zehirlenme sonucu öldürülmüştür. Aegedius'un ölümünden sonra Vizigotlar, Aegidius'un koruması altındaki imparatorluğa ait Galya topraklarını ele geçirmeye başlamışlardır. Salian Frankları ise daha önce sürgün ettikleri Childeric'i kralları olarak Loire'a komuta etmesi için geri çağırmışlardır. Tours'lu Gregory, Aegidius'un ölümünden sonra oğlu Syagrius'un Roma üssü olan Soissons'ta kendi hâkimiyetini kurduğunu dile getirmiştir. Ancak Halsall, Syagrius'un Childeric'in ölümünden sonra eski Loire ordusunun komutanlığı için başvurmuş olmasını daha muhtemel olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁴² Batı Roma İmparatorluğu'nu yöneten Ricimer ise bu sırada İtalya'yı tehdit eden Alanlar ile meşgul olmuştur. Çünkü Alan Kralı Beorgor, Kuzey İtalya'ya işgal etmeye başlamıştır. Ancak Alan Kralı Beorgor, Mediolanum'un kuzeydoğusunda Ricimer tarafından karşılanmış ve kendisinin ölümü ile sonuçlanan savaşta mağlup edilmiştir.¹⁰⁴³

15 Ağustos 465 tarihinde İmparator Severus Roma'da ölmüştür. İki yıl sonra Doğu Roma İmparatoru Leo, Vandal baskısı altındaki Batı Roma İmparatorluğu'na

¹⁰³⁹ *Epistolae Arelatenses Genuinae*, MGH Epistolae III: Merovingici et Karolini Aevi, (Ed.: M. Gundlach), C. I, Berlin 1892, s. 28–9; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 268; MacGeorge, *Late Roman Warlords...*, s. 94.

¹⁰⁴⁰ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 117; *Chronica Gallica*, s. 664; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 35.

¹⁰⁴¹ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 117; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 757; MacGeorge, *Late Roman Warlords...*, s. 94.

¹⁰⁴² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 117; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 35; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 269–271; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 394.

¹⁰⁴³ *Consularia Italica*, s. 305; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 24; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 132.

müdahale etmeye karar vermiştir. Bunun üzerine önceki Doğu Roma imparatoru Marcian'ın damadı olan *patricus* Anthemius'u Batı Roma imparatoru olarak atamış ve Roma'ya göndermiştir.¹⁰⁴⁴ Konstantinopolis'ten yola çıkan yetenekli bir asker olan Anthemius, Doğu Roma birliklerinden oluşan büyük bir kuvvet ile yola çıkmıştır. Ayrıca her iki imparator ile ittifak halindeki Dalmatia'da bağımsız olan Marcellinus, komutasındaki yardımcı deniz kuvveleri ile birlikte İtalya'ya ulaşmıştır. Anthemius, 14 Nisan 467 tarihinde Batı Roma halkı ve senatosu tarafından imparator olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁴⁵ Ricimer'in bu atamaya karşı çıkması ise, Anthemius'un kızı Alypia ile evlenmesi sağlanarak önlenmiştir. Sidonius 467 tarihli mektubunda, Roma'ya gittiğinde Ricimer'in evlilik kutlamalarına denk geldiğini, ancak gelin olan Anthemius'un kızının evlilikten memnun olmadığını ima etmiştir.¹⁰⁴⁶

İtalya'da bu değişiklikler yaşanırken Galya'daki Vizigotlar da yönetimde değişiklik yaşanmıştır. II. Theoderic, 466 ya da 467 yılında kardeşi Euric tarafından Toulouse'de öldürülmüştür. Vizigot Krallığı'nda birlikte yaşayan Gotlar ve Romalı vatandaşlar için ilerleyen yıllarda kendi yasalarını oluşturacak olan Kral Euric, II. Theoderic'in yerine geçmiştir. Kendinden önce krallar gibi yayılmacı bir politika izleyen Euric, tahta geçtikten sonraki ilk yıllarında Batı Roma ile işbirliğine devam etmiştir.¹⁰⁴⁷ Ancak barışçıl yaklaşım Vandal Kralı Gaiseric için geçerli olmamıştır. Gaiseric, İmparator Leo tarafından Anthemius'un egemenliğini kabul etmesi ve Batı Roma İmparatorluğu'na yönelik deniz seferlerini durdurması konusundaki ikna edilememiştir. Çünkü Olybrius'un Batı Roma imparatoru olmasındaki ısrarını devam ettiren Gaiseric, Akdeniz'deki yağma faaliyetlerine devam etmiştir. Bunun üzerine

¹⁰⁴⁴ *Consularia Italica*, s. 305; *Chronica Gallica*, s. 551, s. 664; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 359; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 24; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 178; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 385-386.

¹⁰⁴⁵ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 119; *Consularia Italica*, s. 305; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, s. 9; Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, s. 12-13; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 25; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 390; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 272.

¹⁰⁴⁶ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 121; Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. I. s. 12-13; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 272; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 386; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 172.

¹⁰⁴⁷ *Chronica Gallica*, s. 664; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 117; Michael Kulikowski, *Late Roman Spain and Its Cities*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2010, s. 203; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 273; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 757; Carr, "Visigoths", s. 421.

Doğu Roma hükümeti ve Vandallar arasındaki barış bozulmuş ve iki tarafta savaş için hazırlıklara başlamıştır.¹⁰⁴⁸

Vandal Gaiseric'in İmparator Marcian'ın ölümünden sonra Roma egemenliğindeki toprakları yağmalaması ve şehirleri tahrip edip insanları esir olarak ele geçirmesi, sonunda onu cezalandırmak isteyen İmparator Leo'nun müdahalesine yol açmıştır. İmparator Leo, 468 yılında Afrika'daki Vandallara karşı büyük bir ordu toplamıştır. Priscus ise bu ordunun 100.000 askerden oluştuğuna dair söylentiler olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Priscus, İmparator Leo'nun Doğu Roma'dan toplanan ordusunu Afrika'daki savaşa taşımak için 1.100 gemiden oluşan büyük bir donanma hazırlattığından da bahsetmiştir.¹⁰⁴⁹ Tarihçi Candidus eserinde, İmparator Leo'nun Vandallara karşı yapılan seferin oldukça masraflı olduğunu, toplamda 64.000 pound altın ve 700.000 pound gümüş harcandığını dile getirmiştir. Priscus ise, silahlar ve askerler ile doldurulan ve 130.000 pound altın harcandığını ifade etmiştir. Nitekim ordunun komutasına İmparator Leo'nun eşi Verina'nın kardeşi General Basiliscus'un atandığı Roma donanması, Afrika'ya doğru yelken açmıştır.¹⁰⁵⁰ Ayrıca 468 yılında İmparator Leo tarafından görevlendirilen Edessa'lı¹⁰⁵¹ *praefectus* Herakleius, Mısır ve Libya birliklerini ile Tripolis'e baskın düzenlemiş ve kontrol altına almıştır. Ardından Herakleius, gemileri bırakarak karadan impartorluk ordusu ile Kartaca'ya doğru yürüyüşe geçmiştir. Bununla birlikte büyük bir askerî kuvvete sahip olan ve İmparator Leo'nun sayesinde Batı Roma İmparatoru Anthemius'un müttefiki haline gelen Marcellinus, Sardunya'daki ve Sicilya'daki Vandallara karşı başarılı deniz seferleri düzenlemiştir. Doğu Roma ile Batı Roma İmparatorluğu'nun ortak askerî girişimi, Vandal Kralı Gaiseric'in paniğe kapılmasına neden olmuştur. Ayrıca Roma İmparatorluğu ile barışı devam ettiren Vizgotlar, kendilerinin egemenliğine tabi olan Lusitania'daki Suevilerin tekrar harekete geçmesi üzerine saldırı düzenlemişlerdir. Halsall Vizigotların İspanya'da seferi hakkında, işgal amaçlı ya da Gaiseric'in

¹⁰⁴⁸ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 361-363; Procopius, *The Wars of ...*, s. 157; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 389.

¹⁰⁴⁹ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 361-363.

¹⁰⁵⁰ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 361-471; Procopius, *The Wars of ...*, s. 157; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 180; Jones, *The Later Roman...*, s. 224.

¹⁰⁵¹ Günümüzde Şanlı Urfa şehridir.

İspanya'dan gelebilecek bir saldırı tahmininde bulunarak şaşırtmak için yapılmış olabileceğini ileri dile getirmiştir.¹⁰⁵²

Nitekim İmapartor Leo tarafından seçilmiş bu üç komutan ile denizden ve karadan Gaiseric'e karşı gönderilen Roma birlikleri, General Basiliscus'un komutasında büyük bir savaş başlatmıştır. Basiliscus, Batı Roma hükümeti tarafından gönderilen Marcelinus'un deniz kuvvetleri ile birleştikten sonra, Gaiseric'in çok sayıda gemisini batırmıştır.¹⁰⁵³ Savaşı kaybetmekte olan Vandal Kralı Gaiseric, hemen Basiliscus'a elçi göndererek, imparatorun istediği şekilde bir barışın şartlarını sağlamak için beş günlük bir ateşkes için Basiliscus başvurmuştur. Barış görüşmeleri için istenilen süre verilmiştir. Bunun üzerine aslında barış için değil savaş planları için zaman kazanan Gaiseric, savaş gemilerini yanıcı maddeler ile doldurmuştur. Ardından Gaiseric, Roma askerlerinin hazırlıksız olduğu gece karanlığında ve rüzgârın Vandal gemileri lehine estiği zamanı beklemiştir. Bon Burnu açıklarındaki doğru sürüklenen Vandal gemileri, Roma donamasının çoğu yakmıştır. Meydana gelen karagaşa ortamında kaçmaya çalışan Roma gemileri ise diğer Vandal gemileri tarafından batırılmıştır.¹⁰⁵⁴ Romalıların savaşı kaybetmesinde doğal olarak Basiliscus sorumlu tutulmuştur. Priscus seferin başarılı olduğu bu noktada Kartaca'nın ele geçilebileceğini, ancak Gaiseric tarafından rüşvet alan Basiliscus'un bilinçli olarak yenildiğini belirtmiştir. Diğer bir iddia ise Doğu Roma'da İmparator Leo ile anlaşmazlık yaşayan Aspar ve oğlu Ardabourios'un Basiliscus'a vaatlerde bulunarak ihanet etmesini sağladıkları şeklindedir. A. H. M. Jones, savaşın kaybedilmesinin nedeninin Aspar'ın ihanetinden değil Basiliscus'un beceksizlikliğinden kaynakladığını ifade etmiştir.¹⁰⁵⁵ Roma donanmasının yarısının yok edilmesiyle savaşı kaybeden Basiliscus, Constantinopolis'e kaçmış ve kız kardeşinin arabuluculuğu ile imparator Leo'nun affını dileyeceği Ayasofya Kilisesi'ne sığınmıştır. Herakleius ise geri çekilmiş ve savaşın yıkımından gemiler ile birlikte

¹⁰⁵² Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 119-121; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 363-365; Procopius, *The Wars of ...*, s. 157- 158; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 182; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 272-273; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 195.

¹⁰⁵³ Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 121; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 361-363; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 180; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 392.

¹⁰⁵⁴ Procopius, *The Wars of ...*, s. 158; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 180-181; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 195.

¹⁰⁵⁵ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 365-367; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 121; Jordanes, *Iordanis Romana...*, s. 43; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 181; Procopius, *The Wars of ...*, s. 158; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 391; Jones, *The Later Roman...*, s. 222.

Sicilya'ya kaçan Marcellinus ise kendi askerlerinden biri tarafından öldürülmüştür. Vandallar için büyük bir tehlike olan Marcellinus'un ölümü, muhtemelen onu kendisine İtalya'da rakip olarak gören Ricimer tarafından planlanmıştır. Marcellinus'un ölümünden sonra İmpartor Leo Vandallar ile barış yapmayı kabul etmiştir. Büyük bir zafer elde eden Vandallar ise Tiripolis, Sardunya ve Sicilya'yı tekrar ele geçirmişlerdir. Böylece Gaiseric, Batı Roma İmparatorluğu'nun kesin olarak yıkıldığına şahit olacak kadar Vandal Krallığı'nın başında kalmaya devam etmiştir.¹⁰⁵⁶

Vandallara karşı mağlup edilmek, Doğu Roma donanmasına ciddi zarar vermiş olsa da Batı Roma'da İmparator Anthemius'un İtalya'daki yönetimini fazla etkilememiş ve Ricimer için rakip olmaya devam etmiştir. Ancak Batı Roma İmpartorluğu'ndaki istikrarsızlık ve Vandallara karşı tekrar eden yenilgi, Galya ve İspanya'da tamamen hâkimiyet kurmak isteyen Vizigotları harekete geçirmiştir. M.S. 469 yılında ihanet suçlaması ile Roma'ya götürülen Galya'nın *praefectus praetorio*'su Arvandus'un, Euric'i İmparator Anthemius'a karşı isyana teşvik ettiği idda edilmiştir. Ayrıca Sidonus'un 468 tarihli mektubundaki açıklamalara göre; Arvandus, Milletler Yasası'nı öne sürerek Vizigot ve Burgonya arasında Galya'nın bölünmesini gerektirdiğine dair iddialarda bulunmuştur. Halsall ise, 460'lı yılların sonuna kadar Galya'daki Roma siyasetine karışmayan Euric'in, Arvandus'un planlarına dâhil olmadığını dile getirmiştir. Kulikowski ise Euric'in 471 yılından önce Galya'daki impartorluk topraklarına önemli bir saldırıda bulunmadığını ifade etmiştir. Gibbon bu görüşlerin aksine, eserinde Vizigotların Roma otoritesine karşı çıktıklarından ve Galya'da hâkimiyet kurmaya çalıştıklarından bahsetmiştir.¹⁰⁵⁷ Pirenelerden Rhone ve Loire nehirlerine kadar Galya topraklarında hâkimiyet kurmayı amaçlayan Vizigotlar, Arvernum¹⁰⁵⁸ ve Bituriges¹⁰⁵⁹ bölgelerinde direniş ile karşılaşmıştır. Sidonus ise Avitus'un oğlu komutan Ecdicius'a gönderdiği mektupta, İmparator Anthemius'un askerî kaynaklarının eksikliğinden bahsederek, ona direnişin sonuna gelen Auvergne'nin savunulması için yardım çağrısında

¹⁰⁵⁶ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 365- 367; *Consularia Italica*, s. 305; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 180-181; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 25; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 273; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 195; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 392-393.

¹⁰⁵⁷ Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. I, s. 17; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 394-396; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 273-274; Kulikowski, *Late Roman Spain...*, s. 203; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 173.

¹⁰⁵⁸ Modern Auvergne.

¹⁰⁵⁹ Modern Berry.

bulunmuştur. Bunun üzerine Ecdicius, Gotlar ile Clermont'ta girdiği çatışmalarda başarılı olmuştur. Ayrıca kıtlık zamanında Burgon halkından 4.000 kişiye yardımda bulunan Ecdicius, Auvergne'nin savulması için kendi maddi imkânlar ile Burgonlardan oluşan ordu meydana getirmiştir. Ancak yinede Galya'daki Vizigot saldırıları ve ilerleyişi Ecdicius'un mücadelesi ile durulmayacağı anlaşılmıştır.¹⁰⁶⁰ Bu noktada Bretonların lideri ya da kralı olarak Galya kaynaklarında geçen Riothamus'un Vizigot Kralı Euric'in yayılmacı politikasına karşı çıktığı görülmüştür. Riothamus'un Aegedius veya oğlu Syagrius ile müttefik olması muhtemeldir. Sidonius'un Galya'daki *praefectus praetorio* Arvandus'un ihaneti hakkında yazdığı mektuptan anlaşılabileceği üzere Bretonlar, 468 yılında Loire Nehri'nin kuzeyinde olmuşlardır. Jordanes ise İmparator Anthemius'un Bretonlardan yardım istediğini, bunun üzerine Riothamus'un 12.000 kişilik kuvvet ile Britannia'dan yelken açtığını ve Bituriges eyaletine kabul edildiğini dile getirmiştir. Halsall ise 12.000 kişilik kuvvete sahip olduğu iddiasını abartılı bulsa da Riothamus'un önemli bir askerî güce sahip olduğunu kabul etmiştir. Bunun yanı sıra Halsall, başta Saksonlar olmak üzere Germanlerin Britannia'da güçlenmesi üzerine Riothamus'un ordusu ile Anthemius'un hizmetine girmek için Galya'ya taşındığını ileri sürmüştür. Hatta Tours'lu Gregory bu dönemde Galya'ya yönelik Sakson akınlarından bahsetmiştir. Yine Sidonius 472 yılında Riothamus'a askerlerinin rahatsız edici davranışlarını şikâyet için yazdığı mektubunda, onu saygı ve dostluk anması da Riothamus'un Romalılar ile işbirliği yaptığını yansıtmıştır.¹⁰⁶¹ Nihayet Vizigot Kralı Euric, Aquitaine'yi savunmaya çalışan Breton Kralı Riothamus'a karşı sefer düzenlemiştir. Orleans'ın güneyinde bulunan Deols'ta karşılaşan iki ordu uzun süren bir savaşa tutunmuşlardır. Anthemius'un gönderdiği Roma ordusu ulaşmadan önce Riothamus'un ordusu Vizigotlar tarafından ağır bir yenilgiye uğramıştır. Savaşı kaybeden Riothamus, az sayıdaki askerleri ile birlikte geri çekilmiş ve Roma İmparatorluğu'nun Galya'daki müttefiki Burgonlara sığınmıştır.¹⁰⁶²

¹⁰⁶⁰ Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. I, s. 35-67-68; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118-119; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 35-36; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 394-395.

¹⁰⁶¹ Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. I, s. 17-76; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118; Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun...*, C. III, s. 395; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 276; MacGeorge, *Late Roman Warlords...*, s. 74.

¹⁰⁶² Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 35; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 297; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 299.

Galya'da karışıklıklar devam ederken İtalya'da İmpartor Anthemius ile Ricimer arasında yaşanan anlaşmazlıklar ve kıskançlık, 470 yılında olaylar iç savaşın çıkmasına neden olmuştur. İmparator Anthemius'u zehirleyerek suikast girişiminde bulunduğu iddia edilen Ricimer'in arkadaşı Romanus idam edilmiştir. Bu olayın ardından öfkelenen Ricimer, Roma'dan ayrılarak Vandallara karşı savaş için emrinde bulunan 6.000 askeri ile Mediolanum'a gitmiştir. Anthemius ise kendi birlikleri ile birlikte Roma'da savunmaya geçmiştir. Lugirya'nun ileri gelenleri aralarında barışı sağlamak için Medilolanum'a gitmiş, impartor ile uzlaşması konusunda ikna etmişlerdir. Pavia Piskoposu Epiphanius ise Roma'ya giderek Antemius'u barış konusunda ikna edici bir konuşma yaptıktan sonra geçici olarak da olsa barış sağlamıştır.¹⁰⁶³ Bu sırada Galya'da işgale devam eden Vizigotların genişlemesi, Kont Paul'un Roma-Frank birlikleri tarafından kontrol altında tutulmuştur. Ancak Kont Paul mücadele sırasında sonucu öldürülmüştür. 471 yılında henüz gücünü kaybetmediğini göstermek isteyen İmparator Anthemius, oğullarından biri olan Anthemiolus komutasında birkaç komutan ile birlikte Roma ordusunu Euric'e karşı göndermiştir. Vizigot Kralı Euric Arelate'yi kuşatırken Anthemiolus, Roma ordusu ile Alpleri geçmiştir. İspanya'ya müdahale etme elde etmek isteyen Anthemiolos, Kral Euric'e Narbonne çevresindeki Septimania'yı İmparatorluğa geri vermesi karşılığında Clermont'un kendisine verileceğini şeklinde bir teklif sunmuştur. Ancak Kral Euric bu teklifi reddetmiş ve Rhone'yi geçerek Anthemiolos ordusu ile karşılaşmıştır. Vizigotlar, Roma ordusunu tekrar mağlup etmiş ve Anthemiolos'u generalleri ile birlikte öldürmüştür. Bu zaferin ardından cesaretlenen Vizigotlar, 473 yılında Vizigotlar Galya'nın güneyindeki Arelate'yi ve Marsilya'yı ele geçirerek Provence eyaletinde hâkimiyetlerini genişletmişlerdir.¹⁰⁶⁴ Ancak Sidonus'un 474 tarihli mektubunda belirttiği gibi “sınırlarını Rhone'a kadar genişletme hırslarının gerçekleştirilmesinin önündeki yegâne engel” Avernorum'un alınamamış olmasıdır. Galya'da daha fazla ilerleme kaydemeyen Vizigot Kralı Euric, İspanya'da hâkimiyet kurmak için seferler düzenlemiştir. 511 tarihli anonim Chronica Gallica'ya göre; Gotların bir kontu olan Gauterit'in komutasındaki Vizigot kuvveti, Pamplona

¹⁰⁶³ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 371; Ennodius, *The Life of Saint Epiphanius by Ennodius*, (Latineden İngilizceye çeviren: Genevieve Marie Cook), The Catholic University of America Press, Washington 1942, s. 53-55-57-59-61; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 275-276; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 172.

¹⁰⁶⁴ *Chronica Gallica*, s. 664; Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. I, s. 64; Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 35; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 67-297; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 277; Jones, *The Later Roman...*, s. 244.

üzerinden Pirineleri geçerek Caesaraugusta ve komşu şehirleri işgal ederek İspanya'yı ele geçirmiştir. Ardından Vizigot ordusu, bu kez Heldefredus'un liderliğinde İspanya dükü Vincentius ile işbirliği yaparak Tarragona'yı kuşattıktan sonra kıyı şehirlerini ele geçirmiştir. Kulikowski Gauterit, Heldefredus ve Vincentius komutasında gerçekleşen İspanya'ya yönelik Vizigot seferlerinin M.S. 473 yılında gerçekleşmiş olabileceğini ileri sürmüştür.¹⁰⁶⁵

M.S. 471 yılında Roma ordusunun Galya'da aldığı ağır yenilgi, Ricimer'in Anthemius'a karşı savaşmak için olumlu ortamı yaratmıştır. Askerî gücü oldukça zayıflamış olan ancak halkın desteğini kaybetmeyen İmparator Anthemius, son Batı Roma imparatorunu tahttan indirecek olan Odoacer'in de bulunduğu Germenlerden oluşan birliklere sahip Ricimer tarafından Roma şehrinde kuşatılmıştır. Ayrıca Ricimer, Basilicus'un Afrika kıyılarındaki yenilgisinden itibaren Akdeniz'de yağma yapmaya devam eden Vandal Kralı Gaiseric'in desteğini kazanmak için Olybrius'u imparator ilan etmiştir. Roma şehri beş ay süren kıtlık ile mücadele edememiş ve teslim olmuştur. İmparator Anthemius ise kaçarken Ricimerin kayınbiraderi olan Burgon Kralı Gundobad'un oğlu Gundobad tarafından yakalanmış ve M.S. 472 yılının yazında idam edilmiştir. Batı Roma İmparatorluğu tahtına Olybrius geçmiştir.¹⁰⁶⁶ Anthemius'un ölümünden kısa bir süre sonra Ricimer vefat etmiştir. İmparator olarak atanan Olybrius ise Gundobad'ı patrician unvanı vermiş ve M.S. 472 yılının sonbaharında vefat etmiştir.¹⁰⁶⁷

3.3.4. Batı Roma'daki Son İmparatorları ve Germen Kökenli Komutan Odoacer'in İtalya'da Kral İlan edilmesi

İmparator Olybrius'un vefatından sonra, M.S. 473 yılını Mart ayında İtalya'da Gundobad tarafından Ravenna'da imparator ilan edilen Glycerius'un

¹⁰⁶⁵ *Chronica Gallica*, s. 551 s. 664; Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. II, s. 95; Kulikowski, *Late Roman Spain...*, s. 204.

¹⁰⁶⁶ *Consularia Italica*, s. 306; *Chronica Gallica*, s. 664; Hydatius, *The Chronicle of...*, s. 121; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 373; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 25; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 184; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 277-278; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 172; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 67- 862.

¹⁰⁶⁷ *Consularia Italica*, s. 306; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 375; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 25; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 184; John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta...*, s. 423; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 278.

yönetimi kısa sürmüştür.¹⁰⁶⁸ Çünkü M.S. 474 yılında Doğu Roma İmparatorluğu'nun tahtına yeni atanmış olan Zeno, Ostia'daki eski patrician Marcellinus'un yeğeni Julius Nepos'u atamıştır. Dalmatia'dan birlikleri ile İtalya'ya yürüyen Nepos, Glycerius'u Batı Roma tahtından indirip Dalmatia'daki Salona'nın piskoposu olarak atadıktan sonra onun yerine geçmiştir.¹⁰⁶⁹ Bunun yanı sıra Malchus'un açıklamasına göre; İmparator Zeno, Akdeniz'deki Vandal baskınlarının sona ermesi için Vandal Kralı Gaiseric'e Severus adındaki senatörü elçi olarak göndermiştir. Vandalların ele geçirdiği toprakların Gaiseric'te kalması şartlı ile anlaşma sağlamıştır. Artık İtalya'da etkisi kalmayan Gundobad ise, Burgon Krallığı'nın tahtını devralmak için Galya'ya geri dönmüştür. Sidonius'un M.S. 474 tarihli mektubundan anlaşılacağı üzere, Galya'daki Vizigotlar yeni imparatorun döneminde de işgale devam etmişlerdir. Bu nedenle Vandal tehditinden kurtulmuş olan Julius Nepos, tekrar Galya'da Roma otoritesini kurmaya karar vermiştir. İmparator olduğu M.S. 474 yılında, Galya'da Vizigotlar ile mücadeleye devam edilmesi için Averni şehrini savunan Edicius'u patrician ve *magister militum praesentialis* olarak atamıştır. Bir yıl sonra Vizigotlara karşı sefer hazırlığını tamamlamış olan Ecdicius, İmparator Nepos tarafından çağırılmış, dönem Attila'nın hizmetinde çalışmış olan patrician Orestes'i ordunun başına general olarak atamıştır.¹⁰⁷⁰

Bunun yanı sıra Vizigot Kralı Euric'e barış Piskopos Epiphanius'u elçi olarak göndermiştir. Piskopos Epiphanius tarafından Roma ile Vizigotlar arasında uzlaşma sağlanmıştır. Ardından anlaşmanın sağlanması için elçiler göndermiştir. Anlaşmaya göre; Batı Roma İmparatorluğu Arvernum karşılığında, Provence eyaletini Vizigotlardan geri almıştır. Vizigotlara bırakılan Arvernum'un piskoposluğunu yapan Sidonius, anlaşmanın neticesi karşısında tepki göstermiştir. Ancak bu anlaşma, Batı Roma İmparatorluğu'na İspanya'ya müdahale etme imkânı sunduğu için karlı

¹⁰⁶⁸ *Consularia Italica*, s. 306; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 375; Ennodius, *The Life of...*, s. 63; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118; Klaassen, *Cassiodorus' Chronica...*, s. 105; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 185; Murray, *From Roman to...*, s. 101; Jones, *The Later Roman...*, s. 243.

¹⁰⁶⁹ Murray, *From Roman to...*, s. 102; *Consularia Italica*, s. 306; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 375; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 47; Jordanes, *Iordanis Romana...*, s. 43; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 26-29; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 172.

¹⁰⁷⁰ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 411; Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. II, s. 56; Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos...*, s. 61-62; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 119; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 279-280; Jones, *The Later Roman...*, s. 244.

bir anlaşma olmuştur.¹⁰⁷¹ M.S. 475 yılında General Orestes'e Galya'da otoritenin tekrar kurulmasını sağlamak için bir ordu kurması emredilmiştir. Ancak İmparator Nepos'un generali Orestes, Roma'da komutasındaki İtalya ordusu ile isyan etmiştir. Ardından oğlu Romulus Augustulus'u Ravenna'da imparator ilan etmiştir. İmparator Nepos ise isyan haberini duyduğunda kontrolü kaybetmediği Dalmatia'daki Salona'ya çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁰⁷²

455 yılında III. Valentianus'un ölümünden sonra Afrika, İspanya, Dalmaçya ve Galya'nın güneybatı köşesi dışında kalan tüm bölgelerin kontrolünü kaybettiğinden Roma hükümeti, asker ve vergi toplama alanı İtalya ve birkaç bölge ile sınırlı kalmıştır. 475 yılına kadar Heruli, Scirii, Torcilingi, Rugi ve diğer Germen kavimlerinden gelen barbar federasyon birliklerine güvenmekten başka çaresi olmayan Batı Roma İmparatorluğu'nun ekonomisi, oldukça kısıtlı hale gelmiştir. Böylece Roma hizmetindeki Germen paralı askerlerine düzenli ödeme yapılması da zorlaşmıştır. 476 yılında İtalya'daki Germen askerleri, Galya'daki federe kavimlere sunulan toprağın üçte birinin verilmesi uygulamasının kendileri için de geçerli olmasını talep etmişlerdir. Ancak General Orestes bu talebi reddetmiştir. Bunun üzerine Roma ordusundaki paralı Germen askerleri, 476 yılının Ağustos ayında Doğu Germen kavimlerinden olan Odoacer komutasında isyan etmişlerdir.¹⁰⁷³ General Orestes ile Odoacer arasında Mediolanum'un güneyindeki Pavia'da gerçekleşen savaşta General Orestes'in ordusu mağlup olmuştur. Placentia'ya çekilen General Orestes, yakalanmış Odoacer tarafından idam edilmiştir. Ardından Ravenna'ya yürüyen Odoacer, Orestes'in kardeşi Paulus'u yenmiş ve öldürmüştür. Orestes'in oğlu İmparator Romulus Augustulus'u ise 4 Eylül 476 tarihinde tahtan indirmiştir. Ancak Odoacer, İmparator Romulus Augustulus'u yaşının küçük olmasından dolayı canını bağışlamış ve ona yıllık 6.000 altın maaş bağlayarak annesi ile birlikte

¹⁰⁷¹ Sidonius Apollinaris, *The Letters of...*, C. II, s. 65-107,109-183; Ennodius, *The Life of...*, s. 65-67-69; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 118; Halsall, *Barbarian Migrations...*,s. 280; Jones, *The Later Roman...*, s. 244.

¹⁰⁷² *Consularia Italica*, s. 306, 309; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 47; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 119; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 29; Jones, *The Prosopography of...*, s. 811; Halsall, *Barbarian Migrations...*,s. 280; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 843; Jones, *The Later Roman...*, s. 244; MacGeorge, *Late Roman Warlords...*, s. 276.

¹⁰⁷³ *Consularia Italica*, s. 309-310; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 47; Jordanes, *Jordanis Romana...*, s. 44; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 185-186; Jones, *The Later Roman...*, s. 244; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 781; Halsall, *Barbarian Migrations...*,s. 280; Bury, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, s. 119.

Campania'daki bir kale olan Lucullanum'a sürgün edilmiştir.¹⁰⁷⁴ M.S. 476 yılından sonraki süreçte İtalya'daki yönetim Germen krallarının eline geçmiş ve tekrar yeni bir imparator atanmamıştır. Böylece Orestes'in Augustulus soyadına sahip oğlu Romulus, “*Roma'nın kurucusu Romulus'un saltanatından 1303 yıl sonra İtalya'da İmparatorluğun tek hükümdarı*” olarak tarihe geçmiştir. Batı Roma İmparatorluğu'nun siyasi varlığı, tekrar bir Romulus adındaki bir imparatorun rejimi ile birlikte sona ermiştir.¹⁰⁷⁵ Bu noktada henüz İmparator Nepos yaşamasından ya da Doğu Roma'nın varlığını devam ettirmesinden dolayı Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmadığına dair görüşler bulunmaktadır. Ancak bir Germen askerinin kral unvanı ile İtalya'nın yönetimini imparatorların arkasındaki güç olarak değil, şahsen yönetmeye başlamış olması kayda değer bir gelişmedir. Bu nedenle 476 yılı, yüz önce başlayan Germenlerin Roma topraklarına toplu göç serüveninin sonucunu çarpıcı bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Galya, İspanya ve Afrika'nın elden Roma otoritesinden çıkması önemli olsa da Batı Roma topraklarındaki Germen işgalinin doruk noktası, şüphesiz Roma İmparatorluğu'nun başlangıcı olan İtalya'nın bir Germen kralı tarafından kontrol edilmesi olmuştur.

İtalya'da kendi rejimini kurmaya çalışan Odoacer, Basilicus tarafından tahttan indirilen ve kısa bir süre önce tekrar yönetimi eline alan Konstantinopolis'teki imparator Zeno'ya bir heyet göndermiştir. İtalya'daki yönetim kendisine emanet edilmesini istemiştir. Ancak Doğu Roma hükümeti, batıda yeni bir imparatora gerekli olmadığını ve Odoacer'in *particus* unvanı ile Roma İmparatorluğu adına yönetmesini bildirmişlerdir. Odoacer'in İtalya'yı yönetme talebini Doğu Roma İmparatorluğu'nun Batı Roma'ya atadığı imparator Anthemius'un öldüren Ricimer ile işbirliği yapmış olması ve diğer imparator Nepos'un sürgün edilmesine yardımcı olduğu için Doğu Roma İmparatoru Zeno tarafından reddedilmiştir. Ayrıca Romulus'un tahta geçişini gasp olarak gören Doğu Roma hükümetinin hala imparator olarak tanıdığı Nepos hayatta olması Orestes'in talebinin kabul edilmemesinde etkili olmuştur. İmparator Zeno'nun Odoacer'in Julius Nepos'un *patricius*'u olmasını teklif etmiştir. Elçiler Batı Roma'da tekrar bir imparator seçilmeyeceğini ve Zeno'yu Doğu Roma ve Batı Roma'nın imparatoru olarak

¹⁰⁷⁴ Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 47; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 119; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 26-27; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 280; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 244-781-862; Kılıçbay, *Feodalite ve Klasik...*, s. 77.

¹⁰⁷⁵ Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 185; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 56.

taniyacıklarını iletmişlerdir. Bunun üzerine Odoacer, kendini İtalya kralı ilan etmiştir. Hatta Eugippius'un Aziz Severus'u hayatını anlattığı eserinde, Odoacer'in İtalya kralı olması ile ilgili olaydan bahsetmiştir. Aziz Severus'un Odoacer'a “‘Git!’ dedi, ‘İtalya’ya git! Şimdi basit derilerden giyinmişsin, ama yakında birçok kişiye zengin hediyeler dağıtacaksın.’”¹⁰⁷⁶ diyerek, onu İtalya kralı olacağına dair müjdelediğini belirtmiştir.

Romalılar adına İtalya’yı kral unvanı ile şahsen yöneten Odoacer, Ravenna’da ikamet etmiştir. Kral Odoacer yönetimi boyunca Vandallar ile iyi ilişkiler kurarken ve hâkimiyet alanını genişletmeye çalışmıştır. Vandallar ise M.S. 477 yılında Gaiseric’in ölümünden sonra tahtın Huneric’e geçmiş ve Vandal Krallığı, Doğu Roma İmparatoru Justinian’ın dönemine kadar geçen süreçte ayakta kalmıştır. Candidus’un açıklamasına göre; Odoacer, İmparator Zeno’nun yanı sıra Galya’ya da elçilikler göndermiş ve desteklerini kazanmıştır.¹⁰⁷⁷ Ancak İtalya’daki Odoacer’in yönetimi, İmparator Zeno’nun Doğu Roma’ya yönelik saldırılarda bulunan Ostrogot Kralı Theoderic’i İtalya’yı ele geçirmesi için teşvik etmesinden ile yönetimi M.S. 493 yılında son bulmuştur. Böylece İtalya toprakları başka bir Germen kavmi olan Ostrogotların yani Kral Theoderic’in eline geçmiştir. Oman’a göre; Theoderic’in yönetimi altındaki İtalya’nın Doğu Roma İmparatorluğu’nun kontrolünde olmasından dolayı Doğu Roma ile Batı Roma birliği bir süre daha sağlanmıştır. Ancak Zeno’nun İtalya ve İliya dışındaki Batı Roma topraklarında söz sahibi olamamıştır.¹⁰⁷⁸

M.S. 476 yılında Bat İmparatorluğu’nun neredeyse tamamını Germen krallar tarafından yönetilmektedir. Galya’daki Germen krallıkları ise bağımsız bir şekilde hareket etmişlerdir. İtalya’daki Roma İmparatorluğu rejiminin çökmesi üzerine Euric komutasındaki Vizigotlar, anlaşma ile Romalılara verdikleri Provence’yi tekrar ele geçirmişlerdir. Galya’nın güneyi ve İspanya’nın çoğu Vizigot

¹⁰⁷⁶ *Consularia Italica*, s. 309-310; Murray, *From Roman to...*, s. 102; Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 419-421; Eugippius, *The Life of...*, s. 64-65; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 51; Marcellinus, *The Chronicle of...*, s. 26; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 281; Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 56-57.

¹⁰⁷⁷ Blockley, *The Fragmentary Classicising...*, s. 469; Victor Vitensis, *Victor of Vita...*, s. 8-29; Theophanes Confessor, *The Chronicle of...*, s. 186; Isidore of Seville, *Isidore of Seville’s...*, s. 36; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 98; Bury, *Barbarların Avrupa’yı İstilas*, s. 120.

¹⁰⁷⁸ *Consularia Italica*, s. 314, 322; Murray, *From Roman to...*, s. 102; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 53-55-57; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 119-120; Jones, *The Later Roman...*, s. 247; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 843, Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 55, 57; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 961-1070.

Krallığı'nın yönetiminde olmuştur.¹⁰⁷⁹ Bunun yanı sıra Julius Nepos'un M.S. 480 yılında Dalmatia'da muhtemelen hizmetlileri tarafından suikast sonucu ölümü, Batı Roma İmparatorluğu'nun tekrar dirilmesi ihtimali de ortadan kalkmıştır.¹⁰⁸⁰ M.S. 476'dan sonra Batı Roma topraklarında sadece Franklar tarafından "rex Romanorum" olarak görülen ve bir yerleşimi Roma yerleşimi olan Sossions Krallığı, Aegidius'un oğlu Syagrius'un yönetiminde M.S. 486 yılına kadar ayakta kalmıştır. Sossions Krallığı'nı ortadan kaldıran Franklar ise, Orta Çağ'da ayakta kalan tek Germen krallığı olarak önemli bir güce kavuşmuştur. Merovenj ve Karolenj hanedanlıkları tarafından yönetilen Frank Krallığı, Orta Çağ siyasi düzeni olan feodalitenin temelini atmıştır.¹⁰⁸¹

¹⁰⁷⁹ *Chronica Gallica*, s. 551 s. 666; *Consularia Italica*, s. 309; Jones, *The Later Roman ...*, s. 245-246.

¹⁰⁸⁰ *Consularia Italica*, s. 311; Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, s. 47; Jordanes, *The Gothic History...*, s. 119; Halsall, *Barbarian Migrations...*, s. 282; Jones, *The Later Roman ...*, s. 245.

¹⁰⁸¹ Gregory Bishop of Tours, *History of the...*, s. 35, 38; Jacques, *Dictionary of Battles...*, s. 955-956; Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 307; Jones, *The Later Roman ...*, s. 246.

SONUÇ

Romalıların Germen kavimleri ile askeri ve siyasi ilişkileri, M.S. 376 yılından çok daha öncesine dayanmaktadır. M.Ö. II. yüzyılda Cimri ve Teuton akınları sonucunda, askeri olarak Romalıların Germenler ile ilk temasları yaşanmıştır. M.Ö. I. yüzyılda Iulius Caesar'ın Galya seferleri ise, Romalıların Germen kavimleri daha yakından tanınmasına olanak sağlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun kurucusu olan Augustus döneminde, Germenler kavimleri ile askeri ve siyasi ilişkiler ivme kazanmıştır. İmparator Augustus'un Germen topraklarını Roma eyaleti haline getirme politikası nedeniyle M.Ö. 12 yılında başlattığı seferler, Romalıların Germenlerin askeri ve siyasi yapısı hakkında bilgilerini arttırmıştır. Ancak Augustus'un bu politikası, M.S. 9 yüzyılda ünlü Teutoburg Savaşı ile aldığı ağır yenilgi nedeniyle sona ermiştir. Roma-Germen ilişkilerinde dönüm noktası olan bu savaş, M.S. 376-476 yıllarının kapsamı dışında olsa da, M.S. IV. ve V. yüzyıllara, hatta günümüz Avrupa'sına olan etkileri nedeniyle ayrıntılı bir şekilde incelenmelidir. Söz konusu savaş, Roma İmparatorluğu'nun kuzeydeki genişlemesini durdururken, Ren ve Tuna nehirlerinin Roma-Germen arasındaki nihai sınırları olarak belirlenmesine neden olmuştur. Kuzeydeki ilerlemelerin durması ve imparatorluğun savunma politikasına geçişi, sonraki yüzyıllarda duraklama ve gerileme evrelerine geçişinde etkili olmuştur. Savaşın günümüze yansması ise, Avrupa topraklarındaki kültürel farklılık ve bütünleşik bir Avrupa'nın oluşturulması fırsatının kaybedilmesidir.

Teutoburg Savaşı'ndan sonra Roma-Germen ilişkileri bir süreliğine, daha çok ticari ve diplomatik olarak devam etmiştir. Roma İmparatorluğu'nun yaşam tarzı ve siyasi düzenlerinden etkilenmeye başlayan Germen kavimleri, Roma uygarlığının etkisi altına girmeye başlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun Germen kabile liderlerini hediyeler ve para destekleri ile kontrol etmeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra M.S. 376 yılına kadar geçen süre boyunca, Germenlerin ufak çaplı baskınları veya Marcomanni Savaşları gibi toplu ve yıkıcı Germen akınları gibi olaylar da meydana gelmiştir. Germenlerin sürekli olarak yaptığı akınlar, Roma İmparatorluğu'na ciddi zararlar vermiş ve askeri harcamaların artmasına neden olmuştur. Böylece Germenler, imparatorlukta yaşanan III. yüzyıl krizinin ortaya çıkmasında etkili olan unsurlardan biri haline gelmiştir. Asker imparatorlar dönemi olarak da adlandırılan

III. yüzyıl krizi dönemi, M.S. 284 yılında tahta geçen Diocletianus'un askeri, siyasi ve ekonomik değişiklikleri sayesinde ile sona ermiş ve bir süre imparatorlukta istikrar sağlanmıştır. Bu nedenle kuzey sınırlarında varlığını devam ettiren Germen tehdidinin, Roma İmparatorluğu'nun yönetimini kolaylaştırmak için İmparator Diocletianus tarafından getirilen dörtlü yönetim şeklinin ortaya çıkmasında rol oynadığı söylenebilir.

Nitekim M.Ö. II. yüzyılda Cimbrî Savaşları ile başlayan mücadeleler, Hun göçleri sonucunda M.S. 376 yılında Germen kavimlerden biri olan Gotların Roma topraklarına yerleşmesi ile şiddetlenmiştir. Aslında Roma İmparatorluğu, bir süredir Germenlerin Roma topraklarına kademeli ve kontrollü bir şekilde yerleştirmesine izin vermiştir. Karşılığında askeri kuvvet olarak onlardan yararlanmıştır. Ancak M.S. 375 yılında Hunların tetiklediği göç hareketi, daha öncekilerin aksine birden ve kalabalık bir gruplar halinde gerçekleşmiş ve imparatorluk tarafından kontrol altında tutulamamıştır. Doğu Avrupa'da bulunan Ostrogot ve Vizigotlar başta olmak üzere kuzeydeki kavimlerin kendi topraklarından sürülmesi ve Roma sınırına dayanmasına neden olmuştur. Bu sırada Roma İmparatorluğu'nun doğu yarısını yöneten İmparator Valens'in M.S. 376 yılında Vizigotların Balkanlara yerleşmelerine izin vermesi ile Roma İmparatorluğu için dönüşü olmayan kritik bir yola girilmiştir. Bundan sonraki süreçte Roma sınırlarındaki üst düzey görevlilerin suiistimali nedeniyle başlayan Got isyanı, Roma ordusunun Teutoburg'dan sonra Germenler karşısında aldığı en büyük yenilgi olan M.S. 378 yılındaki Adrianopolis Savaşı ve Doğu Roma İmparatoru Valens'in öldürülmesi ile sonuçlanmıştır. Savaşın ileriye yönelik etkileri arasında Gotların, Roma topraklarında kalıcı haline gelmesi, Doğu ve Batı hükümetleri arasındaki sorunların artması, Roma askeri gücünün esas unsuru olan piyadelerin yerine süvarilerin önem kazanması gibi sayılabilir.

İmparator Valens'ten sonra Doğu yönetimine atanan İmparator Theodosius, Batı İmparatoru Gratianus'un desteği ile Gotlar ile mücadele etmiştir. Ancak Gotların askeri müdahaleler ile boyun eğdirilmesi mümkün olmadığı anlaşıncaya, M.S. 382 yılında yapılan anlaşma ile Gotlara tanınan ayrıcalıklar, Roma topraklarında kısmen özerklik kazanan bir ilk Germen topluluğunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun karşılığında Gotlar, Roma ordusuna askeri destek sağlamışlardır. Ancak Roma-Got anlaşması uzun sürmemiştir. Batı Roma ve Doğu Roma arasındaki iç savaş, Gotların ön saflarda savaştığı ve ciddi kayıplar verdiği

M.S. 394 yılındaki Frigidus Nehri savaşıdan sonra ödüllendirilmeyen Gotlar tekrar isyan etmiştir. Bu durum, Got liderlerinden biri olan Alaric'in yükselişi için gerekli ortamı hazırlamıştır. Bunun yanı sıra savaş sonucunda kaybeden Batı Roma ordusunun ağır kayıplar vermesi, sonraki yıllarda gerçekleşecek olan büyük Germen akınlarına karşılık vermekte zorlanacak kadar zayıflamasına yol açmıştır. Savaşın sonra imparatorluk yönetiminin Theodosius'un oğulları Arcadius ve Honorius arasında paylaşılması, M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun kesin olarak bölünmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra Roma ordusundaki en üst rütbeye atanan Germen kökenli General Stilicho'nun, hem Batı hem de Doğu imparatorlarının vasisi olduğunu iddia etmesi ve asker kaynağı olan Illyricum'un tamamını Batı idarisine bağlamaya çalışması, Doğu hükümeti ile olan anlaşmazlıkları derinleştirmiştir. Bu anlaşmazlıklar ise Alaric'in Roma topraklarındaki faaliyetlerinde avantaj sağlamış, Alaric'in Doğu-Batı Roma arasındaki güç savaşında üçüncü bir denge unsuru olarak konumunu güçlendirmesine olanak sağlamıştır.

Roma-Germen ilişkilerindeki diğer bir kırılma noktası M.S. 400 yılıdır. Bu yıldan itibaren Batı Roma sadece Gotların değil, diğer Germen kavimlerin de toplu akınlara maruz kalmış, Germenler Batı Roma topraklarını ele geçirmeye başlamışlardır. Doğu Roma'dan ayrılarak M.S. 401 yılında Batı'ya yönelen Vizigotların kralı Alaric'in ve M.S. 405 yılında kuzey sınırlarını aşarak büyük Germen topluluğuna önderlik eden Radagaisus'un İtalya'ya yönelik akınları ile mücadele etmiştir. Ancak Roma İmparatorluğu'na Batı topraklarındaki otoritesine yapılan en büyük darbe, M.S. 406 yılında Suevler, Vandallar başta olmak üzere birçok Germen kavminin ve Alanların büyük gruplar halinde Ren Nehri'ni geçerek Galya topraklarını ele geçirmesi olmuştur. Bu nedenle M.S. 406 yılında Germenlerin Ren sınırını aşmasıyla gerçekleşen ikinci büyük göç dalgası, imparatorluğun kaçınılmaz çöküşünün en önemli sinyallerinden biri olmuştur.

Roma İmparatorluğu bir süredir, İtalya'nın Gotlardan korunması için sınırlardaki askeri güçleri geri çektiği için Ren sınırlarında Germenleri etkili bir şekilde durduracak Roma birlikleri bulunmamıştır. M.S. 406 yılında Germenleri Ren geçişinde durdurmaya çalışan yine Germen kavimlerden biri olan Roma müttefiki Franklardır. Sınırlardaki güvenlik sorunu, beraberinde Roma İmparatorluğu'na bağlı Britanya topraklarında askeri ayaklanmaları üst düzey komutanların imparator ilan

edilmesine neden olmuştur. Bu imparatorlardan sonuncusu ise, komutasındaki askeri birlikler ile Galya'ya taşınmış ve bölgedeki otoriteyi ele geçirmiştir. Batı Roma İmparatoru Honorius'un vasisi olarak idareyi ele alan Stilicho, anlaşma yaptığı Alaric'in ile birlikte Doğu Roma İmparatorluğu'na yönelik seferlerini, Galya'daki gasp nedeniyle ara vermesi Alaric'in tekrar İtalya'ya yürütmesine neden olmuştur. Stilicho Alaric ile anlaşma sağlamış, ancak Batı İmparatorluğu'nun son dönemdeki başarısızlıkların ardından, Stilicho'nun Alaric'e anlaşma ile verdiği tavizler, onun Batı'daki otoritesi zayıflatmıştır. Sonunda General Stilicho, İmparator Honorius'a ihanet ettiği gerekçesiyle idam edilmiştir. Hemen sonrasında İtalya'daki Germanlere uygulanan sert politika nedeniyle Germanlerin Alaric'e katılımı, Gotların İtalya'ya akın etmesine neden olmuştur. 408-410 yılları arasındaki askerî harekâtlar ve diplomatik ilişkiler, Roma şehrinin Alaric'in ordusu tarafından üç kez kuşatılması ve M.S. 410 yılında ele geçirilerek yağmalanması sonuçlanmıştır. Bu sırada Galya'daki iktidar mücadelesi, M.S. 409 yılında Germanlerin Pireneleri geçerek İspanya topraklarına akın etmelerine neden olmuştur. Germanler ele geçirdikleri bölgelerde kendi otoritelerini kurmuşlardır.

Roma'yı yağmalayan Vizigotlar ise, Batı Roma İmparatorluğu'nun ekonomisine yön veren zengin Afrika toprak geçmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Alaric'in M.S. 410 yılındaki ölümünden sonra yönetimi devralan Ataulf ise, yönünü Galya topraklarına çevirmiştir. Bu noktadan itibaren Roma İmparatorluğu, Galya ve İspanya'daki otoritesini müttefik olduğu Vizigotların askeri kuvveti sayesinde sağlamaya çalışmıştır. Ancak Batı Roma İmparatorluğu'ndaki güç mücadelesi tekrar iç karışıklığa ve Afrika'daki isyana neden olduğunda, İspanya'daki Vandallar M.S. 429 yılında günümüzdeki Cebeli Tarık boğazından Afrika'ya geçme fırsatı bulmuşlardır. Böylece Batı Roma'nın yıkılmasında etkili olan önemli gelişmelerden biri daha gerçekleşmiştir. M.S. V. yüzyılın ilk yarısında Vandalların Romalıların tahıl ambarı olan Afrika'yı ele geçirmesi, hem Roma askerî düzenindeki bozulmayı yansıtmış hem de kötüye giden Batı Roma ekonomisine son darbeyi vurmuştur.

Batı Roma İmparatorluğu, Doğu Roma İmparatorluğu'nun askeri desteğini almış olsa da, Afrika topraklarının Vandalların kontrolüne geçmesi önlenememiştir. Çünkü Doğu Roma İmparatorluğu, Hun akınları nedeniyle Batı Roma'ya yaptığı askeri desteği geri çekmek zorunda kalmıştır. Bu noktada Hun İmparatorluğu'nun tek

hükümdarı olarak yükselen Attila, Doğu ile bir süre mücadele ettikten sonra, Vandal kralı Gaiseric ile iş birliği içinde olmuş ve yönünü Afrika'ya sefer hazırlığındaki Batı Roma İmparatorluğu'na çevirmiştir. Batı ordusunun başında olan Aetius, İtalya'daki Roma ordusu Attila'nın ordusu ile savaştığı düzeyde olmadığı için başta Vizigotlar olmak üzere Germelerden askeri destek toplamıştır. Bunun yanı sıra Hun hükümdarı Attila'nın ordusu, M.S. 375 yılından itibaren Hun boyunduruğu altına alınan Ostrogotlar ve diğer Germen kavimlerinin müttefik kuvvetlerini içermektedir. Nitekim M.S. 451 yılında, iki ordunun Katalan ovalarında karşılaştığı büyük savaş, sonuçsuz kalmıştır. Ancak sonrasında Attila'nın İtalya'ya sefer düzenlemesi ve 453'te vefat etmesinin ardından dağılan Hun İmparatorluğu'na bağlı Germen kavimler, Balkanlarda yeni bir tehdit unsuru haline gelmiştir. M.S. 454 yılında İmparator Valentinianus'un Aetius'u öldürmesi, bir yıl sonra Aetius'un destekçileri olan Got kökenli Roma askerleri tarafından suikasta uğramasına neden olmuştur.

M.S. 455 yılından itibaren Batı yönetimini devralan imparatorlar, uzun süre tahta kalamamıştır. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışı hızlanmıştır. Aynı yıl Roma şehri Vandallar tarafından yağmalanmıştır. Gotların M.S. 410 yılında gerçekleştirdiği yağmadan daha yıkıcı olan Vandalların yarattığı tahribatın büyüklüğü, günümüz Avrupa literatüründe "Vandalizm" kelimesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. M.S. 410 ve 455 yıllarında Batı Roma İmparatorluğu'nun ünlü Roma şehrini koruyamaması ise savunma ve diplomasi konusunda yetersiz kaldığını göstermiştir.

M.S. 461 yılında Batı Roma tahtına geçen İmparator Majorian Galya, İspanya ve Afrika'ya seferler düzenlese de, bu askeri girişimler imparatorluğun nihai çöküşüne engel olmak için yeterli olmamıştır. İmparator Majorian'dan sonra yönetimde etkili hale gelen Germen kökenli üst düzey Roma komutanı Ricimer ise, Batı imparatorları atamaya ve onları arka planda durarak yönetmeye başlamıştır. Roma imparatorları artık resmi olarak tahta bulunmaya başlamıştır. Germenler, önce askeri sonrasında siyasi açıdan Roma İmparatorluğu'ndaki güçlenmiştir. Böylece M.S. 476 yılında Roma imparatorunu tahttan indirerek yerine geçen kişinin Roma ordusundaki bir Germen paralı askeri olmuştur. Batı Roma İmparatorluğu, kalıcı olarak siyasi ve askeri açıdan tarih sahnesinden çekilmiştir.

Roma İmparatorluğu ile Germen kavimleri arasındaki askerî ve siyasi olayların sebep-sonuç ilişkisine bağlı olarak birbirlerini tetiklediği açıkça görülmektedir. Bu nedenle M.S. 476 yılında Roma imparatorunu tahttan indirerek yerine geçen kişinin roma ordusundaki bir Germen paralı askeri olması şaşırtıcı değildir. Çünkü bu dönemde Batı Roma ordusu çoğunluğu Germenlerden meydana gelmiştir. Ancak Batı Roma ordusundaki bu değişim elbette birden bire ya da nedensiz olmamıştır. Romalılar İtalya ile kısıtlı bir devlet olmaktan çıkıp Balkanlar, Anadolu, Mısır, Afrika, Galya, İspanya, Britanya'ya kadar genişlemiş bir imparatorluğa sahip olmuşlardır. M.S. I. yüzyıldan itibaren Roma vatandaşlarının askerî hizmet sorumluluklarından kaçınmaya başlaması ve imparatorluk sınırlarının korunması için İtalya'dan toplanan askerlerin yetersiz kalması Roma ordusundaki yeni asker alımlarının İtalya dışından temin edilmesine neden olmuştur. Bu nedenle ele geçirilen topraklardaki toplanan savaşçılar, ilk dönemler de birkaç birlik olarak orduda yer alırken ilerleyen zamanlarda ordunun çoğunluğunu oluşturmuşlardır. Germenlerin uzun süre savaşçı toplum yapısına sahip olması ise, bu toplanan yabancı askerler arasında ağırlıklı olarak tercih edilmesine neden olmuştur. Hatta Roma ordusuna ilk alınan yardımcı Germen birliklerden Bataviler, M.S. 69 yılında isyan etmelerine ve Roma ordusuna ağır kayıplar yaşatmalarına rağmen orduda kalmaya devam etmişlerdir. Ayrıca imparatorluğun erken dönemlerinde, imparatorun yakın koruması olarak da görevlendirilmişlerdir.

Germen savaşçıların yeni asker kaynağı olarak kullanılması, Roma ordusunun tabiri caizse barbarlaşmasına neden olmuştur. İlk dönemlerde Germen askerî gücünün Roma topraklarında göz ardı edilmesi ve Germenlerin Roma egemenliğine gireceği inancı kabul görmüştür. Çünkü M.S. 376 yılından önce var olan bir uygulama olan Germenlerin askere alınması, Roma İmparatorluğu için fayda sağlamıştır. Ancak Diocletianus döneminden M.S. 376 yılına kadar Germenlerin Roma ordusuna daha büyük gruplar halinde alınmaya başlanmıştır. Böylece M.S. IV. yüzyıla gelindiğinde Roma ordusu, Germenler gibi yabancı halklardan toplanan askerlere bağımlı hale gelmiştir.

M.S. 376'dan sonra kademeli olarak artan Germenlerin sayısı imparatorluk için tehdit haline gelmiştir. Germenlerin Roma ordusunda üst düzey komutaları elde etmesinden sonra, Batı Roma İmparatorluğu'nun yönetiminde de söz sahibi olmaları siyasi açıdan yıkılışa yol açmıştır. Roma yönetiminde etkin olmayı amaçlayan

Germen lideri ise, öncelikle önemli askerî bir güç ve statü elde etme gerekliliğinin farkında olmuşlardır. Ayrıca Roma-Germen ilişkilerinin mihenk taşı olarak adlandırılabilir olan bu yüz yıllık süreçte ordu, çok önemli bir toplumsal bütünleşme alanı haline gelmiştir. Germanler askerî açıdan Romalıların teçhizatlarının yanı sıra teknik ve taktik becerilerinden ve ordu disiplininin mahrum olmuştur. Ancak Roma lejyonları disiplin ve teçhizat olarak üstün olsa da German süvarileri, Roma süvarilerine denk yeteneklere sahip olmuştur. M.S. IV. yüzyılda piyadelerin öneminin azalması ve süvarilerin güç ve kullanışlılık açısından yükselişe geçmesi, ordudaki German sayısının artışı ile bağlantılı olduğunu ya da Germanlerin ordunun çoğunluk haline gelmesinin süvarilerin ön plana çıkmasına neden olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, Roma-Germen siyasi ve askeri ilişkileri yüzyıllık süreçte ve öncesinde tek düze olmamıştır. Roma İmparatorluğu'nun hem müttefikleri hem de düşmanı olan Germanler, Roma İmparatorluğu'nun askeri olarak beslerken, içten içe çöküşe geçen imparatorluğun yıkıcısı haline gelmiştir. Bununla birlikte German kavimlerin Roma İmparatorluğu'nu yıkmak gibi bir amacı olmamıştır. Aslında Germanler, kendi topraklarında özgürce yaşama, Roma İmparatorluğu'nun zenginliklerinden yararlanma, Roma ordusunda ya da Roma yönetiminde üst düzey bir konum elde etme ve Hun baskısı nedeniyle Roma topraklarında yaşayabilecekleri bir yurt edinme niyetinde olmuştur. Yaptıkları askeri faaliyetlerin ya da kurdukları diplomatik ilişkilerin temelinde kısaca bu nedenler bulunmaktadır.

Batı İmparatorluğu'nun çöküşü, tarihsel süreç olarak Roma-Germen askeri ve siyasi ilişkilerinin meydana getirdiği karşılıklı olumlu ya da olumsuz etkileşimin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasında Roma-Germen ilişkilerinin etkili olduğu rahatlıkla söylenebilir, ancak sadece Germanleri ya da Romalıları sorumlu tutmak mantıklı olmayacaktır. Bilindiği üzere bir sonucun birden fazla nedeni vardır, bundan dolayı German kavimlerin Batı Roma İmparatorluğu'nu yıkan tek unsur olduğunu dile getirmek, oldukça sığ bir bakış açısidir. Çünkü 395'teki bölünmeden sonraki Doğu-Batı arasındaki iç savaşlar ve Batı'daki iktidar mücadeleleri, Germanlerin imparatorluğa yönelik sürekli akınları kadar zararlar vermiştir. Ayrıca Roma İmparatorluğu'na yapılan dış baskılar sadece Germanler ile kısıtlı olmamıştır. İmparatorluk siyasi bütünlüğünü sağladığı dönemde Pers tehdidi ya da Hunların imparatorluğa yönelik akınları ile mücadele ederek

zayıflamıştır. Bunun yanı sıra yüzyıllık süreçte imparatorluğun içinde yaşanan iktidar mücadeleleri, Roma kurumlarındaki yozlaşmalar, öngörüye sahip olmayan imparatorlar ve üst düzey komutanların aldıkları yanlış kararlar da Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasında büyük pay sahibidir.

Roma İmparatorluğu'nun batıdaki siyasi varlığı M.S. 476 yılında sona ermiş olsa da Roma uygarlığının izleri kalıcı olmuştur. Bazı günümüz tarihçileri, İtalya'da kurulan Germen krallıklarının Doğu Roma İmparatorluğu adına yönetimi devraldıkları için Roma siyasi varlığının Batı Roma topraklarında devam ettirildiğini ileri sürmüşlerdir. Ancak görünüme göre Germenler, Doğu Roma hükümeti ile iyi ilişkiler kurmak adına birtakım tavizler vermişlerdir. Bu iyimser yaklaşım, fiilen yönetimin Germenlerin elinde olduğu ya da Batı Roma İmparatorluğu'nun kalıcı olarak siyasi ve askerî açıdan tarih sahnesinden çekildiği gerçeğini değiştirmemektedir. Bunun yanı sıra Batı Roma İmparatorluğu, M.S. IV. yüzyıldan itibaren ordudaki Germen paralı askerlerinin sayısının ciddi derecede artmış olması ve Stilicho örneğinde olduğu gibi Romalılaştırılmış dahi olsa üst rütbeye sahip Germenlerin batıdaki yönetimi elde etmesi, Roma İmparatorluğu'nun bir süredir kontrol mekanizmasının iyi çalışmadığını göstermektedir. Bu durum, M.S. 476 yılından önce Roma İmparatorluğu'nun bir ordu ve hükümet olarak resmiyette olsa da etkinliğini yitirdiğini açıkça göstermektedir.

Batı Roma İmparatorluğu yıkıldıktan sonra yerini alan Germen Krallıkları, gerek kendi aralarında gerekse Doğu Roma imparatorluğu ile mücadelelerini devam etmişlerdir. Batı Roma İmparatorluğu yıkılırken Doğu Roma İmparatorluğu'nun ayakta kalmasının nedeni, Germenlerin Doğu Roma'ya kıyasla Batı Roma'da aktif rol oynamasıyla ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü M.S. 400 yılından itibaren Doğu Roma İmparatorları Germenlerin siyasi olarak yüksek mevkilere gelmesine ya da ordu içinde sayılarının artmasına doğu topraklarından asker temin ederek engel olmuşlardır. Bunun yanı sıra Doğu Roma ve Batı Roma hükümetlerindeki anlaşmazlıklar ve iç savaşlar, muhtemelen Batı Roma İmparatorluğu'nu Germenlerin hedef tahtası haline getirmiştir. Açıkçası Doğu Roma'nın ayakta kalabilmesi için Batı Roma'nın Germen kavimleri tarafından ele geçirilmesine göz yumulmuştur. Doğu Roma İmparatorluğu'nun dış tehditlere karşı durabilmesi, Batı Roma İmparatorluğu'na kıyasla ekonomik, askeri ve coğrafi konum olarak daha iyi durumda olmasından kaynaklanmıştır. İmparatorluktaki tedrici bölünme ise Batı

Roma'yı zayıflatırken, Doğu Roma'nın güçlenmesine fayda sağlamıştır. Doğu Roma İmparatorluğu varlığını M.S. 1453 yılına kadar devam ettirmiş olsa da Rönesans tarihçileri tarafından Bizans olarak adlandırılması, geleneksel bakış açısından “Roma İmparatorluğu” olgusunun ortadan kalktığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

Kaynak Eserler

Ambrosius, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church. St. Ambrose: Select Works and Letters*, (Edl.: Philip Schaff ve Henry Wace), (Latineden İngilizceye çeviren: H. De Romestin), C. X, The Christian Literature Company, New York 1896.

Ammianus Marcellinus, *Ammianus Marcellinus in Three Volumes*, (Edl.: T. E. Page vd.), (Latineden İngilizceye çeviren: J. C. Rolfe), Harvard University Press, Suffolk 1986.

Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi: MS 353-378*, (çev.: Samet Özgüler), Historia Yay., İstanbul 2019.

Anonymus Valesianus, *Valesius Seçkileri*, Kabalcı Yayınevi, (çev.: Turhan Kaçar), İstanbul 2008.

Augustin, *Saint Augustine the City of God: Books I-VII*, (Latineden İngilizceye çevirenler: Demetrius B. Zema ve Gerald G. Walsh), C. I, The Catholic University of America Press, Washington 1962.

Augustus, *Res Gestae Divi Augusti: The Achievements of the Divine Augustus*, (Latineden İngilizceye çevirenler: P. A. Brunt ve J. M. Moore), Oxford University Press, Bristol 1983.

Aurelius Victor, *Aurelius Victor: De Caesaribus*, (Latineden İngilizceye çeviren: H.W. Brid), Liverpool University Press, Liverpool 1994.

Bede, *Baedae Opera Historica*, (Latineden İngilizceye çeviren: J. E. King), William Heineimann, London 1962.

Caesar, *Notlar: Galya Savaşı Üzerine*, (çev.: Samet Özgüler), Doğu Batı Yay., Ankara 2017.

Cassiodorus, *Cassiodorus: Variae*, 2. Baskı, (Latineden İngilizceye çeviren: S. J. B. Barnish), Liverpool University Press, Liverpool 2006.

- Cassius Dio, *Dio's Roman History*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Earnest Gary), William Heinemann, London 1955. (C. V, VI, VIII, VIII ve IX)
- Chronica Gallica*, MGH Auctores Antiquissimi IX: Chronica Minora Saec. IV. V. VI. VII., (Ed.: Theodore Mommsen), C. I, Berlin, 1892.
- Chronicon Paschale 284-628 AD*, (Latineden İngilizceye çevirenler: Michael Whitby ve Mary Whitby), 2. Baskı, Liverpool University Press, Liverpool 2007.
- Claudian, *Claudian*, (Latineden İngilizceye çeviren: Maurice Platnauer), C. II, Harvard University Press, London 1998.
- Consularia Italica*, MGH Auctores Antiquissimi XI: Chronica Minora Saec. IV.V.VI.VII., (Ed.: Theodor Mommsen), C. I, Berlin 1961.
- Epistolae Arelatenses Genuinae*, MGH Epistolae III: Merovingici et Karolini Aevi, (Ed.: M. Gundlach), C. I, Berlin 1892.
- Eugippius, *The Life of Saint Severin*, (Latineden İngilizceye çeviren: Ludwig Bieler), The Catholic University of America Press, Washington 1965.
- Eunodius, *The Life of Saint Epiphanius by Ennodius*, (Latineden İngilizceye çeviren: Genevieve Marie Cook), The Catholic University of America Press, Washington 1942.
- Eutropius, *Kısa Roma Tarihi*, (çev.: Çiğdem Menzilioğlu), 2. Baskı, Alfa Yay., İstanbul 2017.
- Flavius Josephus, *The Works of Flavius Josephus*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: William Whiston), C. II, Jas. B. Smith and Co., Philadelphia 1857.
- Flavius Vegetius Renatus, *Roma Savaş Sanatı*, (çev.: Samet Özgüler ve Kutsi Aybars Çetinalp), 3. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul 2020.
- Frontinus, *The Stratagems and the Aqueducts of Rome*, (Ed.: Mary B. McElwain), (Latineden İngilizceye çeviren: Charles E. Bennet), William Heinemann, London 1925.

Gildas, *The Ruin of Britain and other Works*, (Ed.: Michael Winterbottom), (Latineden İngilizceye çeviren: Michael Winterbottom), Phillimore and Co. Ltd., London 1978.

Gregory Bishop of Tours, *History of the Franks*, (Ed.: James T. Shotwell), (Latineden İngilizceye çeviren: Ernest Brehaut), Columbia Univesity Press, New York 1916.

Historia Augusta: Hadrianus'tan Clodius Albinus'a Roma İmparatorları, (çev.: Samet Özgüler), 2. Baskı, C. I, Kronik Kitap, İstanbul 2020.

Horatius, *Horace for English Readers: Being a Translation of the Poems of Quintus Horatius Flaccus into English Prose*, (Latineden İngilizceye çeviren: E. C. Wickham), Clarendon Press, Oxford 1903.

Hydatius, *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, (Ed.: R.W. Burgess), (Latineden İngilizceye çeviren: R.W. Burgess), Oxford University Press, Oxford 1993.

Isidore of Seville, *Isidore of Seville's History of the Kings of the Goths, Vandals, and Suevi*, (Latineden İngilizceye çeviren: Guido Donini ve Gordon B. Ford Jr.), 2. Baskı, E.J. Brill Publishers, Leiden 1970.

Jerome, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. St. Jerome: Letter and Select Works*, (Edl.: Henry Wage ve Philip Schaff), (Latineden İngilizceye çeviren: W. H. Fremantle), C. VI, James Parker and Company, Oxford 1892.

Jerome, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. Theodoret, Jerome, Gennadius, Rufinus: Historical Writings, etc.*, (Edl.: Philip Schaff ve Henry Wage), (Latineden İngilizceye çeviren.: W. H. Fremantle), C. III, The Chiristian Literature Company, New York 1892.

John Antioch, *Ioannis Antiocheni Fragmenta Quae Supersunt Omnia*, (Ed.: A. Kambylis), (Yunancadan İngilizceye çeviren: Sergei Mariev), C. XLVII, Walter De Gruyter, Berlin 2008.

- John Malalas, *The Chronicle of John Malalas: Books VIII-XVIII*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Matthew Spina), The University of Chicago Press, Chicago 1940.
- Jordanes, *Iordanis Romana et Getica*, MGH Auctores Antiquissimi XIII: Chronica Minora Saec. IV.V.VI.VII., (Ed.: Theodore Mommsen), C. V, Apvd Weidmannos, Berlin 1882.
- Jordanes, *The Gothic History of Jordanes*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Charles Christopher Mierow), Princeton University Press, Princeton 1915.
- Lucius Annaeus Florus, *Epitome of Roman History*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Edward Seymour Forster), Harvard University Press, Cambridge 1947.
- Marcellinus, *The Chronicle of Marcellinus: A Translation and Commentary*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Brian Croke), Australian Association for Byzantine Studies, Sydney 1995.
- Orosius, *Seven Books of History Against the Pagans*, (Latinceden İngilizceye çeviren: A.T. Fear), Liverpool University Press, Liverpool 2010.
- Ovidius, *Ovid's Fasti*, (Latinceden İngilizceye çeviren: James George Frazer), William Heinemann, London 1959.
- Ovidius, *The Heroides; or Epistles of the Heroines, the Amours, Art of Love, Remedy of Love, and Minor Works of Ovid*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Henry T. Riley), H.G. Bohn, London 1852.
- Ovidius, *Tristia and Ex Ponto*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Arthus Leslie Wheeler), Harvard University Press, Cambridge 1939.
- Philostorgius, *Church History: Translated with an Introduction and Notes*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Philip R. Amidon), Society of Biblical Literature, Atlanta 2007.
- Pliny, *Natural History*, (Latinceden İngilizceye çeviren: H. Rackham), Harvard University Press, Cambridge 1967. (C. I, II ve III)

- Plutarch, *Plutarch's Lives*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Bernadotte Perrin), Harvard University Press, Cambridge 1968. (C. IX ve XI)
- Posidonius, *The Translation of the Fragments*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: I. G. Kidd), C. III, Cambridge University Press, Cambridge 1999.
- Possidius Bishop of Calama, *The Life of Saint Augustine*, (Ed.: John E. Rotelle), (Latineden İngilizceye çevirenler: Audrey Fellowes ve Matthew O'Connell), Augustian Press, Villanova 1988.
- Procopius, *The Wars of Justinian*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: H. B. Dewing), Hackett Publishing, Indianapolis 2014.
- Propertius, *The Elegies*, (Latineden İngilizceye çeviren: H. E. Butler), William Heinemann, London 1912.
- Rufinus, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. Theodoret, Jerome, Gennadius, Rufinus: Historical Writings, etc.*, (Edl.: Philip Schaff ve Henry Wage), (Latineden İngilizceye çeviren.: W. H. Fremantle), C. III, The Chiristian Literature Company, New York 1892.
- Rufinus, *Rufinus of Aquileia: History of the Church*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Philip R. Amidon), The Catholic University of America Press, Washington 2016.
- Rufius Festus, *Sexti Rufi Viri Consularis, Breviarium rerum gestarum populi Romani*, (Ed.: R. Mecenate), Roma 1819.
- Salvian, *The Writings of Salvian, Thepresbyter*, 4. Baskı, (Latineden İngilizceye çeviren: Jeremiah F. O'Sullivan), The Catholic University of America Press, Washington 2008.
- Seneca, *Minor Dialogues: Together with the Dialogue on Clemency*, (Latineden İngilizceye çeviren: Aubrey Stewart), George Bell and Sons, London 1889.
- Seneca, *Physical Science in the Time of Nero: Being a Translation of the Quaestiones Naturales of Seneca*, (Latineden İngilizceye çeviren: John Clarke), Macmillan and Company, London 1910.

- Seutonium, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, (çevl.: Gül Özakürk ve Ü. Fafo Telatar), Doğu Batı Yay., Ankara 2019.
- Sidonius Apollinaris, *Poems and Letters*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: W. B. Anderson), Harvard University Press, Cambridge 1963.
- Sidonius Apollinaris, *The Letters of Sidonius*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: O. M. Dalton), Clarendon Press, Oxford 1915. (C.I ve II)
- Socrates Scholasticus, *The Ecclesiastical History of Socrates*, (Latince'den İngilizce'ye çevirenler: Henri de Valois ve Edvard Walford), Henry G. Bohn York Street Covent Garden, London 1853.
- Sozomen, *The Ecclesiastical History of Sozomen*, (Latince'den İngilizce'ye Çeviren: Edward Walford), Henry G. Bohn York Street Covent Garden, London 1855.
- Strabon, *The Geography of Strabo*, (Yunancadan İngilizce'ye çeviren: Horace Leonard Jones), C. III, William Heinemann, London 1954.
- Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri*, (çev.: Mine Hatapkapulu), Kabalcı Yay., İstanbul 2006.
- Tacitus, *Germania ve Britannia*, (çev.: Furkan Akderin), Alfa Yay., İstanbul 2006.
- Tacitus, *The Annals*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: A. J. Woodman), Hackett Publishing, Cambridge 2004.
- Tacitus, *The Historie*, (Latince'den İngilizce'ye çeviren: Clifford H. More), Harvard University Press, Cambridge 1962. (C. I ve II)
- Themistius, *Politics, Philosophy, and Empire in the Fourth Century: Select Orations of Themistius*, (Yunancadan İngilizce'ye çevirenler: Peter Heather ve David Moncur), Liverpool University Press, Liverpool 2001.
- Theodore Skoutariotes, *Theodori Scutariotae Chronica*, (Ed.: Raimondo Tocci), C. XLVI, Walter de Gruyter GmbH, Berlin 2015.
- Theodoret, *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church. Theodoret, Jerome, Gennadius, Rufinus: Historical Writings, etc.*,

(Edl.: Philip Schaff ve Henry Wage), (Latinceden İngilizceye çeviren.: W. H. Fremantle), C. III, The Chiristian Literature Company, New York 1892.

Theodoret, *Ecclesiastical History: A History of the Church in Five Books from A.D. 322 to the Death of Theodore of Mopsuestia A.D. 427*, (Yunancadan İngilizceye çeviren: Walford Edward), Samuel Bagster and Sons, London 1843.

Theophanes, *The Chronicle of Theophanes Confessor: Byzantine and Near Eastern History AD 284-813*, (Yunancadan İngilizceye çevirenler: Cyril Mango ve Roger Scott), Oxford University Press, Oxford 1997.

Titus Livius, *The History of Rome, with the Epitomes and Fragments of the Lost Books*, (Latinceden İngilizceye çeviren: William A. M'Devitte), George Bell and Sons, London 1900.

Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History*, (Latinceden İngilizceye çeviren: F. W. Shipley), William Heinemann, London 1961.

Vergilius, *Aeneas I*, (çev.: Oktay Akşit), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1965.

Victor Vitensis, *Victor of Vita: History of the Vandal Persecution*, (Latinceden İngilizceye çeviren: John Moorhead), Liverpool University Press, Liverpool 2006.

Zonaras, *The History of Zonaras: From Alexander Severus to the Death of Theodosius the Great*, (Yunancadan İngilizceye çevirenler: Thomas M. Banchich ve Eugene N. Lane), Routledge, Abingdon 2009.

Zosimus, *New History*, (Latinceden İngilizceye çeviren: Ronald T. Ridley), Australian Association for Byzantine Studies, Sidney 1982.

Tetkik Eserler

Abdale, Jason R., *Four Days in September: The Battle of Teutoburg*, Pen and Sword Military, Barnsley 2016.

- Ağaoğulları, Mehmet Ali ve Köker, Levent, *İmparatorluktan Tanrı Devletine*, İmge Kitabevi, Ankara 1991.
- Ahmetbeyoğlu, Ali, *Avrupa Hunları*, (Ed.: Aykut Can), 2. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2017.
- Ahmetbeyoğlu, Ali, “Avrupa Hunları”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Kronik Kitap, İstanbul 2020, ss. 107-180.
- Ahmetbeyoğlu, Ali, *Grek Seyyahı Priskos (V. Asır)’a Göre Avrupa Hunları*, TDAV Yay., İstanbul 1995.
- Aleman, Agusti, *Sources on the Alans: A Critical Compilation*, Koninklijke Brill NV, Leiden 2000.
- Anderson, Perry, *Antikiteden Feodalizme Geçişler*, (çev.: Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yay., İstanbul 2017.
- Arnold, Bettina, "The Power of the Past: Nationalism and Archaeology in 20th Century Germany", *Archaeologia Polona*, (Ed.: Jacek Lech), C. XXXV, Polska Akademia Nauk, Warszawa 1997, ss. 237-253.
- Artagan Kırmızıyaprak, Görkem, *Eskiçağ’da Doğu Avrupa’da Türkler ve Germanler*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2021.
- Atkinson, Corry, “Adrianople: Before and After”, *Explorations: The Journal of Undergraduate Research and Creative Activities for the State of North Carolina*, (Ed.: Katherine E. Bruce), C. XII, Wilmington 2017, ss. 5-17.
- Atlan, Sabahat, *Roma Tarihi’nin Ana Hatları: I. Kısım Cumhuriyet Devri*, TTK Yay., Ankara 2014.
- Bachrach, Bernard S., “Roma’nın Surları’nda (300-1300)” *Cambridge Savaş Tarihi*, (Ed.: Geoffrey Parker), (çevl.: Tunç Tayanç ve Füsün Tayanç), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2018, ss. 69-92.
- Backman, Clifford R., *The Worlds of Medieval Europe*, Oxford University Press, New York 2003.

- Barbero, Alessandro, *The Day of the Barbarians: The Battle that Led to the Fall of the Roman Empire*, (İtalyancadan İngilizceye çeviren: John Cullen), Walker and Company, New York 2008.
- Baştav, Şerif “Avrupa Hunları”, *Türkler Ansiklopedisi*, (Edl.: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca), C. I, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, ss. 853-886.
- Birley, Anthony, *Garrison Life at Vindolanda: A Band of Brothers*, Tempus Publishing, Stroud 2002.
- Birley, Anthony, *Marcus Aurelius: A Biography*, Routledge, New York 2000.
- Boin, Douglas, *Alaric the Goth: An Outsider's History of the Fall of Rome*, W.W. Norton and Company, New York 1923.
- Bourne, Frank C., *A History of the Romans*, D.C. Heath, Boston 1966.
- Blockley, R. C., “The Dynasty of Theodosius”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, ss. 111-137.
- Blockley, R. C., *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus*, C. II, Francis Cairns, Liverpool 1983.
- Blockley, R. C., “Warfare and Diplomacy”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, ss. 411-436.
- Brown, Peter, *Geç Antikçağ Dünyası*, (çev.: Turhan Kaçar), Alfa Yay., İstanbul 2017.
- Bunson, Matthew, *Encyclopedia of the Roman Empire*, Facts On Life, New York 2002.
- Burns, Thomas S., *A History of the Ostrogoths*, Indiana University Press, Bloomington 1984.

- Burns, Thomas S., *Barbarians Within the Gates of Rome: A Study of Roman Military Policy and the Barbarians*, Indiana University Press, Bloomington 1994.
- Burns, Thomas S., *Rome and the Barbarians 100 B.C. – A.D. 400*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2003.
- Bury, John B., *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, (Ed.: Tuğçe İnceoğlu), (çevl.: İslam Kavas ve Yusuf Akbaba), Kronik Kitap, İstanbul 2020.
- Bury, John B., *History of the Later Roman Empire*, C. I, Dover Publications, New York 1958.
- Bradley, Henry, *The Story of the Goths: From the Earliest Times to the end of the Gothic Dominion in Spain*, G. P. Putnam's Sons Press, London 1888.
- Cameron, Averil, *Procopius and the Sixth Century*, Routledge, New York 1996.
- Cameron, Averil, *The Later Roman Empire AD 284-430*, Fontana Press, London 1993.
- Cameron, Averil, *The Mediterranean World in Late Antiquity AD 395-600*, Routledge, London 1993.
- Campell, Brian, *War and Society in Imperial Rome 31 BC-AD 284*, Routledge, London 2002.
- Carr, Karen, "Visigoths", *Ancient Europe 8000 B.C.–A.D. 1000: Encyclopedia of the Barbarian World*, (Edl: Peter Bogucki ve Pam J. Crabtree), C. II, Charles Scribner's Sons, New York 2004, ss. 419-422.
- Cavagna, Alessandro, "Germen Halkları", *Ortaçağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, (Ed.: Umberto Eco), (çevl.: Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yay., İstanbul 2014, ss. 69-73.
- Clover, Frank M., "Flavius Merobaudes: A Translation and Historical Commentary", *Transactions of the American Philosophical Society, New Series*, C. LXI, S. 1, Philadelphia 1971, ss. 1-78.
- Collins, Roger, *Visigothic Spain 409-711*, Blackwell Publishing, Oxford 2004.

- Clunn, Tony, *Quest for the Lost Legions: Discovering the Varus Battlefield*, Savas Beatie, New York 2009.
- Curran, John, "From Jovian to Theodosius", *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, ss. 78-110.
- Çapan, Fatma ve Güvenç, Baran, "Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal araştırmalar Dergisi*, C. VI, S.18, Türk Eğitim-Sen Yay., 2017, ss. 629-640.
- Dando-Collins, Stephen, *Legions of Rome: The Definitive History of Every Imperial Roman Legion*, St. Martin's Prees, New York 2010.
- Davies, Norman, *Avrupa Tarihi*, (Edl.: Mehmet Ali Kılıçbay ve M. H. Naci Aklan), (çev.: Burcu Çığman vd.), 2. Baskı, İmge Yay., Ankara 2011.
- Davis, R. H. C., *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, (çev.: Rümeyza Şişman), Dergâh Yay., İstanbul 2020.
- Delbrück, Hans, *The Barbarian Invasions*, (Almancadan İngilizceye çeviren: Walter J. Renfro), University of Nebraska Press, Lincoln 1990.
- Diakov, V. ve Kovalev, S., *İlkçağ Tarihi 2: Roma*, (çev.: Özdemir İnce), 3. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2015.
- Dictionary of Greek and Roman Geography*, (Ed.: William Smith), C. II, Spottiswoode and Co., London 1872.
- Diehl, Charles, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi*, (çev.: A. Gökçe Bozkurt), 3. Baskı, İlgı Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014.
- Dolezal, Stanislav. "Rethinking a massacre: What really happened in Thessalonica and Milan in 390?" *Eirene*, C. L, S.1-2, Prague 2014, ss. 89-107.
- Durmuş, İlhami, "İskitler" *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, (Edl.: Osman Karatay ve Serkan Acar), Kronik Kitap, İstanbul 2020, ss. 19-60.
- Durmuş, İlhami, "Sarmatlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, (Edl.: Osman Karatay ve Serkan Acar), Kronik Kitap, İstanbul 2020, ss. 61-106.

- Elton, Hugh, *The Roman Empire in Late Antiquity: A Political and Military History*, Cambridge University Press, New York 2018.
- Errington, R. Malcolm, *Roman Imperial Policy from Julian to Theodosius*, (Edl.: Robin Osborne P.J. Rhodes ve Richard J. A. Talbert) The University of North Carolina Press, Chapel Hill 2006.
- Gaffiot, Felix, *Dictionnaire Illustré Latin-Francais*, Librairie Hachette, Paris 1934.
- Genç, Özlem, *Charlemagne ve Karolenj Rönesansı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara 2012.
- Germanen, Germania, Germanische Altertumskunde*, (Ed.: Heinrich Beck ve Rosemarie Müller), Walter de Gruyter, Berlin 1998.
- Goffart, Walter, *Barbarian Tides: The Migration Age and the Later Roman Empire*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2006.
- Fabbro, Eduardo, “ ‘Capitur urbs quae totum cepit orbem’: The Fates of the Sack of Rome (410) in Early Medieval Historiography”, *The Medieval Chronicle X*, (Ed.: Ilya Afanesyev vd.), Brill Rodopi, Leiden 2015, ss. 49-68.
- Faulkner, Neil, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, (çev.: Çağdaş Sümer), 2. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2017.
- Freeman, Charles, *Mısır, Yunan ve Roma: Antik Akdeniz Uygarlıkları*, (çev.: Suat Kemal Angı), Dost Kitabevi, Ankara 2003.
- Frith, Andrew J., *Ethnicity, Identity and the Development of the Roman Frontier in Central Europe*, University of Liverpool, July 2018.
- Galassi, Francesco M. vd., “The sudden death of Alaric I (c. 370–410 AD), the vanquisher of Rome: A tale of malaria and lacking immunity”, *European Journal of Internal Medicine*, C. XXXI, Mart 2016, ss. 84-87.
- Garzetti, Albino, *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roma Empire AD 14-192*, Routledge, New York 2014.
- Gibbon, Edward, *Roma İmparatorluğu’nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*, (çev.: Asım Baltacıgil), 2. Baskı, İndie Kitap, İstanbul 2019. (C. II ve III)

- Gregory, Timothy E., *Bizans Tarihi*, (çev.: Esra Ermert), 3. Baskı, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2016.
- Gruen, Euric S., “The expansion of the empire under Augustus”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Alan K. Bowman, Edward Chumplin ve Andrew Lintott), 2. Baskı, C. X, Cambridge University Press, New York 2008, ss. 147-197.
- Güveloğlu, Ali, *MÖ. I.- MS. III. Yüzyıllar Arasında Roma-Pannonia-Trakya Siyasal İlişkilerinde Pannonia’nın Yeri ve Önemi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006.
- Halsall, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West 376-568*, Cambridge University Press, New York 2007.
- Halsall, Guy, “The Barbarian İnvansions”, *The New Cambridge Medieval History*, (Ed.: Paul Fouracre), C. I, Cambridge University Press, New York 2008, ss. 35-55.
- Hatapkapulu, Mine, *Tacitus’un German Kavimlerine Bakışı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.
- Hazel, John, *Who’s who in the Roman World*, Routledge, London 2001.
- Heather, Peter, “Goths and Huns, c. 320-425”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, ss. 487-515.
- Heather, Peter, *Goths and Romans 332-489*, Oxford University Press, Oxford 1994.
- Heather, Peter, *Gotlar*, (Ed.: Gülben Salman) (çev.: Erkan Avcı), Phoenix Yayınevi, Ankara 2012.
- Heather, Peter, *Empires and Barbarians: The Fall of Rome and the Birth of Europe*, Oxford University Press, Oxford 2009.
- Heather, Peter, *The Fall of the Roman Empire: A New History of Rome and the Barbarians*, Oxford University Press, New York 2006.

- Heather, Peter, “The Huns and the End of the Roman Empire in Western Europe”, *The English Historical Review*, C. CX, S. 435, 1995, ss. 4-41.
- Heather, Peter, “The Western Empire, 425-476”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron, Bryan Ward-Perkins ve Michael Whitby), 4. Baskı, C. XIV, Cambridge University Press, New York 2007, ss. 1-32.
- Hughes, Ian, *Aetius Attila’s Nemesis*, Pen and Sword Military, Barnsley 2012.
- Hughes, Ian, *Imperial Brothers: Valentinian, Valens and the Disaster at Adrianople*, Pen and Sword Military, Barnsley 2013.
- Hughes, Ian, *Stilicho: The Vandal Who Saved Rome*, Pen and Sword Military, Barnsley 2010.
- Jacques, Tony, *Dictionary of Battles and Sieges: A Guide to 8,500 Battles from Antiquity Through the Twenty-first Century*, Greenwood Press, London 2007.
- Jones, A.H.M., *The Later Roman Empire 284-602*, C. I, University of Oklahoma Press, Norman 1964.
- Jones, A.H.M., *The Prosopography of the Later Roman Empire: A.D. 260-395*, C. I, Cambridge University Press, New York 1971.
- Jones, Brian W., *The Emperor Domitian*, Routledge, London 1993.
- Jones, Peter, *Geldim Gördüm Yendim*, (çev.: Funda Sezer), Say Yay., İstanbul 2016.
- Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Millî Kültürü*, 44. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019.
- Karakoç, Eren, “Antik Romalıların Gözünden İlk Avrupalı Germen Halkları”, *The Legends Journal of European History Studies*, S. 2, 2021, ss. 41-48.
- Kaya, Mehmet Ali, *Roma’nın Afrikalı İmparatoru Septimius Severus*, 2. Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008.
- Keleş, Nejdet, “İndo-Germenlerin ve Germenlerin Kökeni, Dili ve Anayurdu Tezleri”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 22, Denizli 2015, ss. 77-92.

- Kelly, Christopher, *Atilla: Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü*, (Çev.: Turhan Kaçar), Alfa Yay., İstanbul 2016.
- Kelly, Christopher, *The Roman Empire: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford 2006.
- Kershaw, Stephen P., *Barbarians: Rebellion and Resistance to the Roman Empire*, Robinson, London 2019.
- Kılıçbay, Mehmet Ali, *Feodalite ve Klasik Dönem Osmanlı Üretim Tarzı*, 3. Baskı, Efil Yay., Ankara 2010.
- Klaassen, Michael Walter, *Cassiodorus' Chronica: Text, Chronography, and Sources*, University of Pennsylvania of Classical Studies Faculties, (Yayınlanmış Doktora Tezi), 2010.
- Koca, Salim, "Türklerin Göçleri ve Yayılmaları", *Türkler*, (Edl.: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca), C. I, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 651-663.
- Kossinna, Gustaf, *Die Herkunft der Germanen: Zur Methode der Siedlungsarchäologie*, Curt Kabitzsch, Würzburg 1911.
- Kozan, Mert, "Hadrianapolis Savaşı Öncesi Durum ve Savaşa Giden Süreç", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. X, S. 53, ss. 302-307.
- Kozan, Mert, *Ostrogotlar ve Büyük Theodoricus Dönemi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2014.
- Kulikowski, Michael, "Barbarians in Gaul, Usupers in Britain", *Britannia* C. XXXI, 2000, ss. 325-345.
- Kulikowski, Michael, *Late Roman Spain and Its Cities*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2010.
- Kulikowski, Michael *Rome's Gothic Wars: From the Third Century to Alaric*, Cambridge University Press, New York 2007.
- Lacey, James ve Murray, Williamson, *Moment of Battle: The Twenty Clashes that Changed the World*, Bantam Books, New York 2013.

- Lanting, J. N. ve Plicht, J. Van der, “De 14C-chronologie van de Nederlandse Pre-en Protohistorie VI: Romeinse tijd en Merovingische periode, deel A: historische bronnen en chronologische thema’s”, *Palaeohistoria*, S. 51/52, 2010, ss. 27-168.
- Lee, A. D., *From Rome to Byzantium AD 363 to 565: The Transformation of Ancient Rome*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2013.
- Lee, A. D., *Information and Frontiers: Roman Foreign Relations in Late Antiquity*, Cambridge University Press, Cambridge 1993.
- Lee, A. D., *War in Late Antiquity: A Social History*, Blackwell Publishing, Oxford 2007.
- Le Goff, Jacques, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, (çev: Hanife Güven ve Uğur Güven), 2. Baskı, Doğu Batı Yay., Ankara 2017.
- Lemerle, Paul, *Bizans Tarihi*, (çev.: Galip Üstün), 8. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2019.
- Le Roux, Patrick, *Roma İmparatorluğu*, (çev.: İsmail Yerguz), Dost Kitabevi, Ankara 2006.
- Lewick, Barbara, *Tiberius the Politician*, 3. Baskı, Routledge, London 1999.
- Lewis Charlton T., ve Short, Charles, *A Latin Dictionary: Founded on Andrews’ Edition of Freund’s Latin Dictionary. Revised, Enlarged, and in Great Part Rewritten*, Oxford Clarendon Press, Oxford 1879.
- MacDowall, Simon, *Adrianople AD 378: The Goths Crush Rome’s Legions*, (Ed.: Lee Johnson), Osprey Publishing, Oxford 2001.
- MacDowall, Simon ve Angus McBride, *Germanic Warrior 236-568 AD*, Osprey Publishing, London 1996.
- MacGeorge, Penny, *Late Roman Warlords*, Oxford University Press, New York 2002.
- Mango, Cyril, *Bizans: Yeni Roma İmparatorluğu*, (Çev.: Gül Çağalı Güven), Yapı Kredi Yay., İstanbul 2008.

- Martindale J. R., ve Moris, J., “Iamblichus 3”, *Prosopography of the Later Roman Empire*, (Ed.: A. H. M. Jones), C. II, Cambridge University Press, Cambridge 1971.
- Matthews, John, *Western Aristocracies and Imperial Court A.D. 364-425*, Clarendon Press Oxford 1975.
- Merrills, Andy ve Miles, Richard, *The Vandals*, Wiley-Blackwell Publishing, Malaysia 2010.
- McLaynn, Frank, *Marcus Aurelius: A Life*, Da Capo Press, Cambridge 2009.
- McNally, Michael, *Teutoburg forest AD 9: The Destruction of Varus and his Legions*, Osprey Publishing, Oxford 2011.
- Mitchell, Stephen, *Geç Roma İmparatorluğu Tarihi M.S. 284-641*, (çev.: Turhan Kaçar), TTK Yay., Ankara 2016.
- Montesquieu, *Romalıların Yücelik ve Çöküşünün Nedenleri Üzerine Düşünceler*, (çev.: Berna Günen), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2019.
- Muhlberger, Stevem, *The Fifth-Century Chroniclers: Prosper, Hydatius and the Gallic Chronicles of 452*, Francis Cairns, Melksham 1990.
- Murdoch, Adrian, *Rome's Greatest Defeat: Massacre in the Teutoburg Forest*, The History Press, Stroud 2008.
- Murray, Alexander Callander, *From Roman to Merovingian Gaul: A Reader*, (çev.: Alexander Callander Murray), C. V, University of Toronto Press, 2008.
- Moorhead, Sam ve Stuttard, David, *AD 410: The Year that Shook Rome*, The British Museum Press, 2010.
- Norwich, John Julius, *Bizans: Erken Dönem (MS 323-802)*, (çev.: Hamide Koyukan), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2013.
- Oman, C.W.C., *Ok, Balta ve Mancınık: Ortaçağda Savaş Sanatı 378-1515*, (çev.: İsmail Yavuz Alogan, Kitap Yayınevi, İstanbul 2002.

- Oman, C. W. C., *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (Ed.: Sinan Köseoğlu), (çev.: Ekin Duru), Say Yay., İstanbul 2019.
- Ostrogorsky, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, (çev.: Fikret Işıltan), 10. Baskı, TTK Yay., Ankara 2019.
- Oxford Antikçağ Sözlüğü*, (Ed.: M.C. Howatson), (çev.: Faruk Ersöz), 2. Baskı, Kitap Yayınevi, İstanbul 2015.
- Pennell, Robert F., *Ancient Rome, from the Earliest Times Down to 476 A.D.*, Allyn and Bacon, Boston 1896.
- Penrose, Jane, *Roma Ordusu: Roma Savaş Makinesi'nin Tarihi*, (çev.: Samet Özgüler), Kronik Kitap, İstanbul 2020.
- Peterson, Gary Dean, *Viking and Goths: A History of Ancient and Medieval Sweden*, McFarland and Company Inc., Publishers, Jefferson 2016, s. 60.
- Petrikovits, Harald von, "Arminius", *Bonner Jahrbücher*, C. CXVI, Verlag Butzon und Bercker, Köln 1966, ss. 175-193.
- Pirenne, Henri, *Ortaçağ Kentleri: Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, (çev.: Şadan Karadeniz), 13. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2014.
- Ponting, Clive, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, (çev.: Eşref Bengi Özbilen), Alfa Yay., İstanbul 2011.
- Pontesilli, Massimo, "Barbar Göçleri ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Sonu", *Ortaçağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, (Ed.: Umberto Eco), (çev.: Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yay., İstanbul 2014, ss. 64-68.
- Powell, Lindsay, *Roman Soldier versus Germanic Warriors: 1st Century AD.*, Bloomsbury Publishing, Oxford 2014.
- Ride, Jacques, "Arminius in der Sicht der deutschen Reformatoren" *Arminius und Die Varusschlacht: Geschichte-Mythos-Literatur*, (Edl: Rainer Wiegels ve Winfried Woesler), Ferdinand Schöningh, Paderborn 1995, ss. 239-248.
- Roberts, J.M., *Avrupa Tarihi*, (çev.: Fethi Aytuna), İnkılâp Yay., İstanbul 2015.

- Roymans, Nico, *Ethnic Identity and Imperial Power: The Batavians in the Early Roman Empire*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2004.
- Seager, Robin, *Tiberius*, 2. Baskı, Blackwell Publishing, Oxford 2005.
- Seignobos, Charles, *Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi*, (çev.: Samih Tiryaki oğlu), Varlık Yay., İstanbul 1960.
- Syv  nne, Ilkka, *Rome Military 395-425*, Pen and Sword Military, Barnsley 2020.
- Starr, Chester G., *The Roman Empire 27 B.C. –A.D. 476: A Study in Survival*, Oxford University Press, New York 1982.
- Syme, Ronald *The Augustan Aristocracy*, Clarendon Press, Oxford 1989.
- Tanilli, Server, *Y  zylların Gerçeği ve Mirası: İlkçağ*, 5. Baskı, C. I, Cem Yayınevi, İstanbul 1994.
- Tanilli, Server, *Y  zylların Gerçeği ve Mirası II: Ortaçağ Feodal Dünya*, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2017.
- Tekin, Oğuz, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 13. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2019.
- The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, (Ed.: Oliver Nicholson), Oxford University Press, Oxford 2018. (C. I ve II)
- The Oxford Illustrated Prehistory of Europe*, (Ed.: Barry Cunliffe), Cambridge University Press, London 1971.
- Thompson, E. A., *Hunlar*, (çev.: M. Sibel Dinçel), Phoenix Yayınevi, Ankara 2012.
- Thompson, E. A. *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, The University of Wisconsin Press, Madison 1982.
- Timpe, Dieter, “Geographische Faktoren und politische Entscheidungen in der Geschichte der Varuszeit” *Arminius und Die Varusschlacht: Geschichte-Mythos-Literatur*, (Edl: Rainer Wiegels ve Winfried Woesler), Ferdinand Sch  nigh, Paderborn 1995, ss. 13-27.

- Todd, Malcolm, *Everyday Life of the Barbarians: Goths, Franks and Vandals*, B. T. Batsford Ltd., London 1972.
- Todd, Malcolm, *The Early Germans*, 2. Baskı, Blackwell Publishing, Oxford 2004.
- Tucker, Spencer C., *Battles that Changed History: An Encyclopedia of World Conflict*, ABC-Clio Publisher, California 2011.
- Van Rossum, J. A., “The end of the Batavian auxiliaries as ‘national’ units.”, *Roman Rule and Civic Life: Local and Regional Perspectives*, Brill, 2004, ss. 113-131.
- Vasiliev, Alexander A., *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (çev.: Tevabil Alkaç), Alfa Tarih Yay., İstanbul 2016.
- Waldman, Carl and Mason, Catherine, *Encyclopedia of European Peoples*, Facts On File, New York 2006.
- Warry, John, *Warfare in the Classical World*, University of Oklahoma Press, Norman 1995.
- Webster, Graham, *The Roman Imperial Army of The First And Second Centuries A.D.*, 3. Baskı, University of Oklahoma Press, Norman 1998.
- Wells, C. M. *The German Policy of Augustus: An Examination of the Archaeological Evidence*, Clarendon Press, Oxford 1972.
- Wells, Peter S., *The Battle That Stopped Rome: Emperor Augustus, Arminius, and the Slaughter of the Legions in the Teutoburg Forest*, W.W. Norton and Company, New York 2003.
- Wickham, Chris, *Ortaçağ'da Avrupa: Batı Roma İmparatorluğu'nun Dağılmasından Reformlara Kadar*, (çev.: Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2021.
- Wiesner, William Theodore, *S. Ambrosii de Bono Mortis: A Revised Text with an Introduction, Translation, and Commentary*, The Catholic University of America Press, Washington 1970.

Wijnendaele, Jeroen W. P., “‘Dagli altari alla polvere.’ Alaric, Constantine III and the downfall of Stilicho”, C. VI, S. 2, *Journal of Ancient History*, De Gruyter Publishing, Berlin 2018, ss. 260-277.

Williams, Derek, *Romans and Barbarians: Four Views from the Empire's Edge, 1st Century AD*, St. Martin's Press, New York 1999.

Williams, Stephen ve Friell, Gerard, *The Rome that Did Not Fall: The Survival of the East in the Fifth Century*, Routledge, London 2005.

Williams, Stephen ve Friell, Gerard, *Theodosius: The Empire at Bay*, Routledge, London 2005.

Wolfram, Herwig, *Germenler: Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri*, (çev.: Tuğba İsmailoğlu Kacı), Kronik Kitap, İstanbul 2020.

Wolfram, Herwig, *The Roman Empire and Its Germanic Peoples*, (Almancadan İngilizceye Çeviren: Thomas Dunlap), University of California Press, Berkeley 1997.

Wolfram, Herwig, *History of the Goths*, (Almancadan İngilizceye çeviren: Thomas J. Dunlap), University of California Press, Berkeley 1990.

Wood, I. N., “The barbarian invasions and first settlements”, *The Cambridge Ancient History*, (Edl.: Averil Cameron ve Peter Garnsey), 6. Baskı, C. XIII, Cambridge University Press, New York 2007, ss. 516-537.

İnternet Kaynakları

https://www.tertullian.org/fathers/jerome_chronicle_03_part2.htm, Erişim Tarihi: 03.01.2021.

https://www.tertullian.org/fathers/nikieu2_chronicle.htm, Erişim Tarihi: 25.04.2021.

<https://www.britannica.com/topic/prefect-ancient-Roman-official>, Erişim Tarihi: 14.06. 2021.

<https://www.britannica.com/place/Dinaric-Alps>, Erişim Tarihi: 15.05. 2021.

<https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Constitutiones/CTh07.html#13>, Erişim Tarihi: 06.04.2021.

EKLER

Resimler

Resim 1.

1. Yüzyılda ait Roma Lejyonerinin illüstrasyonu.

Kaynak: Warry, *Warfare in the...*, s. 191.

Resim 2.

Erken Roma İmparatorluğu döneminde yardımcı süvari askerinin illüstrasyonu.

Kaynak: Warry, *Warfare in the...*, s. 193.

Resim 3.

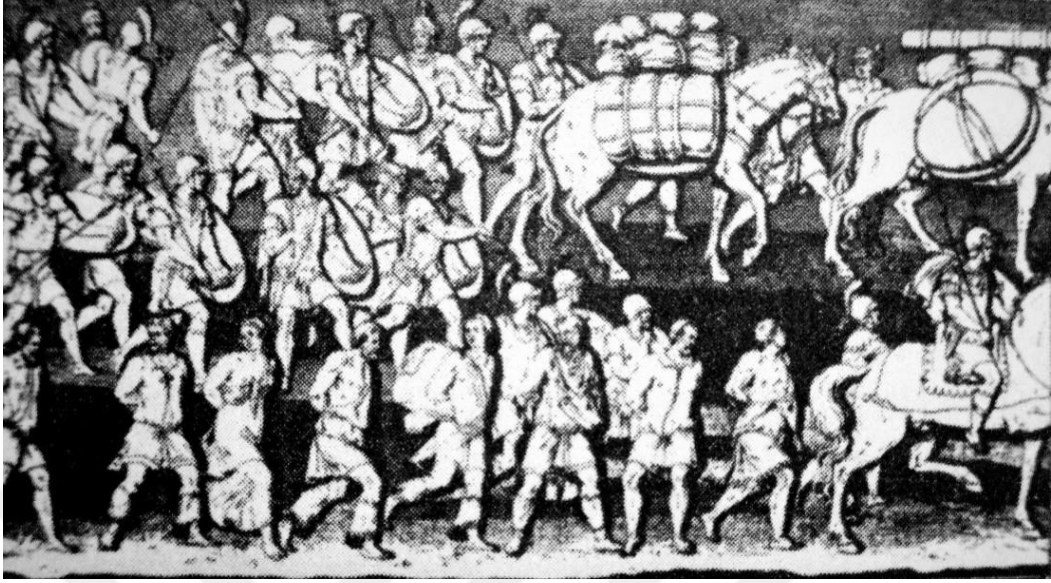
Geç Roma İmparatorluk döneminde Germen savaşçıların illüstrasyonu.

Kaynak: MacDowall ve McBride, *Germanic Warrior...*, s. 33-38.

Resim 4.

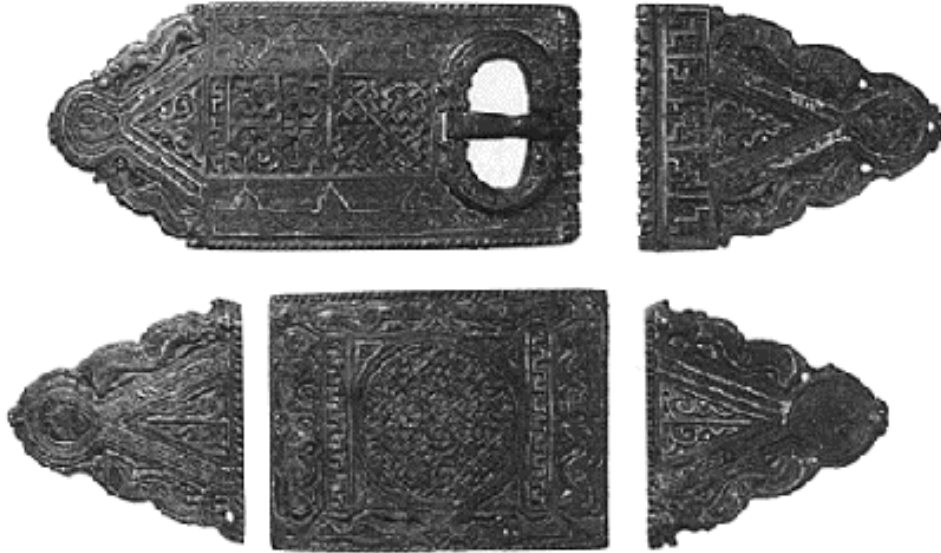
Arcadius Sütunu'nda resmedilmiş Got esirleri.

Kaynak: Oman, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 39.

Resim 5.

Essex'te Mucking kazı alanında çıkarılan Roma ve Germen tasarımlarının birleşimini gösteren bir askeri kemer tokası.

Kaynak: Williams ve Friell, *Theodosius: The Empire...*, s. 112.

Resim 6.

I. Theodosius'un Gaspçı Maximus'a karşı zaferinden sonra M.S. 389 yılında Konstantinopolis'teki hipodromda dikilmiş sütun kaidesidir. Bu kaide de, İmparator Theodosius'un mağlup ettiği barbarların haraç ödeyerek bağılıklarını kabul etmesi için diz çökmeleri tasvir edilmiştir. Çevresinde saray görevlileri bulunan İmparator Theodosius, sol tarafında Batı Roma İmparatoru II. Valentinianus, sağında ise oğulları Arcadius ve Honorius ile birlikte.

Kaynak: Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 131.

Resim 7.

I. Theodosius'un kardeşi Honoriüs'un kızı Serena ve eşi olan Vandal kökenli Roma generali Stilicho ve oğlu Eucherius'un tasvir edildiği Monza Katedrali'ndeki Fildişi Diptiki.

Kaynak: Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 137.

Resim 8.

Got kökenli Alaric'in XIX. yüzyıla ait bir portresi.

Kaynak: Thompson, *Hunlar*, s. 52.

Resim 9.

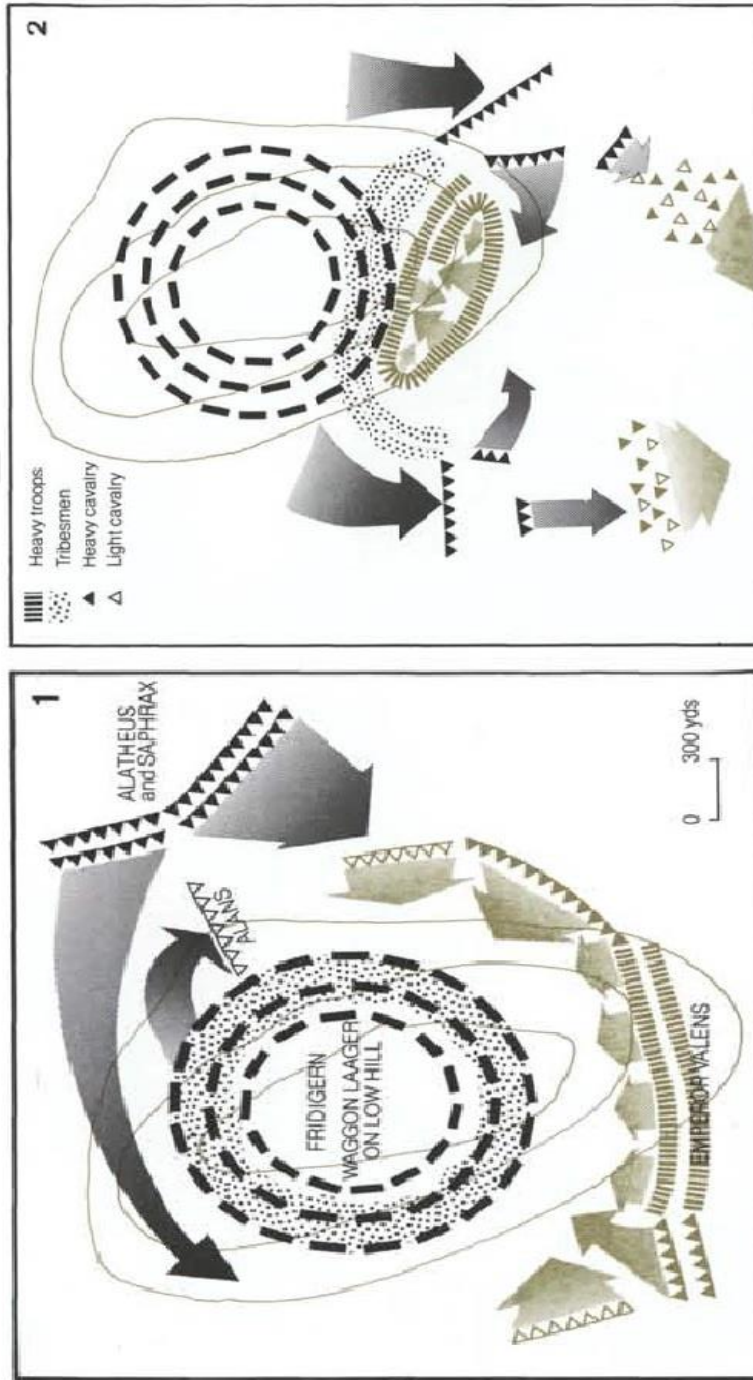
Londra'daki Certosa di Pavia Mansell Koleksiyonu'na ait, Attila'nın bir kabartma portresi.

Kaynak: Thompson, *Hunlar*, s. 86.

Resim 10.

M.S. 378 yılındaki Adrianopolis Savaşı, Roma sağ kanattaki süvariler ardından sol kannattaki süvariler yenilmiş, ardından germenler Roma piyadelerine saldırmışlardır.

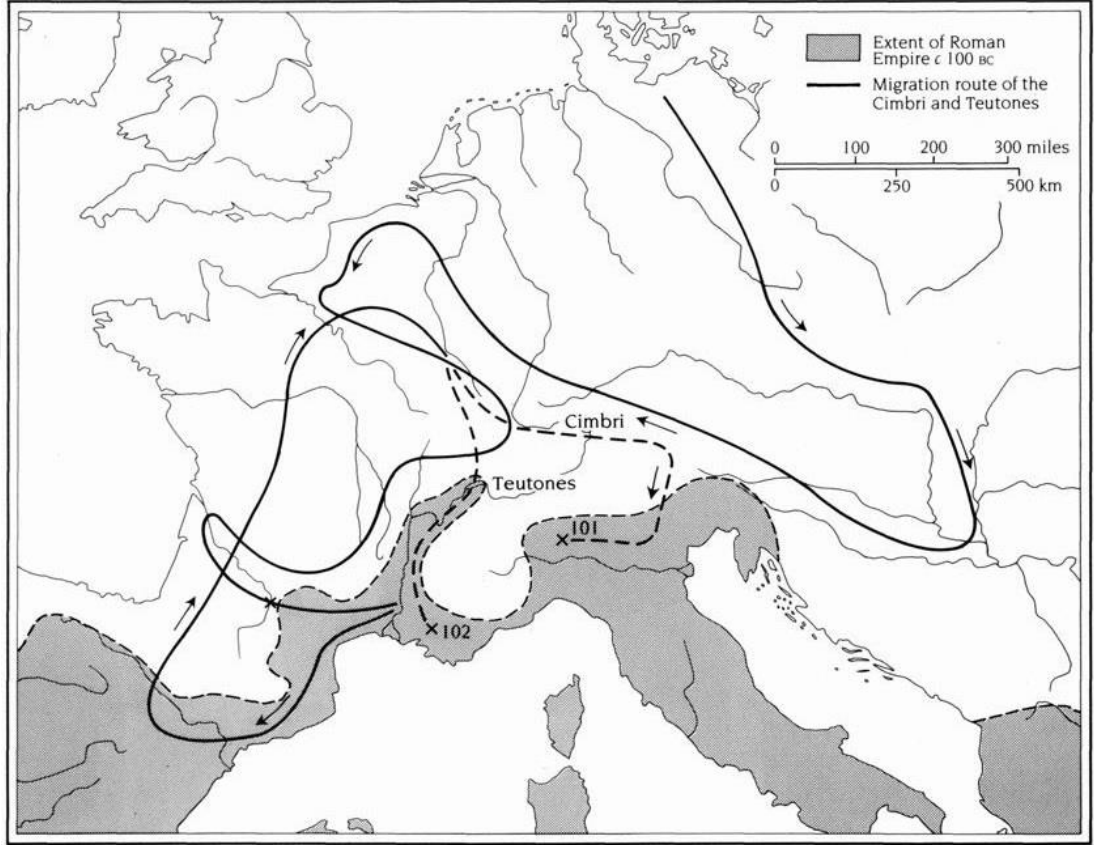

Kaynak: Warry, *Warfare in the...*, s. 207.

Haritalar

Harita 1.

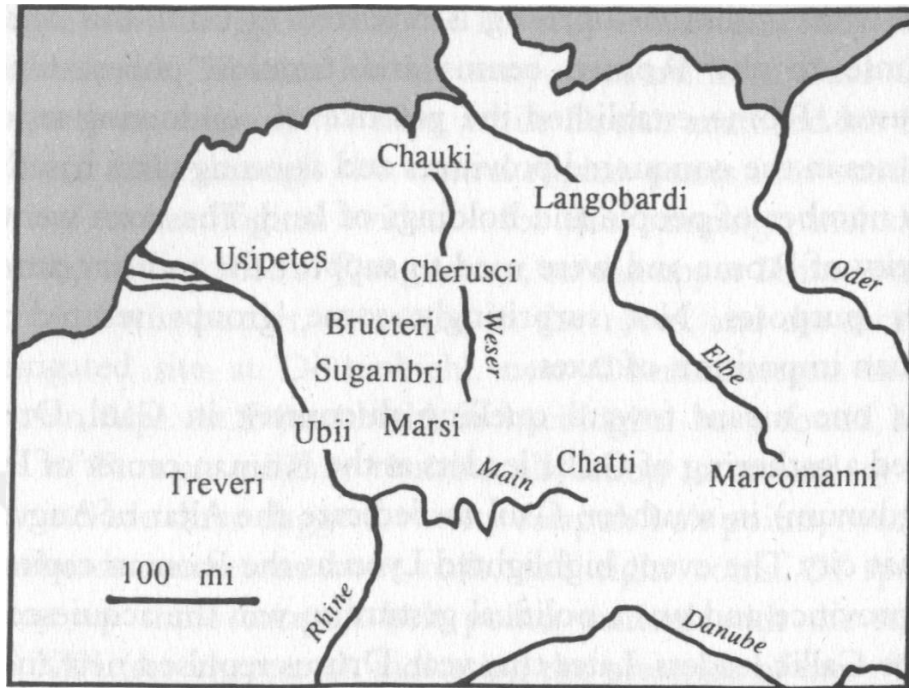
M.Ö. II. yüzyıl sonunda Germen kabileleri Cimbri ve Teutonların, Batı Avrupa üzerinden Roma topraklarına taşınması ve ilk başta Roma ordularının onları engelleyememesi, İtalya'da korku ve paniğe neden olmuştur. Sonunda M.Ö. 102 ve 101'de Roma generali Marius tarafından yenilgiye uğratılmışlardır.

Kaynak: *The Oxford Illustrated Prehistory of Europe*, (Ed.: Barry Cunliffe), Cambridge University Press, London 1971, s. 415.

Harita 2.

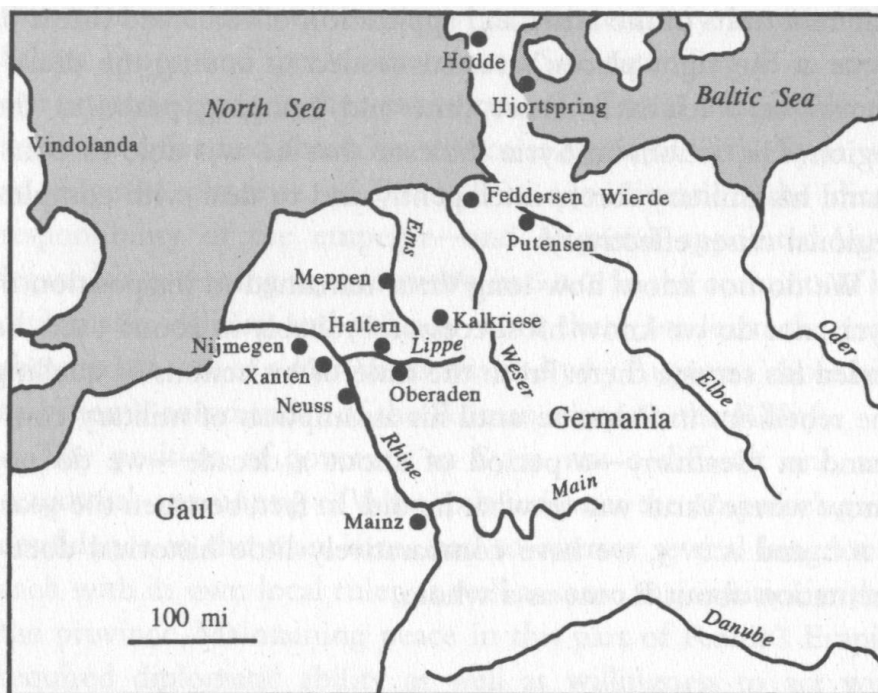
Erken Roma İmparatorluğu döneminde, Antik Çağ yazarlarının açıklamalarına göre Germen kavimler ve yerleşimleri.

Kaynak: Wells, *The Battle That...*, s. 172.

Harita 3.

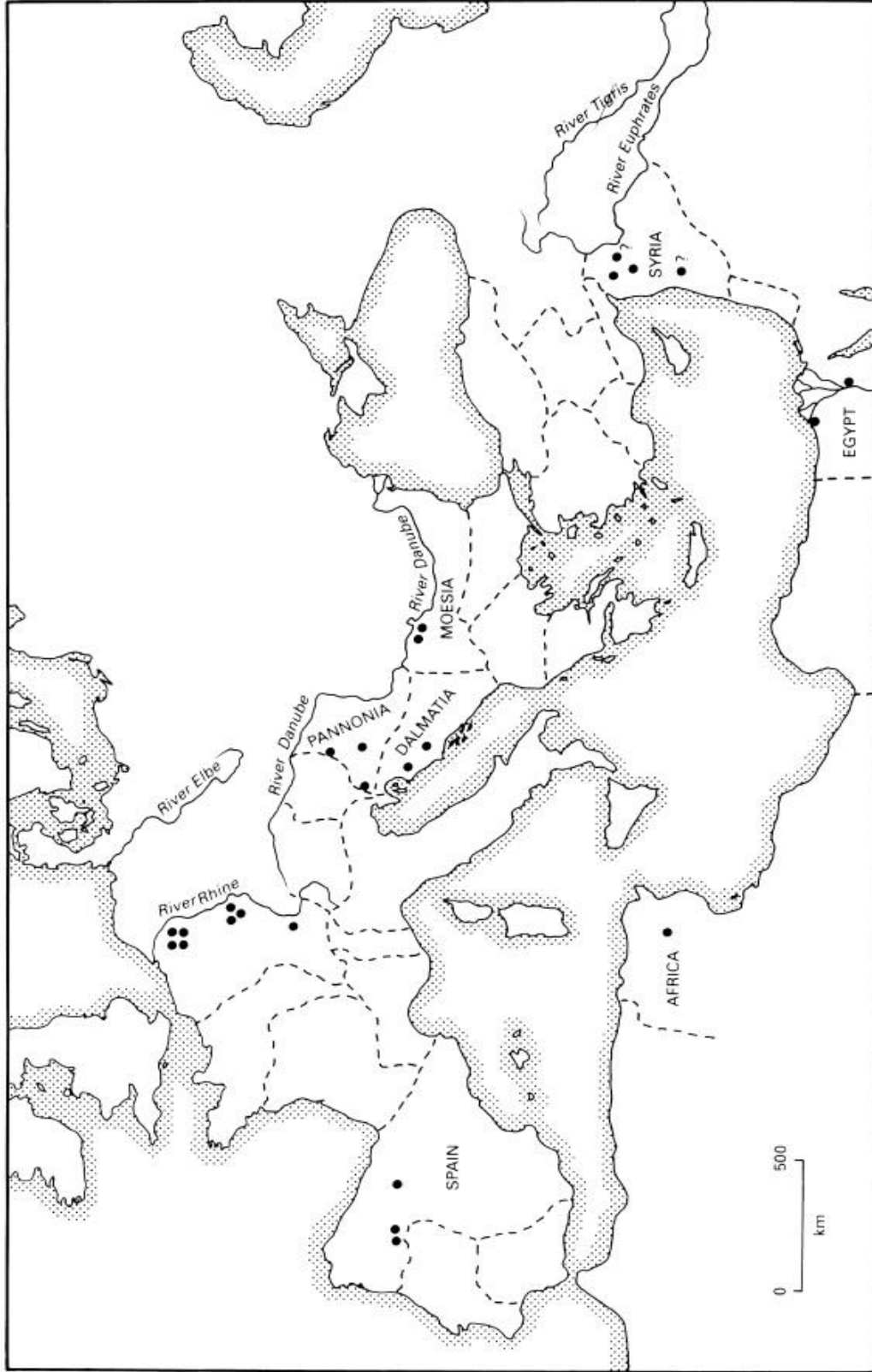
Ren bölgesindeki Roma politikası ve Ren ötesindeki Germany topraklarındaki önemli yerler.

Kaynak: Wells, *The Battle That...*, s. 84.

Harita 4.

M.S. 14'te lejyonların yerleşimleri.

Kaynak: Campell, *War and Society...*, s. 19.

Harita 5.

M.Ö. 12-2 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun Germanya seferleri.

Kaynak: McNally, *Teutoburg forest AD 9...*, s. 28.

Harita 6.

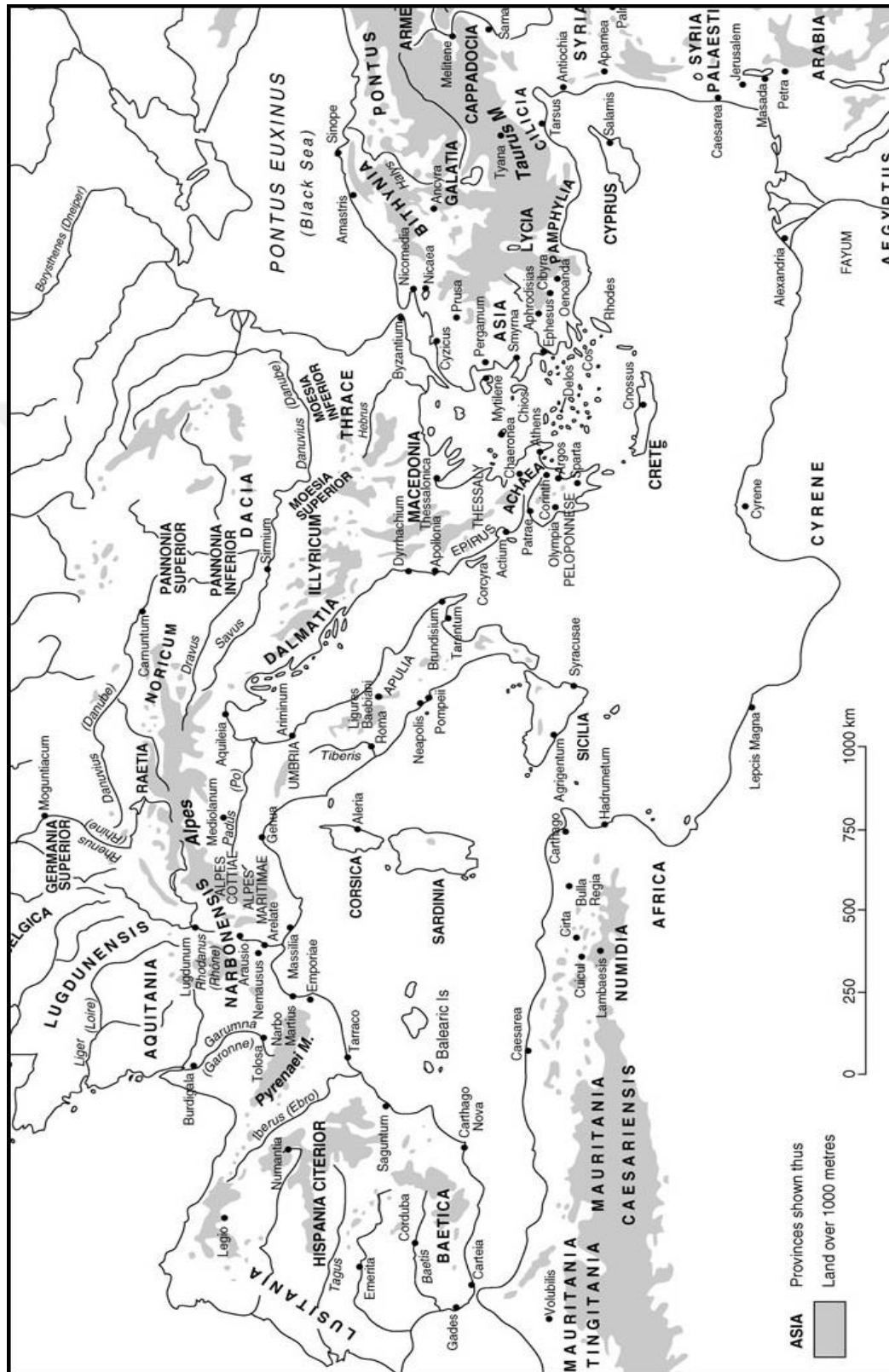
MS 200'de lejyonların yerleşimi.

Kaynak: Campell, *War and Society*..., s. 20.

Harita 7.

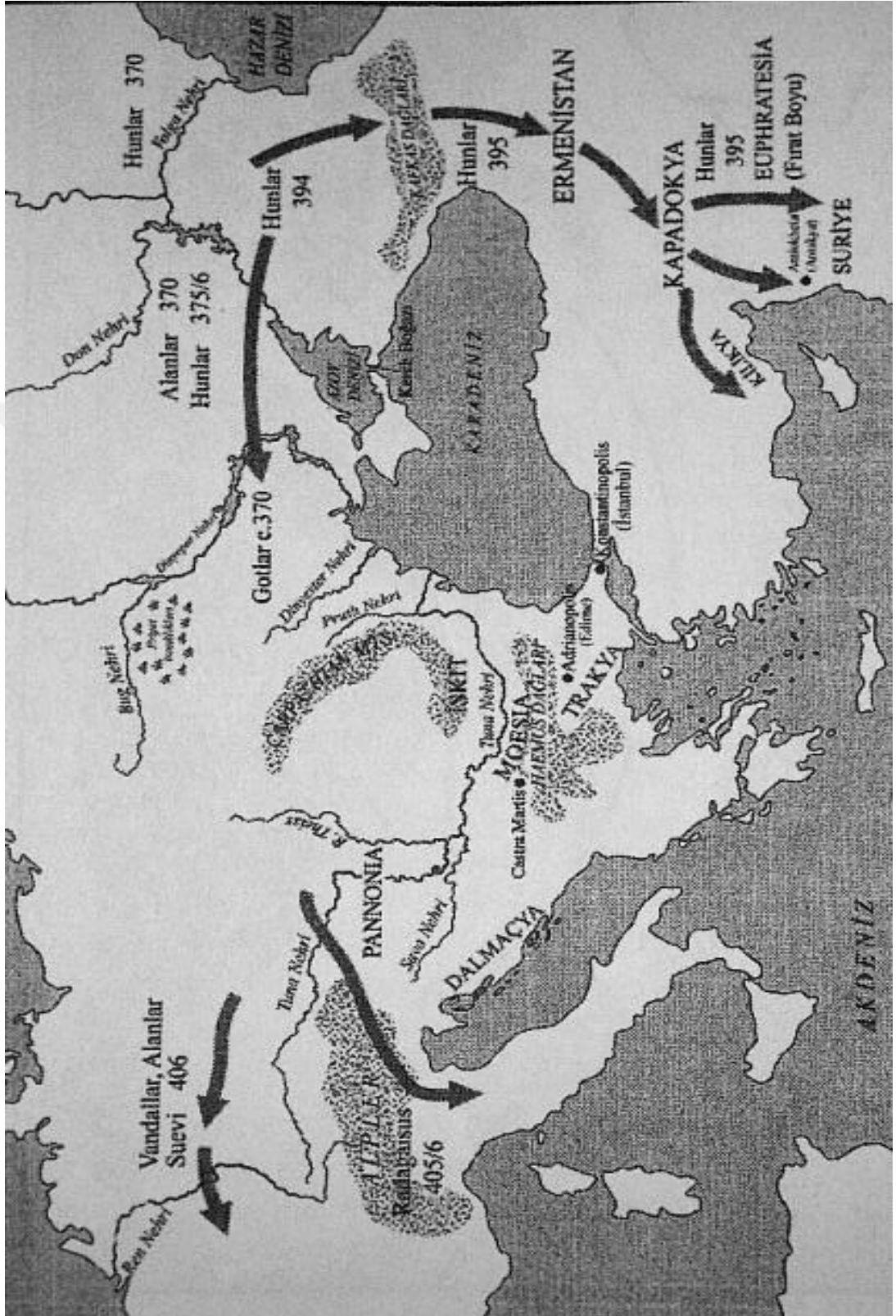
M.S. II. yüzyılın sonlarında Roma dünyası.

Kaynak: Christopher Kelly, *The Roman Empire: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford 2006, s.136-137.

Harita 8.

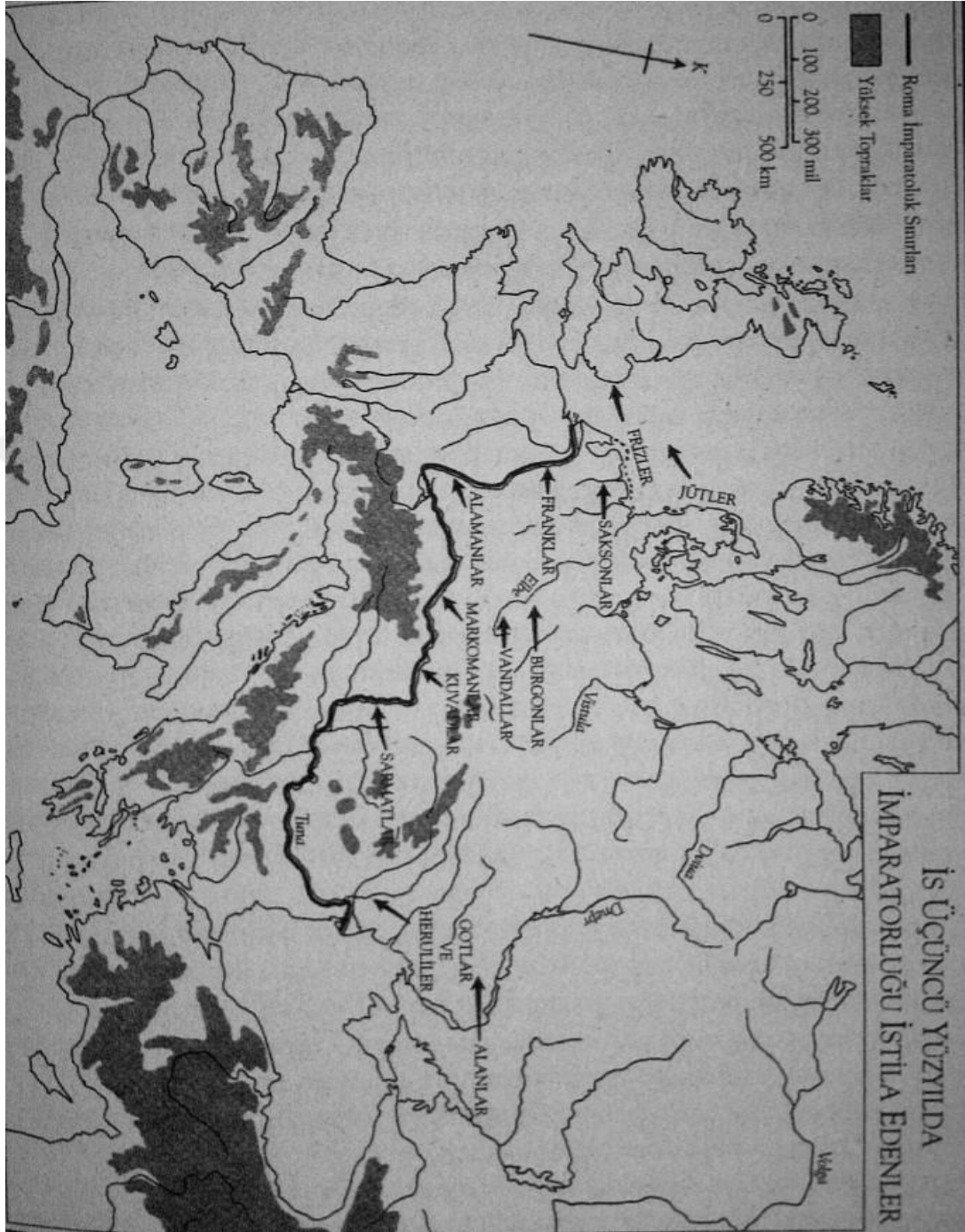
Hunların, 370-406 yılları arasında batıya ve Anadolu'ya yönelik göçleri.

Kaynak: Thompson, *Hunlar*, s. 9.

Harita 9.

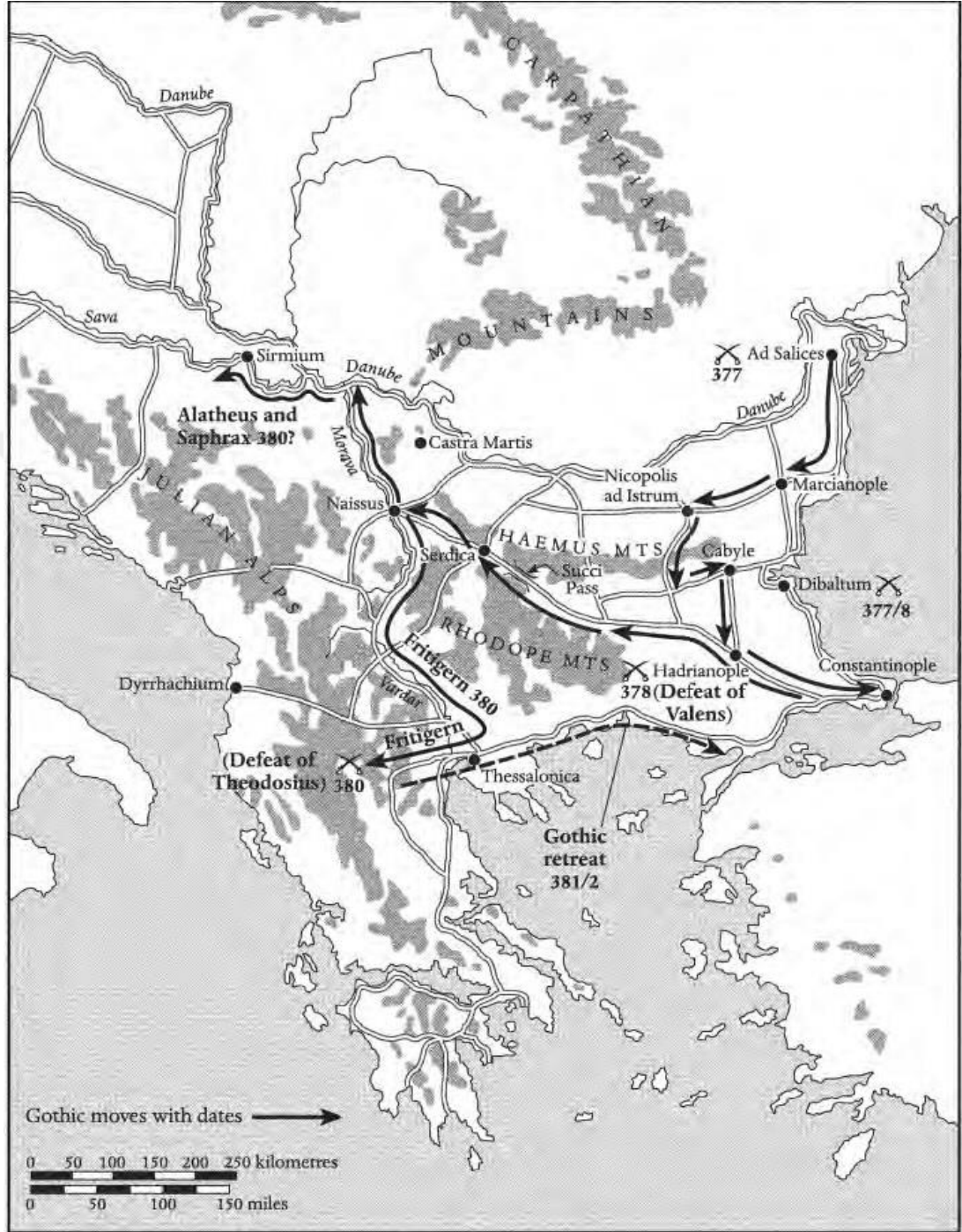
M.S. III. yüzyılda Germen Kavimlerin Roma topraklarına akınları.

Kaynak: Freeman, *Mısır, Yunan*..., s. 540.

Harita 10.

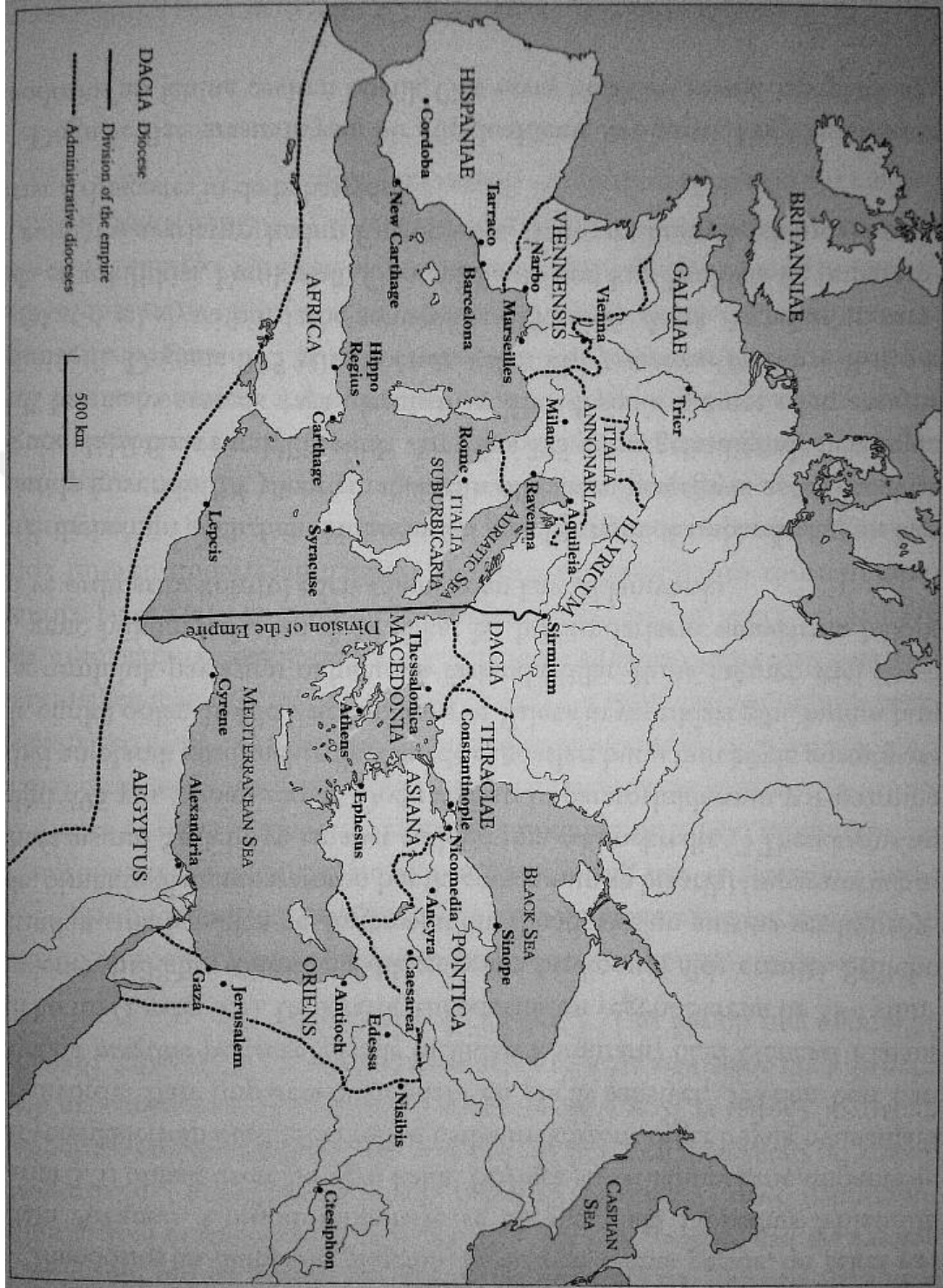
M.S. 377-382 yılları arasında Gotların Balkanlardaki güzergahı ve savaş yerleri.

Kaynak: Heather, *The Fall of...*, s. 169.

Harita 11.

M.S. 395 yılında bölünmüş Batı Roma ve Doğu Roma İmparatorluğu'nun eyaletleri.

Kaynak: Mitchell, *Geç Roma İmparatorluğu...*, s. 136.

Harita 12.

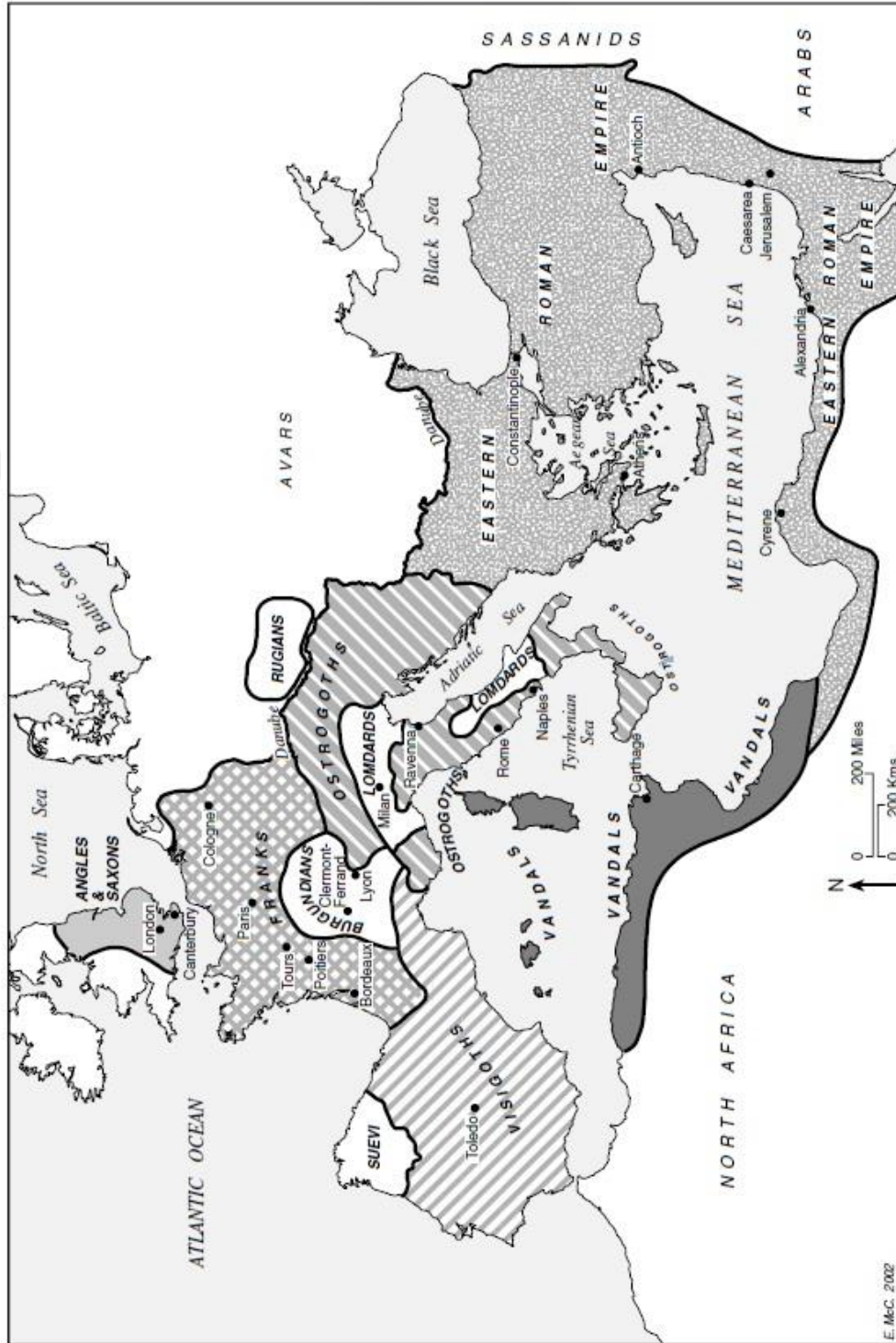
Alaric'in İtalya'daki 408-410 yılları arasındaki akın güzergâhı.

Kaynak: Francesco M. Galassi vd., "The sudden death of Alaric I (c. 370–410 AD), the vanquisher of Rome: A tale of malaria and lacking immunity", C. XXXI, *European Journal of Internal Medicine*, Mart 2016, s. 85.

Harita 13.

Batı Roma İmparatorluğu 'nun yıkılışından sonra Germen krallıkları.

Kaynak: Clifford R. Backman, *The Worlds of Medieval Europe*, Oxford University Press, New York 2003, s. 58.

